BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
21? B
40
13-24, g, 20
Digitized by Google

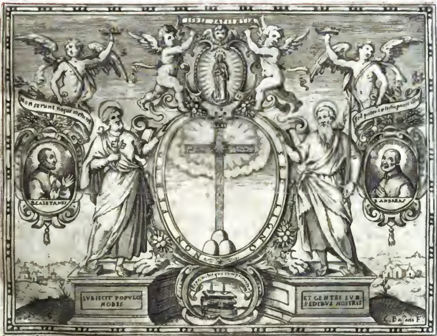
COMMENTARIA
IN EXTRAVAG.
PII PAPAE QVINTI
DE CAMBIIS.

In quibus tota Cambiorum materia facilè, ac exactiſſimè traditur. additis quamplurimis caſibus, per Sacram Congregationem à S. D. N. D. Vrbano Papa VIII. ad id ſpecialiter deputatam, nouiſſimè reſolutis.

AVCTORE LEONARDO DVARDO MANICALCIATENSI,
Ordinis Clericorum Regularium Theatinorum Presbytero, Theol. ac V.I.D.

Cum duplici Indice qq. & materiarum copioſiſſimo.

DICATA
ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO DOMINO
D. SIMEONI CARAFÆ ARCHIEPISCOPO MATEREN.
ET ACHERONT.

NAEPOLI, Apud Octauium Beltranum impreſſ. MDCXLI.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Illuſtriſsimo, ac Reuerendiſſ. Domino

D. SIMEONI CARAFAE,

CLERICO REGVLARI,

ARCHIEPISCOPO MATERENSI, ET ACHERONTINO.

D. Leonardus Duardus Clericus Regularis Felicitatem.

NEC diù nec multum hæſitandum mihi fuit, cuinam Commentaria hæc in Extrauag. Pij Papæ V. de cambijs dicarem (Illuſtriſſime Præſul) cùm tua imago, quæ ſe ſtatim obtulit, ab omni prorſus ambiguitate me liberauit. Quæ enim ſingula nomina auctores inducere poſſunt, vt pro ſuo quiſque ſtudio ſuis lucubrationibus patronos eligant, ea me ad te extimulant vniuerſa. Nam ſi eruditionem tuam conſidero, iam ſubit in mentem recordatio, quòd à primo iuuentutis flore talem te dederis tyronem ad ſacras litteras (ad eas præcipuè, quæ morales dicũtur, quia dum præſcribunt agẽda, vel fugienda, mores vel malos extirpant, vel inſerunt bonos) vt omnes æſtimauerint te breui peruenturum ad ſcientiam ne dum perſectam, ſed quę, vt Dionyſius ait, *vim habeat perficiendi*. Si humilitatem cum grauitate coniunctam, iam probe omnes agnoſcunt, & iure admirantur, quòd honos delatus minimè te ab eo curſu virtutũ reuocauerit, cuius metam ingreſſus es, cùm à primis vnguibus noſtræ Religionis dediſti nomen: neque vento inanis gloriæ tumefactum ad ſuperbam extulerit obſtentationem. Vnde manifeſtas verũ eſſe, quod Ennodius dixit, *Qui faſtum in humilitate caſtigat, docet meruiſſe, quod adeptus eſt*. Accedit ad hæc, quod ſemper benignitatem, humanitatem, charitatem, cæteraſque animi tui dotes agnoui, & amaui; & dum memini te inceſſanter me vel præſentẽ, vel abſentẽ beneficijs obſtrinxiſſe, nõ poteram niſi turpiter ingratus, iniquuſque ab omnibus haberi, ſi gratias haberẽ qualeſcunque, ſi non referrem. Vltrò igitur ad te venit liber iſte, nacturus apud virum religioſũ tutamen, apud eruditũ patrocinium, fauorem apud munificum. Quare etiam ſi careat eo rerum pondere, quanto materies ipſa indigeret, nil timere poterit à toruis inuidorum oculis, ſi tuos experiatur in-

D. Diony. Areopag. de eccles. hier.

Enod. L. 4. epiſt. 2.

ſe benignos:neque à zoilorum dicacitate,ſi à tua humanitate ſuppleatur, quod illi deeſt eruditionis.

Neque ſpes vana eſt,& ſtudium inane,dum te illius familiæ radiũ non degenerem ſuſpectat,quæ in hoc Neapolitano Regno tanquàm in ſereno Cælo,vt ſydus fulget ſingulare.Nam ſi nobilitatem, vel faciunt,vel augent Genus, & Virtus,tantam quiſq; cognoſcet in clariſſimaCarafarum familia ingenuitatem,vt fateatur eius gentis Heroũ, ſeu egregiè factis, ſeu feliciſſimis connubijs, anguſtos eſſe terminos vnius ne dum Regni,ſed Italiæ. Et vt prætereã Epiſcopos plurimos, Archiepiſcopos,& Legatos Apoſtolicos; ex hac proſapia prodierunt Archiepiſcopi Neapolitani octo,S.R.E.Cardinales nouem,Pontifex
Paul. IV. P. max. Maximus vnus,iſque talis, qui una cum Beato Caietano primò fundauit Regularem Clericorum Religionem, & communi omnium
Cher. epiſt. ad Caraf. uoto nuncupatus fuit, *Spes vnica confirmandæ, & conſtituendæ Reipub. Chriſtianæ* eo quod *Eloquentia, Doctrina, Sapientia, Innocentia, Liberalitate, Animiq; Magnitudine ita præſtaret, vt Scelerum eſſet vindex*
Pius V. in epith. Pauli IV. *integerrimus, & Catholicæ Fidei accerimus propugnator*. Prætermitto Comites,Marchiones,Duces,Principes,Chiliarcas,Equitum Magiſtros ſupremos,Conſiliarios Imperiales,& Regios,Præfectos,& Cubicularios domus Regiæ,Militarium Ordinum Præſides Generales, Aurei velleris Equites,S.R.Imp.Principes,Hiſpan. Magnates,quorũ ſi ſolum hic nomina recenſerem, quaſi anguſtæ caſæ præfigerem veſtibulum ſpacioſum.

Inter hos autem emicant Gentiles tui,qui CARAFE de SPINA
Angel.de cõſtant. lib 4. hiſtor, Neap. agnominantur, re, vt in pugnis velitaribus quadam die in foro Carbonario inſtitutis, duo Equites Carafarum per appoſitionem ſpinæ ſuper clypeos diſcernerẽtur à Carolo Vngarorum Rege, quos gentilitia ſtemmata, virtus, gloria ex certaminibus acquiſita minimè diſcreuiſſent:ſed omine felici, vel vt promitteret candorem FIDEI,quæ ſemper Regibus CHARA fuit, nunquam non intamina-
Cant. 2 tum, *ſicut lilium inter ſpinas*, vel quòd ab ipſis ante expectandam fractionem vel vitæ, vel bonorum, quàm timendam defectionem.
Termin. in apol.fol.68 Horum agmen duxit Bartholomeus Præfectus domus Caroli II. & Roberti Regum, & ab ipſorum Conſilijs ſecretis, cuius FIDEM CHARAM optimè norunt, & Reges in arduis negotijs ſibi commiſſis,& Ciuitas Neapolitana cum pro ea oratorẽ ageret apud Regẽ
Summ. 2.P. fol. 396. Vngariæ. Ex eo prodierunt Andreas Præfectus cubiculo Ioãnæ II. & Rector vnus alæ Equitũ eius,Philippus Archiepiſcopus Bononiẽſis,S.R.E.Cardinalis, Bartholomeus, & Iacobus, hic Auerſanus Epi-
Syl. Petras. in Elog. Caraf ſcopus, ille Archiepiſcopus Barenſis,tanti fruticis rami non degeneres,tali virtute,& pietate conſpicui, vt eos diceres natos ad faſces, ad

arma

arma,ad inſulas,ad tiaras.Neque trames ſterilisHeroum:quippe qui
ab Andrea per Iacobos,Honufrios,Io.Baptiſtas,Hieronymos,Fabri-
[Ciacon. in Vrb. VI.]
tios ad Hieronymum vſq; productus,nunquam deſtitit viros effun-
dere,Patriæ,Regibus,Deo,ob FIDEM CHAROS,itaque conſertos,
vt laus Maiorum ſemper excitaret in poſteris æmulationem, æmu-
latio virtutem, virtus felicitatem, Nam(vt multos præteream)Bar-
[Syl. Petra S. ibidem]
tholomeus alter Eques Ieruſalimitanus , & eius ſacræ militiæ ma-
gnus Prior in Vrbe, Romæque Senator (honos, qui tunc temporis
etiam Regibus concedebatur)ita ſe preclarè tractauit,vt per egregia
facta ſicuti omnes ad eſtimationem, ita magnanimos nepotes exti-
mulauerit ad imitationem. Iacobus Generalis Dux Ferdinandi I.
[Idem ibid.]
pro quo tam viriliter arma ſumpſit, tâque fideliter tractauit; vt do-
ceret viros cordatos eſſe Regum munimenta. Galeottus domi, ac
[Ex eius lapide ſepulcr.]
militię preclariſſimus,qui pro Regibus Aragoneis ad ipſam vſque
decrepitam ætatem multa fortiter geſſit: dumque in bello extre-
mum diem clauſit,innuit,inuictorum Ducum eſſe cadere ſi non in
acie,ſaltem in caſtris. Ioannes, quem Carolus V.Imperator ſuum
[Syl. Petra S. in Elog. Caraf.]
conſiliarium nuncupauit ſpe non inani: nam optimè eum nouerat
& conſilio Vliſſem,& manu Aiacem,ſiuè cum orator eſſet proFerdi-
nando II. ad Proceres Pannoniæ, ſiue cùm pro eodem duceret
claſſem Venetorum.Andreas,cuius tanta fuit prudentia,virtus,fide-
litas, vt Rex Ferdinandus illi commiſerit gurbernacula totius Nea-
politani Regni:quod munus & merito accepit,& dignè adminiſtra-
uit. Deniq; Fabritius Pater tuus ea fuit beneficentia,& liberalitate,
vt ab omnibus ſibi cōciliaret amorē;eo cōſilio,& prudētia,vt omni-
bus ſuppeditaret oracula vtiliſſima: tamque ob FIDEM CHARVS
Regibus,vt à Filippo II.fuerit Vellere aureo donatus,& à Ferdinan-
do S.R.Imp.Princeps nuncupatus. Mitto Carolū,Hieronymū, Vin-
centium Fratres tuos:quorū ille & à Nuntiatura, quā pro Gregorio
[Hieronymus Princeps Ro. Imper. & Rupellæ, Marchio Caſtelli Veteris, & Comes Grutteriæ]
XV. & Vrbano VIII. ſummis Pontificibus egit ad Ferdinandum II.
Imper.& ab Epiſcopatu Auerſano ſolerter adminiſtrato gloriam ſibi
comparauit,& comparat immortalem;iſti auitarum virtutū hęredes
& ditionum,facilitate,beneficijs,prudentia,liberalitate potius quàm
titulis habentur præclariſſimi. Accipe igitur(Ampliſſime Præſul) ea
[Vincentius Dux Prudani & Marchio Brācaleonis.]
humanitate,qua polles, & quā ſimul cum ſāguine à Maioribus hau-
ſiſti, hoc opus tot nominibus tibi obnoxium fronte ſerena,& ſuſcipe
in tuam clientelā, vt profectum ab animo erga te ſtudioſiſſimo, &
obſeruantiſſimo, licèt impar meritis,& eruditioni tuæ. Deum oro,
& Illuſtriſſimæ, & Reuerendiſſimæ Dominationi tuæ præter cæ-
leſtia dona impertiat proſperitatem longæuam. Datum Neap. octa-
uo Idus Octobr. MDCXLI.

EXTRAVAG.

Pij Papæ V. de Cambijs.

Pius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

IN eam pro noſtro paſtorali officio curam diligenter incumbimus, vt Domini noſtri ouibus opportuna pro animarum ſalute remedia adhibere minime differamus. Cùm itaque ad aures noſtras peruenerit, legitimum cambiorum vſum quem neceſſitas, publicaque vtilitas induxit ſæpenumero ob illicitι quæſtus cupiditatem deprauari, & ſub illius prætextu vſuraria prauitas à non nullis exercentur. Nos petitionibus, quę ſuper his nobis nuper factæ ſunt, hac perpetua valitura decretali, reſpondendum eſſe duximus, vt neque doloſis ſua fraus ſuffragetur, neque ignaros perdat inſcitia: ſic enim Paſtoris officium exequimur, dum gregem nobis commiſſum ab æternę damnationis periculo eripere modis omnibus ſtudemus.

§. 1. Primùm igitur damnamus ea omnia cambia, quæ ſicca nominantur, & ita confinguntur, vt contrahentes ad certas nundinas, ſeu ad alia loca cambia celebrare ſimulant. Ad quæ loca ij qui pecuniam recipiunt, litteras quidem ſuas cambij tradunt, ſed non mittuntur, vel ita mittuntur, vt tranſacto tempore vndè proceſſerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiuſmodi litteris traditis, pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus: nam inter dantes, & recipientes vſque à principio ita conuenerat, vel certè talis intentio erat: neque quiſquam eſt, qui in nundinis, aut locis ſupradictis, huiuſmodi litteris receptis, ſolutionem faciat. Cui malo ſimile etiam illud eſt, cùm pecuniæ, ſiue depoſiti, ſiue alio nomine ficti cambij traduntur, vt poſtea eodem in loco, vel alibi cum lucro reſtituantur. Sed, & in ipſis cambijs, quæ realia appellantur, interdum, vt ad nos perfertur, campſores præſtitutum ſolutionis terminum lucro ex tacita vel expreſſa conuentione recepto, ſeu etiam tantummodo promiſſo, differunt. Quæ omnia nos vſuraria eſſe declaramus, & ne fiant diſtrictius prohibemus.

§. 2. Porrò ad tollendas quoque in cambijs quantum cum Deo poſſumus occaſiones peccandi, fraudeſque Fæneratorum, ſtatuimus, ne deinceps quiſquam audeat, ſiuè à principio, ſiuè aliàs, certum, ac determinatum intereſſe, etiam in caſu non ſolutionis paciſci, neque realia cambia aliter quàm pro primis nundinis, vbi illæ celebrantur; vbi verò non celebrantur pro primis terminis iuxta receptum locorum vſum exercere, abuſu illo prorſus reiecto, cambia pro ſecundis, & deinceps nundinis, ſiuè terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis, ut ratio habeatur longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne dum longiores præfiguntur, quàm loca deſtinata deſiderant, fænerandi detur occaſio.

§. 3. Quicunque contra hanc noſtram conſtitutionem commiſerit, pœnis à Sacris Canonibus contra vſurarios inflictis ſe nouerit ſubiacere. Eos verò, qui conſpirationes fecerint, vel congeſtam vndique pecuniam ita ad ſe redegerint, vel quaſi monopolium pecuniæ facere videantur, pœnis, quæ à iure contra exercentes monopolia conſtitutę ſunt, retineri ſancimus. Volumus autem, quòd præſentes litterę in camera Apoſtolica, & ad valuas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de vrbe, & Cancellariæ etiam Apoſtolicæ publicentur, & in ipſa Camera, deſcribantur. Et quia difficile foret eas ad ſingula quæque deferri, quòd earum tranſumptis, etiam

impreſ-

Digitized by Google

impreſſis, manu alicuius eiuſdem Cameræ, vel alterius Notarij ſubſcriptis, & ſigillo dictæ cameræ, vel Prælati Eccleſiaſtici munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ, milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo, 5. Kal. Februarij, Pontific. noſtri anno ſexto.

Anno à Natiuitate Domini 1571. indict. 14. die vero ſeptimo menſis Februarij Pontific. Sanctiſſimi in Chriſto patris, & D. N. D. Pij, diuina prouidentia Papæ V. anno VI. retroſcriptæ litteræ affixæ, & publicatæ fuerunt ad valuas Cameræ Apoſtolicæ Principis Apoſtolorum Baſilicæ de Vrbe, ac Cancell. Apoſtol. vt moris eſt per nos Bartholomeum Sottocaſa, & M. Ant. Brutum præfati S.D.N. Papæ Curſ.

Scipio de Octauianis Mag. Curſ.

EXactiſsima, ac lucidiſsima necnon eruditiſsima in Pij V. Extrauag. de Cambijs Cõmentaria à noſtræ Religionis profeſſo R.P. Leonardo Duardo V.I.D. & Theologo edita ex mandato Admod. R.P. noſtri Generalis Philippi Mariæ Guadagni, legi, ac perlegi, & nihil, quod non Catholicam veritatem, ac bonos mores redolent inuenire potui: digna igitur prorſus (ſi ad quos ſpectat Superiores conſenſus acceſſerit,) quæ Typis mandentur exiſtimo. Datum Romæ è Domo noſtra S. Andreæ in platea Senenſi die 9. menſis Auguſti 1629.

Ego D. Gregorius Strada Lector Theologiæ quæ ſupra ſcripſi, ſubſcribo, & affirmo.

Ego D. Alexander Peregrinus Cl. Reg. Canon. ac Moral. Theol. Prof. affirmo, vt ſup.

D. *Philippus Maria Guadagnius* Congreg. *Clericorum Regularium Præpoſitus Generalis.*

HOc opus inſcriptum Cõmentaria in Extrauag. Pii V. de Cambiis à P.D. Leonardo Duardo compoſitum, & iuxta præfixam aſſertionem Patrum noſtrorum, quibus id cõmiſsimus approbatum, vt Typis mandetur (quo ad nos ſpectat) facultatem concedimus. In quorum fidẽ has noſtras literas manu propria ſubſcriptas, & ſolito noſtro ſigillo munitas, Damus Romæ in ædibus noſtris S. Syluestri in Monte Quirinali die 12. Auguſti 1629.

D. Philippus Maria Guadagnius Præpoſ. Generalis.

OPus hoc de Cambijs; multum fore proficuum; ijs, qui Animarum morales quæſtiones pertractant, & conſcientijs fidelium dijudicandis præſunt, Typiſque demandandum, iure meritiſſimo cenſeo. Dat. Neap. Die vltimo Septembris 1636.

D. Io. Dom. Aulisius, Doct. Theol. Collegialis, Canon. dep.

Idem cenſeo.

Ego D. Thomas de Aquino Cler. Regul. dep.

Imprimatur.

Felix Tamburellus Vicarius Generalis Neap.

VIdi etiam Excellentiæ tuę iuſſu prædicti Reuerendi Admod. P.D. Leonardi Duardi Congregationis Clericorum Regularium Theologi, & V.I.D. Commentaria in Extrauagantem Pii V. de Cambiis, & in eis nihil penitus, quod Orthodoxæ fidei, aut bonis moribus aduerſetur reperire potui, quin potius eximiam, ac ſingularem doctrinam continet in elucidandis maximè difficillimis difficultatibus in Cambiorum materia nouiſsimè exortis. Quare ad commune cõmodum tum Forenſium, & Campſorum, tum etiam ad Fidelium omnium vtilitatem Imprimi poſſe non immeritò cenſeo. Vale. Neapoli Die 19. Auguſti 1636.

E.T. Additiſſ. Seruus

Ioannes Dominicus Coſcia Comes Palatinus, & primam Iuris Pontificii in hoc Almo Gymnaſio Regens Cathedram.

Imprimatur.

Tapia Reg. Brancia Reg. Zufia Reg. Caſanatæ Reg.

INDEX

INDEX
QVAESTIONVM,
Quæ in hoc opere continentur.

Quæſtiones proœmij.

DE multiplici nomine diſpoſitionis huius. In proœm.q.1. fol.2.
An extrauagans iſta obliget vniuerſalem Eccleſiam q.2. fol.3.
An hæc decretalis alliget Chriſtianos cambia ſicca exercentes cum Infidelibus q.3. fol.5.
An Romanus Pontifex, & alij Principes in proprijs eorum terris poſſint permittere cambia ſicca ab Infidelibus cum Fidelibus exercere q.4. fol.4.
De cauſis, quæ in hac extrauag. conſiderantur q. 5. fol.8.
Quidnam denotent verba Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, &c.q.6. fol.9.
Cur Rom.Pontifex Paſtoris officio dicatur fungi, & non potius Imperatoris, aut Regis q. 7. fol 13.
An cambium ſit licitum,& ſic lege permiſſum q. 8. fol.15.
An cambium ſit propriè contractus q.9. fol.25.
De cambio,quænam ſit contractus ſpecies q.10. fol.26.
De definitione,ac origine cambij q.11. fol.37.
De diuiſione cambij q.12. fol.40.
De iuſtitia campij ad minutum q.13. fol.42.
An qui campſoris officio publico non fungitur, poſſit lucrum ex cambio ad minutum licitè percipere q.14. fol.47.
An vbi publica auctoritate cambia ad minutum ſunt prohibita priuatis hominibus; ea exercentes, & aliquid inde recipientes, teneantur reſtituere q.15. fol.55.

Quæſtiones §. 1.

De iuſtitia cambij realis per litteras, ſeu de loco ad locum: & primò de eo, in quo campſor accipit pecuniam à campſuario in vno loco, reſtituturus in alio q.1. fol.60.
De iuſto titulo, & cauſis iuſtis percipiendi lucrum ex cambio, quo campſor accipit pecuniã in vno loco, reſtituturus in alio q.2. fol.69.
An campſor idem lucrum ex prædicto cambio percipiat, ſiue pecuniam, quam accipit, ſit eiuſdem valoris, ſiue plus, vel minus valeat in loco ſolutionis facienda q.3. fol.71.
An ſolutio pecuniæ receptæ in ſupradicto cambio promiſſa, viſis litteris, aut poſt aliquot tempus augeat, vel minuat ſtipendium campſori q. 4.
An dans pecuniam campſori in vno loco, recepturus eam in alio, poſſit conuenire, vt ſi per legem, vel Principem augeatur pecuniæ valor, eius ſibi reddatur augmentum q.5. fol.78.
An ex cambio de loco ad locum intra idem Regnum, vel intra eandem prouinciam, licitè campſor ſtipendium percipiat, non ſolum ratione traiectionis pecuniæ; ſed etiam ratione eiuſdem penuriæ, vel abundantiæ q.8. fol.83.
An ſi pretium in cambio, de quo agitur, excedat limites iuſti pretij, talis exceſſus reddat contractum nullum q.9. fol.88.
De cambio per litteras, in quo campſor prius dat pecunias in vno loco recepturas deinde in alio: ad quem cõtractum reducatur, & de eiuſdem definitione q.10. fol.91.
De iuſtitia cambij, in quo campſor primò dat pecuniam in vno loco, vt in alio eam recipiat q.11. fol. 95.
De conditionibus, quæ requiruntur ad iuſtitiam cambij, in quo campſor primò dat in vno loco recepturus deinde in alio q.12. fol.99.
An campſor lucrum ex cambio percipiet, ſiue recipiat pecuniam in loco, vbi plus, vel minus æſtimatur, quàm in eo loco vbi ſolutio eſt facienda q.13. fol.101.
An cambij pretium augeri, vel minui poſſit propter maiorem, vel minorem æſtimationem q. 4. fol 105.
An cambium, de quo agitur, celebrari poſſit cum lucro de loco ad locum infra idem Regnum, & infra eandem Prouinciam q.15. fol. 06
An campſor poſſit lucrari dando pecuniam in vno

vno loco eam indigendi, reddendam in alio loco, vbi ipſe campſor ea indiget q.16. fol.107.

An campſor dans cambio ſuam pecuniam pauperi in vno loco, recepturus cambitam in alio, poſſit maiorem mercedem ab eo recipere, quã ſi dediſſet ad cambium diuiti q.17. fol.107.

An campſor poſſit negare ſuam pecuniam dare cambio petenti per locum, vbi minus lucretur, & nolle dare, niſi per locum, vbi plus lucrabitur q.18. fol.110.

An campſor dans pecuniam ad cambium in vno loco, ſibi reddendam cambitam in alio, quò magis dat per locum diſtantiorem, eo maius lucrum mereatur q.19. fol.110.

An campſor dans pecuniam ad cambium, ſibi reddẽdum condicto tempore, eo maius lucrum capiat, quo maior datur temporis diſtantia ad pecuniam ipſam reddẽdam q.20. fol.111.

An campſor dans pecuniam ad cambium in loco, vbi plus valet, recepturus eam in loco, vbi minus valet, ratione maioris æſtimationis pecunię, vbi eam dat, lucrari poſſit q.21. fol.112.

An Campſor dans ad cambium ex precedenti obligatione ad cambiendum ratione talis obligationis poſſit maius lucrum ex tali obligatione percipere q.22. fol.113.

An campſor dans pecuniam impuram in vno loco, poſſit recipere puriorem eiuſdem ponderis, ac valoris legalis in alio, citra compenſationem aliquam q.23. fol.113.

An campſor dans pecuniam ſuam ad cambium, poſſit à recipiente pignus, ſeu fideiuſſorem accipere q.24. fol.114.

An campſor dans pecuniam ad cambium in vno loco, ſibi reddendam in alio, ſi ibi eam Princeps auxerit poſt celebratum cambium poſſit eandem integram recipere q.25. fol.117.

De cambijs per nundinas: & primo de origine nundinarum, & qualiter celebrentur q. 26. fol.126.

De iuſtitia cambij ad nundinas q.27. fol.128.

De conditionibus requiſitis ad iuſtitiam, & veritatem cambij per nundinas q.28. fol.133.

De iuſto pretio cambij ad nundinas, & qualiter conſtituatur q.29. fol.137.

De perſonis concurrentibus ad celebrandum cambium per nundinas q.30. fol.137.

De cambio de loco ad nundinas, in quo quatuor perſonæ concurrunt, & frequenter hodie fit à Genua ad nundinas Placentiæ q.31. fol.138.

An correſponſalis, qui in nundinis pro ſoluendis litteris campſuarij accepit cambio ab alio cum minori intereſſe, quam ſit pretium fori, id cedat in emolumentum ipſius campſuarij, vel correſponſalis q.32. fol.143.

Intex. ibi, litteras quidem ſuas cambij tradunt. An cambium ſemper dicatur ſiccum, vbi litterę traduntur, & ad nundinas, aut alium locum non mittuntur q.33. fol.146.

Ibi, Vel ita mittuntur, vt tranſacto tempore vndè proceſſerant inanes referantur. An cambium ſemper reddatur ſiccum, ex eo quòd litterę referantur inanes. q.34. fol.151.

An cambium, in quo campſor litteras cambij probabiliter putat eſſe acceptandas in loco deſtinatæ ſolutionis ab eo, ad quem derigantur, ſed non ſoluendas, dicatur ſiccum q.35. fol.157.

An cambium dicatur ſiccum, in quo campſor probabiliter putat, campſuarium reuocaturũ litteras datas pro loco deſtinatę ſolutionis, & cambium cum lucro ſoluturum in loco celebrati contractus q.36. fol.159.

Ibi, Aut etiam nullis huiuſmodi litteris traditis. An cambium de loco ad locum, ſeu ad nundinas ſemper dicatur ſiccum, ſi litterę non tradantur q.37. fol.161.

An cambium ſit ſiccum, vel ſaltem illicitum, in quo datis, tranſmiſſis, & ſolutis litteris, campſor plus iuſto pretio exigit; eo quòd campſuarius ſit in neceſſitate accipiendi cambio q. 38. fol.162.

An cambium, in quo campſor dat cambio cum pacto, vt campſuarius ſit obligatus quolibet anno ſoluere ad rationem ſex, vel ſeptem pro centenario, ſalua ſorte, ſit ſiccum; eſto, quod litteræ dentur, mittantur, ac ſoluantur q. 39. fol.164.

Ibi, Pecunia ibi denique repoſcitur, &c. De cambio, quod vulgo dicitur, con la ricorſa: an ſit licitum. Et primò de eo, in quo liberè recurritur ad procuratorem campſoris, qui de propria ipſius procuratoris pecunia cambium ſoluat q.40. fol.167.

De cambio cum recurſa, mediante campſuarij obligatione ad procuratorem campſoris, an ſit licitum q.48. fol.174.

De cambio cum recurſa ad campſoris procuratorem, qui non habeat nec pecuniam, nec creditum aliud, niſi remiſſę, à campſuario debitum, & ad eundem campſorem pertinens, an ſit licitum q.42. fol.176.

An

An cambia, quę per ſacram congregationem ſuprà relatam fuerunt declarata non ſubſiſtere, non ſubſiſtant, quia re ipſa ſint ſicca, & vſuraria, vel quia ſint preſumptiuè talia qu. 43. *fol.* 192.

An propter campſorum conſuetudinem celebrandi cambia illa, per ſacram Congreg. *declarata, non ſubſiſtere, quęſita ex eis bona fide ante dictam declarationem, ſint reſtitutioni obnoxia* q. 44. *fol.* 196.

An quęſita ex cambij, quę per ſacram congregationem declarata fuerunt, non ſubſiſtere, poſſint retineri, & non reſtitui ratione alicuius preſcriptionis q. 45. *fol.* 199.

An qui celebrarunt cambia, de quibus agitur, ante declarationem S. Congregationis, *certò ſcientes eſſe ſicca, & vſuraria, perdant pecunias ad cambium datas, & excludantur à conſecutione intereſſe* q. 46. *fol.* 203.

An celebrantes cambia, de quibus agitur, poſt predictam S. Congregotionis *declarationem, veniant tanquam vſurarij puniendi: & quęſita ex eis omnino teneantur reſtituere* q. 47. *fol.* 208.

Ibi, cum pecuniæ, ſiue depoſiti, &c. *An deponere penes campſores pecunias, vti illas negotietur in cambijs, & deponentem faceret lucri participem, ſit licitum* q. 48. *fol.* 213.

An licitum ſit pluribus deponere earum pecunias apud vnum, & eandem campſorem, vt eas omnes eorum nomine negotietur in cambijs qu. 49. *fol.* 216.

An deponens apud campſorem pecunias ſuas habentem proprias, ac etiam alienas, vt negotietur eas omnes in cambijs à Placentia in Genuam, & è conuerſo, per ſpatium vnius anni, ſolutis ei debitis prouiſionibus, dicatur licitè contrahere. q. 50. *fol.* 217.

An deponentes ſuas pecunias apud campſorem, vt illas negotietur in cambijs, vt ſupra, teneantur perquirere, ſi re vera ſiat negotiatio, & qualiter ſiat. q. 51. *fol.* 221.

An Campſor, aupd quem depoſita fuerunt pecunia, vt eas negotiaretur in cambijs ſolutis ſibi prouiſionibus, ac iuſta mercede pro aſſecuratione ſortis, poſſit cambire in ſe ipſum. q. 52. *fol.* 221.

An Viduę, & pupilli, & alij deponentes apud campſorem ſuas pecunias ſub certo, ac determinato lucro, ad rationem 5. *vel* 6. *pro ſingulis* 100. *in anno, ſalua ſorte, dicantur ſicca cambia celebrare.* q. 53. *fol.* 223.

An campſor mutuans ſuas pecunias, & accipiens à mutuatario obligationem in forma depoſiti, cum pacto ſoluenat ipſi lucrum iuxta pretium fori Genuę per Placentiam ratione lucri ceſſantis, ac damni emergentis, & ſolutis etiã eidem prouiſionibus, dicatur rectè contrahere q. 54. *fol.* 225.

Ibi, Præſtitutum ſolutionis terminum, &c. *An cambium, cuius lucrum augetur propter auctam dilationem ad ſoluendum, ſit ſiccum* .q. 55. *fol.* 228.

An cambium, ex quo campſor maius lucrum accipit quò magis nundinæ ſint diſtantes, ſit licitum .q. 56. *fol.* 229.

An cambium, in quo campſor dat campſuario merces pro pecunia numerata, poſſit dici ſiccum. q. 57.

An cambium celebratum pro pretio currẽti cum pacto, vt ſi pretium augeatur, cedat in vtilitatem campſoris; ſiuerò minuatur in detrimẽtum eiuſdem non cedat, ſit ſiccum. q. 58. *fol.* 231.

An cambium, in quo campſor vltra lucrum cambij, recipit à campſuario etiam pignus, ſit ſiccum. q. 59. *fol.* 232

An campſor reccambiendo cum campſuario, qui tenetur cambium ſoluere in loco condictio dicatur celebrare cambium ſiccum. q. 60. *fol.* 233.

De cambio Piſano an ſit ſiccum. q. 61. *fol.* 236.

De quodam cambio inito inter Antuerpienſes, & Hiſpaniarum Regem, *an ſit licitum.* q. 62 *fol.* 237.

De cambio in Monte, an ſit ſiccum. q. 63 *fol.* 238.

De cambio ex officio, an ſit ſiccum. q. 64 *fol.* 238.

De cambio, quod vulgo dicitur forzoſo. q. 65. *fol.* 239.

De cambio cum agio, an ſit ſiccum. q. 66. *fol.* 240.

An cambium celebratum cum perſona inhabili ad contrahendum ſit ſiccum. q. 67. *fol.* 240.

An cambium celebraum in Eccleſia ſit ſiccum. q. 68. *fol.* 245.

De cambio vendito infra terminum ſolutionis faciendę an ſit ſiccum q. 69. *fol.* 246

An facta venditione cambij per campſorem infra ſo-

ſolutionis terminum campſuarius poſſit ſe redimere. q. 70. fol. 247.

An campſor, qui dat cambio pecunias Principi, quem certo nouit, vel ſaltem probabiliter credit ſeijs vſurum in bello iniuſto peccet. q. 71. fol. 247.

De petentibus, & accipientibus pecunias ad cãbium ſiccum, an peccent. q. 72. fol. 248.

De cooperantibus ad cambia ſicca exercenda, an peccent, & ad reſtitutionem teneantur. q. 73. fol. 258.

An famuli campſorum dantiũ eorum pecunias cãbio ſicco, qui ſunt mero executores ad vſuras exigendas, numerandas, & conſeruandas &c. peccent, & ad reſtitutionem aliquam teneantur. q. 74. fol. 264.

An deponentes pecuniam apud campſorem vſurarium hoc tantum animo; vt ſecurius cuſtodiretur ſi non habeat aliam, & cum ea faeneretur dicatur cooperari peccato illius; atque adeò ad aliquam reſtitutionem teneatur. q. 75. fol. 268.

Queſtiones. §. 2.

Ibi ſtatuimus, &c. An campſor aliquando poſſit paciſci cum campſuario de certo, ac determinato intereſſe à principio contractus. q. 1. fol. 274.

An cambium, in quo campſor aſſecurat campſuarium, quod cambia non excedent octo pro centenario, ſingulis annis ſit contra noſtram Extrauag. q. 2. fol. 276.

An campſor licitè poſſit cum campſuario paciſci ſolutionem ſortis vna cum intereſſe cambij in loco celebrati contractus, & in defectum ſolutionis in loco condicto. q. 3. fol. 278.

An campſor paciſci poſſit cum campſuario, vt ſi non ſoluat praefiſſo termino, aut in loco deſtinato, accipiat eãdem pecuniam ad cambia, & recambia, donec ſortem perſoluerit. q. 4. fol. 279.

An campſor, cui campſuarius poſt nonnulla cãbia, & recambia, partem debiti tradit, teneatur eam partem computare pro extinctione capitalis: vel poſſit eam cõputare pro extinctione lucrorum, & intereſſe. q. 5. fol. 280

An mutuum cum pacto, quod mutuatarius ſoluat mutuanti lucrum cambij, a quo ceſſat cauſa mutui, ſit licitum. q. 6. fol. 281

Ibi. Pro primis nundinis, &c. An cambium pro nundinis intercalatis, ſeu intercalaribus, ſit illicitum q. 7. fol. 283.

An cambium ſi fiat pro pluribus nundinis ſimul ſit licitum. q. 8. fol. 283.

An cambium celebratum in eodem loco à primis ad ſecundas nundinas, ſit licitum. q. 9. fol. 284.

Ibi Pro primis terminis, &c. De cambijs ad certos terminos, an ſint licita. q. 10. fol. 284.

Vtrum ad diſtãtiores tempore terminos cambia ineundo, maius lucrum expeti poſſit. q. 11. fol. 286.

Quaeſtiones §. 3.

Ibi, Quicunque, &c. An foeminę contrauenientes diſpoſitioni noſtrae Extrauag. incidant in poenas in ea contentas, vel tantùm maſculi. q. 1. fol. 287.

Ibi poenis à ſacris canonibus, &c. De poenis contra vſurarios de iure canonico, & alijs iuribus conſtitutis. q. 2. fol. 289.

Ibi, ſe nouerit ſubiacere. An cambia ſicca celebrantes contra formam noſtrae Extrauag. poenas contra vſurarios per ſacros canones ſtatutas incurrant ipſo facto, vel poſt ſententiam à Iudice latam. q. 3. fol. 297.

Ibi, Qui conſpirationem fecerint, vel congeſtam vndeq; pecuniã, ita ad ſe redegerint vel quaſi monopolium, &c. De monopolio quid ſit, & quot modis fieri contingat, & de ipſius iniuſtitia. q. 4. fol. 299

An cõſpirantes dare cambio pretio iuſto, ſed sũmo non autem medio, vel infimo, mortaliter peccent cum onore reſtituendi. q. 5. fol. 308.

An dantes cambio pretio inducto per monopoliũ peccent, & ad reſtitutionem teneantur. §. 3. q. 6. n. 1. fol. 309.

Ibi, contra exercentes monopolia. Quaenam ſint pęna de iure conſtituta contra exercentes monopolia. §. 3. q. 7. fol. 310

PROOEMIVM AD LECTOREM.

CAmbiorum vſus, quo vbique terrarum vnicuique pecuniā vendicare ſibi licet, ſi profluentes inde vtilitates ſpectes(candidiſſime lector)optimā rationalisCreaturę ſolertiam laudabilis: ſi verò permixtas fraudes, & auidam illiciti lucri cupidinem; eius malitiam deteſtaberis. Vt igitur Ciuili Reip.ſua extaret vtilitas, fraude omni ſublata, Pius Quintus optimus, ſanctiſſimuſque Pontifex decretali conſtitutione; veluti ſalubri quadam medela, tanto malo duxit obuiandum:& fraude omni reiecta, ad debitam normam huiuſmodi pecuniarum commutationem reuocauit; quæ in ipſa vitanda ſunt prohibens, & quæ exequenda præfiniens. Verùm quia ſtrictim admodum in ipſa cambiorum regula præſcribitur, & plures modi,qui hac tempeſtate vſu recipiuntur occurrunt,de quibus meritò dubitatur,an iuſtitię ſacræque conſtitutionis huius regulas ſeruent;ideò, vt totam hanc materiam ſufficienter traderemus, & quid in ipſa circa vnūquodque cambiorū genus determinandum ſit,aperiamus, præfatam conſtitutionem, Diuina nobis ſuccurente gratia,ſuſcepimus explicandam; in duas partes; in proœmium ſcilicet, & tres §§.eandem commodè diſſecantes.Et in proęmio quidem de cambij definitione,eiuſdemque diuiſione,ac iuſtitias de cambio ad minutum, & de nonnullis alijs, totius coſtitutionis generalem intelligentiam concernētibus, agimus. Quo verò ad §§. commentaria, in eorum primo de cābijs per litteras de loco ad locum,ac nundinalibus, tū ſiccis,tum etiam realibus tractabimus: in ſecundo de non nullis, de quibus controuertitur,an ſoenerandi occaſionem præbeant, diſcutiemus:& in tertio deniq; de poena ſacræ huic conſtitutioni contrauenientibus, ac conſſòlrationes, & monopolia,excercentibus infligenda,peragentes, rem ipſam totam breuiter,ordinatè, facilè, prout à D. O. M. datum nobis fuerit abſoluemus.

COMMENTVM LEONARDI DVARDI IN PROOEMIVM EXTRAVAG. PII PP. V. DE CAMBIIS.

In quo non nulla ad eiuſdem Extrauag. generalem euidentiam præmittuntur.

PROOEMIVM.

PIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI.
Ad perpetuam rei memoriam.

IN eam pro paſtorali officio curam diligenter incumbimus, vt Domini Noſtri ouibus opportuna pro animarum ſalute remedia adhibere minimè differamus. Cumque itaque ad aures noſtras peruenerit, legitimum cambiorum vſum, quē neceſſitas, publicaque vtilitas induxit, ſæpenumero ob illiciti quæſtus cupiditatem deprauari, vt ſub illius prætextu vſuraria prauitas à non nullis exerceatur. Nos petitionibus, quæ ſuper his nuper factæ ſunt, hac perpetua valitura decretali reſpondendum eſſe duximus, vt ne doloſis ſua fraus ſuffragetur, neque ignaros perdat inſcitia. Sic enim Paſtoris officium exequimur, dum gregem nobis commiſſum ab æternæ damnationis eripere modis omnibus ſtudeamus.

PRoęmium iſtud in duas partes diuiditur. Prima pars nomen Romani Pontificis, cum ſolita ipſius pręfatione cōtinet. In ſecūda verò parte, Decretalis huius promulgandæ, triplex aſſignatur ratio. Secunda, ibi *In eam.*

Quoad primam partem eſſet inueſtiganda ratio, cur in ſuis litteris Romani Pontificis nomen hodie pręponatur, cùm olim poſtponeretur. Sed quoniam de hac re egimus in noſtris Commentar. in Bull. Cœnæ Domini, lib. 1. cap. 5. q. 1. num. 1. & ſeq. idcirco, ne bis idem repetere videamur, hoc loco eam prætermittendam duximus, ad dicta commentaria nos remittentes: in quibus etiam egimus qualiter litterę vitiētur, ſi talis ordo non ſeruetur.

Quouerò ad alteram procœmij partem eſt adnotat. quòd decretalem iſtam prima promulgandi ratio fuit, animarum fidelium

profectus, in adhibendis opportunis remedijs pro earum ſalute, vt conſtat ex illis verbis, *Vt Domini noſtri ouibus opportuna pro animarum ſalute remedia, &c.* Id enim ad vigilantem Paſtorem pertinet, vt in c.1. de offic. Deleg. in 6. Secunda ratio fuit, ne doloſis ſua fraus ſuffragetur, contra tex. in c. ad noſtram, de empt. & vendit. Et tertia denique, ne ignaros perdat inſcitia, vt patet in illis verbis, *Neque ignaros, &c.* His igitur ſic ſtãtibus, antequam ad ſingularum particularum eiuſdem Decretalis, ac §§. explicationẽ deueniamus, ſequentes quæſtiones ante omnia diſcutiendas cẽſuimus.

De multiplici nomine diſpoſitionis huius. Q. I.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio hæc varijs nominibus appellatur à Romano Pontifice, ac à Doctoribus.*

2 *Conſtitutio Eccleſiaſtica varijs nominibus appellatur.*

3 *Diſpoſitio hæc rectè dicitur Decretalis.*

4 *Conſtitutio eſt nomen generis, continens leges, canones, &c.*

5 *Diſpoſitio hæc non ſolùm nuncupari poteſt Decretalis, ſed etiam extrauagans, ſanctio, lex, mandatum, & Bulla, ſeu Diploma.*

6 *Diſpoſitio hæc non poteſt vocari canon, nec Decretum, neque Dogma, non interdictum, nec Pragmatica ſanctio.*

AD tituli explicationem eſt adnot.
1 quòd hanc eandem diſpoſitionem, quam in noſtro procemio Romanus Pontifex Decretalem appellat in illis verbis, *Hanc perpetuò valituram Decretalem, &c.* in eiuſdem fine, cõſtitutionem vocat, ita inquiens, *Quicunque hanc noſtram conſtitutionẽ, &c.* Et Nauar. in Man. cap. 17. ſub num. 283. in 5. & 6. not. hanc ipſam, extrauagantem nominat: qua propter dubitari poterat de prædictis nominibus, quibus huiuſmodi diſpoſitio nuncupatur, an ſint ſinonima, idem prorſus ſignificantia; vel diuerſa. Et ſi diuerſa, an æquè principaliter ipſi conueniant; vel principaliter vnum, & minus principaliter alterum.

Pro huius rei determiatione ſunt videnda ea, quæ adnotauimus in noſtris Com- 2
mẽtarijs in Extrauag. eiuſdẽ Sãctiſs. Põtif. Pij V. de cenſib. in procemio, q. 1. vbi conſtitutionis Eccleſiaſticæ plura nomina recenſentes, diximus, quòd conſtitutio ipſa aliquando dicitur canon, eo quòd in Concilio Generali, vel etiam Prouinciali fuerit edita. Dicitur etiam Dogma, vbi conſtitutio ſtatuit aliquid ad fidei Chriſtianæ doctrinam pertinens, vt in c. qui Epiſcopus, 24. d. Appellatur præterea decretum, & eſt conſtitutio, quam Romanus Pontifex cum conſilio Cardinalium ſtatuit ad nullius cõſultationem, vt per Gloſ. in ſum. 3. d. Item conſtitutio Eccleſiaſtica vocatur decretalis epiſtola, & eſt quam Rom. Pontifex ſolus edidit, vel cum Cardinalibus ad conſultationẽ alterius; vt in c. ſi Romanorum. 19. d. Rurſus conſtitutio Eccleſiaſtica appellatur mandatum, ex eo quòd continet doctrinam de moribus, iuxta illud Pſal. *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.* Vocatur quoque conſtitutio ipſa interdictum, quando aliquid prohibet citra pœnam aliquam, §. ſunt tamen, in Inſtit. de interd. Dicitur etiam ſanctio, quando aliquid prohibet, adiecta pęna, §. ſanctæ, in Inſtit. de rer. diuiſ. Item appellatur quandoque pragmatica ſanctio, & hæc eſt conſtitutio promulgata ſuper aliqua cauſa ventilata in conſiſtorio Principis, vt per Dec. & alios in rub. de conſtit. Denique conſtitutio aliquando nominatur extrauagans, ex eo quòd eſt extra librorum iuris contextum, vt latè declarauimus in d. q. 1. in d. noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib.

Ex dictis modò patet quid reſponden-
3 dum ſit ad propoſitã quæſtionem. Dicimus enim diſpoſitionem hanc congruenter appellari Decretalem; eo quòd edita fuit à Romano Pontifice ad conſultationem alterius, vt cõſtat ex illis noſtri procemij verbis. *Nos petitionibus, quæ ſuper his nobis nuper factæ ſunt, hac perpetuò valitura Decretali reſpondendum eſſe duximus, &c.* Non iniuria vocatur quoque ab eodem Romano
4 Pontefice conſtitutio: quoniam conſtitutio genus quodam eſt, & Decretalis eſt conſtitutionis ſpecies, iuxta ea, quæ docet Dec. loco citato, in 1. lect. ſub num. 1. verſ. vel

ter;

Digitized by Google

tertio. Meritò quoque à Nauar. dicitur extrauagans; quoniam eſt extra librorum iuris contextum: & cùm ſit Bullario ad præſens addita, proculdubio cenſetur indubitata, per ea, quæ adnotauimus in commentarijs prædictis. Poteſt etiam hæc diſpoſitio nuncupari ſanctio, eo quòd pęnam ſtatuit contrauenientibus, ob illa verba. *Quicunque contra hanc noſtram conſtitutionem commiſerit, pœnis à ſacris canonibus contra vſurarios inflictis, ſe nouerit ſubiacere.* Dici poteſt mandatum; quia continet doctrinam de moribus. Item vocari poteſt lex à ligando, tum quia alligat vniuerſalem Eccleſiã, vt q. ſeq. dicemus; tum etiam à legendo, cùm ſit in ſcriptis edita. Vndè ob has rationes idem Pontifex appellat extrauag. de cenſibus legem, vt in §. 7. in verſ. *Et licèt legem*, & nos adnotauimus in d. q. 1. concl. 3. *Denique* hęc ipſa conſtitutio nominatur Bulla, ſeù Diploma, cùm fuerit à Rom. Pontifice emanata in ſcriptis, bulla in eiuſdem litteris appẽſa, vt declarauimus d. q. 1. concl. 3. in fin.

Non tamen hæc ipſa diſpoſitio dici po-
5 teſt canon, nec propriè decretum, nec dogma, nec interdictum, nec pragmatica ſanctio. Etenim non fuit edita in Concilio, nec Generali, nec Prouinciali; & propterea non eſt propriè canon. Non fuit emanata cum interuentu Cardinalium; ſed à ſolo Papa; atque ideò non eſt decretum. Nec poteſt dici dogma, quia non continet doctrinam fidem catholicam concernentem. Nec appellatur interdictum, quoniam diſpoſitio iſta eſt pęnalis. Nec denique poteſt nũcupari pragmatica ſanctio; quia non fuit promulgata ſuper cauſa in Conſiſtorio ventilata, vt hæc omnia latè declarauimus d. q. 1. concl. 2. Vndè conſtat, quòd dicta nomina conſtitutio, Decretalis, & extrauagans, de quibus in explicatione tituli quæſtionis huius egimus, non ſunt ſinonima: ſed conſtitutio eſt genus quodam, cùm cõſtitutio dicatur quæcunque lex, à Principe lata, vt probauimus d. q. 1. num. 4. & concl. 3. num. 36. Decretalis verò extrauagans, & aliæ diſpoſitiones ſupra relatæ ſunt conſtitutionis Eccleſiaſticæ quodammodo ſpecies.

An extrauagans iſta obliget vniuerſalem Eccleſiam. Q. II.

SVMMARIVM.

1 *Extrauag. iſta obligat vniuerſalem Eccleſiam.*

2 *Lex, ſeu conſtitutio dicitur ſtatutum Territorij.*

3 *Papæ Diœceſis, ſeu Territorium eſt totus terrarum Orbis.*

4 *Extrauag. iſta quoad vim obligatiuam non indiget Eccleſiæ approbatione.*

5 *Leges ſecularium Principum indigent Populi acceptatione: non ſic leges, ac conſtitutiones Pontificię.*

6 *Principis tolerantia, & diſſimulatio in actu de iure prohibito, inducit diſpenſationem.*

7 *Extrauag. huic per conſuetudinem quamuis ſcitam, et toleratam quoad cambia ſicca, quæ prohibet derogari non poteſt.*

8 *Lex Principis vbi peccatum ex ſua contrauentione inducit, non tollitur per non vſum.*

9 *Vſura eſt omni iure damnata.*

10 *Cambia ſicca cùm ſint vſuraria, ſuper eis nulla cadit diſpenſatio.*

11 *Papa non poteſt diſpenſare in his, quæ ſunt intrinſecè, & ex obiecto mala.*

12 *Iudęi licèt in Terris Chriſtianorum vſuras exerceant; non tamen cenſetur cum eis ſuper vſuris diſpenſatum; ſed ipſi toleratur tantùm vſurarum exercitium.*

13 *Principes ſeculares non poſſunt vſurarum exercitium in eorum Terris tolerare citrà Romani Pontificis licentiam.*

14 *Vſuræ promiſſæ in caſibus, in quibus licita eſt earum tolerantia, non debentur, & ſolutæ repeti poſſunt, & Iudices adiuuantes ad eas exigendas excommunicantur, &c.*

15 *Cambia ſicca permitti nequeunt per legem aliquam, neque per conſuetudinem, nec per Rom. Pontificem.*

16 *Extrauag. iſta licèt tolli non poſſit per non vſum quoad prohibitionem cambiorum, quæ ſicca ſunt poteſt tamen per non vſum tolli quoad pœnam.*

17 *Extrauag. iſta nonnulla prohibet, quę non ſunt contra iuſtitiam cambij.*

IN hac re patet quid dicendum ſit ex ijs,
1 quæ latè diximus in noſtris Commen-
tar.in Extrauag.Pij V. de cēſib.in proœm.
q.3.& in Bull.cœnæ Domini lib. 1. cap.3.
q. 6. dum concluſimus tàm Bullam cœnæ,
quàm d. extrauag. obligare vniuerſalē Ec-
cleſiam. Vndè breuiter dicamus, Decre-
talem hanc Extrauag. alligare pariter totā
Eccleſiam: ſiquidē Decretalis ipſa eſt ve-
ra lex, & conſtitutio Eccleſiaſtica, vt ſupe-
riori q. oſtendimus: ergò vniuerſalem Ec-
cleſiam alligat:nam lex, ſeu conſtitutio di-
2 citur ſtatutum territorij: & Romanus Pon-
tifex habet pro eius territorio, & Diœceſi
totum Terrarum Orbē, vt habetur ex Car-
3 din.in Clem. Paſtoralis, §. vt illud,num.4.
de iudic.& Hoſtienſ. in c. tua nobis, de of-
fic. vicar.

Nec Decretalis huiuſmodi quoad vim
4 obligatiuam indiget Eccleſiæ approbatio-
ne:nam licèt à Principe ſæculari leges latæ
indigeant populi acceptatione ſecundùm
ſententiam magis receptam; nam non de-
ſunt, qui contrariam doceant ſententiam,
de quibus Ioan.de Salas de legib. diſp.13.
5 ſect. 1. propè fin. Leges tamen Pontificiæ
approbationem, ſeu acceptationem hanc
non exigunt: quia Romanus Pontifex po-
teſtatem ferendi leges nō habet ab Eccle-
ſia, ſicut Princeps ſæcularis obtinet eam à
populo; ſed à Deo poſt electionem in Pa-
pam de eo factam, vt rectè probauimus in
d.q.6.in Commentar.in Bull. cœn. & d.q.
3.in Commentar.in Extrauag.Pij V.

Imò quamuis per cōſuetudinem ſcitam,
6 & toleratam poſsit Pontificiæ conſtitutio-
ni non modo ab vniuerſali; verùm etiam à
particulari Eccleſia derogari:quia toleran-
tia, & diſsimulatio Principis in actu de iure
prohibito inducit diſpēſationē,vt eſt Gloſ.
in c.quia circa, de conſag. & affinit. Et nos
fuſius oſtendimus d.q.6.& q.3. ſupra cita-
7 tis;nihilominus huic Extrauag.per conſue-
tudinem quantumuis ſcitam, ac toleratam
quoad cambia ſicca,quæ prohibet,deroga-
ri nullo vnquam tempore poteſt: eo quòd
ex ſui natura peccatum ex contrauentione
inducit: ſiquidem cābia ſicca d. Extrauag.
vſuraria declarantur. Vndè licèt lex Prin-
cipis etiam præceptiua tollatur,ſi moribus
vtentium non recipiatur; vbi tamen lex
Principis peccatum ex ſua contrauentione
8 inducit,vt quia concurrit cum lege Diuina,
vel naturali; non tollitur per non vſum, vt
benè inquit Syl.in ſua ſum.ver.lex:num.6.
Cambia autem ſicca hac Decretali dam-
nata cùm ſint vſuraria non ſolùm aduerſan-
tur Diuino iuri, ſed etiam naturali, canoni-
co, & ciuili, quibus omnibus aduerſatur
vſura:nihil mirum igitur, ſi conſtitutio hu-
iuſmodi ſicca cambia prohibens, non va-
leat per non vſum abrogari.

Quòd vſura ſit contra ius Diuinum na-
9 turale,tàm in lege veteri,quàm in lege euā-
gelica damnata,patet ex tex.in c. ſuper eo,
de vſur. & nos latè probauimus in noſtris
Cōmentar.in Extrauag.Pij V.de cenſib. in
proœm. q 4. Quòd autem vſura ſit de iure
canonico prohibita,patet ex c.conſuluit, c.
in Ciuitate, & toto tit.de vſur. & 14. q. 3.
per tot. Et denique quòd ius ciuile adhuc
eam improbet,conſtat ex tex.in l.cùm qui-
dam,§.ſi pupillo,in fin.ff. de vſur. vbi habe-
tur, quòd vſuræ non exiguntur propter lu-
crum petentium; ſed propter moram non
ſoluentium: & ſic vſura quando concedi-
tur in iure ciuili, intelligitur de intereſſe lu-
cri ceſſantis, vel damni emergentis, aut de
fructuum perceptorum compēſatione, iux-
ta tex. in l. curabit, c. de action. empt. vbi
latè Io.Bapt.Lup.qui ſatiſquidem rectè cō-
traria ſoluit. Vndè non benè videntur do-
cere Molin.de contr.diſp. 304. & alij con-
trarium ſenſientes.

Ex hoc infertur, quòd cambia ſicca; &
10 vſuraria cùm vi noſtræ Extrauag.dānentur
quæ tam iure Diuino, quàm iure naturali
prohibentur, adeò firma, ac ſtabilis eſt eius
diſpoſitio, vt ſuper eam nulla cadat diſpen-
ſatio; ita vt nec per Romanum Pontificem
quidem poſſit ſuper eam diſpenſari: quia
cùm cambia ſicca, quæ vi dictæ Extrauag.
prohibentur, ſint vſuraria,ſuper vſuram nec
pro redemptione captiuorum fieri poteſt
diſpenſatio,vt in d.c.ſuper eo, de vſur. Non
enim Papa diſpenſare poteſt in his,quæ ſūt
11 intrinſecè, & ex obiecto mala, & quæ nun-
quam fieri poſſunt bene, vt per Abbat.in c.
propoſuit,num.20.de cōceſ. præben.& Fe-
lin.in c.quæ in Eccleſiarū, nu.22. de cōſtit.

Nec ex eo quòd videmus Iudæos exer-
12 cere vſuras in terris Eccleſiæ, & aliorum
Prin-

Digitized by Google

Principum, cenſetur cum ipſis diſpenſatum per Romanum Pontificem, vel temporales Principes: quoniam ſuper vſuras, vt diximus, nulla cadit diſpenſatio; ſed Papa, & alij Principes tolerant Iudæis exercitium vſurarum ad euitandum maius malum ſpirituale, vel conſequendū maius bonum ſpirituale debitum, quàm ſit illud, quod per vſuram auſertur; nempe Infidelium conuerſionem, vt infrà latius, Deo duce, dicemus, q. 4. Sic toleratur meretricium ad euitandum adulterium: quibus rationibus poteſt etiam Papa alijs Principibus licentiam concedere tolerandi exactionem vſurarum per Iudæos à Chriſtianis. Etenim ipſi Principes
13 propria auctoritate Iudæis permittere nequeunt, etiam per modum ſimplis tolerantiæ vſurarum exercitium: quoniam iuſtam tolerandi cauſam, cùm debeat eſſe ſpiritualis, ad Romanum Pontificem pertinet iudicare, vt rectè probat Mart. de iuriſd. p.4. cap.13. Imò vſuræ promiſſæ in caſibus, in quibus licita eſt earum tolerantia, iuxta ea,
14 quæ ſupra diximus, non debentur, & ſolutæ repeti poſſunt: ac Iudices, qui ſcienter iudicare præſumpſerint; vt vſuræ ſoluantur, aut ſolutæ non reſtituantur, ſunt ipſo facto excommunicati; Et eadem pœna puniūtur communitates, & eorum Poteſtates, & quicunque alij officiales, qui condiderint, ſcripſerint; vel dictauerint ſtatuta, quibus vſuræ promittantur, aut ſolui compellantur, vel ſolutæ repeti prohibeantur, vt in Clem. 1. & c. poſt miſerabilem, de vſur. Et quamuis dicta iura in quibuſdam Prouincijs non ſeruentur; id tamen citra culpam fieri non poteſt, vt latè probat Salon. 2. 2. in D.Thom. q.78. ar.3. contr.9. num.7. in fin. & nos fuſius de hac re egimus in noſtris Comment. in Bull. Cœn. Domini, lib.1. cap.4. q.7. à num.53. vſque in fin. vbi confutauimus Nauar. ſententiam lib.5. ſuorum conſil. conſ.5. ſub tit. de Iudæis, in antiqua impreſ. exiſtimantis, Poteſtatem ſtatuere poſſe, vt vſuræ promiſſæ in caſibus, in quibus tolerari poſſunt, ſoluantur.

Cæterum cum cambia ſicca ſint vſura-
15 ria, neque per legem, neque per ſtatutum, neque per conſuetudinem immemorabilē; neque per Principem, neque per Romanum Pontificem permitti poſſunt contra prohibitionem noſtræ Extrauag. itaut campſores lucrum ex eis licitè ſibi acquirant, & ad reſtitutionem non teneantur pro quocunque lucro temporali captando, aut dāno vitando, cùm vſura ſit intrinſecè, & ex obiecto mala, vt ex Conrad. Io. Bapt. Lup. & alijs oſtendimus in dictis Comment. in Bullam Cœnæ loco citato, num.59. & ſeq. & nos latius infra explicabimus, q.4.

Eſt tamen verum, quòd licet ipſa Decre-
16 talis non poſſit per non vſum tolli, quoad prohibitionem cambiorum, quæ ſicca appellantur; poteſt tamen per non vſum tolli quoad pœnam, quam ſtatuit; quia huiuſmodi cambia exercentes, licet ex eis lucrum percipientes peccent contra legem Diuinam, & naturalem; ſi tamen non puniantur pœna in ipſa Decretali contenta, nō committitur contra ius Diuinum, nec contra ius naturale; atque ideo ex contrauentione illius quoad pœnam inferendam, arbitror Decretalem ipſam per non vſum abrogari poſſe, & per contrariam legem Eccleſiaſticam tolli: & ſic quamuis obligaret quoad culpam; nihilominus non obligaret quoad pœnam, vt in ſimili quoad pœnam Magiſtratuum non compellentium Iudæos reſtituere vſuras Chriſtianis, docet Salon. 2. 2. q. 78. ar.3. contr.9. num.7. & nos diximus in d. Commentar. in Bull. Cœnæ Domini, q.7. num.63. & 64. c.4.

Adde, quòd in d. noſtra Decretali non-
17 nulla prohibentur, quæ non ſunt contra iuſtitiam cābij, atque ideò non ſunt nec cōtra ius naturale, nec Diuinum; ſed inhibentur ad tollendas occaſiones peccandi, fraudeſque fœneratorū; nempe vt non fiat pactum de determinato intereſſe, vt in §.2. eiuſdem Decretalis, & ſuper hoc poteſt fieri diſpenſatio expreſſa, vel tacita; iuxta ea, quæ adnotauimus in noſtris Comment. in Extrauag. Pij V. de cenſib. in proœm. q.3. num.64.

An hæc Decretalis alliget Chriſtianos cābia ſicca exercentes cum Infidelibus. Q. III.

SVMMARIVM.

1 *Infideles ſunt in triplici differentia.*

2 Vis

2 *Vis directiua qualiter differat à coactiua, declaratur.*

3 *Cambia ſicca non poßunt fideles cum Infidelibus exercere, qui nec de facto, nec de iure Chriſtianis Principibus ſubduntur.*

4 *Chriſtiani cum Infidelibus cambia ſicca exercentes licèt peccent; non tamen ſubijciuntur cenſuris contra vſurarios latis.*

5 *Chriſtiani cambia ſicca exercentes cum Infidelibus Chriſtianis Principibus ſubiectis, quomodo vi noſtra Extrauag. alligentur, declaratur.*

6 *Infideles Chriſtianis Principibus ſubiecti, eorum legibus non obtemperantes licèt cenſuribus eccleſiaſticis non alligentur, poſſunt tamen puniri pænis corporalibus, vel pecuniarijs.*

7 *Chriſtiani vſuras exercentes cum Turcis, & alijs Chriſtiani nominis inimicis, qui Chriſtianorum bona iniuſtè detinent, non alligantur vi noſtra Extrauag.*

8 *Vſuras exigere ab eis valemus, quos poſſumus bello impetere.*

1 DEterminatio quęſtionis huius pendet ex ijs, quæ diffusè adnotauimus in noſtris Commentar.in Extrauag. Pij V. de cenſib.in proęm.q.4.dum diſputauimus, an d.extrauag.obliget Chriſtianos contractus cenſuales cum Infidelibus exercentes, adſeruandam cum eis formam, in cenſibus creandis ab ea præſcriptam. Vndè vt ibi adnotauimus, eſt obſeruandum, quòd Infideles ſunt in triplici differentia. Etenim quidam Chriſtianis Principibus non ſubduntur nec de iure, nec de facto, vt ſunt Indi, & Pagani: quidam verò ſubduntur Principibus Chriſtianis de iure; non tamen de facto, vt ſunt Turcæ, & alij Chriſtiani nominis inimici, ac hæretici, qui Chriſtianorum Terras occupant, & iniuſtè detinent: quidam Infideles ſunt, qui ſubduntur Principibus Chriſtianis de iure, & de facto, vt ſunt Iudæi in Italia, & alij in Chriſtianorum terris commorantes, vt poſt alios inquit Bonac.de Reſtit.diſp.2.q.vlt.ſec.1. pun.vlt. §.2.ſub num.12. Sunt denique quidam alij Infideles, qui licèt Regna noſtra poſſideāt; habent tamen verum ius, & dominium in ſua priuata bona.

Secundò eſt adnot. quòd dū quærimus,

2 an hæc cōſtitutio alliget Chriſtianos cambia ſicca celebrantes cum Infidelibus, ipſa quæſtio poteſt intelligi dupliciter. Primò quoad vim directiuā; quatenus ſcilicet rectæ rationi conueniat, cambia ſicca non exerceri, etiam cum Infidelibus. Secundò quoad vim coactiuam, nempe, quòd Chriſtianis vi dictæ Decretalis prohibeatur cābia ſicca exercere, etiam cum Infidelibus, ſub pœnis temporalibus, & ſpiritualibus ab ea ſtatutis. His breuiter ſic adnotatis, ſit.

Prima Concluſio.

NOn eſt licitum Chriſtianis cum Infi- 3 delibus cambia ſicca exercere, qui nec de facto, nec de iure ſubduntur Principibus Chriſtianis, vt ſunt Indi, & Pagani, qui nunquam ſubiecti fuerunt Romano Imperio: & qui non occupant, nec occupare curant Chriſtianorum bona: neque contra Chriſtianos Religionis odio pugnant; ſed ideo pugnant, quia iniuſtè à Chriſtianis eorum bona exiſtimant occupari. Probatur, quoniam ab huiuſmodi Infidelibus Chriſtiani non poſſunt vſuras exigere: ergò non valent cum eiſdem cambia ſicca exercere, cùm cābia ſicca ſint vſuratia. Quòd Chriſtiani à ſupradictis Infidelibus vſuras exigere non poſſint, latè probauimus in noſtris Commentar.in Extrauag Pij V. de cenſib. in proęm.d.q.4.concl.1. num.33.

Eſt tamen verum, quòd licèt Chriſtiani
4 peccent cum prædictis Infidelibus cambia ſicca exercentes, & ratione ſcandali poſsēt extraordinariè puniri à Romano Pontifice; non tamen arbittor eos ſubijci pœnis, ac cenſuris contra vſurarios in iure latis, iuxta ea, quæ adnotauimus d. q.4. concl.1. num. 46.& 47.cuius concluſionis ampliationes, ac limitationes poſſunt quoque applicari præſenti concluſioni.

Secunda Concluſio.

DEcretalis noſtra alligat Chriſtianos 5 cambia ſiccà exercentes cum Infidelibus, Chriſtianis Principibus ſubiectis, & cum eis pacē habentibus nō modo quoad vim directiuam, ſed etiam quoad vim coactiuam. Etenim recta ratio ſuadet, ne vſu-

vſuræ, nec cum Infidelibus quidem exerceantur, cùm vſura ſit contra ius naturale. Et Infideles prædicti licèt cenſuris Eccleſiaſticis puniri non valeant; poſſunt tamen puniri pœna pecuniaria, ac etiam corpora-
6 li, Principum Chriſtianorum legibus non obtemperantes:& propterea Chriſtiani excuſantur eo caſu à cenſuris Eccleſiaſticis; non tamen à pœnis temporalibus etiam in Terris, in quibus nec prædictis Infidelibus tolerantur vſuræ, vt in Regno noſtro Neapolitano,& in nonnullis alijs locis, vt patet ex ijs, quæ adnotauimus d.q.4. concluſ.2. per totam.

Tertia Concluſio.

7 LIcitum eſt Chriſtianis cambia ſicca exercere cum Turcis, & alijs Chriſtiani nominis inimicis, & hoſtibus, qui Chriſtianorum Terras occuparunt, & iniuſtè detinent, ac qui in bello iniuſto,aut extra bellum nocuerunt, atque ideo noſtra Extrauag.non alligat Chriſtianos, cum huiuſmodi Infidelibus prædicta cambia exercentes. Probatur, quoniam hos Infideles poſſumus bello impetere,publica acceden-
8 te auctoritate, ac bonis ſpoliare: ergo poſſumus ab eiſdem vſuras exigere, & ſic cum eis cambia ſicca celebrare:ſiquidem ab illis poſſumus vſuras exigere, quos poſſumus bello impetere, vt habetur ex D. Ambr. in c.fin.14.q.4. Confirmatur hęc eadem concluſio,& extenditur, iuxta ea, quæ diximus d.q.4. concl.4.

An Romanus Pontifex, & alij Principes in proprijs eorum Terris poſſint permittere cambia ſicca ab Infidelibus cum fidelibus exerceri. Q. IV.

SVMMARIVM.

1 *Cambia ſicca non ſolùm à Principibus, ſed nec quidem à Romano Pontifice concedi poſſunt Infidelibus,vt in eorum Terris licitè exerceant cum Fidelibus.*

2 *Contractus iniuſti quamuis vſurarij non ſint; non tamen à Principibus,nec à Rom. Pontifice concedi poſſunt, vt licitè exerceantur.*

3 *Contractus iniuſti,& vſurarij quibus caſibus tolerari poſſint Infidelibus cum Fidelibus exerceri.*

4 *Iudæis Romæ cur vſuræ tolerentur.*

5 *Vſuræ non poſſunt tolerari pro quocunque lucro temporali captando, aut temporali malo vitando.*

1 PRo determinatione huius difficultatis ſunt videnda,quæ cumulauimus in noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib.q.5.in proœm.in qua fuit quęſitum, an Rom. Pontifex, & alij Principes in proprijs eorum Terris poſſint permittere cenſus vſurarios,& alios contractus iniuſtos ab Infidelibus cum Fidelibus exerceri: & partem negatiuam concluſimus eſſe veram: quia lucrū ex huiuſmodi contractibus cùm ſit vſurarium, & ſuper vſuram nulla cadat diſpenſatio, vt in c.ſuper eo,de vſur. conſequenter ſit, non modo Principes ſæculares in eorum Terris,ſed nec quidem Romanum Pontificem poſſe concedere Infidelibus, vt cenſus vſurarios,cambia ſicca,& alios ſimiles contractus celebrent;atque ideo quoad eos ſuper Extrauag.noſtram diſpenſare.

2 Imò hanc cōcluſionem ampliamus non ſolùm veram eſſe quoad cambia ſicca, & alios contractus vſurarios;ſed etiam quoad contractus, qui tantùm iniuſti ſunt,non tamen vſurarij, vt ſunt contractus cenſuales celebrari contra ea, quæ per d. Extrauag. de cenſib.ſtatuta fuerunt, concernentia iuſtitiam, ſeù iniuſtitiam contractus. Etenim tàm contractus iniuſti, quàm vſurarij ſunt intrinſecè mali, vt in d.q.5. num.4. probauimus,vbi etiam num.5.& 6.concluſionem ipſam duobus modis ampliauimus.

3 Eſt tamen verum, quòd contractus vſurarij,& alij iniuſti poſſunt per modum ſimplicis toleranriæ permitti Infidelibus exerceri cum Fidelibus ad cuitandum maius malum ſpirituale: vel ad conſequendum bonum aliquod ſpirituale maius, quàm ſit bonum illud ſpirituale, quod per lucrum vſurarium, ſeù iniuſtum, ex dictis contractibus ptoueniens, auſertur: dummodo illud ſpirituale bonum ſit debitum, ſeu præceptum,vt obtineatur, nec aliàs obtineri poſſit.

ſit. Quocircà ſi ex tolerantia cambiorum ſiccorum,& aliorum contractuum,qui iniuſti ſint,&vſurarij,Iudęis,& alijs Infidelibus, ſequeretur eorum conuerſio ad fidem, talis tolerantia licita eſſet,arg. tex.in cap.ſi quis ſincera, 45.d. Ob id Romæ, & in alijs locis
4 tolerantur Iudæi ſub vſuris fœnerari Chriſtianis: ſiquidem per huiuſmodi tolerātiam vitantur maiora mala ſpiritualia,nempe furta,rapinæ,mutuationes vſurarię inter Chriſtianos, &c. Et conſequitur maius bonum ſpirituale, quàm eſt illud, quod per vſuram aufertur, nempe eorum cōuerſio ad fidem, vt experientia docet. Non tamen huiuſmodi Infidelibus tolerari poſſet vſurarū exercitium propter quodcunque bonum tem-
5 porale adipiſcendum, vel ad quodcunque malum temporale vitandū. Imò nec Principes temporales ſupradicto modo poſſunt Iudæis, & alijs Infidelibus tolerare vſuras cum Chriſtianis citra Romani Pontificis licentiam:etenim iuſtam tolerandi cauſam, cùm debeat eſſe ſpiritualis, ad ipſum Rom. Pontificem pertinet iudicare, vt rectè probat Mart.de iuriſd.p.4.cap.13. & fuſius de hac re diximus in dictis noſtris Comment. in Extrauag. Pij V. de cenſib. q.5. num. 8. & 9. in procem.

De cauſis, quæ in hac Extrauag. conſiderantur. Q. V.

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ quatuor conſiderantur in editione huius noſtræ Decretalis Extrauag.*
2 *Cauſa efficiens prima, vniuerſalis, totalis, &c.noſtræ Extrauag.eſt D.O.Max.*
3 *Deus licèt ſecundum quid dicatur cauſa mediata præſentis Decretalis; eſt tamen ſimpliciter cauſa immediata.*
4 *Cauſa efficiens ſecunda, particularis,&c. huius Decretalis eſt Rom.Pontifex.*
5 *Cauſa materialis eiuſdem Decretalis,ſunt cābia ſicca vt deteſtanda.*
6 *Cauſa formalis ipſius Decretalis dicitur ea, per quam fuit producta in ſuo eſſe.*
7 *Cauſa finalis præſentis Decretalis eſt triplex.*

1 QVoad hanc rem non eſt nobis multum elaborandum. Ex ijs enim, quæ in Commentar.Bull.Cœnæ lib.1.cap. 1. q.1. cum plur.ſeq.tractauimus,facilè colligi poteſt cognitio cauſarum ad editionem Extrauag. huius concurrentium. Etenim cùm ipſa ſit conſtitutio,ſeu Lex Eccleſiaſtica, vt ſupra probauimus, q.1.eaſdem cauſas; efficientem ſcilicèt,materialem, formalem, & finalem,quæ ad leges ferendas expoſtulantur, ad Decretalem iſtam Extrauag. edendam concurrere ſatis conſtat.

Et quidē cauſa efficiens Extrauag.huius
2 prima, vniuerſalis, moralis, non imputatiua tantùm, & pura moralis; ſed phyſica tanquam liberè efficiens, & totalis eſt Deus O. M. Eſt enim Deus cauſa prima, & vniuerſalis noſtræ Extrauag. quoniam Deus eſt omnium principium, & finis, iuxta illud Apocal.cap.1.& eiuſdem Ioan.cap.8. Dicitur eiuſdem Extrauag. cauſa moralis, non imputatiua,& pura moralis; ſed phyſica tāquam liberè efficiens: ſiquidem Deus per ſe illam liberè edidit, & phyſicè ad ipſius editionem influxum præbuit. Eſtque cauſa eiuſdem immediata; quoniam Deus per ſuam immenſitatem neceſſariò eſt vbique præſens, & proinde immediatè concurrit, & immediatè influit in omnem operationem, non ſolùm immediatè immediatione virtutis; verùm etiam immediatè immediatione ſuppoſiti, vt rectè probat Suarez in Met.diſp.22.ſec.1.num.6. contra Ferrar.3. contra Gent.cap.70. Et quamuis Deus ſe-
3 cūdum quid mediata cauſa nuncupari poſſit, quatenus cauſæ ſecundæ proximè agēti dat, & conſeruat virtutem agendi; dicitur tamen ſimpliciter cauſa immediata: quoniā inter Deum,& effectum non mediat ſecunda cauſa, cùm Deus per ſe, & virtute ſua operetur cum cauſa ſecunda, & in effectum influat,& cauſas ſecundas moueat, eaſdemque ad agendum applicet; non ſicut Artifex inſtrumentum, qui nullam inſtrumento virtutem imprimit præter motionem: nam cauſæ ſecundæ nō ſe habent vt inſtrumenta,quæ immota nihil operantur; ſed eo ipſo quòd fuerunt à Summo Artifice producta, vires, ac facultates ſuæ naturæ accommodatas acceperunt, quibus poſſent,non quibus agerēt ſine Deo:quapropter dum operantur,non operantur,niſi,Deo volente,ac decernente, vt operētur; eſtò quòd nullam vir-

tutem denuò recipiant, qua poſſint operari. Dicitur tandem Deus cauſa totalis noſtræ Extrauag. quia cùm ſit cauſa vniuerſalis, & prima totus effectus ab ea pendet; ſicut totus effectus à cauſa ſecunda, ac particulari; in diuerſo tamen genere cauſæ.

Eſt autē cauſa efficiēs ſecūda, particula-
4 ris, moralis Extrauag. huius Sāctiſſimus, ac optimus Pontifex Pius Papa V. vt patet ex ipſius proœmij titulo, qui inſcribitur, *Pius Epiſcopus, ſeruus, &c.* Ideò enim dicitur cauſa ſecunda, & particularis; quia cùm ſit Dei creatura, virtute diffuſa à Deo finita, ac limitata ſicut operatur, ita eadem vi prædictam Extrauag. & alias conſtitutiones, ac leges edidit, ac promulgauit: & id vi ſummæ poteſtatis legislatiuæ, & iuriſdictionis coerciuæ, quam Romanus Pontifex ſupra omnes alios habet: quia cùm ſit Dei Vicarius in terris, fons, & origo totius iuriſdictionis appellatur, vt eſt tex. in Extrauagant. vnam ſanctam, de maior. & obed. quam latè explicat Mart. de iuriſd. par. 1. cap. 9. cum plur. ſeq. Et ideò non ſolùm canonicas, ſed etiam ciuiles, & politicas poteſt condere leges per totum Terrarum Orbem, etiam in Terris, quæ non ſunt de patrimonio Eccleſiæ ad finem ſaltem ſpiritualem, vt habetur ex Ioan. de Salas, de legib. diſp. 7. ſec. 5. & 6. & Suarez eodem tractatu lib. 4. capit. 6.

Cauſa verò materialis, ſeu materia cir-
5 ca quam noſtræ Extrauagant. ſunt cambia ſicca, & illicita; non vt facienda, cùm ſint intrinſecè, & ex obiecto mala, vt ſupra oſtendimus, q. præced. ſed vt deteſtanda, reprobanda, ac punienda. Sic ſtuppa dicitur materia circa quam, ignis: eo quòd ignis verſatur circa illam ad eandem comburendam, ac deſtruendam, non autem conſeruandam: & peccata appellantur materia, circa quam pœnitentiæ, & cenſurarum, ad illud reprobandum, ac deſtruendum, vt diffusè de hac re tractauimus in Commentrijs noſtris in Bull. Cœnæ Domini lib. 1. cap. 1. q. 3.

Formalis cauſa noſtræ Extrauagant. eſt,
6 ſecundum quam ipſa Extrauagant. conſtituitur in ſuo eſſe; cùm forma in naturalibus, 2. phyſ. cap. 81. dicatur illa, quæ dat eſſe rei. Fuit autem conſtituta in ſuo eſſe primò per Pij V. Pontificis Maximi voluntatem, qui illā edidit: nam cùm Extrauag. ipſa ſit actus moralis, actus morales in tantùm dicuntur tales, & humani, in quantum pendent à voluntate hominis: quòd ſi ab eius voluntate non pendeant, ſunt quidem actus hominis, ſicut dormientis percuſſio; non autem appellantur morales, vt habetur ex D. Thom. 1. 2. quæſt. 1. artic. 1. Secundò Extrauagant. ipſa fuit conſtituta in ſuo eſſe per promulgationem: nam leges conſtituuntur cùm promulgantur, vt in cap. 3. §. leges, 4. d.

Finalis denique cauſa eiuſdem Extra-
7 uagant. eſt duplex. Prima dicitur animarum ſalus: fuit enim edita dicta decretalis Extrauagant. ad adhibenda opportuna remedia pro animarum ſalute, vt patet ex illis proœmij verbis, *Vt Domini noſtri ouibus opportuna pro animarum ſalute remedia adhibere minimè differamus*. Secunda, ne doloſis ſua fraus ſuffragetur, cambia ſicca exercentibus: & ne ignaros perdat inſcitia, ob illa verba, *Ne doloſis, &c.* His breuiter ſic prælibatis, deuenio ad ſingularum ipſius Extrauag. proœmij particularum declarationem.

Ibi, *Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* Quid nam denotent prædicta verba. Q. VI.

SVMMARIVM.

1 *Nomen Romanus Pontifex cur ſibi mutet poſt eiuſdem electionem, ratio redditur.*

2 *Nominis mutatio per Rom. Pontificem non eſt de iure Diuino: & ideo ſi illud ſibi non mutet, non peccat.*

3 *Nomen Romani Pontificis ab ipſo Pontifice, & non ab alio mutari poteſt.*

4 *Rom. Pontifex cur Epiſcopum ſe nominet, ratio aſſignatur.*

5 *Epiſcopus negligens in paſcendo Dominico*

Digitized by Google

grege canis dicitur impudicus.

6 *Epiſcopum non intelligat ſe eſſe, qui præeſſe dilexerint, & non prodeſſe.*

7 *Epiſcopatu non datur maior dignitas: quapropter antiquitus Epiſcopus poſtulabatur ad Cardinalatum; cùm diceretur deſcendere.*

8 *Epiſcopatus dignitas, ſeu ordo non eſt humanum inuentum: & propterea Epiſcopi adeò ſunt Presbyteris maiores, vt id negantes tanquam hæretici damnentur.*

9 *Epiſcopus qualis debeat eſſe oſtenditur.*

10 *Epiſcopum cùm oporteat ſobrium eſſe, eius menſa debet eſſe moderata, ac Diuinarum Scripturarum lectione condita.*

11 *Epiſcopi non ſolùm vti debent modeſta ſupellectili, ac frugali menſa; ſed etiam in reliquo vitæ genere ipſi, eorumdemque familiares cauere debent, ne quid appareat, quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum.*

12 *Epiſcopi non debent Eccleſiarum redditus conſanguineis elargiri, cùm eorum affectus multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extet; ſed ſi pauperes ſint, ijs, vt pauperibus diſtribuant.*

13 *Cardinales debent affectus erga ſuos deponere, frugali menſa vti, modeſtos, ac bonos familiares apud ſe habere, & reliqua ſeruare, ad quæ tenentur Epiſcopi.*

14 *Epiſcopi onus Angelicis humeris eſt formidandum.*

15 *Epiſcopi promouendi conditiones quales eſſe debeant, oſtenditur.*

16 *Reſidentia Epiſcopis omnino præcipitur.*

17 *Epiſcopi non ſunt promouendi; niſi ſint legitimo matrimonio nati, ætate matura, ac morum grauitate.*

18 *Epiſcopus non ordinatur, niſi ſit Doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel in iure Canonico.*

19 *Seruum ſeruorum Dei cur Rom. Pontifex ſe nominet ratio redditur.*

20 *Scriptura licèt non ſit de eſſentia legis; modus tamen ferendi leges in ſcriptis, eſt omnium optimus.*

1 CAuſam quare electus in Summum Pontificem nomen ſibi mutet, aſſignauimus in noſtris Commentarijs in Bull. Cœnæ Domini, lib. 1. cap. 4. q. 5. Id enim idcircò ſeruatur; quia per mutationem nominis oſtenditur factam fuiſſe mutationem hominis. Nam cum Romanus Pontifex antequam in Papam eligeretur, eſſet purus homo, poſt electionem vicem veri Dei dicitur gerere in Terris, cap. vt noſtrum, vt Eccleſ. benef. Sic Apoſtolorum Princeps vbi à Domino fuit Pontifex creatus nomen illi Dominus ipſe mutauit: nam dum prius vocaretur Simon, Petrũ poſtea illum appellauit, Matt. cap. 16. dicens, *Beatus es Simon Bariona, &c.*

Non tamen ex hoc infertur, mutatio-
2 nem nominis Romani Pontificis eſſe iure Diuino præceptam; ſed ideò Dominus Apoſtolorum Principi nomen mutauit; quoniam ædificaturus Eccleſiam lapidibus viuis, qui ſunt omnes Chriſti fideles, cùm Simonem vniuerſalis Eccleſiæ Principem, ac Paſtorem conſtituiſſet, voluit, vt non Simon, ſed Petrus appellaretur, ad hoc, vt inſtar firmæ petræ ſuper ipſum Petrum ædificaret Eccleſiam ſuam: & propterea ſi Romanus Pontifex nomen ſibi non mutaret, non per hoc culpam aliquam contraheret, vt d. quæſt. 5. Commentar. in Bull. Cœnæ probauimus. Eſt tamen verum, quòd Apoſtolorum Principi no-
3 men licèt Dominus mutauerit; non tamen hodie Romanus Pontifex pati debet, nomen ſibi ab alio mutari; ſed id debet per ſe ipſum exequi, ne videatur ſuperiorem aliquem ſibi conſtituere, cùm mutari nomen per ſuperiorem inferiori ſoleat, vt notat Philip. Franc. in procem 6. Decret.

Appellat ſe Romanus Pontifex *Epiſco-*
4 *pum*. quia non in partem ſolicitudinis, ſed in totam vocatus eſt. Etenim Epiſcopus idem denotat, quod ſpeculator, & ſuper intendens, c. cleros, 21. d. quocircà ſi negli-
5 gẽs ſit in paſcendis Domini ouibus, peccat mortaliter, & canis dicitur impudicus, cap. qui nec, 2. quæſt. 7. Et quamuis locus ſuperior ab eo, vt decet, teneatur; nihilomi-
6 nus non intelligat Epiſcopum eſſe, ſi præeſſe dilexerit, non prodeſſe, cap. qui Epiſcopatum, 8. quæſt. 1. Item vocat ſe Epiſcopum à ſupremo ordinis gradu, qualis eſt Epiſcopatus, iuxta Gloſ. & aliorum Canoniſt. ſententiam, in procemio 6. Decret. in

ver.

ver. Epiſcopus. Epiſcopum ſe quoque
nominat, quoniam Epiſcopatus eſt digni-
7 tatis culmen, vt habetur per Gloſ. in cap. 2.
de præb. in 6. & in cap. quam periculum, de
ſentent. excommun. eod. lib. Non enim
datur maior Epiſcopatus culmine digni-
tas. Imò de iure antiquo Epiſcopus debe-
bat ad Cardinalatum poſtulari; quia dice-
batur deſcendere, & non aſcendere. Ete-
nim Epiſcopis ſolis data erat etiam loci
prærogatiua anterior. Vndè vſque ad Bo-
nifac. VIII. tempora, Epiſcopi immedia-
tè poſt Papam ſubſcribebant, deinde Pre-
sbyteri, poſtea Diaconi Cardinales. Ho-
die verò quoniam ad Cardinales dumta-
xat pertinet Romani Pontificis electio, re-
putantur Cardinales Epiſcopis dignio-
res, vt habetur ex Gomeſ. in procem. Re-
gal. Cancell. quæſt. 1. num. 17. in Regul. de
valor. exprim. in impetrat. beneſ. quæſt. 1.
num. 6. & nos latius de hac re tractauimus
in Commentar. Bull. Cœn. lib. 1. cap. 5.
quæſt. 2.

Denique Roman. Pontifex Epiſcopum
8 ſe appellat, vt oſtenderet contra nonnul-
los hæreticos ſe eſſe verè, & propriè Epi-
ſcopum, & Epiſcopatum eſſe ordinem di-
ſtinctum à Presbyteratu, & non figmen-
tum, vt hæretici falsò opinabantur; ſed Epi-
ſcopos Presbyteris eſſe ſuperiores, vt per
Concil. Trident. ſeſſ. 23. de ſacrament. or-
din. can. 7. & 8. Fuit definitum, his verbis,
*Si quis dixerit, Epiſcopos non eſſe Presbyte-
ris ſuperiores, vel non habere poteſtatem
confirmandi, & ordinandi: vel illam, quam
habent, illis eſſe cum Presbyteris commu-
nem: vel ordines ab ipſis collatos ſine popu-
li, vel poteſtatis, ſæcularis conſenſu, aut vo-
catione irritos eſſe: aut eos, qui nec ab Eccle-
ſiaſtica, & Canonica poteſtate ritè ordina-
ti, nec miſſi ſunt, ſed aliunde veniunt, legi-
timos eſſe verbi, & Sacramentorum Mini-
ſtros, anathema ſit.* Et in can. 8. *Si quis
dixerit, Epiſcopos, qui auctoritate Romani
Pontificis aſſumuntur, non eſſe legitimos, &
veros Epiſcopos, ſed figmentum humanum,
anathema ſit.*

Qualem autem oporteat Epiſcopum eſ-
9 ſe, ex Apoſtoli Epiſtola ad Timoth. cap. 1.
ſufficienter conſtat, his verbis, *Si quis Epi-
ſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat:
oportet ergò Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe,
ſobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpi-
talem, doctorem, non vinolentum, non percuſ-
ſorem, ſed modeſtũ: nõ litigioſum, nõ cupidũ; ſed
ſuæ domui bene præpoſitũ: non neophytum, ne in
ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli.
Oportet autem illum, & teſtimonium habere
bonum ab his, qui foris ſunt, vt non in oppro-
brium incidat, & in laqueum diaboli.* Ex
eodem Apoſtolo ad Tit. cap 1. ſimiliter ſic
habetur, *Oportet enim Epiſcopum ſine crimi-
ne eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum,
non iracundum, non vinolentum, non percuſ-
ſorem, non turpis lucri cupidum; ſed hoſpita-
lem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum,
continentem, amplectentem, qui ſecundum
doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit
exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contra-
dicunt, arguere.*

Et cum Paulus Apoſtolus, Epiſcopos
10 oportere eſſe irreprehenſibiles, ſobrios,
caſtos, domui ſuæ bene præpoſitos, vt ſu-
pra doceat; ob id Concil. Trident. ſeſſ. 2.
in Decreto de modo viuendi, & alijs in
Concilio ſeruandis, Epiſcopos ita horta-
tur, *Vt ante omnia quilibet in menſa ſer-
uet ſobrietatem, moderationem ciborum:
deinde cùm in eo loco ſæpe otioſi ſermones
oriri ſoleant, vt in ipſorum Epiſcoporum
menſis Diuinarum Scripturarum lectio ad-
miſceatur. Familiares verò ſuos vnuſquiſ-
que inſtruat, & erudiat, ne ſint rixoſi, vi-
noſi, impudici, cupidi, elati, blaſphemi, &
voluptatum amatores: vitia demum fu-
giant, & virtutes amplectantur, & in veſtitu,
& cultu; & omnibus actionibus honeſtatem
præſeferant; ſicut decet Miniſtros Miniſtro-
rum Dei.*

Hoc idem Concil. ſeſſ. 25. cap. 1. de re-
11 form. quoad Epiſcopos pariter ſtatuit, his
verbis, *Optandum eſt, vt ij, qui Epiſcopa-
le miniſterium ſuſcipiunt, quæ ſuæ ſint par-
tes agnoſcant: ac ſe non ad propria commo-
da, non ad diuitias, aut luxum; ſed ad la-
bores, ac ſolicitudines pro Dei gloria vo-
catos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum
eſt, & fideles reliquos ad Religionem,
innocentiamque facilius inflammandos, ſi
Præpoſitos ſuos viderint non ea, quæ
mundi ſunt, ſed animarum ſalutem, ac cæle-
ſtem Patriam cogitantes. Hæc cùm ad*

reſtituendam Eccleſiaſticam diſciplinam
præcipua eſſe Sancta Synodus animaduer-
tat, admonet Epiſcopos omnes, vt ſecum
ea ſæpe meditantes factis etiam ipſis, ac
vitæ actionibus quod eſt perpetuum quodam-
modo prædicandi genus, ſe muneri ſuo con-
formes oſtendant. Imprimis verò ita mores
ſuos componant, vt reliqui ab eis puritatis,
modeſtiæ, continentiæ, quæ nos tantopere com-
mendat Deo ſanctæ humilitatis exempla pe-
tere poſſit. Qua propter exemplo Patrum
noſtrorum in Concil. Cartagin. non ſolùm
iubet, vt Epiſcopi modeſta ſupellectili, &
menſa, ac frugali victu contenti ſint; verum
etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius do-
mo caueant, ne quid appareat, quod à Sancto
hoc inſtituto ſit alienum; quodque non ſimpli-
citatem, Dei zelum, ac vanitatum cõtemptum
præſeferat.

Et cum idem Concilium Epiſcopos mo-
12 neat, vt intelligant non ad diuitias, & lu-
xum eſſe electos, ſed ad labores, ac ſollicitu-
dines pro Dei gloria vocatos, per diuitias
intelligit non tantum proprias, ac ſibi ap-
plicandas; ſed etiam conſanguineorum, ac
familiarum: id extendens ibidem etiam ad
S. R. E. Cardinales, & ad alios Eccleſiæ
beneficiatos per hæc formalia verba, *Om-*
ninò verò eis interdicit, vt ex reditibus Ec-
cleſiæ conſanguineos, familiareſue ſuos au-
gere ſtudeant: cùm & Apoſtolorum canones
prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei
ſunt, conſanguineis donent; ſed ſi pauperes
ſint, ijs vt pauperibus diſtribuant: eas au-
tem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cau-
ſa: imò quàm maximè poteſt, eos Sancta Sy-
nodus monet, vt omnem humanum hunc er-
ga fratres, nepotes, propinquoſque carnis
affectum, vndè multorum malorum in Ec-
cleſia ſeminarium extat, penitus deponant.
Quæ verò de Epiſcopis dicta ſunt, eadem
non ſolùm in quibuſcunque Eccleſiaſtica
beneficia, tàm ſæcularia, quàm regularia ob-
tinentibus, pro gradus ſui conditione obſer-
uari; ſed ad S. R. E. Cardinales pertinere
decernit, quorum conſilio apud Sanctiſſimum
13 *Romanum Pontificem, cùm vniuerſalis Ec-*
cleſiæ adminiſtratio nitatur, nefas videri po-
teſt, non ijs etiam virtutum inſignibus, ac
viuendi diſciplina eos fulgere, quæ meritò
omnium in ſe oculos conuertant.

Et Epiſcopi onus cùm Angelicis hume-
14 ris ſit formidandum, iuxta illud Concil.
prædicti, ſeſſ. 6. cap. 1. de reform. & Apoſt.
ad Timoth. cap. 1. Qui Epiſcopatum deſi-
derat, bonum opus deſiderat, idem Concil.
ibidem, eos in Epiſcopos promouendos
ſtatuit, quorum prior vita, ac omnis ætas
15 puerilibus exordijs vſque ad perfectiores
annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ lauda-
biliter acta teſtimonium præbeat: eoſdem-
que promotos ſub canonicis pœnis ad re-
ſidentiam compellit, ita ſtatuens, *Om-*
nes Patriarchalibus, Primatialibus, Metro-
politanis, & Cathedralibus Eccleſijs qui-
buſcunque, quouis nomine, ac titulo præfe-
ctos monet, ac monitos eſſe vult, vt atten-
dentes ſibi, & vniuerſo gregi, in quos Spi-
ritus Sanctus poſuit eos regere Eccleſiam
Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo, vigilent
ſicut Apoſtolus præcipit, in omnibus laborent,
& miniſterium ſuum impleant: implere
autem illud, ſe nequaquam poſſe ſciant, ſi
greges ſibi commiſſos mercenariorum more
deſerant, atque ouium ſuarum, quarum
ſanguis de eorum eſt manibus à ſupremo Iu-
dice requirendus, cuſtodiæ minimè incum-
bant: cùm certiſſimum ſit, non admitti Paſto-
ris excuſationem, ſi Lupus oues comedit, &
Paſtor neſcit. At nihilominus, quia non-
nulli (quod vehementer dolendum eſt) hoc
tempore reperiuntur, qui propriæ etiam ſa-
lutis immemores, terrenaque cæleſtibus, ac
Diuinis humana præferentes, in diuerſis Cu-
rijs vagantur, aut in negotiorum tempora-
lium ſolicitudine, ouile derelicto, atque ouium
ſibi commiſſarum cura neglecta, ſe detinent
occupatos, & placuit Sacroſanctæ Synodo
antiquos Canones, qui temporum, atque ho-
minum iniuria penè in deſuetudinem abie-
16 *runt, aduerſus non reſidentes promulgatos*
innouare, quemadmodum virtute præſen-
tis decreti innouat, ac vlterius pro firmiori
eorundem reſidentia, & reformandis in Eccle-
ſia moribus in hanc, qui ſequitur modum ſta-
tuere, ac ſancire, &c.

Verum quia defectus natalium, ætatis,
17 ac ſcientiæ Epiſcopalem dignitatem, qua
non datur maior, valdè obnubilat; idcircò
idem Concil. Trid. ſeſſ. 7. cap. 1. de reform.
ſtatuit, vt ad Eccleſiarũ Cathredalium re-
gimen nullus, niſi ex legitimo matrimonio

natus,

natus, & ætate matura, grauitate morum, litterarumque ſcientia, iuxta Conſtitutionem Alex. III. prædictus aſſumatur. Idem fuit definitum in eodem Concil. ſeſſ. 22. cap. 2. de reform. & inſuper, vt in Epiſcopum promouendus in ſacro ordine antea,
18 ſaltem ſex menſium ſpatio ſit conſtitutus: & antea in vniuerſitate ſtudiorum Magiſter, ſiue Doctor, aut licentiatus in ſacra Theologia, vel iure Canonico meritò ſit promotus, aut publico alicuius Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos oſtendatur. Quòd ſi Religioſus fuerit à Superioribus ſuæ Religionis ſimilem fidem habeat. Non nulla alia ſatis vtilia circa Epiſcoporum electionem conſtituta fuere in ipſo Conc. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform.

Item appellar ſe Rom. Pontifex, *Seruum*
19 *ſeruorum Dei*, primò, quia ſicut per ſeruum acquritur Domino, ita quoque per Roman. Pontificem cuilibet Eccleſiæ acquiri poteſt, vt in cap. cùm inſtantia, de cenſib. Sic Imperator ſeipſum appellat ſeruum, vt in l. 1. C. de offic. Præfect. prætor. Africæ, cùm per Imperatorem hominibus acquiratur. §. illud quoque, in auth. conſt. quæ de dignit. Secundò ſe nominat ſeruum ſeruorum Dei, ideſt Apoſtol. Petri, & Pauli, vt per Gloſ. & Archid. in proœm. 6. Decret. Tertiò dicitur ſeruus ſeruorum Dei; quia ijs non ſeruit, qui Deo non ſeruiunt, cap. officio, de offic. legat. in 6. Quartò dicit ſe ſeruum, &c. vt oſtendat ſe cupiditates habere ſedatas ſecundum Archid. loco citato. Quintò, & vltimò nominat ſe ſeruum, &c. ex humilitate iuxta Domini præceptum, dicentis, *Qui maior eſt veſtrum fiat, ſicut miniſter veſter.* vt latè hæc omnia declarauimus in noſtris Commentar. in Bull. Cœnæ, lib. 1. cap 5. q. 3.

Illa denique verba, *Ad perpetuam rei me-*
20 *moriam*, quæ in ipſo proœm. habentur, vt loco citato dictorum Commentar. adnotauimus, denotant, quòd licèt ſcriptura non ſit de eſſentia legis, cùm præceptum ſufficienter poſſit verbo publicè promulgati, vt latè habetur per Panorm. & alijs in rub. de conſtit. nihilominus dum lex in ſcriptis redigitur, id fieri contingit ad perpetuam rei memoriam. Et re vera talis modus ferendi leges eſt omnium optimus, & legum ſtabilitati ſatis accommodus. Hinc ad tollendam ambiguitatem, & obſcuritatem ſtatuta inferiorum à Summo Pontifice non poſſunt aliter ferri, quàm in ſcriptis, vt probat Suar. lib. 4. de legib. cap. 14. ſub num. 2. in fin. Sic etiam quamuis ſcriptura non ſit de eſſentia priuilegiorum, & gratiæ; ea tamen eſt de ſubſtantia probationis: quod quomodo procedat, latè explicauimus, d. q. 4.

Ibi, *In eam pro noſtro paſtorali Officio.* Cur Romanus Pontifex, paſtoris Officio dicatur fungi, & non potius Imperatoris, aut Regis. Q. VII.

SVMMARIVM.

1 *Paſtoris officio, & non potius Imperatoris, ac Regis cur Rom. Pontifex fungi dicatur, ratio redditur.*

2 *Epiſcopi licèt paſtoris officio fungi dicantur; eorum tamen poteſtatem dependenter habent à S. Pontifice.*

3 *Epiſcopos oportet eſſe paſtores; non autem percuſſores: & propterea benignitate potius quàm ſeueritate vti debent erga ſubditos.*

4 *Paſtorem ſuum Vicarium cur appellari voluit Dominus, ratio aſſignatur.*

5 *Paſtor bonus ſicut animam ſuam ponit pro ouibus ſuis, ita Epiſcopi, & alij Prælati mortem ſubire debent pro animarum ſalute, quas ipſis commiſit Dominus.*

6 *Paſtoris boni, & mercenarij, cuius non ſunt oues conditiones enumerantur.*

7 *Prælati pauci, qui vtiliter: pauciores, qui humiliter præſunt.*

1 Reſpondetur, quòd dum Summus Pōtifex paſtorali fungitur officio, dicitur etiam fungi Regis, ac Imperatoris munere. Etenim, paſcere apud Hebræos, idem eſt, quòd regere: & Reges apud eos paſtores appellabantur. Hinc Pſ. 2. vbi nos legimus, *Reges eos in virga ferrea*, Hebraicè legitur, *Paſces eos in virga ferrea*, & Pſ. 22. vbi latinè legitur, *Dominus regit me, &c.* Hebraicè dicitur, *Dominus paſcit me.* Sic Deus,

& Dominus noſter Ieſus Chriſtus Petrum Apoſtolũ, Pontificem, Regẽ, ac Principem omnium Apoſtolorum, & totius Eccleſiæ conſtituens Ioan. cap. 21. eidem tanquam Paſtori, vt oues paſcat, præcepit, dicens, *Paſce oues meas*. Quibus verbis cenſetur Dominus ſuo Vicario conceſſiſſe omnem poteſtatem ſufficientem ad Eccleſiam gubernandam; atque ideò poteſtatem non ſolùm ordinis; ſed etiam iuriſdictionis; quia cui conceditur iuriſdictio, conceſſa cenſentur omnia, ſine quibus iuriſdictio exerceri non poteſt, vt eſt tex. in l. 2. de iuriſd. omn. iudic. At hæc duplex poteſtas neceſſaria eſt ad Paſtorale manus ſubeundum, & ad Dei Eccleſiam gubernandam, vt contra hæreticos rectè probat Belarm. lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 15. & nos paucis declarauimus in noſtris Commentar. in Bull. Cœn. Domini lib. 2. c. 1. q. 3. vbi iuriſdictionis poteſtatem diuiſimus in internam, & externam, ita vt prior ordinetur ad forũ ſacramentale, & internum animæ bonum: & poſterior ad gubernandam Eccleſiam in Ciuili, & exteriori foro; ad quam pertinet vis, atque poteſtas, tùm directiua ad ferendas leges, tùm etiam coerciua, reſpiciens delictorum vindictam in foro contentioſo.

2 Hac igitur poteſtate, vt Domini noſtri ouibus opportuna pro animarum ſalute remedia adhiberet Rom. Pontifex hanc Decretalem edidit; quæ cùm ſit conſtitutio Eccleſiaſtica, licèt habeat pro fine externam pacem Eccleſiæ; per ſe primò tamen data eſt ad dirigendos homines in felicitatem æternam, & ſupernaturalem vitæ futuræ; atque ideò in bonum, ac ſalutem animarum. Et quamuis Epiſcopi omnes, & alij Prælati, curam animarum habentes, Papæ inferiores dicantur quoque Paſtores, ac paſtorali munere fungantur; non tamen ex hoc ſequitur habere eorum poteſtatem de iure diuino, independentem à poteſtate Romani Pontificis. Nam & ſi cæteris etiam Apoſtolis, in quorum locum ſucceſſerunt Epiſcopi immediatè ſimiliter à Deo fuit conceſſa Eccleſiaſtica iuriſdictio, & poteſtas, Ioan. cap. 20. in illis verbis, *Sicut miſit me Pater, ego mitto vos, &c.* quibus verbis omnes Apoſtolos conſtituit ſibi legatos per vniuerſum Terrarum Orbem, cum facultate promulgandi Euangelium, creandi Epiſcopos, ordinandi Clericos, leges promulgandi, & alia ad Apoſtolicum munus pertinentia; ipſa tamen iuriſdictio fuit delegata, in ſucceſſores non tranſitura, & non ordinaria; ſed ceſſauit cum ipſis Apoſtolis: quam poteſtatem delegatam tribuit Deus eo loco omnibus Apoſtolis, & ſic etiam Petro. Et demum in d. cap. 21. Ioan. dedit eidem ordinariam, qua creatus fuit Apoſtolis ipſis ſuperior, & Princeps vniuerſalis Eccleſiæ. Non tamen dicendum eſt, Apoſtolum Petrum duas obtinuiſſe à Domino poteſtates; ſed vnam dumtaxat, prius minus perfectam, vt rectè declarat Suar. de cenſur. diſp. 1. ſec. 2. Vndè meritò reijcitur Soti ſententia in 4. d. 22. q. 2. ar. 1. dicentis, Epiſcopos omnes recipere immediatè à Chriſto iuriſdictionis coerciuę poteſtatem, cùm in locum Apoſtolorum ſuccedant. Etenim iuriſdictio illa fuit delegata: ſiquidem ordinariam nemo habet independentem, niſi ſolus Roman. Pontifex, à quo omnes alij Epiſcopi, & Chriſti Domini ouium Paſtores participant.

3 Voluit autem Chriſtus Dominus ſuum Vicarium in Terris appellari Paſtorem ouium, vt quibus animarum cura commiſſa eſt, ſe Paſtores, non percuſſores eſſe meminerint, atque ita præeſſe ſubditis oportere, vt non in eis dominentur; ſed illos tanquam filios, & fratres diligant, elaborentque, vt hortando, & monendo ab illicitis deterreant; ne vbi deliquerint, debitis eos pœnis coercere cogantur, vt hæc, & alia habentur in Conc. Triden. ſeſſ. 13. cap 1. de reform. Hinc meritò Gregor. c. 1. 2. 3. & 4. 45. d. non Prælatorum ſeueritatem, ſed beneuolentiam erga ſubditos commendat, inquiens, *Licèt plerunque accidat Sacerdotibus, quæ ſunt reprehendenda; plus tamen erga corrigendos agat beneuolentia, quàm ſeueritas: plus cohortatio, quàm comminatio: plus charitas, quàm poteſtas; cùm nemo noſtrum ſine reprehenſione, aut ſine peccato viuat. Nam ſi Dominus ſtatim poſt trinam negationem Beatum Petrum Apoſtolum, præceptorem noſtrum iudicaſſet, non tantum ex eo fructum, ſicut fecit, recepiſſet.*

4 Paſtorem dici voluit ſuum Vicarium Dominus, vt quibus animarum cura commiſ-

miſſa eſt, oues ſuas agnoſcant, pro his ſacrificium offerat, verbique Diuini prędicatione, ſacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium exemplo paſcant, pauperum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerant, & in cętera munera paſtoralia incumbat: quę omnia nequaquam ab ijs pręſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non inuigilant, neque aſſiſtũt; ſed mercenariorum more deſerunt, vt ex eodem Conc. per ſupradicta formalia verba habetur ſeſſ. 23. cap. 1. de reform.

Paſtorem nuncupari voluit Dominus
5 Summum eius Vicarium, vt animarum curam habentes, dum nouerint eſſe Paſtores, ſciant, cùm opus fuerit, mortem debere ſubire pro fidelium animarum ſalute. Etenim bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis; aliàs mercenarius dicitur, & non paſtor, vt habetur Ioan. cap. 10.

Tunc autem dicitur bonus Paſtor, ait
6 Gregor. in explicatione d. cap. 10. *Quando exteriora miſericorditer ouibus ſuis impendit: & à primo hoc minimo peruenitur ad poſtremum maius, quod eſt animam pro ouibus ſuis ponere. Sed cùm incomparabiliter longè ſit anima, qua viuimus terrena ſubſtantia, quã exterius poſſidemus, qui non dat pro ouibus ſuis ſubſtantiam ſuam, quando pro his daturus eſt animam ſuam. Et ſunt nonnulli, qui dum plus terrenam ſubſtantiam, quàm oues diligunt, meritò nomen Paſtores perdunt, de quibus protinus additur. Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit. Non Paſtor, ſed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oues Dominicas, ſed ad temporales mercedes paſcit. Mercenarius quippè eſt, qui locum quidem Paſtoris tenet; ſed lucra animarum non quærit, terrenis commodis inhiat, honore Prælationis gaudet, temporalibus lucris paſcitur, impenſa ſibi ab hominibus reuerentia lætatur.*

7 Hinc hodie, ait D. Bernardus ſerm. 23. ſuper Cant. *Prælati profectò pauci ſunt, qui vtiliter; pauciores, qui humiliter præſunt:*

Ibi, *Legitimum cambiorum vſum.*

An cambium ſit licitum, & ſic lege permiſſum Q. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Quæſitum, quid eſt, quæſitis, quale eſt, & propter quid præfertur.*
2 *Omnis quæſtio debet à definitione proficiſci.*
3 *Cambia illicita eſſe, qui doceant, recenſentur.*
4 *Quæ ſunt intrinſecè, & ex obiecto mala, nullo vnquam tempore permitti poſſunt.*
5 *Cambium ſecundum ſe conſideratum habet quandam turpitudinis ſpeciem.*
6 *Rapinam non permiſit, qui furtum prohibuit.*
7 *Campſores appellantur etiam Nummularij, Argentarij, Menſularij, Banchary, Collibiſtæ, & Telonarij.*
8 *Vſura eſt lucrum ex mutuo.*
9 *Cui competit definitio, competit definitum.*
10 *Mutui definitio traditur.*
11 *Emere rem minus infimo pretio, anticipata ſolutione, eſt mutuare ſub vſuris ſicut rem vendere ſupra rigoroſum pretium, pecunia credita.*
12 *Scutum marcharum in rerum natura non exiſtit, ſed in mundi tus recipitur eius æſtimatio.*
13 *Tempus, ſolem, & aerem omnibus ex æquo Deus, & Natura conceſſit.*
14 *Vſurarius ſuper omnes Mercatores eſt maledictus, cùm tempus vendat.*
15 *Pecuniæ proprius vſus eſt, vt ſit menſura rerum venalium.*
16 *Campſoria ars appellatur ab Ariſtotele vituperabilis.*
17 Cambium *verum, & reale cum debitis circumſtantijs celebratum, communiter licitũ exiſtimatur.*
18 *Cambiorum vſum neceſſitas, publicaque vtilitas induxerunt.*
19 *Malum intrinſecè eſt contra ius naturale, & contra dictamen rationis.*
20 *Cambium eſt de iure gẽtium, rationis dictamini valdè conſentaneum.*
21 *Mala intrinſecè, & ex obiecto nulla circumſtantia fieri poſſunt bona.*
22 *Cambium eſt humano generi omnino neceſſarium.*

23 Cam-

23 *Campſoria ars eſt miniſtra Economia, ac Politica: dicitur quintum elementum, & maximum bonum, quo mundus ſubſtentatur.*

24 *Cambium ad minutum non eſt minus neceſſarium, quàm cambium per litteras.*

25 *Cambium non ſolùm neceſſarium eſt, ſed etiã Reip. valdè vtile.*

26 *Contractus, qui communiter celebratur, præſumitur licitus: & à pæna, ac nullitate contrahentes excuſat.*

27 *Conſuetudo reddit contractum alienum ab omni ſuſpicione illiciti: & quando dubitatur de iuſtitia contractus, inſpicienda eſt loci conſuetudo.*

28 *Cambium nihil ex ſui natura vitioſum, & virtuti contrarium importat: quamuis lucrum, quod eſt negotiationis finis in ſui ratione non importet honeſtum aliquod.*

29 *Lucrum, quod eſt negotiationis finis, licèt in ſui ratione honeſtum non importet; poteſt tamen dirigi ad finem honeſtum.*

30 *Campſoriam artem per ſe ſonare malum: & citra culpam exerceri non poſſe qualiter ſit intelligendum, declaratur.*

31 *Campſoriam artem Ariſtotelem non reprobare, oſtenditur.*

32 *Campſoriam artem cur Matthæus Apoſtolus ita dimiſit, vt ad eam amplius non redierit & Apoſtolorum Princeps ad piſcationem rediijt, quam dimiſerat, explicatur.*

33 *Campſoria ars, & ſi realis; periculoſa tamen eſt valdè.*

34 *Campſoriam artem, quamuis omnino periculoſiſſimam ſcribentes communiter velint eſſe; non tamen eam exercentes dicuntur permanere in peccato mortali.*

35 *Periculo peccandi ſe exponens, an & quando mortaliter peccet, declaratur.*

36 *Cambiorum circulus damnatur.*

37 *Campſores monentur, vt quoad fieri poteſt à cambio exercitio ſe abſtineant: nam non deſunt, qui velint, artem campſoriam eſſe occaſionem proximam peccandi.*

38 *Ars hominem conſtituens in probabili periculo peccandi, non poteſt licitè exerceri.*

39 *Lucrum ex cambio, & reali non eſt rapina: ſed rapina dicitur lucrum ex cambio proueniens.*

40 *Cambium licèt in aliquibus conueniat cum mutuo, ab eo tamen in multis differt.*

41 *Species in iure aliquando appellatur genus.*

42 *Cambium eſt contractus vltro, citroque obligatorius: non ſic mutuum.*

43 *Tempus non eſt de ratione cambij; eſt tamen de ratione mutui.*

44 *Cambium in ſola pecuniarum permutatione conſiſtit; mutuum verò non tantum in pecunia; ſed etiam in omnibus alijs rebus, quę vſu conſumuntur.*

45 *Cambium exigit, vt pecunia recipiatur, numero ſaltem diſtincta: quod mutuum non expoſtulat.*

46 *Cambij capitale, aliquando redditur diminutum: non ſic mutuum.*

47 *Cambij lucrum percipitur vt pretium periculi, cui campſor exponitur.*

48 *Cambium lucrum parit: non ſic mutuum.*

49 *Campſor non recipit lucrum ex cambio ratione anticipatæ ſolutionis; ſed ex alijs iuſtis cauſis.*

50 *Copia, & inopia pecuniarum faciunt merces pluris, aut minoris vendi.*

51 *Campſores licèt aliquando recipiant pecuniã in eodem loco, quo datur; id tamen non prouenit per vnum, & idem cambium; ſed per aliud à primo diſtinctum.*

52 *Cambium non eſt propriè contractus emptionis, ac venditionis.*

53 *Nundinæ quò propinquiores ſunt, cur pecunia recipiatur à campſoribus cum minori lucro, ratio redditur.*

54 *Campſores vbi plures ſunt, quam campſuarij, pecuniæ valor decreſcit; ſicut è contrario creſcit, vbi plures ſunt campſuarij, quàm campſores.*

55 *Pecunia dupliciter conſideratur: materialiter ſcilicet, vt res eſt: & formaliter, vt eſt menſura, ac pretium rerum venalium.*

56 *Pecuniæ vſus formaliter ſumptæ, eſt duplex: primarius ſcilicèt, & ſecundarius.*

57 *Menſura, & menſuratum qualiter eadem res eſſe poſſit: ſicut, & actio, & paſſio in vno, & eodem ſubiecto.*

ARiſtoteles Peripateticorum ille Prin-
1 ceps, Poſter. lib. 2. ſciendi methodum edocens, quamuis quæſitum, quid eſt, quęſitis, quale eſt, & propter quid præferendũ eſſe cenſeat: cui concordat etiam eloquentiæ flumen Cic. offic. lib. 1. in prin. dum ait, *Omnis enim, quę à ratione ſuſcipitur de aliqua*

re

2 *et inſtitutia, debet à definitione proficiſci, vt intelligatur quid ſit id, de quo diſputatur.* Nos tamen hoc loco quæſitum, quid eſt, poſtponendum eſſe duximus; non vt tanti ponderis, eminentibuſque viris contrarius videar; ſed vt ordinem noſtræ Extrauag. proſequar: quæ quidem ob illa verba, *Legitimum cambiorum vſum, &c.* de cambiorum qualitate prius, quàm de eorum definitione agendũ, occaſionem præbuit.

In hac re igitur pugnantes extant opi-
3 niones. Nam prima ſententia fuit Goffr. in ſum. ſub tit. de vſur. Hoſt. in ſum. eod. tit. D. Anton. & aliorum, quos refert Caiet. opuſc. de camb. cap. 2. exiſtimantium, lucrum ex cambio eſſe illicitum, & non niſi vbi loco intereſſe ſuccedit, legitimè percipi poſſe.

Probatur hæc ſententia primò, quoniam
4 ea, quæ ſunt intrinſecè, & ex obiecto mala ſunt illicita, itaut vllo vnquam tempore permitti poſſint; ſed cambiorum lucrum eſt huiuſmodi; ergò eſt illicitum. Maior patet; nam ea, quæ ſunt intrinſecè, & ex obiecto mala habent intrinſecam, & inſeparabilem malitiam, itaut ſuper eis nulla cadat diſpenſatio, vt in c. ſuper eo, de vſur. Minor probatur ex D. Thom. 2. 2. q. 77. ar. 4. verſ. Reſpõ-
5 deo, dum ait, negotiationem commutandi pecunias ſecundum ſe conſideratam, habere quandam turpitudinem, in quantum de ſui ratione non importat finem honeſtum: & Ioan. Anan. & alij, relati per Sigiſm. Scac. in ſuo tract. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 1. ſub num. 7. volunt, artem campſoriam per ſe ſonare malum, & citra culpam non poſſe à campſoribus exerceri. Hinc legitur de Mattheo Apoſtolo, qui fuit telonearius, atque ideo campſor, non rediſſe ad telonij, ſeu cambiorum negotium: ſicut Apoſtolus Petrus ad piſcationem redijt; quia, vt ait D. Gregor. homil. 24. in Euãgel. Ioan. cap. 21. Mattheus negotiationem huiuſmodi abſque peccato exercere non poterat. Imò Ariſt. lib. 1. Polit. cap. 6. & 7. nulla Diuina lege edoctus; ſed naturali tantùm lumine ductus, campſoriam artem, quæſtuariam, cauponolem, turpem, odibilem, & fœneratotiam appellat. Eſt igitur lucrum ex cambio intrinſecè malum, atque ideo illicitum.

Secundò lucrum ex cambio eſt rapina,
6 ac latrocinium; ergò eſt illicitum, intrinſecè, & ex obiecto malum. Clara conſequentia, quoniam iure Diuino, ac naturali, tam rapina, quàm furtum prohibentur, nam cõprehenditur ipſa rapina ſicut, & furtum ſub præcepto Decalogi, Non furtum facies. Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit, vt in c. pœnale, 14. q. 5. Probatur modo antecedens ex illo Matt. cap. 21. vbi legitur, quòd Chriſtus Dominus templum ingreſſus, nummulariorum menſas euertit, inquiens, *Domus mea domus orationis eſt, vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum*, atque adeo campſores, latrones appellat: ſiquidem nummularius idem denotat, quod campſor: nam campſores apud Ariſt. d. cap.
7 6. vocantur nummularij; ſicut & in Pandectis campſor dicitur Argentarius, l. Argentarius, ff. de eden. & l. qui tabernas argentarias, ff. de contrah. empt. Appellantur quoque campſores alijs nominibus; nempe Telonarij, Bancharij, Menſularii, & Collibiſtę, vt ex Budeo, & Couar. probat Ioan. da Salas in ſuo tract. de cam. dub. 1. ſub num. 1. Si igitur campſores ſunt latrones; ergò lucrũ ex cambio eſt latrocinium, & rapina; quia latrocinium à latrone deriuatur, à raptore rapina, & furtum à fure.

Tertiò lucrum ex cambio eſt lucrum ex
8 mutuo: ergò cambium eſt omninò illicitũ. Conſequentia patet; quia lucrum ex mutuo eſt lucrum vſurarium, cùm vſura ex communi Doctorum placito, non ſit aliud, quã lucrum ex mutuo, vt in c. conſuluit, & ibi Doctor. de vſur. Antecedens probatur; quoniam cui competit definitio, competit
9 etiam definitum, vt in l. ſi quis ſeruo, & ibi Bart. num. 2. & alij, C. de furt. ſed cambio conuenit definitio mutui; ergò cambium eſt mutuum: & propterea lucrum ex cambio tanquam ex mutuo eſt illicitum; & non niſi ratione intereſſe percipi poteſt. Quòd cambio conueniat definitio mutui probatur ex Bart. in l. 2. in fin. ff. ſi cert. petat. vbi definiens mutuum ait, quòd mutuum nihil
10 aliud eſt, quàm alicuius rei vſu conſumptibilis, in numero, pondere, & menſura conſiſtentis gratuita facta translatio, ſub ſpe percipiendi tantundem in genere ſuo. Hæc autem definitio conuenit cambio, quia in hu-

huiuſmodi negotio confertur pecunia; cu-
ius dominium in accipientem tranſfertur,
cum onere reſtituendi eandem, aut æquiua-
lentem: ergò cambium eſſentialiter eſt mu-
tuum.

Quartò emere rem minus infimo pre-
11 tio, anticipata ſolutione, eſt mutuare ſub
vſuris; ſicut rem vendere ſupra rigoroſum
pretium pecunia credita, vt habetur ex D.
Thom. 2.2.q.78.ar.2. Panor. in c. nauiganti
ſub num.7. de vſur. & ex alijs, quos refert, &
ſequitur Ioa. de Salas in ſuo tract. de empt.
& vendit. dub. 43. ſub num. 1. & Molſ. p 2.
ſuæ ſum. tract. 12. cap. 5. num. 113. Sed dare
ad cambium eſt emere pecunia anticipara
minus infimo pretio: ergò dare ad cambiũ,
eſt mutuare ſub vſuris; atque adeò lucrum
ex cambio tanquam ex mutuo eſt vſurariũ,
ac illicitum. Minor patet; quoniam cam-
pſor dans v.g. Ianuæ 66. ſolidos aureos, re-
cepturus Placentiæ 67.4. perinde ſe habet,
ac ſi ſolutione anticipara emeret minori
pretio rem maioris pretij poſt aliquot dies,
vel menſes recipiendum. Siquidem, vt
infra dicemus, qui dat cambio dicitur eme-
re: nam cãpſor Genuę emit ſcutum march.
Placentiæ pro ſolid. 66.

Quintò campſores in eodem loco, quo
12 dant eorum pecunias ad cambium, illas cũ
lucro recipiunt: ergò dare ad cambium eſt
dare mutuo ſub lucro; atque ideò cambium
eſt illicitum, & vſurarium, ſicut lucrum ex
mutuo. Clara conſequentia. Probatur an-
tecedens; quoniam licèt campſor, qui dat
Genuæ 66. ſolidos, fingat ſe emere à cam-
pſuario, qui eas recepit ſcutum vnum mar-
charum recipiendum Placentiæ; reuera ta-
men talis emotio eſt fictitia quoad ſcutum
illud; eo quòd in rei veritate emit tantum
67. ſolid. & den. 4. eiuſdem generis, cùm
in Nundinis Placentiæ non tribuatur illi
ſcutum aliquod march. nam huiuſmodi ſcu-
tum in rerum natura non exiſtit; ſed ſolùm
eius æſtimatio in 44. ſolid. Turonenſibus, &
paulo plus; quæ quidem æſtimatio appella-
tur ſcutum march. & eſt eadem tam Placẽ-
tiæ, quam Ianuæ: quo circa dans 66. ſolidos
Ianuæ, recipit deinde per ſecundas litteras
ad ſe remiſſas in eadem pecunia, quam cõ-
tulit, ſolidos 67.4. in eadem ciuitate: atque
adeo in eodem loco, quo campſor dedit
campſuario 66. ſolidos, recipit ſolidos 67.
4. & propterea campſor conſequitur lucrũ
illud ex cambio ob ſolam temporis dilatio-
nem: quod eſt illicita, ac vſuraria mutuatio.
Eſt igitur lucrum ex cambio illicitum.

Sextò, vendere tempus eſt contra natu-
13 ram; atque ideo illicitum: ſed dare ad cam-
bium ſub lucro eſt vendere tempus: ergo
dare ad cambium ſub lucro eſt contra natu-
ram, & ſic illicitum. Maior patet, quoniam
tempus ſolem, & aerem omnibus ex æquò
Deus, & natura conceſſit: vndè meritò ha-
betur ex Chriſoſtomo in c. eijciens, 38. d.
14 quòd ſuper omnes mercatores maledictus
eſt vſurarius: ipſe namque rem gratis datam
à Deo vendit, ideſt tempus non compara-
tum. Minor probatur, quia lucrum illud,
quod à campſore percipitur ex cambio dũ
pro 66. ſolidis aureis, recipit 67.4. Solum
exigitur ob temporis diſtantiam: ſiquidem
Nundinæ quo propinquiores ſunt, eò mi-
nus lucri ſibi comparant campſores ex pe-
cunijs ad cambium datis: etenim minorem
quantitatem dant in principio nundinarũ,
& maiorem in medio, & propè finem: quo-
niam ſi in principio dant 63. ſolidos rece-
pturi 67. in medio dant 64. recepturi 67. &
circa finem dant 65. & 66. recepturi 67. vel
67. 4. qui conſtituunt vnum ſcutum mar-
charum à campſoribus confictum; de quo
infra Deo duce latius tractabimus: ergo da-
re ad cambium ſub lucro eſt vendere tem-
pus, & ſic lucrum ex eo eſt illicitum, ac vſu-
rarium.

Septimò ars campſoria vtitur pecunia in
15 vſu contra ipſius naturam, ergò lucrum ex
cambio eſt illicitum. Antecedens patet;
quia in huiuſmodi arte pecunia emitur; at-
que ideo contra pecuniæ naturam; cùm pe-
cuniæ proprius vſus ſit, vt ipſa ſit rerum ve-
nalium menſura, & non res venalis, vt in l.
1. ff. de contrah. empt. l. nummis, ff. de in lit.
iur. l. ſi ita, ff. de fideiuſſ. D. Thom. 2.2. q.77.
ar. 1. verſ. Reſpondeo dicendum, Couar.
tract. de veter. collat. numis. cap. 7. num. 4.
in 3. concl. & alij. Imò in arte campſoria,
cùm pecunia ſit, quæ venditur, & qua pe-
cunia vendatur, eadem eſt menſura, & mẽ-
ſuratum, & in eodem ſubiecto concurrit
actio, & paſſio, quod reputatur impoſſibile:
nam ob id creditor habens facultatem ven-
dendi

Digitized by Google

dendi pignus à debitore, non poteſt ſibi ipſi vendere, vt per Neguſ. tract. de pignor. in 1. memb. 6. p. prin. ſub num. 26. tom. 6. p. 1. & Menoch. conſ. 296. num. 20. Conſequentia probatur, quia vſus cuiuſcunque rei cōtra ipſius naturam, eſt illicitus, ac vituperabilis; & in ſpecie ars campſoria, ex quo non vtitur pecunia in ſuo proprio vſu, appella-
16 tur ab Ariſt. lib. 1. Polit. cap. 6. vituperabilis, vt deducunt Caiet. de camb. cap. 5. num. 4. tom. 6. p. 1. Boninſ. eo. tract. cap. 3. Fab. & alij apud Scac. de commerc. & camb. §. . q. 7. p. 1. ſub num. 15. circa fin. Eſt igitur cābium illicitum.

His tamen, & ſimilibus, quæ in contra-
17 rium adduci poſſent, non obſtantibus, in contrarium eſt communis ſententia; atque adeò cambium verum, ac reale cum debiris conditionibus ad illud requiſitis, licitum eſſe docent Bald. in l. 2. num. 2. verſ. Item cābia, C. de vſur. rei iud. & in l. inſtitoria, vbi etiam Saly. in fin. C. de exercit. & inſtit. act. idem Saly. in auth. ad hæc, num. 10. q. 11. C. de vſur. Iaſ. in l. 1. in prima lect. num. 64. q. 6. & in 2. lect. num. 39. verſ. Numquid autem, C. de ſum. Trin. & fide cathol. Lauren. de Rodulp. in c. cōſuluit, p. 2. q. 26. num. 8. & p. 3. num. 1. & ſeq. de vſur. Strac. de mercat. p. 2. num. 4. Vaſq. in tract. de contract. vſu frequen. cap. 6. Calder. conſ. 11. Conrad. de contract. q. 98. & 99. Sot. Rebel. Molin. Valen. Bann. Nauar. Leſſ. & alij quāplurimi, quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas in ſuo tract. de camb. ſub num. 7. verſ. Ad noſtrum corollarium.

Probatur hæc ſententia primò ex noſtra
18 Extrauag. in quo approbatur legitimus cābiorum vſus, atque ideo cambium reale, & certa forma in eo celebrando conſtituitur, & cambia ſicca omnino damnantur, vt cōſtat ex illis verbis, *Cumque itaque ad aures noſtras peruenerit, legitimum cambiorum vſum, quem neceſſitas, publicaque vtilitas induxit, &c.*

Secundò ſi cambium eſſet illicitum, vel
19 tale eſſet, quia ſit intrinſecè, & ex obiecto malum; vel quòd lege aliqua fuerit prohibitum. Non poteſt dici primum. nam quod eſt intrinſecè malum, eſt contra ius naturæ, & contra dictamen rationis: at cambium non ſolū dici nō poteſt cōtra ius naturale, & contra dictamen rationis; quin potius iuri naturali, & rationis dictamini valde conſentaneum: ſiquidem cambium eſt de iure
20 gentium, cùm gentes omnes naturali lumine ducti illud ſibi adinuenerint, vt latè probat Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 6. num. 1. cum plur. ſeq. quod autem ab omnibus nationibus eſt receptum, nō poteſt eſſe contra ius naturale, intrinſecè, & ex obiecto malum; ſed rectæ rationi omnino congruum. Confirmatur, quia ſi cambium eſſet intrinſecè, & ex obiecto malum, nulla circumſtantia, nec vllo vnquam tempore licitè exerceri poſſet; nam ea, quæ ſunt intrin-
21 ſecè, & ex obiecto mala, nulla circumſtantia poſſunt fieri bona. Hinc vſura, quæ eſt intrinſecè, & ex obiecto mala, ſuper eam nulla cadit diſpenſatio, & exerceri nequit, nec pro redemptione quidem captiuorum, vt in cap. ſuper eo, de vſur. atque ideò omnes campſores eſſent in ſtatu damnationis: quod ab omnibus negatur; cùm ars campſoria ſecundum communem omnium ſententiam ex circumſtantia boni finis honeſtetur. Nec poteſt dici ſecundum, quia ars campſoria non tantùm ciuili iure eſt permiſſa, vt in l. traiectitia, & toto tit. ff. de naut. fœnor. verùm etiam de iure canonico per conſtitutiones Pontificias; præſertim per noſtram Decretalem, in qua Pius V. ſolùm damnat cambia ſicca: alia verò, quæ vera, ac realia ſunt, approbat, & modum præſcribit, quo licitè exerceri poſſint; imò legitimum appellat cambiorum vſum, vt ſupra oſtendimus.

Tertiò cambium eſt humano generi om-
22 nino neceſſarium: ergo cambium eſt licitum. Clara conſequentia; quoniam aliàs humano generi non eſſet ſufficienter prouiſum. Antecedens probatur tum ex noſtra Decretali, in illis verbis, *Quem neceſſitas, publicaque vtilitas induxit.* Tum etiam ratione; quia ſine cambio ceſſarent omnia ferè mercatorum commercia, cùm numiſmatum valor ſit varius in varijs, ac diuerſis locis: & variæ ſint hominum indigentiæ tàm in eodem, quàm in diuerſo loco. Vndè meritò Ariſt. 1. Polit. afferit, campſoriam
23 artem eſſe miniſtram Economiæ, & Politicæ; & propterea ſicut Economia, & Politica, ſunt neceſſariæ, ita etiam ars campſoria.

ria. Ob id etiam Bald.conſ.348.num.4. volum. 1. ait, quòd negotiatio cambiorum vnius loci ad alium, eſt quintum elementum,& maximum bonum,quo mundus ſub. ſtentatur: & Nauar. in Man. cap.17. num. 283.poſt Calderin. inquit, quòd ſine cambijs omnia commercia cum Regnis extraneis ceſſarent,& propria pauperiora fierēt. Non enim Mercatores ſine cambio poſſent merces à diuerſis Regnis afferre: ſiquidem ſi ad remotiſſimas Orbis Terrarum partes ſe conferant ad emendas merces, cùm in eis diuerſa ſit pecunia, non poſſent vti propria;ſed alia indigerent,quæ non aliter,quā per cambium haberi poſſet. Sic etiam è conuerſo ſi ex mercium venditione in remotiſſimis Regnis conſequantur eorum pecuniam, quæ in propria Patria non expenderetur, ne extranea pecunia ſit inutilis, cambio indigent. Item in quamplurimis Regnis, ac Prouincijs extat ſtatutum, ſeu lex,ne ex eis pecuniæ extrahantur: & propterea mercatores in ipſis Prouincijs pecuniam habentes, citra cambium eadem vti in alijs locis non poſſent. Imò non ſolùm
24 cambium per litteras, de quo ſupra diximus; ſed etiam cambium adminutum eſt valdè neceſſarium: nam ſi quis non habeat, niſi pecunias aureas, & argenteas, & egeat nummis æreis, ac minutis pro emēdis oleribus, piſcibus, & his ſimilibus in parua quantitate, citra cambium res huiuſmodi comparare non poſſet. Eſt igitur neceſſarium cambium.

Eſt etiam cambium non minus Reip. ne-
25 ceſſarium,quàm vtile propter pericula maris, hoſtium, & latronum, quæ occaſione cambij deuitantur: & propter damna, quæ cambijs mediantibus,effugiuntur:ſiquidem vnius,& eiuſdem ſpeciei ſigni,qualitatis, & quantitatis numiſmatis in vna, & eadem Prouincia,vel etiam in diuerſis variatur valor.Sic Mediolani ducati valor eſt quinque lirarum,& 15.ſolid.at Placentiæ, & in nonnullis alijs eiuſdem Prouinciæ, ac etiam aliarum Ciuitatum ducatus Mediolanenſis eiuſdem ſpeciei,ponderis, ac bonitatis, valet 7.lir.quo circa ſi cambium non daretur, grauæ damnum paterentur Mercatores in transferendis pecunijs ex vna Ciuitate ad aliam. Eſt demum vtile cambium tum ex commoditate, ac ſecuritate in transferendis pecunijs de loco ad locum; tum etiam ob vtile, quod ex eo campſores recipiunt: quod vtile iuſtè à campſoribus intendi poſſe, infra, Deo duce, demonſtrabitur in ſolutione argumentorum. Eſt igitum cambium licitum,cùm Reip.ſit non tantùm vtile, ſed etiam neceſſarium.

Denique,alijs prætermiſſis, nos videmus
26 cambium publicè celebrari inter bonos, & legales viros: ergo cambium eſt licitum. Antecedens patet. Probatur conſequentia: quia quādo eſt probabilis dubitatio, vtrum contractus,qui celebratur,ſit licitus, ſi ſolitus ſit celebrari per graues,ac bonos viros, ac fideles Mercatores, contractum huiuſmodi celebrantes, non ſolum excuſantur à pœna,ſed etiam ab actus nullitate, vt habetur ex Natt.conſ.498. num.26. Caſtracan. in ſuo tract.de ſociet. offic. cap.4. num.24. verſ.ſed vbi:quos refert,& ſequitur Scac. de commerc. & camb. §. 6. Gloſ. 1. num. 48. cum plur.ſeq. motus ex eo præſertim quod
27 conſuetudo reddit contractum alienum ab omni ſuſpicione illiciti, vt per Oldr.conſ. 207.num.7.verſ.corroborat:& quando dubitatur,an aliquis contractus ſit licitus, inſpici debet conſuetudo Regionis, Abb. conſ.15.in fin.lib. 1.

Reſtat modo, vt ad argumenta reſpondeamus.

AD primum negatur minor: quia ſupra
28 oſtendimus in probatione noſtrę cōcluſionis, in ſecunda ratione, cambium ſecundum ſe non eſſe iuri naturali, nec rectæ rationi contrarium: imò in ordine ad propriam vtilitatem conſideratum, iuſtè quoque,ac licitè exercetur, niſi campſorum inordinata cupiditate redderetur iniuſtum. Nec D.Thom. d.ar.4. in corp.id negat: ſiquidem ait lucrum, quod eſt negotiationis
29 finis, & ſi in ſua ratione non importet aliquid honeſtum, vel neceſſariū; nihil tamen ex ſui natura importat vitioſum, & virtuti contrarium: & proinde nihil prohibet lucrum ordinari ad aliquem finem neceſſarium,vel etiam honeſtum, quod negotiando quærit;nempe ad proprię domus ſuſtenra,

tationem, vt ſuis, & aliorum indigentium occurrat neceſſitatibus. Ita quoque intelligendi ſunt Theologi dicentes, artem campſoriam per ſe ſonare malum: & dum dicunt citra culpam exerceri non poſſe, loquuntur de arte campſoria, cui ponitur vltimus finis; atque ideò inordinatæ cupiditati deſeruit, & cui campſores ſola maioris lucri cupiditate incumbunt, pecuniam eorum in continuo cambiendi circulo exponentes: de quibus loquens Apoſt. Paul. 1. ad Timoth. cap. 6. inquit, *Qui volunt diuites fieri in laqueum incidunt diaboli.* & Baruch, c. 3. *Argentum fabricant, & ſoliciti ſunt, & non eſt finis acquiſitionis eorum.* Quòd ſi præcipuus campſorum finis ſit, ſeruire communi Reip. vtilitati, & ob id aliqua honeſta, & iuſta lucra habere, quibus ſe, ſuoſque decenter alere, tunc non ſolum citra omnem culpam ars cāpſoria exerceri poteſt, ſed etiam meritoriè, ſicut de alijs honeſtis negotiationibus dicimus, cùm ea ratione ars campſoria Politicè, & Economicè exerceatur, vt habetur ex Molin. de contract. diſp. 398. num. 4. Nec Ariſt. Polit. lib. 1. cap. 6. & 7.
31 improbat artem campſoriam veram, ac realem; ſed illam, quæ fœneratitia eſt, aut cui ponitur vltimus finis.

Et quamuis Matthæus Apoſtolus, qui
32 fuit campſor, poſt Telonij, atque ideo cambiorum negotium dimiſſum, ad illud nunquam redierit, ſicut Petrus redijt ad piſcationem, id tamen ideo egit, quia artem campſoriam per prius fęneratotiam exercebat, non autem veram, & realem. Et quatenus veram exercuiſſet; adhuc tamen ad eam noluit redire: quia negari non poteſt, quin hæc
33 etiam ſit valdè periculoſa: & ſicut fœneratitia cambiorum negotiatio citra peccatum nullatenus exerceri poteſt; ita etiam realis non ſine magna difficultate: nam ob id Gregor. in illud Ioan. cap. 21. loquitur alternatiuè inquiens, *Nullatenus, aut vix poteſt exerceri ſine peccato.* ideſt nullatenus fœneratitia: & vix, hoc eſt cum magna difficultate realis ob periculum ponendi in ea vltimum finem, eandemque exercendi ſola maioris lucri cupiditate, & pecuniam in continuo cambiendi circulo exponendi.

Hinc Mercat. in ſuo tract. de cāb. cap. 1.
34 num. 6. inquit, quòd quamuis campſoria ars, atque adeo cambia vera, ac realia licita ſint ſecundum ſe conſiderata, vtilia, & neceſſaria; nihilominus negotiationem huiuſmodi eſſe omnium ſcrupuloſiſſimā, ac periculoſiſſimā, quæ in hoc mundo licitè exerceri poſſunt: qua propter Ariſt. Polit. lib. 1. c. 8. appellat eā omniū infimā, & minus tutā. Non tamē ob id cāpſores dicuntur eſſe in peccato mortali. Etenim tūc exponens ſe periculo peccādi mortaliter, vel veniali-
35 ter, peccat mortaliter, aut venialiter, quādo ſe exponit periculo in aliquo caſu particulari; ſecus ſi ſe exponat in genere, & vniuerſaliter: aliàs, qui Epiſcopatū, officiū quodlibet Reip. adminiſtrandæ ſuſciperet, aut quācunque artē exerceret, peccaret, quod aſſerere, eſt abſurdū, vt habetur ex Nauar. in c. 2. num. 18. 19. & 34. de pœnit. d. 5. Vel melius dicamus ex Sigiſm. Scac. poſt alios, in ſuo tract. de cōmerc. & cāb. §. 1. q. 7. p. 1. ſub num. 65. verſ. Tertio reſpondeo: quòd duplex eſt periculum, alterum vires humanas quodammodo ſuperās; quale eſt periculum fornicationis in iuuene cū pulcherrima meretrice dormiēte: alterū, quod firmiſſimo nō peccādi propoſito poteſt ſuperari; quale eſt periculū blaſphemandi, aut rixādi in ludo. Priori periculo ſe exponēs, procul dubio eo ipſo peccat, quamuis firmiſſimè ſtatuat non fornicari: quoniā huiuſmodi periculū dicitur obruens, & rarò euenit, vt tali periculo expoſitus nō peccet, nec ſine magna difficultate ſuperari poteſt, vt habetur ex Medina to. 2. tit. de teſtit. q. 30. verſ. Ad illud: ſecus autē exponens ſe poſteriori periculo: ſiquidē huiuſmodi periculū citra magnam difficultatē ſuperari poteſt per firmiſſimum nō peccandi propoſitū; cùm hoc periculū ex eodē Medin. dicatur accidēs: & tale periculū eſt exercentium cāpſoriam artem, & quaſcunque alias mercaturas: eo quòd cāpſores ementes, & vendentes de facili poſſunt in mendacia, periuria, & alia eiuſmodi peccata incidere.

Vndè nō negat ipſe Mercat. loco citato
36 num. 8. quin cambia ſemel, aut bis licitè, & citra ſcrupulū exerceri poſſint: ſed quia, vt ait Ariſt. Polit. lib. 1. c. 8. cāpſoria ars eſt nūmoſū, ac diuitiarum maximè effectiua, propter auaritiam, & diuitiarum ingluiem, ac ſitim, in quas communiter inclinantur homi-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Digitized by Google

mines, nemo, inquit, diù artem huiuſmodi
exercuit, quia duo milia ſaltem latrocinia,
& vſuras commiſerit: aut apud Populum de
talibus ſaltem criminibus fuerit diffamatus.
Etenim videntes campſores in tali negotio
diù verſatos, & inſatiabili lucrandi cupidi-
tate ſuccenſos, innumeras ferè vafrities, &
ſubtilitates in diem excogitare, omnẽ eo-
rũ pecuniam nulli alij negotio Reip. vtili,
quàm cambijs, & recambijs tradẽtes, ita vt
in continuo quodam cambiendi motu, ac
circulo verſentur; atque ideo vltimũ finem
in tali negotiatione poſuiſſe proculdubio
videntur: & propterea in ſtatu damnationis
eſſe, ait D. Anton. in ſua ſum. 2. p. tit. 1. c. 6.
& expreſsè dãnatur à D. Th. 2. 2 q. 77. ar. 4.
Ob id Salon. de camb. q. 1. in admonit.
37 cãpſor. & cõfeſ. meritò inquit, admonẽdos
eſſe cãpſores, vt artem campſoriã non exer-
ceant, eorum priuata tantùm cõmoda intẽ-
dẽtes; ſed eorum primum, & præcipuum fi-
nem debeant dirigere in Reip. ac Ciuiũ vti-
litatem, & huiuſmodi negotiationi inſeruire
ad moderata, ac honeſta lucra ex ea com-
paranda pro ſe, ſuiſque alendis, & cãbijs ita
vtãtur, vt negotiationi mercium deſeruiãt,
ad quod fuerunt adinuenta, vt infra dice-
mus; non autem vt pecuniæ cupiditati in-
ſeruiant. Imò idem Salon. campſores ipſos
admonet, vt quoad fieri poteſt, ab hac ne-
gotiatione ſe abſtineant, tãquam omnium
negotiationũ periculoſiſſima: ſiquidem non
deſunt, qui volunt, artem campſoriam eſſe
occaſionem proximam peccandi; quemad-
modum ſi iuuenis ſolus cum meretrice pro-
ximo fornicandi periculo ſe exponeret:
quod ſi ita eſt, vt Mercat. loco citato vide-
tur velle, proculdubio campſores omnes in
ſtatu dãnationis eſſent: quoniã ars hominẽ
conſtituens in probabili periculo peccãdi,
non poteſt citra culpam exerceri: quia qui
amat periculũ, peribit in illo: & in moralibus
non eſt iudicandũ de rebus ſecundũ ea, quę
ſimpliciter poſſunt fieri, ſed ſecundũ ea, quę
cõmuniter accidunt, l. nã ad ea, ff. de legib.
Sed quia nos cũ Salon. d. q. 1. ar. 2. num. 9.
Scac. & alijs æquius iudicandum ſupra exi-
ſtimauimus, campſores non exponi tali
peccandi periculo proximo, idcirco nega-
mus, cãpſores omnes eſſe in ſtatu dãnatio-
nis; ſed eos tantũ, qui in lucro ponũt vltimũ
finem iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus.
Ad ſecundum reſpondetur diſtinguendo
39 antecedẽs. Nam aut loquimur de lucro ex
cãbio ſicco, & vſurario proueniente: aut de
lucro vero, & reali. Si primũ cõcedimus lu-
crũ ex cãbio eſſe rapinam, & latrociniũ, cũ
ſit vſurarium, c. ſi quis vſuram, 14. q. 3. vbi
D. Ambroſius vſuram, rapinam appellat. Et
Dominus Matt. c. 21. huiuſmodi nummu-
larios latrones vocat; ſicut & alios illicitas
negotiationes exercentes. Quòd ſi ſecun-
dum, negatur antecedens; cùm lucrum ex
cambio vero, ac reali ſit licitum, & iuſtum,
vt ſupra oſtendimus.
Ad tertium negatur antecedens, & ad
40 probationem dicitur, quòd licèt quoad ali-
qua definitio mutui conueniat definitioni
cãbij; mutuum tamen in multis differt à cã-
bio, vt habetur ex Caiet. in opuſc. de camb.
c. 2. Cõrad. de contr. q. 99. concl. 2. Sot. lib.
6. de iuſt. & iur. q. 8. ar. 8. Boninſ. de cãb. c. 6.
Salon. eod. tract. c. 1. Leſſ. Rebell. Valent. &
alij apud Salas in ſuo tract. de camb. dub. 1.
num. 3. & Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35.
de cenſib. & cãb. c. 4. q. 3. num. 343. & pro-
pterea nõ poteſt eidẽ competere definitio
mutui. Etenim in mutuo periculũ omne ſu-
mit in ſe mutuatarius, qui rem mutuatã ac-
cipit: in cãbio verò omne periculũ pertinet
ad cãpſorem, ſi correſpõſalis eius nõ ſoluat
litteras cãpſuario, à quo campſor ipſe prius
pecuniã accipit. Quòd ſi correſpõdens lit-
teras ſoluat, ad nihil aliud tenetur cãpſor, vt
per Bald. conſ. 349. in princ. lib. 1. & Soc.
cõſ. 68. col. 2. verſ. ſubſequẽter l. 3. Imò etiã
ſi ille, cui ſcribitur nõ ſoluat, dũmodo offe-
rat, & paratã habeat pecuniam; adhuc tamẽ
liberatur cãpſor; ita vt ſi correſpondens de-
coxerit, damnum non imputetur campſori,
ſed campſuario, vt habetur ex Bald. loco
citato, num. 3. Soc. conſ. 64. num. 6. quos re-
fert, & ſequitur Tuſch. ver. cambiatur, cõcl.
12. num. 2. 3. & 8. vbi id quomodo verũ ſit,
latè declarat: quibus adde Scac. de com-
merc. & camb. §. 1. q. 4. à num. 1. ad 13. & §.
2. Gloſ. 5. num. 297. cum plur. ſeq. Secundò
à cambio differt mutuum; quoniam in mu-
tuo, qui mutuat primò dat, & deinde reci-
pit: at in cambio multoties campſor primò
recipit, & deinde dat, vt patet in ca-
ſu ſupra propoſito, & infra latius Deo du-
ce,

ce dicemus, quibus adde, quæ habentur ex
Scac. loco citato, ſub num. 5. in verſ. Prima
differentia eſt. Tertiò de ratione mutui eſt,
vt res mutuata reddatur eadem ſpecie, vt in
l. 2. §. mutui autẽ datio, ff. ſi cert. petat. Nec
Bart. in d. l. 2. contrarium docet, dum defi-
niendo mutuum ait, mutuum eſt alicuius rei
vſu, &c. Sub ſpe recipiendi tantundẽ in ge-
41 nere ſuo, quia Bart. ibi per genus intelligit
ſpeciem: ſiquidem in iure ſpecies appellari
ſolet genus, vt in l. poſſeſſionum genera, ff.
de acquir. poſſeſ. Hoc autẽ in cãbio non eſt
neceſſe, cùm interdũ oporteat, vt reſtitua-
tur pecunia diuerſa ſpecie. Quartò mutuum
completur ex datione pecuniæ mutuantis
dũtaxat, cùm mutuum non ſit vltro, citro-
que datio, ſeu traditio, ſed ſolius rei tradi-
tione perficiatur: at cãbium non tantũ exi
git campſoris pecuniam pro ipſius comple-
mento; verũ etiam pecuniam campſuarij; eo
42 quòd cãbium eſt vltro, citroque datio, ſeu
traditio, cũ non ſolũ res, quę prior datur; ſed
etiã, quæ repẽditur, cõmutetur, vt rectè de-
clarat Leſſ. lib. 2. de iuſt. & iur. cap. 23. dub.
43 1. num. 2. Quintò de ratione mutui eſt tẽ-
pus: nõ enim quicquam mutuo accipit, rem
mutuatam mox reſtituturus; ſed poſt ali-
quot tempus arbitrio prudentis: in cambio
verò non ſemper exigitur tempus, vt patet
in cambio ad minutum, quo vnico cõtextu
pecunia datur, & accipitur: & in alijs cam-
bijs tẽpus requiritur per accidens tantùm,
& de eorum eſſentia eſt locus. Etenim qui
pecuniã confert, vt in aliquo loco recipiat,
non cenſetur ſimpliciter dominiũ transfer-
re, vt alio tempore reſtituatur; ſed vt alio
loco, atque ideo in huiuſmodi contractu tẽ-
poris expectatio accidentaria eſt, cùm non
poſſint in alio loco, niſi poſt aliquot tem-
pus litteræ innoteſcere. Vndè ratione talis
temporis nulla merces exigi poteſt, vt ha-
betur ex Ioan. Bapt. Lup. in c. nauiganti, §.
2. num. 79. de vſur. Boninſ. in ſuo tract. de
camb. c. 6. num. 4. & ex alijs, quos refert, &
ſequitur Scac. d. §. 1. q. 4. à num. 13. ad
14. Sextò mutuum conſiſtit non ſolùm in
44 pecunia numerata, ſed etiam in omnibus
alijs rebus, quæ vſu conſumuntur, & conſi-
ſtunt in numero, pondere, & menſura, nem-
pe in frumento, oleo, &c. vt in d. l. 2. §. mu-
tui autem datio, ff. ſi cert. petat. cambium
autem non poteſt conſiſtere, niſi in pecu-
nia numerata. Septimò in cambio cam-
45 pſor dat pecuniam recepturus aliam nume-
ro ſaltem diſtinctam; quoniam ſicut aliarum
rerum commutatio non expoſtulat, vt res
ipſæ, quæ commutantur ſint ſpecie diffe-
rentes, ſed ſatis eſt ſi numero differant: ſi-
quidem equus cum equo rectè commuta-
tur, gladius cum gladio, vinum cum vino,
frumentum cum frumento, &c. Sic etiam
cambij natura non exigit, vt pecuniæ, quæ
commutantur, genere, vel ſpecie diſtin-
guantur; atque ideo aurea pecunia cum
alia aurea commutatur: argentea cum ar-
gentea, & ſic de alijs. vt quia vna eſt alia
pulcrior, antiquior, aut purior: at verò in
mutuo id non exigitur: quia ſi mutuatarius
rem mutuo acceptam nolit expendere, po-
teſt eandem numero, mutuanti reſtituere;
& ita mutuum ex ſui natura non requirit,
vt pecunia diuerſa numero reſtituatur, vt
rectè declarat Scac. d. q. 4. num. 7. 8. & 9.
Octauò differunt inter ſe mutuum, & cam-
46 bium; quoniam mutuum non debet reddi
diminutum, ſed in eadem quantitate: at
cambium poteſt minui; quia poteſt eueni-
re, vt dans cambio detrimentum patiatur
in ſorte, quamuis id raro accidat, vt decla-
rat Scac. poſt alios d. q. 4. num. 11. & q. 7.
p. 1. num. 94. Hinc ait Tuſch. ver. cambia,
concl. 11. num. 2. poſt Rom. conſ. 238 num.
6. & communem opinionem, quòd conſue-
tudo Mercatorum hoc requirit ad iuſtitiam
cambij, vt ſors ſit periculo dantis ad cam-
bium: aliàs ſi fiat pactum, quòd ſors princi-
palis ſalua fiat, tunc cambium erit ſiccum,
& illicitum: quoniam cambij lucrum perci-
47 pitur, vt præmiũ periculi. Denique differt
mutuum à cãbio; quia ex mutuo, & in pre-
tium vſus illius non poteſt aliquid percipi,
iuxta illud Domini, *Mutuo date nihil inde
ſperantes*. c. conſuluit, de vſur. Sot. lib. 6. de
iuſtit. & iu. q. 8. ar. 2. concl. 3. & alij: ex cam-
bio verò licitè lucrum aliquod percipitur,
48 vt habetur ex Salon. de camb. q. 1. ar. 1. ſub
num. 4. verſ. Denique, Azor. p. 3. Inſt. moral.
lib. 10. tit. de camb. cap. 4. q. 9. verſ. Tertiò
cambium. Quibus differentijs ſic ſtantibus,
licèt cãbium cõueniat cũ mutuo in trãſla-
tione dominij pecunię, quę datur ad cãbiũ;
nihilominus cũ in pluribus differat, vt ſupra

diximus, cambio non poteſt conuenire de-
finitio mutui.
Ad quartum argumentum reſpondetur,
49 negando minorem, & ad probationem di-
citur, quòd cāpſor non recipit incremētum
illud quatuor ſolidorum ratione anticipatæ
ſolutionis; ſed propter diuerſam æſtimatio-
nē, quā habent pecuniæ in diuerſis locis: ſi-
quidē vbi maior eſt pecuniarū copia, pecu-
nia minus æſtimatur: vbi verò minor, maius,
ſicut aliæ merces. Vndè 66. ſolidi Ianuæ
50 eandē habent æſtimationē, quā 67.4. Pla-
centiæ propter maiorē abundantiam pecu-
niarum, quæ in nundinis Placentiæ reperiri
ſolet, vt patet ex ijs, quæ habētur ex Salon.
de camb. q. 1. in reſp. ad 5. in fin. vbi reijcit
reſponſionem Fabiani, dicentis, quòd ideo
campſor recipit incrementū illud, quia la-
bores ſuſtinet, & periculis ſe exponit ad re-
ducendā pecuniam à Placentia Ianuā. Sed
licèt re vera reſpōſio Salon. bona ſit, quan-
do Ianuæ eſſet inopia pecuniarū, & in nūdi-
nis copia Marcharū; non tamen locum ſibi
vendicaret, vbi Ianuæ eſſet copia pecunia-
rū, & Placentiæ inopia Marcharū, iuxta ea,
quę habentur ex Scac. de commerc. & cāb.
§. 1. q. 7. p. 1. ſub num. 75. verſ. Primò nego.
Vndè reſpōſio Fabiani videtur probabilior:
& eo magis, quòd pecunia præſens plus va-
let, quàm abſens; qua ratione campſor lu-
crum prædictum conſequi poteſt.
Ad quintum negatur antecedens; nam
51 eſtò quòd campſores aliquando in eodem
loco, in quo dant pecuniam ad cambium
illam recipiant; id tamen non agunt per
vnum, & idem cambium, ſed per aliud cam-
bium: ſiquidem primum cambium eſt à Ia-
nua ad Placentiam: & ſecundum eſt à Pla-
centia Ianuam, vt infra ſuo loco latius, Deo
duce, declarabimus. Nec ad iuſtitiam cam-
bij requiritur, vt actu, & re vera reperiatur
aliquod numiſma, quod dicatur ſcutum de
marchæ, tali ſigno impreſſum; ſed ſatis eſt
valor illius, vbique in ea menſura, & æſti-
matione receptum; cùm huiuſmodi con-
tractus, vt ſuo loco dicemus non ſit forma-
52 liter emptio, ſed vera, ac realis commuta-
tio pecuniæ vnius loci cum pecunia alte-
rius loci, ſeruata æqualitate valoris inter
eas, iuxta valorē à cōmuni hominū æſtima-
tione vnicuique earū in tali loco præfinitū,
vt rectè declarat Salon. loco citato, in fin.
Ad ſextum negatur minor, & ad proba-
53 tionem eius dicitur, quod nundinæ quo
propinquiores ſunt, recipitur pecunia à cā-
pſoribus cum minori lucro non propter
campſorum copiam, cùm plures tunc exi-
ſtant, qui pecunias ſuas alijs ad cambium
tradant: vbi autem plures ſunt campſores,
quàm campſuarij, pecuniæ valor decreſcit:
54 Sicut è contrario creſcit quando plures
ſunt campſuarij, quàm campſores, vt decla-
rat Salon. loco citato, ſub num. 9. Adde
quòd non eſt ſemper verum, quòd plus æſti-
metur pecunia præſens in principio nundi-
narum, quàm in medio, & in fine; nam ſæpe
cōtrarium euenit, vt latè habetur per Scac.
d. q. 7. p. 1. ſub num. 75. verſ. Primò nego.
Ad ſeptimum dicitur, quòd pecunia du-
55 pliciter conſiderari poteſt; materialiter ſci-
licet, vt eſt argentum, aurum, &c. Et forma-
liter, vt eſt menſura rerum venalium, inſi-
gnita figura Principis. Vſus autem pecu-
niæ formaliter ſumptæ, eſt duplex prima-
56 rius videlicet, & ſecundarius. Prior eſt vt
ſit menſura omnium rerum venalium, vt di-
ximus: poſterior verò, vt vendi, locari, com-
mutari valeat, &c. Sic veſtis conſideratur
materialiter, vt lana eſt: & formaliter vt ve-
ſtis, cuius vſus ſimiliter eſt duplex; nempe
primarius, & proprius; quatenus veſtis ex
ſui natura eſt ordinata ad veſtiendum: & ſe-
cundarius, quatenus vendi, locari, pignora-
ri, commutari poteſt. Primarius pecuniæ
vſus eſt naturalis, ſicut primarius veſtis
vſus: Secundarius appellatur ab Ariſtotele
innaturalis. Et quamuis ab Ariſt. talis pecu-
niæ vſus per ſe ſumptus vituperetur; poteſt
tamen ex fine campſoris honeſtari, cùm di-
rigitur ad familiæ, & ſtatus ſui decentem ſu-
ſtentationem. Siquidem poteſt id, quòd ſo-
litariè conſideratū eſt incongruū, ex adiun-
cto fieri congruū, & honeſtū, vt habetur ex
Nauar. in Man. cap. 17. ſub num. 287. & ex
alijs ferè innumeris apud Scac. de cōmerc.
& camb. §. 1. q. 7. p. 1. ſub num. 61. & 62.
Nec eſt inconueniens, quòd eadem res ſit
menſura, & menſurata: & in eodem ſubie-
cto concurrant actio, & paſſio ſub diuerſa
formalitate: & eo maximè, quia in cam-
bijs multæ fictiones, & improprietates
tolerantur; inter quas ea eſt, vt nummus,

qui

qui eſt pretium,& menſura rei emendæ,fingatur etiam res ipſa emenda,& ſic eſt menſura, & menſuratum, atque adeò in eodem ſubiecto ſtat actio, & paſſio, quod eſt incōpoſſibile, cùm duo contraria non poſsint ſtare in eodem ſubiecto, vt per Bal. in l.ſi vxor,C.de bon.auct.iudic.poſſeſ.Oſaſc.deciſ.95. num.2. & alios apud Scac. de commerc.& camb.§.6.Gloſ.1. num.24.

An cambium ſit propriè contractus, vel dicatur quaſi contractus. Q. IX.

SVMMARIVM.

1 *Contractus à quaſi contractu quomodo differat, declaratur.*
2 *Contractus eſt formaliter pactum.*
3 *Contractus eſt obligatio non formaliter, ſed effectiuè,cùm ſit pactionis effectus.*
4 *Contractus plures definitiones aſſignantur.*
5 *Contractus eſt vltra, citroque obligatio.*
6 *Cambium eſt verè,& propriè contractus.*
7 *Cambium cùm ſit contractus vltro, citroque obligatorius non poteſt conſiſtere,niſi ſaltem inter duos, pro diuerſis rebus.*
8 *Cambium ad minutum qualiter ſit contractus vltro, citroque obligatorius.*
9 *Gabella ſoluenda eſt pro cambio, ſi pro quolibet contractu gabellam ſtatuto ſolui mandetur.*
10 *Cenſus conſignatiuus eſt verè contractus ſi emptionis titulo celebretur: ſecus autem ſi teſtamento legetur: aut donationis titulo transferatur.*
11 *Cenſus reſeruatiuus eſt contractus ſi à promiſſione incipiat: ſecus autem ſi à traditione.*
12 *Gabella non ſolùm ſoluitur pro cambio; ſed etiam pro recambio, ſi ſtatuto caueatur, vt ſoluatur pro quolibet contractu.*

AD euidentiam eorum, quæ in hac re dicenda erunt,eſt adnot.quòd vt diximus in explic.proęm. Extrauag.Pij V. de cenſib.q.7.num.1.& ſeq. contractus in hoc differt à quaſi contractu,quòd cōtractus eſt formaliter pactū:quaſi contractus verò pactionē aliquam non includit; ſed nobis inſcijs,& aliquando inuitis, celebratur, & ex eo oritur obligatio; quæ licèt ex partium conuentione nō proueniat;prouenit tamen ex aliquo officio, & facto licito, & honeſto, vt eſt officiū Turoris, Curatoris, Negotiorū geſtoris,Iudicis,Aduocati,Teſtis, Medici,& ſimiliū, vt patet ex toto titulo, in Inſt. de obligat.quæ ex quaſi contr. naſc. Azor. p.3.Inſt.moral.lib.6.c.3.q.vlt. Rebell.p.1. de oblig.iuſtit.lib.1.de contract.in genere, q.1.ſec.1. num.18. & nos latius declarauimus d.q.7.ſub num.1 .vbi etiam a num. 3. ad 11. ob id probauimus, pollicitationem, donationē, & acceptilationē non eſſe propriè cōtractus;ſed impropriè,& quaſi contractus.

Differt igitur contractus à quaſi contra-
2 ctu per pactū quod ex Vlp.in l.1.ff.de pact: eſt duorū in idem placitū,vel cōſenſus.Seu ex eodē Vlp.in l.1.ff.de pollic.Eſt duorum, aut pluriū in idem conſenſus, atque conuētio.Et quamuis ex ipſo Vlp.in l.Labeo,la 2. §.contractū.ff.de verb.ſignif.cōtractus ſtrictè,& propriè ſumptus per obligationē,non autem per pactum definiatur,dū inquit,cōtractus eſt vltro, citroque obligatio; nihilominus hęc definitio non eſt formalis,ſed ef-
3 fectiua:ſiquidem contractus non poteſt dici formaliter obligatio, ſed pactionis effectus,cùm ex contrahentium pacto,ſeu conſenſu proueniat. Hinc Rebell loco citato, definiens contractum,ſic ait, contractus eſt vltro, citroque obligatio ex partium vo-
4 luntate, ac pactione conſurgens. Vel ex Sot.lib.6 de Iuſtit.& iu. q.2. ar.1. concl.1. Contractus eſt actio inter duos, & ex qua vtrinque obligatio naſcitur. Vndè idem eſſe volunt pactionē, & contractū:& pactionem in eo tantùm differr à pacto, quòd pactio conuentionem in fieri denotat,pactum verò pactionem in facto eſſe,vt latius declarauimus d.q. 7.

His prælibatis,videtur prima facie dicē-
5 dū,cambiū non eſſe verè,& propriè cōtractū:ſiquidē contractus,vt ſupra diximus,eſt vltrò citroque obligatio. At in cambio non contrahitur obligatio ex vtraque parte; ſed ad ſummum ex parte alterius tantùm; ergò camb.um non eſt contractus. Maior patet ex dictis. Probatur minor. Nam in cambio per litteras cùm primum campſor pecuniam accipit in vno loco ſoluendum in alio, campſuarius ad nihil obligatur;

ſed tantùm campſor obligatus remanet ad curandum, vt litteræ acceptentur, & cambium ſoluatur in loco condicto. Et campſor quando primam dat pecuniam ad cābium ad nihil aliud obligatur: Sed campſuarius dumtaxat ſoluere conſtrictus remanet in conuento loco. Idem dicendum eſt de cambiò ad minutum: Siquidem dans ſcutum aureum pro habendo eius valorem in tot nummis argenteis, vel æneis, ad nihil vltra obligatur: ſed campſor ſolùm obligatus reſtat ad ſoluendum campſuario nummos argenteos, vel æneos. Cùm igitur in cambio non contrahatur obligatio ex vtraque parte, neceſſariò ſequitur, cambium non eſſe verè, & propriè contractùm. Etenim in noſtris Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. in procem. q. 7. num. 4. ob id oſtendimus, quòd quamuis promittens donare, poſt acceptationem donans obligetur ad rei donatæ traditionem; nihilominus, quia ex parte donatarij nulla ciuilis obligatio oritur; ſed naturalis tantùm ad antidora, talem donationem non eſſe propriè, ac verè contractum.

His tamen non obſtantibus, in contra-
6 rium eſt communis opinio, vt patet ex iis, quæ habentur ex Caietan. opuſc. de camb. cap. 6. & 7. Bann. 22. tract. de camb. dub. 3. Nauar. in Man. cap. 17. num. 291. Salon. q. 1. de camb. ar. 1. & 2. ad 2. Molin. de cōtr. diſp. 396. Valent. Soto, & alijs apud Ioan. de Salas de camb. dub. 1. & Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 6. Probatur, quia cui competit definitio, competit etiam definitum; ſed cambio competit definitio contractus; ergò cambium eſt verè cōtractus. Maior patet. Probatur minor; quia cambium eſt vltrò, citròque obligatio, iuxta contractus definitionem, ab Vlp. traditam in l. Labeo, 2. ff. de verb. ſignif. Obligatur enim campſor ad propriam pecuniā tradendam campſuario, & è contra campſuarius ad tradendam propriam pecuniam campſori. Et cùm cambium ſit vltrò, citròque obliga-
7 tio, conſequenter fit, vt talis contractus cōſiſtere non poſſit, niſi ſaltem inter duos pro diuerſis rebus; cùm vnus ita obligetur, vt alter viciſſim ſe obliget, iuxta ea, quę docet Molin. de contract. diſp. 253. num. 4.

Vndè hac concluſione ſic ſtante, ad con-
8 trarium patet ſolutio. Dicimus enim in cābio contrahi obligationem ex vtraque parte: nam ſiuè campſor primò det ſuam pecuniam in vno loco, permutatam recipiēdam in alio; ſiue prius recipiat: & ſiue campſor in cambio ad minutum dederit primò pecuniam argenteam, vel æneam, mox recepturus in eodem loco auream: vel è contra receperit auream, mox daturus argenteam, vel æneam; ſemper commutatio huiuſmodi prouenit ex præuio pacto, & obligatione cambiendi pecuniam vnius cum pecunia alterius. Vndè illa traditio, vel acceptio pecuniæ facta per campſorem, & campſuarium eſt implementum prioris obligationis, qua alter alteri viciſſim ſe obligat.

Ex hoc infertur, quòd ſi ſtatuto caueа-
9 tur, vt pro quolibet contractu ſoluatur gabella, celebrans cambium, proculdubio tenetur gabellam ſoluere: quia cambium eſt verè, & propriè contractus. Idem dicen-
10 dum eſt de cenſu conſignatiuo emptionis titulo conſtituto: ſecus autem ſi fuerit teſtamento relictus, aut donatus, vel Iudicis ſententia creatus; quoniam tunc non erit contractus, vt probauimus in noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. d. q. 7. concl. 1. 2. & 3. vbi idem diximus de cenſu reſeruatiuo cùm à promiſſione incipit; ſe-
11 cus autem ſi à traditione. Imo gabella non ſolùm deberetur pro cambio; verum etiam
12 pro recambio: quia recambium eſt nouum cambium, vt ſuo loco dicemus, quibus adde, quæ adnotauimus in dictis Commentarijs, §. 5. q. 5. num. 4.

De cambio, quænam ſit contractus ſpecies. Q. X.

SVMMARIVM.

1 *Cambium eſſe contractum mutui, qui doceāt, recenſentur.*

2 *Cambium eſſe contractum emptionis, ac venditionis, multi tenent.*

3 *Pecuniæ æſtimationem ſecundum primarium eius vſum, ac formaliter conſideratæ, à lege taxatam nemini licet alterare citra Principis auctoritatem: & niſi ratio aliqua permutationis concurrat.*

4 Pe-

4 *Pecunia præſens cur pluris æſtimetur, quàm abſens, ratio redditur.*

5 *Pecuniæ valor variatur non ſolùm ratione loci; ſed etiam ratione temporis.*

6 *Pecuniæ valor ratione materiæ qualiter varietur, oſtenditur.*

7 *Selibra partitur in 24. caracta: quæ propter aurum auro purius efficitur: ſicut & argentum argento.*

8 *Pecuniæ valor variatur etiam ratione formæ.*

9 *Pecuniæ valor qualiter varietur propter curſum, explicatur.*

10 *Pecuniæ valor variatur ratione copiæ, vel inopiæ campſorum, vel campſuariorum.*

11 *Pecuniæ valor variatur propter periculum, ne à Principibus reprobetur.*

12 *Pecuniæ valor variatur ſolo Principis placito.*

13 *Pecunia formaliter ſumpta, & ſecundum primarium eius vſum, eſt menſura rerum venalium: materialiter verò conſiderata eſt res quædam, & habetur loco mercis.*

14 *Pecunia materialiter conſiderata, & ſecundum ſecundarium eius vſum, poteſt locari, commodari, vendi, &c.*

15 *Cambium ſi contractus eſt emptionis, ac venditionis, conſequenter dicitur contractus nominatus, bonæ fidei, oneroſus, &c.*

16 *Cambium nonnulli volunt eſſe contractum locationis operum.*

17 *Cambium alij volunt eſſe commotionem quandam: verum diuiſi ſunt.*

18 *Cambium quidam dicunt eſſe contractum nominatum.*

19 *Cambium quamplurimi putant eſſe contractum innominatum.*

20 *Cambium non poteſt dici formaliter mutuum.*

21 *Cambium non eſt formaliter contractus locationis operum.*

22 *Cambium contractum eſſe emptionis, ac venditionis, probabiliter dici poteſt.*

23 *Cambium non eſſe contractum emptionis, ac venditionis, probabilius videtur.*

24 *Pecuniæ accidit vendi.*

25 *Cambium non poteſt dici commutatio in ſpecie ſumpta.*

26 *Cambium eſſe contractum innominatum, verius nobis videtur.*

27 *Commutatio eſt contractus denominatus.*

28 *Cambiũ eſt cõtractus innominatus, do, vt des.*

29 *Contractus innominati ea natura eſt, vt reduci poſſit ad plures nominatos, quibus magis eſt ſimilis: & iuxta eos eſt iudicandus, ac regulandus.*

30 *Cambium antequam ab vtraque parte impleatur, licitum eſt ab eo recedere ſecundum aliquos.*

31 *Cambium antequam impleatur ex altera parte, pecuniæ data ad cambium transfertur dominium in accipientem.*

32 *Pœnitentiam locum habere in contractibus innominatis, quomodo intelligatur, oſtenditur.*

33 *Præſens pecunia pluris æſtimatur, quàm abſens.*

34 *Cambium non eſt contractus bonæ fidei; ſed ſtricti iuris.*

35 *Cambium non dicitur contractus bonæ fidei, etiam attenta diſpoſitione noſtræ Extrauag. & aliarum conſtitutionum Pontificiarum.*

36 *Contractus cambij, & alij omnes celebrati cum Principe ſunt bonæ fidei.*

37 *Cambium dolo celebratum non eſt nullum ipſo iure, ſed venit reſcindendum actione, vel exceptione doli.*

38 *Cambium ſi non ſoluatur condicto tempore, an debeatur intereſſe.*

39 *Iudex non poteſt iudicare in contractu cambij, niſi id, quod eſt expreſſum.*

40 *Cambij contractus eſt oneroſus, vltrò citroque obligatorius.*

41 *Cambij contractus non poteſt celebrari niſi ſaltem inter duos.*

1 IN hac re quot homines tot ſunt ſententiæ. Nam Goffr. in ſum. ſub tit. de vſur. & alij volunt, contractum cambij eſſe contractum mutui: & propterea lucrum ex cambio non niſi vbi loco intereſſe ſuccedit, licitè percipi poſſe. Hæc ſententia probatur argumentis, quæ ſupra retulimus q. 8. Vndè hanc ſententiam tenentes, conſequẽter volunt, cambium non eſſe contractum bonæ fidei, ſed contractum ſtricti iuris: quia mutui contractus non connumeratur inter contractus bonæ fidei, de quibus in §. actionum, in Inſt. de action. vt eſt emptio, venditio, locatio, ſocietas, &c. atque ideo omnes contractus, qui non connumerantur in d. §. ſunt ſtricti iuris, vt nos latè declarauimus in noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib.

cenſib.in proœm.q.8.num.2.cum plur. ſeq. Præterea contendentes cambium eſſe contractum mutui,coguntur fateri quoque,cābium eſſe contractū nominatū;quia contractus mutui eſt contractus nominatus, iuxta ea, quæ adnotauimus d.q.8. à num. 16.ad 20.incluſiuè: ſiquidem contractus nominatus appellatur ex eo quòd habet proprium, & ſpeciale nomen, vt emptio, venditio,locatio, &c. ad differentiam contractus innominati, qui nomen generale conuentionis retinuerant, & non habent proprium,& ſpeciale nomen, vt do, vt des: do vt facias: facio vt des: facio vt facias,vt in l.iuriſgentium,§.1.vbi Bart.& Doctor.ff. de pact.& l.naturalis, ff.de præſcript. verb. Imò qui tenent,cambium eſſe mutuum, cōſequenter dicerent eſſe contractum gratuitum, non oneroſum; gratia recipientis tantùm celebratum, cùm talis ſit contractus mutui,vt probauimus d.q.8.num.21.& 22. & non gratia vtriuſque; atque ideo nec vltro,citroque obligatorius,qualis eſt contractus emptionis, venditionis, locationis, ſocietatis, &c. vt ibidem adnotauimus,num. 22. in fin.

Secunda ſententia eſt Caiet.in ſuo opuſ.
2 de camb. cap.7. Laurent. de Rodulph.in c. conſuluit,3.p.q.1.de vſur.Boninſ.cap.6. de camb.Nauar.in Man.cap.17.ſub num.283. Scac.de commerc.& camb. §.1. q.4. num. 35. Bann.Ledeſ. & aliorum, quos refert Ioan.de Salas in ſuo tract. de camb. dub.1. ſub num.2, exiſtimantium, contractum cābij eſſe contractum emptionis,ac venditionis: emptionis ſcilicet ex parte campſoris, dantis cambio; & vēditionis ex parte campſuarij accipientis ad cambium: & propterea pecunia eius,qui dat cābio eſt pretium, & pecunia illius, qui recipit ad cambium, conſignanda campſori,eſt res empta,& vēdita,atque ideo obtinet locum mercis.Probatur hæc ſententia; quia cum quis dat Ianuæ 66.ſolid.pro habendo ſcutum marcharum Placentiæ, is verè dicitur emere ſcutum illud march. Etenim pecunia dupliciter conſiderari poteſt. Primò formaliter, ſeu ſecundum primarium eius vſum,& tunc dicitur pretium rerū venalium; atque ideo omnium rerum æſtimatio,l.ſi ita, ff.de fideiuſ. cùm primus, & proprius vſus pecuniæ ſit ad emendum, & vendendum, l.1. ff. de contrah. empt. & Ariſt. 1.Polit. cap.6.qua propter nulli fas eſt ipſius æſtimationem à lege taxatam excedere; niſi Populi, aut
3 Principis auctoritate,vt habetur ex D.Tho. lib.2.de Regim.Princ.cap.3.& Innoc.in c. quanto de iureiur. Hinc ſequitur licitum non eſſe frumentum emere Ianuæ, augendo valorem legalem ſcutorum Ianuenſium, aut aliarum pecuniarum,quibus emitur,niſi in huiuſmodi contractu permiſceatur permutatio aliqua,præciſo omni dolo, vt ſi ſolutionem pretij rei emptæ conuenti in pecunia argentea,velit venditor in aurea:nam tunc emptor poteſt illi tradere in ſcutis aureis minus quàm valent centum ducati argentei,& id ratione coniunctæ permutationis,vt rectè docet Tolet.lib.5.ſuæ ſum.cap. 51.& Reginald.lib.25. ſuæ prax. num.449. Secundò pecunia poteſt conſiderari materialiter, ſeu quoad ſecundarium eiuſdem vſum, etiam ſi formaliter pecunia ipſa conſideretur, vt ſupra diximus q.8. in reſp. ad 7. nempe vt res quædam eſt, aurum,argentum, æs, &c. & hoc modo conſiderata non habet pretium taxatum, ſed poteſt plus, & minus valere,& multipliciter variari.

Variatur autem pecunia primò ratione
4 loci:quia pecunia loco remota minoris valet,quàm præſens, vt latè probat Lopez de contract. lib.2. cap.8. vbi ſoluit contraria: & ante ipſum Ioan.de Anania in c.nauiganti,ſub num.10.vbi etiam Nauar.verſ. Decimotertio,num.15.& verſ. Vigeſimoprimo, num.62. de vſur. Fabian. Genuen. in ſuo tract.de camb.c.4. ſub num.53. Romoald. Coli eo.tract.cap.17.& cap.25. verſ.Franceſco: & alij, quos refert, & ſequitur Scac. de commerc.& camb.§.1.q.1.num.424.& 432.vbi hanc eſſe rationem ait; quia pecunia abſens periculo maiori exponitur,quàm præſens: & propterea minus valet actio, quàm res,ad quam datur actio,vt rectè probat idem Scac.loco citato,num.433.& ſeq. & ampliat id eſſe verum non ſolùm ſi pecunia ſit abſens quoad locum, ſed etiam quoad tempus,vt in §.1 q.7.p.1.num.80. Itē ratione loci variatur pecunia eiuſdem materiæ;quia pluris æſtimatur in vno loco, quàm in alio ſecundum maiorem abundantiam,aut penuriam illius. Vndè ſcutum Toleti

Digitized by Google

leti propter abundantiam pecuniarum minus valet, quàm Romæ, vbi non eſt tanta pecuniarum copia, vt habetur ex Soto lib. 6. de Iuſt. & iur. q. 9. ar. vn. col. 1. verſ. Ad intelligentiam.

Secundo variatur pecunia ratione temporis. Etenim ſcutum aureum, ſcutum argenteum Ianuenſe, Ducatum Mediolanenſe, Florenus, &c. curſu temporis aliquando plus valent, & aliquando minus, quamuis ſint eiuſdem ponderis, & quantitatis. Imò Romæ, Genuæ, & in non nullis locis, & Ciuitatibus Italiæ, & Flandriæ valor pecuniæ numquam eſt certus, & determinatus; ſed ſemper varius, ſicut aliarũ rerum venalium pretium variari ſolet: & in diem videmus noua ſtatuta, ſeu nouas gridas fieri circa valorem ſcuti aurei, & Ianuæ circa valorem ſcuti argentei, vt rectè habetur per Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 4. ſub num. 26. 27. & 28.

5 Tertiò variatur pecunia ratione materię: ſiquidem pecunia aurea pluris æſtimatur, quàm argentea: & argentea pluris, quam ærea: nam ad plures vſus prodeſt aurea, quàm argentea; & argentea quàm ærea. Sic etiam ſi materia ſit pretioſior; quia datur aurum auro purius: & argentum argento pretioſius. Hinc minerale aurum eſt omnium pretioſiſſimum: illud autem, quod vulgò dicitur, di Tepuſque, eſt omnium viliſſimum. vndè pondus auri tepuſque æſtimatur octo realibus; ſed minerale treſdecim: & hoc ideo, quia prius eſt paucorum caractorum: poſterius verò plurimorum, vt bene declarat Mercat. de camb. cap. 1. ſub num. 4. Ad cuius rei maiorem intelligentiam eſt adnot. quòd Aurifices ſelibram, & quodcunque aliud auri pondus diuidunt in 24. partes, quas caracta appellant: quando igitur aurum eſt puriſſimum, atque ideo non admixtum alterius metalli ſpecie, tunc dicitur 24. caractorum; quia huiuſmodi auri pondus omnes 24. partes habet auri, & nihil alterius metalli, quale eſt pondus auri mineralis; quod obrizum nuncupatur, grecè ſincerum, ac delicatum: quando verò cum 23. partibus auri põderis eſt permixta pars vna alterius metalli, illud aurum dicitur 23. caractorum. vbi autem pondus auri cum 22. partibus auri permixtas habet duas partes alterius metalli, vocatur aurum 22. caractorum. Cum prætetea cum 21. partibus auri permixtas habet tres partes alterius metalli, dicitur aurum 21. carectorum, & ſic de ſingulis. Quæ diximus de auro, poſſunt etiam proportionaliter dici de argento, & valore illius, vt eò ſit pretioſius, quò minus admixtum habeat aliud metallum: ſiquidem cùm argenti ſelibra, ſeu pondus eſt puriſſimum, dicitur duodecim denariorum: quando verò cum vndecim partibus argenti permixtam habet vnam partem æris, aut alterius ſimilis metalli, nuncupatur argentum vndecim denariorum, & ſic de reliquis, vt latè habetur ex Molin. de contr. diſp. 400. num. 4. cum plur. ſeq. & Ioan. de Salas de camb. dub. 6. Item ratione materiæ variatur pecuniæ valor; quia talis materia rara eſt, & non inuenitur, vel eſt maioris ponderis.

6 7 8 Quartò variatur pecuniæ valor ratione formæ, ſigni, ſiue figuræ. Etenim in vno loco pecunia tali ſigno inſignita plus valet; in alio verò minus. Item ratione formæ variatur pecuniæ valor; quia pulcra eſt antiqua, & ob aliam qualitatem poſſidenti cara, nec illam alienare vellet; niſi emptoris importunitate fuiſſet compulſus, vt rectè inquit Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. c. 51.

9 Quintò variatur pecuniæ valor propter curſum; quoniam ſcilicet in pluribus Regnis, & locis currit; licèt ſit eiuſdem ponderis, & menſuræ, ita vt plus valeat in vno loco, quàm in alio, vt habetur ex Laurent. de Rodulph. in c. conſuluit, p. 1. q. 26. ſub num. 8. & p. 2. ſub num. 5. verſ. Ad ſecundum, de vſur. Ioan. Bapt. Lup. in c. nauiganti, §. 2. ſub num. 34. eod. tit. Hinc Florenus aureus, vel Ducatus venetus propter ſuũ curſum plus valet, quàm aureus Bononienſis, vel Ducatus Romanus, vt habetur per Scac. d. §. 1. q. 4. ſub num. 26.

10 Sextò variatur pecuniæ valor ratione copiæ, vel paucitatis campſorum, & campſuariorum; atque adeò dantium, vel accipientium ad cambium: nam ſi plures campſores ſint, quàm campſuarij, pecuniæ valor decreſcit: ſi verò plures ſint campſuarij, quàm campſores, pecuniæ valor creſcit.

11 Septimò variatur pecuniæ valor propter periculum, ne à Principibus reprobetur

tur ob malam ipſius qualitatẽ, aut ob aliud accidens; quoniam tunc ob illam ſuſpicionem poterit vilius emi, quàm valeat, vt habetur ex eodem Scac. loco citato, ſub num. 28.

Octauò variatur pecuniæ valor Reip. aut
12 Principis placito, ac auctoritate: ſiquidem Reſp. & Princeps facultatem habent taxandi pecuniæ pretium; ita vt moneta ſignata Principis, aut Reip. decreto pluris æſtimari valeat, quàm ſit auri, vel argenti valor, ac pondus: quoniam Ariſt. lib. 5. Ethic. cap. 5. & lib. 1. Polit. cap. 6. ait, quòd nummus lege conſiſtit, ac ſuam vim retinet, non natura, vt hæc & alia latè habentur ex Lopez de contractib. lib. 2. cap. 9. Azor. par. 3. Inſt. moral. lib. 10. cap. 4. q. 5. Molin. Mercat. locis citatis, & ex alijs.

Cùm igitur pecunia ſecundũ primarium
13 eius vſum, & formaliter conſiderata ſit mẽſura omnium rerum venalium: & conſiderata materialiter ſit res quædam, & appellatione mercis quoque contineatur, vt per Strac. in ſuo tract. de mercat. p. 1. num. 75. Nauar. in c. nauiganti, verſ. Dicimus, num. 51. de vſur. & Scac. d. q. 4. num. 29. & 30. atque adeo vendi poteſt: ergo cambium nihil aliud eſt, niſi contractus emptionis, ac venditionis, ita vt cùm quis dat Ianuæ 66. ſolidos aureos, vt recipiat Placentiæ ſolid. 67. 4. ſeu ſcutum march. dicitur emere ſcutum illud abſens pretio 66. ſolid. & ſic illi ſolidi 66. conſiderantur formaliter, & vt pretium: & ſcutum ipſum marchar. conſideratur materialiter, ſeu formaliter ſecundum ſecundarium eiuſdem vſum, & vt res quædam eſt, & loco mercis ſe habet. Confirmatur, quia pecunia materialiter ſumpta, & ſe-
14 cundum ſecundarium eiuſdem vſum conſiderata, poteſt locari, commodari, ac etiam commutari, vt habetur ex Salon. de camb. q. 1. num. 4. & ex Doctor. communi ſententia: ergò poteſt vendi, vt poſt alios probat Scac. d. q. 4. num 31. & ſeq. ergo cambium eſt contractus emptionis, ac venditionis, cùm omnia in eo concurrant, quæ ad emptionem pertinent: ſiquidem concurrit pecunia, vt pretium ex parte campſoris: pecunia, vt res ex parte campſuarij: & conſenſus ex parte vtriuſque; atque ideo in huiuſmodi contractu concurrunt res, pretium, & cõſenſus; quæ tria ſunt de eſſentia contractus emptionis, & venditionis.

Ex hoc infertur, quòd ſi vera eſt opinio
15 ſupradicta ſe habens, cambium eſſe contractum emptionis, ac venditionis; neceſſariò dicendum eſt illud eſſe contractum bonæ fidei, cùm emptio numeretur inter contractus enumeratos in §. actionum, in Inſt. de action. Et cùm contractus emptionis, ac venditionis habeat proprium, ac ſpeciale nomen, ſequitur etiam, cambium ſecundum hanc opinionem eſſe contractum nominatum, ſicuti eſt ipſa emptio, ac venditio iuxta tex. in l. iuriſgentium, in prin. ff. de pact. & per ea, quæ ſupra cumulauimus in relatione primæ ſententiæ. Et dum in contractu emptionis, ac venditionis non habet locum pœnitentia ante implementum; eo quòd eſt contractus nominatus, per ea, quæ adnotauimus in Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. in procem. q. 8. num. 54. & ſeq. idem dicendum eſt de cambio. Et ſicut cõtractus nominatus eo ipſo quòd celebratur veſtitur, vt in d. q. 8. num. 56. & ſeq. ita etiã ſecundum hanc ipſam opinionem dicendum eſt de cambio. Præterea contractus cambij cùm ſecundum prædictam opinionem ſit contractus bonæ fidei, dolus dans ei cauſam efficit illum ipſo iure nullum, poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe, ſicut dicimus de omnibus alijs contractibus bonæ fidei, & Iudex facultatem habet iudicandi in eo ex bono, & æquo, quod ſibi viſum fuerit; quoniam in hoc differunt contractus bonæ fidei à contractibus ſtricti iuris, vt latè probauimus d. q. 8. à num. 33. ad 43. Et denique ſi vera eſt prædicta opinio, quòd cambium ſit contractus emptionis, per cõſequens erit contractus onerofus, vltro citroque obligatorius; atque ideo reſpectiuus, qui celebrari non poſſit, niſi ſaltem inter duos; quoniam talis eſt emptio, & venditio, vt diximus d. q. 8. num. 59.

Tertia ſententia eſt Syl. in ſum. ver. vſu-
16 ra 4. num. 8. & aliorum aſſerentium, cambium eſſe contractum locationis operum: ſiquidem locans operas ſuas ſicut mercedem iuſtè comparare poteſt; ita etiam campſor ratione obſequij, ac famulatus in ſeruandis pecunijs, traijciendis, &c. dicitur campſuario famulari; & propterea aliqua iuſta,

iuſta, ac rationabili mercede efficitur dignus. Vndè qui hanc ſententiam tenent conſequenter dicerent, cambium eſſe contractum bonę fidei, nominatum, oneroſum, vltrò citròque obligatorium. Etenim locatio eſt contractus bonæ fidei, cùm connumeretur inter contractus, de quibus in d. §.actionum, in Inſt.de action. Eſt etiam cõtractus nominatus, cùm habeat proprium, & peculiare nomen; l. iuriſgentium, ff.de pact. Eſt denique oneroſus, non gratuitus; ſed vltrò citròque obligatorius; quia locator tenetur ad operas; conductor verò ad mercedem.

Quarta ſententia eſt non nullorum exi-
17 ſtimãtium cambium nihil aliud eſſe, quàm commutationem quandam. Verùm diuiſi ſunt: nã quidam volunt eſſe ſimplicẽ commutationẽ pecuniç cũ pecunia, nullũ alium cõtractum habẽtem permixtum. Quidã verò volunt, cambium eſſe commutationem pecuniæ cum pecunia, habentem tamen permixtum locationis cõtractum: ſiquidem campſor in transferenda pecunia de loco ad locum, dicitur locare operam ſuam: & cùm permutet pecuniam ſuam cum pecunia Campſuarij, huiuſmodi contractus eſt eſſentialiter commutatio. Etenim omnis contractus, in quo hinc inde transfertur rerum dominium, vel eſt emptio, & venditio, quę eſt commutatio pecunię ad rem: vel eſt formaliter commutatio, & hæc eſt permutatio rei ad rem: vel tandem eſt cambium, & eſt commutatio pecunię ad pecuniam, vt habetur ex Azor.tomo 3.Inſt.moral.lib.10.tit.de camb.cap.5.q.2. Vndè ſi vera eſt hæc opinio: cambium vt commutatio eſt, erit contractus innominatus: & vt locatio, nominatus, iuxta ea, quę nos adnotauimus in dictis noſtris Commentar. in Extrauag.Pij V.in proœm.q.8.num. 16.17. 18.& 19. vbi locationem inter nominatos; commutationem verò inter innominatos contractus annumerauimus.

Quinta ſentẽtia eſt Salon.q.1. de camb.
18 ar.1.& 2. & aliorum dicentium, cambium eſſe contractum nominatum, cui proprium nomen ab alijs diſtinctum, eſt cambium: & propterea ſecundum hanc opinionem ei conuenirent omnia prædicata contractus nominati, de quibus ſupra diximus in relatione ſecundæ ſententiæ.

Sexta, & vltima ſententia eſt Molin.diſp.
19 396. Rebel. de obligat. Iuſt. p. 2. lib. 11. q. 1. Nauar. in c. nauiganti, num. 9. de vſur. Salon. loco citato, & aliorum, quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas in ſuo tract. de camb. dub. 1. ſub num. 3. verſ. exiſtimo tamen, exiſtimantium, cambium eſſe contractum innominatum, do vt des; à nominatis, & ab alijs innominatis diuerſum. Hæ opiniones in hac re ſunt extantes, reſtat modo, vt quid nobis dicendum ſit, videamus. Pro cuius controuerſia determinatione ſit igitur.

Prima Concluſio.

CAmbium non poteſt dici verè, ac for-
20 maliter mutuum. Hæc concluſio eſt Caiet. in opuſc.de camb. cap. 2. Conrad. q.98.concl.1. & q. 99. concl.2. Salon. de camb.q.1.Rebel.de obligat.iuſtit. p.2. lib. 11.q.1. & aliorum, quos retulimus ſupra q.8.in reſponſ. ad 3. argum. vbi quam plurimas adduximus differentias inter cambiũ, & mutuũ: & propterea ſufficienter probauimus, contractum cambij non eſſe cõtractum mutui.

Secunda Concluſio.

CAmbium non dicitur formaliter con-
21 tractus locationis operum. Hæc concluſio eſt Ioan. de Salas in ſuo tract. de camb. ſub num.3 Filliuc.tom.2.qq. moral. tract.35.cap.4.q. 4. num. 344. & aliorum. Probatur primò, quia in locatione datur pretium pro vſu rei locatæ: at in cãbio nihil datur pro vſu pecunię. Secũdò in locatione non transfertur dominiũ rei locatę, ſed tantũ vſus; in cãbio verò trãsfertur dominium pecuniæ, quæ cambitur, & cõmutatur cum alia. Tertiò contractus locationis, eſt cõtractus, facio vt des: cambium autem eſt contractus, do vt des: ſiquidem campſor dat Titio Genuæ 66. ſolidos aureos, vt ipſe Titius det campſori Placentiæ ſcutum march. Dat campſor ad minutũ pecuniam ęream, vel argenteam, & recipit auream: dat

dat pecuniam vnius Regionis, vt ſibi detur pecunia alterius Regionis, Prouinciæ, vel Regni. Denique licèt cambium, in quo campſor accipit prius, vt alibi reddat, poſſit dici ſecundum quid contractus locationis; quoniam cenſetur pecuniam alterius ex vno loco in alium traijcere: quæ opera eſt pretio digna; nihilominus non poteſt dici ſimpliciter talis: quia campſor vt plurimum dat in vno loco pecuniam, vt in alio recipiat: & propterea non dicitur traijcere alterius pecuniam; atque ideo dans ad cambium non poteſt dici locare operas ſuas; ſed potius recipiens, cùm alibi debeat reſtituere, & habeatur loco pecuniæ deferentis, vt rectè poſt alios inquit Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 23. dub. 1. ſub num. 4. Non tamen negamus quin in cambio concurrat campſoris opus in coaceruandis, & aſſeruandis pecunijs ad cambium dandis: & propterea poteſt appellari talis contractus quodammodo mixtus cum locatione: ſimpliciter tamẽ non poteſt dici talis, cùm ex alijs cauſis per ſe primò pretium cambij recipiatur, vt infra, Deo duce, latius ſuo loco dicemus.

Tertia Concluſio.

22 PRobabilis eſt ſententia eorum, qui volunt contractum cambij eſſe contractũ emptionis, ac venditionis. Pro hac opinione faciunt rationes, quas ſupra adduximus ad probandam ſecundam ſententiam Confirmatur hęc ipſa concluſio: quia pecunia propter ſolum curſum plus valet, quamuis eiuſdem ponderis, & bonitatis, vt patet in Ducato veneto, qui propter ſolum curſum plus valet, quàm Romanus, vt habetur ex Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 4. ſub num. 35. Denique quilibet contractus, in quo fit mentio pretij, non habens conditiones contractui emptionis, ac venditionis repugnantes, reputandus eſt contractus emptionis, ac venditionis, vt habetur ex eodem Scac. loco citato, ſub num. 21. & §. 9. num. 32. Sed contractus cambij eſt huiuſmodi, ergo, &c. Minor patet, quia quando Titius v.g. dat 500. aureos in auro Genuæ Sempronio pro pretio ſcutorum 510. march. ſoluendorum in primis Nundinis Placentiæ procuratori præfati Titij, dantur litteræ tenoris ſequentis. *A Meuio Procuratore de Titio, in Piacenza, fiera de ſanti. A pagamenti proſſimi de fiera de ſanti, pagate per queſta prima de cambio à Titio, ò à ſuo Procuratore ſcuti 510. di marche, per la valuta hauuta nel cartulario della gabella de cambij da eſſo Titio, e ponete à conto mio; à Dio. Voſtro Sempronio.* Nota verba illa *per la valuta*, quoniam idem ſignificant, quòd pro pretio, vt habetur ex ipſo Scac. d. §. 9 ſub num. 29. ſi igitur in hoc cambij contractu ſit mentio de pretio, & non adſunt conditiones repugnantes contractui venditionis: ergò contractus ipſe in dubio dicendus eſt contractus empt. ac vendit.

23 Dixi, quòd ſupradicta ſententia eſt probabilis; quoniam contraria opinio, quòd cambium non ſit contractus emptionis, & venditionis, non eſt improbabilis; imò fortè eſt probabilior. Probatur, quia non deſunt Doctores magni ponderis, qui volunt, contractum cambij eſſe contractui emptionis, ac venditionis valdè ſimilem, vt habetur ex Boninſ. in ſuo tract. de camb. cap. 6. num. 7. Molin. de contract. diſp. 397. num. 5. Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 4. q. 2. concl. 2. num. 342. & ex alijs: ergò cãbium non poteſt dici formaliter contractus empt. ac vendit. Siquidem nihil ſimile eſt idem, l. quod Nerua, ff. depoſ. Secundò emptio, ſeu venditio perficitur conſenſu abſque rei traditione: at cambium non perficitur niſi pecuniarum traditione, vt in l. 1. ff. de rer. permut. Quod quidem adeò verum eſt, vt Nauar. in c. nauiganti, num. 9. de vſur. quem refert Ioan. de Salas de camb. dub. 1. num. 4. velit, ante cambij ex vtraque parte impletionem, licitum eſſe ab eo recedere, ſicut à cæteris innominatis contractibus. Vnde Bart. in l. 2. C. de rer. permut. ait non transferri dominium ante quã is, qui accepit, ex ſua quoque parte contractum adimpleat: quamuis contrarium quoad cambium ſaltem in foro conſcientiæ teneat. Rebel. p. 2. de oblig. Iuſt. lib. 11. q. 1. num. 10. relatus à Ioan. de Salas loco citato. Denique probatur hæc eadem ſententia; quoniam emptio, ſeu venditio eſt commutatio pecunię ad rem: cambium verò eſt com-

commutatio pecuniæ cum pecunia.

Nec obſtat, quòd campſor cùm dat Ge-
24 nuæ 66. ſolidos aureos, vt recipiat ſcutum marcharum Placentiæ, verè dicitur pecunia præſenti formaliter ſumpta, & vt pretium, ac menſura rerum venalium emere pecuniam abſentem exiſtentem Placentiæ, non vt pecuniam formaliter ſecundum primarium eiuſdem vſum; ſed vt res eſt, & merx quædam, & ſic materialiter, & ſecundum ſecundarium ipſius vſum, iuxta ea quæ ſupra adnotauimus in relatione ſecundæ ſententiæ: quoniam reſpondetur, quòd licèt cambium ſub hac formalitate conſideratum, ſit emptionis, ac venditionis contractui valdè ſimile; nihilominus, quia accidit pecuniæ vendi, cùm id ſit contra primarium eiuſdem vſum; ſimpliciter non poteſt dici contractus emptionis, ac venditionis, vt colligitur ex ijs, quæ adnotantur ex Salon. de camb. quæſt. 1. artic. 2. num. 4. & Boninſ. eod. tract. cap. 3. Vndè his ſic ſtantibus, ex ijs poteſt facilè reſponderi ad contraria: ſiquidem illa nihil aliud videntur probare; niſi cambium eſſe contractui emptionis, ac venditionis valdè ſimile; non tamen illud dici poſſe formaliter emptionem, ac venditionem.

Quarta Concluſio.

CAmbium non dicitur commutatio
25 verè, ac propriè, formaliter, & in ſpecie ſumpta. Probatur, quia commutatio formaliter ſumpta, eſt commutatio rei, quæ non eſt pecunia, ad rem, quæ pecunia non ſit, l. 1. ff. de rer. permutat. At in cambio fit commutatio pecuniæ cum pecunia. Nec obſtat, ſi dicatur, quòd pecunia habet duplicem vſum: primarium ſcilicet, ſecundum quem dicitur pretium, & menſura rerum venalium: & ſecundarium, prout conſideratur vt res quædam eſt: quapropter in cambio poteſt conſiderari pecunia ſecundum ſecundarium ipſius vſum, materialiter, & vt res quædam; atque ideo cambium verè diceretur commutatio rei ad rem, & ſic vera, ac formalis permutatio: quoniam reſpondetur, quòd licèt id verum ſit; attamen quia talis vſus ſecundarius accidit pecuniæ, vt concluſ. præcedenti diximus, meritò cambium non poteſt dici verè, ac formaliter permutatio; ſed tantùm largo modo, ſicut in præcedenti concluſione oſtendimus ob id contractum cambij non poſſe appellari verum, ac formalem contractum emptionis, ac venditionis.

Quinta Concluſio.

OMnium ſupra allatarum opinionum
26 probabiliſſima videtur illa, quæ ſe habet, contractum cambij eſſe contractum innominatum; non autem nominatum. Hæc concluſio eſt Nauar. in c. nauiganti, num. 9. de vſur. Lup. ibidem, §. 2. num. 79. Molin. de contract. diſput. 253. num. 9. & 10. & diſp. 396. ſub num. 2. Leſſ. lib. 2. de Iuſtit. & iur. cap. 23. dub. 1. ſub num. 4. Salon. de camb. quæſt. 1. artic. 1. Filliuc. tom. 2. quæſtion. moral. tract. 35. cap. 4. quæſt. 4. concluſ. 3. num. 348. & aliorum. Probatur hæc concluſio, quia contractus innominatus dicitur, qui non habet proprium, & peculiare nomen; ſed generale commutationis nomen ſibi retinet. Siquidem antiquitus antequam pecuniæ vſus fuerit adinuentus, omnes contractus cõmutatione perficiebãtur, qua vna res cum alia commutabatur, vt in l. 1. ff. de contrahend. emption. itaque permutatio eſt generale nomen, comprehendens contractus tàm nominatos, quàm innominatos: nam venditio nihil aliud eſt, quàm commutatio; pecuniæ ſcilicet ad rem, & nihilominus eſt contractus nominatus, ex eo dictus quòd habeat proprium, & ſpeciale nomen. Et commutatio ſtrictè conſiderata, quæ pro-
27 priè eſt rei ad rem, ſecundum ſententiam magis receptam dicitur contractus innominatus, vt per Bart. & alios, in l. naturalis, ff. de præſcript. verb. Rebell. par. 1. de obligat. iuſtit. lib. 1. quæſt. 1. ſec. 2. & nos diximus in noſtris Commentar. in Extrauag. Pij Quinti de cenſib. in proœm. quæſt. 8. num. 17. & 18.

Vn-

Vndè cambium cùm inſpecta vocabuli ſignificatione, idem ſit, quod commutatio: eo quòd cambium deriuatur à verbo campſo, id eſt permuto, vt in cap. 1. §. ſi quis Dominus, in lib. feudi ſub tit. quo tempor. mil, & in cap. 1. §. cùm autem, de contr. inueſtit. Hinc fit, cambium eſſe contractum innominatum, ſicut ipſa commutatio; eo magis, quia vt dicunt Bald. in d. §. cùm autem, & Iaſ. in l. 1. colum. vltim. ff. de rer. permut. cambium non ſolùm ſignificat commutationem ſpeciei ad ſpeciem; ſed ſpeciei ad genus, & generis ad genus: & propterea camplor idem denotat, quod permutator: quod quidem nomen eſt valdè vſitatum apud Iuriſperitos, vt habetur ex Tiraquell. & alijs, quos refert Couar. tom. 2. in tract. de collat. numiſ. cap. 7. & Salon. de camb. quæſt. 1. artic. 1. vbi teſtatur, hanc contractus ſpeciem non ſub nomine cambij, ſed ſub nomine commutationis, ac permutationis Phyloſophos agnouiſſe. Idem conſtat ex antiquis Theologis, vt habetur ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 77. artic. 1. & ex Recentioribus de hac re tractantibus, qui omnes vtuntur nomine cambij pro commutatione pecuniæ cum pecunia; quamuis cambium, vt ſupra diximus, ſit nomen genericũ conueniens etiam commutationi rei cum re, quæ dicitur formaliter permutatio.

Secundò probatur hæc ipſa conclu-
28 ſio; quia cambium non eſt contractus nominatus; ergo eſt contractus innominatus. Clara conſequentia. Probatur antecedens; quoniam ſi eſſet contractus nominatus, cùm ſit reſpectiuus, eſſet vtique emptio, ſeu venditio, mutuum, aut locatio, vel formaliter commutatio: ſed cambium non dicitur propriè, ac formaliter aliquis contractus ex ſupra relatis, vt ſupra latè probauimus: ergò neceſſariò ſequitur eſſe contractum innominatum: non facio vt facias; non do vt facias; non facio vt des: quia in tali contractu non promittitur factum, ſed tantùm datur pecunia pro pecunia: ergo eſt contractus innominatus, do vt des.

Denique probatur eadem concluſio ex
29 ipſa opinionum varietate, cùm in hac re quot homines (vt ita dicam) tot ſunt ſententiæ: imò ipſemet Sylu. loco citato, Nauar. d. cap. nauiganti, & in Man. cap. 17. num. 283. & alij aliquando inquiunt, cambium eſſe venditionem: interdum locationem, & conductionem: quandoque commutationem ab alijs contractibus diſtinctam. Vndè cum cambium ſit contractus, vt ſupra diximus, neceſſe eſt, vt ſit vna determinata contractus ſpecies: & propterea cùm non poſſit dari contractus aliquis qui ſimul ſit emptio, venditio, locatio, conductio, mutuum, & formaliter commutatio; dicendum eſt eſſe contractum innominatum: quia contractus innominati ea natura eſt, vt poſſit reduci ad plures nominatos, quibus magis eſt ſimilis, & iuxta eos eſt iudicandus, ac regulandus, vt rectè docet Molin. de contract. diſput. 253. ſub num. 9. Et quoniam contractus cambij valdè ſimilis eſt ſupradictis contractibus, præſertim emptioni, ac venditioni, & commutationi, & ad illos poteſt reduci, vt rectè explicat Leſſ. lib. 2. de Iuſtit. & iur. cap. 23. dub. 1. Salas de camb. dub. 1. Filliuc. tom. 2. quæſtion. moral. cap. 4. quæſt. 2. num. 341. meritò ſecundum illos eſt regulandus.

Ex hoc infertur primò, quòd contra-
30 ctus cambij cùm ſit contractus innominatus, ante cambij ex vtraque parte impletionem, licitum eſſe ab eo recedere, vt habetur ex Nauar. in cap. nauiganti, num. 9. de vſur. quem refert Ioan. de Salas de camb. dub. 1. num. 4. Etenim hæc eſt differentia inter contractum nominatum, & innominatum, quòd ex contractu nominato ante implementum oritur obligatio naturalis, & ciuilis; & propterea in eo non habet locum pœnitentia, nec poteſt alter ex contrahentibus ab illo reſilire, vt in l. Iulianus, §. offerri, ff. de action. emption. & vendit. atque ideo tàm in foro externo, quàm interno non licèt, altera parte repugnante, ab huiuſmodi contractu recedere, exceptis contractibus mandati, ſocietatis, depoſiti, ac præcarij: ſiquidem contractus nominati ſunt talis naturæ, vt ſtatim, ac celebrantur,

vim

Digitized by Google

vim habeat obligandi, vt rectè declarat Rebell. par. 2. de obligat. Iuſt. lib. 10. quæſt. 1. num. 17. At in contractu innominato fas eſt ſaltem de iure Cæſareo, re integra, ab eo diſcedere; atque ideò permittitur vni ex contrahentibus repetere id, quod dedit, quamdiù alter non adimplet; modo ſeruatur indemnis, ſi fortè ſumptus aliquos fecerit præparando ſe ad impletionem, vt per Rebell. loco citato, & lib. 1. quæſt. 3. ſec. 1. ſub num. 5. & ſeq & latius Molin. de contract. diſp. 258. num. 2. cum plur. ſeq. Imò quidam putant ex contractibus innominatis ſaltem reſpectiuis, non modo ciuilem, ſed nec naturalem quidem obligationem oriri ante implementum, vt per Bald. in l. petens, C. de pact. & ex alijs nos probauimus in dictis noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. in proœm. quæſt. 8. num. 54. & 55. vbi eam eſſe rationem diximus; quia in contractibus innominatis ineſt tacita conditio ſeruandi pactum, ſi & alius ſeruauerit: & propterea ſi vnus fidem frangat, fides frangitur eidem, atque ideò alius repetere poteſt, quod dedit: ita vt ex parte eius, qui non dum impleuit non eſt locus pœnitentiæ: ſiquidem competit actio ei, qui adimpleuit aduerſus alium, vt cogat eum implere: vel ſi implere non poſſit, cogat illum ad ſolutionem intereſſe, aut ad reſtitutionem accepti ad libitum, qui impleuit, vt rectè declarat Molin. d. diſp. 258. ſub num. 3. & latè Scac. de commerc. & camb. §. 2. Gloſ. 5. ſub num. 447. cum plur. ſeq. vbi rem hanc multipliciter ampliat, & limitat.

Secundò infertur ſecundum aliquos, 31 quòd per cambium, cùm ſit contractus innominatus non transfertur dominium pecuniæ ad cambium acceptæ, antequam is, qui accipit ex ſua quoque parte cambium adimpleat; cùm in contractibus innominatis habeat locum pœnitentia, vt ſupra diximus. Sed hæc ſententia non placet Molin. de contractib. diſp. 396. ſub num. 8. per tex. in l. cum precibus, C. de rer. permut. & Rebell. d. quæſt. 1. num. 10. & in cambio conſuetudine receptum eſſe, ait Ioan. de Salas de camb. dub. 1. ſub num. 4. circa medium, vt is, qui pecunias accepit, tanquam ſuas diſtrahere poſſit, ac ſi per mutuum illas accepiſſet. Etenim, ait Molina loco citato, peculiare tantùm eſſe in emptione, ac venditione, vt non transferatur dominium rei venditæ per traditionem, niſi ſoluatur pretium, offeratur, habeatur pro ſoluto, aut fides de eo, vt in §. venditæ, in Inſtit. de rer. diuiſ. l. procuratoris, §. planè, ff. de tributar. act. Latè Molin eo. tract. diſp. 338. num. 7. At in permutatione, cambio, & ſimilibus traditione transfertur dominium, præcedente titulo, exceptis caſibus à iure 32 expreſſis. Nec obſtat, quod in contractibus innominatis habet locum pœnitentia, vt ſupra diximus; quoniam id verum eſt re integra; quando ſcilicet à neutro ex contrahentibus contractus adimpletur: ſecus autem ſi ex altera tantùm parte, vt ſupra oſtendimus ex eodem Molin. d. diſp. 258. ſub num. 3. Vel ſecundò reſpondent alij, in contractibus innominatis habere locum pœnitentiam, quando ita conſtat de voluntate contrahentium; aliàs ſecus: vel iura id ſtatuentia habere locum in foro externo; non autem in foro interno, vt per eundem Ioan. de Salas, loco citato, num. 5. Sed prior ſolutio nobis videtur verior.

Tertiò infertur, quòd contractus inno-33 minatus cùm ea natura ſit, vt reduci poſſit ad plures nominatos, quibus magis eſt ſimilis, & iuxta eos ſit regulandus, cambij contractus dum emptioni, ſeu venditioni ſit valdè ſimilis, vt ſupra oſtendimus, hinc fit, vt ſicut merces loco diſtantes vilius emuntur, quàm præſentes; ita etiam pecunia abſens vilius æſtimatur, quàm præſens; atque ideò licitè dantur aurei 58. Florentiæ; vt recipiantur 59. Lugduni, vt ait Boninſ. de camb. cap. 6. ſub num. 13. ex Caietan. Sylu. & alijs, & nos latius ſupra diximus. Præterea in emptione, ac venditione requiritur, vt pretium ſit æquale rei emptæ, cùm reguletur ſecundum iuſtitiam commutatiuam, quæ conſiſtit in æqualitate rei ad rem, vt ait Ariſtot. 5. Ethic. Et in cambio quoque hanc eandem æqualitatem inter datum, & acceptum eſſe ſeruandam docet Nauar. in Man. cap. 17. num. 294. Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 23. dub. 1. ſub num. 4. in fin. Vndè quæſtio de cambio an ſit contractus

D 2 no-

nominatus, vel innominatus parum refert quoad iuſtitiam, vel iniuſtitiam contractus, vt per Nauar. & Leſſ. locis citatis, Ioan. de Salas de camb. dub. 1. ſub num. 3. Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 4. num. 36. & §. 9. ſub num. 32.

Sexta Concluſio.

34 Cambij contractus non eſt contractus bonæ fidei, ſed ſtricti iuris. Probatur, quia cambium non connumeratur inter cõtractus bonę fidei, de quibus in §. actionum, in Inſt. de action. Ergo eſt contractus ſtricti iuris, nam omnes contractus ſunt ſtricti iuris, qui in d. §. actionum, non connumerantur inter bonæ fidei, vt habetur ex Molin. de contractib. diſp. 259. ſub num. 2. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ex permutatione datur actio bonæ fidei, vt oſtendimus in dictis noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. in procem. quæſt. 8. ſub num. 2. cum plur. ſeq. quoniam nos concluſimus ſupra concluſ. 4. contractum cambij non eſſe formaliter commutationem, ſed commutationi ſimilem; cùm commutatio formaliter ſumpta ſit rei ad rem: cambium verò ſit pecuniæ cum pecunia. Eadem ratione cambium non poteſt dici contractus bonæ fidei ex eo quòd ſit emptioni, ac venditioni valdè ſimilis: quoniam nihil ſimile eſt idem, l. quod Nerua, ff. depoſ. Confirmatur; quia cambij contractus eſt de vſura valdè ſuſpectus; ergò non poteſt eſſe contractus bonæ fidei, ſed omnino eſt contractus ſtricti iuris. Etenim ſi cambium eſſet contractus bonæ fidei, iudex plenam circa eundem haberet poteſtatem, & de facili datetur occaſio malis hominibus fœnerandi. vndè ob fœnoris periculum excluduntur à numero contractuum bonæ fidei, mutuum, & cenſus conſignatiuus, licèt fuerit emptionis titulo comparatus, vt latè probauimus in ſupra relatis Commentar. d. q. 8. num. 7. & 8. & num. 23. cum plur. ſeq.

35 Ampliatur hæc concluſio, vt cambij contractus non ſit bonæ fidei, ſed ſtricti iuris, non ſolùm attenta diſpoſitione iuris communis tàm Cæſarij, quàm Canonici; & proptetea eo iure ſublatam eſſe differentiam inter contractus bonæ fidei, ac ſtricti iuris; verùm etiam, attenta diſpoſitione Pontificiarum Extrauag. & Bullar. quoniam nec noſtra Decretalis, nec aliæ Pontificiæ conſtitutiones decreuerunt, contractum cambij eſſe contractum bonæ fidei: & ideò cambia omnia ſunt ſtricti iuris.

36 Sic ampliata limitatur eadem concluſio, vt locum non habeat in contractu cambij celebrato cum Principe: ſiquidem omnis contractus celebratus cum Principe, eſt bonæ fidei, itaut ex bono, & æquo plenius debeat interpretari: & non ſtandum verbis, ac diſpoſitioni contrahentium, quantum iuſtitia patitur, ſicut ſtandum eſt in contractibus ſtricti iuris, vt oſtendimus d. quæſt. 8. num. 2. & 3. Etenim Principes in omnibus debent probitatis exemplum oſtendere; & ideo in eius contractibus proceditur ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, vt per Bald. in cap. 1. §. 1. de nou. for. fidel. & alios, quos refert, & ſequitur P. Molſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 4. num. 62. & 63. & nos latius de hac re d. q. 8. num. 29. vbi id ampliauimus quoque in Repub. cùm militet eadem ratio, argument. text. in l. illud, ff. ad leg. Aquil.

37 Ex hoc infertur primò, quòd contractus cambij cùm ſit ſtricti iuris, non autem bonæ fidei, ſi cambium celebretur dolo dante cauſam contractui, nō erit nullus ipſo iure; ſed actione, ſeu exceptione doli reſcindetur: ſiquidem hæc eſt differentia inter contractus ſtricti iuris, & bonæ fidei, quòd in contractibus bonæ fidei dolus dans cauſam contractui, illum irritat ipſo iure, vt in l. eleganter, in princ. ff. de dol. l. 3. §. vlt. ff. pro ſoc. l. ſi dolo, C. de reſcind. vendit. l. ſi fraude, C. de præſcript. At in contractibus ſtricti iuris ſi dolus dederit cauſam contractui, contractus non eſt nullus ipſo iure, ſed venit reſcindendus actione, ſeu exceptione doli, vt in l. ſi quis cùm aliter, ff. de verb. obligat. l. dolo C. de inutilib. ſtipulat. latè Doctor. in §. actionum, in Inſt. de action. Molin. de contract. diſp. 259. num. 5. Felic. de ſol. de cenſib. in procem. c. 3. ſub num. 8. & nos latè de hac re egimus in d. quæſt. 8. num.

num. 34. in proœm. Cõmentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. vbi num. 35. ex Molin. loco citato, verſ. Illud, diximus etiam; hãc diſtinctionem inter contractus bonę fidei, & ſtricti iuris locum habere quoad forum exterius tantùm; non autem quoad forum interius: quia in foro conſcientiæ dolus dans cauſam cõtractui, illum irritat, ſiue ſit bonę fidei, ſiue ſtricti iuris: eo quòd deficit conſenſus, cùm ratione doli contractus non dicatur omnino voluntarius.

Secundò infertur, quòd cambium cùm
38 ſit cõtractus ſtricti iuris, ſi campſuarius fuerit in mora ſoluendi cambium, condicto loco, & tempore, non tenetur aliquid amplius ratione moræ campſori ſoluere, niſi aliter probet intereſſe. Etenim licèt in contractibus bonę fidei debeantur vſurę commodi percepti compenſatiuæ, & damni reſtauratiuæ à die moræ, quas licitas eſſe probauimus d. q. 8. à num. 11. ad 15. per tex. in l. mora, §. in bonæ fidei, ff. de vſur. & l. Iulianus, §. ex vendito, ff. de action. empt. in contractibus tamen ſtricti iuris vſuræ non veniunt: ſi aliundè non interſit, quàm ex mora debitoris, vt in contractu cenſus, eo quòd ſit ſtricti iuris oſtendimus, d. q. 8. num. 36.

Tertiò infertur, quòd in contractu cam-
39 bij Iudex non poteſt iudicare niſi iuxta id, quod in ipſo contractu fuit expreſſum: eo quòd id eſt proprium contractus ſtricti iuris: & in hoc differt à contractu bonę fidei, in quo iudex facultatem habet iudicãdi ex bono, & ęquo, quod ſibi viſum fuerit, vt in §. bonæ fidei, & ibi Doctor. in Inſt. de action. Molin. de contract. diſp. 259. ſub num. 3. Et ſic in contractibus bonæ fidei lata fit interpretatio, vt diximus d. q. 8. num. 2. & 40. de contractu cenſus conſignatiui tractantes, & num. 41. & ſeq. contraria ſoluentes.

Septima Concluſio.

40 Cambij contractus eſt oneroſus, vltro, citroque obligatorius, ac reſpectiuus. Hęc concluſio patet ex ijs, quæ ſupra cumulauimus, q. 9. dum oſtendimus, cambium eſſe verè, ac propriè contractum oneroſum, vltro, citroque obligatorium, iuxta definitionem contractus traditam in l. Labeo, 2. ff. de verb. ſignif. Etenim campſor tenetur ſuã pecuniam campſuario tradere, & campſuarius è conuerſo ſuam. Et cùm viciſſim obligentur campſor, & campſuarius, hinc fit, huiuſmodi contractum eſſe reſpectiuam, iuxta ea, quæ habentur ex Molin. de contract. diſp. 253. ſub num. 4. Ex quo deducitur, quòd contractus cambij cùm ſit reſpectiuus non poteſt celebrari, niſi ſaltem inter duos pro diuerſis rebus, cùm vnus ita obligetur, vt alter viciſſim ſe obliget. Obligatur, inquam, campſor ad propriam pecuniam tradendam campſuario, & è conuerſo campſuarius ad tradẽdum propriam pecuniam campſori: quibus adde ea, quæ diximus de cenſu conſignatiuo in d. q. 8. in fin. in noſtris Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſibus.

De Definitione, ac Origine cambij. Q. XI.

SVMMARIVM.

1 *Cambij definitio traditur.*

2 *Contractus innominatus eſt eſſentialiter cõmutatio.*

3 *Commutatio eſt genus conueniens non ſolùm innominatis, ſed etiam nominatis contractibus.*

4 *Commutatio formaliter ſumpta, & ſic rei ad rem, licèt ſit contractus innominatus; nihilominus cùm res datur in pretium alterius, eſt contractus nominatus emptionis, ac venditionis.*

5 *Cambium eſt generale nomen complectens triplicem commutationem, nempe pecuniæ ad rem, atque ideo emptionem, ac venditionem: rei ad rem, quæ eſt formaliter commutatio: & pecuniæ ad pecuniam, quæ vocatur cambium.*

6 *Naturali iure omnia ſunt communia: & iure tantùm gentium rerum dominia fuerunt diſtincta.*

7 *Commutatio, emptio, ac venditio, cambium, & alij contractus ortum habuerunt ex iure gentium; ita vt commutatio ſit emptione antiquior: & emptio prior cambio.*

8 *Pecunia, & numus cur ita appellentur, declaratur.*
9 *Cambij origo traditur.*
10 *Cambium cur lucroſa, ſeu negotiatoria commutatio dicatur.*
11 *Cambium quomodo diſtinguatur à contractu emptionis, & venditionis; & à commutatione formaliter conſiderata, explicatur.*
12 *Pecunia habet duplicem vſum: per ſe ſcilicet, ſeu primarium; & per accidens, & ſic ſecundarium.*
13 *Cambium ad minutum dumtaxat, & non aliud apud Romanos fuiſſe in vſu, non nulli volunt.*
14 *Pecuniæ vſus per accidens eſt multiplex.*
15 *Pecuniarum in cambio an vna dicatur alterius pretium, explicatur.*

1 QVæ nam ſit cambij definitio, ex adnotatis in præcedenti quæſtione facilè colligitur. Etenim cambium nihil aliud eſt, quàm commutatio lucroſa pecuniæ cum pecunia, vt patet ex ijs, quæ habentur ex Toler. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 50. Lopez de contract. lib. 2. cap. 1. de definit. ac diuiſ. camb. ſub num. 2. Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 438. & ex alijs.

2 Dixi. *Commutatio*, quoniam in præcedenti quæſtione probauimus, cambium eſſe contractum innominatum: at omnis contractus innominatus eſt eſſentialiter commutatio. Nam aut eſt commutatio rei ad opus, vt do vt facias, do centum vt ſeruum manumittas: aut eſt commutatio operis ad rem, facio, vt des, vt domum tibi conſtruo, vt des centum tali Eccleſiæ: aut eſt commutatio operis ad opus, facio vt facias, vt cuſtodiam tuum viridarium, vt domum mihi conſtruas: aut denique eſt commutatio rei, ad rem, do vt des, vt do tibi equum, vt des mihi bouem: qui quidem contractus eſt formaliter commutatio: ſicut & camb. um dicitur, cùm commutatio fiat pecuniæ cum pecunia, nempe cùm do pecuniam auream, vt accipiam argenteam: vel do ſcutum aureum Genue, vt des ſcutum march. Placentiæ.

3 Dixi, *Commutatio*. loco generis, quoniam commutatio, do, vt des, conuenit non ſolùm contractibus innominatis; verum etiam nominatis. Etenim commutatio pecuniæ ad rem, eſt emptio, ſeu venditio, vt in l. 1. ff. de contrah. empt. qui quidem contractus eſt nominatus, vt in præcedenti q. oſtendimus: & commutatio rei ad rem, eſt formaliter permutatio, quam inter contractus innominatos connumerauimus q. citata. Imò hæc commutatio rei ad rem, cùm vna res datur in pretium alterius, poteſt dici quoque emptionis, ſeu ven-

4 ditionis contractus. Etenim Gen. cap. 21. legitur Abraham emiſſe ab Abimalech Rege Paleſtinorum aquam cuiuſdam putei pro ſeptem agnis: & cap. 33. eiuſdem lib. Iacob. emit agrum pro cētum agnis. Commutatio denique pecuniæ cum pecunia appellatur cambium; quod quidem gene-

5 rale nomen complectitur triplicem illam commutationem: nempe rei ad rem, pretij ad rem, & pecuniæ ad pecuniam. Prima commutatio eſt omnino naturalis, & ſimpliciter fuit neceſſaria ante numiſmatis inuentionem. Secunda deflectit aliquantulum à ſinceritate naturæ, quamuis licita ſit, ſi aliunde non vitietur. Tertia tandem eſt minus naturalis, & ortum habuit à varietate numiſmatum, & à varijs eorum pretijs in diuerſis Prouincijs, ac Regionibus. Et quoniam eius vſus maximè excreuit, factum eſt, vt licèt cambium generale ſit nomen, omnia commutationum genera ſub ſe complectens, atque ideo emptionem, ſeu venditionem, permutationem rei ad rem, &c. nihilominus ſola pecuniæ cum pecunia commutatio, cambij nomen ſibi vendicauit, & ita nomen generis ſibi retinuit, & contractus dicitur innominatus, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. præced. concl. 5. quibus adde etiam; quæ habentur ex Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 4. num. 1. & 2. Vndè permutatio antiquior eſt emptione: & emptio antiquior cambio.

6 Pro cuius rei clariori intelligentia eſt adnot. quòd licèt naturali iure omnia communia eſſe dicerentur; nihilominus, quia communio diſcordiam parit, iure gentium fuit introductum, vt rerum dominia diſtinguerentur; ex quo omnes ferè contractus ortum habuerunt, vt emptio, venditio, locatio,

catio, conductio, ſocietas, depoſitum, mutuum, & cæt. vt in S. ius autem gentium, in Inſtitution. de iure naturæ gent.& ciuili. Ex huiuſmodi dominiorum
7 diſtinctione factum eſt, vt quæ vnus affluenter haberet, alteri deeſſent: qua propter Gentes res; quas poſſidebant inuicem permutare cæperunt; quo permutationis contractu vnus alteri ea conferebat, quibus ipſe locuples erat, & alter indigebat. vndè abundans frumento, & indigens oleo, v.g. dabat frumentum pro oleo: & copiam habens bouum, ouium, ac vini, carens melle, equis, indumentis, dabat boues, oues, ac vinum pro melle, equis, & indumentis. Et quoniam ſtante rerum inæqualitate, vt agni ad bouem, oleris ad equum, &c. citra difficultatem maximam non comperiebantur homines, qui ſingula potuiſſent pro ſingulis permutare; idcirco Gentes materiam quandam ſibi conſtituerũt; nempe aurum, argentum, æs, & cætera eiuſmodi, cum quibus res omnes permutari valuiſſent; atque ideo pro tali menſura olei, vini, aut frumenti, pro boue, agno, &c. tantum ponderis auri, argenti, aut æris dabatur. vndè permutationem omnium ferè contractuum antiquiſſimam fuiſſe conſtat.

Deinde ad euitandas quamplurimas
8 difficultates, quæ ex tali commutatione oriebatur; nempe ponderis, ac menſuræ neceſſitatem, examen qualitatis auri, vel argenti; cùm aurum auro, & argentum argento purius inueniatur, vt quæſt. proxima explicauimus, publica auctoritate fuit conſtitutum, vt in huiuſmodi materia imago aliqua imprimeretur, quæ auri, argenti, vel æris quantitatem, vel qualitatem indicaret. Hæc autem materia ita ſignata numus dicebatur à nomu græcè, id eſt lege, vt ait Ariſtot. lib.1. Ethic. cap. 5. quaſi Politica lege, ac auctoritate impreſſa, atque ſignata, vt eſſet pretium, ac menſura publica omnium rerum venalium, vt in d.l.1.ff.de contrahen. empt. idem Ariſtot. Polit. lib.1. cap.6. D.Thom. lib.2. de Regim. Principum cap. 13. Dicitur etiam numus, pecunia; quia apud Romanos pecudum caractere ſignabatur, vt habetur ex Plin.lib.33. cap.3. Pecunia igitur commutabantur res, & commutantur; atque ideo expeditius commercium exercetur: hæc autem commutatio pecuniæ ad rem hodie appellatur emptio, ac venditio: qua propter emptionis, ac venditionis contractus eſt tempore poſterior commutatione rei ad rem, cum ab ea originem traxerit, vt in d.l.1. ff. de contrahendi empt.

Denique, numiſmate adinuento, conſi-
9 derantes Gentes, non omnes pecunias eſſe rationis eiuſdem; ſed in ſpecie, quantitate, ac qualitate differentes, cùm aliæ aureæ ſint, aliæ argenteæ: aliæ ex ære, aliæ ex ferro, ac plumbo: imò Mercat. de camb.cap.1.ſub num.1. & ſequen. teſtatur in Indiarum inſulis vidiſſe quaſdam monetarum ſpecies ex quodam genere fructus conſtitutas, qui vulgariter dicitur *Cacat*. Item pecuniæ aliæ ſunt maiores: aliæ minores: aliquæ plus valent in vna Prouincia, quàm in alia, & aliæ recipiuntur in vno loco, ſed non in alio; idcirco cæperunt cambio incumbere pecuniam cum pecunia commutantes, primò ad res emendas aureas pro argenteis, vel æreis, pecunias maioris valoris pro pecunia minoris: deinde verò pecunias vnius Prouinciæ pro pecunijs alterius, ad quam ſe collaturi erant: & ita eſſe cæpit tertia commutationis ſpecies, quæ dicitur pecuniæ cum pecunia, & retinens nomen ſui generis communiter appellatur cambium. Quiquidem contractus, quamuis à principio fuerit adinuentus ad commutandas pecunias vnius loci in pecunias alterius, vbi illæ priores non expendebantur, Mercatores tamen pecunias ſuas in alium aſportantes, videntes illas ibi plus valere, quàm apud ſuos, & è conuerſo, atque ideo ob id lucrum, ac commodum conſequi poſſe, ab inſatiabili pecuniarum cupiditate tracti cæperunt cambiorum lucro incumbere, & ſic pecunias tàm diuerſæ, quàm eiuſdem rationis commutare. Vndè artem campſoriam caſu fuiſſe adinuentam ait Ariſt. & alij, quos refert Salon de camb.quæſt.1.ar.1.num.3. Lató Mercat. loco citato, & Romoal.col. [illegible] tract. c.1. in fin.

Dixi, *Lucroſa*, quoniam nonnulli cambium

bium lucroſam commutationem appellãt, vt habetur ex Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 438. eo quòd illa pecuniæ cum pecunia commutatio dicitur propriè cambium, quæ ſpem lucri ſecum affert; Vndè cambium Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 50. negotiatoriam commutationem vocat. Non tamen ob id excluderem à ratione cambij commutationem pecuniæ cum pecunia gratis factam: quoniam illa ſpes lucri concurrit, vt plurimum, & ferè ſemper; idcirco fuit à Tolet. cambij definitioni addita dictio illa, negotiatoria, & à Reginaldo dictio, lucroſa, quæ idem denotat; ex quo in moralibus attenditur id, quod frequentius accidit, l. nam ad ea, ff. de legib.

Dixi, *pecuniæ.* loco differentiæ, vt diſtin-
11 guatur à commutatione propriè dicta, ac formaliter conſiderata, quæ eſt rei ad rem, quarum neutra eſt pecunia: & ab emptione, ac vendirione, quæ eſt pecuniæ ad rem, & ab alijs contractibus, vt ſupra declarauimus.

Dixi, *pecuniæ cum pecunia.* quoniam pe-
12 cunia, vt ſuperiori q. declarauimus ex Ariſt. lib. 1. Polit. cap. 6. habet duplicem vſum, alter dicitur per ſe; alter verò per accidens. Prior vſus ſubdiuiditur in primarium, quatenus eſt pretium rerum venalium, cùm ad hunc finem primariò fuerit adinuentus: & in ſecundarium, vt commutetur vnum numiſma cum alio: qui quidem vſus appellatur per ſe; quia huiuſmodi vſus conuenit etiam pecuniæ formaliter conſideratæ, vt pecunia eſt: nam non commutatur, vt aurum, & argentum; ſed vt pecunia eſt. Dicitur autem ſecundarius: ſiquidem pecunia fuit primò adinuẽta, vt pretium eſſet rerum venalium: verùm quia non omnis pecunia eſt adæquatum pretium cuiuſcunque rei: idcirco opus fuit, vnam pro alia commutare; atque ideo ex eo cæpit introduci primò
13 cambium ad minutum, quo permutantur monetæ maiores cum minoribus, & è contra; ſeruata tamen ęqualitate compenſationis inter pecuniarum diuerſitates. Et hæc eſt ratio cur apud antiquos præſertim Romanos non reperitur in vſu extitiſſe, niſi huiuſmodi cambium ad minutum, de quo infra ſuo loco dicemus, vt habetur ex Ioan. Bapt. Lup. in c. nauigãti, §. 2. ſub num. 46. & 47. de vſur. meritò igitur talis vſus dicitur per ſe, & ſecundarius. exemplum poſuit Ariſt. in calceo, cuius primarius vſus eſt incalceatio; quia per ſe primò ad calceandum fuit adinuentus: & ſecundarius, qualis eſt venditio, commutatio, accommodatio, locatio, &c. quia calceus venditur, commutatur, commodatur, locatur, &c.

Per accidens denique pecuniæ vſus eſt
14 multiplex, cùm materialiter conſideratur: vt aurum ſcilicet, argentum, aut aliud metallum eſt. vndè pecunia aurea tot habet vſus per accidens, quot ex auro, vt aurum eſt haberi poſſunt: eſt enim vtilis ad deaurandum, ad oſtentationem, & alios vſus, de quibus latè Salon. de camb. q. 1. art. 2. num. 4. vbi etiam ait, quòd hac ratione poteſt in pignus etiam dari: imò ait Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 50. & 51. poteſt emi, vendi, commutari, & locari.

Et quamuis aliqui velint, huic definitio-
15 ni eſſe addenda hæc verba, *Quarum neutra eſt pretium alterius determinatè.* eo quòd cambium cum ſit commutationis ſpecies, non poteſt aſſignari ratio cur vna pecunia ſit pretium alterius; ſicut ſi commutatur liber cum enſe non eſt maior ratio cur liber ſit pretium determinatum enſis, & è conuerſo: nihilominus, quia multi tenent, cambium eſſe contractum emptionis, ac venditionis, quorum opinionem, q. præcedenti diximus eſſe valdè probabilem: vel ſaltem eſſe contractum venditioni, ac emptioni valdè ſimilem; atque adeò volunt, ex parte campſoris dantis cambio, pecuniam eſſe pretium; reſpectu verò campſuarij accipientis cambio, pecuniam eſſe rem, & obtinere locum mercis, idcirco, dicta verba duximus in cambij definitione ſuperuacanea eſſe: tanto magis, quia Doctores cambia maximè per nundinas explicant vt contractus emptionis, ac venditionis.

De Diuiſione cambij. Q. XII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium diuiditur in reale, & ſiccum.*
2 *Cambium reale eſt vera, ac realis commutatio pecuniæ cum pecunia.*
3 *Cambium ſiccum non eſt verè cambium, ſed fictum, & apparens.*

4 Cam-

4 *Cambium reale, & ſiccum æquiuocè tantùm conueniunt;non autem vniuocè.*
5 *Cambium reale ſubdiuiditur in cambium ad minutum,& per litteras.*
6 *Cambium ad minutum cur dicatur ſimplex ac manuale, declaratur.*
7 *In moralibus attenditur id, quod frequentius accidit.*
8 *Cambium per litteras,ſeu mixtum, quid ſit, & cur ita dicatur,oſtenditur.*
9 *Cambium per litteras multipliciter ſubdiuiditur.*

CAmbij diuiſio,& ſi multipliciter à Do-
1 ctor. afferatur,vt videre eſt apud Cō-
rad. de contract. q. 99. Medin.de reb.per
vſur.acquiſ.q. 5. Sot.lib.6.de Iuſt. & iur.q.
8. ar. 1. Nauar. in Man. cap. 17. ſub num.
283.& in c. nauiganti, num. 10. de vſur.
Azor.p.3.Inſt.moral. lib. 10. cap.2. Lopez
lib.2.inſtruct.cap.1.de defin.ac diuiſ.camb.
ſub num.3.verſ.Pręterea poſt cambij:Ioan.
Bapt.Lup.in d.c.nauigāti,§.2.ſub num. 53.
Molin.de contract. diſp.398. num.7. Scac.
de commerc.& camb. §.1.q.5. Salon. To-
let. & alios, quos refert P. Molſ. p. 2. ſuæ
ſum. tract. 12. cap. 7. num.24. & 25. Regi-
nald.lib.25.ſuę prax.num.438 Ioan.de Sa-
las de camb. dub. 2.& Filliuc. tom. 2.qq.
moral.tract 35. cap. 4. q. 7. & 8.nihilomi-
nus ſumma eiuſdem camb j diuiſio hęc eſt,
quòd cambium communiter partitur in
reale,& ſiccum.

Reale cambium eſt vera, ac realis com-
2 mutatio pecunię cum pecunia: & dicitur
reale, quia non tantùm nomine appellatur
cambium; ſed etiam re, & ex ſui natura tale
eſt;non autem fictum, atque ſimulatum; at-
que ideò licitè ex eo vltra ſortem incremē-
tum aliquod percipitur. Vel dicitur reale
ex Mercat.de camb.cap.2.ſub num.6.circa
medium;quia proprium eſt Regum,ac Prin
cipum litteras dare adeò ſecuras,efficaces,
& quaſi infallibiles ad earum effectum ſor-
tiendum,magis quàm ſi plures eſſent ſcrip-
turæ publicæ.

Siccum verò cambium nō eſt verè cam-
3 bium; ſed apparens, ac ſolùm nomine dici-
tur tale: quoniam in re eſt mutuum vſura-
rium,cambij pallio indutum, & pro eo nul-
lum incrementum vltra ſortem percipi po-
teſt, cùm incrementum illud ex ſola tem-
poris dilatione intendatur. Et dicitur ſic-
cum,quaſi humorem non habens,& carens
ſucco ad lucri fructus producēdos:eo quod
iuſtum titulum non habet, quo lucrum ex
eo iuſtè percipi poſſit. Vndè ſicut arbor
ſicca, quæ vitale caret humore videtur ar-
bor, cùm re vera talis non ſit, cùm fructus
ferre non valeat; ita huiuſmodi cambium
appellatur ſiccum; quia videtur cambium,
cùm re vera tale non ſit,lucrum aliquod iu-
ſtè parere inſufficiens. Hinc Pius V. in no-
ſtra Decretali infra §. 1. damnans omnia
cambia ſicca, cambium ſiccum, cambium
fictum,ac ſimulatum appellat: ſiquidē vſu-
rarij confingentes cambij contractum ce-
lebrare, re vera non cambiunt, ſed lucrum
ex mutuo, & in pretium mutui percipiunt;
atque ideo huiuſmodi cambia ex diametro
opponuntur,& differunt inter ſe, ſicut verū
à falſo, iuſtum ab iniuſto, vt latè habetur ex
Ioan.Bapt.Lup.ac Molin. locis ſupra cita-
tis;qui reprobāt opinionem eorum, qui di-
cunt, cambium ſiccum eſſe, quo campſor
prius dat, vt cum incremento poſtea reci-
piat,eſtò receptio futura ſit in loco diſtanti,
vt nos etiam falſam eſſe infra ſuo loco §. 1.
Deo duce, oſtendemus. Etenim ſiccum re
vera tunc dicitur cambium quotieſcunque
in eo habetur ratio temporis, & non loci.
Ex quibus patet,quòd cambium ſiccum, &
4 reale æquiuocè tantùm conueniunt, non
autem vniuocè; quoniam licèt nomen ha-
beant commune; rationem tamen habent
diuerſam,iuxta definitionem ęquiuocorum
traditam ab Ariſtot. in ante prædicam. in
prin.

Diuiditur autem reale cambium in cam-
5 bium ad minutum ſimplex,ſeu manuale: &
in cambium per litteras,ſeu mixtum ſecun-
dum aliquos. Cambium ad minutum eſt pe-
cunię pręſentis cum pręſenti commutatio;
atque ideo fit in eodem loco: & dicitur ad
minutum;quoniam minuta numiſmata cum
maioribus, & è contra ſępe commutantur;
quæ quidem numiſmatum commutatio, vt
plurimum fit in parua quantitate, vt habe-
tur ex Merc.de camb.cap.1. num.5. Scac.
de commerc.& camb.§. 1.q.5.ſub num.23.
& ex alijs. vndè ij, qui arti cambiendi ad
minutum inſeruiunt, ob id non Bancharij,
ſed

Digitized by Google

ſed Bancharotti vulgò appellantur, vt per
Fabian. Genuen. de camb. in prin. num. 4.
Dicitur etiam ſimplex huiuſmodi cãbium,
6 vel ex eo quòd fit ſine litteris, iuxta ea, quę
habentur ex Fabiano loco citato, p. 1. num.
2. 3. & 4. & p. 2. cap. 4. num. 53. circa finem.
vel ex eo ſecundum alios, quòd cũ eo nul-
lus alius admiſcetur contractus. Vocatur
denique manuale: quoniam celebratur prę-
ſẽti, & ad manum pecunia citra litterarum
adminiculum: quæ quidem commutatio ſi
aliquando fieri contingat in magna pecu-
7 niarum quantitate; non tamen ob id ſequi-
tur non dici cambium ad minutum; quia in
moralibus attenditur, quod frequentius ac-
cidit, l. nam ad ea, ff. de legib. Imò quia hoc
ſolùm cambium apud Antiquos erat in vſu,
vt teſtatur Ioan. Bapt. Lup. in c. nauiganti,
§. 2. num. 4. & 5. de vſur. & eſt antiquiſſimũ,
eo quòd habuit originẽ ab initio, quo fuit
adinuentus pecuniarum vſus, vt habetur ex
Romoal. Col. de camb. cap. 4. idcirco, in-
ſpecta ſui origine, in quauis pecuniarũ quã-
titate celebretur, cambij ad minutum no-
men ſibi retinet, vt per eundem Scac. loco
citato, num. 24.

Cambium verò per litteras, ſeu mixtum
8 ſecundum aliquos, illud dicitur, per quod
fit commutatio pecuniæ præſentis cum pe-
cunia loco abſenti: & dicitur mixtum ex eo
quod non eſt ſimplex, ſed alium cõtractum
habet ſibi adiunctum. Etenim Titius v. g.
vbi dat campſori 100. aureos Placentiæ, vt
illos ſibi ſoluat Romæ, in hoc cambio du-
plex contractus ineſt: alter cambij, quo fit
commutatio pecuniæ præſentis cum ab-
ſenti: & alter locationis, quo campſor locat
Titio ſuam operam in traijciẽdo pecuniam
ipſius Titij à Placentia Romam. Quamqui-
dem rationem quamuis aliqui velint, non
poſſe verificari in omnibus cambijs per lit-
teras, ſed in eo tantùm cambio, in quo cã-
pſor accipit prius, vt alibi reddat, non au-
tem vbi prius dat, vt alibi recipiat, vt habe-
tur ex Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 23. dub.
1. ſub num. 4. & alijs. nihilominus poteſt di-
ci mixtum omne cambiũ per litteras, qua-
tenus campſor ſuam operam impendit in
congregandis pecunijs, aſſeruandis, ac nu-
merandis in vtilitatem campſariorum. Imò
hac eadem ratione ſi res ipſa rectè perpen-
datur, cambium ad minutum dicendum eſt
non minus mixtum, quàm cambium per
litteras: ſiquidem in illo cambio interuenit
commutatio pecuniæ præſentis cum præ-
ſenti, & campſor locat operam ſuam in cõ-
gregandis pecunijs, aſſeruandis, & nume-
randis ad vtilitatem eorum, qui cambio ac-
9 cipiunt. Hoc autem cambium per litteras
dupliciter fieri contingit; nempe de loco ad
locum, & ad nundinas. Cambium per litte-
ras de loco ad locum ſubdiuiditur in cam-
bium, in quo campſor prius accipit pecu-
niam in vno loco à campſario, reſtituturus
in alio: & in cambium, in quo campſor dat
pecuniam in vno loco recepturus in alio.
Cambium verò ad nundinas fit tripliciter,
nempe de loco ad nundinas: de nundinis
ad locum: & de nundinis ad diuerſas loco
nundinas. De quibus omnibus, Deo duce,
infra §. 1. latè agemus. Hoc autem loco de
cambio tantum ad minutum tractabimus.

De iuſtitia cambij ad minutum, ſeu manualis. Q. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Campſores realia cambia exercẽtes, quidam dicuntur ex officio, qui propriè Numularij, ſeu Bancharij, & depoſitarij appellantur: quidam verò ſunt perſonæ priuatæ, ſiue ad minutum ſint, ſiue per litteras.*

2 *Campſorum, ſeu Numulariorum, & Depoſitariorum duæ ſunt ſpecies.*

3 *Cambium ad minutum eſt licitum, & Reip. valdè vtile, ac neceſſarium.*

4 *Cambium ad minutum adeo eſt licitum, vt in ea nulla poſſit cadere vſura.*

5 *Cambium ad minutum eſt licitum, ſiue fiat pecuniæ expendibilis in aliam in vno, & eodem loco expendibilem: ſiue fiat pecuniæ expendibilis in aliam in tali loco non expendibilem.*

6 *Cambium ad minutum ad ſui iuſtitiam exigit, quòd ſeruetur æqualitas in valore monetarum, & campſor ſit ſua iuſta mercede contentus.*

7 *Cambium ad minutum eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, ſicut reliqua cambia.*

8 *Campſores obligati ad cambiendum poſſunt*

pro

pro mercede conſequi aliquid aliud ſupra ſtipendium à lege taxatum.

9 *Campſores ex officio ratione cambij ad minutum licitè conſequi poſſunt incrementum aliquod, non ſolum vna, ſed pluribus ex cauſis, & titulis.*

10 *Campſores ad minutum ſtipendium merentur, ſiue dent pecuniam auream, vel argenteam pro area, ſiue dent aream pro aurea, vel argentea.*

11 *Campſores Depoſitarij ex officio licitè quoque ſtipendium recipiunt.*

12 *Campſores Depoſitarij, qui ſoluunt pro eo, qui apud ipſos pecuniam depoſitam non habent, poſſunt ab eo conſequi dimidium ſcuti pro ſingulis centum, paulò plus, vel minus in præmium obligationis.*

13 *Fideiuſſor in aliquo contractu adhibitus, pro fideiuſſione citra culpam poteſt incrementum aliquod conſequi.*

14 *Campſores Depoſitarij non poſſunt ſtipendium aliquod percipere à creditoribus eorum, qui pecunias apud ipſos depoſuerunt.*

15 *Mutuantes ex officio, an & quando ſtipendium aliquod recipere poſſint.*

16 *Lucrum perceptum ex mutuo ob obligationem mutuandi non eſt vſurarium.*

17 *Campſores Depoſitarij, ſi ſtipendium eis cõſtitutum ſit à Repub. non poſſunt conſequi ſtipendium aliquod ab alijs: & idem dicendum eſt de mutuantibus ex officio.*

18 *Campſores, & mutuantes ex officio vt ſupra poſſunt pignus accipere in datæ pecuniæ ſecuritatem.*

AD huius rei explicationem eſt adnot.
1 ex Romoal. Col. in ſuo tract. de camb. cap. 29. 33. & 34. Salon. eo. tract. q. 3. art. vnico de camb. ad minut. verſ. Obſeruemus: & q. 4. ar. 1. verſ. Cambium ratione Officij: & verſ. cambium ratione cuſtodiæ, Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 3. per totam, & ex alijs, quòd ex campſoribus cambia realia exercentibus, quidã illa exercent tanquàm ex officio, domos, officinas, menſas, & varia pecuniarum genera parata, & expoſita habentes cuicunque cambire volenti: quidam verò ſunt cãpſores, qui non ex officio pecunias cambiunt, ſed occaſione aliqua cambiendi ipſis oblata. Vtrique autem campſores, ſiue ex officio tales ſint, ſiue non; ſed ſunt perſonæ priuatæ, diuiduntur in campſores ad minutum, & in campſores per litteras. Imò ad nundinas non ſolùm pecuniarum, verùm etiam, & mercium ſolent concurre mercatores aliqui, qui ſcientes in eis multas merces fore emẽdas, & emptores pecunijs indigere, mediante publica auctoritate, ac facultate à Magiſtratibus eis tributa, officinã aperiunt, parant menſas, ingentemque pecuniarum quantitatem exponunt, offerentes ſe, ac obligantes ad conferendam pecuniam omnibus mercatoribus ad nundinas illas concurrentibus: ea tamen lege, vt cambium ſoluant iuxta commune pretium fori ex eo loco, in quo tales nundinæ fiunt, & pecunia recipitur, in eum locum, vbi illa à campſuario reſtitui debet, & inſuper aliquod aliud incrementũ ratione dictæ obligationis. Quiquidem campſores appellantur propriè Numularij, ſeu Bancherij, & ex officio dicuntur tales, vt ex Ariſt. lib. 1. Polit. cap. 6. Couar. & alijs probat Ioan. de Salas in ſuo tract. de camb. dub. 1 ſub num. 1. Dantur quoque campſores, Numulari,
2 ſeu Bancherij, depoſitarij, apud quos depõũtur mercatorum pecuniæ, & à quibus redduntur ijs, quibus à pecuniarum Dominis fuerit ordinatum, aliquid ratione cuſtodiæ, ac laboris, quem ſuſtinent in eiuſmodi pecunijs cuſtodiendis, & ſoluendis litteris, quæ illis ſoluendæ traduntur, recipientes. Horum Depoſitariorũ adhuc duæ ſunt ſpecies: nam quidam dicuntur depoſitarij ex publico officio, Reip. ac Magiſtratibus ſufficientem cautionẽ præſtantes pro cuſtodiendis, ac fideliter ſoluendis pecunijs apud ipſos depoſitis citra omne ſtipẽdium, atque ideo gratis: quidam verò non ſunt depoſitarij ex publico officio, ſed perſonæ priuatæ cuſtodientes mercatorum pecunias, & illas ſoluentes, quibus mercatores ipſi præceperint; pro quorum cuſtodia, & eorum laboribus incrementum aliquod ad boni viri, & expertorum arbitrium eiſdẽ ſoluitur, vt habetur ex Romoal. Col. Salon. & alijs Doctor. ſupra relatis. His breuiter ſic adnotatis in hac re duo faciemus. Primò certa ab incertis ſeparabimus. Secũdò dubia per ſuas qq. diluemus. Circa primum igitur ſit.

Pri-

Prima Concluſio.

CErtum eſt apud omnes, cambium ad
3 minutum eſſe licitum. Probatur, quia
huiuſmodi cambium Reip. eſt valdè vtile,
ac neceſſarium, tum ad facilius comparandas res venales parui valoris, ac eleemoſynas pauperibus elargiendas: tum etiam ad commodius traijciendas pecunias ex vno loco ad alium. Ita Conrad. de contr.q.99. Bann. 2.2. tom. 2.de camb. concl.2.difficul.1.Sot.lib.6.de iuſt.& iur.q.9.ar.vnico, Couar. de collat. numiſm. cap. 7. num. 4. Nauar.in Man.cap.17.num. 288. Reginal. lib.25.ſuæ prax. num. 444. Scac. de commerc. & camb. §.1.q.5.num. 21. & 22.P. Molf.p.2.ſuæ ſum.tract.12.cap.7. num.28. Ioan.de Salas de camb. dub.3.ſub num.1. cum alijs innumeris ferè,quos allegant,dicentes, hoc cambium eſſe verum, & proprium cambium, omnium antiquiſſimum. Rationes autem pro hac concluſione patebunt ex infra dicendis.

Ampliatur hæc cõcluſio primò, vt cam-
4 bium ad minutum adeò ſit licitum,vt in eo
nulla poſsit vſura cadere : ſiquidem in tali cambio mutuum nec explicitum, nec implicitum conſiderari poteſt, cùm nulla cõcurrat temporis dilatio, quam neceſſariò mutuum exigit:at vbi mutuum non interuenit contractus numquam poteſt dici vſurarius:cùm vſura ſit lucrum ex mutuo, ſeu in pretium mutui,ac vſus rei mutuatę.vt rectè declarat Scac.d.q.5.ſub num.22.verſ. Hoc cambium eſt.

Secundò ampliatur, vt cambium ad mi-
5 nutum ſit licitum, ſiue fiat pecuniæ expen-
dibilis in aliam in vno,& eodem loco expẽdibilem: ſiue fiat pecuniæ expendibilis in aliam in tali loco non expendibilem, nec receptam: & ſiue fiat pecuniæ aureæ in auream:ſiue aureæ in argenteam, vel ęream, & è cõtra:quoniam campſor id agit in gratiam campſuarij, & multos habet titulos, propter quos poteſt ex huiuſmodi cambio lucrum conſequi,vt habetur ex Molin.de contr.diſp. 399. Lopez lib. 2. Inſtr. cap. 2. Ioan. de Salas eo. tract. libro 3. Romoald. Col. de camb. cap. 4. Filliuc. tom. 2. qq. moral.tract.35.cap.5. per totum,& nos infra dicemus concl.3. & q.ſeq.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,
6 vt ita demum cambium ad minutum ſit li-
citum,ſi duæ concurrant conditiones:quarum prima eſt, vt ſeruetur æqualitas in valore monetarum,quæ cambio dantur,vt infra dicemus concl.2.eo quòd campſor non plus incremẽti pro ſua mercede percipiat, quàm à Rep. ſit taxatum, à conſuetudine, vel à peritis in hoc exercitio fuerit probatum, vt habetur ex Romoald. Col. loco citato, cap. 4. vnde quamuis in cambio minuto non poſsit interuenire vſura, vt ſupra diximus, in eo tamen poteſt cadere iniuſtitia, ſi non ſeruetur æqualitas, vel fiat exceſsus in mercede recipienda, vt habetur ex Medina tom. 2. tit. de reb. per vſur. acquiſ.q.9. in princ. quem refert, & ſequitur Scac.d.q.5.ſub num. 22.

Secunda Concluſio.

CErtum eſt cambium ad minutum,ſi-
7 cut reliqua cambia realia, cùm ſint
contractus innominati, & præcipuè reducantur ad contractus permutationis, ſeu emptionis,ac venditionis, vt q.10. ſupra oſtendimus; atque ideo ſint actus iuſtitiæ commutatiuæ, quemadmodum in contractu vẽditionis,& in alijs commutationibus, vt contractus iuſtus cenſeatur, neceſſe eſt, vt interueniat æqualitas, ac commenſuratio inter id,quod datur,& id pro quo datur ita in cambio ſeruanda eſt æqualitas circa valorem monetarum, quæ ſunt commutandæ;itaut tanti valoris ſit,quod datur, quanti id, quod recipitur: & quod campſor ratione cambij non recipiat à campſuario aliquod incrementum vltra ſuam mercedem, à lege, vel à conſuetudine,& communi hominum vſu, vel Periti iudicio taxatã, vt ſupra probauimus, q. præced. limit. vnica ex Romoal.Col.& ex alijs Doctor.ſupra citatis:quibus adde Filliuc.d.tract. 35. cap. 5. q.4.num.362.& Bonac.de contr. diſp.3.q. 1.p.vnico,propoſ.2. ſub num.3.

Eſt tamen verum,quòd quando campſo-
8 res ſe obligant alicui Reip. ſeu Magiſtratui,
aut aliquibus particularibus mercatoribus
illius

Digitized by Google

illius Reip. ſeu alterius loci ad cambiendum quocunque volente, cùm huiuſmodi campſores remaneant ſic obligati, poſſunt cambire non ſolùm pro mercede currenti; ſed etiam pro maiori in aliqua moderata quantitate à peritis in arte taxata, cùm hæc obligatio pretio ſit æſtimabilis: ſecus ſi non eſſet obligatio; quoniam eo caſu citra iniuſtitiam non poſſet excedere mercedem, lege, conſuetudine, vel Peritorum in arte iudicio conſtitutam, vt patet ex ijs, quæ habentur ex Scac. de commerc. & camb. §.1. q.7. p.2. ampl.1. num.5. & ex infra dicendis, q.ſeq. clarius patebit.

Tertia Concluſio.

9 Certum eſt, campſorem ex officio, ratione cambij ad minutum licitè percipere poſſe à campſuarijs incrementum aliquod, concurrentibus conditionibus in proxima concluſione relatis, vt habetur ex Valent. 2.2. diſp.5. q.23. p.4. & ex alijs, quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas, de camb. dub.3. num.2. Etenim officium ſic ſuſceptum includit obligationem cambiendi, & campſores huiuſmodi pericula ſubeunt, obſequia impendunt in vtilitatem eorum, qui cambio accipiunt, labores ſuſtinent in pecunijs varij generis congregandis, conquirendis, & aſſeruandis, ac numerandis in gratiam cambio accipientium. Item campſores ad minutum incrementum illud percipere poſſunt ratione intereſſe. Dant enim ſæpe ſæpius pecuniam auream, vel argenteam, & recipiunt æream: dant aliquando pecunias vbi maiorem æſtimationem habent, alias in alio loco paruæ æſtimationis recipientes: & quandoque dant pecuniam pulcram, expendibilem, recepturi veterem, & ineſpendibilem. Item dant ſcutum auri puriſſimi 24. caractorum, vt recipiant ſcutum aureum inferioris ligæ, qui quamuis habeat eũdem valorem legalem; eſt tamen minoris pretij ratione materiæ: denique dant pecuniam antiquam, & raram, recipientes nouam, vt latè habetur ex Filliuc. d. cap.5. q.5. num.361. & Molſ. tract.12. cap.7. num.28. Hæc omnia cùm tendant in obſequium, beneficium, & vtilitatem campſariorum, & ad ea exhibenda campſores ipſi non teneantur, niſi ratione officij, ſunt proculdubio pretio æſtimabilia: & ideo ratione talis cambij poſſunt licitè incrementũ aliquod percipere, vt habetur ex Doctorib. ſupra citatis, & ex Leſſ. lib.2. de Iuſt. & iur. cap.23. dub.2. Mercat. de camb. cap.2. Molin. de contract. diſp.399. & ex alijs.

10 Ampliatur hæc concluſio, vt locum ſibi vendicet ſiue campſor auream pecuniam det, vt æream recipiat, aut magnam pro minuta: ſiue è contra minutam pro magna, aut æream pro aurea, vel argentea cambiat. Nam quamuis cùm dat auream, & magnã, recepturus æream, argenteam, ac minutam plures habeat cauſas exigendi lucrũ, quàm cùm dat æream, & minutam, & recipiat auream, & magnam; nihilominus ſemper ius habet percipiendi lucrum in mercedem ſui officij, propter pericula, labores, & expenſas in officio præſtando, & ob obſequium, quod in alium confert, cùm vtrumque fiat in gratiam cambio petentis: ſiquidem qui dat auream, vt æream, & minutam monetam recipiat, proculdubio ærea, ac minutã indiget ad minutas res comparandas, & non aurea, vt rectè inquit Ioan. de Salas de camb. dub.3. ſub num.2. verſ. Notat autem, vbi contraria ſoluit, & ante ipſum Leſſ. loco citato, Graff. tom.1. deciſ. lib.2. cap.110. num.12. & alij. Vndè Gabr. in 4. ſent. d.15. q.11. ar.2. ait, quòd campſor cùm dat auream pro ærea, exigit duos, vel tres nummos; cùm verò dat æream pro aurea, recipit vnum.

11 Secundò ampliatur eadem concluſio, vt quæ diximus de campſoribus ex officio locum ſibi vendicent in campſoribus Depoſitarijs ex officio. Hi enim mercedem merentur pro cuſtodia pecuniarum, quas apud ſe depoſitas habent, & pro alijs laboribus in pecunijs numerandis: & inſuper ſi campſor depoſitarius eſt ex officio, ratione officij debetur ei maius ſtipendium: nam officium ſic ſuſceptum includit obligationem ſuſcipiendi depoſito mercatorum pecunias, & periculis ſe exponit, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus ad probandam noſtram concluſionem. Quòd ſi Depoſitarius non ſit ex officio, tunc, quia non habet tot titulos, minorem mercedem meretur.

E Eſt

Eſt tamen verum,quòd quando campſor
12 depoſitarius ſoluit pro illis, qui nō habent
apud ipſum campſorem pecunias, tunc po-
teſt ab eis percipere dimidium ſcuti pro
ſingulis centum, aut paulò plus, vel minus
in præmium obligationis, quam in ſe ſuſci-
pit ſoluendi pro prædictis; quoniam huiuſ-
modi obligatio eſt pretio æſtimabilis: & fi-
deiuſſor in aliquo contractu adhibitus citra
13 omnem culpam poteſt pro fideiuſſione
emolumentum aliquod accipere, vt habe-
tur ex Calcan.conſ.35.num.11. Mant.de
tacit.& ambig.conuent lib.6. tit.6.num.6.
& alijs apud Gaſpar. Roder. de ann. redit.
lib.2.q.12.num.8.cum plur.ſeq quam ſen-
tentiam communem eſſe tractatur Cenc.
de cēſib.p.2.c.1.q.2.num.7. & nos latè de
hac re egimus in noſtris Cōment.in Extra-
uag.Pij V.de cenſib.§.3.q.13.ſub num.20.
Ex hoc patet quid dicendum ſit de De-
poſitarijs, ſeu Bancharijs, recipientibus in
Nūdinis aureos ſex pro ſingulis mille. Ete-
nim quāuis Medina Inſtit. Confeſ. in de-
clar.7.mād.§ 24.putet huiuſmodi Depoſi-
tarios illicitè eos ſibi retinere poſſe; nihilo-
minus contrariū ſentiūt Sot. lib.6. de Iuſt.
& iure,q.11.ar.vnico, Lopez lib.2. Inſtr.c.
1.p.2.q.2. & Nauar.in c.nauigāti, num.38.
de vſur.quos refert, & ſequitur Vega in ſua
ſum. de cāb.caſu 43. Et id non alia ratione
niſi quia huiuſmodi Depoſitarij, ſeu Bācha-
rij ſe habēt loco fideiuſſorū. Imò præfati Bā-
charij, qui pecunijs apud eos depoſitatis
vtuntur ad negotiandū, & ex eis lucrū reci-
piunt, id licitè conſecuntur; dummodò non
exauriāt Banchum; ita vt nequeāt remiſſas,
quæ ipſis fierēt, ſtatim ſoluere, nec pecunias
depoſitatas exponant negotijs periculoſis;
alias peccarent; quamuis lucrum ſibi ipſis,
non autem Deponentibus quærant, vt rectè
declarat Merc. lib.4.de contr. c.14. relatus
à Vega vbi ſupra c.42.

Non tamen Depoſitarius poteſt ſtipen-
14 dium aliquod accipere à creditoribus eo-
rum, qui pecunias apud ipſum depoſuerunt:
ſiquidem Depoſitarius vbi ſoluit nomine
eorum, qui pecunias depoſuerunt, ſuis cre-
ditoribus, repreſentat perſonam debitoris:
Debitor autem non poteſt à ſuo creditore
mercedem aliquam recipere ob ſui debiti
ſolutionem; ergò nec depoſitarius: quod
quidem quomodo procedat, latè explicat
Nauar. in d.c.nauiganti, num.37. de vſur.
Vega loco citato, & Romoal. Col. de cāb.
cap.34. vbi etiam inquit, non eſſe licitum
huiuſmodi Depoſitarijs aliquid percipere
ratione anticipatæ ſolutionis, vel ratione
ſolutionis in pecunia numerata, & non in
litteris, vt habetur ex Lopez de cōtr. lib.2.
cap.2.concl.2. verſ. Quæritur ergo: vbi rem
hanc tripliciter limitat. Latè Vega loco ci-
tato, caſ.44. vbi etiam è contra damnat De-
ponentes, percipientes emolumentum ali-
quod à Depoſitarijs.

Tertiò ampliatur dicta concluſio, vt lo-
15 cum habeat non tantùm in campſoribus, &
Depoſitarijs, vt ſupra; verùm etiam in mu-
tuantibus per officium, ſeu ex officio, vt
cùm Reſp. v.g. conſtituit officium mutuan-
di egentibus, conſtituto aliquo incremen-
to à mutuatario huiuſmodi officiali: ſiquidē
incrementum illud licitè conſequi poteſt in
mercedem ſui operis, & propter obligatio-
nem mutuandi, vt habetur ex Nauar. in c.
nauiganti, num. 16. & 17. verſ. Septimò
quia, ibi, Quartò quia, de vſur. & in Man.
cap.17. num. 282. de vſur. circa cambia,
Salon.de camb.q.4.art.3. contr. 1. num.3.
verſ. Ex his tamen, & num.5. verſ. Sit pri-
ma, latè Scac. de commerc. & camb. §.1.
q.7.p.2. ampl.1. Etenim quamuis accipere
16 lucrum ex mutuo ſit vſura, vt in c. conſu-
luit, vbi Doctor. de vſur. nihilominus perci-
pere lucrum pro obligatione mutuandi non
eſt vſurarium, nec iniuſtum; quoniam obli-
gatio illa mutuandi eſt pretio æſtimabilis.
Non tamen hæc ars mutuataria eſt in vni-
uerſum in Repub. introducenda: quia de fa-
cili aperietur via fraudibus, ac vſuris, vt ha-
betur ex Scac. loco citato, verſ. Non obſtat,
& verſ. Quia reſpondeo.

Sic ampliata limitatur ipſa concluſio, vt
17 tunc campſores, Depoſitarij, & mutuantes
ex officio vt ſupra, mercedem aliquam per-
cipere poſſint, quando à Repub. ſtipendium
aliquod eis non fuerit conſtitutum; aliàs ſe-
cus, vt rectè aduertit Molin. de contract.
diſp.399. ſub num.3. Romoal. Col. de cāb.
cap.4. verſ. Nota ſecundò. Eſt tamen ve-
rum, quòd huiuſmodi campſores ad minu-
18 tum ſi cambiant pecunia præſenti, & alte-
ra abſenti; oblata tamen tanquam præſenti,
aut

aut cambiant per litteras, poſſunt recipere pignus ſicut mutuantes ex officio ad inſtar Montis Pietatis: quoniam illa obligatio generaliter iniuncta, ſeu ſuſcepta ad cambiendum, vel mutuandum cuique, intelligitur, dato pignore, vel idonea fideiuſſione: aliàs talis inſtitutio, & obligatio eſſet ad perdendum potiuſquàm ad cambiendum, ac mutuandum: ſiquidem multi mutuo, vel cambio acciperent, ad reſtituendum impotentes, vt rectè aduertit Scac. d. ampl. 1. in fin. Hæc adeò vera ſunt, vt diſcuſſione non egeant; difficultas modò eſt de duabus ſequentibus controuerſijs.

An qui campſoris officio publico non fungitur poſſit lucrum ex cambio ad minutum licitè percipere. Q. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Cambium ad minutum exercentes non ex officio, ſed tanquam perſonas priuatas, non poſſe ratione talis cambij incrementum aliquod conſequi, qui doceant, recenſentur.*

2 *Pecuniæ pretium à lege definitum nulli fas eſt præterire citra Principis, aut Reip. placitum.*

3 *Pretium legale in indiuiſibili conſiſtit, ſicut pretium mercium, & citra violationem iuſtitiæ non alteratur.*

4 *Campſor licèt ſit perſona priuata, & non ex officio; licitè tamen ex cambio ad minutum mercedem aliquam conſequi poteſt.*

5 *Communis extat Mercatorum conſuetudo cambiendi ad minutum ſupra pretium legale.*

6 *Conſuetudine poteſt induci, quod per legem ſtatui poteſt.*

7 *Indemnem ſe ſeruare in omni contractu cuicunque licet.*

8 *Campſor ad minutum licèt ſit perſona priuata; habet tamen plures titulos percipiendi lucrum aliquod ex tali cambio.*

9 *Pecunia ex auro puriſſimo deſeruit ad plures vſus ratione materiæ, quàm argentea, & argentea, quàm ærea.*

10 *Commoditas ementis non auget pretium rei venditæ.*

11 *Pecunia aurea an poſſit pro pluribus argenteis, quàm eius æſtimatio valeat, commutari, declaratur.*

12 *Pecunias exteras an quis Artificibus vẽdere poſſit maiori pretio, quàm ſit earum taxa facta à Principe.*

13 *Ducatus Florentinus eſt ſupra alios expendibilis.*

14 *Pecunia campſoris ſi ſit pulcra, eidem delectabilis, & cara, poteſt commutari ſupra legale eius pretium.*

15 *Campſor licèt ſit perſona priuata, ratione periculi poteſt incrementum aliquod conſequi ſupra legale pretium pecuniæ commutatæ.*

16 *Campſor ad minutum quamuis ſit perſona priuata, ratione affectionis, quam habet ad pecuniam commutatam, poteſt incrementum aliquod percipere.*

17 *Campſor ad minutum ex officio maius ſtipendium poteſt ex cambio percipere, quàm perſona priuata.*

18 *Princeps non intendit pecuniam taxare ſecundum omnem rationem, & ad omnem vſum, quem habere poteſt; ſed ſolùm, vt eſt menſura rerum venalium, & ſolutionis debitorum.*

19 *Pecunia quoad vſum ſecundarium, poteſt citra Principis auctoritatem alterari.*

20 *Campſor priuatus poteſt ex cambio ad minutum incrementum conſequi tàm in Prouincijs, in quibus monetæ omnes habent pretium lege, aut conſuetudine definitum, quàm in alijs Prouincijs, in quibus præfinitum non habent.*

21 *Campſor priuatus poteſt ex cambio ad minutum ſtipendium percipere, etiamſi nullum ſibi lucrum ceſſet, nec damnum emergat.*

22 *Campſor priuatus poteſt licitè ex cambio ad minutum ſtipendium quærere, etiamſi pecunia conſideretur ſecundum primarium eius vſum.*

23 *Pecunia pretioſa cum alia minus pretioſa commutari poteſt, accepto maiori pretio, quàm ſit legale.*

24 *Pecunia quo caſu commutari poſſit ſupra pretium ipſius legale, declaratur.*

25 *Vendens res ſuas in pecunijs minutis, poteſt carius vendere.*

26 *Procurator, ſeu Economus, qui pecunias aureas accepit à Domino ad ſatisfaciendum operarijs, an & quando cum lucro ſibi comparando poſſit eas cambire, & in pecunijs minutis illis ſatisfacere.*

27 *Princeps poteſt pluris numiſmata æſtimare, quàm ſit pondus auri, argenti, vel æris.*

28 *Campſor priuatus non poteſt tantundem ex cambio ad minutum percipere quantum poteſt campſor ex officio.*

29 *Campſor priuatus nõ poteſt lucrum ex cambio ad minutum quærere, ſi id à Principe, vel à Repub. ſibi fuerit interdictum.*

30 *Cambia ad minutum multis modis fraudulenter exerceri poſſunt.*

IN hac re pugnantes extant opiniones.
1 Nam prima ſententia eſt Caiet. in ſuo
tract. de camb. cap. 1. 5. 6. & 7. Gabr. in 4. d.
15. q. 11. ar. 3. Albornoz. lib. 3. de contr. tit.
4. Salon. de camb. q. 3. art. 1. concl. 3. & Armil. in ſum. in ver. Campſor, exiſtimantium,
quòd is, qui publici campſoris officio non
fungitur, atque ideo perſona priuata, non
poteſt citra culpam & tuta conſcientia incremẽtum aliquod ex cambio ad minutum
percipere: & propterea is qui publici campſoris munus non exercet, ſi pecuniam auream cum argentea, vel ærea cõmutet, non
poterit aliquid amplius exigere, quã ſit pecuniꝫ æſtimatio publica auctoritate taxata.

Probant hanc eorum ſententiam primò: quia perſona priuata, qui campſor non eſt, non habet cauſas percipiendi incremẽtum aliquod ex cambio ad minutum, quas habet campſor ex officio: ſiquidem huiuſmodi cambium non fit ex præuia obligatione cambiendi, cùm ſpontè celebretur: nec talis priuata perſona labores ſuſtinet, & expenſas facit, quas campſores ex officio ſubire ſolent in pecunijs varij generis conquirendis, & aſſeruandis in gratiam cambire volentium: neque periculis ſe exponit. Non ergo priuata perſona percipere poteſt incrementum aliquod ex cambio ad minutum, cùm iuſtas cauſas illud conſequendi non habeat.

Secundò probatur; quia ſi priuata perſona ex cambio ad minutum lucrum aliquod aſſequi poſſet, vel id eſſet ratione laboris in numeranda pecunia, vel ratione puritatis materiæ; vt quia dat auream pro argentea, vel ærea: vel denique ratione commoditatis conſeruandi pecuniam, transferendi, numerandi, & vbique negotiandi; cùm aurea pecunia commodius conſeruetur, transferatur, numeretur, & cum ea vbique negotietur. At perſona priuata nullo ex dictis titulis poteſt ex cambio ad minutũ lucrum conſequi; ergo, &c. Maior patet. Probatur minor: nam id ſibi non debetur ratione laboris in numeranda pecunia: ſiquidem talis labor non eſt pretio æſtimabilis, cùm non ſit mercede dignum, & gratis fieri conſueuerit: & dato quòd pretio laborem huiuſmodi æſtimare quis velit, talis labor compẽſatur labore alterius, qui pecuniam etiam numerare tenetur. Nec ratione puritatis materiæ: quoniam Princeps in taxãdo pretio, talis puritatis rationem habuit, atque ideò non poteſt campſa pluris æſtimari. Nec denique ratione dictæ commoditatis: nam Princeps in pecuniæ pretio taxando, commoditatis huiuſmodi rationem quoque habuit: & ſicut pecunia aurea, argentea, & magna ſuas habet commoditates; ita etiam & minuta. Non ergo perſona priuata poteſt ex cambio minuto lucrum aſſequi, cùm omninò careat iuſto lucrandi titulo.

Tertiò pretium pecuniæ à lege defini-
2 tum nulli fas eſt præterire, non accedente
Principis, aut Reip. auctoritate, à quibus taxati, conſtituique potuit: ergo nulla priuata
perſona poteſt ex cãbio ad minutũ incrementũ aliquod percipere, & pretiũ pecuniꝫ
cõmutatæ excedere. Antecedẽs patet: quia
pretiũ pecuniæ à lege taxatũ in indiuiſibili
3 cõſiſtit, ſicut pretium merciũ, quæ iam pretio ſuo legali ſunt à Principe, vel à Rep. æſtimatæ; cuius quacunque tranſgreſſio cùm conſiſtat in indiuiſibili, eſt contra iuſtitiam, & grauis culpa, niſi materia ſit leuis, vt latè habetur ex Molin. de contr. diſp. 364. & eſt tex. in l. ſi ita, ff. de fideiuſ. & l. 1. ff. de contrah. empt. vbi apertè habetur, quòd pecunia pluris vendi non poteſt, quàm æſtimetur. Conſequentia probatur; quia eadem ratio militat in vtroque caſu: ſiquidem cambium cùm ſit quædam emptionis, ſeu venditionis ſpecies, vt ſupra diximus, q. 10. quꝫ dicuntur de illo contractu poſſunt dici de cambio: & propterea cùm in vtroque caſu

ſit

Digitized by Google

ſit eadem ratio, eadem erit iuris diſpoſitio, vt in l. illud, ff. ad leg. Aquil. & l. adigere, §. quamuis, ff. de iur. patron.

His tamen non obſtantibus, contrariam
4 ſententiam arbitror de iure veriorem eſſe, quam tenet Conrad. de contr. q. 99. concl. 1. Maior in 4. d. 15. q. 37. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 9. ar. 2. Nauar. in Man. cap. 17. num. 288. Lopez lib. 2. de contr. cap. 2. in propria q. quæ incipit, Poſtquam, Tol. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 51. num. 9. Azor. lib. 10. Inſtit. moral. par. 3. cap. 4. q. 6. Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 445. Ledeſ. Palac. Guttier. Leſſ. Rebel. & alij, quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas in ſuo tract. de camb. dub. 3. Romoal. Col. eod. tract. cap. 4. Scac. de commerc. & cãb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 11. Molſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 30. Bonac. de contractib. q. 5. de camb. punto vnico, propoſ. 2. ſub num. 3. Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 5. q. 5. & alij quamplurimi à præfatis Doctoribus relati, dicentes, perſonam priuatam, quamuis campſoris publici munere non fungatur; nihilominus licitè poſſe ex cambio ad minutum lucrum aliquod percipere.

Probatur hæc opinio primò ex cõmuni
5 Mercatorum vſu, ac conſuetudine cambiẽdi ad minutum pecuniam auream, vel argenteam pro maiori pretio, quàm ex ſua legali æſtimatione valeat: ergò licitum eſt eis, & cuilibet priuatæ perſonæ ex cambio ad minutum lucrum aliquod aſſequi. Antecedens patet. Probatur conſequentia: ſiquidem, quod per legem ſtatui poteſt, conſue-
6 tudine quoque poteſt induci, cùm conſuetudo ſit altera lex, §. ex non ſcripto, in Inſt. de iur. nat. gent. & ciu. at per legem, & publicam poteſtatem fieri poteſt, vt quis ex cambio aliquid ſupra legalem monetæ æſtimationem recipiat, vt præced. q. probauimus: ergo & per conſuetudinem: & eo magis, quia huiuſmodi conſuetudinẽ ſcit Princeps, & tolerat, vt habetur ex Lopez de contract. lib. 2. c. 2. concl. 3. Confirmatur, quia conſuetudo poteſt imponere pretia rebus, vt ad huius rei propoſitum non nulla dicit Salon. de camb. q. 3. ar. 1. concl. 1.

Secundò perſona priuata etſi campſoris
7 munus non exerceat; ſi tamen cambiendo ſuam pecuniam, damnum aliquod patiatur, aut lucrum ſibi ceſſet, huiuſmodi intereſſe proculdubio ſibi debetur, cùm in omnibus contractibus cuicũque liceat ſe indemnem ſeruare ab intereſſe lucri ceſſantis, ac damni emergentis. Sed perſona priuata cambiendo poteſt aliquod intereſſe pati: ergò, &c. Maior patet ex ijs, quæ latè habentur ex Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 8. Minor probatur, quia poteſt eſſe vt perſona priuata pecuniam commutet, quæ ei plus valeat, quàm communiter æſtimetur, aut lege fuerit taxata, vt quia eſt purior, per plura loca currens: ergo perſona priuata ex cambio ad minutum incrementum aliquod percipere poteſt ſupra id, quod æſtimatur; ſi ad id maximè fuerit requiſitus: ſiquidem quando ad emptoris inſtantiam res aliqua venditur, poteſt vendi vltra commune pretium, ſi illa re vera plus valeat vendenti, vt habetur ex D. Thom. 22. q. 77.

Tertiò perſona priuata cambiendo in-
8 commoda, ac labores ſuſcipit in numeranda pecunia, & in ea transferenda, maximè ſi minuta ſit, & ærea in magna quantitate: ſiquidem huius labores, & incommoda ſunt pretio æſtimabilia, vt habetur ex Conrad. Nauar. Sot. locis ſupra citatis. Et quamuis aliquando huiuſmodi labores gratis præſtari ſoleant; tamen cùm fiunt ad inſtantiam alterius, poterit licitè pro eis exigi compenſatio: quoniam licitè poteſt merces ab eo expeti, qui aliquid in ſui commodum expoſtulat. Nec dici poteſt, vt quidam argumentantur, numerationem vnius compenſari per numerationem alterius: quia vtraque fit in gratiam cambium petentis: ſiquidem ſecunda eſt propter primam, & prima propter petentem: ergò & ſecunda propter eundem cenſetur eſſe, vt habetur ex Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 23. dub. 2. Ioan. de Salas de camb. dub. 3. ſub num. 3. verſ. Ratio eſt. Bonac. d. pun. vnico, propoſ. 2. ſub num. 3. verſ. Tertia cauſa cum alijs ab eis relatis.

Quartò pecunia auri puriſſimi deſeruit
9 ad plures vſus ratione materiæ, quàm argentea, & argentea, quàm ærea, vt ſupra declarauimus ex Salon. de camb. q. 1. ar. 2. & ex alijs: & propterea licèt ſcutum auri puriſſimi 24. caractorum nullam alterius metalli

talli permiſtionem habens non ſit maioris taxæ legalis, quàm ſcutum auri impurioris; eſt tamen maioris pretij vulgaris ratione materiæ: ergo ad inſtar mercis plus poteſt vendi, & commutari, cùm plus auri habeat, vt poſt Ioan. de Salas, Bann. Leſſ. & alios inquit Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 5. q. 3. num. 361. & Bonac. loco citato, qui plures alios allegat: atque ideo ob hanc cauſam vltra alias, perſona priuata poteſt ex cambio ad minutum incrementum aliquod percipere, vltra legalem pecuniç æſtimationem.

Hoc idem profectò non negatur à Ca-
10 iet. qui quamuis loco ſupra relato, neget, à perſona priuata conſequi poſſe incrementum aliquod ex cambio ad minutũ; id tamẽ limitat in eo, qui permutãdo dat monetam auream, quam ſibi commodam exiſtimat ad ſua negotia peragenda: ſiquidẽ, requiſitum, ait poſſe petenti ſuam commoditatem vendere. Non tamen id concedit, vbi commutans, pecuniam auream commodam ſibi non reputat; quoniam & ſi petenti ſit vtilis; nihilominus pro cambio nullum emolumentum poteſt aſſequi. Etenim ſicut commoditas ementis non auget pretium rei venditæ in contractu emptionis, & venditionis; nec cõmoditas quærentis pecunias aureas, vel argenteas confert habenti illas ius aliquod ad emolumentũ percipiendũ, quando ipſa ex tali commutatione nullum patitur damnum, vel nulla priuatur cõmoditate. Hoc idem docet Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 23. dub. 2. num. 15. Nos autem Caiet. ſententiam verã eſſe arbitramur; etiã ſi cãbienti pecunia aurea non ſit adeò cõ-
11 moda ſeu vtilis; ſed eius exiſtat magna pecunia: nam tunc poteſt moneta aurea pro pluribus argenteis, quàm eius æſtimatio valeat commutari. Etenim ſicut frumentum, vbi magna illius ſuperuenit copia, non obſtante maiori taxa, rationabiliter decreſcit in valore; & è conuerſo dum magna eiuſdem accidit penuria creſcit in valore, non obſtante minori taxa, Principe, vel Repub. rationabiliter tolerante: ſic etiam moneta aurea, quando iuxta ſuum ſecũdarium vſum aſſumitur, nempe vt merx eſt, commutabilis, aut vendibilis pro alia pecunia, ex talis monetæ aureæ, vel argenteæ magna ſuperueniente penuria, rationabiliter diſſimulante Principe, poteſt moneta aurea pro pluribus argenteis, & pecunia argentea pro pluribus æteis commutari, quam ſit eius legalis æſtimatio. Non tamen ob id infertur, quòd vbi eſſet magna auri copia, moneta aurea non poſſit pluris cambiri: ſiquidem ſemper ſunt aliç cauſæ, quibus moneta aurea pluris æſtimatur, vt latè habetur ex Lopez lib. 2. de contract. cap. 2. q. 2. concl. 3. vbi etiam ait verſ. Non tamen, licitum non eſſe cambire cambio ad minutum monetam auream inferioris valoris pro moneta aurea ſuperioris; niſi fiat compenſatio exceſſus; quia id eſſet contra iuſtitiam commutatiuam.

Nec obſtat id, quod ſupra diximus in ſe-
12 cundo argumento ex Medin. q. 7. de vſur. nempe, quòd in taxando pretio Princeps habet rationẽ puritatis materiæ; atque ideo moneta ob hanc cauſam non poteſt pluris æſtimari, quàm legalis æſtimatio valeat: quoniam reſpondetur, quòd mens Principis non eſt, quin pecunia auri purioris ſi tã quam res commutetur cum pecunia auri impurioris, poſſit ratione materiæ pluris æſtimari; nam id eſſet irrationabile, atque adeò ſubditos in conſcientia non obligaret; ſed tantùm taxare illius pretium, quatenus menſura eſt rerum venalium, vt rectè declarat Reginal. lib. 25. ſuæ prax. ſub num. 448. vbi §. quamquam id limitat quando in pecunijs eiuſdem metalli, & ſigni modicæ tantùm diuerſitas ſit in natura: aut ſi materia melioris monetæ non excedat pretium, eidẽ monetæ à lege taxatum. His etiã adde ea, quæ cumulat Bonac. de contract. diſp. 3. q. 1. de cãb. pun. vnico, propoſ. 2. ſub num. 3. § ſi pecunia, & §. Hinc ſequitur: vbi ex Leſſ. Salon. Bann. Rebel. & alijs, concludit, non eſſe damnandos eos, qui pecunias exteras vendunt artificibus maiori pretio, quàm ſit eorum taxa facta à Principe: ſiquidem non vendunt pecuniam, vt eſt pretium, & menſura rerum venalium; ſed vt eſt merx quædam.

Quintò perſona priuata, etſi campſoris
13 munus non exerceat; nihilominus obſequium, & facultatum præſtat indigenti cambio dando pecuniam liberius, ac facilius expendibilem. vt ſi Florentinam pecu-

cu;

Digitized by Google

cuniam dedit pro Mutinenſi. Nam Ducatum Florentinum licèt Mutinæ quinque liris Mutinenſibus, & quinque bologninis regulariter æſtimetur; ſæpeſæpius tamen poſſidentes huiuſmodi pecuniam, vendunt illam vno, vel duobus bologninis ſupradictam æſtimationem: quoniam moneta illa Florentina facilius expenditur, quàm aliæ monetarum ſpecies; atque ideo pecunia illa plus valet poſſidenti.

Sextò cambientis pecunia poteſt eſſe
14 antiqua, ſeu pulcra, & poſſidenti delectabilis: quam delectationem ex alijs, in quas illas commutare rogatur non percipiet; huiuſmodi autem oblectatio pretio eſt æſtimabilis, atque ideo ob hanc etiam cauſam cambiens quamuis ſit priuata perſona, poteſt al quid vltra legalem illam æſtimationem percipere.

Septimò euenire poteſt, vt pecuniæ, in
15 quas perſona priuata rogatur cambire ſuas aureas, vel argenteas, periclitentur cadere ab vſu, & conſueto valore: cùm eiuſmodi periculum pretio æſtimetur, ob id etiam rogatus cambire poteſt emolumentum aliquod exquirere ſupra legalem pretij æſtimationem.

Denique priuata perſona poteſt ex cam-
16 bio minuto emolumentum conſequi ratione affectionis, quam habet ad pecuniam cāpſam, cùm talis affectio ſit pretio æſtimabilis; dummodo non ſit leuis iuxta ea, quę docet Molin. de cōtract. diſp. 351. num. 3. quibus adde alias rationes apud Salon. de cāb. q. 3 ar. 1. concl. 1.

Reſtat modo, vt ad argumenta reſpondeamus.

17 AD primum patet reſponſio: etenim argumentum nihil aliud concludit, niſi quòd priuatus homo non poteſt ex cambio tantundem accipere, quantum poteſt campſor ex officio: quia campſor ex officio plura ſuſtinet onera, pericula ſuſcipit, ac labores, & expenſas facit, &c. at campſor priuatus emolumentum ex cambio ſolùm conſequi poteſt ratione conſuetudinis, ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, & ex alijs cauſis à nobis ſupra relatis.

Ad ſecundum negatur minor, & ad eius
18 probationem quoad primam, & ſecundam partem patet reſponſio ex dictis in tertia, & quarta rationibus, quibus corroborauimus noſtram ſententiam. Ad probationē autem tertiæ partis reſpondetur, quòd Princeps eatenus rationem habet dictæ commoditatis in pręfigendo monetarum pretium, quatenus maius pretiū pecunijs impoſuit, quā tantundē auri in minutiſſimas partes diſtributū haberet: eo pretio taxato adhuc pluris ęſtimatur, quā pretiū illud minuta pecunia, neque id à Principe tolli poteſt; licèt poſſit cōmutationem interdicere, cū ſit conditio rei naturam conſequens. Ita Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 23. dub. 2. num. 13. vel ſecūdò reſpondetur ex eodem Leſſ. ibidē, num. 14. & ex alijs, quòd pecunia, vt aliàs diximus, duplicem habet vſum: alterū per ſe, & formaliter, quatenus pecunia eſt ſignata publico ſigillo: alterum verò per accidens, quatenus conſtat ex auro, argento, &c. qua ratione vtilis eſt ad deaurandum, ad pignorandum, ad medicamenta, &c. Pecunię vſus per ſe, & formaliter, diuiditur in primarium, quatenus ſcilicet eſt menſura, & pretium rerū venalium: & in ſecundarium, quo cōmutatur vnū numiſma pro alio, quatenus vnus numus eſt alio purior vel magis commodus ad cōſetuandum, numerandū, deferendum, &c. quiquidem vſus ſecundarius, vt ait Leſſ. contra non nullos adhuc ſe tenet ex parte materiæ. Vndè ad argumentum reſpondetur, quòd Princeps non intendit pecunias taxare ſecundum omnem rationem, & omnem vſum, quem habere poſſunt; ſed ſolùm vt ſunt menſura rerum venalium, & ſolutionis debitorum; atque ideò quoad dictas cōmoditates non intendit taxare pecunias ipſas: & propterea ratione dictarum commoditatum, & aliarum conditionum poſſunt pecuniæ æſtimari ſupra legale pretium. Et ſic Leſſ. videtur approbare ſententiam Cōrad. de contr. q. 99. concl. 5. & aliorum dicentium, quòd pecunia etiam ſi conſideretur per ſe; ſecundum tamen vſum ſecundarium poteſt cum lucro commutari: quod quidem reijt Salon. de camb. q. 3. artic. 1. concl. 2.

Ad tertium patet reſponſio ex dictis:
19 Etenim antecedens eſt verum quoad vſum

pri-

primarium pecuniæ, quatenus pretium eſt rerum venalium: ſecus autem quoad vſum ſecundarium,& quatenus pecunia materialiter cõſideratur,vt metallum eſt; quoniam tunc abſque Principis auctoritate poteſt pecunia alterari,etiam ſupra pretium legale. Vndè his reiectis firma remanet noſtra concluſio, quòd licitum eſt perſonæ priuatæ,qui campſor publicus non eſt,pecuniam cum pecunia commutare, & lucrum aliquod ex tali cambio intendere.

Ampliatur primò hæc concluſio vt vera
20 ſit iàm in Prouincijs, in quibus monetæ omnes habenr præfinita per legem, aut per conſuetudinem pretia, quàm in alijs Prouincijs,in quibus neque à lege, neque à recepta conſuetudine habeant certum,& determinatum pretium, ſicut in quibuſdam Italiæ,Flandriæ, ac Germaniæ locis. Probatur ex communi omnium vſu etiam apud perſonas probatas, ac timoratæ conſcientię: quæ citra omnem culpę formidinem in Hiſpania, vbi omnes pecuniæ pretia habent lege præfinita, cambiunt duplonem pro viginti quinque realibus, & amplius, & nihilominus legalis eius æſtimatio 22. reales non excedit:ita etiam Ducatum, & coronâ cambiuntur ſupra eorum pretium, nec à Confeſſarijs id culpæ confitentibus aſcribitur:tum etiam,quia ſemper militat aliqua ex ſupradictis cauſis,ob quas iuſtè diximus, poſſe lucrum aliquod ex cambio percipi, vt habetur ex Lopez loco ſupra citato, q. 2. concl. 3. Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. c. 4. q. 4. cum alijs, quos allegat; licèt contrarium teneat Salon. de camb. q. 5. art. 1. ſub num. 5. & Reginal. lib. 25. ſuæ prax. nu. 447. cum plur. ſeq. quibus adde, quæ habentur ex Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 5. q. 6. num. 365. dum ait, quòd in locis, in quibus pecuniæ pretium firmum eſſe non ſolet, poteſt licitè campſor incrementum aliquod percipere. In locis autem vbi pretium eſt taxatum, licitum eſt lucrum aliquod ex cambio ad minutum conſequi ratione lucri ceſſantis,vel damni emergentis, vel ratione probabilis timoris, quòd pecunia campſa veniat auctoritate publica in valore minuenda.

Sed re vera non videtur recedendum ab
21 ipſa ampliatione, quæ indiſtinctè eſt intelligenda: ſiquidem vltra conſuetudinē ſemper militat aliqua ex ſupradictis cauſis, ob quas iuſtè lucrum ex cambio ad minutum per perſonam priuatam ſumitur: & propterea,etiam ſi campſori nullum lucrum ceſſet, neque inde damnum aliquod ſibi emergat, poteſt incrementum conſequi,ſiue ſit in locis, in quibus pretium pecuniæ eſt variabile,ſiue ſit in locis,in quibus pretium prædictum eſt fixum,& inuariabile, vt habetur ex eodem Lopez loco citato,concl. 2. verſ. At videtur. Confirmatur; quoniam cambium huiuſmodi, accepto aliquo lucro, aut eſt licitum ex ſui natura, & ab omni iniquitate alienum; vel eſt illicitum,& iniquum. Si ſecundum nulli fas eſt ita cambire nec publico, nec priuato campſori. Quòd ſi primum licitum erit eo modo cambire tàm campſori publico, quàm priuato.

Secundò ampliatur, vt non ſolùm priua-
22 ta perſona poſſit cambire pecuniam cum pecunia, augendo pretium ipſius, conſiderata materialiter pecunia, vt aurum eſt, argentum, &c. Sed etiam conſiderata pecunia ſecundum primarium eiuſdem vſum, quatenus pretium eſt rerum venalium; in ordinè tamen ad emptiones, & venditiones, ideſt quatenus mēſura eſt valoris mercium;atque ideò licitum eſſe cõuenire cum venditore domus, pro pretio centum aureorum emptæ, ea lege vt ſolutionem accipiat in duplis aureis ad rationem 25. carlenorum pro vnoquoque duplo; eſtò quòd legale pretium illius ſit tantùm 24. Probatur, quoniam licitum eſt cum vendente triticum ſex carlenis pro ſingulis modijs, cõuenire, vt vendat quinque carlenis, & ſic vilius: ergò fas erit quoque ita conuenire cum eodem venditore: ſoluam tibi triticum in duplis aureis ad rationem 25. pro ſingulis,atque adeò vno carleno ſupra pretium legale: quoniam licèt hæc ipſa videantur diuerſa; in re tamen ſunt eadem; cùm idem ſit deſcendere à pretio tritici, vt ſex ad pretium vt quinque, manente pecunia in ſuo pretio legali 24. carlenorum. Confirmatur; quia ſicut cõmutatur pecunia cum
23 pecunia in cambijs, eodem modo commutatur pecunia pro mercibus in cõtractibus emptionis, ac venditionis: at commutari poteſt pecunia pretioſa cum alia minus
pre-

Digitized by Google

pretioſa,accepto maiori pretio, quàm lega-
li: ergò licitum erit pariter commutare pe-
cuniam pro alijs rebus venalibus maiori
pretio,quàm ſit legale. Denique poteſt em-
24 ptor, qui habet duplum aureū adire cam-
pſorem, & commutare illud 25. carlenis
tradendis venditori:ergò poterit venditori
immediatè tradere duplum illud pro eo-
dem pretio ſupra pretium legale: ſiquidem
hæc moraliter eadem ſunt. Ita Nauar.in c.
nauiganti,num.58.de vſur.& in Man.c.17.
ſub num.283.& Sot.lib.6.de iuſt. & iur. q.
6.ar.vnico:vbi limitant tamen hæc quæ di-
ximus, quando tractatur de ſoluendis debi-
tis iam contractis, & præcedentibus: aliàs
nunquam daretur caſus, in quo pretium le-
gale attendi deberet; atque ideò pecunia
nunquam diceretur certa menſura rerum
venalium:quod eſt falſum,per ea,quæ ſupra
adnotauimus,q.10.Hoc idem tenet Lopez
poſt alios,de contr.cap.2.p.2.concl.2.dū-
modo tria cōcurrant, quorum primum eſt,
vt venditor liberè conſentiat tali pacto: ſe-
cundum, vt talis ſolutio fiat ad inſtantiam
venditoris; quia merces ad inſtantiam em-
ptoris venditę plus valent:& tertium,quod
emptor commutaturus aliàs fuiſſet pecu-
niam maiori pretio,quàm legali; quia tunc
ratione lucri ceſſantis poſſet pluris compu-
tare pecuniam auream.

Et quamuis contra Nauar. & alios ſim-
pliciter teneant Salon.de camb. q.3. art.2.
concl. 4. num.12. & Ioan. de Salas eodem
tract. dub.4. ſub num.3. verſ.inter has ſen-
tentias,dum volunt, quòd quando pecunia
commutatur, vt pecunia formaliter ſum-
pta, & vt pretium rerum venalium, ſiue ſit
commutatio, & ſolutio debitorum; ſiue
mercium, pecuniam non poſſe commutari,
niſi iuxta pretium legale, & id ex identitate
rationis; nihilominus ſi cum tali pecunia
taxata vltra pretium legale concurrat iuſti-
tia pretij mercium emptarum, aut ratio ali-
qua intereſſe,non video,cur pretium legale
pecuniæ non poſſit alterari,cùm talis pactio
non ſit contra iuſtitiam commutatiuam.

Tertiò ampliatur hæc ipſa concluſio, vt
25 idem dicendum ſit de vendente res ſuas
pluris,quia pretium accipit in pecunijs mi-
nutis: & de emente minoris, quàm res va-
leant,quia pretium ſoluat in pecunia aurea,
vel argentea, atque adeò indirectè alteran-
do legale pretium pecuniæ: quoniam mili-
tat eadem ratio; dummodo id fiat citra
fraudem, & ſcientibus, ac liberè conſentiē-
tibus contrahentibus ipſis, & iuſtum pre-
tium,ſummum, vel infimum non excedatur
ex eo quòd reddantur pecuniæ aureæ, vel
minutæ, vt habetur ex Azor. p.3. Inſt. mo-
ral. lib.10.de camb.c.4. q.vlt.

Quartò ampliatur ſupradicta concluſio,
26 vt non tantùm priuata perſona poſſit ex
cambio ad minutum lucrum aliquod aſſe-
qui,ſed etiam Economus, aut Procurator,
vel alius, qui à Domino pecunias aureas,
vel argenteas accipiens ad aliquid emen-
dum,ad ſoluendum debitum,aut ad ſatisfa-
ciendum operarijs de eorum mercede, eas
cum alijs commutet cambio ad minutum,
percipiendo incrementum aliquod ſupra
earum legale pretium: nam poteſt lucrum
illud ſibi appropriare,vt habetur ex Molin.
de contr.diſp.402.Leſſ.lib.2. de iuſt. & iur.
cap.23.dub.2.Ioan.de Salas de cāb.dub.7.
Reginal.lib.5. ſuæ prax. num.450. Filliuc.
tom.2.qq.moral.tract.35.cap.5.q.7.num.
369. cū plur. ſeq.& ex alijs.Etenim lucrum
huiuſmodi prouenit ex Economi induſtria,
ac labore;ſicut dicimus de fure,& vſurario,
qui ex pecunia furtiua,vel vſuraria negotia
exercentes aliquid lucrati fuerint: nam ad
ipſos pertinet, non autem ad Dominos pe-
cuniæ:eo quòd tale lucrum prouenit ex fu-
ris,aut vſurarij opera, induſtria, ac labore,
vt per Leſſ.& Filliuc. locis citatis.

Nec obſtat ſi dicatur,tale lucrum proue-
nire ex pecunia deſtinata ad ſatisfaciendum
creditoribus; quoniā talis pecuniæ ſpecies
non erat ei debita, & in alia ei ſoluitur ſuffi-
cienter. Eſt tamen verum,quod ſi ea mens
Domini fuerit, vt ſuo creditori ſpecies illa
traderetur, tunc Economus peccaret. & ſi
creditor erat pecunia illa aliquid lucratu-
rus teneretur ei de lucro ceſſante, vt rectè
docent Leſſ.& Filliuc. locis citatis. Idem
dicendum eſt, ſi Dominus pecuniæ ob cō-
mutationē huiuſmodi ab Economo factam
damnum aliquod patiatur, vt ſi res Domi-
no emiſſet maiori pretio: ſiquidem tunc
peccaret,& Domino teneretur ad intereſſe.
Ita Leſſ.loco citato,num.18. Rebel. p.2.de
oblig. iuſtit. lib.11. q.10. num.2. Azor. d.

cap.

cap.4.q.11.Molin.& Reginal. locis citatis,
Ioan.de Salas de camb.dub.1. & Bonac.de
contr.diſp.3.q.5.de camb.pun.vnico, pro-
poſ.2.num.5.in fin. Et denique ampliatio
ipſa vera eſt, niſi cambium ad minutum eſ-
ſet interdictum perſonis priuatis, vt infra
dicemus.

Quintò ampliatur dicta concluſio, vt ſi-
27 cut campſor ſiue ex officio ſit talis, ſiue
non, atque ideo priuata perſona poteſt ex
cambio ad minutum lucrum aliquod con-
ſequi, augendo pretium legale pecuniæ; ita
Princeps poſſit pluris numiſmata æſtimare,
quàm ſit pondus auri, argenti, vel æris, ex
quo tanquam ex materia conſtat, vt habe-
tur ex Ariſt.lib.5.Ethic.cap.5.& lib.1. Po-
lit.cap.6.& facit tex.in l.1.§.vlt. & l.Titiæ,
ff.de aur.& argen.legat.Couar.in opuſc.de
vet.numiſ.collat. cap.7. quem refert, & ſe
quitur Azor.d.cap.4.q.5. Nec obſtat tex.in
l.1.ff.de contrah.empt.& l.1.C.de vet.nu-
miſ. poteſt. lib.10. vbi habetur numiſmata
eſſe vbique cudenda,& expendenda,& de
bitum pondus habeat:& c.quanto,de iure-
iur. definitur, Principem debere omnino
monetam cudere, & publicum facere ea
lege, vt valor ipſius ſit iuxta pondus quo.
niam iura illa ſunt intelligenda, niſi Prin-
cipi ex iuſta cauſa aliter viſum fuerit.
Vel ſunt intelligenda iuxta debitum pon
dus à Principe præfinitum, vt ſi pro vn-
cia auri ſignati ſtatuat pretium ſex du-
catorum, aureus ſex ducatorum non de-
bet continere materiam minorem vna vn-
cia auri.

Sic ampliata limitatur ipſa concluſio, vt
28 licèt perſona priuata, quæ campſor ex offi-
cio non eſt, poſſit ex cambio ad minutum
emolumentum aliquod quærere; nõ tamen
poteſt tantundem accipere, quãtum poteſt
ipſe campſor ex officio, qui publicus eſt: ſi-
quidem campſor publicus ex pluribus cau-
ſis lucrum conſequitur, ob plura, & maiora
pericula, labores, ac impenſas, atque in præ-
mium ſui muneris. At verò priuata perſona
incrementum huiuſmodi poteſt exigere vel
ratione communis conſuetudinis, vel ratio-
ne pecuniæ pretioſioris, commodioris, vti-
lioris, antiquioris, vel ratione obſequij,
ac famulatus, ſed non ratione officij: & eo
minus id percipiat, ſi pecuniam æream de-
derit,& auream acceperit; niſi ei vtilius ſit
æream pecuniam habere, quàm auream:
poteſt etiam priuata perſona ex alijs cauſis
lucrum ex cambio ad minutum quærere, de
quibus ſupra diximus, vt habetur ex Azor.
p.3.Inſt.moral.lib 10.cap.4.q.6. Salon.de
camb.q.3.ar.1.concl.3.verſ. Ex qua lectu-
ra, Leſſ.lib.2. de iuſt. & iur. cap.23 dub.2.
Reginal.lib.25.ſuæ prax.ſub num.445. Bo-
nac.diſp.3.de contr.q.5 de camb. pun.vni-
co, ſub num.3.& Filliuc. tom.2. qq. moral.
tract.35.cap.5.q. 5. num.363. cum alijs,
quos allegat.

Secundò limitatur, vt ita demum perſo-
29 na priuata poſſit lucrum aliquod ex cam-
bio ad minutum conſequi, ſi à Principe, vel
à Repub. id priuatis perſonis non fuerit in-
terdictum. Etenim Princeps prohibere po-
teſt, ne cambia minuta à priuatis exercean-
tur, cùm id cedere poſſit in commune bo-
num. Ita Azor.loco citato, Salon. d.q.3.ar.
1.q. vlt.Filliuc. d.q 5.num. 363. vbi etiam
poſt Molin.de contr. diſp 399. ait, quòd ſi
lex redderet incapacem recipientem incre-
mentum illud, tunc recipiens teneretur ad
reſtitutionem. Quod quidem an ſit verum
quæſt.ſeq. latiùs, Deo duce, diſcutiemus.

Tertiò limitatur, vt tunc dicta concluſio
30 procedat, quando huiuſmodi cambia debi-
to modo, ac legitimè fiant: aliàs ſecus, cùm
fraus & dolus nemini patrocinari debeat,
c.ad noſtram, de empt. & vend. Multis au-
tem modis poteſt culpa contrahi in exer-
cendo cambio ad minutum; nempe cum
adulterina moneta datur, vel illa, quæ non
eſt vſu recepta, dolosè diminuta, vel quæ
eſt publica auctoritate reprobata, aut plus
lucri exigitur, quàm par eſt, & alijs modis,
de quibus Azor. loco citato, q.10 vbi etiam
ait, in verſ. Quid ſi Titius, quòd pecuniam
adulterinam, diminutam, aut reprobatam
vt ſupra, non poteſt quis alteri dare, etiam
ſi eam ab alio ignoranter acceperit: quia ſi-
bi imputatur, qui talem accepit: nec poterit
ipſe alium decipere, quamuis fuerit
ipſe deceptus. Quod autem ſit
iuſtum pretium in cambijs
minutis, rectè decla-
rat Azor. ibi,
q.3.

An

An vbi publica auctoritate cambia ad minutum ſunt prohibita priuatis hominibus; ea exercentes, & aliquid inde recipientes teneantur reſtituere. Q. XV.

SVMMARIVM.

1 *Legem humanam iuſtam non ſeruantes, peccant etiam contra Diuinam.*

2 *Peccatum mortale eſt dictum, factum, concupitum contra legem Dei.*

3 *Lex humana iuſta, etiam ſi ſit pœnalis obligat ſub peccato ad ſui obſeruantiam.*

4 *Campſores priuati percipientes lucrum ex cambio contra legis prohibitionem, licèt peccent; non tamen tenentur illud reſtituere.*

5 *Frumentum vendens ſuprà pretium legale, ſi iuſto pretio vendit, licèt peccet legi non obtemperando; non tamen tenetur incrementum illud reſtituere.*

6 *Pecuniæ in cambio commutantur ſecundum ſecundarium earum vſum.*

7 *Campſor priuatus percipiēs lucrum ex cambio contra legis prohibitionem, ſi ſit iuſtum, & lex ſit purè pœnalis, non peccat, nec eſt reſtitutioni obnoxius.*

8 *Campſor priuatus cambiendo contra legis prohibitionem, ſi lex non ſit purè pœnalis, ſed mixta, licèt excuſetur à reſtitutione; non tamen excuſatur à culpa.*

9 *Campſor priuatus percipiens ex cambio lucrum contra legis prohibitionem, ſi lege fiat incapax talis lucri, non ſolum peccat; ſed etiam poſt ſententiam condemnatoriam efficitur reſtitutioni obnoxius.*

10 *Lex purè pœnalis obligat ad pœnam; non autem ad culpam; niſi pœna ſit grauis: mixta verò obligat ad vtramque.*

11 *Actus contra legem prohibentem, an & quādo ſit irritus.*

AD tit. q. explicationem eſt adnot. quòd Valentiæ, & in alijs locis, vt teſtatur Salon. de camb. q. 3. ar. 1. concl. 5. lege prohibetur, ne pecunia quouis modo ſumpta aliter commutari, ſeu vendi poſſit, quàm pretio ab ipſa præfinito; atque adeò nulla ratione, ſeu via, ſiue vt metallum materialiter ſumatur: ſiue formaliter tanquam pretium, ac menſura rerum venalium. In non nullis alijs Ciuitatibus adſunt ſtatuta, ne artes, & alia quædam exercitia fiant in Ciuitate, niſi ab iis, quos ſuperior, ſeu conſulatus artis ad artem illam, ſeu exercitium admiſerit: quo circa perſonæ priuatæ non poſſunt ex cambio ad minutum emolumētum aliquod percipere: ſiquidem inter artes, & exercitia ars campſoria connumeratur, vt rectè declarat Scac. de commerc. & camb. § 2. Gloſ. 3. ſub num. 101. verſ. Retenta: vbi teſtatur etiam, hanc ſimilem legem extare Romæ, cuius vigore ſolùm Bāncherotti, qui ſunt admiſſi poſſunt exercere artem cambiendi ad minutum: & non admiſſi talem artem exercentes incidunt in pœnas in ipſa lege contentas. His breuiter ſic adnotatis, quæritur, an in locis, in quibus lege, ſeu ſtatuto cambia ad minutum exerceri prohibentur per priuatas perſonas, & niſi admittantur vt ſuprà, ſi priuata perſona cambia ad minutum exerceat contra legis, ſeu ſtatuti prohibitionem, quæſita ex eis reſtituere teneantur.

In hac difficultate pugnantes ſunt opiniones. Nam prima ſententia eſt Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 9. at. 1. in fin. Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. de cāb. cap. 4. q. 7. & aliorum dicentium, ita contrahentes peccare mortaliter, & ad lucri percepti ex huiuſmodi cambio reſtitutionem teneri. Probant eorum ſententiam quoad primam partem ex 1 eo quòd legem iuſtam non ſeruantes peccant mortaliter: ſiquidem facientes contra legem humanam iuſtam, dicuntur etiam facere contra Diuinam; quæ iubet, Præpoſitis noſtris obedire, atque ideò letalem culpam contrahunt, quæ nihil aliud eſt ex D. 2 Auguſt. niſi dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei. Imò adeò verum eſt, vt 2 lex humana iuſta obliget ſub mortali ad ſui obſeruantiam, vt obliget etiam ſi ſit pœnalis, vt habetur ex Innoc. in c. ſuper his, de 3 vot. Gemin. in c. vt animarum, de conſtit. in 6. Couar. in regul. peccatum, p. 2. §. 5. num. 2. Sot. lib. 1. de iuſt. & iur. q. 6. art. 4. & 5. Azor. p. 1. inſtit. moral. lib. 5. cap. 6. q. 4. & hanc ſententiam dicit eſſe magis communem Ioan. de Salas, de legib. diſp. 15. ſec. 1. num.

Digitized by Google

num.9.& 10. vbi quamplurimos alios Do-
ctores allegat, & nos etiam diximus in no-
ſtris Commentar.in Bull.Cœnæ lib.3.S.8.
q.2. ſub num. 32. Quoad alteram partem
probant eandem ſententiam ex tex.in l.non
dubium,C.de legib. vbi nullum eſſe defini-
tur omne id, quod contra legis prohibitio-
nem agitur.: ergo percipientes lucrum ex
huiuſmodi cambio contra legem prohi-
bentem, illius dominij efficiuntur incapa-
ces,cùm titulum non habeant,quo talis lu-
cri dominium acquirunt.

His tamen non obſtantibus, oppoſitam
4 ſententiam puto veriorem, quam tene Sa-
lon.de camb.q.3.ar.1. concl.5. Leſſ. lib.2.
de iuſt.& iur.cap.23.dub.2.num 17.Rebel.
p.2.de oblig.iuſt. lib.11. q.4. num.7. Ioan.
de Salas in ſuo tract.de camb. dub.5. ſub
num.2. verſ. Rectè tamen: cum alijs, quos
allegant, dicentes, quod priuati percipien-
tes lucrum ex cambio ad minutum lege
prohibente,peccant; verum ad percepti lu-
cri ex tali cambio reſtitutionem non tenẽ-
tur. Prima pars patet ex ijs, quæ adnotaui-
mus ad probandam primam partem prioris
ſententiæ. Probatur modò hæc eadem ſen-
tentia quoad ſecundam partem:nam ſi talis
cambiens ad lucri percepti reſtitutionem
teneretur, vel cogeretur illud campſuario
reſtituere,vel Reip.ſed neutri;ergo,&c.Ma-
ior patet ex ſufficienti partium enumera-
tione. Minor probatur,quoniam neutri dã-
num intulit,aut iniuriam, cùm non plus ſup-
ponamus acceptum, quàm communi cam-
pſorum iudicio pecunia in tali commuta-
tione ſolent æſtimari. Confirmatur:quia ſi
quis prohibeatur frumentum vendere, &
5 contra legis prohibitionem vendat iuſto
pretio, peccat quidem iuſtæ legi non ob-
temperãdo; verùm ad pretij reſtitutionem
non tenetur: ſiquidem iuſtum tantùm pre-
tium fuit conſecutus, vt rectè probat.Mo-
lin.de contr.diſp.364. num.6. ergò priuata
perſona, quæ contra legem prohibentem
lucrum ex cambio minuto percipit, licèt
peccet faciendo contra legem; non tamen
tenetur ad lucri percepti reſtitutionem.

Nec valet dicere, frumentum ſemper eſ-
6 ſe certæ æſtimationis;pecuniæ verò æſtima-
tionem pendere ex Principis placito;atque
ideo non poteſt æſtimari pluris, quàm lege
fuerit taxata. vndè cùm lege prohibeatur
priuatis perſonis cambium ad minutum,pe-
rinde eſt, ac ſi lege fuerit conſtitutum, vt
tanti pecuniæ æſtimentur, & non pluris: &
propterea videtur militare diuerſa ratio;
quoniam reſpondetur, quod hæc Azor. re-
ſponſio locum ſibi vendicaret quando in
cambio ad minutum fieret pecuniarum cõ-
mutatio,vt pecuniæ sũt, atque ideo vt pre-
tium, ac menſura rerum venalium:at in hu-
iuſmodi cambio nos dicimus, pecunias cõ-
mutari,vt res quædam ſunt,& ſecundum ſe-
cundarium earum vſum, & ideo ſe habent
ad inſtar frumenti, & aliarum rerum vena-
lium; & ſic militat eadem ratio in vtroque
caſu.

Ampliatur hæc ſententia,vt perſona pri-
7 uata cambiẽdo contra legis prohibitionem
non ſolùm excuſetur à lucri percepti reſti-
tutione, verum etiam ſi lex prohibens ſit
pura pœnalis, & lucrum ex cambio perce-
ptum ſit iuſtum, excuſetur quoque à letali
culpa. Etenim lex pura pœnalis non obli-
gat ad culpam, ſi pœnam temporalem im-
ponat, niſi in ipſa lege ſit expreſſum: ſiqui-
dem lex pœnalis eſt odioſa: & propterea
Legislator per legem pœnalem ſimpliciter
latam cenſetur obligare contrauenientes
ad pœnam dumtaxat; non autem ad cul-
pam:quia in pœnalibus benigna fieri debet
interpretatio,c.in pœnis,de regul.iur. in 6.
c.pœnæ,de pœn.d.1. & l.interpretationẽ,
ff.de pœn. confirmatur, quia Princeps fe-
rendo legem purè pœnalem, ex iuris præ-
ſumptione cẽſetur excludere culpam. Etè-
nim, qui ex duobus propoſitis alterum tan-
tùm affirmat, alterum ex iuris præſumptio-
ne negare cenſetur,l.cùm Prætor, ff. de iu-
dic.c.non ne,de præſumpt & hanc ſenten-
tiam tuetur Nauar.in c. fraternitatis,num.
23.12.q.2. & in Man. c.23. num.55. Dec.
in cap.nam concupiſcentiam, in 2.lect. de
cõſt. Iaſ.in l.2.num.143.C.de iur.emphyt.
& alij.Quod tamen verum eſt, niſi pœna ſit
grauis, vt rectè probat Filliuc. tom.2. qq.
moral.tract.21.q.7.num.419. Dicitur au-
tem lex purè pœnalis, quando his verbis
concipitur, *Priuatæ perſonæ, quæ ad minutum
cambiunt, centum aureos in pœnam ſoluant.*

Dixi, *Si lex prohibens ſit pura pœnalis*:
8 quoniam ſi lex non eſſet pura pœnalis, ſed
eſſet

Digitized by Google

eſſet etiam præceptiua; atque ideò mixta, priuata perſona cambiendo contra legis prohibitionem, procuidubio culpam contraheret: quoniam lex, quæ in verbis ſuis, & modo, quo fertur præceptum continet; etiam ſi pœnam adijciat, obligat in conſcientia, vt ex communi ſententia tum Theologorum, tum Canoniſtarum docet Suar. lib. 5. de legib. cap. 3. num. 6. Filliuc. d. q. 7. num. 418. & alij quamplurimi, quos nos retulimus in Commentar. noſtris in Bull. Cœnæ Domini, d. §. 8. q. 2. num. 33. Dicitur lex mixta, præceptiua ſcilicet, & pœnalis, ſi ita caueatur, *Præcipimus, vt nulla priuata perſona cambiat ad minutum, & tali legi contrauenientes ſoluat centum*. Eſt tamen verum, quòd nec quidem hoc caſu, quidam volunt, contrauenientem peccare mortaliter; ſed tantùm venialiter, vt habetur ex Ioanne de Salas, d. dub. 5. circa fin. quibus adde Nauar. in Man. cap. 23. num. 49. & Filliuc. cap. 11. quæſt. 8. num. 421. in fin. Dixi etiam, *Et lucrum ex cambio perceptum ſit iuſtum*. quia ſi ex tali cambio pro mercede vltra latitudinem iuſti pretij fuerit aliquid perceptum, recipiens reſtituere obligaretur exceſſum illum ſub mortali, vel veniali pro ratione notabilis, vel non notabilis exceſſus, vt ex Rebel. ait Ioan. de Salas d. dub. 5. propè finem.

Sic ampliata limitatur eadem conclu-
9 ſio, vbi lex redderet incapacem recipientem incrementum talis cambij: quoniam tunc recipiens tenetur illud reſtituere ſaltem poſt ſententiam cōdemnationis, etiam ſi incrementum iuſtum eſſet, vt poſt Molin. de contract. diſp. 399. ait Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. p. 2. de cenſib. & camb. c. 5. num. 363.

Reſtat, vt ad contraria reſpondeamus.

10 AD primum reſpondetur diſtinguendo antecedens, quòd aut lex iuſta eſt pura pœnalis: aut non tantùm pœnalis, ſed etiam præceptiua. Lex pura pœnalis obligat tantùm ad pœnam, non autem ad culpam; niſi pœna ſit grauis, vt pœna capitis, amiſſionis bonorum, ſeruitutis perpetuæ, &c. nam tunc obligaret non ſolùm ad pœnam, ſed etiam ad culpam. Et hunc eſſe vſum, & communem interpretationem maximè quoad leges ſæculares, teſtatur Filliuc. loco citato, num. 419. Lex verò præceptiua obligat tranſgreſſores non modò ad pœnam, ſed etiam ad culpam, vt latè ſupra probauimus. Imò ſi lex lata ſit per hæc verba, *Facite, dicite, ordinamus, ſtatuimus, &c.* ex vi verborum obligat tantùm ad veniale, vt ex Azor. & Nauar. tenet Filliuc. d. num. 421. in fin. vndè inſpicienda eſt lex prohibens cambia ad minutum perſonis priuatis, & iuxta prædictam diſtinctionem res ipſa definienda eſt.

Ad vltimum ex tex. in l. non dubium, C.
11 de legib. reſpondent quidam, eam locum ſibi vendicare, quando lex vltra progreditur, actum irritando. Sed hæc reſponſio eſt apertiſsimè falſa: nam in d. l. non dubium apertè habetur, quòd ea, quę lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta habentur pro infectis, etiam ſi legislator fieri prohibuerit tātùm, nec ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere, quod factum eſt. Vndè reſponſio Rebel. ad d. l. non dubium quoad caſum noſtrum non videtur bona, dum ait, eam legem procedere, quando aliunde conſtat, mentem legislatoris fuiſſe, contractum irritum reddere: quapropter Ioan. de Salas d. dub. 5. de camb. verſ. Rectè tamen, aliter reſpōdet, iuxta ea, quæ tradidit in ſuo tract. de legib. diſp. 88. quòd non ſemper lex prohibens irritat actum cōtra legem ipſam factum; ſed tunc actus contra legem prohibentem eſt irritus, quandò lex nullam pœnam imponit: ſecus autem ſi eſt pœnalis, vt ſupponitur lex, de qua agitur.

Sed hæc reſponſio adhuc non eſt citra difficultatem aliquam: nam matrimonium poſt votum ſimplex caſtitatis contractum, eſt validum, vt in cap. 1. de vot. & vot. redempt. in 6. & nihilominus lex, quæ illud prohibet nullam pœnam imponit contrahenti: Plures alios caſus enumerat Azor. p. 1. Inſt. moral. lib. 5. cap. 16. & 17. §. ſed contra hanc iuris regulam. Vndè melius videtur dicendum ex ijs, quæ habētur ex Azor. loco citato in fine, quòd tunc actus contra legem prohibentem eſt nullus, quando ex alia lege iure, ac ratione certa non conſtat

illud ratum eſſe, & firmum: modò licèt in caſu noſtro non ſit lex, quæ ratam eſſe decernat emolumenti perceptionem factam ex cambio, de quo agitur, eſſe validam; nihilominus ſi emolumentum eſt iuſtum, recta ratio ſuadet eſſe talem, & reſtitutioni haud obnoxiam, vt ſupra oſtendimus. Cæterum licèt hæc reſponſio videatur nobis probabilior; prior ſententia non videtur improbabilis: nam Doctores & multitudine, ac auctoritate quamplurimi tenent, quòd lex prohibens annullet actum indiſtinctè, niſi aliter de iure reperiatur diſpoſitum, ad differentiam legis præcipientis, quæ actum non irritat, niſi expreſsè caueatur, vt latè Syl. in ſum. ver. lex, q. 28. Hæc ſatis de explicatione procemij noſtræ Extrauag. & de cambio ad minutum: deueniendum eſt modo ad eiuſdem §. 1. interpretationem, quo agemus de cambio per litteras, & illius ſpeciebus.

Digitized by Google

COMMENTVM LEONARDI DVARDI IN §. PRIMVM EXTRAVAG. PII PAPAE QVINTI.

DE CAMBIIS.

§. 1. *PRimum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ ſicca nominantur, & ita confinguntur, vt contrahentes ad certas nundinas, ſeu ad alia loca, cambia celebrare ſimulent, ad quæ loca, iÿ, qui pecuniam recipiunt, litteras quidem ſuas cambiÿ tradunt, ſed non mittuntur, vel ita mittuntur, vt tranſacto tempore, vnde proceſſerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiuſmodi litteris traditis, pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus: nam inter dantes, & recipientes vſque à principio ita conuenerat, vel certè talis intentio erat: neque quiſquam eſt, qui in nundinis, aut locis ſupradictis, huiuſmodi litteris receptis, ſolutionem faciat. Cui malo ſimile etiam illud eſt, cùm pecunia, ſiue depoſiti, ſiue alio nomine ficti cambiÿ traduntur, vt poſtea eodem in loco, vel alibi cum lucro reſtituantur. Sed & in ipſis cambiÿs, quæ realia appellantur, interdum, vt ad nos perfertur, campſores præſtitutum ſolutionis terminum lucro ex tacita, vel expreßa conuentione recepto, ſeu etiam tantummodo promiſſo, differunt. Quæ omnia nos vſuraria eſſe declaramus, & ne fiant diſtrictius prohibemus.*

TEx. diuiditur in duas partes. In prima parte Roman. Pontifex cambia per litteras, & ad nundinas ſicca damnat, & quot modis fieri contingant, declarat. In ſecunda verò ea omnia vſuraria decernit, & ne fiant, diſtrictius prohibet. Secunda ibi, *Quæ omnia*. Ad huius S. euidentiam eſt aduert. quòd vt diximus ſupra in procem. q. 12. cambia ſicca nõ ſunt vera cambia, ſed ficta. Siquidem finguntur cambia, cùm re vera tantùm nomine ſint talia, & in re mutuationes vſurariæ: eo quòd lucrum ex eis exigitur ratione ſolutionis ad tempus dilatæ, atque ideo ratione, & in pretiũ mutui palliati. vndè meritò huiuſmodi cãbia dicuntur ſicca; quia vitali carent humore, & ſterilia ſunt, cum careant iuſto titulo ad iuſtum, ac legitimum lucrum producendum. Ita Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 10. ar. 2. Salon. de cãb. q. 4. ar. 1. Nauar. in Man. c. 17. num. 283.

Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 52. Molin. de contract. diſp. 398. num. 7. & 8. Azor. par. 3. Inſtit. moral. lib. 10. cap. 10. de camb. ſicc. Leſſ. lib. 2. de iuſtit. & iur. c. 23. dub. 1 num. 5. Reginald. in ſua prax. lib. 25. num. 442. Ioan. de Salas de cēſib. dub. 39. Tuſch. ver. cambium, concl. 11. num. 11. & 14. Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 5. num. 110. & q. 7. p. 1. num. 20. & p. 3. limit. 1. cum plur. ſeq. Molſ. tom. 2. ſuæ ſum. tract. 2. cap. 7. num. 36. Bonac. de contract. q. 5. de camb. pun. vnico, propoſit. 1. num. 2. Megal. 22. Inſtit. Peregr. lib. 2. cap. 16. num. 46. Iuſtin. de contin. camb. quæſt. 3. ſub num. 5. & alij.

Cōfinguntur autem prędicta cambia per litteras multis modis, vt ex noſtro §. colligitur. Primò quando litteræ traduntur, ſed non mittuntur. Secundò, quando ita mittūtur, vt tranſacto tempore, vndè proceſſerāt, inanes referantur. Tertiò vbi nullis datis, nec miſſis litteris, pecunia ibi cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus. Quartò cùm pecuniæ nomine depoſiti, vel ficti cambij traduntur, vt poſtea eodem loco, vel alibi cum lucro reſtituantur. Quintò cùm ex cambij dilata ſolutione maius lucrum percipitur. Quæ quidem cambia ſunt manifeſtè ſicca. Sunt autem alia duo ſicca præſumptiuè, de quibus infra §. ſeq. Deo duce, dicemus. Ex quibus patet, quod cambiū ſiccum differt à reali, ſicut falſum à vero, vt habetur ex Ioan. Bapt. Lup. in c. nauiganti, §. 2. ſub num. 53. de vſur. Molin. d. diſp. 398. & ex alijs, qui reprobant ſententiam eorum, qui volunt, cambium ſiccum eſſe, quo campſor prius dat, vt cum lucro poſtea recipiat; eſtò receptio futura ſit in loco diſtanti. Illud tamen hoc loco nolui ſilentio eſſe prætereundum, quòd licèt omne cambium ſiccum ſit illicitum, & iniuſtum, cùm ſit vſurarium; nihilominus non omne cambium iniuſtum, ac illicitum eſt ſiccum: quia poteſt dari cambium reale, quod non conſiſtat in æqualitate, & iuſtitia commutationis, vel in obſeruatione formæ traditæ à lege poſitiua, & conſtitutionibus Pōtificijs, ſe fundantibus in præſumptione, vt declarat Scac. de commerc. & cambio, §. 1. q. 1. ſub num. 148. & 524. & q. 5. ſub num. 100. & 101.

Et quoniā cābia ſicca rectè cognoſci nequeunt, niſi ſimul diſcutiantur realia de loco ad locum, & ad nundinas; idcirco de his omnibus agemus: & deinde ſingulas huius §. particulas per ſuas qq. diſcutientes, paucis Deo duce, §. ipſum abſoluemus.

De iuſtitia cambij realis per litteras, ſeu de loco ad locum: & primò de eo, in quo campſor accipit pecuniam à campſuario in vno loco, reſtituturus in alio. Q. I.

SVMMARIVM.

1 *Cambij per litteras definitio traditur.*

2 *Cambij per litteras diuiſio in cambium de loco ad locum: & in cambium per nūdinas.*

3 *Cambia omnia reducuntur ad tria genera.*

4 *Cambium eſt contractus reſpectiuus: & ideo exigit pluritatem perſonarum.*

5 *Litterarum forma cambij per litteras de loco ad locum, aſſignatur.*

6 *Littera cambij de loco ad locum, declarantur.*

7 *Littera cambij diuiduntur in diſpoſitiuas, & mandatarias.*

8 *Cambij contractus cùm fiat ad vtilitatem vtriuſque contrahentis, non poteſt reſcindi, niſi vtriuſque concurrat conſenſus.*

9 *Solutio diuiditur in realem, & propriam: & in impropriam, & fictam.*

10 *Solutio ficta pluribus modis fieri contingit.*

11 *Solutio ficta vim habet realis ſolutionis, cùm eſt poſſibilis: aliàs ſecus.*

12 *Litterarum cambij ſolutio non ſolùm fieri poteſt per procuratorem, ad quem diriguntur; ſed etiam per Tertium, & per eum ad quem diriguntur, vt Tertium.*

13 *Littera cùm non acceptantur, qualiter per proteſtationem creditori conſulatur.*

14 *Soluentis bona fides excuſat debitorem certæ rei: non autem certæ quantitatis.*

15 *Cambia Romæ celebrantur ex Ducatis de Camera, qui ſunt fictitij: Neapoli ex ducatis de carlenis: Florentiæ ex ſcutis Florentinis, &c.*

16 *Cambium per litteras, quo campſor primò accipit pecuniam in vno loco, reſtituturus*

in

in alio, eſt iuſtum, & humanæ ſocietati valdè vtile, ac neceſſarium.

17 *Cambium per litteras, quo campſor primò pecuniam accipit in vno loco reſtituturus in alio, eſt omnium ferè antiquiſſimum.*

18 *Quod ab omnibus nationibus recipitur, præſumitur rectæ rationi, & iuri naturali conforme.*

19 *Pecuniæ valor eſt varius in varijs locis.*

20 *Conſuetudo celebrandi contractum per graues, & bonos viros excuſat contrahẽtes non ſolùm à culpa; ſed etiam à pœna.*

21 *Cambium per litteras, quo campſor primò pecuniam accipit in vno loco reſtituturus in alio, eſt iuſtum, ſiue fiat cum pecunia diuerſa genere, ſiue diuerſa ſpecie, vel numero.*

22 *Cambium per litteras, quo primò campſor pecuniam accipit eſt licitum, ſiue campſor publicus ſit, & ex officio: ſiue priuatus; niſi lege prohibeatur.*

23 *Campſor per litteras ex officio maius ſtipendium meretur, quàm campſor priuatus.*

24 *Cambium, quo primò campſor pecuniam accipit vt ſupra ſtipendium meretur, ſiue fiat ex vno Regno ad alterum, ſiue ex vna ad alteram Ciuitatem infra idem Regnum.*

25 *Cambium per litteras, quo primò campſor pecuniam accipit, minus ſtipendium meretur ſecundum aliquos, ſi fiat de vna Ciuitate ad altam infra idem Regnum, quàm ſi fiat de vno Regno ad aliud.*

26 *Cambij lucrum cùm taxatur, non habetur regulariter ratio diſtantiæ, ac vicinitatis locorum; ſed maioris, vel minoris æſtimationis monetarum in diuerſis locis.*

27 *Cambium de loco ad locum infra idem Regnum, in quibuſdam Hiſpan.* Regnis *lege, ac conſuetudine prohibetur.*

28 *Cambium in quo campſor primò dat pecuniam vt ſupra, quas conditiones exigat, vt ſtipendiũ ex eo iuſtè exigi poſſit, declaratur.*

1 AD euidentiam eorum, quæ in hac re dicenda erunt, eſt adnot. quòd cambium per litteras, vt diximus ſupra q. 12. nihil aliud eſt, niſi commutatio pecuniæ præſentis cum pecunia loco abſenti. Et dicitur per litteras ex Lopez lib. 2. de cõtract. c. 3. circa principium; quoniam in eo vnus contrahentium pecuniam: alter verò litteras accipit, quarum vigore rehabetur ipſa pecunia ad cambium tributa. Dicitur etiam cambium per litteras, quia communiter per litteras celebratur, quæ mittuntur de loco ad locum; quãuis etiam per nũcium, vel per ſemetipſum eo proficiſcentem fieri poſſit, vt habetur ex Nauar. in c. nauigãti, num. 21. de vſur. Eſt tamen verum, quòd hodie poſt publicationem noſtræ Extrauag. litteræ de neceſſitate requiruntur, & quòd ita mittantur, vt ſuũ ſortiantur effectũ: alias cambium ſiccũ diceretur, vt infra, Deo duce, ſuo loco dicemus. Diuiditur autem huiuſmodi cam-
2 bium in cambium de loco ad locum, & in cambium per nundinas. Cambium de loco ad locũ eſt duplex: alterum, in quo campſor accipit pecuniã à cãpſuario in vno loco, reſtituturus in alio: alterum verò eſt, in quo campſor dat pecuniam in vno loco, recepturus in alio. Cambium autem per nundinas eſt triplex, vt d. q. 12. adnotauimus, nempe de loco ad nundinas: de nũdinis ad locum: & de nundinis ad diuerſo loco nundinas: ſiquidem de nundinis ad eodem loco nundinas, non datur; aliàs non diceretur reale; ſed ſiccum, vt rectè declarat Romoal. Coli de camb. cap. 27. Hæ omnes denique
3 cambiorum ſpecies reducuntur ad tria genera: nam quædam celebrãtur gratia vtriuſque cambientis: quædam principaliter gratia dantis: & quædam principaliter cõſtituũtur gratia accipiẽtis, vt habetur ex Lopez lib. 2. de contract. c. 3. Primum cãbij genus dirigitur ad conſulendum neceſſitatibus vtriuſque cãbientis. vt ſi Titius v. g. qui commoratur Neapoli ibi ſua pecunia indigeat, quã habet Genuæ: & Sẽpronius Genuæ ſua pecunia egeat, quã habet Neapoli, cõmutent eas, ita vt Sempronius det Titio pecunias ſuas, quas habet Neapoli: & Titius det litteras Sẽpronio, vt pecuniæ ipſi ſoluãtur, quas habet Genuæ, huiuſmodi cãbium dicitur celebrari gratia vtriuſque cãbientis, cũ in vtriuſque vtilitatẽ cedat; quorũ alter Genuę, alter vero Neapoli pecunia indiget. Secundũ cãbij genus principaliter reſpicit vtilitatẽ dantis pecuniã in vno loco, vt cãbita ſibi reddatur in alio. vt ſi Titius egeat 200. aureis Genuæ, det eos Sempronio cãpſori Neapoli, vt ſibi reddat Genuæ. Hoc cãbium cũ ſecundũ aliquos includat cõtra-

Digitized by Google

ctum locationis operum, cùm detur pecunia traijcienda a Neapoli Genuam; atque ideò Titius cenſeatur conducere operas Sempronij ad pecuniam ipſam tranſportãdam, proculdubio talis contractus dicitur celebrari in gratiam, & commoditatem dãtis principaliter: ſiquidem contractus locationis in vtilitatem conducentis operas, quas locat alter, principaliter redũdat cum ad eiuſdem inſtantiam conſtituatur; licèt minus principaliter cõcurrat etiam vtilitas locantis operas, quatenus mercedem conſequitur. Tertium deniq; ie cambij genus principaliter reſpicit vtilitatem ſeu indigentiam accipientis. Vt ſi Titius indigẽs 100. aureis Genuæ, accipiat eos a Sempronio Neapoli, & det ei litteras, vt ipſi cambiti reddantur ei Genuæ: cambium iſtud dicitur fieri principaliter in gratiam accipientis, ex cuius parte ſe tenet finis principalis, qui non eſt alius, quàm inſtanti ſuæ neceſſitati conſulere: minus verò principaliter in gratiam cambio dantis, in quantum emolumentum aliquod ex eo intendit, vt declarat Lopez loco citato, & cap. 10. De his igitur omnibus, & ſingulis cambijs per proprias, ac ſpeciales quæſtiones agemus, & primò de cambio, quo campſor accipit pecuniam in vno loco reddendam in alio.

Secundò eſt adnot. quòd cambium cùm
4 ſit contractus reſpectiuus, vt ſupra probauimus, q. 10. concl. vlt. ad eum celebrandum exigit pluralitatem perſonarum; atque ideò quandoque exigit ad minus duas perſonas, vt patet in cambio ad minutum: & in cambio per litteras, in quo Titius campſor v. g. dat Sempronio centum aureos Genuæ, ſibi reddendos Placentiæ, & deinde ſolutionis tempore ambo Placentiam ſe conferunt, & Sempronius Titio pecuniam reddit. Aliquando verò in cambio per litteras celebrando concurrunt tres perſonæ, nempe campſor, campſuarius & procurator, ſeu ſocius campſoris; qui duplicem perſonam repreſentet, campſoris ſcilicet, & campſuarij, vt Titius campſor, v. g. dat Sempronio 100. aureos Genuæ ſibi reddendos Placentiæ ad primas nundinas: Sempronius dat litteras Titio, directas Caio procuratori, ſeu ſocio eiuſdem Titij, vt ſoluat Titio dictos 100. aureos; tunc Caius fungitur munere duplicis perſonæ iuxta mandatum ſibi datum a Titio, & Sempronio: nam ſoluit nomine Sempronij campſuarij, & eandem pecuniam recipit nomine Titij campſoris. Id autem non eſt inconueniens, quando Caius habet pecunias Sempronij apud ſe, quibus ſuis creditoribus ſatisfaciat, vel de propria eiuſdem pecunia debitum ipſius Sempronij ſoluat: aut ad cambium recipiat ab aliquo Tertio, vt ſatisfaciat, vt infra, Deo duce, ſuo loco dicemus. Aliquando tandem perſonæ, quæ interueniunt in cambio ſunt quatuor, nempe campſor, campſuarius, & amborum procuratores, ſeu ſocij. Vt v. g. Titius campſor dat centum aureos Sempronio Genuæ, ſibi ſoluendos Romæ: recipit ab eo litteras directas ad Meuium procuratorem Sempronii pro ſolutione dictorum aureorum 100. Caio procuratori ipſius Titii campſoris. Solutio autem ex conuentione quandoque fieri ſolet viſis litteris: quandoque poſt octo, decem, quindecim, aut viginti dies, numerandos à die præſentationis litterarum.

His ſic ſtantibus, vt facilius referamus,
5 & explicemus formam litterarum, quæ dari ſolent in cambio per litteras de loco ad locum, in quo campſor accipit pecuniam in vno loco, cambiram reſtituendam in alio, ſupponamus, quòd in huiuſmodi cambio tres perſonæ cõcurrant, nempe Titius campſor, & Sempronius campſuarius exiſtentes Genuæ: & Caius procurator Titij campſoris, qui Romæ commoretur. Sempronius indiget Romæ centum aureis, illos dat Titio campſori Genuæ, vt ſibi ſoluantur Romæ, Titius igitur receptis prædictis centum aureis, dabit litteras Sempronio directas Caio ſuo procuratori, Romæ commoranti, tenoris ſequentis.

Al nobile Caio, à Roma, 1628. à primo de Maggio in Genua ducati 98. d'oro.

A otto giorni, lettera viſta, pagarete per queſta prima di cambio à Sempronio ducati 98. d'oro di Camera della vecchia valuta, per la valuta hauuta qua di contanti dal detto Sempronio, e mettete come s'auuiſa. Voſtro Titio.

Declarantur ſupradictæ litteræ hoc mo-
6 do. Dicitur primò *Al nobil Caio*, quoniam lit-

litteræ ſcribuntur ad Caium à Titio campſori,vt ſoluat Sempronio campſuario: qui quidem Caius non eſt vnus ex contrahentibus; ſed eſt mandatarius ipſius Titij, qui ex eo quòd ſcribit litteras, probatur debitor Sempronij, & non eximitur ab obligatione;niſi poſt acceptationem litterarum à Caio,& debiti ſolutionem: qua facta, ipſe Titius remanet deinde obligatus Caio, vt ſupra mandatario, vt rectè explicat Scac. de commerc.& camb.§.2.Gloſ.9.& 10. Et ſic câbij,de quo agitur,litteræ debent continere nomina tum câpſoris pecuniam recipientis,tum campſuarij dantis, tum denique procuratoris, ſeu mandatarij ipſius campſoris.

Dicitur ſecundò,*A' Roma*,1628. *à primo di Magio* ,*in Genua*. atque ideò in letteris apponitur dies, & annus, & locus à quo, & ad quem mittuntur. Non tamen hæc omnia ſunt de litterarum cambij forma, cum ſint ſcriptæ manu contrahentis, quatenus debeant probare contra ſcribentem;quoniam ſcriptura priuata, quæ debet probare pro ſcribente,licèt opus ſit, vt contineat tempus, & locum, ac ſi eſſet inſtrumentum publicum;non tamen hæc exiguntur, quando probare habet contra ſcribentem, vt habetur ex Marſ.ſingul.429.Rebuff.in ſuo tract. de Chirogr. & ſched. recognit. in præfat. num.88.& 95. tom. 1. & ex alijs, quos refert, & ſequitur Scac. de iudic. cauſ. lib. 2. cap. 11. num. 281. & 282. & in tract. de commerc.& camb.§. 2. Gloſ. 1.num. 8. & 9.& Gloſ. 2. num.5.

Dicitur tertiò,*A' otto giorni,lettera viſta*, quoniam hæc verba denotant ſolutionem dictorum ducatorum eſſe faciendam Sempronio poſt octo dies, præſentatis ſupradictis litteris Caio procuratori ipſius Titij, ad quem litteræ diriguntur. Solent etiam apponi in litteris verba,*ad vſo*. non expreſſo aliquo determinato tempore;& tunc ſolutio facienda eſt infra tot dies, ſecundum vſum,& placitum plateaꝝ, in quibus cambia fiunt,vt habetur ex Rota Genuen.deciſ. 32.num.5.in fin.& Azor. p. 3. Inſt. moral. lib.10.de cam.cap.5.q.4.quamuis non deſint,qui velint, verba illa,*ad vſo*. denotare terminum octo dierum, computandorum à die,quo litteræ acceptantur;atque ideo iſte caſus videtur idem cum primo,vt habetur, ex Scac.poſt alios,de commerc. & camb.§. 2.Gloſ.5.num.8.Præterea in litteris ex partium conuentione quandoque non apponitur tēpus; ſed dantur ſimpliciter ſub hac forma,*Lettera viſta*.& tunc ſtatim illis præſentatis,facienda eſt ſolutio. Eſt tamen verum,quòd licèt litteræ dentur, vt ipſis viſis ſolutio fiat;nihilominus in quibuſdam locis conſuetudo eſt, vt ſolutio differri poſſit citra pœnam aliquam,poſt quatuor,ſex octo, vel etiam decem dies poſt acceptatas litteras, vt ait Romoal. Col. de camb cap.9. Salon.eod.tract.q.4.ar.2.contr. 18.num.2. Azor.p.3.Inſt.moral.lib.10. de camb. cap. 5.q.4.& Scac.loco citato,num.5.& 6. Idē Significant verba illa,*Ad ogni ſuo piacere*.vt per eundem Scac.de commerc. & camb.§. 1. q. 5.ſub num. 44. verſ. Aduerte tertiò. Denique in litteris ſolent apponi verba illa,*A' pagamenti de fiera proſſima*. quæ propriè apponuntur in litteris cambij ad nundinas,de quibus infra ſuo loco, Deo fauente,dicemus: nō autem in litteris cambij de loco ad locum.

Dicitur quartò, *Pagarete*. Hoc verbum
7 eſt præceptiuum, & idem ſignificat, quòd, *Pagate*. quod verbum eſt imperatiuum, & operatur duos effectus, quorum alter eſt,vt litteræ ſint diſpoſitiuæ, atque ideo reuocari non poſſint; ſicut reuocari poſſent ſi tales non eſſent; ſed diceretur,*Piaccia pagare*.atque adeò dicerentur mandatariæ; quæ reuocantur,ſicut mandatum ad libitum mandantis,vt per Bald.in rub.C.de conſtit.pecun.num.12.in fin.verſ.ſecundò circa hoc, Curt.Iun.conſ.132.ſub num 2.& 6.Rota Genuen.deciſ.10.Sed hæc diſtinctio meritò reijcitur à Scac.de commerc. & camb. §.2.Gloſ.5.ſub num.450. Etenim contra-
8 ctus cambij ſit ad vtriuſque cōtrahentis vtilitatem:& propterea,niſi vtriuſque concurrat voluntas non poteſt reſcindi,vt per Baldum loco citato, verſ. Quartò circa hoc: & conſ.348.aliàs conſ. 349.num.2. in fin. Soc.conſ.68.in princ. lib. 3. & ita ex communi Doctor. ſententia fuit definitum per Rotam Genuen.deciſ.32.ſub num.5. quam cum alijs refert idem Scac.loco citato, ſub num.447.vbi ſub num.450.verſ.Hæc limitatio,probat, quòd etiam in litteris diſpoſitiuis

tiuis,ſi datus ſit ordo gratia ſcribentis tantùm, poteſt re integra, per ſcribentem reuocari. Alter effectus quem operantur verba illa, *Pagarete*. eſt, vt ſolutio fiat ſine dilatione, iuxta tamen ea, quæ ſupra adnotauimus dicto præced.

Poteſt autẽ fieri ſolutio dupliciter: pro-
9 priè ſcilicet,& formaliter: & impropriè, ac fictè. Propria, & formalis ſolutio dicitur, quæ fit in formali ſpecie obligationis. vt ſi obligatio ſit de ſoluendo frumento, ſoluatur frumentum; ſi de pecunia; ſoluatur pecunia,&c. Etenim propria,& formalis ſolutio appellatur, qua debitor facit id, quod facere promiſsit, l. ſolutionis verbum, ff. de ſolut.& in Inſt quib.mod tollit.oblig. in prin. vndè ſi quis eſt obligatus ſoluere pecuniam auream,& eam ſoluat, dicitur propriè ſoluere: & ſi eſt obligatus tradere claues domus, & eas tradidit, dicitur propriè facta ſolutio,vt habetur ex Paul. Caſtr. in rub.de ſolut.& Scac.de commerc.& camb. §.2.Gloſ.5.ſub num.19 vbi ait, quòd licèt ſolutionis verbum ſignificet omnem liberationem; nihilominus ex communi vſu loquendi verbum, ſoluere, denotat propriè pecuniæ ſolutionem. Impropria vero, ſeu
10 ficta ſolutio vocatur ea,quæ & ſi non fiat in præciſa ſpecie,& forma obligationis;habet tamen per omnia vim, & effectum ſolutionis;atque adeò liberat debitorem, vt habetur ex Mant.de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit.17.ſub num.34.verſ.Illud quoque:Scac. loco citato,num 4 P.Iuſt.de contin. camb. q.5.num.24.& Syl.ver.ſolutio, num. 1.vbi ponunt multa exempla fictæ ſolutionis, & ſignanter compenſationem; & acceptilationem inter fictas ſolutiones connumerãt. vndè licèt acceptilatio non ſit propriè ſolutio;attamen adeò obtinet vim proprię,ac verè ſolutionis,vt ſtante ſtatuto,quòd contra inſtrumentum guarantigium non poſsit opponi, niſi exceptio ſolutionis, poſſet debitor opponere acceptilationem, vt per Guid. de Suz.tract.de Inſtrum. guarent. in fin.num.54 & 55.tom. 6.p.2.

Et quamuis liberatus per acceptilationem non dicatur liberatus per ſolutionem; eſt tamen verè liberatus à debito, & ab obligatione,vt habetur ex Paul. Caſtr. in l.ſolutam,num.2.in fin.ff. de ſolut. & Scac. d.Gloſ.5.num.48.cum plur. ſeq. vbi etiam num. 54. & 55. fictas ſolutiones appellat ceſsionem, & delegationem, nec non accommodationem ſcripturarum in mercatorum libris:quia illa ſcriptura obtinet vim ſolutionis,Rota Genuen.deciſ.2. num.4.in fin. & 5. Et quòd per ſolam ſcripturam in libro rationum fiat ſolutio citra pecuniam numeratam,docet Salon. de camb.q.4.ar. 3.contr.12.ſub num.4.verſ.colligunt,tom. 2. Imo apud famoſos mercatores raró numerari pecunias,ſed adſcribi in litteris crediti, vel debiti, teſtatur Nauar. lib. 5. ſuor. conſil.tit.de vſur.conſ.31.verſ. Ad primum iam: quem refert Scac.d. num.55. vbi etiã probat, quod ſolutio dicitur fieri in loco, vbi accommodatur ſcriptura: & per acceptationem chirogrophorum per Depoſitarios,& litterarum acceptationem per eos ad quos diriguntur: quibus adde P. Iuſtin. de contin.camb.q.5.num.24.& 25.An autem acceptilationis,& compenſationis exceptiones impediant executionem cenſus in Regno noſtro Neapolitano, vide ea, quæ adnotauimus in noſtris Commentar. in Extrauag.Pij V.de cẽſib.§.3.q.24.num. 89.cum plur.ſeq.

Eſt tamen verum, quòd adhoc,vt ficta
11 ſolutio habeat vim realis ſolutionis, exigitur,vt ſit aliàs poſſibilis: quia fictio eſt legis aduerſus veritatem in re poſsibili, & ex iuſta cauſa diſpoſitio, vt per Bart. & alios in l.Gallus,§.ſi eius,ff.de liber. & poſth. & facit tex. in l. qui ad certum, ff. loc. Etenim acceptilatio licèt ſit ficta quædam ſolutio; non tamen eſt ſolutio chimerica,ſed eſt ſolutio quædam virtualis, & æquiualens facta pro ſolutione reali,& vice illius. Vndè per acceptilationem litterarum,accommodationes ſcripturarum in campſorũ libris, nouationes, ceſsiones, & delegationes licèt fieri poſsint fidæ ſolutiones, quæ vim habeant veræ,ac realis ſolutionis, vt in l. ſi rem alienam,§.omnes,ff.de pignor. action. nihilominus quòd cenſeatur facta ficta ſolutio ab eo,qui nullo modo habet in bonis, nulla lege cauetur,cùm non fundetur fictio ſuper impoſsibili, aut in materia cambiorũ fuit deciſum per Rotam Genuen. deciſ. 1. num.22.& 23. his verbis, *Ceſſat enim ſolutio,& exactio à ſe ipſo,quando exigere,& ſoluere*

uere debens caret pecunia, l. diuortio, de negot. geſt. & ibi Paul. de Caſtr. &c. Quòd ergò dicta annotatio tempore feriæ elapſo; inducat ſolutionem in eo, qui non habet pecuniam, eſt inducere fictionem ſuper impoſsibile, l. Gallus, §. ille caſus, de lib. & poſth. l. qui ad certum, ff. loc. Hæc, & alia habẽtur ex Iuſtin. d. q. 5. à num. 22. ad 27.

Poteſt quoque fieri ſolutio litterarum, nõ
12 ſolùm per ſolutionẽ eius, cui litteræ cambij ſunt directæ ſimpliciter, & ſine proteſtu, de qua ſupra egimus; verum etiam per tertium, & per ipſummet, cui litteræ diriguntur, non vt mandatarium; ſed vt tertium. Exemplum prioris ſolutionis patet in eo, cui litteræ ſunt directæ, & qui recuſat ſoluere, ac complere litteras ipſas: nam tunc ſi tertius ſoluat nomine illius, qui eas ſcripſit in honorem litterarũ, tenet ſolutio, & actio acquiritur ipſi ſoluenti contra debitorem ſcribentem: ſiquidẽ vtiliter egit negotium ſcribẽtis, dum ſoluendo liberauit eum à ſuo creditore, vt habetur per Rotam Genuen. deciſ. 6. Menoch. conſ. 296. num. 24. & ita communiter ſeruari in Curia Mercat. teſtatur eadem Rota deciſ. 32. in fin. prin. Exemplum verò poſterioris ſolutionis eſt, cùm is, cui litteræ cambij ſunt directæ, non recuſat eas, ſed illas acceptat proteſtans ſe non acceptare litteras vigore mãdati, ſed illas acceptat tanquam tertius, & eaſdem vult ſoluere tanquam tertius pro ipſarum honore, & habere obligatum ſcribentem, & non eũ, quem ſcribens vult delegare, vt fuit reſolutum per d. Rotam Genuen. d. deciſ. 6. ſub num. 2. 7. & 8. & d. deciſ. 32. In fin. prin. & num. 1. & latè habetur per Scac. de commerc. & camb. §. 2. gloſ. 5. num. 357. cum plur. ſeq.

Quòd ſi is, cui litteræ cambij diriguntur,
13 illas non acceptet, nec alius appareat, qui eas velit ſoluere, tunc creditori ſufficienter conſulitur per proteſtationẽ, cuius formam ponit Scac. de commerc. & camb. §. 7. gloſ. 2. ſub num. 16. ſiquidem, ea facta, creditor cambij poteſt agere contra debitorem, vt per Rotam Genuen. deciſ. 8. num. 19. & contra eum via executiua vti, iuxta ſtylum Curię Genuẽſis, de quo per eundem Scac. loco citato, num. 4. & 5. & §. 2. gloſ. 5. ſub num. 316. cum plur. ſeq. vbi num. 318. & 319. teſtatur etiam, quòd Genuenſes, vel inter Genuenſes, & extraneos creditores cambij, eo caſu non ſolùm poſſe; ſed teneri proteſtationem adhibere intra 30. dies à die ſolutionis faciendæ; aliàs perdet lucrum cambij.

Dicitur quinto, *Per queſta prima de cam-*
14 *bio.* quoniam aliquando plures dantur litteræ, ad finem, vt ſi vna perdatur, altera præſentari poſſit, vt ſolutio fiat. Quòd adeò verum eſt, vt ſi littera deperdita citra culpam creditorijs cambij ab aliquo inueniatur, qui ſub falſo nomine eius, cui ſoluenda eſt, aut falſificata manu ſcribentis exegit ab eo, ad quem dirigebatur, à debiti ſolutione non ob id liberaretur cambij debitor, & is, ad quem litteræ diriguntur à ſolutione alterius: nam licèt bona fides ſoluentis excuſet debitorem, ſi eſt debitor certæ rei, ſeu ſpeciei; nõ tamen excuſat debitorem in genere, ſeu quantitate, vt habetur ex Paulo Caſtrenſi in l. ſi Procuratori, not. 3. num. 8. & Alex. num. 16. ff. de condit. ob cauſ. Rota Diuerſ. deciſ. 76. num. in fin. & num. 3. & Scac. d. §. 2. gloſ. 5. num. 340. cum plur. ſeq.

Dicitur ſextò, *Ducati 98. d'oro de Camera*
15 *della vecchia valuta.* Pro horum verborum explicatione ſunt quinque notanda. Primò quia Titio campſori fuerũt Genuæ à campſuario data ſcuta aurea iuſti ponderis, impreſſionis eiuſdem Ciuitatis, quodlibet 68. ſolidorum aureorum: & per ſupradictas litteras, vt ipſi Sempronio ſoluantur ducati. Secundò campſor recipit centum aureos Ianuenſes, & mandat ſolui Sempronio Romæ 98. ducatos. Tertiò campſori dantur ſcuta realia, & exiſtentia in rerum natura: & in litteris mandatur ſolutionem fieri in ducatis aureis Camaræ della vecchia valuta; quæ ſunt fictitia, & non reperiuntur in rerum natura. Imò in Vrbe cùm ſit mentio de cambijs, ea ſtatim intelliguntur celebrari ex ducatis de Camera; quorum centum valent centum, & duos cum dimidio de auro in aurum monetæ florentinæ; ſicut Neapoli cambia intelliguntur celebrari ex ducatis de Carlenis, quorum centum viginti valent centum ſcutos florentinos: in Hiſpania cõtrahuntur ex marauedinis æreis, quorum 500. valent vnum ſcutum: in

Flandria

Flandria contrahuntur groſſis, quorum 80. valent vnum ſcutum: in Brittania celebrantur ſtallinis, quorum 70. valent vnum ſcutum: in Gallia contrahuntur marchis, quarum vna valet 65. ſcutos illius monetæ, vt rectè declarat Lup. in c. nauigāti, §. 2. num. 17. verſ. aliquo modo, de vſur & Scac. de cōmerc. & camb. §. 2. Gloſ. 3. ſub num. 79. Quartò eſt adnot. quòd licèt ducati illi Cameræ non reperiantur; nihilominus ſolutio fit in ſcutis aureis Romanis, & pro 98. ducatis aureis Cameræ dantur ſcuta aurea Romana centum, quæ valent ſcutos aureos Ianuēſes 99. ſicut pro ſingulis ſcutis de marcha, qui non extant, dantur in nundinis Placentiæ ſingula ſcuta Ianuenſia, quorum quodlibet conſtat ex 68. ſolidis Ianuenſibus, & in Gallia valet 44. ſolidis turonēſibus, vt bene declarat Romoal. Col. de camb. cap. 11. vndè in hoc cambio Titius campſor lucratur ſcutum vnum: & Sempronius campſuarius minus recipit, quàm dedit.

Dicitur ſeptimò, *Per la valuta quà de contanti dal detto Sempronio*. ideſt pro valore pecuniæ hic receptæ à Sempronio: quādo autem contingeret, eundem mercatorem accipere ad cābium nomine alterius, & dare ſibimet ſuo nomine, vel alterius, ita vt gereret perſonam duorum, tunc vteretur in litteris, clauſula, *valuta contami*. ideſt pro valore pecuniæ, quam mihi ipſi ſolui.

Dicitur denique, *& mettete come s'auiſa*. quoniam mercatores habēt librum, in quo debēt adnotare debita, & credita: & ad hoc vt ſciat Caius, ad cuius rationem ſolutam pecuniam debeat adnotare; idcirco ſcribūtur aliæ litteræ, quæ nuncupantur, *d'auiſo*. de quibus infra, Deo duce, dicemus, in declaratione cambiorum per nundinas, ne bis idem repetamus. Beneuerum eſt, quòd quando in ipſiſmet litteris, vt ſupra declaratis, quæ dicuntur, *de cambio*. narratur cauſa propter quam pecunia eſt Romæ ſoluendà, tunc non eſt opus alijs litteris, quæ appellantur, *de auiſo*.

His igitur ſic adnotatis, breuiter reſpon-
16 detur, cambium per litteras, quo campſor accipit pecuniam in vno loco, reſtituturus in alio, & de quo agitur, & noſtra eſt controuerſia, eſſe iuſtum, ac humanæ ſocieti valdè vtile ac neceſſarium, iuſtèque ex eo percipi poſſe ſtipendium. Hæc concluſio eſt communis, quam tenent Caiet. in ſuis opuſc. tom. 2. tract. 7. cap. 6. & 7. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 10. ar. 1. & q. 11. ar. 1. Conrad. de contr. q. 99. Nauar. in c. nauiganti, num. 21. & ſeq. de vſur. & in Man. cap. 17. ſub num. 284 Lopez lib. 2. de contr. cap. 4. Molin. eod. tract. diſp. 403. Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 1. Leſſ. lib. 2. de iuſt. & iur. cap. 23. dub. 3. Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. de camb. cap. 5. Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 454. cū plur. ſeq. Valent. tom. 3. diſp. 5. q. 3. pun. 4. Salas de camb. dub. 8. Tuſch. tom. 1. ver. cambium, concl. 11. Bonac. de contr. diſp. 3. q. 5. prop. 4. Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 7. cum alijs quamplurimis, quos allegant. Hinc Bald. in c. 1. num. 9. de plus petit. huiuſmodi cambium valdè laudat. Etenim hæc eſt primeua cambiendi forma, qua antiquitus campſor nihil aliud præſtabat, quàm vt pecunia, quam ipſe recipiebat in vno loco, reſtitueretur in alio à ſuo procuratore, datis ad illum litteris.

Probatur hæc ſententia primò; quoniam
17 hanc cambiendi formam ab initio gentes ſibi introduxerunt, & ea paſſim vtūtur: nec aliquis fuit auſus illam damnare: ergò dicendum eſt tale cambium eſſe iuſtum, & iuri naturali, ac rationis dictamini valdè conſentaneum: ſiquidē quod ab omnibus Nationibus eſt receptum non poteſt eſſe, niſi ſecundum ius naturale; atque ideò iuſtum,
18 ac licitum: & eo maximè, quia iure ciuili permittitur, vt in l. traiectitia, & toto tit. ff. de naut. fœn. & vi noſtræ Extrauag. non ſolùm non damnatur; ſed certa forma pro eo celebrando conſtituitur.

Secundò, hoc cambium eſt valdè vtile;
19 imò & neceſſarium humano generi, cùm numiſmatum valor ſit varius in varijs, ac diuerſis locis, & variæ ſint hominum indigentiæ tàm in eodem, quàm in diuerſis locis: & per huiuſmodi cambium commodè, & citra omne periculum pecuniæ traijciuntur de loco ad locum, tum ad emēdas merces in remotiſſimis locis; tum etiam ad conſulendū hominū indigentijs: ergò tale cambium eſt iuſtum, ac licitum: aliàs humanis indigentijs non eſſet ſufficienter prouiſum.

Ter-

Tertiò lucrum ex hoc cābio paſſim per-
20 cipitur, & publicè celebratur inter bonos, ac legales viros citra omnem conſcientiæ formidinem: ergò ſignum euidens eſt hoc cambium eſſe licitum, & lucrum ex eo licitè percipi. Etenim conſuetudo celebrandi contractum per graues, & bonos viros, excuſat contrahentes non ſolùm à culpa; ſed etiam à pœna, vt latè ſupra probauimus, q. 8.

Denique probatur ex ijs, quæ dicemus in ſequenti queſtione, vbi non nullos iuſtos titulos afferemus, quibus lucrum ex tali cābio licitè percipi poſſe apertiſſimè demonſtrabitur: ergò cambium, de quo agitur non ſolùm eſt vtile, & neceſſarium; ſed iuſtum, ac licitum, naturali, ac Diuina lege permiſſum.

Ampliatur primò hæc concluſio, vt hu-
21 iuſmodi cambium verum, ac reale ſit, & ex eo iuſtè ſtipendium percipiatur, ſiue commutatio pecuniæ fiat cum pecunia diuerſa genere, ſeu diuerſa ſpecie; ſiue diuerſa numero tantùm: ſiquidem ſaluatur eſſentia, & natura permutationis in commutationibus non modò rerum, quæ genere, vel ſpecie differunt; ſed etiam rerum tantùm numero diſcrepantium: vt patet in commutatione bouis cum boue; agni cum agno, &c. vt habetur ex Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 8. ar. 1. & ex alijs. Vndè malè Medina de reb. per vſur. acquiſitis, q. 5. definiens cambium per litteras, inquit, quòd ſit commutatio pecuniæ vnius Regioni cum pecunia alterius; atque adeo, q. 9. quòd ſi in cambio ex conuentione partium pecunia ſoluenda eſſet ſimilis, quòd tunc non eſſet cambium, ſed mutuum: quia cùm non adſit diuerſitas monetarum concurrerent omnia ſubſtantialia mutui; cùm daretur pecunia cum trāſlatione dominij in accipientem, & periculum ſit accipientis, ac debeat non eadem numero pecunia reſtitui. Etenim licèt in his conueniant cambium, & mutuum; tamen in quamplurimis alijs differunt, vt ſupra probauimus, q. 8. in reſponſ. ad 3. argum.

Secundò ampliatur eadem concluſio, vt
22 cambium, de quo agitur, non ſolùm ſit iuſtum, & iuſtè ex eo lucrum percipiatur, ſi fiat cum campſore publico, ſeu ex officio; verum etiam ſi fiat cum perſona priuata, quæ campſoris munere non fungitur: ſiquidem huic quoque licitum eſt, ex huiuſmodi cambio emolumentum aliquod conſequi; niſi aliqua poſitiua lege perſonis priuatis fuerit interdictum lucrum ex cambio per litteras percipere; ſicut diximus ſupra de cambio ad minutum agentes. Etenim qui in vno loco pecuniam percipit, in alio eam ſoluturus eo ipſo alteri obſequium præſtat, ex quo citra pericula, & labores, ac expenſas aliò non transferret, vt q. ſeq. latius patebit: ergò licitè incrementum aliquod ex tali cambio conſequi poteſt. Ita Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 10. ar. 1. Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 451. in fin. & alij. Eſt ramen ve-
23 rum, quòd priuatis hominibus non eſt licitum tantum lucri ex dicto cambio percipere, quantum campſori ex officio fas eſſet; ſicut ſupra diximus de cambio ad minutum agentes: quia campſor publicus plures habet cauſas aſſequendi lucrum: perſona verò priuata pauciores, vt ſupra q. 14. oſtendimus. in reſp. ad 1. argum. Sot. loco citato, Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. c. 5. de camb. q. 7. verſic. Sed certè priuatis hominibus: & Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 6. q. 8. num. 397. vbi etiam addit, quòd Mercatores cùm ad alia ſoleant reſpicere in imponendo cambiorum pretio, ſi aliç rationes æquè militent in priuatis perſonis, ac in publicis campſoribus, non videt, cur non poſſint æquale lucrum referre: & propterea in praxi ita ſeruari teſtatur: quia in cambijs habetur tantùm ratio ad pretium cambiorum, quod currit in foro illa hebdomada.

Tertiò ampliatur dicta concluſio, vt iu-
24 ſtum ſit dictum cambium, & iuſtè conſequi poſſit ex eo lucrum; ſiue fiat de vno in aliud Regnum: ſiue de vna in aliam Ciuitatem infra vnum, & idem Regnum. Ita Sot. lib. 7. de iuſt. & iur. q. 6. ar. 1. retractans, re melius conſiderata, id, quod in contrarium docuit in eodem lib. q. 3. ar. 2. Nauar. in c. nauiganti, num. 28. de vſur. Garc. de contract. p. 2. cap. 12. Lopez eod. tract. lib. 2. cap. 11. verſ. Tertiò dicimus, Azor. loco citato, q. 6. Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 6. q. 6. Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 455. in fin. & alij, moti ex eo, quòd campſor licèt ad cambium det infra vnum, & idem Regnum; ſemper tamen campſuario obſequium præſtat: nam

nam illius pecuniam virtualiter dicitur aſportare, & aliquando realiter, vt dicemus, q. proxima. Item officium vtile in Repub. exercet in conquirendis, parandis, & aſſeruandis pecunijs, ad cambia celebranda ſeruientibus: & non minus periculi quandoque inſtat in transferendo pecuniam de loco ad locum infra idem Regnum, quàm de vno Regno ad aliud, vt Lopez ait, exemplificari poſſe in Regno Cataluniæ, vbi viæ ſcatent perditis hominibus, vbique graſſantibus.

Eſt tamen verum quòd non licet ex tali
25 cambio infra Regnum celebrato, percipere tantùm lucri, quantum percipitur ex cambio facto in locis extra Regnum: ſiquidem regulariter minores expenſæ eo caſu fiunt, & minora pericula imminent in pecunijs transferendis, inquit Lopez ibidem, verſ. Porrò, il 2. dicto primo. Et ita debere intelligi Sot. & alios contrarium ſentientes, putat Azor. d. q. 6. Imò hoc idem verum eſſe videtur iudicare Salon. de camb. cap. 4. ar. 2. ſub num. 1. verſ. Secundo cãbium: & verſ. Quartò in cambio, quoad illud cambium, in quo campſor prius dat pecuniam in vno loco, recepturus eam cambitam in alio: ſiquidem pecunia tanto minus valet, quanto magis diſtat, cùm plus valeat pecunia præſens, quàm abſens: & ita intelligendam eſſe, ait, noſtram Extrauag. ſtatuentem, in terminis rationem eſſe habendam longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur: quod quidem licèt verum nobis videatur; id tamen ex noſtra Extrauag. non videtur colligi poſſe: quoniam per dicta verba conſtitutio ipſa non ſtatuit, vt cambium, quod fit ad loca magis diſtantia fiat cum maiori lucro; ſed ne dum longiores termini præfigantur, quàm loca deſtinatæ ſolutionis expoſtulant, fœnerandi detur occaſio.

Imò ipſe audiui à campſoribus Genuen-
26 ſibus magni ponderis, quòd in cambijs per litteras non habetur ratio diſtantiæ, aut vicinitatis locorum pro intereſſe cambij taxando; ſed haberi rationem maioris, vel minoris æſtimationis, quam pecuniæ habent in diuerſis locis, in quibus cambia celebrãtur, propter maiorem copiam, vel inopiam earum in illis. Vndè Merc. de contr. tract. 2. cap. 5. & multi ex Recentior. dicunt, figmentum eſſe conſtituere iuſtitiam lucri cãbij localis in eo quòd talis contractus ſit translatio, ſeu tranſuectio quædam pecuniæ cum expenſis, periculis, & laboribus campſoris: ſed quia cùm talis contractus ſit cõmutatio pecuniarum, & vt plurimum celebretur in vno loco, in quo illarum eſt magna copia, in alium, in quo earundem eſt inopia, & è contra: atque adeò minus valet pecunia, vbi maior eſt eius copia, ſicut & aliæ merces, quàm vbi adeſt copia minor; idcirco, vt hæc inæqualitas diuerſæ æſtimationis reducatur ad æqualitatem exhibetur aliquando à campſuario ipſi campſori lucrum illud, & exceſſum: & aliquando è conuerſo recipit illud campſuarius à campſore. Idem habetur etiam ex Leſſ. lib. 2. de iuſtit. & iur. cap. 23. dub. 3. num. 26.

Hæc vera ſunt de iure communi, & lo-
27 cum ſibi vendicant vbi non adeſt conſuetudo in contrarium. Etenim teſtatur Salon. de camb. q. 4 ar. 2. contr. 5. num. 4. quòd in Hiſpania ex communi mercatorum conſuetudine non fiunt cambia de loco ad locum infra idem Regnum: imò lege humana id eſt expreſsè prohibitum in Regno Caſtellæ, & in Luſitania. Non eſſet tamen obligatio reſtituendi, quando id lucri, quod perciperetur, ex natura rei iuſtum eſſet, vt habetur ex Filliuc. tract. 35. cap. 6. q. 6. concl. 2. num. 395. & in dubio lex prohibens cambium infra idem Regnum, debet intelligi de cambio ad nundinas, in quo ſolet committi vſura: non autem de cambio, de quo agitur, in quo ceſſat omnis ſuſpicio, vt poſt alios docet Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. pun. 3. lim. 11. num. 10. quibus adde ea, quæ ſupra adnorauimus in procem. q. 15. & infra latius ſuo loco dicemus.

Sic ampliata limitatur ſupradicta con-
28 cluſio, vt ita demum cambium, de quo agitur, ſit iuſtum, & ex eo iuſtè lucrum percipi poſſit, ſi tria in eo celebrando copulatiuè concurrant, vt colligitur ex Nauar. in Man. c. 17. num. 228. littera N. Molin. de contr. diſp. 403. Reginald. lib. 25. ſuæ prax. num. 452. & Romoal. Col. de camb. cap. 5. Primò enim exigitur, vt ſeruetur æqualitas æſtimationis, ac valoris inter pecuniam, quæ datur, & pecuniam, quæ recipitur. Secundò,

vt

vt campſor pro tali cambio non plus recipiat incrementi, quàm à lege eſt taxatũ: vel ſi taxatum non exiſtat, vt plurimum accidit, illud incrementum erit iuſtũ, quod prudentũ arbitrio, aut communi cõſuetudine præfinitur, penſatis circumſtantijs, de quibus, q. ſeq. dicemus. Non tamen committet vſuram cãpſor, ſi in tali cambio excedat in incremẽto percipiendo: quoniã ipſe nec formaliter, nec virtualiter mutuat; at vbi mutuum non eſt, vſura committi non poteſt, quãuis iniuſtitia interueniat cũ obligatione reſtituendi, vt habetur ex eodẽ Molina, loco citato. Tertiò requiritur, vt is qui à campſore recepturus eſt pecuniã in loco ſolutionis faciendæ, non minuat ei iuſtam ſuam mercedẽ ratione dilatæ ſolutionis; aliàs vẽderet tẽpus, & vſuram cõmitteret, vt rectè declarat Romoal. Col. loco citato. Idem dicendum eſt, ſi cernens campſorem indigere hic pecunia tribuat eam illi cum onere, vt tantundem reſtituat in loco diſtanti: tunc enim cùm petat vltra ſortem onus trãſportandi pecuniam in locum diſtantem, quod onus eſt pecunia æſtimabile, vſuram committit. Ita ex Nauar. & alijs, Molina d. diſp. 403. ſub num. 8. quod tamen an ſit ſimpliciter verum, infra patebit, q. 3. in fin. in qua agitur de cambio locali inito gratia vtriuſque: quibus adde, quæ habentur ex Ioan. de Salas de camb. dub. 8. ſub num. 2.

De iuſto titulo, & cauſis iuſtis percipiendi lucrum ex cambio, quo cãpſor accipit pecuniam in vno loco, reſtituturus in alio. Q. II.

SVMMARIVM.

1 Lucrum ex cambio, in quo campſor primò pecuniam accipit in vno loco, reſtituturus deinde in alio, quibus ex titulis iuſtè percipi poſſit, variæ Doctor. recenſentur opiniones.

2 Campſor accipiens pecuniam in vno loco in alium traijciendam, ſuo periculo ſuſcipit, ita vt ſi pereat, ſibi pereat.

3 Campſor pecuniam in vno loco recipiens, in alium traijciendam, meretur mercedem ratione obſequij, periculorum, laborum, & expenſarum.

4 Campſor pecuniam accipiens in vno loco in alium traijciendam meretur ſtipendium, etiam ſi ratione correſponſalis, amici, aut propriæ induſtriæ pericula, labores, & expenſas non ſuſtineat.

5 Campſor accipiens pecuniam in vno loco in alium traijciendam ratione intereſſe, ac publici officij ſtipendium meretur.

6 Campſuarij accipientes pecunias in vno loco in alium traijciendas parum hodie exiſtimant traiectionem de loco ad locum, ſed ex communi praxi habent rationem maioris, aut minoris exiſtimationis, quam habent pecuniæ in diuerſis locis.

7 Campſori dans pecuniam in vno loco in alium traijciendam ſæpe ab ipſo campſore lucrum ex tali cambio conſequitur: & non campſor à dante.

IN hac re quot homines tot ſunt ſenten-
1 tiæ. Nam Caiet. in ſuis opuſc. de camb. cap. 7. & Fabian. Genuen. eo. tract. p. 2. c. 5. & alij, qui volunt, huiuſmodi cambium eſſe contractum emptionis, ac venditionis, dicunt, incrementum ex tali cambio percipi; quia campſor pecuniam ſuam pluris vẽdit, tanquam mercem aliquam. In hanc ſententiam licèt videatur inclinare Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 6. q. 2. concl. 3. nihilominus inquit, difficilè explicari poſſe, quare campſores ſemper lucrum percipiãt, cùm tamen aliquando pecunia ab eo recepta plus valeat, quàm illa, quam reddunt alibi: at in emptione, ac venditione debet eſſe æqualitas rei, & pretij. Alij qui volunt, cambium, de quo agitur eſſe ſimplicem commutationem, dicunt, lucrum ex eo percipi à campſore ratione aſſecurationis: ſiquidem tenetur campſor curare pecuniam in deſtinato loco eſſe ſoluendam liberam, & exemptam ab omni periculo: nam campſor accipiens hìc pecuniam aliò traijciendam, non ſolùm ſuſcipit onus transferendi; ſed etiam periculum, ita vt ſi pereat, non danti; ſed ipſi recipienti pereat. Alij putãt, dictũ cambium eſſe contractum locationis operũ; & propterea cãpſorem mercedẽ mereri; quia pecunia per eũ traijcitur, ſeu trãſfertur ſuis ſumptibus, induſtria, periculis, ac laboribus. Qui verò arbitrãtur tale cãbium eſſe contractum mixtum ex commutatione, & locatione operum, conſequenter dicunt,

ex duplici titulo campſori deberi mercedem;nempe ex titulo aſſecurationis;& quia pecuniam transfert ſua induſtria,laboribus, periculis, & expenſis. Alij cenſent, quòd cambia cùm de loco ad locum celebrantur,hodie nulla alia ratione,titulo,ſeu nomine campſores lucrum ex eis percipere, niſi ratione maioris, vel minoris æſtimationis, quam pecuniæ habent in diuerſis locis, in quibus cambia celebrantur propter maiorem copiam, vel inopiam earum in illis. Alij denique dicunt eſſe mutuum;atque ideo lucrum ex eo non poſſe percipi niſi ratione alicuius intereſſe.

Nos autem vt conſequenter loquamur;
3 quoniam ſupra q. 10. probauimus, cãbium non eſſe formaliter emptionem, ſeu venditionem; nec formaliter permutationem, nec locationem ſeu conductionem ſimpliciter, nec contractum mixtum ex commutatione, & locatione, nec contractum mutui;ſed cõtractum innominatum,do vt des: & quòd de natura contractus innominati ſit, vt poſſit reduci ad plures nominatos, quibus ſit magis ſimilis, & ſecundum eos regulari;idcircò cùm contractus talis cambij ſit valdè ſimilis contractui locationis operum, meritò ad illum reducendum eſſe exiſtimamus; atque ideo, cãpſorem mereri mercedem ratione obſequij;quia pecuniam hinc aliò transfert, vbi tunc campſarius indiget;vt rectè declarat Sot. lib. 6. de iuſt.& iur.lib.10.artic. 1. Conrad. de contr.q.99. concl.2.& alij. Secundò ratione periculorum, quibus campſor exponitur mercedem meretur:nam ſi pecuniæ, quas accipit, pereant, ſibi pereunt; non autem campſuario eas danti: ſiquidem tenetur curare pecunias in deſtinato loco eſſe ſoluendas liberas ab omni periculo, cùm campſor accipiens hìc pecunias aliò traijciendas, non ſolùm ſuſcipit onus transferendi, ſed etiam periculum, vt ſi pereat non danti, ſed ipſi pereat, vt habetur ex Lopez lib.2. de contract.ſub tit. de camb. cap.4. qui ait, hanc ſententiam eſſe omnium receptiſſimam. Hanc eandem opinionem tenet Leſſ. lib.2. de iuſt.& iur.cap.23.dub.3. Romoal. Col. de camb.cap.3. & alij Recentiores: imò & antiquiores Theologos eam agnouiſſe teſtatur Salon.de camb.q.4.ar.2.num. 3. Vndè meritò hoc cambium in Hiſpania lingua vocatur ex Lopez loco citato, *Traſpaſſo di diniero, e paſſage*. Tertiò campſor ex hoc cambio meretur ſtipendium ratione laborum, & expenſarum in ſoluendis pecunijs in loco, vbi campſuarius indiget: oportet enim eum ſtipendiatos habere agentes, & procuratores in loco deſtinatæ ſolutionis.

Ne ob vt ſi dicatur, quòd aliquando ac-
4 cidit, vt campſor in loco ſolutionis faciendæ conſanguineum,vel amicum habeat,qui pro ipſo ſoluat, & ad quem litteræ mittantur citra omne periculum, labores, & expenſas:quoniam reſpondetur, id non conſiderari, cùm ſit per accidens; ſed ſatis eſt, quòd per ſe res ipſa prædictis incommodis ſubijciatur: quòd autem campſor prædicta pericula,labores,& expenſas deuitet,id ſuæ induſtriæ tribuendum eſt, quam non tenetur alteri donare, vt rectè docet Sot. loco citato,Azor. p.3. Inſtit. moral. lib.10. de camb cap.4.q.3. Reginal. lib.25. ſuæ prax. num.453.& Leſſ. dicto dub.3. num.20. qui num.21. licèt velit, campſores pro hac virtuali translatione non poſſe recipere tantum, quantum ſi pecuniam re ipſa traijcerent, & aſportarent ad locum deſtinatæ ſolutionis;nihilominus Romoal. Col.d.cap. 5. contrarium videtur tenere: ſiquidem is, cui committitur ſolutio facienda, licèt non ſit campſoris procurator,ſed amicus, aut conſanguineus, ſeu correſpondens; ipſe tamen campſor remanet eidem obligatus tantundem ſoluere:quæ quidem obligatio eſt pretio æſtimabilis.

Vltra ſupra numeratos titulos, ſi cõcur-
5 rat aliqua ratio intereſſe quod ipſe campſor pati poteſt vel ratione pecunia,vt quia dat meliorem, & viliorem recipit, & minus expendibilem, vel ratione loci, vt quia pluris æſtimatur pecunia in loco, vbi eam dat, quàm in loco vbi recipit; ratione talis intereſſe ſtipendium quoque campſori debetur, eò maius, quo plures habet iuſtè percipiẽdi titulos. Imò ſi campſor eſt campſor ex officio, ratione quoque publici officij mercedem inſuper conſequi poteſt,vt per Doctores ſupracitatos, quibus adde ea, quæ latè habentur ex Ioan. de Salas de camb.dub.8. num.2.cũ plur. ſeq.qui rẽ hanc diffusè pertractat,& quamplurimos Doctores allegat.

Ca-

Cæterum licèt hæc vera ſint, & in ta-
6 xando pretio cambij, de quo agitur, de prę-
dictis titulis, & cauſis eſſet habenda ratio;
campſores tamen aliter in praxi ſeruant: ſi-
quidem parum ęſtimant traiectionem illam
virtualem, & de loco non curant, an valdè
diſtet, vel ſit propinquus: ſint ne pericula
itinerum vel non; ſed habetur ratio maio-
ris, vel minoris æſtimationis, quam pecu-
niæ habent in diuerſis locis, multitudinis, &
paucitatis cambientium, commoditatis lo-
corum ad transferendam pecuniam: & pro-
pterea ſæpe accidir, vt is, qui dat pecuniam
7 campſori aliò traijciendam lucretur à cam-
pſoribus, ac ſi ipſemet campſoris munus
exerceret. Vndè ait Leſſ. lib. 2. de iuſt. & iur.
cap. 23. dub. 3. num. 26. Filliuc. tom. 2. qq.
moral. tract. 35. cap. 6. q. 2. & 7. campſores
huiuſmodi patenter oſtendere, ſe non intel-
ligere iuſtos titulos, ob quos in reali cam-
bio incrementum aliquod poſſent percipe-
re, & ſæpe alia quædam conſiderare, quæ
magnam vſuræ continent ſuſpicionem: &
cùm rationem habeant maioris, aut mino-
ris æſtimationis, quam pecuniæ habent in
diuerſis locis, in quibus cambia celebran-
tur, propter maiorem copiam, vel inopiam
earum in illis, hac ratione teſtatur Mercat.
de contr. tract. 2. cap. 5. campſores, & Mer-
catores ditiores, huiuſmodi negotiationi
vacantes ſolere congregare magnam pecu-
niarum copiam in locis, in quibus norunt
pecunias defecturas: & ideo quando cam-
pſor pecuniam dat in loco, in quo eſt illius
inopia, reſtituendam illam in loco vbi eiuſ-
dem eſt copia, lucratur campſor: ſi verò re-
cipiat illam campſor vbi eſt pecuniæ ino-
pia, reſtituendam campſuario vbi adeſt ip-
ſius copia, lucratur campſuarius, & non cã-
pſor. Non tamen huiuſmodi campſores re-
gulariter ſunt tanquam vſurarij condem-
nandi, quando pretia communi iudi-
ciò ſunt conſtituta, vt commu-
niter fieri ſolet: ſiquidem
in hac re ſincerè ſe
habere ſatis o-
ſtendunr,
vt
inquit Leſſ. loco
citato.

An campſor idem lucrum ex prædicto cambio percipiat, ſiue pecuniam, quam accipit, ſit eiuſdem valoris, ſiue plus, vel minus valeat in loco ſolutionis faciendæ. Q. III.

SVMMARIVM.

1 *Campſorem accipientem pecuniam in vno loco reſtituturum in alio deſtinatæ ſolutionis, idem lucrum ex tali cãbio conſequi nõ poſſe, ſiue pecunia ſit eiuſdem valoris, ſiue plus, minuſue valeat, qui doceant, recenſentur.*

2 *Cambium, quo campſor pecuniam accipit aliò traijciendam, aliquando fit gratia dantis, & accipientis ſimul: quandoque gratia dantis tantùm, & denique gratia accipientis dumtaxat.*

3 *Cambium, quo campſor pecuniam accipit, aliò traijciendam, aliquando fit gratia dantis, & accipientis ſimul: quandoque gratia dantis tantum: & denique gratia accipientis dumtaxat.*

4 *Cambium, quo campſor pecuniam accipit aliò traijciendam. vbi idem pretium habet, ſi celebratur gratia vtriuſque cambientis ad mutuam petitionem, à neutro lucrum accipi poteſt. Idem dicendum eſt ſi nec mutua, vel alterius petitio interueniat.*

5 *Cambium, quo campſor pecuniam primò accipit, ſoluendam in alio loco, vbi eſt eadem in valore, licèt fiat gratia vtriuſque; nihilominus ſi alter ab altero rogetur, primò rogatus poteſt petere mercedem aliquam.*

6 *Merces vltroneæ vileſcunt.*

7 *Campſor cur duplex lucrũ ex vno, & eodem cambio conſequi poſſit, ratio aſſignatur.*

8 *Equum petens ab aliquo pro eundo Romam, quamuis niſi rogatus, fuiſſet illum ſuis expenſis aliàs tranſmiſſurus, non ipſe petens, ſed rogatus mercedem meretur.*

9 *Equum petentem ab aliquo, qui aliàs ſuis expenſis erat illum tranſmiſſurus, non teneri ad mercedem aliquam, qui doceant, recenſentur.*

10 *Virtuale, ac reale ſe habent ſicut tacitum, & expreſſum.*

11 *Cambium ſi contingat fieri gratia dantis tantum pecuniam in vno loco, vt ſibi ſoluatur in alio, ſi pecunia eſt eiuſdem valoris, tunc campſor nihil aliud petere poteſt præter puram mercedem.*

12 *Campſor accipiens pecuniam aliò traijciendam, vbi eſt eiuſdem pretij, poteſt mercedem conſequi, etiam ſi campſor ipſe in loco pecunia indigeat, vbi recipit.*

13 *Cambium ſi fiat gratia dantis tantum pecuniam in vno loco, ſoluendam in alio, vbi pluris æſtimatur, tunc pecuniæ reduci debent ad æqualitatem, & campſori exceſſus pecuniæ cum iuſta ipſius mercede tribui.*

14 *Campſor cur dans pecuniam Toleti per Romam, minorem quantitatem accipit: & dãs Romæ per Toletum, maiorem.*

15 *Cambium omne ad iuſtitiam cõmutatiuam pertinet, & ideo in eo ſeruari debet æqualitas.*

16 *De minimis non curat Prætor.*

17 *Contrahentes ſi conueniant, pecuniam eandem numero eſſe transferendam ad locum, vbi plus valet per veram, ac realem tranſportationem, ambo lucrabuntur.*

18 *Campſores hodie lucrũ per litteras recipiunt ratione maioris, vel minoris æſtimationis pecuniarum in diuerſis locis.*

19 *Cambium per litteras quando ſit gratia vtriuſque, & pecuniæ vnius loci ſint inferiores in valore, reducendæ ſunt ad æqualitatem, & neutri debetur ſtipendium, ſi ad mutuam petitionem celebretur.*

IN hac re partem negatiuam docent Sot.
1 Rebel. & alij, quos refert, & ſequitur
Ioan. de Salas in ſuo tract. de camb. dub. 8.
circa fin. quando pecunia in loco, vbi datur
campſori plus valet; aliàs ſecus. Mouentur
ex eo quòd aliàs campſor duplex lucrum
reportaret pro eodem obſequio; nempe integram
mercedẽ, & pecuniæ exceſſum. Vndè
volunt, quòd aliquãdo contingat, vt cãpſuarius
non ſolùm nõ teneatur mercedem
cambij ſoluere; quin potius poſſit aliquid
pretij exigere vltra quantitatem pecuniæ
alibi à campſore ſibi ſoluendam, ſi exceſſus
valoris vbi à cãmpſuario pecunia traditur
maior ſit toto pretio iuſto tranſportationis.
Hæc ſententia licèt ſit vera; non tamen
2 eſt vera ſimpliciter; ſed multas habet limitationes:
qua propter ad eius explicationẽ
eſt adnotandum primò, quòd cambium, de
quo agitur, per quod campſor accipit pecuniam
in vno loco, ſoluendam in alio; contingit
tripliciter celebrari: primò cãbiendo de
vno loco in alium, vbi pecunia idẽ pretium
habet, vel quia eſt eiuſdem ſpeciei, vt quando
fit cambium de loco ad locũ infra idem
Regnum, vel eandem Prouinciam: aut quia
etſi ſpecie differat, eſt tamen eiuſdem valoris,
vt ſunt teſtones Florentini, & Romani.
Secũdò celebratur cambium de vno loco,
vbi pecunia minus æſtimatur, ad locum, vbi
plus valet. vt ſi campſor accipiat Toleti
centũ aureos, ſoluturus eos Romæ: etenim
Toleti ob pecuniarum copiam aureus minus
valet, quàm Romæ, vbi non adeſt tanta
pecuniarum abundantia. Tertiò fieri ſolet
cambiũ de loco vbi pecunia plus valet ad
locum, vbi minus valet. vt ſi campſor accipiat
centum ſcuta aurea Romæ, ſoluturus ea
Toleti.
Secundò eſt adnot. quòd vt diximus ſu-
3 pra in explicatione prooem. q. 12. circa fin.
& hoc eodem §. q. 1. circa prin. cambium,
de quo controuertitur, aliquando contingit
fieri gratia vtriuſque cambientis. vt ſi Titius
Romanus indigeat centum aureis Genuæ,
quos habet Romæ: & Sempronius Genuenſis
indigeat centum aureis Romæ,
quos habet Genuæ: & ex communi conſenſu
Titius det Sempronio Romę centum aureos,
vt ſibi reſtituantur à Sempronio Genuæ;
quoniã Titius indiget pecunia illa Genuæ,
& Sempronius Romæ. Secundò contingit
cambium gratia dantis pecuniam dũtaxat
in vno loco, recepturus in alio. vt ſi
Sempronius habeat cẽtum aureos Genuæ,
quibus indigeat Romæ & dat illos campſori
Genuæ, vt ſibi reſtituat Romæ. Tertiò cũtingit
cambium celebrari gratia accipientis,
vt ſi Titius indigeat centum aureis Genuæ,
& eos accipiat à Sempronio Romæ
per Genuam, vt d. q. 1. latè declarauimus.
His adnotatis, ſit

Prima Concluſio.

SI cãbiũ, de quo agitur fieri cõtingat gra-
4 tia vtriuſque cãbientis ad mutuã petitio-

tionẽ,de loco ad locũ, vbi pecunia idẽ pretium habet, tunc à neutro lucrũ ex eo percipi poteſt. Hæc concluſio eſt Mercati, & Gaet. quos refert, & ſequitur Lopez lib. 2. de contract.cap.3.concl. 2. Romoal. Col. de camb.cap.32.Salon.eod.tract.q.4.ar.2. contr.2. in reſponſ. ad argum. primæ opin. Reginal.lib.25.ſuæ prax.num. 460. & eam probabilem eſſe tenet Molſ. p. 2. ſuæ ſum. tract.12.cap.7.num.54.Probatur,quoniam huiuſmodi cambium eſt vtrique fauorabile,cùm ob vtilitatem vtriuſque fuerit celebratum: ergo non magis vnus ab altero ſtipendium petere poteſt. Confirmatur,quia neuter poteſt ſtipendium, ſeu intereſſe petere ratione æſtimationis, ac valoris pecuniæ, cùm nos ſupponamus in vtroque loco pecuniam eſſe eiuſdem æſtimationis. Nec etiam ratione virtualis tranſportationis pecuniæ ex vno loco ad alium:ſiquidem vnus virtualiter transfert pecuniam alterius à loco,vbi non indigent ad locum, vbi ea indigent: & propterea cùm æqualis ſit famulatus vnius erga alterum, neuter eorum hac ratione poteſt ſtipendium prætendere ab altero. Idem dicendum videtur, quando neuter contrahentium ab altero rogatur, aut præuenitur, vt habetur ex Rebell. de oblig.iuſt.p.2. lib.11. q. 7. quem refert, & ſequitur Ioan.de Sal.de camb. dub.11.ſub num.3.§. ipſe verò ait: & §. idem quod dicit: vbi hanc concluſionem extendunt in tranſportationem equi vtrique contrahentium neceſſariam; quoniam eadem eſt ratio de vtroque, & ſic daretur quaſi bellum iuſtum ex vtraque parte.

Dixi, *gratia vtriuſque cambientis*. ideſt
5 propter neceſſitatem, ſeu vtilitatem vtriuſque,& ad mutuam petitionem,vel neutrã: quia ſi alter eorum fuit rogatus cambire ab altero,quamuis cambium fieret propter neceſſitatem vtriuſque, tunc is, qui fuit rogatus cambire, poteſt petere ex tali cambio lucrum,ac ſtipendium, vt docet Sot. lib. 6. de iuſt.& iur.q.10.ar.1.Reginal. lib.25.ſua prax. num.460 in fin. Salon. loco citato, Medin.Molin. & Leſſ.quos refert, & ſequitur Salas d. dub. 11. ſub num. 2. Molſ. d. cap.7.num.55.& Filliuc.tom.2.qq. moral. tract. 35.cap. 6. q.9. concl. 2. num. 396.
6 Rationem autem hanc eſſe volunt; quia miniſterium,quod campſor præſtat,eſt pretio æſtimabile, etiam ſi ex eo commodum referat: & quia ſicut merx vltronea vileſcit, ita etiam campſore, qui prior rogat alterũ, & ſe offert ad ſoluendam pecuniam pro accepta viliorem reddit partem ſuam, vt habetur ex Medin. de camb. q. 5. Molin. de contr. diſp. 305. num. 2. Toler. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 52. num. 6. Rebel. d.q.7. Salas d. dub. 11.ſub num.3.§. ipſe verò, & ex alijs, quos refert, & ſequitur Bonac. de contr. diſp.3.de camb.q.5. pun. vnico, ſub num. 23. Quod quidem verum eſſe inquit Scac. de commerc.& camb.§.1.q.7.p.2.ampl.6. num.9. niſi is, qui præuenit quærẽdo cambium,illud quærat vt campſor: & is,qui requiritur, requiratur vt campſarius: ſecus autem è conuerſo, quando quærens quæreret,vt cãpſuarius: & ita inquit, procedere doctrinam Soti, & aliorum; cum qua limitatione concordat. Azor.p. 3. Inſt. moral.lib.10.de camb.cap. 5. q. 7. in fin.dum ait, quòd ſi mihi opus eſſet pecuniã meam ex Hiſpania Romam tranſportare,& Titius in Hiſpania peteret à me pecuniam illam, reſtituturus eandem Romæ: Titius, qui ea pecunia indigebat in Hiſpania, poteſt nihilominus à me lucrum exigere: quia,inquit, facit officium nummularij.

Eſt tamen verum,quòd ſi tam campſor,
7 quàm campſuarius eorum neceſsitatem inuicem compertam haberent, poſſunt inuicem aliquid ex charitate remittere: ſed qui nollet, non peccaret mortaliter: ſicut nec qui indigens mille aureis in Hiſpania, tradat eos mercatori,& hic alium quærat, qui accipiat ad cãbium pro Hiſpania: ſiquidem licèt mercator dupliciter lucretur, pro ſolutione in Hiſpania recipiendo Romæ, & pro ſolutione facta Romæ, vt recipiat in Hiſpania; tamen quia vtrunque obſequium eſt pretio æſtimabile, & ſua induſtria vtrũque cambium in ſuum commodum cedit, ideo iuſtum eſt vtriuſque lucrum. Ita Salas, quem refert, & ſequitur Filliuc. loco citato.

Idem dicendum eſt de tranſportatione
8 equi vtrique cõtrahentium neceſſaria: nam ſi ego exiſtens Neapoli remiſſurus eſſem equum Romam meis expenſis,ſi quis peteret à me dictum equum titulo locationis,

quo Romam peteret, poſſem proculdubiò pro locatione dicti equi mercedem petere: ſed ſi ego eſſem primus, qui rogaſſem Romam iturum, vt equum illuc reportaret, quâuis equo ipſo indigeret, poſſet vtique à me mercedem aliquam conſequi, vt habetur ex Sot. loco citato, Lopez lib. 2. de contract. cap. 4. q. 2. in 2. argum. & ex alijs, quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas, d. dub. 11. §. Idem quod dicit.

Illud autem hoc loco nolui eſſe ſilentio
9 prætereundum, quod tradunt Molfeſ. loco citato, & Romoal. Col. de camb. cap. 32. dum ea, quæ ſupra diximus ex Soto, & alijs, probabiliter tantùm dicunt ſuſtineri poſſe, Imò Mercat. de camb. cap. 2. Garc. de contract. cap. 33. num. 3. & Lopez eod. tract. lib. 2. cap. 3. concl. 2. licèt ea, quæ ſupra adnotauimus vera eſſe putent quoad equi tranſportationem; nihilominus contrariam ſententiam docent quoad cambium, de quo agitur, exiſtimantes diuerſam rationem eſſe de equo, & cambio; quia equus nõ permutatur ſicut permutatur pecunia in cãbio. vndè cũ cãbium prędictũ ſit cõtractus verę, ac realis cõmutationis pecuniæ pręſẽtis cũ pecunia loco abſenti, in quo cambitur moneta eiuſdem valoris, contra iuſtitiam eſſe dicunt aliquid percipi ex tali cambio; ſicut ſi commutaretur liber exiſtens in vno loco pro alio exiſtenti in loco altero eiuſdem valoris, & qualitatis, niſi aliqua ratio intereſſe concurrat.

Sed re vera, oppoſitis non obſtantibus,
10 arbitror non eſſe recedendum ab ijs, quæ ſupra concluſimus ex Sot. & alijs: ſiquidem in vtroque caſu militat eadem ratio: quoniam ſimilitudo ſit quoad traſportationem: etenim ſicut tranſportatur equus; ita etiam tranſportatur pecunia, cum hac tantùm differentia, quòd equus tranſportatur realiter, & cum effectu; pecunia verò virtualiter modo ſupra explicato: quæ quidem differentia non eſt eſſentialis, cùm tranſportatio pecuniæ virtualis, ſit æquiualens reali tranſportationi: ſiquidem virtuale, & reale ſe habent ſicut tacitum, & expreſſum, at taciti, & expreſſi eadẽ eſt virtus, l. cùm quid, & ibi Doctor. ff. ſi cert. petat. Poteſt etiam reſpõderi ex Salon. de cãb. q. 4. ar. 2. cõtr. 2. ſub num. 2. quòd quamuis equus, qui reducitur, idem numero reſtituatur, & in cambio pecunia alia, ac diuerſa; nihilominus exemplum eſt ſatis accommodatum inſtituto, ad quod adducitur: quoniam in hunc finem affertur, vt ex eo intelligatur, quòd quando obſequium, quod quis alteri confert, ſecundum ſe, & abſolutè eſt pretio æſtimabile, itaut poſſit pro illo tale pretium tuta conſcientia exigi, non aufertur facultas illud percipiendi ex eo quòd idem obſequium vtile quoque ſit, & expediens præſtanti illud, ad quod demonſtrandum exẽplum de tranſportatione equi videtur quidem rei noſtræ ſatis accommodatum, cùm in vtroque caſu militet eadem ratio.

Secunda Concluſio.

11 SI cambium contingat fieri gratia dantis pecuniam tantùm campſori in vno loco, vt ſibi ſoluatur in alio, vbi pecunia ipſa idem pretium habet, tunc campſor nihil aliud poteſt ex dicto cambio conſequi, niſi puram mercedem, ratione realis, vel virtualis tranſportationis pecuniæ de loco, vbi ea dans non indigeat, ad locum vbi eadem ipſi ſit opus. Probatur, quia non poteſt prætendere intereſſe ratione æſtimationis pecuniæ: quia pecunia eodem modo æſtimatur in eodem loco: ergo mercedem intendere poteſt campſor ſolùm ratione obſequij, periculi, laborum, & expenſarum ob dictam pecuniæ tranſportationem. Et ſi eſt campſor publicus augetur ſibi merces ratione officij, iuxta ea, quæ ſupra diximus q. præced.

Ampliatur hæc concluſio, vt vera ſit,
12 etiam ſi campſor ea pecunia indigeret in loco vbi eam recepit: nam adhuc mercedem conſequi poteſt ratione traiectionis, ſeu virtualis tranſportationis pecuniæ. Vndè ſi campſor, cui Titius centum aureos dederit Romæ, vt ipſi ſolueret Toleti, adeò eis indigeret Romæ, vt niſi præuentus fuiſſet à Titio, & primò rogatus recipere Romæ, vt ſolueret eam Toleti, ipſe campſor rogaſſet prius ipſum Titium, vt pecuniã prædictam ſibi daret Romæ ſoluendam Toleti cum intereſſe, adhuc campſor vt ſupra rogatus poteſt à Titio mercedem percipere pro tranſportatione reali, vel virtuali dictorum aureorum

ſeorum centum. Etenim campſor hoc caſu manet ad pecuniam ſecurè transferendam conductus; etiam ſi prior rogauerit; non autem ipſe Titius, qui pecuniam dedit: quapropter id, quod per ſe in hoc cambio dicitur, & attenditur, eſt neceſſitas dantis: vtilitas verò campſoris tantùm per accidens conſideratur: ſicut accidit contractui, quo agaſo conducitur ad transferendam pecuniam, qua ipſe opus habeat in loco, vbi eam recepit, vt rectè declarat Lopez lib. 2. de contract. cap. 4. q. 2. in reſp. ad prim. argum. & latè Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 2.

Tertia Concluſio.

13 SI cambium fiat gratia dantis tantùm pecuniam campſori in vno loco vbi plus valet, ſiue eius valor ſit legalis, ſiue conſuetudine ſit taxatus maior ratione materiæ, vel ex alia cauſa; tunc pecuniæ debēt reddi ad æqualitatem, ita vt tanti æſtimationis ſit pecunia, quæ datur, quàm pecunia, quæ recipitur. Et campſori dabitur primò exceſſus pecuniæ, quæ pluris æſtimatur in loco ſolutionis faciendæ: & deinde iuſta merces pro virtuali tranſportatione pecuniæ de loco ad locum per litteras. Et ſic campſor in hoc cambio lucrabitur duobus modis: primò propter labores, & expenſas, quæ ſuſtinet in transferēdo pecuniam aliò: ſecundò propter augmentum debitæ pecuniæ, ferendo illam ad locum, vbi plus valet. Siquidem quemadmodum in alijs commutationibus, ita in cambio requiritur, vt æqualitas quoad valorem ſeruetur inter ea, quæ commutantur: alioquin erit iniuſtitia; niſi aliundè, facta compenſatione, iuſtificetur contractus. Ita Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 12. ar. 1. concl. 3. & Reginal. lib. 25. ſuæ prax. ſub num. 461. Neque tenetur campſor aliquid de pretio ſuarum operarum diminuere; nam illud ſibi debetur ſub titulo onerum, & laborum: poſterius autē lucrum oritur ex conditione exercendi huiuſmodi negotia; nec propterea alter ſua re fraudabitur, cùm omninò intentum habeat, nulla affectus iniuria.

14 Ex hoc infertur, quòd Titius dans campſori centum aureos Toleti, vbi pecuniam propter abundantiam minus valet, vt ſibi ſoluantur Romæ, vbi propter inopiam pecunia plus valet; Romæ recipiet 90. tantùm aureos. Et ſi idem Titius dabit centum aureos Romæ, vt ſibi ſoluantur Toleti, tunc Titius recipiet Toleti 110. aureos: & ita qui dat centum Toleti, recipiet minorem quantitatem Romæ: & qui dat centum Romæ, recipiet maiorem quantitatem Toleti: ſiquidem Toleti tantum valent 100. aurei, quantum Romæ 90. & Romæ tantum valēt 100. aurei, quantum Toleti 110. Debētur tamen campſori iuſta merces pro tranſportatione pecuniæ, aſſecuratione, &c. quæ æqualiter debetur ei è Toleto Romam, & è Roma Toletum. Vndè in huiuſmodi cambijs omninò ratio habenda eſt, non modo longinquitatis, ac propinquitatis; verum etiam & valoris monetarum, ita vt ſeruetur æqualitas inter æſtimationē pecuniæ, quam habet in loco vbi datur, & in loco vbi recipitur; cùm cambium huiuſmodi reducatur ad contractum permutationis, in qua ſeruari debet æqualitas, ita vt res, quæ permutantur, ſint pretio, ac æſtimatione pares: aliàs opus erit, vt vnus permutantium ſuppleat, quod deeſt in altera re commutata pro compenſatione alterius damni. Sicut ſi Genuæ tantum æſtimatur modium vnum frumenti, quantum duo in Apulea, vbi adeſt maior frumenti copia, quàm Genuæ; qui daret vnum modium frumenti Genuæ, poſſet iuſtè recipere duo modia frumenti in Apulea. Ita Nauar. in ſuo Man. cap. 17. ſub num. 283. littera M. Sot. lib. 6. de iuſtit. & iur. q. 12. ar. 2. in prin. Romoaſ. Col. de cāb. cap. 17. in fin. Salon. eod. tract. q. 4. art. 2. contr. 1. & latius contr. 3. concl. 2. vbi contraria ſoluit. Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de camb. cap. 11. q. 4. num. 485. & Reginal. lib. 25 ſuæ prax. ſub num. 461. §. quando autem campſor.

15 Quæ diximus de commutatione pecuniæ in loco vbi minus valet, ſoluendæ in loco, vbi plus valet, extendimus ad commutationem pecuniæ metalli minus pretioſi, eiuſdem tamen ponderis: ſiquidem compenſatio facienda eſt inter illas, ita vt conferens minus pretioſam addat, quod in ſua pecunia deficit: ſiue commutatio huiuſmodi fiat in diuerſis locis, & per litteras, ſiue in eodem loco per cambium minutum.

Ete-

Etenim omne cambium cùm ad contractum permutationis reducatur, cui magis aſſimilatur;atque ideo ad iuſtitiam commutatiuam pertineat, neceſſe eſt, vt in eo ſeruetur æqualitas,vt rectè declarat Salon.loco citato, contr. 3. concl. 1. vbi hanc concluſionem limitat,quando exceſſus valoris
16 eſſet alicuius momenti: ſecus autem ſi ſit exiguus;quia de minimis non curat Prętor, l.quòd ſi Epheſi,ff.de eo,quod cer.loc.quapropter aureus vngarus poteſt commutari cum aureo Hiſpano;quia in eis exiguus cōſideratur exceſſus.Idem dicendum eſſe, inquit, quando pecunia eſt diminuta in pondere, confracta, aut obliterata, eſtò ſit ex metallo eiuſdem valoris:ſiquidem non poteſt commutari cum alia integra citra compenſationem aliquam.

Hæc,quæ hucuſque adnotauimus, vera
17 ſunt, vbi agitur de virtuali tranſportatione pecuniæ gratia dantis à loco vbi minus valet,ad locum vbi plus valet. Verùm ſi inter contrahentes fiat conuentio,vt ſoluatur eadem numero pecunia in loco vbi plus valet, tunc non tantùm campſor; ſed etiam campſuatius, & ſic vterque lucrabitur. Campſor ſcilicet ſuum ſtipendium ob realem pecuniæ tranſportationem; & campſuarius augmentum, quod ex pecunia alibi expenſa prouenit: quo caſu ex partium cōuentione, & ex re ipſa huiuſmodi contractus directè reducitur ad contractum locationis:nam campſor recipit purum, & ſimplex ſtipendium pro tranſportatione pecuniæ de loco ad locum. Cæterum quoad
18 cambium,in quo ſit pecuniæ transportatio virtualis,& per litteras, ait Salon.d. contr. 3.concl.2.verſ.Ex dictis docet Mercatus, quòd hodie ſi rectè, ac diligenter attendamus, à Mercatoribus omnibus in omnibus Prouincijs,& Regnis, nullo alio titulo percipiunt ex eo lucrum; niſi ratione maioris, vel minoris æſtimationis monetæ in diuerſis locis, vt latius etiam ſupra declarauimus q. 1. verſ.Ipſe audiui. & q. 2. circa fin. verſ. cæterum licèt hæc vera ſint.

Quarta Concluſio.

19 QVando ſupradictum cambium fit gratia, & propter neceſſitatē vtriuſque, tunc ſi pecuniæ vnius loci inferiores ſint in valore, quàm pecuniæ alterius, reducendæ ſunt ad ęqualitatem, ita vt recompenſetur id, quod minus valent pecuniæ,quæ ſunt valoris inferiores danti pecunias maioris valoris in alio loco. Neutri tamen debetur ſtipendium ratione virtualis trāſportationis pecuniarum de loco ad locum. Prima pars concluſionis eſt Lopez lib.2.de contr. cap.3. concl. 1. & patet ex dictis: ſiquidem commutatio pecuniæ eſt actus iuſtitiæ commutatiuę: ergò vbi eſt inęqualitas facienda eſt recompēſatio vſque ad æqualitatem iuſtitiæ. Nec obſtat ſi dicatur,quòd pecunia præſens,cæteris paribus, magis æſtimatur, quàm abſens;quia in caſu noſtro pecunia,quæ eſt in loco pręſens,vbi talis cambij contractus celebratur, non reputatur præſens reſpectu Domini, ibi eam cambientis;quoniam ibi ea pecunia non indiget,ſed in alio loco,quo ſuis expenſis eſſet illam translaturus. Secunda pars concluſionis probatur ex iis,quæ adnotauimus in prima concluſione: etenim huiuſmodi cambium cùm ſit vtrique fauorabile, non magis vnus ab altero ſtipendium petere poteſt: quod verum eſt, ſi cambium celebretur ad mutuam petitionem: ſecus ſi ad petitionem alterius tantùm,vt ibi diximus.

Ex quibus patet valdè dubiam eſſe ſententiam Molinæ poſt alios, de contr. diſp. 403.num.8.dicentis,quòd videns campſorem hic pecunia indigentem,ſi tribuat eam illi cum onere, vt tantundem reſtituat in loco diſtanti, vſuram committit,cùm petat vltra ſortem onus tranſportandi pecuniam in locum diſtantem:quod onus eſt pecunia æſtimabile: ſiquidem in hoc euentu vterque recipit ab altero beneficium: nā campſor indiget hic pecunia:alter vero alibi,& horum beneficiorum vnum altero compēſatur. vndè ſi pecunia in vtroque loco eſſet æqualis valoris, poſſet fieri cambium ad æqualitatem iuxta ea, quæ adnotauimus ſupra concl.1. & habetur ex Ioan.de Salas

de

de camb.dub. 8. ſub num. 2. circa med. vbi ponit exemplum de dante triticum Salmanticæ eo indigenti: nam poteſt petere, vt tãtundẽ det illi Burgis, vbi ipſe dans eo opus habet, & tantundem valet. Quòd ſi pecunia plus valet in vno loco, quàm in alio, tunc eo caſu pecunia tantùm reducitur ad æqualitatem, & cùm cambium ſit gratia vtriuſque, nemini ſtipendium debetur, per ea, quæ ſupra adnotauimus.

An ſolutio pecuniæ receptæ in ſupradicto cambio promiſſa, viſis litteris, aut poſt aliquot tempus augeat, vel minuat ſtipendium campſori. Q. IV.

SVMMARIVM.

1 *Cambij per litteras ſolutio quatuor modis fieri præcipitur, nempe, viſis litteris, poſt certum tempus, ad vſum, & ad nundinas.*

2 *In contradictorijs quãdo vna ex duabus propoſitionibus eſt vera, altera eſt falſa.*

3 *Campſor non poteſt plus lucri ex cambio percipere; eo quòd ſolutionem cambij fieri præcipiat, viſis litteris; vel poſt certum, ac determinatum tempus.*

4 *Campſori nõ minuitur ſtipendium ex eo quòd dat litteras, in quibus cambij ſolutio fieri iubeat poſt aliquot tempus.*

5 *Dare, & accipere non ſunt contradictoria; ſed correlatiua.*

6 *Garc. ſententia reijcitur.*

7 *Scienti, ac patienti an, & quando fiat iniuria, & dolus; declaratur.*

8 *Donatio facta in rei emptione non præſumitur libera, niſi poſtea ratificetur.*

1 AD tituli explicationem ſunt recolenda ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 1. verſ. Dicitur tertiò: vbi probauimus ſolutionem cambiorũ fieri multis modis. Nam primò fit, viſis litteris, & tunc ſolutio facienda eſt ſtatim regulariter, præſentatis litteris. Secundò poſt aliquot determinatum tempus, præſentatis litteris; nempe poſt octo, decem, viginti dies, poſt duos, vel tres menſes: & tunc ſolutio fieri debet ſtatim poſt illud præfinitum tempus. Tertiò modo promittitur ſolutio ad vſum, & tunc facienda eſt iuxta vſum, & conſuetudinem Mercatorum. Quartò promittitur ſolutio ad primas nundinas, quæ fiunt quater in anno, de trimeſtre ad trimeſtre, de quibus, Deo duce, infra latius ſuo loco dicemus. His adnotatis, ſupponamus, quòd Titius campſor recipiat à Sempronio centum aureos Genuæ, ſoluturus illos Romæ: & quòd Titius det litteras Sempronio pro ſolutione dictę pecunię, facienda ſtatim, viſis litteris: an ex dicto cambio maiorem mercedem petere poſſit, quàm ſi litteras dederit pro ſolutione eiuſdem pecuniæ facienda poſt aliquot dies, vel menſes, viſis ſeu præſentatis litteris.

2 In hac re videtur affirmatiuè reſpõdendum eſſe, nempe quòd campſor eo caſu maius lucrum ex cambio conſequi poſſit, quando dat litteras pro ſolutione facienda ſtatim, viſis litteris, quàm ſi litteras dederit pro ſolutione faciẽda poſt aliquot tempus vt ſupra. Probatur, quia campſor non poteſt maius lucrum percipere ex eo quòd dederit litteras pro ſolutione cambij poſt aliquot tempus facienda in loco deſtinatę ſolutionis: ergò è contra campſor, qui accipit pecuniam in vno loco ſoluturus in alio ſtatim, viſis litteris, poterit plus lucri ex cambio conſequi: ſiquidem in contradictorijs, ſicut vbi vna contradictoria propoſitio eſt vera, altera erit falſa: vt Petrus currit, Petrus non currit: ita etiam in contradictorijs ſi vna propoſitio eſt bona, altera erit mala; atque ideo ſi non dare eleemoſynam indigenti malum eſt; dare eleemoſynam indigenti bonum eſt. Ergò in caſu, de quo agitur, ſi illicitum eſt campſori, qui dat pecuniam ad cambium in vno loco illam recepturus in alio loco poſt aliquot tempus, lucrum aliquot maius percipere ex cambio, quàm ſi ſolutio ſtatim ſit ei facienda, licitum erit è contra ei, qui accipit pecuniam in vno loco ſoluturus in alio ſtatim, viſis litteris, plus lucri ex cambio percipere, quàm ſi det litteras pro ſolutione facienda poſt aliquot dies, vel menſes.

3 His tamen non obſtantibus, contrariam ſentẽtiam puto veriorem eſſe, nempe quòd campſor hoc caſu non poſſit plus lucri percipere,

cipere, dando litteras, quibus præcipitur ſolutio, viſis litteris, quàm poſt aliquot notabile tempus. Probatur, quoniam huiuſmodi lucrum campſor percipit pro trāſportatione pecuniæ de loco ad locum; atque ideo pro labore, expenſis, ac periculis pro transferenda pecunia: ergò ex eo quod cāpſor ſtatim illam ſoluat, non debet habere maius ſtipendium: ſiquidem ſtipendium debetur campſori pro eo, ad quod nō obligatur; at trāſlata pecunia ad locum, ſtatim debetur à campſore ei, qui dedit illam. Cōfirmatur, quia campſor ex eo quòd dat litteras pro ſolutione cambij poſt aliquot tē-
4 pus faciendа, non propterea debet ei minui ſtipendium ab eo, qui dedit illi pecuniam, vt probat Romoal. Col. de camb. c. 5. ergò non ideo debet ei augeri ſtipendium ex eo quòd dat litteras, in quibus præcipitur fieri ſolutio ſtatim, viſis litteris: quia in vtroque caſu militat eadem ratio, cùm tàm in minuendo, quàm in augendo cambij prætio ex vi noſtræ Extrauag. habeatur ratio loci, & non temporis.

Ad contrarium patet reſpōſio: ſiquidem
5 dare, & accipere non ſunt contradictoria; ſed correlatiua: at in correlatiuis quod diſponitur in vno, diſponitur etiam in alio, quando militat eadem ratio. vt latè habetur ex Euerar. de loc. com. iur. loco à correlatiuis.

Ex dictis conſtat, falſam eſſe ſententiam
6 Garc. de contr. p. 2. cap. 9. pag. 283. quem refert, & reijcit Lopez eod. ti act. lib. 2. c. 4. q. vlt. dum ait, licitum eſſe danti campſori Metinæ mille aureos transferendos Valētiam poſt tres menſes ad petitionem ipſius campſoris non aliàs transmittendos, niſi data dilatione prædicta, & non ſolùm minuere illi mercedem; ſed etiam in totum tollere. Confirmatur; quia tunc talis contractus reduceretur ad mutuum: ex quo dans dictos mille aureos, lucrum reportaret ex dilatione ſolutionis, atque ideo vſuram committeret.

Nec obſtat ſi dicatur, quòd ſcienti, & pa-
7 tienti nulla fit iniuria, neque dolus, iuxta iuris regulam: & propterea cùm campſor id ſciat, & contractui cōſentiat ob vtilitatem, quam ſperat ſe conſecuturum ex dictis mille aureis infra ſupradictum terminum trium menſium; atque ideo cùm nulla iniuria afficiatur, iuſtè ei denegatur ſtipendium ratione dilatæ ſolutionis: quoniam regula illa ſi rectè perpendatur, non facit pro ſententia Garciæ, vt ait Lopez loco citato. Etenim tunc ſcienti & conſentienti nulla fit iniuria, quando conſenſus omnino eſt liber, non habens annexam nolleitatem conditionalem, quæ eſt nolitio ſecundum quid: ſecus autem ſi conſenſus detur ob aliquam neceſſitatem ab eo, qui, ceſſante neceſſitate, aliàs conſentire nollet: nam tunc fieret ei iniuria: & ita videtur conſentire campſor in remiſſionem ſalarij: ſicut accidit mutuatario recipienti mutuo ſub vſuris. Confirmatur, quia donatio facta in emptione non
8 præſumitur libera voluntate facta, niſi poſtea neceſſitate ceſſante extra emptionem facta fuerit: ergò idem dicendum eſt de donatione, ſeu remiſſione mercedis facta à cāpſore in ipſo actu contrahendi, in quo conceduntur ei prędicti tres mēſes ſupra terminum requiſitum. Ita Lopez loco citato, verſ. Igitur tutius: vbi etiam, verſ. Igitur ſi ſententia, inquit, ſententiam Garciæ aliquo caſu ſuſtineri poſſe, nempe ſi aliunde manifeſtè conſtaret de libera voluntate campſoris, intendentis liberè mercedem remittere, propter amicitiam ſcilicet, aut in recompēſationem aliorum beneficiorum, quæ à cāpſuario recepit, & in alijs caſibus ab eo relatis: quibus adde ea, quæ ſupra adnotauimus q. 1. circa fin. verſ. Tertiò requiritur.

An dans pecuniam campſori in vno loco recepturus eam in alio, poſſit conuenire, vt ſi per legem, vel Principem augeatur pecuniæ valor, eius ſibi reddatur augmētum. Q. V.

SVMMARIVM.

1 *Pretium pecuniæ mutuatæ ſi augeatur, cedit in vtilitatem mutuantis.*

2 *Mutuans triticum poteſt illud repetere in eadem menſura, & qualitate.*

3 *Campſor non poteſt conuenire, vt ſi pretium pecuniæ cambitæ per legem, aut Principem au-*

augeatur, illius ſibi reddatur incrementum.

4 *Campſuarius non tenetur augmentum pecuniæ cambitæ reddere campſori, ſiue præuiderit pecuniam lege, vel alio modo augendum, ſiue non.*

5 *Campſor non poteſt conuenire de augmento pecuniæ per legem, aut Principem vt ſupra, etiam ſi primò det pecuniam in vno loco recepturus in alio.*

6 *Campſor non poteſt conuenire de augmento monetæ, vt ſupra, ſiue agatur de cambio per litteras, ſiue de cambio ad minutum.*

7 *Campſor poteſt conuenire de augmento pecuniæ cambitæ, ſi erat illam ſeruaturus vſque ad tempus, in quo creuit pecuniæ valor.*

8 *Campſor poteſt recipere pecuniæ cambitæ incrementum, ſi fuerit conuentum, vt ſi reddatur in valore, quo valuerit tempore ſolutionis faciendæ.*

9 *Campſor poteſt recipere pecuniæ cambitæ incrementum, ſi poſt cambium ſtatim creuerit.*

10 *Mutuans an, & quando pecuniæ mutatæ, incrementum percipere poſſit, declaratur.*

11 *Mutuans triticum, an & quando eiuſdem incrementum ſuum ſibi faciat, explicatur.*

12 *De ratione mutui eſt, vt reddatur res eadem, vel ſimilis eiuſdem bonitatis, & menſuræ.*

IN hac re prima facie videtur affirmatiuè
1 reſpondendum eſſe: nam qui decem aureos mutuat, ſi eorum pretium augeatur, poteſt illos cum illo pretij incremento repetere, vt habetur ex Bald. in l. cùm quid, num. 7. ff. ſi cert. petat. vbi etiam Iaſ. & alij, quos refert Nauar. in c. nauiganti, num. 48. de vſur. ergo idem dicendum eſt de cambiente pecuniam; cùm eadem ratio militet in vtroque caſu. Confirmatur, quia ſi quis
2 mutuauerit triticum, licitè poteſt illud repetere in eadem menſura, & bonitate, etiam ſi tempore reſtitutionis plus valeret: ergo dans pecuniam campſori in vno loco recepturus in alio, poteſt illam conſequi in eadem bonitate, & qualitate, etiam ſi per legem, aut Principem creuerit valor illius.

Oppoſitis non obſtantibus, contrarium
3 puto verius: quam ſententiam tenent Nauar. & Sot. quos refert, & ſequitur Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 4. dicentes, iniquũ eſſe commutare pecuniam ſub ea cõditione, vt ſi per legem, vel Principem augeatur pretium illius reddatur eadem, & in pretio illo iam aucto. Probatur; quoniam aliàs nõ ſeruaretur æqualitas, ſed dans plus reciperet, quàm dederit. Vndè ſi Titius dat campſori ſcutum aureum, valens tũc 12. argenteis, ſi Rex deinde augeat pretium illius ad 13. non tenetur campſor ipſi Titio pro dicto ſcuto reddere 13. argenteos; ſed tantum 12. quos valebat, quãdo recepit illud à Titio.

Ampliatur hæc concluſio, vt vera eſſe
4 cenſeatur, ſiue augmentum illud pretij, & valoris pecuniæ præuiſum fuerit à recipiente pecuniam illam, ſiue non, vt ex Salon. habetur loco citato, num. 1.

Secundò ampliatur eadem concluſio, vt
5 procedat etiam verſa vice, vbi campſor primò dat pecuniam in vno loco, recepturus eam cambitam in alio: nam non poteſt pecuniam commutare ſub prædicta conditione, atque ideo ſi campſor conferat Titio ſcutum aureum, quod valet 12. argenteis, ſi lege, aut Principis placito augeatur illius pretium ad 13. non eſſe reſtituendos campſori pro dicto ſcuto 13. argenteos; ſed tantùm 12. aliàs non ſeruaretur æqualitas.

Tertiò ampliatur dicta concluſio, vt lo-
6 cum ſibi vendicet nõ ſolùm in cambio per litteras de loco ad locum; ſed etiam in cambio ad minutum, & in quocunque alio cambio: & propterea ſimpliciter non licet commutare pecunias ſub hac conditione vt ſi per legem, vel Principem fuerit auctum illarum pretium, reddatur deinde incrementum illud: ſiquidem omne cambium eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, & ideo in omni cambio ſeruanda eſt æqualitas: quæ quidem non ſeruaretur, ſi ſub tali conditione celebrari cambium poſſit.

Sic ampliata limitatur primò ipſa con-
7 cluſio, vt vera ſit, vbi is, qui pecuniam tradidit, non erat illam ſeruaturus vſque ad illud tempus, in quo creuit pecuniæ valor: ſecus autem ſi pecuniam traditam ſeruaturus erat vſque ad illud tempus, & rogatus dederit eam: nam tunc poterit conuenire, vt ſibi reſtituatur in valore illo, in quo fuerit aucta, vt apertè colligitur ex tex. in c. nauiganti, de vſur.

Secundò limitatur concluſio, vt non pro-

8 procedat vbi fuerit inter cambientes conuentum, vt recipiens pecuniam teneatur reſtituere in eo valore, & pretio quod habuerit tempore ſolutionis faciendæ, ſiue diminutum illud fuerit, ſiue auctum: quoniam hoc caſu par eſt vtriuſque conditio, & vtrerque periculo ſe exponit. Quod quidem tūc verum eſſe dicimus, quando res eſt æqualiter dubia, aliàs ſecus: ſiquidem tunc vterque periculo æqualiter non ſe exponeret, vt rectè declarat Calder. in d. c. nauiganti, vbi etiam Nauar. num. 49. Salon. loco citato, ſub num. 1. verſ. Secūda limitatio, & Syl. in ſum. ver. vſura, 1. q. 13.

Tertiò limitatur, vt dicta concluſio lo-
9 cum ſibi vendicet ſi poſt pecuniæ numerationem tam ſubitò augeatur ipſius valor, vt qui eam receperit expenderit in pretio iam aucto: quoniam tunc debet illam reſtituere in valore, quo creuit, cùm perindè ſe habeat, ac ſi in eo pretio ita aucto pecuniam recepiſſet. Et licèt Salon. loco citato, verſ. Tertia limitatio, fateatur, hāc limitationem ex æquitate potius eſſe, quàm ex rigore iuſtitię; nos tamen putamus, eam veram etiam eſſe ex rigore iuſtitiæ; cùm de iure, quæ incontinenti fiunt, cenſeantur ineſſe.

Reſtat modo, vt contraria diluantur.

AD primum argumentum dicimus, an-
10 tecedens eſſe verum vbi mutuans pecuniam mutuatam erat reſeruaturus vſque ad tempus, in quo eius pretium fuit auctum: aliàs ſecus iuxta ea, quæ diximus in prima limit. per tex. in c. nauiganti, de vſur. & habetur ex Syl. loco citato; licèt contrarium ſentiat Laurent. de Rodul. relatus à Syl. ibidem, dum ait, quod mutuās ducatum, quod valet lir. quatuor, ſi tempore ſolutionis valeat liras quinque, poteſt illas repetere, ſiue fuiſſet ducatum in tempus illud ſeruaturus apud ſe, ſiue non; cuius ſententia reijcitur à Syl. ibi, & Salon. d. contr. 4. ſub num. 1. verſ. Prima eſt, cùm expreſsè videatur contra tex. in d. c. nauiganti. Vel ſecundò reſpondetur, quòd antecedens locum ſibi vendicat, quando non præceſſit pactum de lucrādo pecuniæ incremento, vel ſi præceſſerit fuerit quoque initum pactum de patiendo damnum pecuniæ decrementi, maximè ſi pecunia mutuata fuerit mutata quoad valorem extrinſecum, per ea, quæ adnotauimus in Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 3. q. 6. ſub num. 11. verſ. Vnde pecunia: & verſ. Cęterum. Secus autem ſi fieret pactum de lucrando incremento, & de non patiendo damnum decrementi, vt in caſu, de quo agitur.

Ad confirmationem reſpondetur ex Sa-
11 lon. loco citato, in reſp. ad primum, quòd non eſt eadem ratio de mutuante triticum, & de cambiente pecunias: ſiquidem quando datur mutuo triticum, non dantur mutuo tot ſolidi, vel argentei tritici; ſed tot menſuræ: quo circa vt ſeruetur æqualitas, reſtituendæ ſunt totidem ipſius menſuræ eiuſdem bonitatis, & qualitatis: at commutans pecuniam, commutat tot ſolidos, ſeu argenteos, vel ſcuta valentia tot ſolidos, ſeu argenteos: quo fit, vt reſtituēdo eoſdem ſolidos, vel argenteos, quos valebant receptionis tempore ſeruet æqualitatem. Vel ſecundò reſpondetur iuxta ea quæ ſupra diximus in reſp. ad 1. quòd pactum de quo agitur eſſet validum, ſi fiat quoque pactum de patiendo damnum pecuniæ decrementi: quoniam tunc par eſſet vtriuſque contrahentis conditio: aliàs ſecus.

Eſt tamen verum, quòd circa mutuum
12 tritici ita demum verum eſt, quod diximus, vbi mutuario fiat, conſtituto quidem certo termino; ſed ita vt liberum ſit mutuatario antea rem illam reſtituere; quoniam tunc mutuans triticum, licitè poterit illud in eadem menſura, & bonitate repetere, etiam ſi repetitionis tēpore plus valeat, quàm tempore mutui valebat: ſiue mutuans intentionem habeat reſeruādi illud in aliud tempus, ſiue non, & eſtò credatur plus valiturum. Nam cùm de ratione mutui ſit, vt reddatur res eadem, vel ſimilis, & eiuſdem bonitatis, & menſuræ, mutuans obligat mutuatarium hoc caſu ad ea, quæ ſunt de intrinſeca ratione mutui; atque ideo nullam iniuſtitiam committit: quoniam in omni contractu poteſt alter contrahentium obligare alterum ad ea, quæ intrinſeca ſunt illi contractui: & cùm ſit liberum mutuatario reſtituere mutuum quando voluerit, & ſolus

lus mutuans obligatus remaneat, ne poſsit mutuum repetere ante præfinitum terminum, ſi ex negligentia mutuatarij non reddentis mutuum, niſi eo tempore, quo res mutuata plus valet, lucrum mutuans conſequitur, cùm id accidentarium ſit, non ob id dicitur vitiare iuſtitiam contractus.

Idem dicendum eſt, ſi mutuans triticum
13 erat illud reſeruaturus vſque ad tẽpus reſtitutionis, & æqualiter dubium ſit, an plus, minuſuè ſit eo tẽpore valiturum, cùm hoc caſu æqua ſit vtriuſque conditio. Id ipſum quoque locum ſibi vendicat, vbi mutuans poſtulat triticum in eadẽ bonitate, ac menſura ſibi reſtitui, præfinito tempore, ita vt ante illum mutuatarius nõ remaneat liber ad mutuum reſtituẽdum; ſed inſtituerat vſque ad dictum tempus triticum ipſum ſeruare: nam tunc huiuſmodi pactum eſt licitum; eſtò quòd ipſe mutuans certò ſciuerit, aut ſaltem probabiliter triticum tunc magis valiturũ, vt rectè probat Salon. 2.2. q.78.art.2. contr.25. concl. 1. 3. & 4. ſecus autem dicendũ eſt ſi mutuatio fiat præfinito quodam termino; ſed ita vt liber non remaneat mutuatarius ad reſtituendũ mutuum ante cõſtitutum terminum: nam tunc mutuans triticum non poterit illud repetere in eadem menſura, & bonitate, ſi reſtitutionis tempore plus valeat: quia ſic mutuans cùm obliget mutuatarium ad reſtituendum in eo ſolùm tempore, in quo frumẽtum illud plus creditur valiturum, & nõ antea, manifeſtè mutuat, vt lucrũ illud conſequatur ex mutuo: quod quidem eſt vſurarium: Ita Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 2. & Salon. d. contr. 25. vbi latè hanc materiam pertractat.

An campſor in maiori valore poſſit computare pecuniam, in loco cõdicto reſtituendam, quàm fuerit auctoritate publica taxata, in cãbio, de quo agitur. Q. VI.

SVMMARIVM.

1 *Pecuniæ valor duplex, variabilis ſcilicet, & inuariabilis.*

2 *Pecuniæ valor cùm eſt variabilis, campſor poteſt pecuniam cambitam reſtituere ſupra illius valorem.*

3 *Campſor poteſt pecuniam acceptam in vno loco reſtituere cambitam in alio ſupra illius valorem legalem, quàm ſi ratione materiæ, tunc valeat, ſiue valor variabilis ſit, ſiue inuariabilis.*

4 *Princeps cùm determinat valorem nummorũ, non intendit eorum taxationem facere ſecundum omnem eorundem rationem.*

5 *Campſor non poteſt pecuniam acceptam in vno loco reſtituere in alio, augendo pretium legale ipſius, quando valor pecuniæ legalis eſt firmus: & materia illius non plus valet, quàm in loco deſtinatæ ſolutionis.*

PRo determinatione huius difficultatis
1 eſt adnot. quòd aliquando contingit pecuniæ valorem, ordinatione publica taxatum, eſſe firmum, & inuariabilem: aliquãdo verò contingit eſſe variabilem ex conſuetudine, aut ex alia legitima cauſa, nempe pro quærentiũ ipſas multitudine, aut penuria: vel ratione materiæ cũ detur aurũ auro purius, & argẽtũ argẽto, vt latè ſupra adnotauimus, in proœm. q. 10. His adnotatis ſit

Prima Concluſio.

QVando pecuniæ valor eſt variabilis,
2 cãpſor poteſt pecuniæ incremẽtum cõputare; atque ideò in maiori valore pecuniã acceptã reſtituere in loco deſtinatæ ſolutionis, quàm auctoritate publica fuerit taxata. Hęc concluſio patet; quia huiuſmodi pecunia non habet legalem ipſum valorem firmum, ſed variabilem pro varia ratione circumſtãtiarum, iuxta ea, quæ ſupra diximus in proœm. d. q. 10. & habetur ex Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 447.

Secunda Concluſio.

CAmpſor poteſt pecuniam acceptam in
3 vno loco, cambitam reſtituere in alio ſupra valorẽ ipſius legalẽ, quàm ſi ratione materię tũc tẽporis plus valeat: ſiue legalis pecuniæ valor formaliter ſũptæ ſit variabilis, ſiue firmus. Hęc cõcl. eſt Syl. in ſum. ver. vſura, 4. q. 5. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 9. art. vnico, concl. 5. Couar. in tract. de collat. veter. numiſ. cap. 7. num. 3. Reginal. lib. 25. ſuæ prax. ſub num. 448. §. Sotus verò. Probatur, quia cæteris paribus, metallũ præſtãtius, & ad plures vſus applicabile, ex ſe pluris æſti-

matur;neque ſuã illã qualitatẽ amittit ex eo quòd ſit ſignatũ,& rationẽ monetę habeat. Nec Princeps cũ determinat valorẽ nũmo-
4 rũ,intendit taxationẽ illorũ facere ſecundũ omnẽ eorum rationẽ,& quoad omnẽ vſum, quẽ habere poſſunt, vt malè arbitrari videtur Medina C.de acquiſ. per vſur. q.7. qui contrariã tenet ſententiã: ſed ſolùm ſecundũ rationem formalẽ, quæ eſt, menſurã eſſe rerũ venalium,& ſolutionis debitorũ,vt nos ſupra declarauimus in proęm. q.14. arg. 4. verſ.Nec obſtat,allato ad probandã cõcluſionẽ,vt rectè declarat etiã Reginald. loco citato:vbi §.quamquam,id limitat, quando in pecunijs eiuſdem metalli,& ſigni modica tantùm diuerſitas ſit in natura : aut ſi materia melioris monetæ non excedat pretium, eidem monetæ à lege taxatum.

Tertia Concluſio.

QVando valor pecuniæ legalis eſt fir-
5 mus,ac inuariabilis, & materia illius non plus valeat in loco deſtinatæ eiuſdẽ reſtitutionis, tũc cãpſor pecuniã in vno loco acceptã nõ poteſt in alio reſtituere augẽdo pretiũ legale ipſius. Probatur; quia quãdiù publica taxatio monetæ vim habet, nefas eſt plus accipere, vt ſupra declarauimus, q. 10.ex D.Tho.lib.2.de Regim. Princ. c.13. Innoc.in c.quãto,de iureiur.Tolet.lib.5,ſuę ſum.c.51.& Reginal.lib.25. ſuæ prax. num. 447.verſ.Dicendũ ſecũdo:vbi hãc concluſionẽ limitat,quãdo cãpſor velit augere valorẽ legalẽ pecuniæ ratione lucri ceſſantis: tũc enim cãpſor ratione lucri ceſſãtis poſſet illud incrementũ in cãbio cõputare. Et licèt Doctores ſupracitati loquantur de cãpſore dãte prius pecuniã in vno loco, cãbitã ſibi reſtituendã in alio; eadẽ tamen ratio militat in cãpſore, qui accipit pecuniam in vno loco,reſtituturus eam in alio. His enim caſibus,pręmonito cãpſuario,poteſt cãpſor pro cõmutatione talis monetæ tantum accipere,quãti æſtimari debet intereſſe,quod inde patitur.

An quò maior eſt pecunię quãtitas, quę cãbio,de quo agitur,cãbitur; eò,cęteris paribus,maiorẽ mercedẽ cãpſor cõſequi poſſit. Q VII.

S V M M A R I V M.

1 *Campſorem maiorem quantitatem incremẽti, quò maior eſt quãtitas pecuniæ cambiendæ, non poſſe percipere ex cambio per litteras, vel ad minutum,qui doceat,refertur.*

2 *Campſor eò maiorem quantitatem incrementi ex cambio conſequi poteſt, quò maior eſt quantitas pecuniæ cambita.*

3 *Mercium valor creſcit, quò magis impenditur, & elaboratur ad illas transferendas de vno loco ad alium.*

IN hac re pugnãtes extãt opiniones. Nã
1 prima ſentẽtia fuit Medinæ de cãb.q.4. §.de alia cauſa lucrũ augẽdi:dicẽtis ex maiori quãtitate pecuniæ cãbiendæ non poſſe per cãpſorem maiorẽ mercedẽ cõſequi,nõ ſolũ ex cãbio per litteras,de quo agitur;ſed nec quidẽ ex cãbio ad minutũ : quoniam in vtroq; cãbio cãpſor non meretur ſtipendiũ præcisè ratione maioris pecunię cãbiendę; ſed propter onera,expenſas,& labores,quæ cãpſor ſuſtinet in trãſportandis, & aſſeruãdis pecunijs,cambio deſtinatis.

His tamẽ nõ obſtãtibus, in contrariũ eſt
2 communis opinio, de qua Rebell.de oblig. inſt. p.2. lib.11. q.8. num.7.Ioan.de Salas in ſuo tract.de cãb.dub.34. ſub num.1. Filliuc.tom.2.qq.moral.tract.35.p.2. c.11.q. 7.num.491.& alij,dicẽtes,quòd tã ex cãbio per litteras,quàm ex cãbio ad minutũ, quò maior eſt quãtitas pecuniæ cambiendæ; eo maius ſtipendiũ campſori debetur:& ita in praxi ſeruari teſtatur Filliuc.loco citato: ſiquidẽ in cambio locali, ſeu per litteras, de quo agitur, pretiũ eius determinatur iuxta ſingula nũmorum cẽtenaria : & in cãbio ad minutum,ait Rebell.loco citato ex cõmuni vſu ſi pro vna moneta cãpſa vnus quadrãs recipitur,pro pluribus,plures etiã percipiũtur.Ratio autẽ in vtroque cãbio ea eſt;quia in tanta pecuniarũ,& correſpondentiũ,miniſtrorũque varietate in cõquirendis,& cõſeruãdis pecunijs cãbiendis, quò maior eſt pecuniarũ quantitas; eò cãpſoris induſtria, ſolicitudo, labor, & expenſæ maiores adhibentur : ergò & de iuſtitia maiorem mercedem merentur;atque ideò ratio expoſtulat, vt tantò maior merces exhibeatur, quantò maior pecuniarum copia ad campſariorum vtilitatem cambitur.

Confir.

Confirmatur, quia quò maiores expēſæ,
3 & labores adhibētur in trāſportandis mercibus de vno loco ad aliū;eò maiori pretio vēdunrur: ergò ex eo quòd in cōquirendis, & aſſeruādis pecunijs cābijs deſtinatis,maiores labores,& expenſas campſor ſuſtinet, quò maior eſt quātitas pecuniæ cābiendæ, eò maiorē mercedē cōſequi poteſt. Accedit etiā; quia in cābio ad minutū concurrit pecuniarū numeratio; quæ exigit maiorē, vel minorē laborē iuxta magnā,aut paruā quātitatē pecuniarū: ergò cū talis numerationis labor ſit pretio æſtimabilis, vt probat Rebel.loco citato,q.4.cōcl.2. quanto maior quantitas pecuniæ cambitur;tanto maior debetur campſori merces.

Ad contrariū patet reſponſio ex dictis: cāpſor enim maiora ſuſtinet onera in tranſportanda maiori quantitate pecuniæ, ac in illa conquirenda,aſſeruanda,ac numeranda ad vtilitatem campſariorum; nimirū igitur, ſi maiorem mercedem conſequi poteſt ex cambio tàm locali,quàm ad minutum.

An ex cambio de loco ad locū intra idem Regnum,vel intra eandem Prouinciam licitè campſor ſtipendium percipiat,non ſolùm ratione traiectionis pecuniæ, ſed etiam ratione eiuſdem penuriæ, vel abundantiæ. Q. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Cambia,quæ celebrātur de loco ad locū infra eandem Prouinciā,& intra idem Regnum, ſicca eſſe,ac inualida,qui doceāt recēſentur.*

2 *Lucrū ex cābio celebrato de loco ad locū infra idē Regnū,nō poſſe percipi,niſi in ſtipēdium tranſportationis, qui velint, referuntur.*

3 *Cambium, in quo campſor primò pecuniam accipit adeò ſtipendium meretur ſecundum aliquos,vt ſi lege prohibeatur cambium celebrari infra idē Regnū, ſub tali probibitione illud cambij genus non comprehendatur.*

4 *Cambium omne de loco ad locum ſtipendium mereri,etiā ſi lege prohibeatur, qui doceat.*

5 *Cambium intra idem Regnum ſi lege prohibeatur,eius lucrum non eſſe reſtitutioni obnoxium,qui velint.*

6 *Cambium de loco ad locū intra idem Regnū, ſiue intra eandē Prouinciam,eſt iuſtum, & ſtipendium ex eo debetur non ſolùm ratione tranſportationis pecuniæ; ſed etiam ratione eiuſdem copiæ, vel penuriæ.*

7 *Cambium quando eſt reale,in eo per accidēs ſe habet diſtantia locorum,ſi ſeruetur æqualitas iuſti pretij.*

8 *Cambium per litteras de loco ad locum infra idem Regnum,eſt licitum ſiue campſor primo accipiat, ſiue primò det pecuniā in vno loco,in alio reſtituendam.*

9 *Cambiū celebratum intra idem Regnum,vel intra eandē Prouinciā,cæteris paribus, minus ſtipendiū meretur, quàm cambium celebratum de Regno ad Regnum, de Prouincia ad Prouinciam.*

10 *Cambium ne ſiat cum lucro infra idem Regnum,poteſt lege prohiberi.*

11 *Lex ad eius validitatem exigit, vt ſit rationabilis,& pro bono publico edita.*

12 *Lex ſimpliciter probibens lucrum ex cambio celebrato intra idem Regnum,cenſetur probibere tàm lucrum ex cambio, in quo campſor primò dat, quàm in quo primò accipit pecuniam in alio loco reſtituendam.*

13 *Regula,lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi,quomodo ſit intelligenda,explicatur.*

14 *Lucrum ex cambio per litteras infra idem Regnum,perceptum contra legis probibitionem,eſt reſtitutioni obnoxium.*

15 *Actus contra legem probibentem licèt regulariter ſit irritus; id tamen limitatur, niſi aliter conſtet de mente Legiſlatoris.*

16 *Lucrum perceptum ex cambio contra legem probibentem non eſt reſtitutioni obnoxium ante ſententiam; [illegible] ſi lex redderet recipientem incapacem.*

17 *Lucrum perceptum ex cambio intra idem Regnum contra legem probibentem, non eſt reſtitutioni obnoxium ante ſententiam, quoad forum interius, ſi aliàs ſit iuſtum.*

18 *Lex fundata in præſumptione,non ligat quoad forum conſcientiæ,ſi à parte rei præſumptio non reſpondeat veritati.*

19 *Cambium per litteras intra idem Regnum, in quò campſor prius accipit, ſi lege non probibeatur, ſtipendium meretur tàm ratione tranſportationis pecuniæ, quàm ratione eiuſdem copiæ.*

20 *Pecuniarum variatio contingere poteſt etiam*
in diuerſis Ciuitatibus eiuſdem Regni.

IN hac re quot homines, tot ſunt ſenten-
1 tię. Nam prima ſententia eſt eorum,qui
volunt, cambia, quæ celebrantur de loco
ad locum intra eandem Prouinciam,vel in-
tra idem Regnum,eſſe omnino ſicca,& vſu-
raria:quapropter cõſequenter dãnant om-
ne lucrũ, quod ex huiuſmodi cãbijs perci-
pitur,ſiue recipiatur ratione tranſportatio-
nis de loco ad locũ,ſiue ratione penurię,vel
abũdantiæ pecuniarũ in locis, in quibus cã-
bia celebrantur. Pro hac ſententia citantur
Sot.lib.6.de iuſt.& iur.q.10.ar.1. ad fin. &
clarius q.13.ar.1.concl.2. Gaſp. Roder. in
ſuo tract.de ann.reddit.q.5. num.17. & alij
apud Scac.de commerc. & camb. §.1.q.7.
p.3.lim.11 num.6 volunt enim opus eſſe,
vt locus,in quo ſoluenda ſit pecunia,longè
diſtet à loco,in quo dantur litteræ;alioquin
eſſet cambium de tempore ad tempus, at-
que ideo ſiccum.

Secunda ſententia eſt Bann. 2.2. tom.2.
2 tract.de camb.dub.8.Ledeſ.par.2.ſuæ ſum.
tract.8.concl.2. de camb. & aliorum, exi-
ſtimantium fieri poſſe cambium de loco ad
locum infra eandem Prouinciam, & infra
idem Regnũ;non tamen poſſe ex eo lucrum
conſequi ratione penuriæ, vel abundantiæ
pecuniarum;ſed tantùm ſtipendium pro ea-
rum traiectione ad locum deſtinatę ſolutio-
nis. Mouentur pręfati Doctores ex eo quòd
infra idem Regnum facilis eſt aſportatio
pecuniæ; & perinde eſt, ac ſi vbique eſſet
pecunia pro huiuſmodi cambijs celebran-
dis,atque ideo iniuſtè aliquid percipitur ex
eis ratione copiæ, vel inopiæ pecuniarum.
Confirmatur quoniam æſtimatio pecuniæ
ratione illius abundantiæ, vel penuriæ non
habet locum niſi in diuerſis Prouincijs, &
Regnis:ergo non habetur de ea ratio in lo-
cis eiuſdẽ Prouinciæ,vel Regni:aliàs etiam
in diuerſis domibus eiuſdem Ciuitatis poſ-
ſet æſtimatio pecuniæ in ordine ad cambia
variari:quod à nemine conceditur.

Tertia ſententia eſt Nauar.in Man.c.17.
3 num.290. Ioan. Bapt Lupi in c.nauiganti,
§.2. num.30. verſ. Infertur tertiò, in no. &
verſ. Et licèt,de vſur.Filliuc.tom.2.qq.mo-
ral.tract.35.p.2.cap 6.q.6.ſub num 395.in
fin. & aliorum, exiſtimantium,cambium de
quo agitur, adeò licitum eſſe de loco ad
locum intra eandem Prouinciam, & intra
idem Regnum, vt ſi ſimpliciter lege prohi-
beatur cambium de loco ad locum intra
eandem Prouinciam,& Regnum,tale cam-
bium non intelligatur prohibitum: quia in
eo fraus de facili committi non poteſt, &
ceſſat omnis vſuræ ſuſpicio;ſed tantùm cẽ-
ſeatur prohibitum cambium, in quo cam-
pſor prius dat pecuniam in vno loco rece-
pturus cambitam in alio: ſiquidem huiuſ-
modi cambium ſubijcitur non nullis cam-
pſorum fraudibus,& in eo frequenter vſura
palliatur. Vndè conſequenter volunt, ſti-
pendium ex dicto cambio indiſtinctè per-
cipi poſſe, etiam ſi lege prohibeatur cele-
brari de loco ad locũ intra idem Regnum,
& intra eandem Prouinciam.

Quarta ſententia eſt Sà, ver. Cambium,
4 num.6. dicentis, cambium omne de loco
ad locum, ac etiam ad nundinas celebrari
poſſe niſi lege prohibeatur. verùm ſi ſeriò
celebretur citra omnem dolum & fraudem,
non obſtante lege prohibẽte, erit validum,
& lucrum ex eo iuſtè percipietur: nec di-
ſtinguit,an percipiatur ratione tranſporta-
tionis pecuniæ dumtaxat, vel ratione eiuſ-
dem penuriæ,vel abundantiæ. Mouetur ex
eo quòd lex prohibens cambium fundatur
ſuper pręſumptione fraudis:ergo ea ceſſan-
te,ceſſat legis prohibitio.

Quinta ſententia eſt Molinæ de contr.
5 diſp.405. quem refert, & ſequitur Ioan. de
Salas in ſuo tract.de camb.dub.10. num.4.
dicentis,validum eſſe cambium de loco ad
locum intra idem Regnum,& intra eandem
Prouinciam: verùm ſi lege prohibeatur,
vim habet legis prohibitio: non tamen lu-
crum acceptum ex tali cambio, eſt reſtitu-
tioni obnoxium ante ſententiam; etiam ſi
lex reſtitutionem præciperet; ſi aliàs ex rei
natura iuſtum eſſet: quoniam lex eſſet
pœnalis in ea parte, quæ in foro conſcien-
tiæ non obligat ante ſententiam; eſtò quòd
dictum cambium tanquam contra legem
initum, ſit nullum.

Sexta ſententia,quę nobis magis proba-
tur,eſt eorum,qui volunt,cambium de loco
ad locum intra idem Regnum, & intra ean-
dem Prouinciam,eſſe licitũ,& ex eo perci-
pi poſſe lucrũ nõ ſolũ ratione trãſportatio-
nis pecuniæ; ſed etiã ratione eiuſdẽ copiæ,
vel penuriæ.Pro cuius rei explicatione ſit

Pri-

Prima Concluſio.

CAmbium per litteras de loco ad locũ
6 intra eandem Prouinciam, aut intra
idem Regnum, in quo campſor prius pecu-
niam accipit, reſtituturus deinde in alio lo-
co, eſt licitum, & ex eo iuſtè lucrum perci-
pi poteſt. Hæc concluſio eſt Nauar. in c. na-
uiganti, num. 28. de vſur. Garc. de contr. p.
2. cap. 12. Lopez eod. tract. lib. 2. cap. 11.
verſ. Tertiò dicimus: Azor. p. 3. Inſt moral.
lib. 10. de camb. c. 5. q. 6. Reginald. lib. 25.
ſuæ prax. num. 455. in fin. Ioan. de Salas
cum alijs; quos allegat in ſuo tract. de cãb.
dub. 10. num. 2. Scac. de cõmerc. & camb.
§. 1. q. 7. p. 3. limit. 11. Molfeſ. p. 2. ſuæ ſum.
tract. 12. ſub num. 94. Filliuc. tom. 2. qq.
moral. tract. 35. de camb. cap. 6. q. 6. Imò &
idem Sot. ſibi contrarius lib. 7. de iuſtit. &
iure, q. 6. ar. 1. qui retractat ſe, re melius cõ-
ſiderata. Probatur hæc concluſio ex his,
quæ ſupra diximus, q. 1. ampl. 3. Licèt enim
cambium fiat de loco ad locum infra idem
Regnum, & eandem Prouinciam, ſemper ta-
men campſor campſuario obſequium præ-
ſtat, labores, & expenſas ſuſtinet, & pericu-
lis exponitur: nam aliquando non minus
periculi inſtat in transferendo pecuniam de
loco ad locum infra idem Regnum, vel eã-
dem Prouinciam, quàm de vno Regno ad
aliud, vt Lopez ait de Regno Cataluniç, vbi
viæ ſcatent latronibus, & perditis homini-
7 bus. Confirmatur, quia dum cambium eſt
reale, per accidens ſe habet diſtantia loco-
rum, ſi ſeruetur æqualitas iuſti pretij, vt pa-
tet in cambio ad minutum, quod fit in eo-
dem loco inter præſentes; & tamen ratione
obſequij, laborum, & expenſarum in con-
quirendis, & aſſeruandis pecunijs ad com-
modum cambire volentium, ſtipendium iu-
ſtè lucratur, vt ſupra probauimus, q. 13. in
in procem. de cambio ad minutum tractan-
tes. Eſt igitur cambium reale licitum, & ex
eo iuſtè lucrum percipitur non ſolùm quan-
do celebratur ex vno Regno ad aliud, aut
ex vna in aliam Prouinciam; verùm etiam
quando celebratur ab vno loco eiuſdem
Prouinciæ ad aliud. Nec ex hoc ſequitur,
huiuſmodi cambium fieri de tempore
ad tempus, vt contraria opinio opinatur, at-
que ideo eſt ſiccum; quoniam cùm realiter
fiat de loco ad locum, tempus non minus
ſe habet per accidens in cambio de vno
Regno ad aliud, quàm de loco ad locum
infra eandem Prouinciam, & idem Re-
gnum.

Ampliatur hæc concluſio, vt non ſolùm
8 locum habeat in cambio per litteras, in
quo campſor prius accipit pecuniam in
vno loco, ſoluturus eam cambitam in alio:
ſed etiam in cambio, in quo campſor prius
pecuniam dat in vno loco, recepturus eam
cambitam in alio: atque ideo in cambio ad
nũdinas, vt habetur ex Scac. de commerc.
& camb §. 1. q. 7. p. 2. limit. 11. num. 11. &
Molf. d. cap. 7. num. 97. Etenim ſatis eſt,
quòd re vera compleatur cambium in loco
deſtinatæ ſolutionis, cùm in vtroque cam-
bio militet eadem ratio, argum. tex. in l. il-
lud, ff. ad leg. Aquil. Confirmatur ex com-
muni praxi Genuenſium, qui dant cambio
ſub lucro de loco ad locum, etiam intra
eandem Prouinciam Liguriæ: & aliorum
mercatorum ex alijs locis, de quibus Scac.
loco citato.

Sic ampliata limitatur eadem conclu-
9 ſio, vt licèt fieri poſſit cambium per litteras
de loco ad locum, & ad nundinas, infra
idem Regnum, & eandem Prouinciam; ni-
hilominus ex huiuſmodi cambijs non eſt
licitum tantum lucri conſequi, cæteris pa-
ribus, quantum perciperetur ex cambio
celebrato ex vno ad alterum Regnum, vt
ſupra probauimus d. q. 1. ampl. 3. verſ. Eſt
tamen verum, cui nos remittimus, ne bis
idem repetamus.

Secunda Concluſio.

CAmbium per litteras, de quo agitur,
10 poteſt lege prohiberi ne fiat de loco
ad locum intra Regnum, & intra eandem
Prouinciam. Probatur, quia lex iſta poteſt
eſſe Reip. & bono communi ad euitandas
vſurarum palliationes, quæ in huiuſmodi
cãbijs fieri poſſunt, expediẽs, & vtilis: ergò
& edi poteſt lex, quæ talia cãbia prohibeat;
quoniã eſſet rationabilis, iuſta, & pro bono
publico emanata, quæ ſunt requiſita ad le-
gem condendam, de quibus in c. erit autem
lex, & ibi gloſ. & Doctor. 4. d. 1. & 2. ff. de

legib. D. Thom. 2. 2. q. 90. ar. 4. Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 21. cap. 11. q. 2. concl. 1. & 2. & alij Doctor. communiter. Confirmatur, quia in Regno Caſtellæ extat lex prohibens percipi lucrum ex cambio per litteras de loco ad locum intra idem Regnum, quo cambio campſor dat prius pecuniam in vno loco recepturus eam cambitam in alio; quæ lex iuſta reputatur, cùm ſit edita ob bonum commune ad obuiandum campſorum fraudibus, vt habetur ex Ioanne de Salas de camb. dub. 10. ſub num. 3. poſt Nauar. & alios: ergò & emanari poteſt lex, & iuſta erit, prohibens percipi lucrum ex cambio per litteras, in quo campſor prius accipit pecuniam in vno loco, reſtituturus eam in alio intra idem Regnũ, ſiquidem huiuſmodi lex diceretur etiam promulgata ob bonum publicum, & ad obuiandum cambientium fraudibus, quæ in hoc etiam cambio committi poſſent, vt ſequenti concl. oſtendemus.

Tertia Concluſio.

12 SI ſimpliciter edatur lex prohibens percipi lucrum ex cambio de loco ad locum intra idem Regnum, & intra eandem Prouinciam, vi huiuſmodi legis prohibitum cenſetur lucrum conſequi ex quocunque cambio per litteras de loco ad locum intra idem Regnum, & eandem Prouinciã: ſiue ſit cambium, in quo cãpſor pecuniam prius accipiat: ſiue quo pecuniam prius det. Hæc concluſio eſt contra Doctores, quos ſupra retulimus pro tertia ſententia. Probatur, quia lex generaliter loquitur, & non diſtinguit de cambio; ergo generaliter debet intelligi de lucro ex quocũque cambio per litteras de loco ad locum intra idẽ Regnum, & eandem Prouinciam: quia lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi: & quando non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, l. 1. §. generaliter, ff. de legat. præſt. & l. non diſtinguimus, ff. de arbitr.

13 Nec obſtat ſi dicatur, quòd regula ſupradicta tunc procedit, quando per aliam legem, aut rationem lex ipſa generalis non contrahitur, at in caſu de quo agitur licèt ſupponamus legem generaliter loqui; nihilominus videtur contrahi per potiorem rationem militantem in campſore prius dante, quàm in campſore prius accipiente, ſiquidem cambium, in quo campſor pecuniam accipit in vno loco, reſtituturus in alio, non inuoluit periculum palliandi, & committendi vſuram, ſicut inuoluit cambium, in quo campſor prius dat pecuniam in vno loco recepturus in alio: quoniam reſpondetur, quòd quicquid ſit de huiuſmodi argumento, ſi res ipſa rectè perpendatur, non minus palliari poteſt vſura in cãbio, quo campſor prius dat, quàm in cambio, quo prius accipit: nam ſicut mutuum poteſt conſiſtere ex parte campſoris dantis, & ſic committi vſura ſub pallio cambij; ita etiam poteſt conſiſtere mutuum ex parte dantis pecuniam prius campſori, atque ideo committi vſura palliata pallio cambij: & non minus vſura contingere poteſt, ac ſolet in hoc cambio, vt ſuo loco dicemus de deponentibus pecunias apud campſorem, agentes, quàm in priori. Cùm igitur editur lex prohibens percipi lucrum ex cãbio de loco ad locum intra idem Regnum, & intra eandem Prouinciam, vi huius legis prohibitum cenſetur lucrum conſequi ex quocunque cambio per litteras de loco ad locum intra idem Regnum, & eandem Prouinciam: ſiue ſit cambium, quo cãpſor prius dat pecuniam: ſiue ſit cambium quo campſor pecuniam prius accipit; cùm in vtroque caſu militet eadem ratio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil.

Quarta Concluſio.

14 LVcrum ex cãbijs prædictis perceptum contra legem prohibentem eſt reſtitutioni obnoxium quoad forum exterius; etiam ſi nulla interceſſerit fraus, & ex natura rei eſſet iuſtum. Probatur, quia cùm, lege prohibente, percipiatur, illud percipiens ſine titulo percipit, nulliter percipiat: ſiquidem actus contra legem eſt ipſo iure nullus, vt in l. non dubium, C. de legib.

15 Limitatur hæc concluſio, vt locum non habeat; vbi lex pœnam imponeret, aut aliundè per aliquam ſaltem rationem conſtaret, mentem legiſlatoris non eſſe irritare actum factum contra legem prohibentem, iuxta

iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 15. in reſp. ad vlt. argum. vel ſaltem tale lucrum non eſſet reſtitutioni obnoxium in foro cōſcientiæ ante ſententiam; etiam ſi lex pro-
16 grederetur vltra, recipientem incremētum illud reddendo incapacem, per ea, quæ ex Filliuc. & Molina diximus, d. q. 15. limit. vnica: quibus adde Ioan. de Salas de camb. dub. 10. num. 4.

Quinta Concluſio.

17 LVcrum perceptum ex cambio, de quo agitur, quoad forum interius non eſt reſtitutioni obnoxium, non obſtante legis prohibitione, ſi ex natura rei eſſet aliàs iniuſtum. Probatur, quia huiuſmodi lex fundaretur in præſumptione fraudis, & palliatione vſuræ: & propterea non ligat in foro conſcientiæ, ſi cambium fiat citra omnem fraudem, & omnem iniuſtitiā, ac vſurariam
18 prauitatem. Etenim lex fundata in præſumptione non obligat in conſcientia, ſi à parte rei præſumptio non reſpondet veritati, vt habetur ex Innoc. in c. quia pleriquę, & ibi Panor. num. 18. de immunitate Eccleſ. quod tamen quomodo procedat, rectè declarat Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 33. cap. 5. à num. 93. vſque ad num. 99. quibus adde, quæ habentur ex Ioan. de Salas de camb. dub. 10. circa fin. qui reprobans ſententiam Sà, quam ſupra retulimus, ait, quòd ſæpe leges prohibent conditiones iure naturæ non prohibitas; quia poſſunt eſſe occaſiones peccandi, & tales ſeruari debent in conſcientia; etiam ſi illæ conditiones alioquin eſſent licitæ: nec tales leges dicuntur fundari in falſa præſumptione, ſed in veris periculis, quę illis conditionibus coniunctæ eſſe ſolent. vndè ſi præſumptio non ſit cauſa immediata, & finalis talis legis; ſed motiua, ac finalis eſſet ſecuritas, & vitatio periculi palliandi vſuram in tali contractu, proculdubio obligaret in conſcientia, vt rectè declarat Filliuc. loco citato, ſub num. 96. vbi exemplum affert de matrimonio clandeſtino prohibito, cuius cauſa finalis fuit ſecuritas contractus, quamuis motiuum fuerit obuiare fraudibus: & bene quoque explicat coniecturas, ex quibus dignoſcitur, quando lex fundetur in præſumptione, aut in veritate.

Sexta Concluſio.

19 CAmbium, de quo agitur, de loco ad locum, quo campſor pecuniam prius accipit, ſi lege non prohibeatur celebrari infra idem Regnum, & eādem Prouinciam, non ſolùm eſt validum; ſed ex eo percipi poteſt lucrum tàm ratione tranſportationis pecuniæ, quàm ratione eiuſdem copiæ vel penuriæ. Hæc cōcluſio quoad vltimam partem eſt contra Bann. & Ledeſ. relatos pro ſecunda opinione. Prima & ſecunda pars concluſionis patent ex dictis. vltima pars probatur: quia variatio pecuniarum
20 contingere ſolet etiam in diuerſis Ciuitatibus eiuſdem Regni & eiuſdem Prouinciæ, ſicut & in diuerſis Regnis, & in diuerſis Prouincijs: nec poteſt aſſignari diuerſitatis ratio, cur habenda ſit ratio copiæ, vel inopiæ pecunię in cambijs celebratis extra Regnum, & non in cambijs, quæ celebrantur intra Regnum. Nec ex eo quòd facilis eſt trāſportatio pecuniæ de vno loco ad alium intra idem Regnum, & intra eandem Prouinciam, deneganda eſt ratio copię, vel inopiæ pecuniæ, vt malè arbitratur Bann. ſed facilis tranſportatio minuit ſtipendium ratione tranſportationis; non autem ratione copiæ, vel inopiæ pecuniæ. Nec etiam ratio allata à Ledeſ. videtur concludens: quia nunquam in diuerſis domibus eiuſdem Oppidi poteſt eſſe talis variatio: nam licèt inter priuatas domus ſit maior copia, & inopia pecuniarum; reſpectu tamen Ciuitatis pro cambijs ineundis, Ciuitas ipſa dicitur habere copiam, vel inopiam pecuniarum, ſecundum copiam, & inopiam, quam habēt Ciues collectiuè ſumpti. vndè cùm non poſſit aſſignari diuerſitatis ratio, ſed eadem prorſus ſit in vtroque caſu, eadem etiam eſt iuris diſpoſitio, l. illud, ff. ad leg. Aquil. Ex quibus iam dictis patet quid dicēdum ſit ad contraria.

An

An ſi pretium in cambio, de quo agitur, excedat limites iuſti pretij, talis exceſſus reddat contractum nullum. Q. IX.

SVMMARIVM.

1 *Exceſſum pretij in cambio illud reddere vſurarium, qui doceat, refertur.*

2 *Exceſſus pretij in cambio non reddit illud inualidum.*

3 *Contrahentibus licitum eſt ſe ipſos inuicem decipere.*

4 *Cenſus ſi vendatur minus iuſto pretio, non ob id annullatur; ſed reſecto exceſſu, reducitur ad rationem iuſti pretij, & num. 5.*

6 *Si pretij exceſſus ſit legale pretium cambij, adhuc cambij contractus diceretur validus.*

7 *Exceſſus pretij in cambio non vitiat contractum, etiam ſi ſit vltra dimidium iuſti.*

8 *Exceſſus pretij in cambio ſi non conſtat de animo contrahentium celebrādi cambium, contractus præſumitur ſimulatus.*

9 *Exceſſus pretij in cambio non vitiat contractum, nec de iure Ciuili, nec de iure Canonico.*

10 *Exceſſus pretij in contractu aſſecurationis, & in nonnullis alijs contractibus, eos non vitiat.*

11 *Exceſſus pretij in cambio ſi ſit vltra dimidium iuſti pretij, poteſt reſcindi contractus, vel eſt reducendus ad limites iuſti ad electionem lædentis.*

12 *Statutum corrigens ius commune in re principali, cenſetur etiam illud corrigere in acceſſorijs.*

13 *Exceſſus pretij in cambio, quamuis non vitiet contractum; tamen ſi dolus dederit cauſam contractui, an illud vitiet, declaratur.*

14 *Contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris, quomodo differant inter ſe, oſtenditur.*

15 *Contractus omnes hodie eſſe bonæ fidei, nonnulli volunt.*

16 *Læſio vltra dimidiam partem iuſti pretij, circa reſciſſionem contractus, habet locum quoad forum exterius: nam quoad forum interius læſus reſtituitur vſque ad minimū quadrantem.*

17 *Exceſſus pretij in cambio tunc reddit contractum vſurarium, cum ſit propter mutuum: ſecus autem ſi fiat propter aliam cauſam.*

IN hac re Med. tom. 2. de reb. reſtit. q. 1.
1 num. 1. videtur docere, quòd exceſſus
pretij in cambio reddat contractum vſurarium: ergò illud reddit nullū, & inualidum. Conſequentia patet; quia omnis cōtractus vſurarius eſt nullus: ſiquidem non datur contractus, qui inter reales contractus non numeretur, & ſit contractus: ſed vſurarius contractus dicitur contractus ſecūdum nomen tantùm, non autem ſecundum rem, & in rei veritate; ergò, &c. Antecedens probatur; quoniam in cambio, in quo interuenit diuerſitas loci, aut temporis, ſemper ineſt tacitum mutuum, vt habetur ex Med. loco citato: ergò exceſſus pretij in huiuſmodi cambio ſemper eſt vſurarius ratione mutui taciti; atque ideo licèt in aliarum rerum cōtractu; nempe in contractu emptionis, locationis domorum, & prædiorum, in commutatione, &c. læſio, & exceſſus ſimplex, non inducant vſuram; ſed contractus remaneat in puris terminis læſionis: ſecus tamen eſt in contractu cambij, cenſus, ſocietatis officij, & ſimilium, in quibus pecuniam pecunia negotiamur, ſalua remanente ſorte. Etenim in eiuſmodi contractibus reperitur materia apta ad vſuram, nempe pecunia pro pecunia, in qua mutuum præcipuam ſedem ſibi vendicat.

His tamen non obſtantibus, oppoſitum
2 puto verius. Probatur, quia cambium eſt
contractus innominatus, vt ſæpe diximus: & quia contractus innominatus ex ſui natura reducitur ad eos contractus, quibus magis aſſimilatur, & ſupra in procem. q. 10. cōcl. 5. verſ. Denique; ſatis probauimus illud aſſimilari contractui emptionis, ac venditionis, ac commutationi: at in contractu præcipuè emptionis deceptio in pretio non annullat ipſum contractum: imò de iure licitum
3 eſt contrahentibus ſe inuicem decipere in pretio talis contractus, vt in l. in cauſæ, §. idem Pomponius, ff. de minor. l. item ſi pretio, §. fin. ff. locat. & cond. Bald. & alij in l. 1. num. 1. C. de reſcind. vēdit. Ioan. Andr. in c. in Ciuitate, ſub num. 2. de vſur. ergò deceptio in cambij pretio ipſum cambium

non

non annullat. Et quòd idem dicendum ſit
de pretio cambij, ſpecialiter conſuluit Cal-
der. conſ. 11. incipit, Mercator Ianuenſis,
ibi & poſtea quòd, ſub tit. de vſur. Ioan. de
Anan. in c. nauiganti, num. 47. verſ. conſtat
ergò, de vſur. & alij, quos refert, & ſequitur
Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. par. 2.
ampl. 10. ſub num. 1. circa fin. vbi teſtatur,
hanc eſſe communem opinionem, & ita
practicari. Confirmatur hęc ſententia, quo-
4 niam ſi cenſus vendatur minus iuſto pre-
tio, non ob id annullatur contractus cen-
ſualis; ſed reijcitur exceſſus, & reducitur ad
rationem iuſti pretij, vt latè probauimus in
noſtris Comment. in Extrauag. Pij V. de
cenſib. §. 2. q. 26. num. 22. ergò idem dicen-
dum eſt de pretio cambij, cùm militet ea-
dem ratio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil.
Non igitur exceſſus pretij in cambio red-
dit contractum nullum.

Ampliatur hæc concluſio, vt vera ſit,
5 etiam ſi pretij exceſſus ſit vltra latitudinem
iuſti pretij; quoniam idem ſeruatur in vendi-
tione aliarum rerum, vt in l. 2. & ibi Do-
ctor. C. de reſcind. vend.

Secundò ampliatur, vt concluſio locum
6 vendicet, etiam ſi pretij exceſſus ſit legale
pretium cambij; quoniam adhuc cambij
cõtractus diceretur validus: ſiquidem hoc
ipſum diximus d. q. 26. num. 22. locum ſibi
vendicare in legali cenſus pretio, & non
poteſt aſſignari diuerſitatis ratio.

Tertiò ampliatur, vt cõcluſio procedat,
7 etiam ſi pretij exceſſus ſit vltra dimidiam
iuſti pretij: nam ſuppoſito caſu, in quo con-
trahentes conſtet habuiſſe animum cele-
brandi cambium, talis contractus poteſt di-
ci tantùm iniuſtus, & ex hoc capite poterit
agi ad reſciſſionem, vel ad ſupplementum
iuſti pretij alternatiuè; ſed contractus non
poteſt dici vſurarius, atque ideo nullus, etiã
ſi campſor ſolitus ſit fœnerari: ſiquidem
vſurarij quoque poſſunt veros contractus
celebrare, & quandoque verè, & non ſimu-
latè celebrant, & in claris ceſſant coniectu-
ræ, vt patet ex ijs, quæ habentur ex Scac. d.
ampl. 10. ſub num. 6. verſ. Extende quintò.
Dixi, *Si conſtet, contrahentes habuiſſe animum
celebrandi cambium*. quia ſi id non conſtet,
8 & appareat de læſione vltra dimidiam iuſti
pretij, tunc contractus præſumitur ſimula-
tus, vt colligitur ex ijs, quę habentur ex eo-
dem Scac. loco citato, verſ. Extende tertiò.

Quartò ampliatur eadem concluſio, vt
9 ſolus pretij exceſſus non inualidet contra-
ctum cambij non ſolùm de iure ciuili; ſed
nec etiam de iure canonico, vt colligitur
ex ijs, quæ habẽtur ex eodem Scac. d. ampl.
10. num. 6. verſ. Extende tertiò.

Quintò ampliatur vt locum habeat in
10 contractu aſſecurationis, & in non nullis
alijs, de quibus Scac. loco citato, ſub
num. 4.

Sic ampliata prædicta concluſio limita-
11 tur, vt contractus cambij propter pretij ex-
ceſſum licèt non ſit nullus; nihilominus ſi
læſio excedat dimidiam partem iuſti pretij,
tunc contractus ipſe venit reſcindendus re-
medio l. 2. C. de reſcind. vend. vel pretium
reducendum ad limites iuſti ad electionem
lædentis, vt habetur in d. l. 2. C. de reſcind.
vend. cap. cùm dilecti, de empt. & vendit.
Gabr. in ſuis concl. lib. 3. tit. de empt. & vẽ-
dit. concl. 1. num. 1. & ſeq. & alij apud eun-
dem Scac. ampl. 10. ſub num. 3. verſ. Verùm
aduerte. vbi etiã verſ. Aduerte priuſquam,
hanc limitationem, & cætera omnia, quæ
de læſione infra, & vltra dimidium iuſti pre-
tij dicuntur in terminis iuris communis, ha-
bere etiam locum infra, & vltra minorem
læſionem ſtatutariam, ſeu municipalem cu-
iuſcunque loci; atque ideo quicquid diſpo-
nit ius commune in vtroque foro in læſio-
ne infra, vel vltra dimidiam, & ſtatuta Vr-
bis Romæ lib. 1. cap. 154. cenſentur diſpo-
nere in læſione infra, & vltrà tertiam par-
tem iuſti pretij: ſiquidem huiuſmodi læſio
tanquam ſubrogata in locum iuris commu-
nis, recipit, & admittit omnes interpreta-
tiones, & diſpoſitiones, quas admittit læſio
in terminis iuris communis: eo quòd ſtatu-
12 tum corrigens ius commune in re princi-
pali cenſetur etiam illud corrigere in acceſ-
ſorijs, vt habetur ex eodem Scac. in ſuo
tract. de iudic. cauſ. lib. 2. cap. 2. num. 336.
& 540.

Secundò limitatur ipſa concluſio, vt
13 quamuis exceſſus in pretio non inualidet
contractum cambij; nihilominus ſi dolus
dederit cauſam contractui, annullat con-
tractum: quia ſtante dolo, deficit conſenſus:
quod quidem verum eſt ſecundum opinio-

nem

nem eorum,qui volunt, contractum cambij eſſe contractum bonæ fidei: etenim dolus dans cauſam contractui bonæ fidei inualidat illum, vt in l.& eleganter, in prin. ff. de dol.mal.Iaſ.in §.actionum, ſub num.30. de action.Azor.par.3. Inſt. moral. lib.6.tit.de contract. cap.10. q.2. & Guttier. tract. de contr.iurat.cap.37.num.12. tom.6. par.1. vbi id ampliat, etiam ſi contractus bonæ fidei eſt iuratus. Sed quoniam nos ſupra, q.10. in proœm. docuimus, cambium non eſſe contractum bonæ fidei; ſed contractum ſtricti iuris,idcircò dicendum eſt,quòd ſi in læſione pretij ſit admixtus dolus ex propoſito,tunc licèt contractus non ſit inualidus ipſo iure; poteſt tamen dolo malo deceptus illum reſcindere pro quauis minima læſione,vt patet ex ijs,quæ habentur ex Calder. in c.nauiganti, num.17. de vſur. Panor. in c.in Ciuitate,ſub num.6.eod. tit. Franc.de Aret.in c.cũ cauſa,num.24.vbi etiam idem Panor.num.4. de teſtib. & ex alijs quos refert,& ſequitur Scac.de commerc.& camb. §.1.q.7.p.2.ampl.10. num.7. Inter contractus enim bonæ fidei, & contractus ſtricti 14 iuris eam differentiam eſſe probauimus ſupra in proœm. q.10. concl.6. verſ. Ex hoc infertur primò, quòd in contractibus bonæ fidei dolus dans cauſam contractui, illum irritat ipſo iure, vt in d. l. & eleganter, in prin.ff.de dol.l.3. §.vlt.ff pro ſoc. l.ſi dolo, C.de reſcind. vendit. & l. ſi fraude, C. de præſcript. At in contractibus ſtricti iuris ſi dolus dederit cauſam contractui, contractus non eſt nullus ipſo iure; ſed venit reſcindendus actione, ſeu exceptione doli,vt in l. ſi quis cùm aliter, ff. de verb. obligat. l.dolo,C.de inut. ſtipul.cum alijs, quos ſupra in d.q.10.concl.6.retulimus. Et hanc diſtinctionem inter contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris communiter teneri, tenet Anton.Burg.in c.cùm dilecti,ſub num.45.46. & 47. de empt. & vendit. quibus adde ea, quæ habẽtur per Ioan.de Salas in ſuo tract. de empt. & vendit. dub. 27. vbi latè hanc materiam explicat.

Eſt tamen verum, quòd ſi vera eſt opi-15 nio eorum,qui volũt,quòd hodie de æquitate canonica omnes contractus mũdi ſunt bonæ fidei, vt habetur ex Iaſ.in § quadrupli autem, ſub num.9. in Inſt. de action. ſeu quòd de iure Canonico ſint bonæ fidei quantum ad effectum, atque ideo quilibet contractus, cui dolus cauſam dederit, ſit nullus, iuxta ea, quæ habentur ex Anton. Burg. loco citato,num.53. & 54. inutilis eſt diſtinctio prædicta inter contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris, vt habetur per Scac. d. ampl. 10.ſub num.9. vbi etiam verſ.Supereſt alia difficultas:tractat,an dolus, qui dat cauſam contractui bonæ fidei,inficiat contractum magis quàm dolus incidens,& tandem concludit num. 10. & 11. quòd dum ratione doli contractus reſcinditur, aut eſt nullus ipſo iure,id eſt verum,volente decepto, aliàs ſecus;quia ſi voluerit ſtare contractui,tunc ille,qui commiſit dolum non poſſet proprium dolum allegare, vt per Iaſ. in d.§.actionum,num.41. in Inſt. de action. & Anton. Burg. in d.c.cum dilecti, ſub num. 21.& 58.& latè Scac loco citato, per plures paginas materiam doli dantis cauſam contractui,vel incidentis,completè pertractans.

Cæterum, quæ hucuſque adnotauimus 16 de læſione infra, vel vltra dimidium iuſti pretij in contractu cambij,& in alijs contractibus locum habent quoad forum exterius; atque ideò licèt de iure Ciuili, & Canonico liceat contrahentibus ſe inuicem decipere in pretio vſque ad dimidium, ita vt non competat actio decepto, niſi læſus appareat vltra dimidiam partem iuſti pretij, vt ſupra diximus; nihilominus aliter dicẽdum eſt quoad forum interius, & coram Deo:ſiquidem in foro conſcientiæ attenditur ius naturale, ac Diuinum, quibus mandatur,ne quis ſupergrediatur neque circũueniat in negotio fratrem ſuum: quoniam ait Apoſtol.ad Theſſalon.4.vindex eſt Dominus de his omnibus; atque ideò præcipitur,vt in contractibus ſeruetur iuſtitia commutatiua,à qua prouenit maxima illa, *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*. Vndè in foro conſcientiæ non permittitur læſio nec in minimo quidem quadrante:quia nemo vellet ab alio decipi nec in parua, nec in minima quantitate, vt latè Salon. in D.Thom. 2.2.q.77. art.1. contr.17. ſub num.1.Ioan. de Salas in ſuo tract. de empt. & vendit. dub. 27. num.11. & Scac. d.ampl.10. ſub num.41. vbi etiam num.42. & 43. refert

Do-

Doctores contrarium ſentiẽtes;atque adeò dicentes non peccare,nec teneri ad reſtitutionem eos, qui lædunt in contractibus citra dimidiam partem iuſti pretij, cùm non peccet,qui facit,lege permittente, vt habetur ex Anch. in c.peccatum, num.21. verſ. Et primò vtrum peccet, vbi etiam Ioan. Andr. num.25. & 29. de regul. iur. in 6. & ex alijs. Non tamen eſt recedendum ab ijs, quæ ſupra diximus: nam ad fundamentum huius contrariæ ſententiæ rectè reſpondet Scac.poſt alios loco citato,num.44.dicens, quòd leges Ciuiles,& Canonicæ tolerant, non autem permittunt læſionem in pretio citra dimidium:& propterea non poteſt dici deceptionem fieri, lege permittente, ſed lege tolerante,ad euitandas lites, ac diſſentiones.

Reſtat modò, vt contrarium diluamus.

17 AD argumentum igitur reſpondemus, ſignanter ad probationem antecedentis,quòd licèt Med.conſideret mutuum admixtum in cambio, nam propterea hoc cambium appellat impurum; nihilominus idem Medina docet, quòd non omnis exceſſus in tali cambio eſt vſurarius; ſed ille tãtùm, qui fit propter mutuum admixtum: ſecus autem ſi fiat propter aliam cauſam; quoniam & ſi talis exceſſus poſſit eſſe iniuſtus; nunquam tamen diceretur vſurarius: ſiquidem illud tantùm lucrum eſt vſurarium, quod percipitur ex mutuo ex vi mutui,& in pretium illius, vt ſæpe diximus. Ita Scac. d.ampl.10. ſub num.74. verſ. Ad ſecundam reſponſionem.

De cambio per litteras,in quo campſor prius dat pecunias in vno loco, recepturus deinde in alio: ad quem contractum reducatur, & de eiuſdem definitione. Q.X.

SVMMARIVM.

1 *Cambij per litteras contractus, in quo campſor primò dat pecuniam in vno loco, ſibi reſtituendam in alio,qualis ſit,variæ Doctor.ſententiæ referuntur.*

2 *Cambij contractus,in quo campſor prius dat pecuniam in vno loco reſtituendam in alio, eſt contractus innominatus,do vt des.*

3 *Cambium,in quo cãpſor prius dat pecuniam vt ſupra, quare non ſit contractus mutui, oſtenditur.*

4 *Cambium,in quo campſor prius dat pecuniã, &c. cur non dicatur contractus locationis operum, ratio aſſignatur.*

5 *Cambium,in quo campſor prius dat pecuniã, &c. non eſt formaliter contractus emptionis,ſeu venditionis.*

6 *Cambium,in quo cãpſor prius dat pecuniam vt ſupra, eſt contractui emptionis, ac venditionis valdè ſimilis.*

7 *Cambium,in quo campſor prius dat pecuniã, ſubalternatur contractui emptionis,ſeu vẽditionis.*

8 *Pecuniarum valor quando à Principe definitur,ad quid cenſeatur facta definitio,declaratur.*

9 *Cambij,in quo campſor prius dat pecuniam, &c.definitio traditur.*

10 *Cambium,in quo cãpſor prius dat pecuniam vt ſupra,quot perſonas exigat, explicatur.*

11 *Cambij,in quo campſor prius dat pecuniam, &c.litterarum forma traditur.*

12 *Cambij,in quo campſor prius dat pecuniam, in loco,&c.littera declarantur.*

13 *Ducati de Camera ſunt fictitij, atque adeò in rerum natura non reperiuntur.*

14 *Solutio,viſis litteris,an ſemper ſtatim fiat.*

1 IN hac re Goffred.Hoſtien.& alij in cap. nauiganti, & in c.in Ciuitate, de vſur. arbitrantur, huiuſmodi contractum eſſe eſſentialiter mutuum:quia campſor non recipit pecuniam à campſuario, vt in cambio præcedenti;atque ideò nõ transfert ſaltem virtualiter pecuniam illius;ſed dat ei primò in vno loco transferendo illius pecuniæ dominium in accipientem, & obligando eum ad reſtituendam æquiualẽtem in alio loco: hoc autem eſt mutuum: ſiquidem hæc omnia mutuo conueniunt. Alij verò nempe Syl.in ſum. ver.vſura, 4.q.8. & Fabian.Genuen.in ſuo tract.de camb.cap.5. huiuſmodi cambium eſſe dicunt contractum emptio-

ptionis, ſeu venditionis. Vendit enim campſor pecuniam præſentem pro pecunia loco abſenti. Alij volunt, cambium, de quo agitur, eſſe mixtum ex cambio, & mutuo. Siquidem campſor anticipatè dicitur date pecuniam mutuo, vt poſtea in alio loco pecunia mutuata cambiatur pro alia; cuius opinionis videtur quoque eſſe Garc. de contr. p. 2. cap. 9. Alij putant, dictum cambium eſſe contractum permutationis, cùm verè fiat commutatio pecuniæ præſentis cum pecunia loco abſenti, vt ait Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. cap. 6. de camb. Et denique non deſunt, qui velint, cambium iſtud eſſe contractum locationis operum: quia campſor transfert pecuniam ad locum, in quo eam dat campſuario, vt ſibi deinde reſtituatur in alio loco: quæ quidem ſententia videtur Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 10. art. 1.

Nos autem, vt conſequenter loquamur
2 ad ea, quæ ſupra adnotauimus in procem. q. 10. concl. 6. dicimus, cambium huiuſmodi, ſicut & alia cambia eſſe contractum innominatum, do, vt des. Datur enim à campſore pecunia in vno loco, vt ſibi detur alia pecunia in alio loco. Hæc concluſio patet ex ſupradictis in d. q. 10. cõcl. 6. Nam cambium illud eſt verè, ac reale cambium, vt q. ſeq. latius dicemus: ergò eſt contractus innominatus: ſiquidem dicta concluſione ſexta ſatis ſupra oſtendimus, cambium in genere eſſe contractum innominatum. Non tamen eſt formaliter, ac propriè permutatio: quia permutatio licèt inter contractus innominatos connumeretur à gloſ. in rub. C. de rer. permut. & ab alijs, quos refert, & ſequitur Molina de contr. diſp. 253. num. 10. nihilominus permutatio ſtrictè ſũpta eſt commutatio rei ad rem, vt in l. 1. & ibi Doctor. ff. de contrah. empt. at cambium eſt commutatio pecuniæ cum pecunia.

Vnde rectè quoque reijcitur ſententia
3 eorum, qui dicunt, cambium huiuſmodi eſſe mutuum; quoniam mutuum eſt contractus nominatus, de cuius eſſentia eſt tempus, & venit reſtituendum idem ſpecie. Cambium verò, de quo agitur, ſicut reliqua omnia, eſt contractus innominatus, de cuius eſſentia eſt locus, & in eo redditur pecunia non ſolùm eadem; ſed vt plurimum diuerſa ſpecie: & multis alijs modis differt, de quibus latè egimus d. q. 10. concl. 1. Nec talis contractus dici poteſt compoſitus ex mutuo, & cambio; quia in moralibus vbi vnũ eſt propter aliud, non duo cenſentur eſſe; ſed vnum tantùm. vt patet in emptione facta anticipata ſolutione, in qua interuenit virtuale mutuum pecuniæ anticipatò ſolutæ, vt ſæpe diximus ex D. Thoma 2. 2. q. 78. art. 2. Panor. in cap. nauiganti, de vſur. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 4. Gar. Nauar. Valen. Io. Med. & alij, quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas in ſuo tract. de empt. & vendit. dub. 43. num. 1. & 2. & tamen non plures, aut compoſitus ex pluribus contractibus, ſed vnus tantùm moraliter cenſetur contractus: ſiquidem illa pecunia anticipata datur in ordine ad conſumandam emptionem: ergò idem dicendum eſt in caſu noſtro, vt dato ſecundum aliquos, quòd in hoc cambio pecunia data recipienti mutuetur, cùm tale mutuum ſit propter cambium alibi celebrandum, non duo, ſed vnus tantùm dicitur contractus, nempe cambij, vt rectè explicat Lopez lib. 2. de contract. c. 6.

Eadem ratione confutari poteſt opinio
4 eorum, qui dicunt cambium eſſe cõtractum locationis operum: quia licèt campſoris opera concurrat in coaceruandis, & aſſeruandis pecunijs, quæ dantur ad cambium, opera tamen illa eſt propter cambium, & cõtractus iſte ſimpliciter dicitur cambium: quibus adde quoque quæ adnotauimus d. q. 10. concl. 2.

Nec denique cambium iſtud dici poteſt
5 formaliter emptio, ſeu venditio, tum quia cambium in genere nos ſupra d. q. 10. cõcl. 3. probauimus non eſſe cõtractum emptionis ſecundum ſententiam magis receptam: tum etiam quia in contractu emptionis, ac venditionis veræ, ac propriæ, quod ex parte vendentis traditur eſt merx: quod verò ex parte ementis, eſt pretium: at in cãbijs cùm ex vtraque parte interueniat pecunia, non poteſt aſſignari ratio, cur potius vna, & non alia ſit pretium alterius. Nec obſtat ſi dicatur, quòd pecunia, quæ vltimo loco ſoluitur habet vim pretij, quia hæc conditio, ſeu contingentia, quòd vltimò ſoluta ſit non dat ei naturam pretij: ſicut videmus in cõtractu emptionis initæ, anticipata ſolutione.

ne. Confirmatur etiam ex ijs, quæ ſupra adnotauimus d. quæſt. 10. concl. 3. verſ. Dixi quòd.

Non tamen negamus, quin cambium
6 huiuſmodi ſit contractui emptionis, ac venditionis valdè ſimilis, cùm ex venditionis regula, ac natura regulanda veniat eius iuſtitia: eo quòd contractus emptionis factæ, anticipata ſolutione, proprietates habeat. Etenim ſicut emptio illa fit pecunijs ante ſolutis; ita in hoc contractu interuenit cambitio facta, pecunijs ante datis: tum quia ſicut in illo emptionis contractu præaccipiuntur pecuniæ in vno loco, & tempore, vt per viam emptionis poſtea reſtituantur in mercibus; ita in hoc cambij contractu præaccipiuntur pecuniæ in vno loco, vt per viam cambij reſtituantur in alio per illarum cambitionem: tum etiam quoniam quemadmodum in emptione anticipata ſolutione interuenit mutuum virtuale illius pecuniæ præſuſceptæ, vt ſupra oſtendimus; ita in hoc cambio intercedit ſecundum aliquos virtuale mutuum illius pecuniæ, quæ prærecipitur. Quocircà cùm cābium iſtud, ſicut reliqua omnia dicantur contractus innominati, & de natura contractus innominati ſit, vt reduci poſſit ad plures contractus nominatos, quibus magis aſſimilatur, vt ſupra diximus d. q. 10. concl. 5. verſ. Denique, meritò dicendū putamus, huiuſmodi cambium reducendum eſſe ad contractum emptionis, ſeu venditionis, cui magis aſſimilatur.

Imò dicto contractui ſubalternari ſatis
7 probat Lopez loco ſupra citato: ſiquidem ob id pecunia vnius loci commutanda pro pecunia in alio, habet ſe ad inſtar mercis, lege non taxatę, cuius valor modò creſcit modò decreſcit iuxta maiorem, aut minorem eius indigentiam in vno loco, quàm in alio. vndè quemadmodum copia, vel inopia alicuius mercis, maior, aut minor illius neceſsitas mercatorum eandē quęrentium maior, vel minor multitudo, accreſcere, vel decreſcere ipſam facit in pretio in aliquo loco; ita minor, vel maior pecuniæ abundantia in vno loco potius quàm in alio, maior, aut minor ciuſdem neceſsitas, maior, vel minor campſorum, aut campſuariorum copia in cauſa ſunt, vt pecunia plus vno tempore valeat in vnò, quàm in alio: aut in diuerſis temporibus, etiam in eiſdem nundinis, plus aut minus valeat in eodem loco.

Hinc ſequitur, quòd quando Principis
8 placito pecuniarum valor definitur, id fieri dumtaxat cenſetur quoad commutationem pecuniarum pro pecunijs in eodem loco, & ad res in ipſo loco comparandas, ac ad ſoluenda rerum pretia: nunquam tamen Princeps, aut Reſp. intendit pecunias ipſas taxare quoad valorem in commutatione pro pecunijs in aliis locis, vt ſępe diximus: ſiquidem valor huiuſmodi variabilis eſt. Vndè communis vſus introduxit, vt non obſtante pretio à lege definito, nummi alium valorem variabilem habeant ad cōmutandum pro aliis in alio loco: quiquidem valor iuſtus eſt, & Reipubl. valdè vtilis ad cambia exercenda, & ad merces deferēdas. Ita Molin. de contr. diſp. 406. num 3.

Ex his igitur patet etiam quid dicēdum
9 ſit de definitione huius cambii. Eſt enim commutatio pecuniæ præſentis cum pecunia loco abſenti, recipientis gratia principaliter celebratum. Quam quidem definitionem declarat, prout cambii in communi definitionē declarauimus ſupra in procem. q. 11. excepta particula illa, *Recipientis gratia*, &c. ad differentiam cambii, quod fit gratia vtriuſque, & cambii, quod fit gratia dantis principaliter, de quibus ſupra egimus q. 15. in ipſo procem.

In hoc cambio aliquando interueniunt
10 duę rantùm perſonę, nempe campſor, & campſuarius. Vt ſi Titius campſor det 100. aureos Sēpronio Genuę, vt ſibi poſtea ſoluantur Romę, & tempore ſolutionis faciendę tàm campſor, quàm campſuarius Romam ſe conferant, vbi campſuarius reſtituit pecuniam ęquiualentem campſori. Poſſunt etiam interuenire in tali cambio tres perſonę, nempe campſor, campſuarius, & procurator campſuarii. Vt Titius campſor dat 100. ſcuta Sempronio campſuario Genuę, ſibi reſtituenda Romę: Campſarius dat litteras campſori directas Meuio ipſius campſuarii procuratori, Romę commoranti, vt pro eo ſoluat, & campſor ſe Romam conferat, & cambitam pecuniam à Meuio campſuarii procuratore recipiat.

Poſſunt denique interuenire in huiuſmodi cambio quatuor perſonæ, nempe campſor, campſuarius, & tàm campſoris, quàm campſuarij procuratores. Vt ſi Titius campſor, v.g. dat 100. ſcuta Sempronio campſuario Genuæ ſoluenda deinde Romę, & campſuarius det litteras campſori directas Meuio eius procuratori, vt cambium ſoluat Pamphilo procuratori dicti Titij cāpſoris. For-
11 ma vero dictarum litterarum ſolet eſſe, quę ſequitur.

Al nob. Meuio di Roſſi Roma 1621. à dì 3. di Maggio in Genua doc. 99. d'oro.

A otto giorni, viſta lettera, pagate per queſta prima di cambio à Titio buono huomo, ò vero à Pamfilo di Steſano ſuo procuratore doc. 99. d'oro di Camerà della vecchia valuta, hauuti quì de contanti dal detto Titio, e notarete a conto mio,

Voſtro Sempronio Ricchetti.

12 PRo ſupradictarum litterarum declaratione eſt adnot. quòd in hoc cambio nos ſupponimus, Sempronium accepiſſe ad cambium à Titio ſcuta 100. auri Genuæ, reſtituenda ipſi Titio, vel Pāphilo eius procuratori cambita Romæ: quocircà dat litteras Sempronius eidem Titio directis Meuio procuratori, ſeu correſponſali ipſius Sempronij, vt pecuniam cambitam vt ſupra, Romæ reſtituat: & ideo in principio harum litterarum ponitur nomen Meuij, ad quem litteræ diriguntur: deinde nomen campſoris, & Pamphili quorum alteri facienda eſt ſolutio: præterea nomen campſuarij litteras ſcribentis: rurſus ponuntur nomina Ciuitatum à qua, & ad quam litteræ mittuntur: & demum apponuntur annus, dies, & menſis; quæ omnia declara, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 1. verſ. Declarantur: & verſ. Dicitur ſecundò. Apponuntur quoque in dictis litteris verba illa, *A otto giorni lettera viſta*, quoniam ſolutio faciēda eſt poſt octo dies, præſentatis litteris Meuio procuratori Sempronii, ad differentiam earum litterarum, in quibus dies non adiicitur; ſed inſcribuntur, *Lettera viſta*, quorum verborum vigore ſtatim illis præſentatis facienda eſt ſolutio; niſi ex communi loci conſuetudine aliqua modica temporis dilatio adhuc conceſſa intelligitur, vt latè ſupra declarauimus d. quæſt. 1. verſ. Dicitur quartò. Continent etiam prædictæ litteræ verba illa, *Per queſta prima de cambio*. quia vt ſupra declarauimus d. q. 1 verſ. Dicitur quintò, ſolent concedi plures litteræ, adhuc vt ſi vna deperdatur, poſſit alia præſentari. Adiiciuntur etiam ipſis litteris verba, *A Titio, ò vero à Pamfilo.* quia ſolutio facienda eſt Titio Romę, ſi eò ſe tranſtulerit: vel Pamphilo eius procuratori, ſeu correſpondenti Romæ exiſtenti. Continent rurſus verba illa, *Duc. 99. d'oro di Camera della vecchia valuta*. quoniam, vt diximus d. q. 1. verſ. Dicitur ſextò, cambia Romæ celebrantur ex ducatis de Camera; ſicut Neapoli ex ducatis de carlenis, &c.

Circa quod eſt obſeruandum, quòd Ti-
13 tius campſor dat Genuæ ſcuta aurea realia, exiſtentia in rerum natura, quodlibet ſolidorum aureorum 68. & per ſupradictas litteras ſcribitur, vt ſolutio fiat in ducatis de Camera; quæ ſunt fictitia, & non reperiuntur: ſolutio tamen in re fit in ſcutis aureis Romanis, quorum centum conſtituunt 98. ducatos de Camera. Vndè campſor pro centum ſcutis auri in auro Ianuenſibus datis Genuę, recipit Romę ducatos 99. de Camera, qui valent ſcuta 101. cum dimidio: & propterea lucratur ſcutum vnū cum dimidio; atque ideo campſor ſiue det primò pecuniam ad cambium, ſiue primò recipiat pecuniam in vno loco reſtituturus in alio, ſemper aliquid lucratur.

Et quamuis per huiuſmodi litteras ſolu-
14 tio pręcipiatur ſtatim, viſis litteris: & aliquando poſt octo, decem, aut viginti dies, pręſentatis litteris; frequenter tamen deſignantur in ipſis litteris in tempus ſolutionis nundinę aliquę, de quibus ſuo loco infra latius, Deo duce, dicemus. In quibus nundinis conueniunt Mercatores, & campſores ex variis, & diuerſis locis, ſtatutis quibuſdam temporibus, à quibus, ſeu ab eorum procuratoribus proponuntur eorū litterę cāpſoriæ eiſdem cāpſariis, qui illas dederunt, ſi ibi exiſtant, vel eorum factoribus, ſeu procuratoribus, fiuntque ab eis illarum ſolutiones in pecunia numerata, aut traditis aliquibus ſchedulis, & chirographis, quibus à debitoribus, qui diuites ſunt, ac ſecuri di-

dictatum litterarum ſolutiones commodè conſequuntur. Accidere quoque ſolet, ſolutiones prædictas non fieri ex pecunijs cãpſatij abſentis; ſed ex proprijs eiuſdem procuratoris pecunijs, ad quẽ litteræ datæ fuerunt. Accidit etiã aliquando, ſolutiones huiuſmodi fieri à campſuarij procuratore ex pecunijs acceptis ad cãbium ab aliquo tertio, ne litteræ redeant inanes, vt rectè declarat Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 5.

Illa denique verba, *Hauuti qui di contanti: & notarete à conto mio*. denotant, pecunias ſupradictas fuiſſe receptas in numeratò per Sempronium campſuarium à Titio campſore: & proinde mandat ipſe Sempronius Meuio ſuo procuratori, vt ſoluat cambium ſuo nomine, & conſtituat ipſum ſibi debitorem: nam ſequuta cambij ſolutione per procuratorem, Sẽpronius campſuarius ſtatim eximitur ab obligatione Titij campſoris, & efficitur debitor Meuij ſui procuratoris, qui pro ipſo Sempronio ſoluit, iuxta ea, quæ adnotauimus ſupra d. q. 1. verſ. Declarantur ſupradictæ litteræ: & verſ. Dicitur ſeprimò: ac verſ. Dicitur denique. Hæc ſatis dicta ſint de eſſentia huius cambij, & de modo, quo in praxi exerceretur. Reſtat modo, vt videamus, an talis contractus ſit iuſtus, & iuſtè ex eo lucrum percipiatur.

De iuſtitia cambij, in quo campſor primò dat pecuniam in vno loco, vt in alio eã reciperet. Q. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Cambium, in quo cãpſor prius dat pecuniam in vno loco recipiendam in alio, aliqui Doctor. illicitum eſſe docent.*
2 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniam in vno loco recipiendam in alio, Doctores ſiccum appellant.*
3 *Cambio, in quo campſor prius dat pecuniam, &c. non ſit tranſportatio pecuniæ de loco ad locum.*
4 *Cambio, in quo campſor prius dat pecuniam, &c. qui traijcit pecuniam, ſtipendium ſoluit; non autem is, cuius gratia traijcitur.*
5 *Cambium, in quo campſor, &c. eſt iuſtum, & ex eo iuſtè incrementum percipitur.*
6 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniã, vi noſtræ Extrauag. non ſolùm non damnatur, ſed expreſsè approbatur.*
7 *Cambio, in quo campſor prius dat pecuniam, quibus titulis ſtipendium debeatur.*
8 *Mutuum cur lucrum non mercatur ratione obſequij, & cambium ſic, ratio aſſignatur.*
9 *In moralibus non attenditur, quod rarò accidit.*
10 *Pecunia præſens pluris æſtimatur, quã abſens.*
11 *Campſor ratione maioris æſtimationis pecuniæ ſtipendium meretur.*
12 *Sola pecuniæ carentia non eſt iuſtus titulus percipiendi lucrum ex cambio.*
13 *Cambium, in quo cãpſor prius dat pecuniam in vno loco, reſtituendam poſtea ſibi in alio, non eſt ſiccum, nec mutuum continet implicitum.*
14 *Tranſportatio pecuniæ de loco ad locum, cur ſi fiat à campſore, campſor ipſe ſtipendium mereatur: & ſi fiat à campſuario, campſuarius ſtipendiũ nõ mereatur, ratio redditur.*
15 *Cambium, in quo cãpſor prius dat pecuniam vt ſupra, ſtipendium meretur, ſiue campſor ſit ex officio, & ſic publicus, ſiue ſit perſona priuata.*
16 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniam, &c. ſtipendium meretur, ſiue fiat de Prouincia ad Prouinciam, de Regno ad Regnum, ſiue de vna Ciuitate ad aliam, aut de loco ad locum infra eandem Prouinciam, vel idem Regnum.*
17 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniam vt ſupra eſt licitum omni iure.*
18 *Campſor ſemper lucratur, ſiue primò det, ſiue primò pecuniam accipiat in vno loco, ſoluendam in alio.*
19 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniam, vt ſit licitum plures conditiones exigit.*

1 IN hac difficultate non deſunt, qui huiuſmodi cambium omnino putent eſſe dãnandũ; cuius opinionis extant D. Anton. in ſua ſum. 3. p. tit. 8. c. 3. in prin. Innoc. Goffr. Hoſtien. relati ab ipſo D. Anton. & alij apud Ioan. de Salas de camb. dub. 9. ſub num. 1. Imò in Hiſpania teſtantur Ioan. de Salas ibi, & Molſeſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 31. de hac re fuiſſe motam quæſtionem; & non nullos Doctores

tenuiſſe, prędictum cambium eſſe vſurarium
cum obligatione reſtituendi: & ita fuiſſe de-
finitum per Luſitanas ordinationes, lib. 4.
tit. 14. §. 6. ſeu antepenul. Hinc Syl. in ſum.
ver. vſura, 4. & Laurent. de Ridolph. relati à
2 Romoaldo Coli in ſuo tract. de camb. c. 6.
appellant tale cambium ſiccum; vel quia eſt
contrarium cambio à nobis ſupra explica-
to, in quo campſor primò pecuniam acci-
pit in vno loco, reſtiturus eam in alio: vel
quia in hac ſpecie cambij non nulla cam-
bia ſicca exercentur, quæ realia cambia
non ſunt; ſed vſurariæ mutuationes, pallia-
tæ, ſeu cambij indutæ pallio. Etenim cam-
pſor ex pecunia mutuata, quæ recipientis
periculo aliò defertur, lucrum conſequitur:
ſiquidem non immutat naturam mutui ex
eo quòd ſoluatur in alia pecunia, & in alio
loco: hoc autem lucrum eſt vſurarium, cùm
vſura ſit lucrum ex mutuo, vt ſæpe diximus.
Confirmatur, quia in hoc cambio campſor
3 non dicitur tranſportare pecuniam; quin
potius recipit in loco diſtanti: qua propter
non poteſt ratione obſequij, quod non
præſtat, accipere incrementum ex eo: er-
gò illud recipit ex titulo expectatæ ſolutio-
nis, in qua formaliter, aut virtute cernitur
ratio mutui; atque ideo talis incrementi
perceptio vſuraria cenſetur. Denique
4 eſtò quòd huiuſmodi cambium non ſit mu-
tuum, ſed ſit contractus innominatus, do
vt des, vt ſupra in procem. quæſt. 10. con-
cluſ. 6. oſtendimus; in eo tamen non ſerua-
tur æqualitas: quia campſor minus dat,
quàm recipiat: dat enim centum ſcuta auri
in auro iuſti ponderis Genuæ, & recipit de-
inde Romæ 99. ducatos aureos de Came-
ra, qui valent ſcuta 101. cum dimidio. Imò
cambium, de quo agitur videtur omnino
iniquum; ſiquidem qui traijcit aliò pecu-
niam ſuo periculo, ſtipendium meretur, &
non is, cuius gratia traijcitur, cùm prior li-
cet operas, labores ſuſtineat, & periculis
exponatur, non autem poſterior. At oppo-
ſitum in hoc cambio ſeruatur: nam cam-
pſuarius, qui traijcit, ſtipendium ſoluit cam-
pſori, cuius gratia pecunia traijcitur.

Oppoſitis tamen non obſtantibus, in
5 contrarium eſt communis opinio, quam te-
nent Ioan. Andr. in cap. nauiganti, de vſur.
Salyc. in auth. ad hæc, C. eod. Caietan. in
tract. de camb. cap. 8. Conrad. de contr.
quæſt. 99. Sot. lib. 6. de iuſtit. & iur. quæſt.
10. art. 1. Nauar. in d. cap. nauiganti, num.
25. & in Man. cap. 17. num. 289. 290. &
294. Ioan. Med. de camb. quæſt. 4. & 5.
Bann. 2. 2. tom. 2. tract. de camb. dub. 5. &
dub. vlt. Valent. 2. 2. diſp. 5. quęſt. 23. pun. 4.
Angl. de camb. art. 4. difficult. 2. Salon. de
camb. quæſt. 4. artic. 2. contr. 5. Azor. p. 3.
Inſtit. moral. lib. 10. de camb. cap. 6. Ro-
moald. Col. de camb. cap. 6. & 18. Tolet.
lib. 5. ſuæ ſum. cap. 53. num. 6. Molin. de
contr. diſp. 404. Lopez eodem tract. lib. 2.
quæſt. 4. art. 2. contr. 5. Leſſ. lib. 2. de iuſtit.
& iur. cap. 23. ſub num. 3. Garz. de contr.
cap. 33. num. 7. Bonac. eodem tract. diſp. 3.
quæſt. 5. propoſ. 3. num. 6. Reginald. lib. 25.
ſuæ prax. num. 456. Ioan. de Salas de camb.
dub. 9. Iuſtin. de contin. camb. quæſt. 2. &
alij, quos refert, & ſequitur Molſ. par. 2. ſuæ
ſum. tract. 12. cap. 7. num. 32. Probatur hæc
6 ſententia tum ex noſtra Extrauag. cuius vi-
gore huiuſmodi cambium non ſolùm non
improbatur, quin potius expreſsè approba-
tur, ſeruatis conditionibus, ac circumſtan-
tijs in ea traditis, de quibus omnibus infra,
Deo fauente, latè tractabimus: tum etiam
ratione; ſiquidem in hoc cambio ſeruatur
æqualitas: eo quòd quantum datur, tantum
recipitur.

Nec obſtat, quod campſor dat centum
7 ſcuta Genuæ, vt recipiat Romæ 101. cum
dimidio, quibus æſtimatur 99. ducati de
Camera; quoniam reſpondetur, quòd cam-
pſor vltra illa ſcuta centum dat operas, &
non nulla alia exhibet, quæ ſunt pretio æſti-
mabilia, & valent illud ſcutum cum dimi-
dio. Etenim debetur campſori ſi campſor
publicus eſt, ſtipendium ratione officij, quo
fungitur in congerendis, præparandis, & aſ-
ſeruãdis pecunijs, cãbio dandis cãpſuario-
rum gratia. Itẽ ratione obſequij, & beneficij
in alterũ collati: ſiquidẽ tribuens pecuniam
indigenti, obſequium ei præſtat. Præterea
ratione virtualis translationis: nam cam-
pſor dum numerat hic pecuniam præſen-
tem ei, qui habet pecuniã abſentem, tantum
obſequij illi præſtat, quantũ ſi pecuniã ab-
ſentem huc transferret: quod quidẽ trãsla-
tionis obſequium cùm ſit pretio æſtimabi-
le, erit etiam pretio æſtimabilis numeratio
pecu-

pecuniæ præſenti pro abſenti:eò magis,quia petens pecuniam præſentem pro abſente, petit leuari onera translationis ſuæ pecuniæ in hunc locum,vbi ea indiget:quo onere leuatur campſuarius à campſore numerante ei pecuniam præſentem. Et quamuis campſuarius videatur traijcere pecuniam campſoris ad locum deſtinatæ ſolutionis; illa tamen traiectio, ſeu virtualis translatio non meretur ſtipendium: quia huiuſmodi translationem campſor non petijt.

Nec valet dicere,quòd ſi quis ex mutuo
8 dato in vno loco, reſtituendo in alio, vel in eodem, mutuatarium leuaret onere huiuſmodi non poteſt aliquod ob id emolumentum conſequi: ergo nec ex cambio poterit lucrum aliquod percipere ex eo quòd leuatur onere transferendi pecuniã:quoniam dicimus in mutuo diuerſam rationẽ militare: ſiquidem ratione obſequij ex mutuo nihil citra vſurã percipi poteſt,iuxta illud Domini in c.cõſuluit,de vſur. *Mutuo date nihil inde ſperantes.* at ex cambio iuſtè percipi aliquid poteſt ratione obſequij:quia obſequiũ non eſt de intrinſeca ratione cãbij; ſicut eſt de intrinſeca ratione mutui. Et ſi dicatur; quòd campſor ſi Genuæ det centum ad cã-
9 bium,vt ſibi cambita reſtituantur Romæ,& cãpſuarius Romæ illa non habeat, tunc cãpſuarius ipſe cogeretur ea Romam trãsferre; atque ideo ex natura huius cambij non leuaretur onere ſupradictæ translationis; tunc reſpõdemus, quòd vt plurimum campſuarius in loco deſtinatæ ſolutionis habet pecuniam propriã, vel ſui procuratoris, ſeu correſponſalis,aut alterius,ad quos litteras mittit:quòd ſi aliquãdo ipſe pecuniam realiter eò transferat,id ratò euenit;& propterea non attenditur, cùm in moralibus non attendatur,quod raro; ſed quod frequenter accidit,vt in l.nam ad ea, ff de legib.

Rurſus dato, quòd campſori ſtipendium
10 non debeatur ratione ſupradictæ virtualis translationis; debetur tamen ratione permutationis: ſiquidem pecunia præſens pluris æſtimatur,quàm abſens;atque ideo præſens cum lucro poteſt cum abſente cõmutari: pecunia enim abſens citra labores, expenſas,ac pericula nõ poteſt effici præſens. Et quamuis campſor aliquando abſque periculo, laboribus, & expenſis id efficiat; id tamen non attenditur, ſed campſoris induſtriæ tribuitur: etenim ſatis eſt, vt pecunia loco abſens ex ſui natura minoris æſtimetur,cùm communiter citra labores, pericula,& expenſas præſens haberi nequeat. Nec obſtat ſi dicatur, quòd interdum expedit campſori pecuniam abſentem habere:quoniam reſpondetur, id non prouenire ex ipſa conditione abſentiæ per ſe conſideratæ;ſed ex induſtria campſoris,qui pecuniam abſentem nouit vtiliter impendere. vt rectè declarat Leſſ.Molin. Azor.& alij locis citatis, Filliuc. tom.2. qq. moral. tract. 35.c.6. q. 10. num.408.circa fi i.vbi etiam q.11.probat, non propterea minus valere pecuniam eo quòd non eſt loco; ſed tempore tantùm abſens.

Ratione quoque maioris, vel minoris
11 æſtimationis pecuniæ in loco vbi datur, quàm vbi redditur, poteſt campſor lucrum ex cambio conſequi:ſiue æſtimatio intrinſeca ſit,à lege proueniẽs;ſiue extrinſeca,quæ proueniat ratione copiæ,aut penuriæ pecuniæ, vel ratione maioris multitudinis petẽtium,aut dantium ad cambium, vt per eundem Leſſ.ibidem,num.34.cum plur.ſeq.vbi etiam refert alios titulos,quibus lucrum iuſtè campſor percipere poteſt; nempe ratione lucri ceſſantis,& carentiæ propriæ pecuniæ,cuius carentiæ titulum præcipuum eſſe, quem ſpectant Mercatores, ait ipſe Leſſ. & propterea in omnibus cambijs quò longius eſt tempus,in quod pecuniam concedunt, eò plus exigunt lucri:& quo breuius,eò minus. Vndè niſi concurrat cum hac temporis dilatione aliqua lucri ceſſantis ratio, vel ſaltem damni emergentis,periculi, laboris, vel expenſarum ſola propriæ pecuniæ ca-
12 rentia nõ erit iuſtus titulus,quo campſores ex cambijs ſtipendium,ſeu lucrum aliquod conſequi poſſint, vt habetur ex ſupracitatis Doctoribus,& Filliuc.ibidem,q.1 2.quibus adde ea, quæ adnotantur ex Ioan. de Salas in ſuo tract.de camb. dub.9.

Reſtat, vt ad argumenta reſpondeamus.

AD primum patet ſolutio ex dictis.Cõ-
13 ſtat enim,huiuſmodi cãbiũ nõ eſt ſiccum:

cum: eo quòd non continet mutuum nec expreſſum, nec tacitum, & multum diſtare à mutuo, vt ſupra q. 8. in reſp. ad 3. latè probauimus.

Ad reliqua contraria patet etiam ſolu-
14 tio ex ijs, quæ ſupra in hac eadem q. adnotauimus. Etenim campſor ex tranſportatione pecuniæ virtuali modo ſupra explicato, ſtipendium meretur, cùm illa fiat ad inſtantiam campſuarij: & tranſportatio, ſeu tranſlatio pecuniæ facta à campſuario præmium non meretur, cùm non fiat ad inſtantiam campſoris prius dantis, & fortè nec in vtilitatem ipſius, ſi non erat eò pecuniam delaturus. Item ex alijs iuſtiſſimis titulis ſupra relatis campſor ipſe mercedem iuſtè conſequi poteſt ex cambio, de quo agitur.

Vndè his reiectis firma remanet concluſio, quòd licitum eſt cambium, de quo agitur, & iuſtè ſtipendium campſor ex eo percipit.

Ampliatur hæc concluſio, vt locum ſibi
15 vendicet non ſolùm in campſore publico; ſed etiam in priuato. Etenim non tantùm publico campſori; verum etiam priuato homini, qui nummularij officio non fungitur licitum eſt lucrum ex huiuſmodi cambio conſequi: quia pecuniam præſentem cum abſenti commutat, quæ minoris æſtimatur, quàm præſens: non tamen tantum ſtipendij exigere poteſt, quantum publicus campſor, cùm pauciores percipiendi titulos habeat, vt rectè declarat Azor. lib. 10. inſtit. moral. p. 3. cap. 6. de camb. q. 5. vbi id verum eſſe ait, niſi lege aliqua cautum reperiatur, ne priuati homines cambia huiuſmodi exerceant.

Secundò ampliatur, vt campſor poſſit ex
16 dicto cambio ſtipendium conſequi, ſiue cambium fiat de loco ad locum extra Regnum, ſeu de vno Regno ad alterum Regnum; ſiue de loco ad locum intra idem Regnum, & intra eandem Prouinciam: ſiquidem ſicut opera, quam præſtat campſor transferendo pecuniam de vna Prouincia in aliam, eſt pretio æſtimabilis; ita etiam ex vna Ciuitate in aliam in eadem Prouincia. Non tamen tantum lucri exigi poteſt, quantum ex cambijs, quæ fiunt in diuerſis Regnorum, & Prouinciarum locis: quia maiora, & plura poſſunt eſſe pericula, labores, & expenſæ ob maiorem locorum diſtantiam, vt contra Sot. & alios docet Azor. p. 3. inſtit. moral. d. cap. 6. q. 4. vbi etiam, quòd legibus, & ſtatutis humanis prohiberi poſſit, ne cambia per litteras intra idem Regnum, & eandem Prouinciam cum lucro fiant, oſtendit, quibus adde ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 1. ampl. 3. & q. 7. concl. 1. ampl. vnica, & Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 5. vbi teſtatur intra idē Regnum ſaltem apud Hiſpanos eſſe vſum, & receptam conſuetudinem apud Mercatores, ne cambia exerceantur, in quibus alter cambientium aliquod lucrum, & intereſſe percipiat: ſed quacunque ratione loca, in quibus cambia celebrantur in eodem Regno ſe habeant quoad pecuniarum abundantiam, vel inopiam ſine alio lucro fiant.

Cæterum ſtando in ſolo iure naturali, &
17 Diuino, cambia huiuſmodi ſecundum diuerſam æſtimationem pecuniarum in diuerſis locis intra idem Regnum, & eandem Prouinciam, ſicut & cambia, in quibus cāpſor prius pecuniam accipit, iniqua, & illicita non eſſe, ſi in eis debitę ſeruentur conditiones, latè probat Salon. loco citato, contr. 8. & nos ſupra explicauimus, d. q. 1. ampl. 3. & q. 8. concl. 1. ampliat. vnica. Etenim in frumento, vino, & alijs rebus licitum eſt fieri commutationem minoris menſurę, vbi illius rei inopia eſt, pro maiori recipienda in alio loco, vbi illius eſt magna copia, & ſi talis commutatio fiat intra eandem Prouinciam, & idem Regnum: ergo idem dicēdum eſt de cambio pecuniarum, cùm militet eadem ratio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil.

Tertiò ampliatur, vt campſor ſemper lu-
18 cretur, ſiue primò det, ſiue primò accipiat pecuniam: & etiam ſi vtrobique ſit idem pretium pecuniæ, & eadem copia, vel inopia, vt infra, Deo duce, dicemus, q. 13.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,
19 vt ita demum cambium, de quo agitur, ſit licitum, & iuſtum, ſi conditiones in eo concurrant, de quibus, q. ſeq. dicemus.

De

De conditionibus, quę requiruntur ad iuſtitiam cambij, in quo campſor primò dat in vno loco, recepturus deinde in alio. Q. XII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium, in quo cāpſor prius dat pecuniam in vno loco, ſoluendam in alio, vt ſit licitum tres conditiones exigit.*

2 *Cambium, in quo cāpſor prius dat pecuniam, &c. ad veritatem ipſius exigit commutationem diuerſarum monetarum, diuerſorum Dominorum in diuerſis locis.*

3 *Idem eſt eſſe hominem, & verum hominem.*

4 *Pecunia quando reſtituitur in eodem loco, quo recipitur, non cambium, ſed mutuum intelligitur celebrari.*

5 *Locus eſt de ratione cambij per litteras: & tempus eſt de ratione mutui.*

6 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniā, vt ſupra, vt ſit verū exigit, quod fiat principaliter ad petitionem recipientis.*

7 *Cambiorum de loco ad locum tres dantur ſpecies.*

8 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniā, &c. ad ſui veritatem exigit, vt campſuarius habeat pecuniam, vel ſaltem creditum in loco deſtinata ſolutionis.*

9 *Campſor debet probabiliter credere, campſuarium habiturum pecuniam in loco deſtinata ſolutionis: aliàs cambium non erit verum.*

10 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniā. &c. ad ſui veritatem exigit, quòd litteræ ſint veræ, & vigore illarum verè poſſit fieri ſolutio.*

11 *Cambium, in quo cāpſor prius dat pecuniam vt ſupra, ad ſui validitatem exigit, quòd ſit voluntarium, vi, aut dolo non celebratum.*

12 *Cambium, in quo cāpſor prius dat pecuniam, monopolio ſit inuoluntarium, ac fraudulentum.*

13 *Monopolij ethymologia traditur.*

14 *Vis, & dolus qualiter in cambio committantur, oſtenditur.*

15 *Cambia quando dantur per loca remotiora, an & quando licita ſint, declaratur.*

16 *Fraus, & dolus in cambio aliquando committuntur per viam recambij.*

17 *Pretium iuſtum cambij quod propriè dicatur, oſtenditur.*

BReuiter reſpondetur, ad iuſtitiam huius
1 cambij tria copulatiuè expoſtulari,
nempè, quòd ſit verum, quod ſit liberum, &
quòd ſit iuſtum. Quoad primam conditionem,
& ſic ad veritatem cambij exigitur, vt
in eo concurrat vera commutatio duarum
2 monetarum: quarum altera ſit vnius, & altera
alterius in diuerſis locis inter ſe diſtantibus:
quæ quidem conditio apertè colligitur
ex noſtra Extrauag. & eſt adeò neceſſaria, vt
probatione non egeat: nam niſi eſſet verè,
ac reale cambium, non eſſet cambium: ſicut
omnis alius contractus in tantùm dicitur
talis, in quantum eſt verè, ac realiter talis.
Hinc emptio, ſeu venditio, quæ realiter, &
verè vēditio non eſt, nō poteſt dici vēditio,
nec de ea diſputandū eſt, an iuſta eſſe dicatur.
Sic ēt res quęlibet realiter, & verè talis
eſt, qualis denominatur, ac dicitur. Vndè
3 ex Ariſt. idem eſt, eſſe hominem, & verum
hominem: etenim qui verè, ac realiter homo
non eſt, nec nomen hominis meretur,
nec diſputandum eſt de eo, an ſit iuſtus, vel
iniquus: bonus, vel malus: ſanus, vel infirmus,
&c. ergò idem dicendum eſt de cambio,
vt ſi non ſit vera, ac realis commutatio
pecuniæ præſentis cum alia pecunia loco
abſenti, non dicatur cambium per litteras,
nec de eo diſputandum eſt, an ſit iuſtum, vel
iniuſtum: licitum, aut illicitum.

Dixi, *Cum alia pecunia loco abſenti*: quia
4 niſi pecunia, quæ in vno loco recipitur, in
alio commutata rependatur, ſed in eo loco,
vbi ad cambium recepta eſt reſtituenda foret,
non cambium, ſed mutuum apertè diceretur:
ſiquidem inter alias differentias
exiſtentes inter cambium per litteras, &
mutuum hæc eſt, quòd de ratione mutui eſt
5 tempus, non autem diuerſitas loci: de ratione
verò cambij per litteras eſt diuerſitas
loci. Vndè cùm in cambio huiuſmodi fiat
commutatio pecuniæ pręſentis cum abſenti,
neceſſariò ſequitur, de intrinſeca ratione
cambij eſſe, vt à campſore pecunia in vno
loco conferatur, & à campſuario in alio diuerſo,
& diſtanti reſtituatur, vt rectè declarat
Salon. de camb. q 4. ar. 2. contr. 7. & Lo-

pez

Google

pez de contract. lib. 2. c. 10. colum. 3. verſ.
Quantum vero.

Ad veritatem quoque dicti cambij qui-
6 dam volunt, vt ipſa receptio pecuniæ ad
cambium non ad petitionem, & inſtantiam
dantis fiat; ſed ad inſtantiam, & petitionem
recipientis, cuius principaliter intereſt, pe-
cunias, quibus indiget pręſentialiter hic ac-
cipere, & etiam eas in alio loco repoſitas
remetiri. Dixi *Principaliter*, quoniam non
refert, ſi ſecundariò, & conſecutiuè in emo-
lumentum etiam campſoris ad cambium
dantis celebretur, vt rectè dicit Lopez lib.
2. de contr. cap. 10. ad tertium, verſ. Quan-
tùm verò. Etenim in eodem loco col. 1.
verſ. Differentia: cõſtituit tres cambiorum
7 ſpecies de loco ad locum inter ſe differen-
tes ex parte finis, vt alias diximus ſupra, in
procem. q. 12. in fin. nempe vbi commuta-
tiò pecuniæ præſentis cùm pecunia loco
abſenti, fit gratia vtriuſque, tàm ſcilicet dã-
tis, quàm recipientis pecuniam ad cam-
bium: quando commutatio pecuniæ fit gra-
tia, & ob neceſſitatem dantis tantùm: &
tertiò quando fit gratia, & ob neceſſitatem
accipiẽtis dũtaxat; atq; ideò, ait Lop. huiuſ-
modi cambium debere fieri ad petitionẽ, &
ad inſtantiã recipientis. Nõ tamẽ arbitror,
quòd ſi campſor alicui ſe offerat dare ad
cambium cum debitis circumſtantijs, & ille
prouocatus ad cambium recipiat, talis cõ-
tractus dicetur iniuſtus, aut nullus: quia
quòd ſpõtè fiat, vel ad petitionem alterius,
non pertinet ad iuſtitiam illius; ſicut non eſt
opus vt mutuum ſpontè fiat, vel ad petitio-
nem alterius, vt mutuans poſsit intereſſe
lucri ceſſantis accipere, vt infra, Deo duce,
ſuo loco dicemus.

Præterea requiritur ad veritatem dicti
8 cambij, vt campſuarius habeat pecuniam
in loco, per quem cambium celebratur; vel
ſaltem creditum: atque ideo ſocium corre-
ſponſalem, aut alium, qui ſuo nomine cam-
bium ſoluat: aliàs ficta eſſet, & non vera ſo-
lutionis promiſsio in tali loco. Imò & cam-
9 pſor vice verſa certus eſſe debet, vel ſaltem
magnam habere probabilitatem, quod cã-
pſuarius habeat pecuniam, vel creditum in
loco, vbi eſt facienda ſolutio; quia ſi certò
ſciat, vel probabiliter credat, campſuarium
non habere, nec habiturum fore, aduenien-
te ſolutionis tempore, nec pecuniam, nec
creditum in loco, tunc cambium illud non
erit verum, ſed mutuum; cùm in eo ratio nõ
habeatur loci, ſed tantùm temporis. Eſt ta-
men verum, quod ſi campſor à principio
contractus probabiliter crediderit, cãpſua-
rium habere pecuniam, aut creditum in lo-
co deſtinatæ ſolutionis, vel ſaltem eam ha-
biturum ibi tempore ſolutionis faciendæ,
cùm re vera non habeat, nec habiturus ſit,
tunc id ſatis eſſet ad veritatem, ac iuſtitiam
cambij ſecundum opinionem magis rece-
ptam, relatam à Salon. d. contr. 7. ſoluente
contraria. Verùm campſor ipſe, cognita ve-
ritate ante ſolutionis tempus, tenetur re-
ſcindere, ac irritare contractum; atque ideo
ſortis principalis tantùm vna cum intereſſe
lucri ceſſantis, vel damni emergentis ad
ſummum, quatenus paſſus fuerit, debet eſſe
contentus. Quòd ſi poſt ſolutum cambium
campſor ipſe veritatem reſciuerit, dempto
intereſſe, tenetur ad lucri percepti ex dicto
cambio reſtitutionem; ſicut vbi quis agno-
uerit habere rem alienam. Ita Salon. loco
citato, & Romeald. Col. de camb cap. 13.
Exigitur denique ad veritatẽ cambij, quòd
10 litteræ ſint veræ, & quòd vigore illarum
verè fieri poſsit cambij ſolutio; ita vt non
reuertantur inanes: ſecus autem ſi ſint con-
ficta; quoniam tunc non diceretur verum,
ſed fictum; atque ideo ſiccum, vt ex noſtra
Extrauag. clarè colligitur, & infra latius,
Deo duce, dicemus.

Quoad ſecundam conditionem, quam
11 diximus exigi in cambio, de quo agitur, nẽ-
pe quòd ſit liberum, ſeu voluntarium, eſt
adnot. quòd hęc conditio requiritur in om-
ni contractu: ſiquidem ab omni contractu
debent procul eſſe fraus, dolus, ac violen-
tia; quæ omnia reddunt actum inuolunta-
rium: & quando dant cauſam contractui, ip-
ſum annullant, vt latè habetur ex Molina de
contr. diſp. 352. & nos etiam diximus ſupra
in procem. q. 10. Contingit autem, violen-
tiam, dolum, & fraudem committi in cam-
12 bio multis modis. Primò per viam mono-
polij, vt ſi campſores inter ſe conueniant,
vt nullus det pecuniam ſuam ad cambium,
niſi ad minus pro tanto pretio, & maximè ſi
pretium ſit iniuſtum. Dicitur autem mono-
13 polium à monos græcè, id eſt vnus, & po-
lium,

lium, ideſt venditio, quaſi vnius dumtaxat in Prouincia aliqua, Ciuitate, vel Oppido venditio: quod quidem eſt iniquum, Reip. iniurioſum; atque ideo de iure meritò prohibitum ſub pœna exilij, & amiſſionis bonorum, vt in l. vnica, C. de monopol. & latè habetur ex Molina de contr. diſp. 345. cum alijs, quos allegat. Secundò, vis, & dolus
14 committuntur in cambio, cùm pauci campſores totam pecuniam apud ſe colligunt, adhoc vt paucis exiſtentibus campſoribus, & multis campſuarijs, pretium cambij augeatur: & pecuniis indigentes compellantur ad cambium accipere pro pretio ad libitum ipſorum campſorum: quo caſu lucrum eſſet iniuſtum, & reſtitutioni obnoxium, iuxta ea, quæ habentur ex Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 12. ar. 3. Tertiò violentia infertur in cambio, vbi campſuarius à campſore obligatur accipere ad cambium per loca remotiora cùm maiori ipſius intereſſe, cùm poſſet per loca viciniora cum minori intereſſe.

Eſt tamen verum, quòd campſor dans ad
15 cambium per loca remotiora poſſet excuſari, ſi in locis vicinioribus, per quæ petitur cambium, negotia non haberet, nec correſponſalem, vel eſſent ſibi nociua; cùm nemo de rigore iuſtitiæ cogatur alteri prodeſſe cum proprio detrimento. Sic etiam excuſari poſſet, ſi ab alio fuiſſet expoſtulatus dare ad cambium per locum ſibi magis vtile: nam tunc non teneretur dare alteri per locum viciniorem cum minori ipſius vtilitate, cùm ſine rei ſuæ damno id fieri non valeat, vt habetur ex Romoal. Col. de camb. cap. 14. & nos latiùs infra, Deo duce, dicemus in propria quęſtione. Cõcurrunt quar-
16 tò violentia, & fraus in cambio per viam recambij; vt ſi campſor videns petentem pecuniam cambio non habere in loco conſtitutæ ſolutionis, nec habiturum pecuniam, nec creditum; atque ideò correſponſalem aliquem, qui poſſit ſuas litteras ſoluere, cum eo conueniat, vt ſi litteræ nõ ſoluantur, ſuus correſponſalis poſsit recambire cum intereſſe cambij currente, & de nouo mittere litteras, cambire, & recãbire vſque ad effectualem debiti ſolutionem: quod quidem impium eſſe, ait Mercad. lib. 4. de mercat. cap. 10. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 13. art. 2. & ex alijs. Non tamen ob id negamus campſori, qui bona fide contraxit, exiſtimans campſuarium habiturum pecuniam, vel creditum in loco condicto tempore ſolutionis faciendæ, deberi intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis ob non ſolutionem litterarum: & id ſolùm in primis nundinis, aut termino, & non vltra, vt rectè declarat Romoal. Col. de camb. c. 14.

Quoad vltimam denique conditionem
17 requiſitam ad iuſtitiam cambij, de quo eſt noſtra controuerſia, nempe quòd pretium ſit iuſtum, eſt adnot. quòd tunc pretium erit iuſtum, quando exigeretur ſecundum communem vſum fori, vel prout à peritis in arte fuerit conſtitutum. Ad eius autem iuſtitiam maximè debet ſeruari iuſta pecuniarum cõmutandarum æſtimatio: & quòd pretium commune fori non augeatur ratione dilationis tẽporis, vt latè habetur ex Romoal. loco citato, cap. 15. vbi etiam cap. 16. dat plures regulas in conſtituendo iuſto pretio in cambijs, de qua re fuſius, Deo duce, dicemus.

An campſor lucrum ex cãbio percipiat, ſiue det, ſiue recipiat pecuniam in loco, vbi plus, vel minus æſtimatur, quàm in eo loco, vbi ſolutio eſt facienda. Q. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Campſorem non poſſe lucrum ex cambio percipere quàndo minus dat, quàm recipit, qui doceant, recenſentur.*
2 *Cambium eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ.*
3 *Campſor lucratur ſiue det pecuniam Toleti per Romam vbi plus valet; ſiue det Romæ per Toletum, vbi minus valet.*
4 *Mutuans alicui triticum, ſibi reſtituendum eo tempore, quo probabiliter, aut certò noꝛit plus valiturum, vſuram committit. Idem dicendum eſt de mutuante pecuniam, quàm certò, aut probabiliter ſciat eo tempore valore augendam.*
5 *Campſorem lucrari ex cambio, ſiue pecunia plus valeat, ſiue minus in loco deſtinatæ ſolutionis; qui teneant, refertur.*

6 *Campſorem ſiue prius det, ſiue prius accipiat pecuniam in vno loco, in alio reſtituendam ſemper lucrari non nulli volunt.*

7 *Cambia omnia reducuntur ad contractum commutationis; in quo æqualitas eſt ſeruanda.*

8 *Campſor debet habere rationem in cambio inæqualitatis pecuniarum; ita vt ſi monetæ pluris æſtimentur in vno loco, quàm in alio, reducantur ad æqualitatem, ſoluta campſori debita mercede.*

9 *Frumentum habens in vno loco, vbi minus valet, ſi commutet illud cum frumento exiſtente in alio loco, vbi plus valet, frumenta illa ſunt reducenda ad æqualitatem, & ſi Azor. contrarium doceat.*

10 *Campſor cur dans* Romæ *per* Toletum *lucretur duos iulios pro quolibet aureo: & dans cambio Toleti per Romam, vnum tantùm iulium.*

11 *Campſor ex pluribus titulis ſtipendium meretur.*

12 *Campſor cur Metinæ prius pecuniam accipiens, reſtituendam in Flandria, lucratur in ſingulis aureis* 50. *dipondia, ſeu marauedinos: & è conuerſo ſi prius dat pecuniam in Flandria per Metinam lucretur* 70. & 75.

13 *Mutuans frumentum, reddendum tempore, quo certò, aut probabiliter ſcit plus valiturum, ſi vſque ad illud tempus erat reſeruaturus, vſuram non committit. Idem dicendum eſt de mutuante pecuniam.*

14 *Lucrum ex cambio non dicitur percipi ex mutuo virtuali.*

IN hac difficultate Sot. lib. 6. de iuſt. &
1 iur. q. 12. ar. 1. inquit, licitum haud eſſe campſori lucrum exigere præcisè ratione cambij, quando minus dat, quàm recipiat: & ar. 2. circa finem, verſ. Ex quo efficitur: condemnat, vel tãquam in dubio relinquere videtur, quod campſores facere conſueuerunt, lucrum exigentes, ſiue dent pecunias Romæ, Toleti ſoluendas: ſiue è contrario dent Toleti, vt recipiant Romæ. In eandem ſententiam videtur inclinare Syl. in ſum. ver. vſura, 4. q. 9. Tab. eod. ver. vſura, 13. & ſeq. Angel. ver. vſura, 1. num. 54. & alij.

Probatur hæc ſententia primò, quia cam-
2 bium eſt actus iuſtitię commutatiuę: ergo in eo ſeruandæ eſt æqualitas; atque ideò res, quæ permutantur, debent pretio, & æſtimatione eſſe pares: alìas oportebit, vt vnus commutantium ſuppleat, quod deeſt in re altera ad damnũ alterius compenſandum: non igitur campſor lucrum ex cambio conſequi poteſt, ſiue det, ſiue recipiat pecunias vbi plus, minuſuè valent, quàm in eo loco, vbi cambitæ ſoluuntur. Antecedens patet; quia tunc in cambio æqualitas non ſeruatur: ſiquidem campſor ſi Toleti det centum aureos, recepturus eos cambitos Romæ, plus recipit, quàm dat: nam pecunia minus æſtimatur Toleti propter eius abundantiã, quã Romæ, vbi extat pecuniæ paucitas: ergo in huiuſmodi cãbio non ſeruatur æqualitas. Pręterea campſor dans pecuniam To-
3 leti recepturus eam cambitam Romæ; ratione maioris æſtimationis, quàm pecunia habet Romæ, lucrum exigit: & è conuerſo quando pecuniam Toleti recipit, daturus eam cambitam Romæ, adhuc lucrũ exigit: & tamen eadem eſt via, eadẽque locorum diſtantia inter Toletanam, & Romanam Vrbem: ergò ſi licitum eſt lucrum vbi campſor dat Toleti pecuniam recipiẽdam Romæ, licitum non erit, quando pecuniam Toleti recipit, reſtituendam Romæ. Et re vera citra admirationẽ aliquam nõ eſt, videntes campſores dantes pecunias Romæ recipiẽdas Toleti, lucrari duos iulios pro quolibet aureo: Et ſi è conuerſo dent pecuniam Toleti recipiendã Romæ, lucrantur ſingulos iulios pro ſingulis aureis; eſtò quòd Romæ ſit eadem pecuniæ æſtimatio, quando pecunia datur per Toletum, & cùm ſoluitur illa, quæ data fuit Toleti per Romã: & eſtò quod Toleti ſit eadem pecuniæ æſtimatio, quando datur per Romam; & quando ſoluitur illa, quæ data fuit Romæ per Toletum. Denique mutuans alicui pecuniam, vel tri-
4 ticum, vt reddatur eo tempore, quo certò, vel ſatis quidem probabiliter putat plus valituram, aut valiturum, vſuram committit vt habetur ex Calder. & alijs in c. nauiganti, de vſur. ergò dans pecuniam Toleti vbi minus valet, recepturus eam cambitam Romæ, vbi certò nouit eam plus valere, vſurã committit, cùm huiuſmodi cambium virtute contineat mutuum, vt latè probat Lopez lib.

lib.2.de contract.cap.5.concl.3.

Oppoſitã ſententiam tenet Caiet.& alij,
5 quos refert, & ſequitur Azor. lib.10. Inſt.
moral.p.3.cap.7.q.1.& Leſſ. lib.2.de iuſt.
& iur. cap.23. dub.4. ſub num.4. ſiquidem
ipſe Azor. inquit, quòd Nummularij huius
inęqualitatis pecuniæ nullam rationem ha-
bent; & tamen ſciunt pecuniam hic minus,
pluſue valere,quàm alibi. Vndè quando cã-
pſor pecunias percipit Romæ, vbi plus va-
lent,eas ſoluturus Toleti,vbi minus valent,
lucrum accipit,quia quamuis recipiat plus,
quàm ſit ſoluturus Toleti; ſuo tamen peri-
culo,laboribus, & impenſis pecuniam alte-
rius è Roma Toletum virtualiter ſaltem
traijcit: ergo lucrum meretur. Item danti
obſequiũ præſtat, dum Toletum pecuniam
transfert, vbi ea minus indiget ipſe cãpſor.
obſequium pariter vtile Reip.exhibet,coa-
ceruando, & aſſeruando pecunias ad cãbia.
Sic etiam campſor è conuerſo dans pecu-
6 nias Toleti, recepturus eas cambitas Ro-
mæ, vbi plus ęſtimantur, & ſi minus det,
quàm alibi recipiat, lucrum tamen conſe-
quitur,non ratione traiectionis alterius pe-
cuniæ; ſed quia campſuario dando pecu-
nias vbi indiget, dicitur ipſe campſor inſer-
uire:& quia ſuam operam,& induſtriam po-
nit in eo exercitio, ſeu officio obeundo, &
ſuam pecuniam præſentem vendit, ſeu per-
mutat recepturus aliam longè diſtantem.
Imò ratione virtualis translationis pecu-
niarum, campſorem mereri mercedem, ſu-
pra probauimus, q.25.& ita campſor ſiue
det,ſiue recipiat, ſemper lucratur. Adde,
quòd idem Azor. ait, quòd quamuis cam-
pſor nihil lucretur ex primo cãbio, quo dat
pecunias Romæ,ſibi ſoluendas Toleti, vbi
vilius ęſtimantur; nihilominus ideò dat Ro-
mę,vt ſibi Toleti reddantur; quia ſperat, ſe
lucraturum ex ſecundo cambio, quo per
miniſtrum ſuum, vel procuratorem dat pe-
cunias Toleti,vt ſibi in alio loco ſoluantur,
vbi pluris ęſtimantur.

Sed re vera in hac re, ſecluſa Nummula-
7 riorum conſuetudine, de iure nobis non vi-
detur recedendum ab ijs, quæ ſupra adno-
tauimus,q.3. Etenim cambium,de quo agi-
tur, ſicut & alia reducuntur ad contractum
permutationis, in quo æqualitas eſt ſeruan-
da;nempe, vt res, quæ permutantur ſint
pretio, & ęſtimatione pares: alioquin opor-
tebit vt vnus per permutationem ſuppleat,
quod deeſt in altera re ad damnum alte-
rius compenſandum. Videtur in hoc etiam
8 cambio habendam eſſe rationem à cam-
pſoribus inęqualitatis pecunię;ita vt ſi mo-
netæ pluris æſtimentur in vno loco, quàm
in alio, reducantur ad ęqualitatem, ſoluta
debita mercede campſori ex cauſis ſupra-
dictis iuxta earum numerum, & communẽ
æſtimationem fori. Sicut ſi Genuæ tantum
valeat modius vnus frumenti, quantum
duo Romæ, vbi maior eſt tritici abundan-
tia,quàm Genuæ, qui daret vnum modium
frumenti Genuæ,poſſet iuſtè accipere duos
modios frumenti Romæ,vt habetur ex Na-
uar.in Man.cap.17. ſub num.283. Littera,
M. Salon. de camb.q.4. ar.2.q.1. verſ. Ex
his docet,& Romoal.Col.eo.tract.cap.17.
in fin.& cap.18.

Vndè non videtur ſuſtineri poſſe doctri-
9 na Azor. loco citato, dicentis, quòd ſi in
Sicilia centum tritici modios permutares
cum totidem modijs tritici,in Hiſpania red-
dendis, æqua eſſet permutatio, quamuis in
Hiſpania pluris triticum æſtimetur;eo quòd
in Hiſpania tu indiges tritico pro ſuſtenta-
tione familiæ:& ille alius indiget tritico in
Sicilia, vbi commoratur, & triticum cum
tritico commutatur. Et ſicut tu periculo
tuo,laboribus, & impenſis eſſes in Hiſpaniã
triticum delaturus; ita alius in Siciliam non
citra periculum, labores, & expenſas triti-
cum transfert: ſiquidem huiuſmodi exem-
plum nihil aliud probat, niſi quia cùm per-
mutatio iſta ſit gratia vtriuſque, nullus ex
enumeratis cauſis meretur ſtipendium,iux-
ta ea, quæ ſupra adnotauimus d.q.3.concl.
4.non tamen probat, quin frumenta illa re-
ducenda ſint ad æqualitatem; atque ideo
vnus ex permutantibus ſuppleat, quod de-
eſt in ſuo frumento ad damnum alterius
compenſandum,iuxta ea, quæ habentur ex
Lopez lib.2.de contr.c.3.concl.1.nã com-
mutatio cùm ſit actus iuſtitiæ cõmutatiuæ,
vbi adeſt inæqualitas, facienda eſt recom-
penſatio vſque ad æqualitatem iuſtitiæ. Eſt
tamen verum quòd quando cambium ſit
ad inſtantiam alterius tantùm, tunc inæſti-
manda pecunia eſt habenda ratio commu-
tationis pecuniæ præſentis cũ abſenti: nam

ſtu-

Digitized by Google

ſemper pecunia præſens valet ex ſui natura, quàm abſens, vt ſæpe diximus: quibus adde ea, quæ ſupra cumulauimus d. q.3. concl.4. & ſic patet reſponſio ad primum argumentum.

Ad id autem, quod mirum valdè videtur,
10 dicimus, quòd ideo campſores dantes pecunias Romæ, recipiendas Toleti lucrantur duos iulios pro quolibet aureo: & ſi è conuerſo dent pecunias Toleti recipiendas Romæ lucrantur vnum iulium dumtaxat pro vnoquoque aureo; quia Romæ pecunia pluris ęſtimatur, quàm Toleti; meritò igitur, qui dat centum Toleti recipit minorem quantitatem Romæ: ſed qui dat centũ Romæ recipiet maiorem quantitatem Toleti; atque ideo pecuniæ in diuerſis locis pretio inęquales reducuntur ad ęqualitatem, ſalua tamen iuſta mercede, quæ ęqualiter ſolui debet è Roma Toletũ, & à Toleto Romam, vt rectè declarat Nauar. in Man. c.17. num. 297. vel ſecundò reſpondetur ex Franciſco Garc. de contract. c. 34. num. 14. quem refert, & ſequitur Romoal. Col. de camb. cap. 25. quòd ideo campſor dans pecuniam Romæ recipiendam Toleti, lucratur duos iulios pro ſingulis aureis: & è cõuerſo dans pecuniam Toleti cambitam recipiendam Romæ, lucratur vnum iulium tantùm; quoniam, qui dat pecuniam Toleti per Romam, lucratur vnico tantum titulo, nempe, quia dat pecuniam pręſentem Toleti; quæ cùm ſit præſens ex ſui natura pluris ęſtimatur, pro pecunia abſenti, quæ eſt Romæ, & quæ per ſuam abſentiam minoris æſtimatur Toleti: quo circà dans Toleti 100. aureos accipit Romæ 110. ſed qui dat centum aureos Romæ per Toletum lucratur duplici titulo: primò quia dedit pecuniã præſentem pro abſente: ſecundò quoniam campſor dedit Romæ pecuniam pretioſiorem, eo quòd pecunia pluris æſtimatur Romæ propter eius paucitatem, quàm Toleti propter ipſius abundantiam.

Hæc re vera reſponſio licèt veritati ſatis
11 adhęreat, campſor tamen ex pluribus alijs titulis vltra ſupradictos ſtipendium meretur; nempe quia dando pecunias, campſuario inſeruit, ſuam operam, & induſtriam ponit in campſoris officio obeundo, periculo amittendi pecuniam ſe exponit, vt ſupra adnotauimus, q.10. Semper tamen plures titulos habet, quibus lucrum conſequatur, qui dat Romæ per Toletum, quàm qui dat Toleti per Romam: ſiquidem dans Romæ per Toletum, dat pecuniam pretioſiorem, quã non pręſtat, qui dat Toleti per Romam: meritò igitur qui dat Romæ per Toletum recipit duos iulios pro quolibet aureo: ſed qui dat Toleti per Romam lucratur vnum tantùm iulium.

Hinc patet quid dicendum ſit ad quæ-
12 ſtionem Sot. lib.6. de iuſt. & iur q.12. ar.2. cuius ęquitatem aſſerit, ſe ignorare. Ait, inquam Sot. quòd eius tempore erat in vſu quodam cambiũ, in quo ſi campſor Metinæ prius pecuniam accipiebat reſtituendam in Flandria, lucrabatur in ſingulos aureos 50. dupondia, ſeu marauedinos: ſi vero prius dabat pecuniam in Flandria recipiendam poſtea Metinæ, lucrabatur 70. vel 75. marauedinos, cùm tamen videatur non debuiſſe lucrari niſi 50. ſiquidem tunc tanti ęſtimabantur in Flandria 360. marauedini, quanti Metinæ 400. quapropter cãpſor accipiens Metinæ per Flandriam, poterit conſequi 400. marauedinos, qui valore æquantur 360. in Flandria reddendis: nec non 10. in pretium tranſportationis pecuniæ à Metina in Flandriam, & ita lucrabitur 50. At quando campſor prius dat pecunia in Flandria recepturus eam cambitam Metinę, idcirco lucratur 70. vel 75. quia tunc ſolùm dat 360. marauedinos, & Metinæ recipit 400. marauedinos ratione, diuerſi valoris pecuniæ: nam tantum valent Flandriæ 360. marauedini, quantum Metinę 400. reliquos vero 30. marauedinos, ſeu 35. recipit in ſtipendium, quod meretur: nam plures habet lucrandi cauſas, qui dat Flandriæ per Metinam: quam qui accipit Metinæ per Flandriam. Etenim campſor quãdo prius pecuniam accipit Metinæ per Flandriam, lucratur duplici tantùm titulo, nempe ratione diuerſæ ęſtimationis pecuniæ, & ratione traiectionis ipſius à Metina in Flandriam: & campſor dans Flandriæ per Metinam lucratur primo ratione diuerſitatis pecuniæ, ſeu diuerſę eiuſdem æſtimationis: nam dans Flandriæ 360. marauedinos, accipit Metinę marauidinos 400. ſecundò lucratur 10. ratione virtualis traiectionis pecuniæ à

Me-

Metina in Flandriam, vbi eam dat. Tertiò lucrum conſequitur ratione carentiæ pecuniæ ſpatio duorum menſium; quem titulum multum ęſtimant campſores: ſiquidem eorum pecuniam ſemper habent negotijs expoſitam. Quartò quia dat pecuniam pręſentem pro abſente, quæ minus valet, quàm pręſens. Quintò lucrum accipit ratione obſequij, & famulatus, cùm dans pecuniam, dicatur obſequi, ac famulari campſuario. Sextò, quia dans ſuam pecuniam exponit ſe periculo amittendi eam. Septimò lucrum meretur ratione officij in coaceruandis, & aſſeruandis pecunijs cambio expoſitis: quæ omnia ſunt pretio æſtimabilia, & æſtimari poſſunt alij, 20. vel 25. marauedinis: atque ideò dans 360. Flandriæ; iuſtè conſequitur Metinæ 430. vel 435. marauedinos, & ſic lucratur 70. vel 75. marauedinos. Quamuis Leſſ. lib. 2. de iuſt. & iur. cap. 23. dub. 4. in fin. aliter ſentire videatur. Sed circa pretij, ſeu lucri taxationē in cambijs, ſtandum eſt communi viui fori, vbi non reperitur lege taxatum, iuxta ea, quę habentur ex Romoald. Col. de camb. cap. 16.

Ad vltimū argumentum reſpondetur di-
13 ſtinguendo antecedens, quòd aut mutuans pecunias erat illam reſeruaturus vſque ad tempus illud, in quo certò, aut veriſimiliter arbitratur plus eſſe valituram: aut non erat ſeruaturus. Si ſecundum concedimus, quòd mutuans pecuniam, aut frumentū eo tempore, quo certò, aut ſatis probabiliter putat plus valiturum, vſuram committit. Si verò dicas primum, in quo mutuans fuiſſet pecuniam, vel triticum ſeruaturus, negatur antecedens; quoniam tunc vſuram non contrahit, vt habetur ex Calder. in c. nauiganti, de vſur. Angel. ver. vſura, 1. num. 36. & alij, quos refert, & ſequitur Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. cap. 7. de camb. q. 2. verſ. Deinde quæri poſſet, vbi etiam tractat de eo, qui pecuniam mutuo dat, & interim Principis auctoritate ęſtimatio pecunię variatur, ita vt maior, vel minor ſit, ſi ei alterius generis moneta reddatur, an eā exigere poſſit ſecūdum ęſtimationē quam habet tempore, quo reſtituitur, an verò ſecundum eam, quam habeat eo tempore quo mutuo fuit data, & concludit, quod reſtituenda eſt, prout valet tempore ſolutionis, maximè quando moneta eiuſdem generis ſoluitur: nam idem iuris eſt de moneta, quod de cęteris rebus, quæ mutuo dantur. Imò ait, quòd qui pecuniam habet, cuius ęſtimationē probabiliter credit, Principis, aut Reip. auctoritate eſſe minuendam, poteſt eam mutuare eo pacto, vt ſibi reddatur, iuxta æſtimatione, quam habet tēpore quo mutuatur, quando is, cui dat vult eam in ſuos vſus expendere, antequam eius æſtimatio minuatur; quia tunc is, qui dat nullum lucrum acquirit: ſiquidem dat pecuniam ſecundum æſtimationem, quam habet, & ſolùm damnum vitat. Denique quidquid ſit
14 de antecedēte negamus tamen cōſequentiam, quia militat diuerſa ratio in mutuo, ac in cambio: quoniam ex mutuo nihil percipi poteſt in pretium illius cùm gratis fieri debeat, iuxta illud Domini in c. conſuluit, de vſur. *Mutuo date nihil inde ſperantes.* at lucrum ex cambio ex pluribus titulis percipi poteſt, vt ſupra declarauimus. Nec lucrū illud dicitur percipere ex mutuo virtuali, quod aliqui virtualiter cōtinere volunt; ſed ex cambio formali, vt rectè declarat Lopez lib. 2. de contr. c. 5. q. 1. concl. 3. verſ. Sicut etiam.

An cambij pretium augeri, vel minui poſſit propter maiorem, vel minorem æſtimationem pecuniæ. Q. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Pecuniæ duplex datur pretium, legale ſcilicèt, & accidentale.*

2 *Pretia rerum creſcunt, & decreſcunt ſecundùm multitudinem, & paucitatem emptorum, ac venditorum, ratione abundantiæ, aut inopiæ pecuniarum.*

3 *Pretia cambiorum creſcunt, & decreſcunt ob maiorem, vel minorem æſtimationem pecuniæ.*

4 *Campſores ex cambio aliquando nullum conſecuntur ſtipendium.*

1 HVius difficultatis explicatio pendet ex ijs, quę ſupra adnotauimus q. pręcedenti: & ideo pro clariori eiuſdem explicatione eſt adnot. quòd pecuniæ duplex datur pretiũ: le: ale ſcilicet, quod habet ex Principis impoſitione, ſeu ex publica auctoritate: & accidentale, quod conſtituitur ratione aliquarum circumſtãtiarum extrinſecarum, iuxta viri prudentis arbitrium: nẽpe ratione copiæ, vel inopiæ pecuniæ, paucitatis, ac multitudinis campſorum, & campſuariorum. Etenim rerũ pretia in emptione, & venditione ex eiſdem cauſis variantur: & pecuniæ in cambio non conſiderantur vt pecuniæ; ſed potius vt merces: pretium autem mercium creſcit ob multitudinem emptorum, ac pecuniæ, & ob raritatem venditorum: & è conuerſo decreſcit ob
2 paucitatem emptorum, & copiam venditorum: ergò pretium accidentale pecuniæ creſcit ob multitudinem accipientium ad cambium: decreſcit verò ob paucitatẽ accipientium, & multitudinem pecuniæ. vt habetur ex Medina de acquiſ. per vſur. q. 8. Bann. 2. 2. q. 78. art. 4. de camb. dub. 8. Valent. tom 3. d. 5. quæſt. 23. pun. 5. Molina de contr. diſp. 403. num. 6. & 406. Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 51. & cap. 53. Ioann. de Salas de camb. dub. 2. num. 2. & dub. 35. & 36. Garz. de camb. cap. 34. num. 7. 8. & 9. Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 454. Rebell. p. 2. de obligat. iuſt. lib. 11. q. 8. num. 12. Bonac. de cõtr. diſp. 3. q. 5. pun. vnico, propoſ. 5. ſub num. 14. & ex alijs.

His breuiter ſic adnotatis, ad quæſtio-
3 nem affirmatiuè reſpondetur, atque ideò dicitur, pretia cambiorum iuſtè poſſe augeri, vel minui propter maiorem, vel minorem æſtimationem pecuniæ. Probatur, quoniam iuſtè variantur quoque pretia mercium, vt ſupra adnotauimus. Confirmatur ex communi praxi, ac conſuetudine campſorum, etiam timoratæ cõſcientiæ. Et re vera præcipua ratio, ſeu titulus, ad quem reſpiciunt campſores hoc tempore circa cambiorum pretia, eſt maior, vel minor pecuniarũ æſtimatio, vt ſupra diximus, q. 1. ampl. 3. verſ. Imò ipſe audiui. & q. 23.

Ex hoc infertur, campſores aliquando
4 nullum conſequi ſtipendium, & aliquando, qui ad cambium accipit, lucrari, vt diximus d. q. 1. & 8. Vnde campſor accipiens mille reales Mediolani, vt ſoluat mille in Hiſpania, aliquando eſt contentus mille, qui ſibi traduntur, nihil vltra petens: ſiquidem realis licèt quoad æſtimationem naturalem, & legalem tanti ſupponamus valere Mediolani, quanti in Hiſpania; nihilominus ratione æſtimationis accidẽtalis fieri poteſt, vt plus æſtimetur Mediolani, quàm in Hiſpania; atque ideo ratione maioris æſtimationis, quã Mediolani realis habet, campſor nihil vltra petat. Ita Rebell. p. 2. de obligat. iuſt. lib. 11. q. 2. num. 2. & q. 8. num. 2. Graff. p. 1. de ciſ. lib. 2. cap. 10. num. 9. Bonac. de contr. diſp. 3. q. 5. pun. vnico, propoſ. 5. num. 16. contra Garz. de camb. concl. 2. & Salas eod. tract. dub. 28. qui videntur ſentire, huiuſmodi cõtractum eſſe illicitum. Sic etiam ſi Mediolani ſit magna pecuniarum penuria: in Hiſpania verò maxima earum copia, vt plurimum contingit, qui habet mille reales Mediolani, quos vult per campſorem transferri in Hiſpaniam, aliquãdo recipit aliquid amplius in Hiſpania ſupra mille reales: ſiquidem inopia pecuniæ auget ipſius valorem, & poteſt adeò augere, vt cãpſuarius maiorem pecuniæ ſummam accipiat, quàm dederit. Ita Sot. lib. 6. de iuſt. & iure, q. 12. art. 1. concl. 3. Molina de contr. diſp. 407. & 410. Salon. de camb. q. 4. art. 2. contr. 3. & 23. dub. 4. num. 3. Azor. par. 3. Inſtit. moral. lib. 10. de camb. cap. 7. Tolet. lib. 1. ſuę ſum. cap. 54. Reginal. lib. 25. ſuæ prax. num. 461. Bonac. loco ſupra relato, verſ. Addunt aliqui, & alij.

An cambium, de quo agitur, celebrari poſſit cum lucro de loco ad locum infra idem Regnum, & infra eandem Prouinciam. Q. XV.

SVMMARIVM.

1 *Cambium, in quo campſor prius dat pecuniam in vno loco, recipiendam in alio, poteſt celebrari de loco ad locum infra idem* Regnum, *& eandem Prouinciam.*

Bre-

1 BReuiter reſpondetur affirmatiuè; quoniam quamuis cambium fiat de loco ad locum intra idem Regnum, & intra eandem Prouinciam; ſemper tamen cāpſor habet iuſtos titulos percipiendi ſtipendium, ſiue prior accipiat pecuniam in vno loco, reſtituturus eam in alio: ſiue prior det pecuniam in vno loco, reſtituendam ſibi in alio loco, vel in nundinis, vt latè probauimus ſupra, q.1.ampl.3.& q.8.concl.1.ampl.1.quibus locis nos remittimus, ne bis idem repetere videamur.

An campſor poſsit lucrari dando pecuniam in vno loco ea indigenti, reddendam in alio loco, vbi ipſe campſor ea indiget. Q. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Campſor poteſt lucrum ex cambio percipere dando pecuniā in loco, in quo illa non egeat, recepturus in alio loco, vbi ea indigeat.*

2 *In moralibus attenditur id, quod fit per ſe: non autem id, quod fit per accidens.*

1 AD hanc quæſtionem reſpondetur affirmatiuè, vt habetur ex Sot. lib. 6. de iuſtit. & iure, q.10. num.1. Valen. 2.2. diſp.5.q.23.pun.4.concl.4.& ex alijs, quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas de camb. dub.11.num.1.& 2.vbi ponit exemplum de eo, qui pecuniam hìc habet, qua indiget in Flandria ad merces emendas, vel ad ſoluēdum debitum, traditurusque erat alicui, vt ſoluendo aliquid pro traiectione Flandriæ reciperet, accedit ad illum alius, qui indiget hic pecunia, quam habet in Flandria, & cābium petit: tunc enim poteſt ille talis dare petenti pecuniam, quam cum ſtipēdio reddat in Flandria. Rationem autem hanc eſſe
2 volunt; quia miniſterium, quod alteri præſtat, eſt pretio æſtimabile: & quamuis id cedat in commodum dantis; hoc tamē eſt per accidens; quod in moralibus non attenditur. Exemplum ponunt in equo, quem quis detulit conductum in aliquem locum, facturusque erat expenſas in illo reducendo ad locatorem: nam ſi cōductorem inueniat, qui in eum locum ipſum aſportet, licitè poterit ei illum locare, & mercedem conſequi. Eſt tamen verum, quòd hæc concluſio non eſt ſimpliciter vera; ſed habet non nullas limitationes, de quibus nos egimus ſupra, q 3.concl.1.per totam, vbi latè de hac re egimus: & proprerea ibi nos remittimus, ne bis idem repetamus.

An campſor dans cambio ſuam pecuniam pauperi in vno loco, recepturus cambitam in alio, poſſit maiorem mercedem ab eo recipere, quàm ſi dediſſet ad cābium diuiti. Q. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Campſor dans cambio diuiti minus emit ſcutum marcharum.*

2 *In correlatiuis quod diſponitur in vno, diſponitur & in alio.*

3 *Campſorem dantem cambio pauperi, poſſe maius lucrū conſequi, qui doceant, refertur.*

4 *Campſor dans cambio pauperi, poteſt maius lucrum percipere; infra tamen latitudinem iuſti pretij.*

5 *Cenſus venditori licitum eſt in pretio lædere emptorem; ſed non è contra.*

6 *Campſor dans cambio perſonæ adeò inopi, vt periculo probabili ſe exponat amittendi pecuniam, poteſt maius lucrum ab eo conſequi, quàm ſi daret diuiti.*

7 *Mutuans licèt ſpontè ſe exponat periculo damni; poteſt tamen intereſſe paciſci.*

8 *Campſor emens marchas minus iuſto pretio ob vrgentem neceſſitatem campſuarij, iniuſtitiam committit, & ad reſtitutionem tenetur.*

1 AD hanc difficultatem videtur prima facie affirmatiuè reſpondendum eſſe. Etenim maiori periculo perdendi ſuā pecuniā exponitur cāpſor dans ſuā pecuniā pauperi, quàm diuiti: ergò ratione maioris periculi meretur maius ſtipendiū. Confirmatur, quia maius obſequium defert pauperi illi dando ad cambium ſuam pecuniam, quàm diuiti: ſiquidem pauper non ita de facili inuenit, qui det ei cambio, ſicut diues, qui dicitur vulgò, *Bona detta, ſeu buona lettera*. Denique campſor dans cambio diuiti po-

poteſt lædi in pretio ab ipſo diuite tàm in
foro externo, quàm interno; ita vt ſi iuſtum
ſcuti marcharum pretium ſit ſolid. 66. 8.
poſſit ei vendi ſol. 67. ſiue 67. 4. & ita paſ-
ſim practicari quando campſor dat cambio
idoneo; atque ideo ab idoneo emit ſcutum
marcharum, teſtatur Scac. de commerc. &
camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 10. num. 68. & 69.
dum ait, ſcutum marcharum ſemper ratio-
nari vno, vel duobus denarijs pluris quàm
ſit iuſtum pretium, & ſic venditur ab idoneo
ſcutum marcharum pluris iuſto pretio. Sic
etiam venditor cenſus poteſt licitè circum-
uenire eiuſdem emptorem in pretio, vt per
eundem Scac. loco citato, d. num. 69. ergò
eodem modo poteſt campſor lædere pau-
perem emendo ab eo minoris ſcutum mar-
charum quàm ſit iuſtum pretium: ſiquidem
campſor, & campſarius, emptor, & venditor
2 ſunt correlatiui; & in correlatiuis, quod di-
ſponitur in vno, diſponitur etiam in alio,
vt latè habetur ex Euerar. in loco, A corre-
latiuis. Et eò maximè quia in contractibus
ſeruari debet æqualitas.

Contrariam ſententiam videtur tenere
3 Hier. de Luc. in ſuo tract. de camb. q. 7. verſ.
Pro deciſione, num. 40. & ſeq. & eandem
fortè tenerent Conrad. de contr. q. 59. co-
rol. 1. & 2. poſt 3. concl. Rebel. p. 2. de oblig.
iuſtit. lib. 9. q. 12. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q.
4. ar. 1. ad 1. Nauar. in Man. c. 23. num. 81. &
alij docentes, ex ſola ratione periculi in re-
cuperanda ſorte non poſſe mutuantẽ incre-
mentum aliquod ex mutuo percipere. Sicut
nec licitum eſt ſupra iuſtum pretium ratio-
ne periculi ſortis, cui vendens creditò ex-
ponitur lucrum quærere, vt habetur ex eo-
dem Sot. loco citato, art. 1. ad 2. Nauar. d.
num. 81. Garz. lib. 1. de contr. cap. 23. circa
med. Bann. 2. 2. q. 77. ar. 4. dub. 6. & ex alijs
apud Ioan. de Salas in tract. de empt. & vẽd.
dub. 41. num. 5. Etenim campſor cùm ſuam
pecuniam dat ad cãbium pauperi licèt eam
det cum probabili metu eãdem amittendi,
qui metus eſt pecunia æſtimabilis; nihilo-
minus ipſe campſor ſpontè tali periculo ſe
exponit, & metum vult ſubire, & propterea
non attenditur: & eò magis; quia pauper il-
le, qui ad cambium accipit, non tenetur ali-
ter leuare campſorẽ ipſum tali metu, quàm
ſoluendo cambium condicto loco, & tem-
pore, cui idcirco dum ſoluit, ſatisfacit.

Scac. verò in ſuo tract. de commerc. &
4 camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 15. num. 1. videtur
velle, campſorem dantem pecuniã ad cam-
bium pauperi, poſſe ab eo conſequi maius
incremẽtum, quàm à diuite; dummodò non
excedat limites iuſti pretij. Vndè ſi ſcutus
marcharum vendatur nunc pro primis nun-
dinis ſub triplici pretio, nẽpe pro ſolid. 65.
66. & 67. campſor poteſt ab indigente eme-
re ſolid. 65. & ſic infimo pretio: ſiquidem
quodlibet iſtorum pretium eſt iuſtum: & ob
id in rebus dari ſolet triplex pretium; quo-
niam ſicut in rebus eſt inæqualitas bonita-
tis, ita etiam inæquales ſunt debitores, qui
vendũt ſcutos marcharũ, ita vt vnus alio ſit
minus idoneus, atq; adeò pluris æſtimetur
nomẽ debitoris magis idonei, quàm minus.

Hæc ſententia re vera ſatis probabilis
5 eſt, & magnam in ſe continet æquitatem, &
in re non diſcrepat à priori opinione. Ete-
nim ipſe Scac. loco citato, ampliat. 10. ſub
num. 68. verſ. Ratio huius concluſionis: &
num. 69. rationẽ reddẽs, cur licitum ſit cã-
pſuario lędere campſorem in pretio, & ven-
ditori cenſus eiuſdem emptorem, & non è
contra, quoad campſorem ait, quòd dãs ad
cambium, & ſic emptor videtur quodãmo-
do habere perſonam mutuantis: & propte-
rea ſicut toleratur læſio ſpontanea paſſiua
in mutuatore, ita vt nulla inde reſultet ini-
quitas, cùm mutuum ſit contractus gratui-
tus, ita etiam non attenditur læſio paſſiua
ſpontanea in eo, qui dat ad cambium. Idem
inquit, ſeruari quoad venditorem cẽſus, cui
licitum eſt lædere emptorem, ſed non è
contra licet emptori cenſus lædere in pre-
tio venditorem: ſiquidem & ſi in noſtro
Regno Neapolitano non ſit licitum emi
cenſum minus quàm ad rationem decem
pro quolibet centenario, vt patet ex Bull.
Nicol. V. poteſt tamen venditor lædendo
emptorem carius vendere, nempe ad ra-
tionem octo, ſeptem, ſex, & quinque iux-
ta idoneitatem ipſius, qui vendit cenſum,
vt ſi diues ſit valdè, & vt vulgò dicitur,
Buona poſta, ſeu buona lettera; ita aut
ab eo cenſus facilè exigi poſſet. Non
tamen licitum eſt emptori cenſus illum
emere minus pretio à lege condicto ex
eo quòd cenſum emit à paupere, à quo
cen-

cenſum cum difficultate exigi poſſe dubita-
tur:nam ſicut quãto maius eſt pretium, quo
emptor emit cenſum;eò magis emptio cen-
ſus ab vſura diſtat, cùm vſura conſiſtat in
acceſſione ad ſortem pecuniæ datę; ita è
contra,quanto minus eſt pretium, quo em-
ptor emit cenſum, eo magis emptio illius
ad vſuram accedit.

Eſt tamen verum,quòd priorem opinio-
6 nem veram eſſe ita demum arbitror, cùm
campſor dat ad cambium perſonę adeò
inopi, vt probabili ſe exponat periculo
amittendi pecuniam, quam cambio dedit:
tunc enim ratione talis periculi poteſt cam-
pſor maius lucrum ex eo percipere,etiam ſi
ſit ſupra pretium commune fori. Etenim
mutuans cùm periculo probabili amittendi
pecuniam mutuatam, poteſt aliquid ex tali
mutuo intendere ratione huiuſmodi peri-
culi,vt ſecundum opinionem in Eborẽſi
ſchola receptam teſte Rebel. loco citato,
tenent Med. de reſtitut. q.38.§.ad tertiam
cauſam, & in 4. cauſa, Molina de contr.
diſp.304 & latius 356.Leſſ.lib.2.de iuſt. &
iure,cap.21.dub.6. & cap.13. dub.4. num.
43. Eman.Roder. 2.p.ſum.cap.83. num.3.
Valent.2.2.diſp.5.q.20.pun.2. concl.4. &
alij,quos refert,& ſequitur Ioan.de Salas in
ſuo tract. de vſur. dub.22. num.3. & 4. qui
hanc ſententiam putat veriſimiliorem, &
multis rationibus eam corroborat, contra-
ria ſoluens. Ratione quoque talis periculi
ex dilata pretii rei venditę ſolutione, poſſe
venditorem carius vẽdere,docet D.Thom.
opuſc.73.de vſur.cap.10.Med.loco citato,
Petr.Nauar.lib.3.de reſtit.cap.2. p.1.dub.
11.§.vna hęc,num.105.& ſeq. & p.2. dub.
10.cap.3.num.342. Molina, Emanuel,Ro-
driq. Valent. & Leſſ. locis citatis, Salon.
2.2. q.78. art.2.contr.26.Sà vet.venditio,
num.3. Cord. in ſum. q.84. §. tampoco ſe
giuſtifica: & alii apud Ioan. de Salas de
empt.& vendit.dub.41.concl.4.num.5. Et
denique ratione eiuſdem periculi amitten-
di pretium rerum emptarum,anticipata ſo-
lutione licitum eſſe rem minus infimo pre-
tio emere,probat idem Ioannes de Salas in
d.tract.de empr.& vend.dub.43. Si igitur
his caſibus licitum eſt incremẽtum aliquod
percipere ſupra iuſtum pretium: ergò cam-
pſor dans ad cambium ſuam pecuniam pau-
peri cum probabili periculo ammittendi
eam, poterit aliquid ſupra iuſtum, & com-
mune pretium ſori percipere, cum militet
eadem ratio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg.
Aquil.

Nec obſtat, quòd campſor prædicto pe-
7 riculo amittendi pecuniam ſpontè ſe expo-
nit:nam etiam qui mutuat, vel vendit cum
damno emergente,vel lucro ceſſante,ſpon-
tè ſe ſubijcit damno, & tamen poteſt pro
illo aliquid exigere, ſiue poſtea ſequatur
damnum, vel ceſſet lucrum, ſiue non, vt re-
ctè poſt alios reſpondet Salas in terminis
caſus d.q.22.ratione 4.pro corroboratione
ſuæ ſentẽtiæ:quibus adde omnes rationes,
quas idem Salas affert ad probandum, ra-
tione prædicti periculi, mutuantem forma-
liter vel virtualiter,poſſe incrementum ali-
quod expoſtulare: ſiquidem illę rationes
poſſunt etiam accommodari noſtræ ſenten-
tiæ in hac quæſtione de cambio. & re vera
Scac.ſi rectè perpendatur loco citato, am-
pliat. 13. non videtur diſcrepare à noſtra
opinione. Imò cum noſtra ſententia expreſ-
8 sè concordat idem Scac. eod. tract. §.1.q.
7.p.3.lim.6. num.2. verſ. Secus in ſecundo
caſu:vbi ponit duos caſus; quorum primus
eſt, quando campſor emit marchas minori
pretio propter vrgẽtem neceſsitatem ven-
ditoris: ſecundus vero caſus eſt,cùm cãpſor
emit vilius, eo quòd venditor eſt inops, &
vt vulgò dicitur, *Non buona lettera*. Siqui-
dem primo caſu ait,illicitum eſſe cambium,
& acceptum fore reſtitutioni obnoxium,
tanquam perceptum ex cambio nullo,cùm
neceſsitas habeat vim cogendi, atque ideo
excludendi conſenſum: ſecundo autem ca-
ſu cõcludit,cambium eſſe licitum; quoniam
res quò magis eſt periculoſa, eò minoris
valet,vt latè probat idem Scac.ibi quęſt.1.
num.430.& 431.& pericula nauis, merciũ,
vitæ hominis, & ſimilium paſsim vendun-
tur,& emuntur. Confirmat hæc quæ dixi-
mus ex eo quòd ſi pauper propter ſuã ino-
piam non inueniat, qui velit ei dare ſuam
pecuniam ad cambium pro nundinis;atque
ideo non reperiatur, qui ſuas litteras acce-
ptet: qua propter compulſus recurrat ad
mercatorem aliquem, cuius litteræ acce-
ptentur, eumque roget, vt ipſius pauperis
litteras ſubſcribat: & tunc mercator ipſe ſi

litteras ſubſcribat, poteſt licitè ab eo percipere tertiam partem vnius ſcuti pro quolibet centenario; quoniam ipſe exponit ſe periculo ſoluendi pecunias caſu quo pauper debitum non ſolueret: cui periculo exponere ſe non tenebatur, & ſic expoſitio illa eſt pretio æſtimabilis, vt rectè ait Romoal. Col. de camb. cap. 19. ergò idem dicendum eſt in caſu, de quo agitur.

An campſor poſsit negare ſuam pecuniam dare cambio petenti per locum vbi minus lucretur, & nolle dare, niſi per locum, vbi plus lucrabitur. Q. XVIII.

S V M M A R I V M.

1 *Campſor publicus, qui ex officio tenetur cambire per loca ad libitum petentis, non poteſt denegare ſuam pecuniam dare cambio petenti; etiam ſi eam petat per loca, in quibus minus lucratur.*

2 *Campſor priuatus denegans dare cambio, niſi per loca, in quibus magis lucretur, licèt non faciat contra iuſtitiam; poteſt tamen peccare contra charitatem.*

AD hanc difficultatem breuiter reſpõ-
1 demus ex Vega in epit. ver. Cambium, caſu 24. num. 2. & 3. Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 13. Ioan. de Salas, eo. tract. dub. 43. & Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de cenſib. & camb. c. 10. q. 5. num. 473. quòd aut campſor, de quo agitur, eſt campſor publicus, qui tenetur cambire per loca ad libitum petentium ad cambium: aut cãpſor non eſt publicus, nec obligatus vt ſupra cambire per loca ad libitum petẽtium: Primo caſu non poteſt campſor denegare ſuam pecuniam dare ad cambium petenti, etiam ſi petat per locum, vbi minus lucratur ipſe campſor, quàm in alio: ſiquidem huiuſmodi campſor faceret contra iuſtitiam, & teneretur ad intereſſe, cùm ad id, mediãte ciuili obligatione ſe conſtrinſerit: Secundo verò caſu campſor ad id de rigore iuſti-
2 tiæ non poteſt compelli, cùm nulla obligatione fuerit alligatus; poſſet tamen agere contra charitatem, & æquitatem cogendo petentem ad cambium cambire per alium locum, vbi cãpſor ipſe magis eſt lucraturus, vt ait etiam Molſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. c. 7. num. 82. niſi aliàs id cederet in magnũ campſoris incommodum; quia tale incommodum nec ſecundum iuſtitiam, nec ſecundum charitatem tenetur ſubire, vt rectè ait Filliuc. loco citato, in fin.

An campſor dãs pecuniam ad cambium in vno loco, ſibi reddendam cambitam in alio, quò magis dat per locum diſtantiorem, eò maius lucrum mereatur. Q. XIX.

S V M M A R I V M.

1 *Vbi militat eadem ratio, ibi militat eadem iuris diſpoſitio.*

2 *Cambium quando fit per locum remotiorem, ſi per illum locum fiat ad petitionem campſuarij, campſor poteſt petere maius lucrum, quàm ſi fiat per locum viciniorem.*

3 *Cambium quando fit per locum remotiorem ad petitionem campſoris, campſor ipſe non meretur maius lucrum.*

4 *Diſtantia, aut vicinitas locorum in cambijs hodie non attenditur à campſoribus ad conſequendum maius, vel minus lucrum; ſed copia, vel inopia pecuniarum, copia vel inopia campſorum, & campſuariorum.*

IN hac re videtur prima facie affirmati-
1 uè reſpondendum eſſe: nam quando campſor accipit pecuniam in vno loco ſoluturus eam in alio, quò magis locus, vbi facienda eſt ſolutio, eſt diſtans, eò maius lucrum cõſequitur ex tali cambio: ergò idem dicendum eſt, quando campſor dat primò pecuniam in vno loco, reddendam ſibi in alio loco, vt quò magis locus ſit diſtans, eò maius lucrum ex eo mereatur. Etenim par ratio videtur militare in vtroque caſu. Nam ſicut campſor, qui primò accipit pecuniam ratione maioris diſtantiæ loci, meretur maius ſtipendium; quia ex rei natura in maiori diſtantia ſolent eſſe plura pericula, & labo-

res

Digitized by Google

res in traijcienda pecunia ad locum deſtinatæ ſolutionis; ita etiam quando campſor primò dat pecuniam, quò magis locus, in quo ſibi commutata eſt reddenda, eſt diſtans, eò meretur maius ſtipendium: quoniam ratione maioris diſtantiæ, maiora pericula, labores, & expenſas ſuſtinet in reducenda pecunia ſibi ſoluta in loco deſtinatę ſolutionis ad locum, in quo primò dedit cambio: cùm igitur eadem ratio militet in vtroque caſu, eadem etiam militat iuris diſpoſitio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil. & l. adigere, §. quamuis, ff. de iur. patron.

Pro reſolutione huius quæſtionis puto
2 diſtinguendum eſſe, quòd aut campſor dat ad cambium per locum remotiorem ad petitionem, & in gratiam campſuarij: aut ad petitionem, & in gratiam ipſius campſoris. Primò caſu arbitror, campſorem ratione maioris diſtãtiæ loci mereri maiorem mercedem per rationem ſupra relatam: nam quamuis deinde per aliud cambium pecunia rędcatur in locum, in quo dedit ſine periculis, laboribus, & expenſis; id tamen eſt per accidens, & non prouenit ex rei natura, & propterea non attenditur. Secundò
3 vero caſu campſor non meretur maiorem mercedem ratione maioris diſtantiæ loci: quoniam illa diſtantia eſt vtilis campſori, & nociua campſuario; qui pro tranſportatione pecuniæ ad locum deſtinatę ſolutionis, quò magis locus eſt remotior, eò maiora pericula, labores, & expenſas ſuſtinet. Hæc vera ſunt regulariter, & ex natura rei; Cæterum aliquando poſſunt concurrere in cambio aliæ rationes augendi lucrum, itaut campſor in minori diſtantia maius lucrum mereatur. Sed hodie mercatores non tàm reſpiciunt diſtantiam loci, quàm copiam, vel inopiam pecuniarum, multitudinem vel paucitatem campſorum, vel petentium ad cambium, commoditatem locorum ad trãſferendam pecuniam, & his ſimilia, vt habetur ex Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de cenſib. & camb. cap 6. quæſt. 7. ſub num. 396. quibus adde, quę ſupra adnotauimus, q. 1. & 2. in fin.

Ad contraria patet reſponſio ex dictis.

An campſor dans pecuniã ad cambium, ſibi reddendam condicto tempore, eò maius lucrum capiat, quo maior datur temporis diſtãtia ad pecuniam ipſam reddendam. Q. XX.

SVMMARIVM.

1 *Quò longius nundinæ ſunt diſtantes, eo magis campſores lucrum conſequũtur ex cambio.*

2 *Cambium ad nundinas non differt eſſentialiter à cambio locali.*

3 *Campſor non poteſt ex cambio maius lucrum percipere, quò magis dat temporis dilationem ad pecuniam ſibi reddendam.*

4 *Campſor ex ſola temporis dilatione nihil poteſt percipere, niſi ratione intereſſe.*

5 *Vendere non licet ſupra rigoroſum pretium propter dilatam ſolutionem; niſi ratione intereſſe.*

6 *Campſor cur maius lucrum ex cambio percipiat, quò nundinæ ſunt magis diſtantes, ratio redditur.*

IN hac difficultate videtur affirmatiuè
1 reſpondendum eſſe: ſiquidem mercatores dantes pecuniam ad cambium in nundinis, quò longius abſunt nundinæ, eò maius lucrum conſequuntur ex cambio: quò verò viciniores ſunt, eò minus lucrantur, vt poſt alios teſtatur Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 1. num. 28. Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de camb. c. 7. q. 1. num. 407. & alij: ergò idem dicẽdum eſt in cambio de loco ad locum, vt quo maior datur temporis diſtantia ad cambium ſoluendum in loco condicto, eò magis lucrum percipiat ipſe campſor: & quo minor datur diſtãtia temporis, eò minus lucri aſſequatur; cùm eadem ratio militet in vtroque caſu:
2 ſiquidem cambium ad nundinas non differt à cambio locali, niſi accidentaliter, vt rectè declarat Filliuc. loco citato, num. 408.

Oppoſitis tamen nõ obſtantibus, in con-
3 trarium eſt cõmunis ſententia, quam tenet Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 12. ar. 2. Nauar. in Man. c. 17. num. 187. Salon. de camb. q. 4. art.

art.2.contr.18.ſub num.3. Romoald. Col. eod.tract.cap.36.regul.5.Scac.de cõmerc. & camb. §.1. q.7.par.3.limit.1.num.4. Filliuc. d. tract.35. cap. 6.q.11. num. 401.& alij.Probatur hæc ſententia, quia ſi eo caſu licitum eſſet maius lucrum ex cambio percipi ratione maioris temporis diſtantię,non poſſet aſſignari ratio,cur vſura damnetur in mutuo:ſi enim pecunia abſens tempore, ſeclusis alijs circumſtantijs extrinſecis,minus valet, non video quomodo non poſſit ex mutuo lucrum percipi, in quo datur pecunia præſenti tempore, vt reddatur æquiualens in alio.

Eſt tamen verum,quòd licèt campſor ex
4 ſolius tẽporis dilatione nihil poſſit ex cambio percipere;nam id eſſet emere minus iuſto pretio ratione anticipatæ ſolutionis; quod eſt vſura,cùm id ſit lucrari vltra ſortẽ ratione mutui palliati,ſeu impliciti,vt habetur ex Ioan.de Salas in ſuo tract.de empt.& vendit. dub.43.cum alijs, quos allegat;nihilominus ſi cambij lucrum augeat propter diſtantiam,ſeu prorogationem temporis, vt ſupra,ratione lucri ceſſantis, vel dãni emergentis, tale lucri incrementum erit iuſtum non ratione cambij, ſed ratione intereſſe, quod debetur pro quouis credito, etiam ſi ſit mutuum, vt rectè docet Scac.loco citato,num. 5.Cõfirmatur,quia etſi non ſit lici-
5 tum minus iuſto pretio emi propeter anticipatum pretij ſolutionem, ſicut nec carius vendi ob dilatam ſolutionem;id tamen licitum eſt ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis,vt habetur ex Ioan.de Salas,d. dub.43.ſub num.3.& eodem tract.dub.41. num.4.vbi ait,hanc eſſe omniũ ſententiam: ergò idem dicendũ eſt in caſu,de quo agitur,cùm contractus cambij ſit emptio quędam,vel ſaltem reducitur ad huiuſmodi cõtractum,vt ſępe diximus.Ex hac concluſione patet quid reſpondendum ſit ad q. propoſitam à Ioan.de Salas de camb. dub.31. vbi concludit, illicitum eſſe cambiũ,in quo campſor remittit ſtipendium ratione dilationis ad ſoluendum cambium poſt tres menſes.

Ad contrarium reſpondetur, quòd non
6 ſemper campſor,qui dat ad cambium, minus in principio nundinarum,quàm in medio, & minus in medio quàm in fine, ęmit ſcutum marcharum; nam aliquando cõtingit oppoſitum, vt poſt alios probat Scac. de cõmerc. & camb.§.1.q.7.p.1.ſub num. 75.Et eſtò quòd raro id eueniat, quod non cõſideratur in moralibus, cùm lex adaptetur ad ea, quę frequentius accidunt, l. nam ad ea, ff.de legib. nihilominus id non prouenit ex temporis diſtantia; ſed propter campſorum copiam, cùm plures tunc exiſtant, qui pecunias ſuas alijs ad cambium tradãt,vt ſupra in proœm.declarauimus, q. 8. in reſp. ad 6. argum. Item id prouenit ratione intereſſe, & ex alijs, cauſis,de quibus, latè habetur ex eodem Scac. ſub d. num.75.& 76.& melius §. 1.q.7.p.3.lim.1. ſub num.4.verſ.Dubitatio hæc.

An cãpſor dans pecuniam ad cambium in loco,vbi plus valet, recepturus eam in loco,vbi minus valet,ratione maioris æſtimationis pecuniæ,vbi eam dat,lucrari poſſit. Q. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Cãpſores dantes pecuniam ad cambiũ in loco, vbi plus valet, recepturus eam in loco vbi minus valet; ratione maioris æſtimationis pecuniæ vbi eam dant non poſſunt lucrari, ſed pecunia reducenda ſunt ad ęqualitatem, & iuſta mercede debent eſſe contenti.*

1 HAec quęſtio habet maximam affinitatem cum q.13. quam ſupra explicauimus,& propterea ex ijs, quæ ibi adnotauimus patet deciſio huius difficultatis. Etenim quamuis partem affirmatiuam doceat Leſſ.lib.2. de iuſtit.& iure, cap.23. dub.4. num. 34. & ſeq. quem refert, & ſequitur Ioan. de Salas de cãb.dub.12.num.1.quod ampliat locũ ſibi vendicare, ſiue maior ęſtimatio ſit intrinſeca, nempe ex lege,aut cõſuetudine; ſiue extrinſeca, proueniens ex inopia pecuniæ, vel ex copia petentium ad cambium, vel ex neceſſitate pecuniæ propter bellum, vel aliam publicã cauſam, aut ingens copia merciũ offeratur venalis,vt rectè declarat idem Salas loco citato, nihilominus

minus vt cõſequenter loquamur ad ea, quæ in d.q.13. adnotauimus, quando monetæ pluris valent vbi dantur, quàm vbi recipiuntur, reducendę ſunt ad æqualitatem, ita vt recipiens ad cambium refundat campſori quod plus valet ipſius cãpſoris pecunia, ſoluta eidem debita mercede ex cauſis iuxta earum numerum, de quibus ſupra egimus, q.11. & ſecundum communem æſtimationem fori: ſiquidem cambium, de quo agitur, ſicut & omnia alia reducuntur ad contractum permutationis, & eſſentialiter ſunt commutationes, in quibus æqualitas eſt ſeruanda; nempe vt res, quæ permutantur ſint pretio, & æſtimatione pares, vt ſupra adnotauimus d.q.13. Vndè ex dictis patet qui dicendum ſit ad ea, quæ latè habentur ex Ioanne de Salas d.dub.12.

An campſor dans ad cambium ex pręcedenti obligatione ad cambiendum, ratione talis obligationis poſſit maius lucrum ex tali cambio percipere. Q. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Campſor dans cambio ex præcedenti obligatione ad cambiendum, ratione talis obligationis poteſt augere pretium cambij.*

2 *Mutuans ex præuia obligatione mutuandi, ratione huiuſmodi obligationis poteſt incrementum aliquod vltra ſortem conſequi.*

1 AD quæſtionem hanc reſpondetur affirmatiuè, vt habetur ex Romoald. Col. de cãb. cap. 29. & ex alijs, quos refert, & ſequitur Scac. de commerc. & camb. §. 1. q.7. p.2. ampl.1. num.5. Dantur enim campſores ex officio, qui obligãtur Reip. aut alicui Magiſtratui ad cambiendum mercatoribus illius loci. Imò aliquando aliqui particulares, etiam ſi non ſint campſores ex officio, ſolent ſe obligare ad cambiendum aliquibus perſonis, ita vt non poſſint ab huiuſmodi obligatione ſolui ad eorum beneplacitum: hi enim dantes ad cambium poſſunt vltra commune pretium fori, & iuſtum, pretiũ, ratione talis obligationis incrementum aliquod percipere; taxatum tamẽ à Republ. aut à diuerſis viris. Probatur, quoniam qui
2 mutuat, przuia obligatione de mutuando, licèt ratione mutui non poſſit lucrum aliquod citra vſuram percipere; poterit tamen iuſtè pro tali obligatione moderatum aliquod ſtipendium quærere, cùm obligatio illa ſit pretio æſtimabilis, vt habetur ex Nauar. in c. nauiganti, num.17. verſ. Semper tamen, de vſur. Salon. de camb. q.4. ar.3. contr.1. num.3. & verſ. Præterea iſta: Romoal. Col. loco citato, & Scac. d. ampl.1. ſub num.3. verſ. Quoniam reſpondeo: ergò idem dicendum eſt de campſore dante ad cambium ex præcedenti obligatione. Alias rationes vide apud eundem Romoal. Col. d. cap.29.

An campſor dãs pecuniã impuram in vno loco, poſſit recipere puriorem eiuſdem ponderis, ac valoris legalis in alio citra cõpenſationem aliquam. Q. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Campſorem dantem pecuniam impuriorem in vno loco, poſſe recipere puriorem in alio; qui doceant, recenſentur.*

2 *Campſor dans pecuniam impuriorem in vno loco non poteſt puriorem accipere in alio, etiam ſi pecuniæ ſint eiuſdem æſtimationis.*

3 *Pecuniæ pura, & impura licèt ſint eiuſdem æſtimationis, vt menſura ſunt, & pretium rerum venalium; non autem ita ſunt in ordine ad cambia celebranda.*

1 IN hac re pugnantes extant opiniones. Nam prima ſententia eſt Bann.2.2.to.2. de cãb. dub.6. cõcl.1. Cõrad. in fine ſum. tract. de camb. Ledeſ.2.p. ſum. tract. de iuſt. commut. Filliuc. tom.2. qq. moral. tract.35. cap.11. q.3. num.484. & aliorũ exiſtimantium, in cambio fieri poſſe commutationem pecuniæ minus puræ pro puriori, ſi ſint æqualis æſtimationis. Mouetur ex eo quod ſint æquales in ratione menſuræ rerum venalium, & ſolutionem, licèt pro vna poſſit maius pretium exigi, quàm pro alia propter

pter maiorem commoditatem vnius,quàm alterius. In eãdem ſententiam conatur ipſe Filliuc.reducere Ioan.de Salas de camb. dub. 27.

His tamen non obſtantibus, oppoſitam
2 ſententiam puto eſſe veriorem,quam tenet Sot.lib.6.de iuſt.& iur.q.12.ar.1. concl.1. Ledeſ.2.p. ſum. tract.8. de camb. concl.9. cum qua pertranſit etiam Ioan.de Salas loco citato, ſi rectè perpendatur, dicentes, quòd cambire monetam inferioris auri, vel argenti pro alia ſuperiori,quamuis ſint eiuſdem ponderis, & valoris legalis, niſi intercedat compenſatio aliqua, eſt manifeſta iniuſtitia:quia dans pecuniam impuram pro puritiori minus dat,quàm recipiat:id autem eſt contra iuſtitiam commutatiuam. Confirmatur,quia citra cõpenſationem aliquam non poteſt quis cãbire triticũ cũ alio,quod ex ſui natura eſt melius:ergò idem dicendũ eſt in caſu noſtro. Nec obſtat ſi dicatur, quòd triticum minus bonum non tanti æſti-
3 matur in foro,ſicut melius:at pecunia ex auro minus puro, tanti æſtimatur in taxatione legitima, quanti pecunia ex auro puriori; quoniam reſpondetur,quod pecunia ex auro impuro tanti æſtimatur in taxatione legitima, quanti pecunia ex auro puriori quoad emptiones rerum venalium, & ſolutiones debitorum; non autẽ quoad cambia celebranda; quia in eis habetur ratio purioris, & impurioris pecuniæ, potiuſquã legalis eiuſdem æſtimationis:ſiquidem,cæteris paribus, metallum præſtantius, & ad plures vſus accommodatius ex ſe pluris æſtimatur, nec ſuam qualitatem amittit ex eo quòd ſit ſignatum, & rationem pecuniæ habet:nec Princeps determinando pecuniȩ valorem,intendit taxationem eius facere ſecundum omnem eius rationem, & quoad omnem vſum,quem habere poteſt, vt ſupra probauimus, q.6.concl.2. Vndè ex dictis patet ſolutio ad argumentum oppoſitæ ſententiæ.

An campſor dans pecuniam ſuam ad cambium, poſſit à recipiente pignus,ſeu fideiuſſorem accipere.Q. XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Campſores nõ poſſe in cambijs pignora accipere à Campſuarijs, qui doceant.*

2 *Cãpſor poteſt pignora, vel fideiuſſores à Cãpſuario accipere in ſecuritatem ſui debiti.*

3 *Indemnem ſe ſeruare cuiubet iure naturæ licitum eſt.*

4 *Pignus, & fideiuſſores dari poſſunt in cambijs non ſolùm pro ſecuritate ſortis,ſed etiam pro ſecuritate ſtipendij.*

5 *Pignus,& fideiuſſores accipi poſſunt in cambijs,ſiue tempore celebrati contractus is,qui cambio accepit fuerit pauper,ſiue diues.*

6 *Fideiuſſor pro fideiuſſione poteſt emolumentum aliquod percipere; etiam ſi fideiuſſori daretur pignus,vel aliàs fideiuſſor.*

7 *Campſor ſi nolit pignus,nec fideiuſſores, & periculum probabile inſlet perdendi pecuniam datam cambio,poteſt ratione talis periculi augere commune pretium cambij.*

8 *Fideiuſſores ſi dentur in cambio, & aliquis eorum efficiatur minus idoneus, non poteſt campſuarius compelli ad dandos fideiuſſores magis idoneos;niſi campſor per iudicem fuerit compulſus tales fideiuſſores accipere.*

9 *Pignus ita demum in cambio dari poteſt, ſi ſpes adſit eius luitionis,aliàs ſecus.*

10 *Pignus in cambio ſi detur fructiferum, fructus computantur in ſortem,niſi plures fructus non afferat,deductis expenſis,qui ſatis ſint ad ſtipendij ſolutionem.*

11 *Campſor pignus, vel fideiuſſores accipiens debet eorum ratione minuere ſtipendium cambij.*

IN hac re pugnãtes extãt opiniones. Nã
1 prima ſententia eſt negans,quam tenet Hieron.de Lucc.in ſuo tract.de camb. verſ. Pro deciſione,num.42.dicens, dantẽ cambio, pignore accepto, non eſſe tutum in conſcientia: nam ponere ſe in tuto non eſt citra animæ periculum, cùm excedat mercatorios limites:imò Io.Bapt.cauat.de cãb. tit.de vſura,verſ. Quæro Antonius, & ſeq. ait, quòd dãs cambio,ſi ex eo pignus accipiat,quia probabiliter credit,eum non poſſe cond:cto tempore cambium ſoluere,manifeſtam committit vſuram: & hanc,inquit, communem eſſe ſententiam.

Oppoſitam tamen ſententiam arbitror
2 de iure eſſẽ veriorem, quã tenet Leſſ. lib.2. de

de iuſtit. & iure, cap.23. num.77. Boninſ. in ſuo tract. de camb. cap.7. num.23. Salon. in D.Thom. 2.2. q.78. diſp. de camb. q.4. ar.2. contr.1. num.17. verſ. ad vlt. Azor. p.3. Inſt. moral. lib.10. tit. de camb. cap.11. q.11. Romoal. Col. de camb. cap.28. Ioan. de Salas eod. tract. dub.21. Molf. par.2. ſuæ ſum. tract.12. cap.7. num.68. & Scac. de commerc. & camb. §.1. q.7. p.2. ampl.12. dicentium, licitum eſſe dare cambio, accepto pignore, ſeu fideiuſſore. Et hanc opinionem communem eſſe teſtatur idem Scac. loco citato: & inſuper ait, ita conſuluiſſe citra difficultatem aliquam Iuriſconſultos Florentinos, & Curt. iun. conſ.132. habita diligenti, ſub num.1. verſ. Omiſſis, & ſeq. Probatur hæc ſententia ex eo quòd iure naturæ om-
3 nibus eſt ſe ipſos ſeruare indemnes, & ponere in tuto. Cõfirmatur, quia fideiuſſor poteſt accedere omnibus obligationibus, vt in l.1. & 2. ff. de fideiuſſ. & §.1. in Inſtit. eod. tit. ergo poteſt accedere contractui cambij. Præterea contractus cambij, vel eſt emptio, ſeu venditio, vel illi valdè ſimilis; ſed contractui empt. & vendit. accedunt fideiuſſores, ſicut omnibus alijs contractibus, vt ſupra diximus, ergo accedunt cambio. Denique in contractu cenſus dantur fideiuſſores, & pignora, vt oſtendimus in noſtris Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. §.3. q.13. concl.2. & §.5. q.43. & 44. ergo & in cõtractu cambij dari poſſunt: ſiquidem militat in vtroque eadem ratio, cùm vterque contractus ſit emptionis, ac venditionis.

Ampliatur hæc concluſio primò, vt in
4 cambio dari poſſint fideiuſſores, & pignora non ſolùm pro ſecuritate ſortis; ſed etiam pro ſecuritate mercedis, ac ſtipendij: quia non poteſt aſſignari diuerſitatis ratio, cur pro ſorte dentur fideiuſſores, & pignora, & dari non poſſint pro ſtipendio, mercede, ſeu acceſſionibus, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil. Confirmatur, quoniam in contractu cenſus dantur etiam fideiuſſores pro annuis penſionibus ſoluendis, vt habetur ex Molin. de contr. diſp.391. num.1. Felic. tom.1. de cenſib. lib.1. c.1. num.5. Gaſper. Roder. de ann. redit. lib.2. q.12. num.9. & nos diximus d. §.3. q.13. cõcl.2. ampl.1. num.13.

Secundò ampliatur dicta concluſio, vt
5 locum ſibi vendicet ſiue campſarius, & ſic accipiens cambio ſit ſecurus, & vt vulgò dicitur, *Buona poſta, buona lettera*, tempore contractus: ſiue tempore contractus non ſit talis, atque adeò ſit pauper, & ſuſpectus de non ſoluendo cambium condicto loco, & tempore: ſiquidem in vtroque caſu poſſunt adhiberi fideiuſſores; & pignora in contractu cambij. Nam licèt campſuarius tempore celebrati contractus ſit ſecurus; nihilominus, experientia teſte, qui æſtimatur ditiſſimus, ex aliquo accidenti poteſt fieri non ſoluendo per ea, quæ habentur ex Scac. de commerc. & camb. §.3. gloſ.3. ſub num.12. verſ. Extende primò. Confirmatur, quia idem probauimus de cenſuario, loco citato, ampl.2. vt in contractu cenſus poſsint ab eo recipi fideiuſſores, & pignora, ſiue tẽpore celebrati contractus cenſuarius pauper fuerit, vel diues, vt contra Salon. in ſuo tract. de contract. & commerc. human. ar.3. de cenſib. contr.14. ſub num.4. concl.1. & Ludou. de Auend. de cenſib. Hiſpan. c.97. num.24. & ſeq. tenet Cẽc. poſt alios, in ſuo tract. de cenſib. p.2. cap.1. q.2. num.2. & 3.

Tertiò ampliatur, vt in contractu cambij
6 adeò fideiuſſor accedere poſsit, vt ſicut in contractu cenſus, & in alijs contractibus pro fideiuſsione poteſt emolumentum aliquod percipere, vt probauimus d. §.3. q.13. cõcl.2. ampl.4. ita etiam in contractu cambij lucrum aliquod valeat ex ea conſequi: ſiquidem ex communi Doctorum ſententia permiſſum eſt fideiuſſori pro fideiuſsione facienda præmium aliquod habere, vt habetur ex Calcan. conſ.35. num.11. cum alijs relatis à Gaſp. Roder. in ſuo tract. de annu. redit. lib.2. q.12. num.8. cum plur. ſeq. & Mãtic. in ſuo tract. de tacit. & ambig. conuent. lib.6. tit.6. num.6. Quod verum arbitror, etiam ſi fideiuſſori pro fideiuſsione eſſet datum pignus, aut alius fideiuſſor, qui eum reuelaret: vel campſuarius, pro quo fideiuſsit, eſſet talis qualitatis vt nullum ſibi immineat periculum, vt patet ex ijs, quæ habentur per Scac. de commerc. & camb. §.3. gloſ.3. ſub num.12. verſ. Extende tertiò. quibus adde ea, quæ de fideiuſſore, & pignore datis in cenſu diximus d. quæſt.13. concl.2. ampl.5.

Adde, quòd ſi campſor nolit pignora, &
7 fideiuſſores, & velit in ſe ſuſcipere periculũ

cam-

cambij, poſſet aliquid bona fide æſtimatum pro illo periculo percipere, vt habetur ex Ioan. de Salas de camb. dub. 21. num. 1. vbi etiam num. 2. ait, idem dicendum eſſe de campſore, qui dans pecuniam campſuario, alibi à reſpondente campſuarij ſoluendam, pro cāpſuatio fideiubeat apud reſpondentem eius: nam poteſt aliquid pro fideiuſsione percipere, ſi reſpondens non ſit famulus, nec factor campſoris. Et quamuis Romoal. Col. in ſuo tract. de camb. cap. 28. verſ. Dico ſecundò: contrarium doceat quoad primum caſum, motus ex eo quod cambium, *A lettera viſta*, eſt ſimile contractui emptionis, & venditionis pecunia præſenti, & numerata: & cambium ſub aliquo temporis termino, eſt ſimile venditioni, dilata ſolutione: at vendens dilata ſolutione, non poteſt ratione periculi aliquid ſupra iuſtum pretiū percipere; nihilominus quando cambium celebratur cum inope non ſine probabili periculo amittendi pecuniam, poterit campſor ratione talis periculi incrementum aliquod accipere, iuxta ea, quæ ſupra diximus, q. 17.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,
8 vt quamuis in contractu cambij dari poſſint fideiuſſores, etiam cum obligatione in ſolidum; nihilominus ſi fideiuſſores dati, vel eorum alter efficiantur minus idonei, & non ſoluendo, non poterit campſor campſuarium debitorem ipſius compellere ad nouos fideiuſſores magis idoneos præſtandos, & renouandos, per ea, quæ docet Bart. in l. 3. in fin. ff. de fideiuſſor. & in l. prætoriæ, la 2. ff. de prætor. ſtipul. Etenim debitor non tenetur renouare fideiuſſorem, ſi fideiuſſor datus efficiatur non ſoluendo, niſi coactè Iudicis officio fuerit præſtitus, arg. tex. in l. boues, §. hoc ſermone, ff. de verb. ſignif. & latè Surd. conſ. 18. num. 13. lib. 1. vel niſi in celebratione contractus cambij fuerit inter contrahentes conuentum de renouatione fideiuſsionis: quod quomodo procedat, rectè declarat Scac. de cōmerc. & camb. §. 1. quæſt. 7. p. 2. ampl. 8. num. 295. Confirmatur; quoniam hæc eadem vera ſunt de fideiuſſoribus datis in contractu cenſus, vt probauimus in noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 3. q. 13. concl. 2. limit. 2.

Secundò limitatur, vt ita demum in con-
9 tractu cambij rectè pignora dentur, ſi à contrahentibus, vel ſaltem à campſore ſperetur eorum luitio: aliàs ſi luitio non ſperetur, cenſentur data in ſatisfactionem cambij; atque ideo campſuarius non teneretur ſoluere campſori lucrum aliquod ratione cambij; ſed nudam ſortem illius ſuper datis pignoribus pro concurrenti quantitate: ſiquidem quando pignora dantur creditori pro quocunque alio credito citra vllam ſpem luitionis, cenſetur tradita in ſolutum pro ipſo credito, vt habetur per Bald. in l. voluntas, num. 9. C. de fideiuſſ. Tiraq. in retr. Lignager, in præfat. num. 36. Neguſ. & al., quos nos retulimus in noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. § 5. q. 44. concl. 1. vbi idem probauimus locum ſibi vendicate in pignoribus datis citra luitionis ſpem in contractu cenſus: quoniam cenſentur data pro pretij cēſus reſtitutione, eiuſdemque redemptione; ita vt penſiones in futurum pro tali cenſu non debeantur.

Tertiò limitatur prædicta concluſio, vt
10 in pignore infructifero præſertim locum habeat: nam ſi in contractu cambij detur pignus fructiferum, fructus campſor debet in ſortem computare: aliàs contractus eſſet illicitus, vt rectè declarat id: m Scac. d. q. 7. p. 2. ampl. 12. ſub num. 4. Quod verum puto niſi pignus, deductis expenſis, non plures fructus afferat, quàm ſufficientes ſint ad campſoris ſtipendij ſatisfactionem: nam illos poſſet ſibi retinere pro ſtipendio, quod ex cambio ſibi debetur, per ea, quæ nos adnotauimus in Commentar. in d. Extrauag. Pij V. §. 5. q. 43. de pignore fructifero dato in cenſu conſignatiuo tractantes.

Quartò limitatur ipſa concluſio, vt quā-
11 uis pignora, & fideiuſſores in cambio adhiberi poſſint; nihilominus campſor cùm pignora, & fideiuſſores accipit, debet minus pretij pro cambio percipere, quàm ſi perciperet, pignoribus, vel fideiuſſoribus non datis: ſiquidem hoc caſu tutior efficitur, & minori periculo exponitur, vt habetur ex Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 52. num. 2. Ioan. de Salas, loco citato, in fin. & Molſ. d. c. 7. num. 69.

Ad contraria modo patet reſponſio ex Scac. d. ampl. 12. loquitur enim Hieron. de

Luc.

Luc. citra auctoritatem: nam adde re, ſe tutum non eſt damnabile, quin potius laudabile: & ad Ioan.Bapt.dicitur, quòd conceſſo eius dicto, non pignus, ſed credulitas impotentiæ inficeret cambium.

An campſor dans pecuniam ad cãbium in vno loco, ſibi reddendum in alio, ſi ibi eam Princeps auxerit poſt celebratum cambium, poſſit eandem integram exigere. Q. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Titulus quæſtionis declaratur, & facti ſpecies ponitur.*

2 *Pecuniam datam cambio, ſi augeatur eius valor in loco deſtinatæ ſolutionis, non eſſe totam reſtituendã, qui doceant, recenſentur.*

3 *Mutuans centum, ſi poſt mutuum creuit pecuniæ valor, non poteſt repetere integra centum.*

4 *Mutuans centum aureos, vt totidem ſibi reddantur tempore, quo pecuniæ valor fuerit auctus, vel probabiliter putat augẽdum, vſuram committit.*

5 *Pecunia contingit mutari dupliciter, nempe quoad eius bonitatem, & malitiam intrinſecam: & quoad eius bonitatem, vel malitiam extrinſecam.*

6 *Pecuniæ ſolutio in cambijs, in loco deſtinatæ ſolutionis, ſolet promitti dupliciter; nempe in certa, ac determinata ſpecie: vel in moneta currenti, tempore celebrati contractus, aut tempore ſolutionis facienda.*

7 *Cambium cùm promittitur ſoluendum in loco condicto, in certa, ac determinata pecuniæ ſpecie, ſtandum eſt conuentioni, ſi extet: & ſi non extet debetur eius æſtimatio.*

8 *Cambium cùm promittitur ſoluendum in ſcutis marcharum, qui ſunt fictitij, tunc ſoluitur eius valor in ſcutis aureis, niſi illa fuerint mutata quoad bonitatem intrinſecam: quia tunc attendendus eſt valor, quem habebant tempore celebrati contractus.*

9 *Cambij ſolutio cùm promittitur fieri in ſcutis auri in auro, boni, ac iuſti ponderis, & ſic in pecunia indeterminata quoad formam, & determinata quoad materiam, ſtandum eſt conuentioni.*

10 *Cambij reſtitutio cùm promittitur fieri in pecunia determinata, ſtandum eſt conuentioni, tàm in foro externo, quàm interno.*

11 *Mutui reſtitutio, cùm promittitur in pecunia certa, ac determinata, ſtandum eſt conuentioni.*

12 *Pecuniæ conuentæ augmentum, & diminutio pertinet ad creditorem.*

13 *Cambij ſolutio, tunc debetur in pecunia conuenta, quando eſt mutata, quoad bonitatem extrinſecam: ſecus autem ſi quoad bonitatem, & malitiam intrinſecam.*

14 *Pecuniæ conuentæ ſpecies ſi non reperiatur tempore ſolutionis facienda; niſi cum magna difficultate, tunc eius ſolutio debet fieri in moneta currenti, iuxta tamen valorem conuentæ.*

15 *Difficultas magna in moralibus habetur pro impoſſibilitate.*

16 *Pecunia mutata in bonitate intrinſeca, ſoluenda eſt in moneta conuenta, ſi extet; & ſi non extet in moneta currenti tempore ſolutionis, iuxta valorem monetæ, quæ currebat tempore celebrati contractus.*

17 *Cambij ſolutio debet fieri in pecunia, vel in eius valore, qui currebat tempore celebrati contractus, ſi pecunia mutata fuerit quoad bonitatem intrinſecam.*

18 *Cambij ſolutio debet fieri in pecunia, vel in eius valore, qui currebat tempore celebrati contractus, ſi mutata fuerit quoad bonitatem intrinſecam, ſiue conuentio fuerit de ſpetie determinata, ſiue de moneta currenti, ſiue ſimpliciter de ſolutione.*

19 *Cambij ſolutio eſt facienda in moneta, quæ currebat tempore celebrati cõtractus; etiam ſi campſarius non fuerit in mora ſoluendi cambium, ſi pecunia mutata ſit quoad bonitatem intrinſecam.*

20 *Cambij ſolutio facienda eſt de moneta, quæ currebat tempore celebrati contractus, etiã ſi conuenta fuerit ſolutio in ſcutis imaginarijs.*

21 *Mutuata pecunia, ſi fuerit quoad bonitatem intrinſecam, debet reſtitui in moneta, quæ currebat tempore celebrati contractus, vel eius valore, etiam ante moram.*

22 *Vini mutuati reſtitutio facienda eſt in menſuris, quę extabãt tẽpore illius mutuationis, ſi*

ſi menſuræ poſtea fuerint diminutæ, vel auctæ.

23 *Cambij ſolutio non eſt facienda in pecunia, quæ currebat tempore celebrati contractus, ſi tunc probabilis timor erat eiuſdem mutationis intrinſecæ.*

24 *Cambij ſolutio non eſt facienda in pecunia, quæ currebat tempore celebrati contractus, ſi mutatio ipſius quoad bonitatem intrinſecam fuerit facta à campſore.*

25 *Cambij ſolutio non eſt facienda in pecunia, quæ currebat tempore celebrati contractus, ſi aliter inter partes fuerit conuentũ; etiam ſi mutata ſit quoad bonitatem intrinſecam.*

26 *Cambij ſolutio non debetur in pecunia, quæ currebat tempore celebrati contractus, licèt mutata ſit intrinſecè, quando campſor aliud monetæ genus acceperit ſolutionis tempore, non reluctans.*

27 *Monetæ materiæ talis cenſetur facta promiſſio; qualis oſtenditur facta ſolutio.*

28 *Cambij ſolutio non eſt facienda in pecunia currenti tempore contractus, etiam ſi mutata ſit intrinſecè, quando in contrarium extat conſuetudo.*

29 *Cambij ſolutio facienda eſt in moneta currenti tempore ſolutionis faciendæ, quando fuerit mutata quoad bonitatem, vel malitiam extrinſecam.*

30 *Pecunia deſtinata ſolutioni, ſi fuerit mutata quoad bonitatem extrinſecam, id cedit ad lucrum, vel damnum illius, cui facienda eſt ſolutio.*

31 *Cambij ſolutio facienda eſt in pecunia currẽti tempore ſolutionis, ſi mutata ſit extrinſecè; etiam ſi de moneta currente tantùm fuerit conuentum.*

32 *Mutuata pecunia ſi fuerit mutata in bonitate extrinſeca, reddenda eſt in moneta currente tempore reſtitutionis faciendæ.*

33 *Mutuans tres corbes frumenti, ſi tempore reſtitutionis faciendæ frumenti pretium augeatur, an & quando repetere poſſit integras tres corbes, declaratur.*

34 *Campſor ſi in mora fuerit recipiendi pecuniam ſibi reſtituendam, & interim creuerit eius valor, vel decreuerit, id cedit in damnum ipſius campſoris.*

35 *Cambij ſolutio non debet fieri in moneta currente tempore ſolutionis faciendæ, etiam ſi mutata fuerit in valore extrinſeco, quando campſor receperit vnam ſpeciem monetæ pro alia citra contradictionem.*

36 *Cambij ſolutio eſt facienda in moneta conuecta, etiam ſi mutata fuerit quoad valorem extrinſecum.*

37 *Cambij ſolutio facienda eſt in moneta iuxta loci conſuetudinem, ſiue moneta mutetur quoad valorem extrinſecũ, ſiue intrinſecũ.*

38 *Mutuans aliquando accipit pluſquam dedit; non tamen vltra ſortem.*

39 *Doctores circa monetarum variationem cõfuſè ſunt locuti.*

40 *Differentia inter mutuum pecuniæ, & inter mutuum aliarum rerum, quam quidam conſtituunt, non admittitur.*

AD tituli explicationem ponamus ca-
1 ſum, quòd Titius campſor Venetijs
dederit Seio ad cambium 100. ſcuta, vt cã-
bita ſibi reddantur Neapoli poſt duos men-
ſes. Accidit, quòd poſt celebratũ huiuſmo-
di contractum, Rex valorem ſcuti auxerit
vno caroleno, ita vt dum tempore celebra-
ti contractus ſcutum Neapoli valeret caro-
lenis vndecim, ad præſens, & tempore ſolu-
tionis faciendæ valeat duodecim: Quæri-
tur, an ipſe campſor poſſit percipere Nea-
poli integra ſcuta centum, plura, vel pau-
ciora.

In hac re Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract.
2 35. cap. 11. q. 2. ſub num. 486. putat eo caſu
non eſſe reddenda campſori integra illa
ſcuta 100. ſed tantùm 90. quoniam hæc
aucta valent tot carolenos, quot vale-
bãt 100. ſcuta ante eorum auctionem: aliàs
plus exigeret, quàm dederit in ratione pe-
cuniæ. Sic mutuans 10. rublos tritici conti-
nẽtes ſinguli ſingulos 12. ſtadios, ſi deinde
augeretur rublus ad 13. ſtadios, non poſſet
tẽpore, quo reddendum eſt mutuũ recipere
10. rublos integros, ſed nouẽ, & tres ſtadios
dumtaxat: hi namque efficiunt 120. ſtadios,
quot erant in 10. rublis. Hanc eandem ſen-
tentiam videtur tenere Bann. 2. 2. tom. 2.
3 tract. de cãb. dub. 6. concl. 3. Ledeſ. 1. par.
ſum. tract. 8. cõcl. 11. de cãb. Eman. Rodriq.
in ſum. p. 2. c. 105. num. 2. & ſeq. ac Ioan. de
Salas eod. tract. dub. 29. loquentes de eo,
qui mutuat ſcuta 100. & poſt mutuũ creuit
pecuniæ valor; nã is, qui mutuũ accepit, nõ
tenetur integra ſcuta reddere, ſed pauciora:
quia

quia ſi exigeret integra 100. plus exigeret, quàm dedit. Nec obſtat ſi dicatur, quòd liceèt dare mutuo rublum tritici tempore, quo valet quinque ſcuta, vt reddatur deinde tempore, quo valet ſex, quoniam reſpondent præfati Doctores, quos ſequitur Salas, & Filliuc. locis citatis, non eſſe eandem rationem de tritico, ac pecunia: ſiquidem liceèt augeatur pretium tritici, ſemper ſubſtātia eſt eadem, idemque vſus: at pecuniæ pretio variato, variatur eius ſubſtantia in ratione pecuniæ: ſiquidem valor eſt ſubſtantia, & forma pecuniæ in ratione pecuniæ.

4 Angles verò q. de camb. ar. 8. concl. 5. inquit, quòd ſi quis det centum ſcuta, vt totidem reddantur, quando pretium fuerit auctum, vel probabilius putans augendum, vſuram committit: quòd ſi quis ea dederit ſub ea conditione, vt totidem reddantur, ſiue pretium fuerit auctū, ſiue diminutum, contractum arbitratur eſſe iuſtum: ſicut ſi mutuet frumentū, vt totidem ſibi reddatur tali tempore, in quo erat illud ſeruaturus, vel probabile erat plus, minuſuè eo tēpore valiturū. Vndè hæc ſententia videtur aduerſari ſuperiori; quæ etiā eſt Soti, dicētis mutuantem 100. ſimpliciter, nō poſſe totidem exigere, ſi pretium poſtea augeatur.

5 Nos autem in hac difficultate diſtinguēdum eſſe putamus, & dicimus, quòd moneta quoad rem noſtrā attinet, poſt celebratū cābij contractum, contingit mutari dupliciter. Primò quoad eius bonitatē, vel malitiā extrinſecā, vt quia ſcutus aureus erat magis vel minus expendibilis tempore celebrati contractus, quàm hodie, in quo facienda eſt cambij ſolutio: vel quoniam tempore contractus erat maior, aut minor copia pecuniæ, quàm ad præſens tempore ſolutionis faciendæ: vel eo quòd tempore celebrati contractus, ſcuto aureo à Rep. vel Principe fuerat cōſtitutum minus, aut maius pretiū, quàm tempore ſolutionis cambij in loco condicto. Secundò contingit mutari monetam, atque ideo augeri, vel minui quoad bonitatem, vel malitiam intrinſecā, vt quia ſcutus aureus erat tempore contractus ex auro impuro, vel ex puro, ſed diminuto, & ad præſens tempore ſolutionis cambij, eſſet ex auro puro, aut impuro, ſed aucto in pondere: aut è conuerſo tempore celebrati contractus aureus erat ex auro puriſſimo, & ideo æſtimabatur tredecim argenteis: hodie verò tempore ſolutionis æſtimatur tantùm duodecim, quamuis ſit eiuſdem pōderis, quoniam eius materiæ eſt contaminata; atque ideo aurum mixtum argento, vel ære: vel ſi aureus erat per prius purus ſine admiſtione alterius metalli: ſed hodie in loco vbi ſolutio cambij eſt facienda eſt diminutus in pondere, vt patet ex ijs, quæ habentur ex Scac. de commerc. & camb. S. 2. gloſ. 5. num. 17.

6 Secundò eſt adnot. quòd tempore celebrati contractus ſolet fieri conuentio inter contrahentes, vt ſolutio cambij in loco cōdicto; fiat de certa, ac determinata ſpecie ſcutorum, nempe de ſcutis Hiſpaniarum, Venetiarum, Ianuæ, Florentiæ, Neapolis, aut Marcharum, &c. aliquando verò cāpſor tempore celebrati contractus dat cambio 100. aureos in auro, vel in diuerſis monetarum ſpeciebus, nec fit ſpeciale pactum de ſoluendo cambio, condictis loco, & tempore, in hac, vel illa ſpecie monetarum: quandoque ſolet fieri pactum, vt ſolutio fiat de moneta currenti tempore celebrati contractus, vel currenti tempore ſolutionis faciēdæ: & denique ſolet fieri pactum de ſoluendo cambio de moneta currente, non exprimendo ad quod tempus monetæ curſus ſit referendus: aut de certo genere monetarū; ſed datur electio cāpſuario, vt ſoluat vnum, aut alterum genus ad eiuſdem arbitrium. His breuiter ſic adnotatis, ſit

Prima Concluſio.

7 QVando vigore conuentionis initæ ſolutio cambii in loco condicto facienda eſt de certo monetarum genere, campſuarius tenetur de iure ſtare conuentioni, nec campſor cogi poteſt aliud monetarum genus accipere, ſi tale monetæ genus reperiatur ſolutionis tempore. Probatur, quando certa monetæ ſpecies eſt promiſſa, quæ extet tempore, quo debet fieri ſolutio, illa ſpecies eſt ſoluenda; vel ſi non extet, eius valor, ſeu æſtimatio tempore ſolutionis faciendæ, vt habetur per Bart. & Doctor. in l. Paulus, ff. de ſolut. Aret. cōſ. 11. num. 3. Cagn. in l. 2. C. de pact. inter empt.

& vendit. Aim. conſ. 47. & extat deciſ. Rotæ Rom. 216. num. 2. & 3. poſt Cenc. tract. de cenſib. impreſſa, & poſt noſtra Comment. in Extrauag. Pij V. de forma crean. cenſ. in vna Romana pecuniaria, 23. Ianuar. 1589. coram R. P. D. Penia: quibus adde ea, quæ adnotauimus in dictis Comment. §. 3. q. 6. concl. 3. vbi hoc idem diximus circa ſolutionem penſionis cenſus.

8 Ampliatur hæc concluſio, vt vera ſit non tantùm quando ex forma obligationis debetur aliquod monetarum genus determinatum, & exiſtens in rerum natura, qualia ſunt ſcuta aurea ſolis, plaſtræ Florentinæ, & his ſimiles; verum etiam ſi conuentio ſolutionis fiat in moneta nō exiſtente in rerum natura; nempe in ſcutis Marcharum: nam tunc debetetur eorum valor in ſcutis aureis iuſti ponderis; quæ ſcuta debent eſſe ex quinque tantùm impreſſionibus, nempe Hiſpaniarum, Venetiarum, Ianuenſium, Florentiæ, ac Neapolis, vt infra, Deo duce, dicemus de cambio ad nundinas agentes: nam de his intelligitur promiſſa ſolutio, quæ promittitur de ſcutis marcharum; niſi ſcuta illa fuerint immutata quoad bonitatem intrinſecam: quoniam tunc attendendus eſt valor, quem habebant tempore celebrati contractus, vt patet ex iis, quæ habentur ex Scac. de commerc. & camb. §. 2. gloſ. 5. num. 184. 185. & 190. & infra latius explicabimus: quibus adde, quæ adnotauimus in ſupradictis noſtris Commentar. §. 3. q. 6. concl. 1. ampl. 3.

9 Secundò ampliatur eadem concluſio, vt locum habeat etiam quando fuit initum pactum de ſoluendo cambio de moneta indeterminata quoad formam; ſed determinata quoad materiam: vt ſi conuentum fuerit, vt ſolutio fiat in ſcutis auri in auro boni, & iuſti ponderis: nam vt huiuſmodi verba aliquid operentur, auferunt campſoario facultatem faciendi ſolutionem in alia materia nec eo caſu ſolui poterunt omnia ſcuta aurea, ſed debent ſolui ſcuta, quæ ſint boni, & iuſti ponderis, vt patet ex iis, quæ habentur ex Bart. in l. Paulus, ff. de ſolut. Boer. deciſ. 327. num. 3. & ex aliis cumulatis à Rota Rom. deciſ. 219. num. 3. & 4. poſt Cenc. tract. impreſſa in vna Cremonenſis penſionis, 15. Iunij 1598. coram R. P. D. Orano: quibus adde, quæ diximus d. q. 6. concl. 3. ampl. 1.

10 Tertiò ampliatur dicta cōcluſio, vt procedat non ſolùm quoad forum exterius; ſed etiam quoad forum interius; cùm id nō ſolùm non ſit contra ius humanum; ſed nec quidem contra ius naturale, ac Diuinum, quæ iura conſiderantur quoad forum interius, vt per Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 1. num. 213. & alios.

11 Quartò ampliatur, vt vera ſit etiā in mutuo, ita vt, qui mutuat 100. ſcuta aurea Hiſpaniarum, reſtituēda ſibi poſt aliquot tempus, ſi huiuſmodi ſcutorum valor augeatur, cedit in vtilitatem mutuantis: quia vbi certa ſpecies eſt promiſſa, ea ſolui debet, quæ tempore ſolutionis faciendæ extat: quare ſi ſcutus mutuo datus valebat tempore mutui vndecim argenteis, & tēpore ſolutionis valet duodecim, ſunt reſtituēdi iulij duodecim; quia valor pecuniæ mutuatæ attenditur non ſecundum tempus mutui, ſed ſecūdum tēpus reſtitutionis, vt habetur ex Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. tit. de camb. cap. 7. q. 2. verſ. Quæ ſunt: & verſ. Hæc quæſtio: qui teſtatur, hanc ſententiam eſſe communem, & ſequitur eam Scac. d. gloſ. 5. ſub num. 148. & ſeq. vbi num. 152. contraria oppoſitæ ſententiæ ſoluit.

12 Quintò ampliatur, vt ſicut augmentum monetæ conuentæ cedit in vtilitatem campſoris, vt ſupra probauimus; ita etiam, & monetæ diminutio: quia monetæ conuentæ tàm lucrum, quàm damnū pertinet ad creditorem, vt habetur ex Anton. de Sola poſt alios, tract. de monet. caſ. 24. num. 1. & ſeq. quos refert Scac. loco citato; qui id locum ſibi vendicare docet etiam in mutuo.

13 Sic ampliata limitatur eadem concluſio, vt tunc determinata monetarum ſpecies promiſſa debeatur, quando eſſet mutata quoad bonitatem, & malitiam extrinſecam dūtaxat, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus in primo not. & infra concl. 3. latius dicemus: ſecus autē ſi mutata foret quoad bonitatē, vel malitiam intrinſecam: quoniam eſt attendenda bonitas intrinſeca, quam moneta habebat tempore celebrati contractus; non autem, quam habet tempore ſolutionis: verum poteſt fieri ſolutio de moneta noua, habito reſpectu ad valorem intrinſecum

an-

Digitized by Google

antiquæ promiſſæ, qui currebat tempore promiſſionis initæ, vt patet ex ijs, quæ habentur ex gloſ. in c. olim, & c. canonicis de cenſib. & ex deciſ. Rotę Rom. 214. num. 2. & 3. poſt noſtra Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. impreſſa, in vna Foroliuiẽſis cenſus, 12. Iunij 1609. coram R.P.D. Iuſto: vbi ex Socc. iun. conſ. 145. num. 95. lib. 1. hanc eſſe rationem ait; quia tunc verè debitor minus ſolueret, quàm reciperet: quibus adde, quę adnotauimus in dictis noſtris Commentar. §. 3. q. 6. concl. 3. limit. 2. de ſolutione penſionis cenſus agentes.

Secundò limitatur ſupradicta concluſio,
14 quòd vbi facta eſt conuentio de ſoluendo cãbio in certa, ac definita monetarum ſpecie, ſi talis ſpecies reperitur ſolutionis tempore, ſed non ſine magna difficultate, tùnc ſolutio fieri poteſt in alia moneta, iuxta tamen valorem conuentæ, qui currit tempore ſolutionis faciendæ: quia magna difficul-
15 tas in moralibus habetur pro impoſſibilitate, vt habetur per Dec. in l. non poteſt facere, in fin. ff. de legat. 1. Imò ſi in aliquo loco adſit conſuetudo ſoluendi vnam monetam pro alia moneta conuenta, vi conſuetudinis eam accipere compellitur campſor; quod an ſit verum latè declarauimus d. concl. 3. lim. 4. quibus adde ea, quæ cumulantur per Scac. d. §. 2. gloſ. 5. num. 102. cum plur. ſeq. vbi rem hanc latè pertractat, & concludit, num. 106. quòd creditor tenetur recipere pecuniam æquiualentem conuentæ; etiam ſi moneta, ad quam debitor eſt obligatus reperiretur, ſtante prædicta conſuetudine, dummodò creditor ex æquiualentis ſolutione damnum aliquod non patiatur: aliàs ſecus, vt habetur ex eodem Scac. ibidem, num. 104.

Secunda Concluſio.

16 VBi moneta, quæ currebat tẽpore celebrati cõtractus, fuerit mutata quoad bonitatẽ intrinſecam, ſolutio cambij facienda eſt de moneta, quę currebat tempore contractus, ſi extet, & campſoris interſit: ſi verò non extet debet fieri ſolutio de moneta currente tempore ſolutionis; iuxta valorem tamen monetæ antiquæ, quæ currebãt tempore contractus: & id ſiue fuerit cõuentum de ſoluendo cambio de certa ſpecie monetæ: ſiue in moneta currente tempore ſolutionis faciendæ: ſiue quòd ſolutio fieret de moneta currente, non exprimendo ad quod tempus monetæ curſus ſit referendus: vel denique fuerit ſimpliciter cõuentum de ſolutione.

Probatur concluſio quoad primam par-
17 tem: quia quando pecunia in pondere, & in bonitate intrinſeca mutatur ſolutio debiti ſemper fieri debet de pecunia, quæ erat tẽpore celebrati contractus, & ſic de moneta antiqua, ſi fieri poteſt, vel ſi non poteſt de noua ad valorem tamẽ antiquæ, vt habetur ex Bart. in l. Paulus, num. 6. ff. de ſolut. & in l. cùm quid num. 17. vbi etiã Paul. de Caſtr. num. 5. & Alex. num. 16. ff. ſi cert. petat. Soc. conſ. 298. ante med. lib. 2. Corn. conſ. 321. verſ. Hoc tamen non obſtante, lib. 3. Aim. conſ. 47. ſub num. 6. Afflict. deciſ. 90. num. 3. Natta conſ. 302. num. 1. & in terminis quando pecunia fuit diminuta propter tonſionem declarat Felin. in c. quanto, ſub num. 12. verſ. Item ex defectu pecuniæ, de iureiur. Menoch. conſ. 49. num. 25. Surd. conſ. 335. num. 8. in fin. & num. 9. Boer. deciſ. 327. num. 13. Viu. in ſua Syl. opin. 513. Scac. de commerc. & camb. §. 2. Gloſ. 5. num. 178. cum alijs, quos allegat, & extat deciſ. Rotę Rom. 222. num. 1. poſt dicta noſtra Commentar. & Conc. tract. de cenſib. impreſſa, in vna Foroliuienſis cenſus, 11. Febr. 1602. coram Cardinale Ludouico poſtea Gregor. XV. P.M. vbi teſtatur, hanc eſſe communem Doctorum ſententiam, & pro ea facit tex. in cap. pen. de cenſib. Ratio autem hæc eſt, quoniam ſi cambij ſolutio facienda eſſet non ſecundum bonitatem intrinſecam, quam pecunia habebat tempore celebrati contractus; ſed iuxta bonitatem, vel malitiam intrinſecam, quam habet tempore ſolutionis, tunc campſor vel maius, vel minus reciperet, quàm dederit: quod eſſet iniquum: quibus adde, quæ cumulauimus in d. noſtris Commentarijs, §. 3. q. 6. concl. 1. de cenſu tractantes. Secunda pars conclu-
18 ſionis patet, quia militat eadem ratio, ſiue conuentum fuerit, vt ſolutio cambij fiat de determinata monetarum ſpecie, vt ſupra diximus concluſ. prox. lim. 1. ſiue conuentum fuerit de ſoluendo cambio in moneta

currente,&c. quia iſtud pactum operatur, vt non poſſit cogi debitor ſoluere de moneta antiqua, quæ erat tempore contractus; ſed vt poſſit ſoluere de noua currenti iuxta valorem antiquæ; non autem de moneta currenti diminuta, vel aucta quoad bonitatem intrinſecam, vt latè probauimus d. quæſt. 6. concl. 2. ampl. 1. de ſolutione penſionis cēſus agentes: pro qua re attulimus deciſ. Rotæ Rom. 214. num. 7. & 8. poſt dicta noſtra Comment. & Cenc. tract. de cenſib. impreſſam, in vna Foroliuienſis cenſus, 12. Iunij, 1609. coram R.P.D. Iuſto.

Ampliatur primò hæc concluſio, vt pe-
19 cunia mutata quoad bonitatem intrinſecam, ſiue aucta fuerit, ſiue diminuta, iuxta ea, quæ adnotauimus in primo not. campſuarius cambij debitor teneatur cambium ſoluere de moneta, quæ currebat tempore celebrati contractus, etiam ſi non fuerit in mora ſoluendi cambium, vt patet ex ijs, quę cumulauit Scac. d. gloſ. 5. num. 178. prope fin. Siquidem militat eadem ratio: nam ſi eo caſu ſolutio cambij facienda eſſet iuxta bonitatem, vel malitiam, quam habet moneta tempore ſolutionis, tunc campſor vel minus credito conſequeretur, vel campſuarius minus debito ſolueret.

Secundò ampliatur eadem concluſio, vt
20 locum habeat, ſiue tempore cōtractus fuerit conuentum de ſoluendo cambio in certa, ac determinata monetarum ſpecie in rerum natura exiſtente; ſiue quæ in rerum natura non exiſtat; atque ideo eſſet imaginaria, qualis eſt ſcutus marcharum, libra, &c. nam campſuarius non liberaretur ſi ſcutos illos imaginarios vellet ſoluere in moneta, cuius bonitas intrinſeca ad præſens eſſet diminuta: ſicut nec cāpſor è conuerſo audiretur, ſi dicta moneta eſſet aucta, & peteret incrementum; ſed ſcuti illi imaginarij eſſent ſoluendi ad æſtimationem bonitatis, cuius moneta erat tempore celebrati contractus, vt conſtat ex ijs, quæ tradita fuerunt ex eodem Scac. loco citato, num. 184. & Cenc. de cenſib. p. 2. cap. 2. q. 4. art. 4. num. 15. & 16. quibus adde, quæ nos diximus in dictis noſtris Commentar. §. 3. q. 6. concl. 1. ampliat. 3. & 4. de ſolutione penſionum, & redemptione cenſus, eiuſdemque pretij reſtitutione tractantes.

Tertiò ampliatur ipſa concluſio, vt non
21 tantùm vera ſit quoad cambij ſolutionem condicto tempore; ſed etiam quoad reſtitutionem pecuniæ mutuatæ: nam ſi pecunia mutata fuerit quoad bonitatem intrinſecam tempore reſtitutionis faciendæ, pecunia mutuata eſt reſtituenda iuxta æſtimationem, & valorem eius, quem habebat tēpore celebrati contractus, vt habetur ex Scac. d. num. 178. circa finem, vbi id ampliat etiam ante moram: & num. 181. id verum eſſe putat, etiam ſi mutuum conſiſtat
22 in alijs rebus; atque ideo ait, quòd ſi tu mihi deberes decem amphoras maluaſiæ in genere, quæ tempore celebrati contractus fuiſſet optima, & tempore reſtitutionis, ſeu traditionis non eſſet bona, aut amphoræ menſura diminuta à Principe, vel à Repub. tunc eſſet recurrendum ad tempus celebrati contractus. Idem dicendum eſt de depoſito, vt per eundem Scac. ibi, ſub d. num. 178. quibus adde, quæ diximus d. q. 6. cōcl. 1. ampl. 5. à num. 11. ad 12.

Sic ampliata limitatur ſupradicta cōclu-
23 ſio, vt locum ſibi vendicet, quando tempore celebrati contractus non extiterit timor mutationis monetæ, eiuſdemque valoris; aliàs ſi tunc temporis talis timor erat, ſolutio debiti facienda eſſet iuxta valorem currentem tempore ſolutionis, vt patet ex ijs, quæ tradita fuerunt ex Anton. de Butr. & Panor. in c. quanto, col. pen. de iureiur. Couar. de collat. veter. numiſmat. cap. 7. §. vnico, num. 3. verſ. Quarta concluſio, Feder. Mart. in ſuo tract. de iure cenſ. cap. 5. num.
24 75. & Cenc. d. ar. 4. num. 29. Idem dicendū eſt ſi campſor cauſa fuerit mutationis monetæ, iuxta ea, quæ adnotauimus d. quæſt. 6. concl. 1. limit. 3.

Secundò limitatur prædicta cōcluſio vt
25 procedat, niſi inter contrahentes aliter cōuentum ſit; nempe quòd ſolutio cambij fiat de moneta currente tempore ſolutionis faciendæ, quamuis in bonitate intrinſeca fuerit immutata: quoniam tunc ſtandū eſt conuentioni, nec habenda eſt ratio mutationis monetæ, quocunque modo mutetur, ſiue in intrinſeca, ſiue in extrinſeca mutatione, vt conſtat ex ijs, quæ habētur per Bart. in l. Paulus, in fin. ff. de ſolut. Bran. in ſuo tract. de augmento, & diminutione mone-

tæ,

tæ, concl.vlt.verſ. Octauo fallit:Imol. in l. pen.§.ſi mancipia, ff.ſol. matr.Couar. de collat.veter.numiſ.cap.7.§.vnico, num.5. Aret.conſ.112.ante num.1.verſ. Pro veritate,Calcan.conſ.15.num.48.verſ.Et eandem opinionem, in fin. Crauet.conſ.836. num. 1. verſ. Sed enim ius: quibus adde quoque ea, quæ nos latè cumulauimus d. q.6.concl.2.limit.4.à num.35.ad 39.

Tertiò limitatur dicta concluſio, vt vera
26 ſit, niſi campſor cambij ſolutionem receperit,condictis loco,& tempore in vna ſpecie monetæ pro alia citra contradictionem aliquam: nam in materia monetæ talis præ-
27 ſumitur facta promiſſio, qualis oſtenditur facta ſolutio,l.Iulianus,§.proinde,ff.ad Maced.l.ſi certis annis, vbi poſt Angel. num. 11.Alex.C.de pact.Soc.cõſ.145.ſub num. 3.lib.1. Corn. conſil.181. num.73. lib.2. Brun. in tract. de augm. mon.q.12.in prin. & patet ex traditis per Cenc.d.ar.4.num.1. & ſeq. qui id ampliat, verum eſſe, etiam ſi obſeruantia ita ſoluendi non fuerit legitimè præſcripta:quibus adde, quæ diximus d. q.6.limit.5. à num.16.ad 18.

Quartò limitatur præfata concluſio,niſi
28 aliter de conſuetudine ſeruetur, vt in ſolutione facienda quoad extinguendum debitum, cuius vigore eſt in electione debitoris ſoluere monetam,quæ eſt in obligatione, vel illius valorem iuxta tempus ſolutionis ad ſui libitum, vt per Bart. & alios in d.l. Paulus,ff.de ſolut. Curt.conſ.24. num.1.& 2.cum alijs,quos nos retulimus d.q.6.cõcl. 1.limit.6.

Tertia Concluſio.

VBi moneta,quæ currebat tempore
29 celebrati contractus fuerit mutata ſecundũ bonitatem extrinſecam modo ſupra explicato,not.1.tunc ſolutio cambij eſt facienda de moneta currente tempore ſolutionis faciendæ; non autem de moneta iuxta valorem, quem habebat tempore celebrati contractus. Hæc concluſio patet ex ijs, quæ reſoluta fuerunt ex Rota Rom. deciſ.216.poſt noſtra Commentar. in Extrauag.Pij V.de cenſib. impreſſa in illa Romana pecuniaria, 25. Ianuar. 1589. coram R.P.D. Penia, in illis verbis, *Nam quando variatur extrinſecus monetæ valor ſine dubio non debet attendi tempus contractus, ſed tempus ſolutionis*, *Aret.conſ.*11*.num.*3. Confirmatur ex eadẽ Rota poſt eadem Commentar. deciſ.219. num.9. in vna Cremonenſis penſionis 15. Iunij 1598. coram R.P.D. Orano: quæ hanc concluſionem ampliãs in omnibus debitis locũ habere, eandẽq; pro
30 regula ponens, ſic ait, *Et propterea ſuccedit regula,quòd quoties moneta deſtinata ſolutioni augetur,vel minuitur in valore extrinſeco, id cedit ad commodum,vel damnum illius, cui facienda eſt ſolutio.* His etiam adde,quæ tradita fuerunt ex Andrea Gail. pract. obſer. lib.2. obſer.73 num. 9. Crau. conſ. 836. num.1. verſ.Argumẽtis,lib.5.Felic.tom.2. de cenſib. lib.4.cap. vnico, ſub num. 30. verſ.Vbi autem:Feder.Mart.in ſuo tract.de iure cenſ.cap.5.num.70. & Cenc.d. art.4. num.25.cũ alijs innumeris, quos allegant, qui loquentes de ſolutione penſionum cenſus,dicunt, hanc ſententiam eſſe magis communẽ:& in Hiſpania iure Regio approbatam fuiſſe teſtatur Couar. in tract.de collat. veter. numiſm. cap.7 §. vnico, num.2. verſ. Quarta concluſio,ad fin.& Felic. loco citato. Hanc eandem opinionem latè proſequitur Scac. de commerc. & camb. §.2. Gloſ.5.num.177. vbi pro hac concluſione plures alias Rotæ Rom.deciſiones allegat, & num.181.rationem hanc eſſe ait; quia in alijs mercibus cõſideratur bonitas intrinſeca,& extrinſeca, & ponit exemplum in eo, qui ex mutuo, aut ex alio contractu deberet certam ſpeciem vini,eandemque ſoluat condicto tempore,ait,quòd nõ attenditur, an valor ſit auctus,vel diminutus: ſiquidem tàm augmentum, quàm diminutio ſpectat ad creditorẽ, Saly.in auth.ad hæc num.17. q.19.C.de vſur.& alij:& in terminis cambij idem Scac.poſt alios probat eod. tract.§.1. q.1.num.409.& rationẽ hanc eſſe ait; quia licèt ſit plus accipere; tamen non eſt vltra ſortem accipere.

Ampliatur primò hæc concluſio,vt ſolu-
31 tio cambij facienda ſit de moneta currente tempore ſolutionis, vbi variata foret in valore extrinſeco, ſiue tempore celebrati contractus fuerit conuentum de ſoluendo cambio in moneta currente tempore ſolutionis faciendæ: ſiue de moneta currente,

non

non exprimendo ad quod tempus monetę
curſus ſit referendus: vel demũ fuerit ſim-
pliciter de ſolutione conuentum: ſiquidem
talis conuentio ſemper intelligitur de cam-
bij ſolutione facienda in pecunia vſuali, &
currente tempore ſolutionis, vt colligitur
ex ijs, quæ habentur per Cenc. d. art. 4. ſub
num. 6. & 7. & extat deciſ. Rotæ Rom. 214.
num. 7. & 8. poſt eiuſdẽ Cenc. tract. in cauſa
Foroliuienſis cenſus, 12. Iunij 1609. coram
Iuſto, cuius meminimus d. §. 3. q. 6. concl. 2.
ampl. 1. num. 23. & 24. de ſolutione penſio-
num cenſus agentes: vbi num. 25. idem di-
cendum eſſe diximus ſi fuerit facta conuen-
tio pro ſoluendis annuis reditibus, dare tot
marchas, aut libras, vel ſolidos in nummis
aureis, vel argenteis: ſiquidem cenſuarius
ſatisfaceret obligationi ſoluendo quantita-
tem promiſſam in aureis, vel argẽteis num-
mis, iuxta valorem, ac æſtimationẽ, quæ vi-
get tempore ſolutionis, ſi mutatio pecuniæ
extrinſeca tantùm foret, non autem intrin-
ſeca. Quod quidem locum ſibi vendicare
diximus ibidem, num. 26. etiam in reſtitu-
tione pretij cenſus in eius redemptione, vt
habetur ex Felic. tomo 2. de cenſib. lib. 4.
cap. vnico, num. 30. verſ. verum inter Prin-
cipes.

Secundò ampliatur eadem concluſio, vt
32 locum ſibi vendicet etiam in mutuo: nam
ſi moneta mutata ſit quoad valorẽ extrin-
ſecum, reſtitutio pecuniæ mutuatæ faciẽda
eſt de moneta iuxta æſtimationem tempo-
re ſolutionis, vt latè probat Scac. d. Gloſ. 5.
num. 148. cum plur. ſeq. vbi ſoluit cõtraria:
& num. 181. id ampliat quoque in mutuo
aliarum rerum, & in omnibus alijs debitis:
& d. num. 148. multa etiã dicit de depoſito.
Vndè idẽ Scac. ait eod. tract. §. 1. q. 1. num.
415. quòd ſi quis mutuat tres corbes fru-
33 mẽti, & tẽpore quo reddi debet, efficiatur
carius; tunc reddi debent tres corbes, &
nulla committitur vſura: quoniam ſi effice-
retur vilius; nihilominus mutuanti adhuc
tres corbes eſſent reddendę, & non plures,
vt habetur ex Archid. in c. ſi quis clericus,
circa fin. 14. q. 4. Laurent. de Rodul. in cap.
cõſuluit p. 2. q. 27. num. 9. 10. & 28. de vſur.
& latius p. 3. num. 1. 2. & 3. eod. tit. Arch.
Florent. tract. de vſur. cap. 2. §. 49. 79. & 80.
ſiquidem qui mutuat vnam corbem frumẽ-
ti, quæ nunc valet vnum aureum, & quando
recipit valet duos, licèt receperit plus
quàm dederit; non tamen dicitur recipere
vltra ſortem, vt habetur ex Alex. cõſ. 61. vi-
ſo proceſſu, ſub num. 13. verſ. Nec obſtat,
lib. 2. Quod quidẽ verum arbitror, quando
moneta, aut alia res creſcit in valore extrin-
ſeco, & mutuans erat illam ſeruaturus, nullo
exiſtẽte pacto, nullaue exiſtente probabili-
tate illius maioris valoris, nec ſi illius gratia
mutuum factum ſit, vel mutuans feciſſet pa-
ctum, vt redderetur eiuſdem ſpeciei: quod
intellige prout rectè declarat idem Scac. d.
§. 1. q. 1. à num. 410. vſque ad num. 422. &
§. 2. Gloſ. 5. num. 148. & ſeq.

Sic ampliata limitatur ipſa concluſio, vt
34 locum non habeat, quando campſor, & ſic
creditor cambij eſſet in mora in recipiẽda
ſolutione cambij: nam ſi poſt morã creſcat
valor pecuniæ, id cedit in detrimentum ip-
ſius campſoris; nõ autem campſuarij: ſiqui-
dem ita dicitur de quolibet creditore mo-
roſo in recipienda ſolutione pecuniæ, vel
alterius rei ſibi debitæ, vt habetur ex Paul.
Caſtr. in d. l. Paulus, num. 4. ibi, & è conuer-
ſo, ff. de ſolut. Brun. tract. de monet. limit. 1.
num. 2. in fin. & num. 3. cum alijs, quos re-
fert, & ſequitur Scac. de commerc. & cãb.
§. 2. Gloſ. 5. num. 153. vbi ait, quòd ſi debi-
tum ſit 100. aureorũ quinque ſtamparum,
& pretium eorum creuerit poſt oblatam ſo-
lutionem ſuo loco, & tempore, cum debitis
circumſtantijs, illud augmentum erit debi-
toris, ita vt ſi totum illud incrementũ aſcẽ-
derit ad duos ſcutos aureos, debitor non
dabit creditori centum ſcutos aureos prout
erat obligatus; eo quòd ſolueret plus debi-
to, & ſic plures ſcutos quam centum; ſed
dabit tantùm 98. Qualiter autem facienda
ſit ſolutionis oblatio, vide ea, quæ nos ad-
notauimus in d. §. 3. q. 6. concl. 2. limit. 1.
per totã à num. 28. ad 31. vbi latè nos egi-
mus de mora tàm vendentis, quàm ementis
annuum reditum in dandis, & exigendis
penſionibus.

Secundò limitatur eadem concluſio, vt
35 non procedat, quando campſor recepit
ſolutionem in vna ſpecie monetę pro alia
abſque aliqua contradictione: quoniam in
materia valoris monetæ talis præſumitur
facta promiſſio, qualis oſtenditur facta ſolu-

tio,

Google

tio, l. Iulianus §. proinde, ff. ad Macedon. Vndè ſi ſolutio fuerit facta de moneta mutata in valore extrinſeco, iuxta valorem pecuniæ, qui currebat tempore celebrati contractus, firma remanebit: quod quomodo procedat, ſupra latius declarauimus concl. 2. limit. 3. & in dictis noſtris Commentar. §. 3. q. 6. concl. 1. limit. 5.

Tertiò limitatur cõcluſio, vt vera ſit, vbi
36 aliter inter contrahentes nõ fuerit initum pactum: nam ſi tempore celebrati cambij contractus fuerit inter ipſos facta conuentio de ſoluendo cambium ob metum fortè mutationis monetarum, in certa, ac determinata ſpecie monetæ, & ſub æſtimatione iuxta valorem tempore celebrati contractus, aut ſub certa alia æſtimatione, ſtandũ eſt pacto, nec habenda eſt ratio mutationis monetæ, quocunque modo mutetur, ſiue in extrinſeca, ſiue in intrinſeca bonitate, vt conſtat ex ijs, quæ habentur ex Bart. in d. l. Paulus, in fin. ff. de ſolut. Brun. tract. de augm. & diminut. mon. cõcl. vlt. verſ. Octauo fallit. Couar. de collat. veter. numiſ. cap. 7. §. vnico, num. 5. Aret. conſ. 112. ante num. 1. verſ. Pro varietate, Calcan. conſ. 15. num. 48. verſ. & eandem opinionem, in fin, Crauet. cõſ. 836. num. 1. verſ. Sed enim ius: & in terminis ſolutionẽ cenſus, Felic. tom. 2. de cenſib. lib. 4. cap. vnico, num. 28. & Fedet. Mart. de iure cenſ. cap. 5. num. 76. qui rationem hanc eſſe dicunt: quia contractus ex conuentione legem accipiũt, l. 1 §. ſi conuenit, ff. depoſ. l. contractus, ff. de regul. iur. quibus adde, quæ adnotauimus in dictis noſtris Commentar. §. 3. q. 6. concl. 2. limit. 4. à num. 36. ad 39.

Quartò limitatur prædicta concluſio,
37 vt locum ſibi non vendicet, vbi in aliquo loco extaret conſuetudo ſoluendi cambiũ in monetis iuxta valorem currentem tempore celebrati contractus, non autem iuxta valorem, qui currit tempore ſolutionis: ſiue moneta alterata ſit quoad bonitatem intrinſecam, ſiue quoad bonitatem extrinſecam: ſiquidem eo caſu conſuetudo attendenda foret; quæ lex dicitur nõ ſcripta, ſed moribus introducta, §. ex non ſcripto, in Inſtit. de iure nat. gent. & ciu. quam conſuetudinẽ extare in Germania teſtatur Feder. Mart. de iure cenſ. cap. 5. ſub num. 69. verſ. Denique, cuius vigore, vbi monetæ valor creuit, debitores in ſoluendis debitis deducunt valorẽ, & incrementum, quod veteri æſtimationi acceſſit: ſi verò decreuit, ſupplent, quod veteri æſtimationi deeſt. Confirmatur, quoniã idem probauimus quoad ſolutiones annuorum redituum in d. §. 3. q. 6. concl. 2. limit. 3. à num. 32. ad 35. quibus adde etiam, quæ diximus ibidem, concl. 1. lim. 6. & concl. 4. quoad ſolutionem penſionis cenſus.

Reſtat modo vt contraria diluamus.

38 AD argumentum Filliuc. & aliorum patet reſponſio ex dictis: licèt enim campſor eo caſu plus acciperet; non tamen accipit vltra ſortẽ, vt rectè declarat Scac. de commerc. & camb. § 1. q. 1. num. 409. & 416. ex Alex. conſ. 61. num. 13. lib. 2. dicente, quòd ſi mercator Bononiæ recipit à te 106. florenos auri, & facit tibi dari libras decem groſſorum, huiuſmodi cãbium, ait, poſſe eſſe licitũ; quia poterit eſſe, quòd libræ decem groſſorum tẽpore quo ſoluuntur valebant vltra dictos 106. aureos, & poterit etiam eſſe, quòd valebunt minus, & hoc licet ſit plus accipere, tamen non eſt vltra ſortem accipere: ſicut qui mutuat tres corbes frumenti, & tempore quo reddi debet efficitur carius: nam tunc rectè accipit integras illas tres corbes: quia ſi efficeretur vilius, nihilominus illæ tres corbes frumenti reddendæ eſſent, & non plures: & licet eo caſu diceretur recipere pluſquam dederit, non tamen recipit vltra ſortem. Vnde
39 rectè ait idem Scac. eod. tract. §. 2. Gloſ. 5. num. 152. Doctores quoſdam in hac re confuſè fuiſſe locutos, non conſiderantes mutationem monetæ in bonitate intrinſeca, & extrinſeca, neque exprimentes, an illi centum aurei mutuati ſint in obligatione, vel ſit in obligatione eorum valor; atque ideo ſententiam Sot. lib. 6. de iuſt. & iure, q. 1. ar. 2. col. 10. ibi, contra hanc autem: & Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 34. quæ eſt eadẽ, quam docet Filliuc. loco citato, & alij relati pro contraria parte, putat ipſe Scac. loco citato, verſ. Quia quicquid Sot. veram eſſe, niſi

Digitized by Google

niſi in caſu, quo mutuator mutuat ſcutos centũ monetæ in ſcutis aureis: ſecus autem ſi mutuat ſcutos 100. aureos: vel niſi eſſet facta mutatio in bonitate intrinſeca: quod propriè probat exemplũ allatum à Filliuc. de mutuante 10. rublos tritici.

Differentiam denique, quam aſſignant
40 Sot. Salas, Filliuc. & alij inter mutuum pecuniæ, & aliarũ rerum non admittunt Scac. loco ſupra relato, & Azor. p.3. Inſt. moral. lib.10. tit. de cãb. cap.7. q.2. verſ. Hęc quæſtio, ſiquidem ſiue varietur valor pecuniæ ab extrinſeco, ſiue valor aliarum rerũ; tàm pecuniæ, quàm aliarũ rerum manet eadem ſubſtantia, & idem vſus: quoniam forma pecuniæ non eſt talis valor; ſed quòd ſit pretium rerum venalium, & propterea licèt varietur eius valor; non tamen mutat eius ſubſtantiam; quia ſemper remanet eſſe pretium rerum venalium, ſicut licèt varietur valor frumenti; nihilominus ſemper remanet eadem forma, ac eadem ſubſtantia frumenti.

De cambijs per nundinas: & primò de origine nundinarum, & qualiter celebrentur. Q. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Cambium per nundinas differt accidentaliter tantum à cambio locali, in quo campſor prius dat pecuniam in vno loco, recepturus in alio.*

2 *Cambiorum ad nundinas finis nõ fuit alius, per quem fuerunt adinuenta, quàm quæſtus, ac lucri ſitis.*

3 *Nundinarum loca in diuerſis Orbis partibus ſunt diſperſa.*

4 *Nundinæ cambiorum celebrantur quater in anno.*

5 *Nundinæ cambiorum abſoluuntur ſpatio octo dierum.*

6 *Solutiones cambiorum fiunt in nundinis ex ſcutis aureis iuſti ponderis, & ex quinque tantum impreſſionibus; licèt in litteris mentio fiat de ſcutis marcharum.*

7 *Scuta marcharum quæ ſint, declaratur.*

8 *Marcha aurea valet ſcutis 65. aureis.*

9 *Cambia ad primos, ſecundos, & tertios terminos, quæ nam ſint, explicatur.*

10 *Pretium cambij qualiter taxetur in nundinis, oſtenditur.*

11 *Pretium cambiorum à nundinis ad Ciuitates, taxatur, mediantibus Mercatorum votis, ad nundinas concurrentium.*

12 *Pretium cambiorum licèt taxetur; non tamen conſiſtit in indiuiduo, ſeu in indiuiſibili, cùm adhuc poſſit alterari.*

13 *Diues mercator pluris vendit ſcutum marcharum, quam mercator pauper.*

1 CAmbia ad nundinas eandem definitionem ſibi vendicant, quam cambium tertij generis, de quo ſupra egimus: & propterea hoc loco de eorum definitione pertractare, ſuperuacaneum eſſe cenſuimus. Etenim cùm eiuſmodi cambia principaliter gratia accipientium fiant de loco ad nundinas, aut è contra, vel de nundinis ad nundinas diuerſas loco, ſemper fieri dicuntur de loco ad locum. Vndè cambium ad nundinas non differt, niſi accidentaliter à dicto cambio locali: ſiquidem eædem perſonæ in vtroque cõueniunt, regitur eodem nummo, & variàtio pretij fit iuxta longius, aut breuius tempus, vt rectè declarat Filliuc. tom.2. qq. moral. tract. 35. de camb. cap.7. q.2. In huiuſmodi cambijs verſatur hodie tota ferè Nummulariorum negotiatio, & innumeræ ſub eorum pallio committuntur vſuræ. Finis, ad quem fuerunt adin-
2 uentæ cambiorum nundinæ non tàm mercium emptio, ac venditio, quàm quæſtus, ac lucri ſitis fuit. Etenim quemadmodũ olim nundinas gentes ſibi conſtituerunt, vt merces ex varijs locis in vnum certum, ac determinatum locum aſportatæ facilius, ac commodius ab omnibus, & ſingulis coemerentur, & venderentur; ita etiam campſores, ac Nummularij ſuas nundinas duxerunt inſtituendas, certa loca deſignantes, in quibus cõmodè, ac opportunè cum eorum creditis, & debitis conueniant, non merces coementes, & vendentes, ſed pecuniarum ſolutiones, ac traditiones adhibentes; ita vt quidam debita ſoluant: alij verò debita contrahant: dati, & accepti rationes reddantur: & denuò pecuniæ creduntur, & accipiuntur, datis vt plurimum, & acceptis Chyrographis; atque ideo abſque pecunijs ferè

ferè in numerato res ipſa abſoluitur.
Nundinarum autem loca in diuerſis Or-
3 bis partibus ſunt diſperſa. In Hiſpania enim
nundinæ celebrantur Metinæ, & in alijs
eiuſdem Regnis, vt latè habetur ex Salon.
de camb. q. 4. art. 2. contr. 6. In Gallia fie-
bant Lugduni: deinde ex iuſtis cauſis, præ-
ſertim propter bella, quæ tunc temporis
ibidem vrgebant, à Biſantione in Italiam
translatæ, primò fiebant Cimbari, deinde
Tridenti: & demũ Placentiæ celebrantur:
imò nouiſſimè ex placito Sereniſſimi Du-
cis, & Senatus Ianuenſ. celebrantur nundi-
næ etiam Noli in Liguria, & alibi. Nundi-
narum in Italia inuentores fuerunt princi-
paliter Genuenſes: & propterea ab ipſis
gubernantur, ac reguntur, ita vt illarum ad-
miniſtratio ſit penès vnum Conſulem Ia-
nuenſem, & Cõſiliarium Mediolanenſem;
qui eliguntur à Senatu Reip. Genuenſis, à
quo facultatem habent dirimendi omnes,
& ſingulas lites, quæ in cambiorum mate-
ria oriri ſolent cum delatione appellationis
ad eundem Senatum tanquam plenam po-
teſtatem habentem.
Hæ quidem nundinæ celebrantur qua-
4 ter in anno de trimeſtre ad trimeſtre. Pri-
mæ dicuntur, de Apparitione, ita nuncupa-
tæ ex eo quòd fiant poſt Epiphaniam Do-
mini: vel ex eo quòd celebrantur poſt Feſtũ
Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, quaſi
tunc apparuerit Domini Mater, ſeu Chri-
ſtus Dominus in Templo præſentatus. Se-
cundæ nundinæ appellantur, de Paſcha; eo
quòd fiant de menſe Maij, in quo vt pluri-
mum Paſcha Pentecoſtes aduenit. Tertiæ
dicuntur, d' Agoſto; quoniam in Auguſti
menſe fiunt. Quartæ demum nuncupantur,
de Santi; quia celebrantur in menſe No-
uembris, in quo celebratur Feſtiuitas om-
nium Sanctorum.
Per ſpatium octo dierum abſoluuntur
5 nundinæ: ſiquidem prima die præſentantur
cambiorum litteræ, quarum acceptationes
fiant, & quilibet à ſuo debitore promiſſio-
nem accipit de ſoluendo. Deinde Conſul,
& Conſiliarius ſupradicti cambiorum pre-
tia taxant pro ſingulis locis, nempe pro
Genua, Gallia, Hiſpania, Neapoli, &c. quæ
quidem taxatio fit, mediantibus votis Mer-
catorum concurrentium ad nundinas: qui
vulgò dicuntur, *Hauere caſa in fiera*, & infra
terminum dictorum octo dierum quilibet
ſoluit debita, & credita recipit; atque ideo
nundinæ abſoluantur. Solutiones autem
6 fieri debent ex ſcutis aureis iuſti ponderis,
& ex quinque tantùm impreſſionibus, nẽ-
pe Hiſpaniarum, Venetiarum, Ianuæ, Flo-
rentiæ, & Neapolis. Eſt tamen verum, quòd
in litteris locutio habetur de ſcutis Mar-
charum, quæ ſcuta non reperiuntur, cùm
ſint imaginaria; ſed tantùm eorum valor; ita
vt 101. ſcuta Marcharũ valeant ſcuta 100.
7 dictarum impreſſionum. Eſt autem marcha
aurea eadẽ, ac ſelibra; quæ quidem eſt pon-
deris vnciarũ 8. auri. Vncia verò diuiditur
in octo dragmas aureas: & dragma diuidi-
tur in 72. grana. Vna dragma aurea æſti-
matur vno ducato aureo, & diuiditur in 24.
8 caracta, vt aliàs diximus. Valet marcha au-
rea ſcutis 65. aureis; quorũ ſingula in Gallia
æſtimantur 44. ſolidis Turonẽſibus: Ianuæ
verò valent ſingula 68. ſolidis aureis, vt re-
ctè declarat Romoal. Col. de camb. cap.
11. fiunt vt plurimum ſolutiones huiuſmo-
di in nundinis per noua recambia, & con-
ceſſiones aliarum litterarum: pauciſsimæ
verò fiunt in pecunia numerata, vt ſupra
diximus.
Solẽt etiam dari pecuniæ ad cambium
9 in vno loco, vt cambitæ reddantur in alio,
vbi nundinæ non celebrantur; quamuis fin-
gant Mercatores ibi nundinas eſſe, præfi-
gentes ad pecuniarum ſolutionem ea tem-
pora, in quibus nundinæ fieri conſueuerunt;
atque ideò pecuniæ dicuntur ad cambium
dari, & accipi ad primos, ſecundos, vel ter-
tios terminos ad inſtar nundinarum, quæ
celebrantur ad primas, ſecundas, tertias, &
quartas nundinas; ideſt ad tempus trium
menſium, ſex, aut longius, in quo primæ, ſe-
cundæ, tertiæ, & quartæ nundinæ fiunt, vt in-
fra latius dicemus §. 2. q. 10. Et quamuis ra-
tionabile foret, ſi ex Peritorũ conſilio pre-
10 tia cambijs tàm ad nundinas, quàm ad cer-
tos terminos conſtituerentur; nihilominus
communiter ab ipſiſmet Mercatoribus tàm
dantibus, quàm accipientibus ad cãbium
pretia ipſa præfiguntur, ac dupliciter taxan-
tur; à Ciuitate ſcilicet, & ab alijs locis ad
nundinas: & à nundinis ad Ciuitatem, &
alia loca. A Ciuitate ad nundinas taxantur
cam-

Digitized by Google

cambiorum pretia non à qualibet, ſed à quibuſdam magnis Ciuitatibus, opulentis, & mercantilibus, in quibus Mercatorũ Conſules cõgregantur: huiuſmodi ſunt Genua, Florentia, Luca, & his ſimiles. Eſt tamen verum quòd in pretijs taxandis ratio habetur lucri, ac damni, quæ attulerunt cambia in proximis nundinis: quæ quidem conſpici poſſunt ex litteris, quæ redduntur: ab amicis hæc ipſa nunciantibus: à proxenetis, & ab alijs, qui à nundinis reuertuntur, & qui dederunt cãbio pro ſequentibus nundinis, ac ex cambiorũ pretio. Ex his enim, & alijs deuenitur in cognitionẽ pecuniarũ copiæ, vel pecuniæ; ſicut ex abundantia, vel paucitate campſorum, & campſuariorum vt aliàs diximus.

A nundinis ad Ciuitates, & loca taxantur
11 cãbiorum pretia, mediantibus votis mercatorum ad nundinas concurrentium, vt ſupra retulimus, & iuxta pecuniarũ copiam, vel inopiam pretia definiuntur: in quibus definiendis non ſolùm dantes, & accipientes ad cambium, verùm etiam ſenſales concurrunt, vt rectè declarat Romoal. Col. de cãb. cap. 16. Quibus adde, quòd Ciuitates, & loca, pro quibus campſores volunt dare ad cambium, vulgariter appellant, *Piazze* vbi ſi adeſt pecuniarũ abundantia vocant, *Piazze larghe*. ſi verò adſit pecuniarum inopia, dicunt, *Piazze strette*. In locis igitur, in quibus eſt pecuniarum inopia, minus emitur ſcutum marcharum pro Placentia, vel ducatus Cameræ pro Roma: aut ducatus carlenorum pro Neapoli, &c. Vbi autem eſt pecuniarum copia plus ſoluitur ab illo, qui vult ſcutum marcharum Placentiæ. Vnde Titius exiſtens Genuæ, ſi velit emere ſcutum marcharum Placentiæ, vbi ſit penuria pecuniarum dabit 69. ſolidos aureos pro vno ſcuto marcharum: qui continet 67. ſolidos aureos, & 4. denarios: ſi verò Placentiæ ſit nummorum abundantia dabit 66. ſolidos tantùm pro eodem ſcuto marcharum. Vndè ſcutũ marcharum habet rationem mercis, & pecunia, quæ datur Genuæ rationem obtinet pretij.

Illud autem denique, monitos vos eſſe
12 volo, pretium cambiorum, quod eo modo quo diximus, taxatur, non conſiſtere in indiuiſibili, ſicut pretium mercium Principis lege taxatum: quod quidem citra culpam cum onere reſtituendi, tranſgredi nõ poteſt, vt latè habetur ex Molin. de contract. diſp. 347. Sed campſores, nõ obſtante pretij determinatione in cãbijs, alij accipiunt plus; alij verò minus iuxta quantitatem pecuniarum, quas poſſident, & crediti, quod habet. Hinc Mercator diues, qui vulgò dicitur,
13 *Buona lettera*. Vendet ſcutum marcharum Neapoli, quod ſoluturus eſt Placentiæ grana 129. Neapolitana: ſed ſi non ſit adeo diues vix vendet grana 128. iuxta ea, qua ſupra adnotauimus, q. 17. Itẽ dictum pretium vt ſupra definitum à Mercatoribus, proceſſu temporis variatur ob ſuperuenientem pecuniarum copiam, aut inopiã, & ex alijs accidentibus, de quibus Romoal. Col. loco citato, vbi concludit etiam huiuſmodi pretium ita demum eſſe iuſtum, ſi tria copulatiuè in eo concurrant. Primum, vt is, qui dat cambio nõ reſpiciat neceſſitatem recipientis illud, nec lucrum, quod eſt ex eo conſecuturus, nec creditum, quod multum nõn habet. Secundum, vt pecuniarum æſtimatio fiat, præciſo omni dolo, ac fraude conſiderata, ſcilicet, earum copia, vel inopia, tùm in loco, vbi accipitur ad cambium, tùm etiam in nundinis. Tertium denique, ne determinatio huius pretij fiat, mediante aliquo monopolio.

De Iuſtitia cambij ad nundinas Q. XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Nundinarum illicita, & ficta omninò eſſe, qui doceant, recenſentur.*

2 *Cambium verum, & reale exigit veram, & realem commutationem diuerſarum monetarum.*

3 *Emere rem minus infimo pretio ob anticipatam pretij ſolutionem: vel vendere ſupra rigoroſum pretium, dilata pretij ſolutione, eſt vſura.*

4 *Tempus, Solem, & aerem Deus omnibus ex æquo donauit; atque ideo tempus vendere eſt contra naturam.*

5 *Vſu-*

5 *Vſurarius eſt ſuper omnes mercatores maledictus.*

6 *Lucrum, quod percipitur ratione temporis eſt vſurarium.*

7 *Nundinæ quò propinquiores ſunt, eo minus lucri conſequitur campſor: & quo remotiores, eo maius.*

8 *Campſor in cambio nundinarum ſemper lucratur, ſiue det de loco ad nundinas, ſiue de nundinis ad idem locum.*

9 *Cambia fuerunt principaliter inſtituta ad emptionem mercium, & per accidens tantùm ad lucrum captandum.*

10 *Nundinarum cambium eſt licitum, & Reip. valdè vtile.*

11 *Cambium ad nundinas non differt eſſentialiter à cambio locali.*

12 *Conſuetudo multum præualet in contractibus.*

13 *Scuta marcharum, & Ianuenſium licèt ſint fictitia; non tamen tollunt cambij veritatē, cùm eorum ſolutio fiat in ſcutis quinque impreſſionum.*

14 *Marcharum ſcutum minoris valet, quàm ſcutum Ianuenſe.*

15 *March. ſcutum habet pretium variabile.*

16 *Cambiorum ſolutio cur Genuæ fieri valeat in ſcutis argenteis.*

17 *Ianuenſe ſcutū eſt variabile quoad pretium.*

18 *Cambiorum ſolutio cur ſæpe in nundinis non fiat in pecunia numerata.*

19 *Pretia rerum iuſta non conſiſtunt in indiuiſibili; ſed infra latitudinem iuſti pretij datur pretium rigoroſum, medium, & infimum.*

20 *Vēdere quis poteſt pretio rigoroſo ob dilatam ſolutionem; ſicut ob anticipatam poteſt quis emere pretio infimo.*

21 *Campſor cur quo remotiores ſunt nundinæ, maius lucrum; & quo propinquiores, minus conſequatur.*

22 *Lucrum perceptum ex ſola temporis diſtantia eſt vſurarium, niſi concurrat ratio aliqua intereſſe.*

23 *Cambium, quod fit Genuæ per Placentiam, viſis litteris, fit maiori pretio, & illud, quod fit ad nundinas cur minori, ratio redditur.*

24 *Nundinæ cambiorum antiquitus fiebant, vbi etiam vigebat negotiatio mercium; ſicut ad præſens celebrantur Placentiæ.*

1 IN hac re pugnantes extant opiniones. Nam prima ſententia fuit Goffr. & Hoſtien. in eorum ſumm. tit. de vſur. D. Anton. 3. par. ſuæ ſum. tit. 8. c. 4. Boninſ. de camb. cap. 7. D. Hilar. de latiſſimo auarit. domin. lib. 3. & aliorum exiſtimantium, huiuſmodi cambia eſſe omnino illicita. Pro hac eadem opinione videntur etiam Ioan. de Lign. in cap. fin. de vſur. Medin. C. de rebus per vſur. acquiſ. quæſt. 9. verſ. Eſt aliud tertium: & omnes alij damnantes cambium, in quo campſor dat primo pecuniam in vno loco, recepturus eam cambitam cum incremento in alio: ſiquidem ob id Laurent. de Rodul. in ſuo tract. de vſur. par. 3. quæſt. 1. & non nulli Doctores antiqui appellant huiuſmodi, cambia ſicca: & D. Anton. illud dumtaxat cambium probat, in quo campſor recipit pecuniam in vno loco, in alio ſoluturus.

2 Probatur hæc ſententia primò: quoniam ad verum, & reale cambium inter alias conditiones exigitur, vt in eo interueniat vera, ac realis commutatio diuerſarum monetarum, vt habetur ex Caiet. tomo 2. op. 7. de camb. cap. 4. verſ. Secundum, Nauar. in Man. cap. 17. num. 298. Fabian. Genuen. de camb. p. 2. num. 56. & 57. Garz. de contr. cap. 32. Ioan. de Salas de camb. dub. 17. ſub num. 1. verſ. Secundò in cambio, Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 4. ſub num. 8. in fin. & q. 7. p. 1. num. 37. Romald. Col. de camb. c. 13. Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 7. q. 3. num. 410. & alij; qui id deducunt ex noſtra Extrauag. & patet ex definitione cambij, quam ſupra aſſignauimus, quæſt. 11. dum diximus, ex communi Doctor. placito, cambium eſſe commutationem pecuniæ cum pecunia: ſed in cambio ad nundinas non interuenit vera, ac realis commutatio monetarum; ſed ficta: ergo cābium ad nundinas non eſt reale, ſed fictum, atque ideo ſiccum, & iniuſtum: Minor probatur, quia in huiuſmodi cambio fit commutatio ſcuti aurei Genuen. 68. ſolidor. aureorum cum ſcuto marcharum ſolid. 67. & 4. denar. quod ſcutum non eſt in rerum natura, ſed fictitium, adinuentum à campſoribus. Confirmatur, quoniam in cambijs nundinarum, vt plurimum nulla interuenit realis pecuniarum permutatio;

Digitized by Google

ſed tantum dantur Chirographa.

Secundò, emere rem minus infimo pre-
3 tio ob anticipatam ſolutionem, eſt vſura, ſi-
cut vendere rem ſupra rigoroſum pretium
ob dilatam ſolutionem, vt in c.in ciuitate, &
ibi Panor. & alij, de vſur. D.Thom. 2.2. q.
78.ar.2.ad 7.Sot.lib.6.de iuſtit.& iur. q.1.
ar.1.Nauar.in Man. c.23. num.82. Valent.
2.2.diſp.5. q.20. pun 2.§.8. Garz.lib.1.de
contr.c.24.Rebel. Leſſ. & alij, quos refert,
& ſequitur Ioan.de Salas, de empt.& vend.
dub.41.num.2. & dub.43. num.1. & Scac.
de commerc.& cãb.§.1. q.7. p. 1. ſub num.
24.Etenim eiuſmodi expectatio pretij ſol-
uendi, ſeu ſolutionis anticipatio habet mu-
tui rationem; ſiquidem perinde eſt, ac ſi vẽ-
ditor merces pretio currenti vendidiſſet, &
pretium mutuaſſet ſub illo lucro ſupra pre-
tium rigoroſum: & emptor anticipata ſolu-
tione, perinde ſe haberet, ac ſi anticipatò
pecuniam traditam mutuò dediſſet vſque
ad tempus traditionis mercium ſub illo lu-
cro vilius infimo pretio; atque ideo ex pal-
liato mutuo incremẽtum perciperet: ſed in
hoc cambio campſor emit à cãpſuario ſcu-
tum march. viliori pretio propter anticipa-
tam ſolutionem; ſiquidem dat v. g. Genuæ
66. ſolidos aureos, recepturus poſt aliquot
tempus Placentiæ 67.ſolid.& 4. den. & ſic
ſcutum march. viliori pretio propter antici-
patam ſolutionẽ campſor emit à campſua-
rio, quod ſcutum valet Genuæ 68. ſolid. er-
go huiuſmodi cambium ad nundinas eſt il-
licitum, ac vſurarium.

Tertiò vendere tempus eſt contra natu-
4 ram; ſed in hoc cambio vẽditur tempus; er-
go eſt contra naturam, atque ideo tanquam
contra ius naturale, illicitum, atque iniuſtũ.
Maior patet; quoniam tempus, ſolem, & ae-
rem Deus omnibus ex æquo donauit: vndè
meritò habetur ex Chryſoſtomo in c. eij-
5 ciens, 38. d. quòd ſuper omnes mercatores
maledictus eſt vſurarius; ipſe enim rem da-
tam à Deo vendit, ideſt tempus, quod non
venditur. Et quòd lucrum, quod fit ratione
6 temporis ſit vſurarium, docent D. Thom.
2.2.q.78.ar.2.ad 7.Scot.in 4.d.15. q.2.ar.
2.Caiet.de cãb.c.7.§.iuſtitia verò: Nauar.
in c.nauiganti, num.71.& 76. Medin. C.de
reb.per vſur.acquiſ.q.8.verſ.De alia cauſa:
& verſ.Illud tamen, Sot.lib.6.de iuſt.& iur.
q.12.ar.2.Salon.de cãb.q.4.art.2.cõrr.18.
§.oppoſitum tamen, Azor. p.3.Inſt.moral.
lib.10.de cãb.c.9.q.4 Leſſ.lib.2. de iuſt. &
iur.c.23.num.54. Scac.de cõmerc. & cãb.
§.1.q.7.p.1.num.28.P.Iuſtin.de cõtin.cãb.
q.2.num.10.Filliuc.tom.2.qq.moral.tract.
35.de cenſib.& camb.c.7.q.3.num.410.in
fin.& alij Doctor. ferè communiter. Proba-
7 tur minor: nam lucrum, quod ex tali cambio
campſor conſequitur, ſolùm exigit ob tem-
poris diſtantiam: ſiquidem nundinæ quò
propinquiores ſunt; eo minus lucri ſibi cõ-
parat campſor: nam minorem quantitatem
dat in principio nundinarum, maiorem in
medio, & prope finem: etenim ſi in princi-
pio nundinarum dat 63.ſolidos Genuæ, re-
cepturus ſcutum marcharũ Placentię, quod
conſtat ex 67.ſolid. & 4.den. in medio dat
64.ſolidos recepturus dictum ſcutum, & in
fine dat 65.& 66. vt recipiat idem ſcutum.
Confirmatur, quia cambium, quod fieret
Genuæ per Placentiam, *A lettera viſta*, non
fieret minoris pretii quàm ſolid.67. 4. pro
ſcuto marchar. & illud, quod fieret ad pri-
mas nundinas fieret multo minoris: ergo
in hoc cambio habetur ratio temporis, at-
que ideo eſt illicitũ, ac iniuſtũ, & vſurariũ.

Quartò, campſor in hoc cambio ſemper
8 lucratur: quia ſi dat pecuniam Genuę rece-
pturus ſcutum marchar. Placentiæ, dat 65.
ſol. v.g. Genuæ recepturus Placentiæ ſcutũ
marcharum; quod valet 67.4.& 68. Genuẽ-
ſes: & è conuerſo, ſi dat vnum ſcutum mar-
charum Placentiæ, atque ideo ſolid. 67. 4.
recipit Genuę ſolid. 69. & aliquando plu-
res. Eſt igitur cambiũ ad nũdinas illicitum.

Denique cãbia fuerunt inſtituta ad mer-
9 cium emptionem principaliter, & per acci-
dens tantùm ad lucrum captandum: ſed in
huiuſmodi cambiis id, quod principaliter
intenditur, non eſt mercium emptio, ſed lu-
crum; atque ideo finis eius eſt turpis, cùm
inſatiabili inſeruiat auaritiæ, ac cupiditati
cumulãdi theſauros, quæ eſt radix omnium
malorum. Non igitur cambium ad nundi-
nas eſt licitum.

His tamen, & ſimilibus, quæ in contra-
10 riũ adduci poſſent non obſtantibus, in con-
trariũ eſt cõmunis opinio, quã tenent Ca-
iet.in ſuo tract.de camb.cap.7. Syl. in ſum.
ver.vſura, 4.quæſt.9. Sot.lib.6. de iuſtir. &

iur.

iur.q.5.ar.2.& 3.Nauar.in c.nauiganti, vbi etiam Ioan.Bapt.Lup.S.2.num.55. de vſur. & in Man.cap.17.num.283.littera L. & M. Boninſ.de camb.cap.6.& 7.Ga:z.de contr. cap.36.num.3.4.& 5. Ludou. Lopez eod. tract.lib.2.cap.6.concl.3. Mercat. de contract.lib.4.cap.6.& 7.Hieron.Luc. de cãb. cap.4. num.22. Fabian.Genuen.eod.tract. p.2.c.4.& 7.num.68.verſ. Hęc ſunt.Salon. 2.2.poſt q.78. diſp. de camb. q.1. art.2. in princ. & num.9. verſ. Denique: Romoald. Col.eod.tract.c.18.Azor.p.3. Inſt. moral. lib.10.tit.de camb.c.8.verſ.Dicendum eſt, Leſſ.lib.2.de iuſt.& iur. c.23. à num.59. ad 73.Scac.de commerc.& camb. §.1.q.7.p. 1.ſub num.50.ibi;Et quòd cambia,quæ fiebant Genuæ;P.Iuſtin.de contin. camb.q.2. num.3.Reginald.lib.25.ſuæ prax. num.45. Salas de camb. dub.17. P.Molſ. par.2. ſuæ ſum.tract.12.cap.7.num.34.Filliuc.tom.2. qq.moral.tract.35.c.7.de cenſib. & camb. q.2.num,409.& alij. Probatur primò hæc ſententia: quia cambium ad nundinas non
11 differt eſſentialiter à cambio locali, vt ſupra probauimus q.præced.at cambium locale cõmuniter approbatur,vt ſupra oſtendimus, q.16. 25. & 26. ergo communiter meritò approbatur cambium per nundinas. Secundò probatur ex communi vſu, & cõſuetudine apud omnes gẽtes ſaltem in Europa diù introducta,in cuius Ciuitatibus,& Regnis quamplurimis nundinæ prædictæ celebrantur:qua propter non eſt probabile, omnes mercatores in illis Regionibus cõmorantes eſſe in malo ſtatu, cùm innumeri ſint timoratæ conſcientiæ, qui conferunt cum ſuis confeſſariis, & de facto contulerũt huiuſmodi contractus cum doctiſſimis viris, vt teſtatur Ioan. de Salas d. dub. 17. num.2.& Filliuc.loco citato,ſub num.409. verſ. Et probari poteſt: nec ab ijs reprobatos eſſe conſtat.Et re vera conſuetudo multum præualet in contractibus ad cognoſcẽ-
12 dum eorum iuſtitiam,& iniuſtitiam; atque ideo cõtractus, qui communiter celebrantur, & ſunt vſu recepti citra temeritatem de facili non damnantur, arg. tex.in c.conſuetudinis,& cap.fin.de conſuet. Et eo magis, quia agitur de huiuſmodi nundinis,quas eſſe omnium contractuum vtiliſſimas, ac neceſſarias, ſatis probat P. Iuſtin. d. quæſt.2. num.3.de contin. camb. Ex quibus etiam conſtat,talem contractum rationabilem eſſe valdè,quæ eſt vna ex pręcipuis conditionibus; quam bona conſuetudo expoſtulat, vt in d.c.fin.& ibi Panor.& alij,de conſuet. Denique probatur ex noſtra Extrauag.quæ dat formam legitimè contrahendi vera, iuſta,ac realia cambia in nundinis. Vndè cùm talis negotiatio à Rom. Pontifice ſit approbata tanquam licita,firmiter eſt tenendum, eam eſſe iuſtam.

Reſtat modo, vt ad argumenta reſpondeamus.

13 AD primum negatur minor, & ad probationem dicitur,quòd licèt ſcutum marchar. ſicut, & ſcutum Ianuenſe ſint fictitia,cùm non ſint in rerum natura; & propterea campſores non dant illa ſcuta; nihilominus non ob id tollitur veritas, ac realitas cambij,& veræ commutationis, cùm ſolutio fiat ex alijs monetis: ſiquidem campſores, & campſuarii in huiuſmodi cambiis vtuntur, & ſoluunt in nundinis in ſcutis quinque ſtamparum, nempe Hiſpaniarum, Neapolitanorum, Venetiarum, & Ianuenſium. Et quamuis ſcutum marcharum ſit valdè ſimile ſemiduplæ Hiſpaniarum,vt habetur ex Romoal.Col.de camb. c.11. ſemper tamen ſcutum marcharum eſt inferioris ptetii ſcuto aureo, quod fingitur, ſeu æſtimatur à Ianuenſibus: nam Ianuenſes voluntant ſcutum aureum in ſolid. 68. & ſcutum marcharum, quod actualiter, & in contanti ſoluitur in nundinis æſtimant ſolid. 67. & den.4. & ſic 8. denariis minus pro ſingulo
14 ſcuto, qui octo denarii centies coniuncti conſtituunt ſolid.68.qui ſunt vnum ſcutum Ianuenſe fictitium; atque ideo tantùm valent ſcuta 101. marcharum, quantum valent 100. ſcuta aurea Ianuenſia: & ſic ſcuta marcharum, & Ianuenſium habent valorem ex aliis ſcutis. Eſt tamen verum,
15 quòd huiuſmodi ſcutum marcharum dum emitur, & venditur, habet pretium variabile:quoniam in quolibet foro illud imponitur à magiſtratu mercatorum, habita ratione copiæ,ac inopię pecuniarum;hoc tamen pretium,quod imponitur, ſẽper eſt inferius

pretio ſcuti aurei Ianuenſis; verum poſtea in diſtractu dum ſoluitur, habet ſemper certum, & inuariabile pretium ſolid. 67.4. & ſic ſemper inferius ſcuti aurei Ianuenſis, vt rectè declarat Scac.de commerc. & camb. q.7.§ 2.Gloſ.3. num.68. & 69.

Et quoniam in tam magna pecuniarum
16 copia, quas Ianuenſes Genuæ negotiantur in cambijs, difficilè eſt ſingulas partitas in ſcutis aureis ſoluere, idcircò Senatus illius Reip. decreuit, vt ſolutio fieri valeat in ſcutis argenteis eiuſdem Reip. quorum valor æquat valori ſcutorũ quinque ſtamparum, vt per eundem Scac.eod.tract.§.5. Gloſ.3. quod quidem ſcutum argenteum quamuis
17 in pretio ſit inuariabile; ſcutum tamen aureum Ianuenſe 68.ſolid.aliquando variatur, & æſtimatur ſolid.69. vt cùm remittitur pecunia à nundinis Genuam per viam recambij, vt ait idem Scac. loco citato, Gloſ.1. quibus adde ea, quæ habentur ex ipſo Scac. §.1. Gloſ.3. num.33. cum plur.ſeq. & Romual.Gol.de camb. c.11.

Ad confirmationem dicimus, quòd licèt
18 in huiuſmodi cambijs non fiant ſolutiones vt plurimum in pecunia numerata; id tamen prouenit ex communi contrahentium conſenſu, cùm in nundinis debitores compelli poſſint ad ſolutiones faciendas in pecunia numerata. Imò dici poteſt veram fuiſſe factam ſolutionem per traditionem cedulæ bancariæ, vt alibi pecunia recipiatur: ſiquidem ſub ſolutionis verbo comprehenditur omnis quocũque modo fiat ſatisfactio, l.ſolutionis verbo, ff.de verb. ſignif.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd pretia
19 rerum iuſta non conſiſtunt in indiuiſibili; ſed datur pretium infimum, medium, & rigoroſum, quæ omnia dicuntur iuſta: itaque iuſtum pretium poſſet dici tale infra latitudinem decem, & plus pro quolibet centenario, vt habetur ex Caiet. 2.2.q.77. art.1. in reſp.ad 1.Nauar.in Man.c.17.num.228. & c.23.num.79 Molin.de contr.diſp.347. num.3. itaque pretium nouẽ aureorum dicetur infimum: pretium decem aureorum, dicitur medium: & vndecim aureorum dicetur rigoroſum. Vndè ſicut quis poteſt emere anticipata ſolutione, ad pretium in-
20 fimum, & vendere dilata ſolutione ad rigoroſum, vt per Doctores ſupra citatos, & precipuè Molin.de contr.diſp.403.num.6. & 406. num.3. & latè Ioan. de Salas in ſuo tract.de empt. & vendit. dub.43. & 47. ita quoque poterit emere ſcutum marcharum Genuæ, anticipata ſolutione, ſolid.66. quod ſupponimus eſſe infimum pretium, habita ratione latitudinis pretij ad decẽ pro quolibet centenario: & eo maximè, quia pecunia abſens minus valet, quàm præſens: & quis ſolet plus, & minus dare, quã accipiat ratione multitudinis accipientium, vel dantium ad cambium, vt paulo infra dicemus.

Ad tertium negatur minor, & ad proba-
21 tionem quamuis multipliciter reſpondeant P.Iuſtin. d.q.2. de contin. camb. num.11. cum plur.ſeq. & Scac.de commerc. & cãb. §.1.q.7.p.1. à num.75. ad 79. nihilominus communis reſponſio eſt, quòd campſor non percipit maius lucrũ quando dat pecuniam in principio nundinarum, quàm in medio, & in fine ratione temporis: ſiquidem ratio tẽporis eſt accidentaria: ſed quoniã in principio nundinarum repetiuntur multi volentes accipere ad cambium; atque ideo multi volentes vẽdere ſcutum marcharum in nũdinis, & ſic adeſt copia pecuniæ, vt medio tempore interueniente, poſſint facilius eorum negotiis conſulere: in medio autem, & in fine nundinarum, quamuis aliquando augeatur numerus venditorum; atque ideo eo tempore campſor maius lucrum conſequatur; nihilominus hoc verè accidit, vt teſtatur Scac.ſub d.num.75. & propterea nõ attenditur, arg.tex.in l.nam ad ea, ff.de legib. ſed vt plurimum in medio, ac in fine nundinarum venditores, & ſic cãpſuarii ſunt pauciores, & hæc eſt ratio cur campſores quãto nundines propinquiores ſunt, eo minus lucri ſibi comparant, & quanto remotiores maius. Etenim ex multitudine venditorum, merces vileſcunt, & creſcit pecunia præſens in pretio, & æſtimatione: & è conuerſo ex multitudine emptorum rerũ pretia creſcunt, vt habetur ex Caiet. opuſc. de camb. c.7. & Scac.loco citato. Cæterum ſi ratio-
22 ne temporis quis aſcenderet in pretio, vſurarius proculdubio eſſet dicendus, per ea, quæ ſupra adnotauimus, niſi aliqua ratio intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis concurrat, de qua re latè, Deo duce, ſuo loco dicemus.

Ad

Ad confirmationem negatur cõſequen-
23 tia: ſiquidem cambium à Genua in Placen-
tiam, *A lettera viſta*, appellatur cambium de
loco ad locum: quod differt ab eo, quod fit
de loco ad nundinas: & propterea non eſt
mirum ſi prioris non habetur ratio tempo-
ris; ſed tantùm poſterioris per accidens, iux-
ta ea, quæ ſupra diximus in ſolutione tertii
argumenti.

Ad vltimum argumentum reſpondetur,
24 quòd nundinæ antiquitus fiebant Lugdu-
ni, vbi etiam vigebat negotiatio mercium;
ſed cùm propter bella, & hoſtium incurſus
prohiberentur mercatores eò accedere,
fuerunt tranſlatæ in Placentiam, vbi licèt
merces nunquam fuerint venditæ, niſi ad
præſens ab eo tempore, quo Sereniſſimus
Senatus Genuenſis ſtatuit, nundinas cele-
brari Noli in Liguria; nihilominus non po-
teſt negari, quòd eſtò ibi non fierent etiam
nundinæ mercium, quin deſeruiant merca-
toribus propter merces: imò inſeruiunt pro
omnibus locis, vbi tractatur de mercibus,
vt rectè declarat P. Iuſtinianus de contin.
camb. q. 2. num. 3. 4. 5. & 6. Nec etiam va-
let conſequentia, talis negotiatio eſt ad lu-
crum; ergo eſt illicita: quia ſi contractus eſt
licitus, lucrum etiam eſt licitum; niſi ad ali-
quem malum finem intendatur.

De conditionibus requiſitis ad iuſtitiam, & veritatem cambij ad nundinas. Q. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium ad nundinas quas conditiones exigat, variæ referuntur* Doctor. *opiniones.*

2 *Cambium, inſpecto iure naturali, & natura contractus, non exigit tot conditiones, quot per noſtram Extrauag. exiguntur.*

3 *Cambium ad nundinas ad ſui realitatem duas tantùm conditiones exigit, ad quas reliquæ reducuntur; nempe, vt ſit verum, & iuſtum ipſius pretium.*

4 *Cambium ad nundinas ad eius veritatem exigit, quòd in eo fiat vera commutatio diuerſarum monetarum.*

5 *Cambium ad nundinas ad ipſius veritatem exigit, vt litteræ, quæ mittuntur ſint veræ, & non fictæ, & cum effectu, mittantur.*

6 *Cambium ad nundinas exigit, vt campſuarius habeat pecuniam, vel creditum in nũdinis, per quas pecuniam cambio accipit.*

7 *Cambium ad nundinas exigit, vt campſor probabiliter ſaltem ſciat, campſuarium habere pecuniam, vel creditum in loco deſtinatæ ſolutionis.*

8 *Campſor tempore celebrati contractus putãs campſuarium habere pecuniam, vel creditum in loco deſtinatæ ſolutionis, ſi deinde nouerit eum non habere, nec pecuniam, nec creditum debet reſcindere contractum.*

9 *Campſorum fraudes recenſentur.*

10 *Campſor obligans campſuarium ad recambium, quem tempore contractus ſcit non habere, nec pecuniam, nec creditum in loco cõdicto, inique agit, & cambium huiuſmodi non eſt verum, ſed ſiccum.*

11 *Campſor exiſtimans campſuarium eſſe ſoluendo in loco condicto, ſi deinde campſuarius non ſoluat cambium, poteſt ab eo petere intereſſe.*

12 *Cambij pretium tunc dicitur iuſtum, quando eſt taxatum iuxta communem vſum fori; & pretium ipſum non alteratur ratione tẽporis.*

13 *Campſores aliqui ad ſe trahentes totam pecuniam in nundinis faciunt contra iuſtitiam pretij cambij.*

14 *Monopolia ſunt cõtra iuſtitiam pretij, quam cambium exigit.*

15 *Campſor obligans campſuarium ad accipiẽdum cambio per loca, in quibus magis lucratur, an, & quando faciat contra iuſtitiã, vel contra charitatem, oſtenditur.*

16 *Pactum de quarto, ac determinato intereſſe, ſeclusa diſpoſitione noſtra Extrauag. non eſt contra iuſtitiam cambij.*

1 IN hac re quot homines tot ſunt ſenten-
tiæ. Nam Sy Lin ſum. ver. vſura, 4. q. 9.
dict. 2. quem videtur ſequi Salon. de camb.
ar. 2. contr. 52. putat ad realitatem, & iuſti-
tiam huius cambij duas tantùm conditio-
nes ſatis eſſe; nempe quòd in æſtimatione 2
pretij non habeatur ratio temporis: nec ac-
cipiens cambio plus iuſto grauetur. Pater
Iuſtin. de contin. camb. q. 4. ſub num. 21.
verſ. Reſpondeo, vltra dictas conditiones
exigit in cambio illas, quæ in noſtra Extra-

uag. continentur. Ioannes de Salas de cāb. dub. 26. ſub num. 1. in cambio quatuor conditiones requirit; nempe, quòd in æſtimatione pretij non habeatur ratio temporis: ne ſiat pactum de certo intereſſe, etiam in euentu, quòd non fiat ſolutio condicto tempore: quòd cambium non fiat aliter quàm ad proximas nundinas: & quòd in terminis ſolutionum habeatur ratio longinquitatis, & viciniratis locorum, ne dum longiores præfiguntur, quàm loca deſtinata deſiderant, fœnerandi detur occaſio; quas conditiones colligit ipſe Ioan. de Salas ex noſtra Extrauag. Pater Moſceſ. autem poſt alios p. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 39. conuenit cum Ioanne de Salas quoad conditionum numerum, quæ requiruntur in cambio; ſed diſcrepat quoad earum ſpecies: vult enim quòd cum effectu ſoluatur pecunia præſens: quòd campſuarius habeat pecuniam in loco ſolutionis realiter, aut virtualiter: quòd campſor ſciat, vel probabiliter credat, campſuarium poſſe ſimilē quantitatem ſoluere: & denique, quòd litteræ cum effectu mittantur. Romoal. Col. in ſuo tract. de camb. cap. 13. ad huiuſmodi cambij iuſtitiam tres tantùm conditiones arbitratur eſſe ſufficientes; nempè quòd ſit verum: quòd ſit liberum: & quòd ſit iuſtū. Filliuc. tandem cæteris prætermiſſis, tom. 2. qq. moral. tract. 35. de cenſib. & camb. c. 7. q. 3. num. 410. totidem conditiones ad hoc cambium expoſtulat; quas tamen has eſſe putat; quòd ſcilicet fiat realis pecuniarum permutatio ex vno loco in alium, habita ratione diuerſitatis pecuniæ, & valoris monetarum: quòd ſeruetur iuſtum pretium ſecūdum communem fori æſtimationem, ſeu eorum, qui ad id auctoritatem habēt, in qua æſtimatione debet haberi ratio copiæ, vel inopiæ pecuniarum, diſtantiæ, aut propinquitatis locorum: & denique, vt in æſtimatione pretij non habeatur per ſe ratio temporis.

Pro huius rei determinatione eſt aduertendum,
2 quòd, inſpecta rei natura, ac ſecluſa diſpoſitione noſtræ Extrauag. non omnes conditiones in ipſa Extrauag. contentę pertinent ad iuſtitiam, ac realitatem cambij. Etenim cambium nūdinale, ſicut & reliqua poſſunt eſſe realia, & iuſta, quāuis in eis fiat pactum de certo intereſſe, celebrentur ad ſecundas & vlteriores nundinas, ac etiam ſi in terminis longinquitatis, & vicinitatis locorum ratio non habeatur: nam in cambijs nundinarum termini ſolutionem ſæpe triplo, vel ſextuplo ſunt longiores, quàm locorum intercapedo poſtulet; quia non poſſunt in illis locis commodè alij termini conſtitui: & propterea noſtra decretalis loquitur de terminis extra nundinas, vt rectè poſt alios declarat Ioan. de Salas d. dub. 26. num. 1. & 5. Imò nec litteræ quidem pertinent ad iuſtitiam, & realitatem cambij: quoniam cambium nundinale poteſt fieri ſolo duarum perſonarum interuentu: quare cùm tàm campſor, quàm campſuarius volunt eſſe in nundinis, tunc debitor ſoluit creditori, & extinguitur cambium, vt habetur ex Romoald. Col. de camb. cap. 10. quem refert, & ſequitur Scac. de commerc. & camb. S. 1. q. 5. ſub num. 73. & infra latius declarabimus. Exiguntur tamen litteræ quando contrahentes non conueniunt in loco ſolutionis: vel ſi volumus eas requiri ad mentem noſtræ Extrauag. etiam quando tàm campſor, quàm campſuarius volunt eſſe in nundinis, tunc campſuarius ſcriberet litteras ſibi ipſi, vt ſoluat, & daret campſori, qui in nundinis ſolutionem reciperet, vt rectè ait Io. Bapt. Caputat. de camb. in prælud. verſ. Alio autem modo, & Scac. loco citato, & nos ſuo loco latius, Deo duce, dicemus.

His adnotatis, ad quæſitum vnica
3 concluſione reſpondemus, dicentes, ad realitatem, & iuſtitiam cambij duas tantùm conditiones ſatis eſſe, ad quas reliquæ omnes reducuntur. Harum prima conditio eſt, vt cambium ſit verum; ſecunda, vt ſit iuſtum ipſius pretium.

Ad veritatem autem cambij, de quo agi-
4 tur, multa requiruntur. Primò enim exigitur, vt fiat vera, ac realis commutatio diuerſarum pecuniarū ex vno loco ad alium; ita vt vna pecunia ſit præſens data à campſore, & altera ſit abſens, ſoluenda à campſuario in loco deſtinatæ ſolutionis, habita ratione diuerſitatis pecuniæ, & valoris monetarum, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 18. & 21. concl. vlt. atque ideò ad veritatem huius cambij reducuntur duæ illæ conditiones primæ, quas ad hoc cambium exi-

gunt

gunt P. Molſ. & Filliuc. & in ſe coincidunt,
& pro vna reputantur, vt colligitur ex no-
ſtra Extrauag. §. 1. in illis verbis, *Pecunia ibi
denique cum intereſſe repoſcitur; vbi contra-
ctus, &c.* Secundò ad veritatem huius cam-
bii requiritur, vt litteræ, quæ mittuntur ſint
veræ, & non fictæ: & cum effectu mittantur,
nec referantur inanes: & hæc eſt alia con-
ditio, quam ad cambii, de quo agitur veri-
tatem exigit eadem noſtra decretalis, loco
citato, ibi, *Vnde proteſſuræ inanes referan-
tur*, de qua etiam habetur ex Molſ. d. num.
39. Tertiò ad veritatem cambii quoque
6 ſpectat, vt campſuarius, qui ad cambium ac-
cipit per Placentiam, habeat ibi pecuniam,
qua poſſit cambium ſoluere condicto tem-
pore, vel ſaltem aliquem amicum, vel cor-
reſponſalem, qui pro eo ſoluat; atque ideo
campſuarius in loco deſtinatæ ſolutionis
pecuniam habeat realiter, aut virtualiter, vt
exigit Molſ. loco citato, & Sot. lib. 6. de iu-
ſtit. & iur. q. 13. art. 1. concl. 3. ita inquiens,
*Si re vera, qui Mediolani recipit, non habet in
illis locis pecuniam, neque ſperat habere, vt il-
lic ſoluat, ſed, vbi recipit, indiget, & illic eſt ſo-
luturus, quicquid campſores fingant, impuden-
tia cambia ſunt.* Idem habetur ex Nauar. c.
17. num. 289. dum ait, *Oportet ad iuſtitiam
huiuſmodi cambij, vt accipiens pecuniam
præſentem, & vendens vel commutans pro illa
abſentem, habeat illam in loco ſolutionis, ſal-
tem virtualiter.* His adde quoque Ludouic.
Lopez lib. 2. de contract. Leſſ. & alios, quos
refert, & ſequitur Romoald. Col. de camb.
cap. 22. qui num. 1. hanc eſſe rationem di-
cunt, quoniam qui cambium accipit, oportet
habere in nundinis aliquos effectus li-
beros, ac deobligatos ad hoc, vt campſor,
qui dedit cambio, ſi velit in nundinis ſibi
ſatisfieri, poſſit verè ſoluere, & complere
cambium. Hæc quoque conditio deſumitur
ex eadem noſtra Extrauag. d. §. 1. in illis
verbis, *Neque quiſquam eſt, qui in nundinis,
aut locis ſupradictis, huiuſmodi litteris rece-
ptis ſolutionem faciat.* Quartò ad veritatem
7 câbij pariter requiritur ex Molſ. poſt alios
d. num. 39. quod campſor ſciat, vel proba-
biliter credat, campſuarium poſſe pecuniam ſibi
cambitam ſoluere in loco deſtinatæ ſolu-
tionis, vt etiam docet Nauar. d. c. 17. num.
298. & 301. ita inquiens, *Ad iuſtitiam cam-
bij per litteras requiritur illud tertium, videli-
cet, quod campſor ſciat, vel probabiliter cre-
dat, eum, cui dat pecuniam, poſſe ſoluere vbi pro-
mittit.* Quod quidem adeò verum eſſe, ait
8 Romoal. Col. de camb. cap. 23. circa fin. vt
campſor, qui dedit cambio per Placentiam,
ſi tempore contractus exiſtimaſſet, cam-
pſuarium, qui ad cambium accepit, re vera
ibi habere pecuniam, vel creditum pro câ-
bio ſoluendo in loco condicto, & deinde
ante ſolutionem in cognitionem deuenerit,
quod campſuarius neutrum habeat, debet
reſcindere, & annullare côtractum, cùm tale
cambium ex ſui natura ſit iniquum, & vſu-
rarium, atque ideò debet eſſe ſua principali
ſorte contentus, niſi ratio aliqua intereſſe
lucri ceſſantis, vel damni emergentis con-
curreret: non tamen contraxit culpã aliquam,
ſtante eiuſdem bona fide.
Ex hoc infert idem Romoal. quàm gra-
9 uiter errare, & animas ſuas decipere, ac il-
laqueare campſores quoſdam vſurarios, qui
rectè ſcientes, campſuarios, qui recipiunt
ad cambium non habere in nundinis, nec
pecuniam, nec creditum pro ſolutione câ-
bij, condicto tempore, facienda, ſcribunt ad
eorum procuratores, vt factis debitis pro-
teſtationibus, litteras cambij remittant ad
locum contractus cum intereſſe recambij.
Iſtud, ait, nô eſſe verè cambium, ſed fictum:
quia in eo non fit vera, ac realis commuta-
tio vnius pecuniæ cum altera in diuerſis, &
diſtantibus locis; quoniam ab initio campſor
ſciebat, commutationem nunquam fo-
re, ſed litteras eſſe remittendas inanes, con-
trà diſpoſitionem noſtræ Extrauag. vt ſupra
diximus.
Secundò infertur eſſe quoque contra
10 veritatem cambij recambium illud, ad quod
ex defectu ſolutionis obligat campſor cam-
pſuarium pauperrimum, cui dat cambio,
quem ſit non habere nec pecuniam, nec
creditum in nundinis, nec amicum, qui poſ-
ſit litteras ſoluere, ſimùl eundem obligare
ſoleat ad noua cambia, & recambia, donec
de ſorte fuerit ſibi ſatiſfactum: & non tãtum
intendit intereſſe principalis ſortis; verum
etiam iniuſtitiæ addendo, exigit ſingulis
nundinis intereſſe in remittendis litteris:
qui quidem cambiendi modus ſatis eſt ex-
hauſtire, & conſumere in breui facultates
ma-

maximi diuitis: & propterea huiuſmodi cã-
bium non verum, & reale; ſed ſiccum, iniu-
ſtum; ac fictum à Theologis iudicatur, vt
habetur ex Mercat. lib. 4. de contr. cap. 10.
Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 13. ar. 2. Nauar. in
c. nauiganti, num. 25. de vſur. & Romoald.
Col. in ſuo tract. de camb. cap. 14. prope
fin. qui hanc eſſe rationem, ait; quoniam is,
qui dedit cambio, ſciebat, quòd campſua-
rius ille, qui cambium accipiebat, in nundi-
nis non habebat pecuniam, nec creditum
pro ſoluendis litteris: vel ſaltem probabili-
ter ſuſpicabatur, iuxta ea, quæ ſupra adno-
tauimus.

Eſt tamen verum, quòd ſi campſor bona
11 fide dederit cambio, exiſtimans certò, vel
ſaltem probabiliter credens, campſuarium,
qui cæpit ad cambium habere in loco ſolu-
tionis pecuniam, aut creditum pro ſoluen-
dis litteris, ſi deinde contingat, ſolutionem
non fieri, tunc poteſt petere intereſſe lucri
ceſſantis, vel damni emergentis, quod forte
paſſus fuiſſet: & id intendere poteſt in pri-
mis tantùm nundinis, & in remiſſione litte-
rarum illarum nundinarum, & non vltra;
aliàs campſor non diceretur amplius eſſe
in bona fide, vt rectè probat Romoal. Col.
loco citato, in fine. *Hæc de prima condi-
tione.*

Quo verò ad alteram cõditionem, nem-
12 pe quòd cambij pretium ſit iuſtum, eſt ad-
not. quòd pretium tunc dicetur iuſtum,
quando factum eſt iuxta communem vſum
fori, & iuxta pretium à peritis ad hoc depu-
tatis, definitum: alias ſi pretium non eſſet
iuſtum, cambium foret contra iuſtitiam cõ-
mutatiuam, & non reduceretur ad æquali-
tatem: quapropter ad iuſtitiam huiuſmodi
pretij duo copulatiuè requiruntur. Primò,
vt tàm in loco contractus, quàm in loco ſo-
lutionis faciendæ valor pecuniarum redu-
catur ad æquilibrium, vt tantum pecuniæ in
valore recipiatur, quantum datur, & nõ am-
plius; iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q.
18. concl. 3. & 4. & q. 36. Secundò requiri-
tur, vt pretium commune fori non augea-
tur ratione temporis dilatæ ſolutionis; aliàs
cambium eſſet vſurarium, vi noſtræ Extra-
uag. expreſsè prohibitum, §. 2. in fin. in illis
verbis, *Curandum autem erit in terminis, vt
ratio habeatur longinquitatis, & viciniatis
locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne dum
longiores præfigantur, quàm loca deſtinata ſo-
lutionis deſiderant, fœnerandi detur occaſio*,
atque ideò lucrum ex cambio, non ratione
loci, ſed ratione temporis perciperetur. Et
clarius conſtat ex §. 1. in fin. ibi, *Campſores
præſtitutum ſolutionis terminum, lucro ex ta-
cita, vel expreſſa conuentione recepto, ſeu etiam
tantummodo promiſſo, differunt*, & ita quòd
in æſtimatione pretij cambij non habeatur
ratio temporis eſt de intrinſeca ratione iu-
ſtitiæ illius, iuxta primam, & ſecundam con-
ditionem, quas Filliuc. poſt alios exigit ad
iuſtitiam, & realitatem cambij: quibus adde
Romoal. Col. de camb. cap. 15. His etiam
adde, quæ ſupra diximus, q. 35.

Ex hoc infertur primò, quòd contra iu-
13 ſtitiam pretij cambij nũdinalis agitur, quã-
do vnus, vel duo, vel pauci procurant ad ſe
trahere totam pecuniam, adhoc vt paucis
exiſtentibus campſoris, & quamplurimis
campſuariis accipientibus ad cambium
poſſint ad eorum libitum cambiorum pre-
tia augere: id enim eſt iniuſtum, & expreſsè
prohibitum vi noſtræ Extrauag. §. 3. ibi,
*Eos verò qui conſpirationes fecerint, vel con-
geſtam vndique pecuniam, ita ad ſe redegerint,
&c.*

Secundò infertur, quòd contra iuſtitiam
14 pretii cambii ſunt monopolia, quibus abũ-
dantes pecuniis conſpirationes faciunt, &
pretia iniuſta cambiis præfigunt conſpiran-
tes, ſe non daturos ad cambium minori pre-
tio quàm ab eis definito: id enim eſt iniu-
ſtum, & non ſolùm de iure communi, ſed vi
noſtræ Extrauag. expreſsè damnatum, d. §.
3. in illis verbis, *Vel quaſi monopolium pecu-
nia facere videntur*, quibus adde, quæ ha-
bentur ex Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35.
de camb. c. 7. q. 6. & 7.

Tertiò infertur, contra iuſtitiam pretii
15 cambii committi, quando qui dat cambio
indigenti, obligat eum ad accipiendum ad
cambium per ea loca, in quibus maius eſt
intereſſe cambii, potens dare ad cambium
per viciniora cum minori intereſſe, vt ha-
betur ex eodem Romoal. Col. cap. 14. vbi
id limitat niſi campſor in locis, per quæ pe-
titur ad cambium, non haberet negotia, nec
procuratorem, aut correſpondalem, vel loca
ipſa eſſent ei detrimentoſa: quoniam nemo
tene-

Digitized by Google

tenetur alteri prodeſſe cum ſuo proprio dãno: poſſet etiam excuſari campſor ab iniuſtitia, ſi alter peteret ab eo ad cambium per locum ſibi vtilius: quoniam tunc non teneretur dare cambio pecuniam ſuam petenti per locũ ſibi minus vtile. Quę quidem vera eſſe dicimus; niſi campſor eſſet publicus obligatus cambire per loca ad libitum petentium: quoniam tunc non poſſet denegare dare cambio petenti, etiam ſi locum, per quod petitur, eſſet ſibi minus vtile, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 33. vbi etiam diximus, quòd campſor perſona priuata denegans pecuniam ſuam dare cambio petẽti per loca, in quibus minus lucratur, vt ſupra, licèt poſſit peccare contra charitatem; non tamen peccat contra iuſtitiam: ſecus autem ſi campſor ſit publicus.

Patet igitur ex dictis, quòd ad realitatẽ,
16 & iuſtitiam cambii duæ tantum conditiones ſufficiunt, ad quas reliquæ omnes reducuntur tàm in noſtra Extrauag. contentæ, quàm à ſupra relatis Doctoribus requiſitæ. Reliquæ autem, de quibus fit mentio in ipſa Extrauag. quas retulimus in ſupradicto notando, non pertinent ad iuſtitiam, & realitatem cambii: ſiquidem nos oſtendimus poſſe conſiſtere cambium, etiam ſi fiat pactum de certo intereſſe: ſi fiant cambia ad primas, & vlteriores nundinas: & ſi in terminis ſolutionis non habeatur ratio longinquitatis, ac vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur; ſed per noſtram Extrauag. hæc omnia ſtatuta fuerunt ad obuiandum fraudibus, & periculis committendi vſuras, vt videre eſt apud Ioan. de Salas in ſuo tract. de camb. dub. 26. & Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de camb. cap. 11. q. 1.

De iuſto pretio cambij ad nundinas qualiter conſtituatur. Q. XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Pretium cambij ad nundinas ad hoc vt dicatur iuſtum tres conditiones exigit.*

1 PLura de hac re ſupra q. 26. verſ. Quamuis, vſque ad finem q. adnotauimus, ad quæ nos duximus remittendos, ne bis idem repetere videamur: quibus adde ex Romoald. Col. de camb. cap. 16. circa finem, quòd ad hoc vt cambii pretium conſtitutum dicatur iuſtum, tres conditiones requiruntur. Prima vt in determinatione pretij non concurrat monopolium, vt ſupra diximus, q. præcedenti, verſ. Secundò infertur, quòd contra. Secunda eſt, vt pretium conſtituatur, habita ratione copiæ, vel inopiæ pecuniarum, tàm in loco vbi accipitur ad cambium, quàm in nundinis. Tertia, vt is, qui dat cambio rationem non habeat neceſſitatis eius, qui ad cambium accipit; nec eiuſdem lucri, nec ad modicum creditum, quod habebat, ita vt his rationibus augeatur pretium. vide etiam, quæ habentur ex Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de camb. cap. 7. q. 6. & 7.

De perſonis concurrentibus ad celebrandum cambium per nundinas. Q. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Cambium locale, & cambium ad nundinas non differunt inter ſe eſſentialiter, ſed tantùm accidentaliter.*

2 *Vna, & eadem perſona poteſt plures perſonas in cambijs repreſentare.*

1 AD hanc difficultatem reſpondetur breuiter, quòd ſicut diximus de cãbijs per litteras de loco ad locum ſupra q. 1. not. 2. ita etiam dicendum eſt de cambio ad nundinas: ſiquidem hoc cambium eſt etiam per litteras, & localis; ita vt cãbium locale, & ad nundinas non differant inter ſe eſſentialiter; ſed tantùm accidentaliter, vt rectè declarat Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de cenſib. & camb. c. 7. q. 2. num. 408. Vndè ſicut de aliis cambijs in d. q. 1. phyloſophati fuimus, & probauimus, quòd cambium in genere cùm ſit contractus reſpectiuus exigit pluralitatem perſonarum, ita vt celebrari nequeat, niſi ad minus inter duas perſonas, & quòd aliquando ad conſtituendum eum concurrant tres perſonæ, & quandoque quatuor; eodem modo phyloſo-

loſophandum eſt de cambio ad nundinas; atque ideo in eo aliquando interueniunt quatuor perſonę, nempe campſor, campſuarius, & amborum procuratores: quandoque concurrunt tres tantùm perſonæ, nempe campſor, campſuarius, & campſoris procurator, ſeu ſocius, qui duplicem perſonam repræſentat, campſoris ſcilicet, & campſuarii: ſiquidem vna, & eadem perſona poteſt plures perſonas repręſentare: & quod in duabus perſonis recipitur, hoc in eadem perſona recipi poteſt, vt in l. ſingularia, ff. ſi cert. petat. atque ideo diuerſis reſpectibus poteſt vnus diuerſas perſonas repręſentare, l. in tribus, ff. de iudic. c. ex litteris, de proban. Et quòd à ſemeripſo poſſit aliquis exigere, eſt tex. in l. ſi negotia, & ibi Gloſ. ff. mand. l. ſi pupilli, §. fin. & l. qui ſine, ff. de negot. geſt. & latè habetur ex Molf. p. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 51. & Filliuc. loco citato, q. 1. Denique in cambio nūdinali poſſunt concurrere duæ tantùm perſonæ, vt quia tàm campſor, quàm campſuarius vellent ad nundinas accedere, & campſuarius ipſi campſori cambium ſoluere: quo caſu mutantur litteræ quoad perſonam, quæ deberet ſoluerę, & ſcriberet ſibimet ipſi, vt declarat Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 5. ſub num. 75. Item duæ tantùm perſonę concurrunt in cambio, quod vulgò dicitur, *delle contationi*, de quo habetur per Filliuc. loco citato, cap. 8. q. 5. & 6. vbi huiuſmodi cambii duas eſſe ſpecies ait. Et denique duæ tantùm perſonæ poſſunt concurrere in cambio, quod vulgo dicitur *con la ricorſa*, ſeu con ricapitare le lettere ſopra il datore, de quo Scac. de cōmerc. & camb. §. 6. Gloſ. 1. de quorum omnium, & ſingulorum iuſtitia infra, Deo duce, ſuo loco dicemus.

De cambio de loco ad nundinas, in quo quatuor perſonæ concurrūt, & frequenter hodie fit à Genua ad nūdinas Placentię. Q. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Cambij de loco ad nundinas, in quo quatuor perſonæ concurrunt, praxis refertur.*

2 *Forma litterarum cambij ad nundinas traditur.*

3 *Forma litterarum de auiſo ponitur.*

4 *Litteræ cambij ad nundinas declarantur.*

5 *Marcharum ſcuti pretium eſt variabile.*

6 *Litteræ, de auiſo, declarantur.*

7 *Hęc verba,* v'hò tracto, *quid denotent, explicatur.*

8 *Forma litterarum, quas campſor ſcribit ad ſuum procuratorem, traditur.*

9 *Litteræ, quas campſor ſcribit ad procuratorem ſuum, declarantur.*

10 *Verba hæc,* vi rimetto, *quid ſignificent, oſtēditur.*

11 *Campſuarius per acceptationem litterarum eximitur ab obligatione campſoris, & efficitur debitor eius, qui litteras acceptauit.*

12 *Verba illa,* con ſtare per il credere, *declarantur.*

13 *Forma litterarum recambij traditur.*

14 *Forma per litterarum procuratoris campſuarij, explicatur.*

15 *Cambium de loco ad nundinas quando in eodem loco ſoluitur, in quo celebratur eſt ſiccum.*

16 *Mutuatio ſub vſuris affert magnum incommodum mutuo accipienti.*

17 *Cambium, in quo non ſeruatur æqualitas, eſt iniuſtum.*

18 *Cambium à loco ad nundinas, ad ſui iuſtitiam exigit commutationem pecuniarum loco diuerſarum.*

19 *Cambium de loco ad nundinas, eſt licitum.*

20 *Pecunia præſens plus valet, quàm abſens.*

21 *Cambium de loco ad nundinas, eſſentialiter non differt à cambio de loco ad locum; ſed tantùm accidentaliter.*

22 *Pecunia ſi ſoluatur in loco celebrati contractus primi cambij per viam recambij, non ob id dicitur cambium in eodem loco ſolui, in quo fuit celebratum.*

23 *Vſura ex eo damnatur, quia indebita eſt mutuanti.*

24 *Marcharum ſcutum licèt non ſit in rerum natura; eius tamen ſolutio fit in pecunia exiſtente.*

1 AD tituli q. explicationem ponamus caſum, Titius dat mille aureos ad cambium Sempronio Genuæ per Placentiam ad primas nundinas hoc modo videlicet.

cet. Dat, inquam, Sẽpronio Genuę ſolidos aureos 66. vt det illi in nundinis ſcutũ vnũ marcharum, quod in nundinis valet ſolid. 67.4. Et quoniã ſcutum Genuæ valet 68. ſolid. hinc fit, quòd Titius dando Sempronio ad cãbium 1000. ſcuta Genuæ, quorum ſingula ęſtimãtur ſolid. 68. recipiet in nũdinis ſcuta 1030.6. marchar. & ſic in hoc cãbio Titius pro ſcutis 1000. datis Genuę recipit ſcuta 1010. Placentiæ iuſti ponderis, ſeu quinque ſtamparum; atque ideo lucratur ſcuta 10. in circa, quæ ſunt ad rationem vnius, & paulò plus pro centenario. Facta conuentione, ſcribuntur litteræ à Sempronio cãpſuario ad Pamphilum ſuum correſpõſalem: & à Titio campſore ad Caium ſimiliter ſuum correſponſalem, ſeu procuratorem exiſtentes Placentiæ, ſub hac forma.

Al Magnifico Pamfilo, Da Genua in Piacenza.

A pagamenti di fiera proſſima de Santi pagarete per queſta prima de cambio al Mag. Caio ſcuti 1030.6. *di marche per la valuta hauuto nel cartulario de cambij da Titio, e ponete à conto mio, à Dio.*

Voſtro Sempronio.

Stę litteræ dicuntur de cãbio, & ſcribit 2 Sempronius, qui accipit à Titio ad cambium, ad Pamphilum ſuum procuratorem, ſeu correſponſalem, ad quem habuit recurſum in nundinis, vt pro ſe ſoluat Caio, qui nomine Titij debet exigere in nundinis: & deinde idem Sempronius ſcribit alias litteras eidem Pamphilo; quæ dicuntur, *De auiſo.* atque ideò in hoc cambio concurrunt quatuor perſonæ, nempe Titius campſor, Sempronius campſuarius, Caius procurator Titij, & Pãphilus procurator Sempronij. Litteræ autem ſunt tenoris ſequentis.

Al Mag. Pamfilo, da Genua, à Piacenza.

Mag. & honorando, vi hò tratto in meſſer Caio ſcuti 1030.6. *de marche, conti con Titio. farete contento compirli, e con voſtre ſpeſe prouederuene qui da me. A Dio.*

3

Voſtro Sempronio.

4 Circa primas litteras, quæ ſunt de cambio, ſunt primò notanda illa verba, *Al Mag. Pamfilo.* ſiquidem Sempronius campſuarius cùm non habeat domum in nundinis, habet recurſum ad Pamphilum, vt pro eo ſoluat. Secundò ſunt notanda illa verba, *Da Genua à Piacenza.* quoniam huiuſmodi cambium fit Genuę per nundinas Placentiæ. Tertiò dicitur, *à pagamenti di fera.* ad demonſtrandũ quòd cambium eſt de loco ad nundinas, ad differentiam cambiorũ, quę ſiunt de loco ad locum, in quorum litteris ſcribitur, *A lettera viſta, ò vero à otto, diece, o vinti, giorni, più ò meno, ſecondo la cõuentione di cõtrahenti.* Quartò nota dictionẽ illam, *Proxima.* Nam cambia per nundinas ex vi noſtræ Extrauag. non poſſunt celebrari niſi ad proximas nundinas. Quintò ſcribitur *de Santi:* quoniam nundinę, vt diximus ſupra, q. 26. celebrãtur Placentiæ quater in anno de trimeſtre ad trimeſtre, quarum primæ dicuntur, de Apparitione: Secũdę, de Paſcha. Tertiæ, d'Agoſto: & vltimæ, de Santi, vt ſupra d. q. 26. declarauimus. Quintò dicitur, *Per queſta prima de cambio.* quoniam ſolent plures litterę concedi, vt ſi primæ perdantur, poſsint aliæ pręſentari, iuxta ea, quæ d. q. 26. adnotauimus. Sextò ſcribitur, *A Caio.* quoniã Titius campſor ſimiliter non hebet domum in nundinis, & ideo habet recurſum ad Caium, vt pro eo pecuniam datam ad cambium exigat, vndè ipſi Caio facienda eſt ſolutio. Septimò dicitur, *ſcuti* 1030. 6. Etenim Titius dedit ad cambium Genuæ ſcuta 1000. quolibet ſolid. 68. & recipit in nũdinis ſcuta marcharũ 1030.6. quodlibet ſolid. 67. & 4. empta ſolid. 66. & ſic Titius campſor plus accipit in nundinis, quàm dedit: nam dedit ad cambium ſcuta 1000. auri iuſti ponderis Genuæ, & exigit Placentię ſcuta 1010. iuſti ponderis, & ſic lucratur ſcuta 10. quæ ſunt ad rationẽ vnius, & paulò plus pro ſingulis 100. vndè licèt ſcutum
5 marcharũ ſemper valeat in nundinis ſolid. 67.4. & pluris, & raro minus; in hoc tamen cambio fuit valutatum ſolid 66. & hæc valutatio variatur: ſiquidẽ interdum plus ęſtimatur, & interdum minus, & ſic nõ ſemper pari modo, & pari pretio cambitur. Octauò dicitur, *Per la valuta hauuta quì nel cartulario de cambij.* quia extat vnus ſcriba, qui adnotat ſingula cambia in quodam libro, vt exigantur gabellæ, quæ à Repub. Ianuen. impo-

impoſitæ ſunt cambijs:nam gabella ſoluitur
à danre ad cambium,& pro ea ſoluũtur duo
ſolidi aurei pto quolibet centenario, vt re-
ctè declatat Scac. de commerc. & camb.
§.3.Gloſ.4.num.4. Et quia in ipſo libro,ſeu
carrulatio fiunt ſolutiones, ideo dicitur, *quì
nel cartulario de cambÿ*. Nonò ſcribitur. *Da
Titio*, quoniam Titius dedit ad cambium
illa ſcuta 100. Decimò ſcribitur, *Et mettete
à mio conto*, nam ſuo nomine debet ſoluere,
& ipſum facere debitorem de ſolutis pecu-
niis in ſuo libro, ſeu cartulario, quem vul-
gariter campſores appellant, *ſcartafaccio*.

Circa ſecundas litteras nuncupatas, *de
6 auiſo*, in primis in eis ſctibitur, *Al Mag.
Pamfilo*, ſiquidem litteræ diriguntur ad Pã
philum ſuum correſponſalem. Secundò di-
citut, *Genua ad Piacenza*, quoniam litteræ
diriguntur à Genua in Placẽtiam, per quam
fuir celebratum cambium. Tertiò dicitur,
v'hò tratto, ſiquidem hic eſt loquendi mo-
dus apud mercatores, & nihil aliud deno-
tat, quàm committere alicui per litteras
cambij, vt ſoluat, & id dicitur, *trare*, vndè
dum ſcribitur, *v'hò tratto*, idem eſt, ac ſi di-
7 cererur, *commiſi tibi per litteras cambÿ vt
ſolueres Caio*. Quartò dicitur *ſcuti*, 1030.6.
conti con Titio, vr indicaret, quòd à Titio
Sempronius accepir ad cambium dictam
pecuniam, & ideò facienda eſt ſolutio Ca-
io in vtilitatem Titij. Quintò ſcribitur, *&
con voſtre ſpeſe prouedeteuene quà da me*, vt
demonſtraret, quòd Pamphilus non habet
apud ſe pecunias Sempronij; ſed quòd ſol-
uat de ſuis ptoprijs, vel alterius; atque ideò,
vt debitum extinguat, accipit pecuniam il-
lam ad cambium pto Genua, vt Sempro-
nius ſoluat danti ad cambium in nundinis.
Denique dicitur, *con voſtre ſpeſe*, nam Pam-
philo propter famulatum, & obſequium de-
bentur prouiſiones, ideò accipit ad cam-
bium tantò plus; & in litteris cambij, quas
ſcribit Sempronio Genuam, vt ſoluat con-
numerabit omnia, & ſic cùm ipſe ſoluerit
tantùm ſcuta 1030.6. mandat Sempronio,
vt ſoluat ſcuta 1033. 38. Hæ ſunt litteræ,
quas ſcribere deber accipiẽs ad cambium;
quarum prior dicitur ad cambium: & poſte-
rior de auiſo.

Titius campſor, qui dedit cambio ſcribit
8 etiam litteras ſuas ad Caium ſuum corre-
ſponſalem, qui eſt illud exacturus, vt ſciat,
quid debeat exigere, & quid facturus ſit
poſt quam exegerit; quæ ſunt tenoris ſe-
quentis.

Al Mag. Caio, Da Genua in Piacenza.

*Mag. bonorando, vi rimetto per mio conto, come
vedete per l'incluſa de cambio in Pamfilo ſcu-
ti 1030.6. de marche, ne procurarete promeſ-
ſa, e pagamento, & dedutte le voſtre ſpeſe, mi
rimetterete quà il reſto, con ſtare per il crede-
re. A Dio.*

Voſtro Titio.

CIrca has litteras eſt adnot. quòd ſcri-
9 bitur primò, *Al Mag. Caio*, quia litte-
ræ diriguntur ad Caiũ correſpõſalem Titii.
Secundò dicitur, *Da Genua in Piacenza*,
quoniam à Genua in Placentiam mittũtur,
per quam fuit data pecunia ad cambium.
Tertiò ſunt adnotanda verba illa, *vi rimet-
to*, quoniam idem eſt, ac ſi diceret, Deſtino
te exactorem pro me. Quarrò dicitur, *per
10 mio conto*, quia illa verba ſignificant, quòd
pecunia exigenda perrinet ad ipſum Titium
campſorem. Quintò ſunt ponderanda ver-
ba illa, *Per l'incluſa de cambio*, nã ſignificant,
quòd is, qui accepir pecuniam ad cambium
ſcribit litteras cambii, quas tradit danti pe-
cuniam ad cambium, & ipſas litteras ſuo
procuratori, ſeu exactori mittit, vt poſſit
præſentare, & exigere. Sextò dicitur, *In
Pamfilo*, vt oſtenderer, à quo in nundinis ſit
exacturus, nempe à Pamphilo. Septimò di-
citur, *Ne procurarete promeſſa, e pagamento*,
quia denorar, quòd prima die in nundinis
fiunt præſentationes litterarum, quas, acce-
ptariones vocant, & ſi is, cui debent præ-
ſentari, acceprat, ex acceptatione factus eſt
11 debitor, & ſuo tempore ſoluit, & is, qui lit-
teras ſcripſit, non dicitur amplius debitor,
quia dicitur iam ſoluiſſe, iuxta ea, quæ ſupra
adnotauimus, q. 1. verſ. Declarantur ſupra-
dictæ litteræ. Si verò non acceptaret, tunc
fiunt proteſtationes, & remittuntur litteræ
cum proteſtatione: vndè qui accepit, ſoluit
omnia damna, & intereſſe. Octauò dicitur,
Et dedutte voſtre ſpeſe, rimetterete quà il reſto.
Pro iſtorum verborum explicatione ſunt
tria notanda. Primum, quòd procuratori
12 exigenti debetur ſalarium, quod appellan-

tur

tur prouiſiones à Mercatoribus: eſt enim merces debita, & ſolet dari tertia pars vnius ſcuti pro ſingulis 100. Secundum poſt quam exegerit debet recābire per Genuam, & dare ad cambium rurſus nomine Titij principalis. Tertium, quòd ſicut dicit, cambiat per Genuam, ita etiam potuiſſet mandare, vt cambiret pro alio loco. Dicitur denique *conſtare per il credere*, quoniam his verbis exigit non modo recambium; ſed etiam aſſecurationem. Vndè Caius tenetur Titio duplici contractu, vno tanquam procurator ad exigendum, & cambiendum: alterum tanquam aſſecurator: ſi enim is, qui accipit ad cambium à Caio in nūdinis non eſſet ſoluendo, Caius ratione aſſecurationis teneretur Titio. Hæ ſunt litteræ, quæ mittuntur de loco ad nundinas tàm ex parte campſoris, quàm ex parte campſuarij.

Deinde à nundinis vbi fiunt ſecunda cā-
13 bia, & Caius, qui nomine Titij exigit pecuniam, iterum illam tradit ad cambium pro Genua; ſed in primis deducit ſuam prouiſionem, & gabellam. Qua propter ipſa ſcuta 1030.6. remanent 1025.48. Supponamus modò, quòd hæc donet ad cambium Meuio ſecundum quantitatem computi, quod fit ad rationem ſolid. 67.8. tunc ipſe Caius ſcribit Titio in hanc formam.

1628. *Al nobile Titio, à Genua.*

Mag. honorando, in riſpoſta della voſtra hauuta in queſta fera, dirò d'hauere dato conto de ſcuti 1030.6. di marche, che m'haueti rimeſſi, hauutone promeſſa, e pagamento, e debito di 1025.48. rimeſſoui à Franceſco Raggio per lettera incluſa de Meuio, ne procurarete pagamento, con eſtinguere il conto, il quale con la prouiſione, & gabella reſta pari. A Dio.

Voſtro Caio.

QValiter autē gabella ſoluatur pro cābio, & cur dicatur vndecena, vide Scac. de commerc. & camb. §. 3. Gloſ. 4. num. 4.

Meuius deinde, qui accipit in nundinis
14 dictam pecuniam ad cambium ſuas litteras ſcribit, ſub hac forma.

Al nobile Franceſco Raggio, in Genua.

1628. *à 23. di Nouembre in Piacenza ſcuti 1025.48. à ſold. 67.4.*

Alli 13. di Decembre proſſimo, pagate per queſta prima de cambio à Titio ſcuti 1025.48. à ſold. 67.8. per ſcuto in ſcuti d'oro in oro di ſold. 68. per la valuta hauuta da Caio. A Dio.

Voſtro Meuio.

SImili modo Meuius, qui in nundinis ſoluit pro Sempronio de pecunia ſua, vel aliena facit cambium, & ſcribit litteras Genuam, quæ præſentantur Sēpronio, & Sempronius ſoluit integrum debitum.

Quæritur modo, an huiuſmodi cambium ſit licitum.

IN hac re videtur prima facie negatiuè
15 reſpondendum eſſe. Probatur primò, quoniam pecunia data ad cambium redditur cambita campſori in eodem loco, in quo cambij contractus fuit celebratus: id autem tanquam vſurarium per noſtram Extrauag. damnatur: ergò cambium, de quo agitur nō eſt licitum. Maior patet. Probatur minor ex noſtro §. in illis verbis, *Pecunia ibi denique cum intereſſe reponitur, vbi contractus fuerat celebratus.*

Secundò mutuatio ſub vſuris nulla alia
16 ratione tanquam vſuraria reprobatur, niſi quia accipienti mutuo ſub vſuris, magnum incommodum infertur: ſed cambium huiuſmodi eſt magis incommodum campſuario, quàm ſibi eſſet mutuatio ſub vſuris; ergo, &c. Maior patet. Probatur minor; quia mutuatarius non cogeretur vltra vſuras ſoluere prouiſiones, & gabellas, ſicut cogitur, qui accipit hoc modo ad cambium.

Tertiò in hoc cambio nō ſeruatur æqua-
17 litas: ſiquidem campſor dat ſolidos 66. auri Genuę, recepturus ſcutum marcharum Placentiæ, quod valet ſolid. 67.4. Et id non prouenit ex eo quòd moneta ſit diuerſa, cùm ſit eadem, & ſcutum marchar. Genuæ valeat tot ſolidos, quot Placētiæ; ergo cùm in hoc cambio non ſeruetur æqualitas, proculdubio eſt iniuſtum.

Denique adhoc vt cambium ſit licitum,
18 & verum, debet in eo interuenire commutatio vnius pecuniæ cum altera, loco diuerſa, vt ſupra probauimus, quæſt.43. Sed in hoc cambio non interuenit commutatio: ergo non eſt licitum, nec verum cambium. Minor patet; quia Titius campſor pecuniam præſentem dedit Sempronio, qui non habebat pecuniam abſentem in nundinis: quapropter permutatio cum re, quæ nõ extat, non poteſt dici vera permutatio. Cõfirmatur, quoniam illa pecunia Titius campſor in nundinis non indiget; ergo non videtur habere animum permutandi, ſed potius mutuandi cum lucro.

Oppoſitis tamen non obſtantibus, con-
19 trariam ſententiam arbitror de iure veriorem eſſe, atque adeò dictum cambium eſſe licitum. Probatur hæc ſententia ex eo quòd in huiuſmodi cambio cõcurrunt omnia requiſita ad veritatem, & iuſtitiam veri, realis, ac iuſti cambii. Concurrit enim vera, & realis permutatio diuerſarum monetarum ex vno loco in alium, habita ratione diuerſitatis pecuniæ, & valoris monetarum. Etenim Titius campſor dum dat pecuniam ad cambium Sempronio Genuæ per Placentiam, verè, ac realiter commutat pecuniam præſentem cum ſcuto marcharum abſente, quòd licèt non ſit in rerum natura; nihilominus eius pretium eſt definitum in hoc cambio ad rationem ſolid.67.4. cuius ſolutio fit in moneta aurea ſcutorum quinque ſtamparum, quæ extant, & ſunt in rerum natura. Et quamuis ipſe campſor videatur plus recipere, quàm dare; nam dat ſolid.66. Genuæ, & Placentiæ recipit ſolid. 67. 4. nihilominus re vera non plus recipit: quia pecunia præſens plus valet, quàm abſens: & inſuper ipſe campſor
20 dat operas, & alia exhibet, quibus meretur lucrum illud vnius ſolidi, & quatuor denariorum, iuxta ea, quæ ſupra diximus, quæſt. 11. verſ. Nec obſtat, quòd campſor vſque in finem. Et re vera ſecundum communem æſtimationem ſcutum marchar. 66. ſolidis æſtimatur; & propterea ſeruatur æqualitas inter datum, & acceptum, atque ideò nulla in hoc cambio committitur iniuſtitia; ſicut in emptione cuiuſcunque rei, quæ pretio currenti emitur, iniuſtitia allegari non poteſt. Denique cambium de lo-co ad locum, in quo campſor prius dat pe-
21 cuniam recepturus in alio, eſt licitum, vt ſupra probauimus d.quæſt.11. ergo licitum eſt cambium, de quo agitur: quoniam cambium iſtud eſſentialiter non differt ab illo, vt habetur ex Nauar. in ſuo Man. cap.17. num.283. littera M. Filliuc. tom.2. qq. moral. tract.35. de cenſib. & camb. cap.7. q.2. Romoal. Col. de camb. cap.10. Ioan. de Salas, eod. tract. dub.16. & alijs. Etenim in vtroque cambio eadem perſonæ conueniunt, & in taxando pretio habetur ratio longinquitatis temporis per accidens, & per ſe habetur ratio copiæ, vel inopiæ pecuniarum, campſorum, & campſariorum, vt rectè declarat Filliuc. loco citato.

Reſtat modo vt contraria ſoluamus.

AD primum reſpondetur, quòd in
22 cambio, de quo agitur, pecunia data ad cambium, non redditur cambita in eodem loco, in quo fuit celebratus contractus: quoniam pecunia illa fuit cambita in nundinis, ibique fuerunt ſolutæ litteræ per correſponſalem Sempronij campſuarij, qui quidem correſponſalis, quia dictas litteras ſoluit de propria pecunia, vel de aliena accepta ad cambium, per viam recambij, & ſic per nouum cambium ſcribit litteras Genuam, qua præſentantur Sempronio, & ſic Sempronius ſoluit integrum debitum Titio campſori iuxta litterarum ſeriem, ita vt per accidens, facta in loco contractus ſolutione recambitur cum eodem Titio; atque ideò verè ſunt duo contractus diſtincti, & duo cambia, alterum à Genua ad Placentiam, & alterum à Placentia, & ſic à nundinis Genuam.

Ad ſecundum negatur antecedens: nam
23 non ex eo damnatur vſura, quia per eam incommodum infertur mutuatario; ſed quia eſt indebita mutuanti, cùm recipiatur in pretium vſus rei mutuatæ, qui vſus non eſt, cùm vſus rei mutuatæ ſit ipſa rei conſumptio. At cambium, de quo agitur, cùm non ſit vſuraria mutuatio; ſed realis, ac licitus contractus, vt ſupra probauimus: quod ex

eo

eo proueniat incommodum campſuario, non attenditur, tum quia illud incommodum compenſatur cum commodo, quod ex dicto cambio cāpſuarius accipit; tum etiam quoniam incommodum ipſum ſequitur naturam talis negotiationis in compenſationem operum campſoris, maioris valoris pecuniæ datæ ad cambium, cùm pecunia præſens plus valeat, quàm abſens, & aliorum, de quibus ſupra diximus, q. 11.

Ad tertium patet reſponſio ex dictis. Non enim antecedens eſt verum; quoniam, vt ſæpe diximus, pecunia præſens plus valet, quàm abſens: & licèt hæc non eſſet cauſa ſufficiens; tamen ſubintrat ratio ſtipendij, & aliorum, de quibus ſupra diximus, d.q. 11. quæ iuſtificant contractum; quamuis campſor minus det, quàm ſit accepturus.

Ad vltimum negatur minor; quoniam
24 Sempronius, qui accipit ad cambium, quãuis actu non haberet pecuniam abſentem in nundinis; habebat tamen virtute: & ſcutum marcharum etſi non extet in rerum natura; ſolutio tamen illius fit in pecunia exiſtente, vt ſupra diximus. Ad confirmationem dicitur, quòd ſi re vera mala intentio campſoris concurreret peccaret quidem campſor; non tamen contractus in ſe eſſet illicitus, ſi intentionem non manifeſtauerit, & conditiones ad legitimum cambium requiſitæ concurrant.

An correſponſalis, qui in nundinis pro ſoluendis litteris campſuarij, accepit cambio ab alio cum minori intereſſe, quàm ſit pretium fori, id cedat in emolumẽtum ipſius campſuarij, vel correſponſalis. Q. XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Mandatarius qualiter à procuratore differat, declaratur.*
2 *Mandatarij, & procuratores tenentur fideliter, ac diligenter exequi eorum mandatum.*
3 *Mandatum quantumuis ſit generale, debet intelligi, vt executioni ſit demandandum citra dolum mandatarij, & diſſipationem bonorum mandantis.*
4 *Mandatarius ſe debet gerere in adminiſtratione rei mandantis, tanquam bonus paterfamilias.*
5 *Mandatarius dicitur eſſe in dolo, ſi non exigit quantum valet credita mandantis.*
6 *Artifex ſi in exercitio ſuo malè ſe gerat, tenetur conductori ad intereſſe.*
7 *Mandatarius rem mandantis fideliter non adminiſtrans, latroni æquiparatur quoad infamiam.*
8 *Mandatarius iuſtè ſibi appropriare poteſt lucrum, quod vltra commune pretium fori ex cambio conſequitur, ex eo quòd ſit, vt vulgo dicitur,* Buona lettera.
9 *Quilibet rei ſuæ eſt moderator, & arbiter.*
10 *Famulus recipiens à Domino ſuo pecunias ad emendas fruges, ſi illas cambiat, lucrum, quod ex tali cambio conſequitur, iuſtè ſibi appropriare poteſt.*
11 *Donatio facta procuratori, non cedit in vtilitatem Domini, ſed procuratoris.*
12 *Mandans ſi eſt æquè diues, ac mandatarius, ipſe mandatarius non poteſt iuſtè ſibi appropriare lucrum cambij ſupra commune pretium cambij.*

PRo tituli quæſtionis explicatione ponamus caſum, quòd Titius mille aureis indigens acceperit eos ad cambium Genuæ à Sempronio, ſoluendos Placentiæ ad primas nundinas, & dederit litteras cãpſori directas Meuio mercatori ditiſſimo pro ſolutione dicti cambij: qui quidem Meuius cùm vulgò dicatur, *Buona lettera*, accepit eoſdem ad cambium ab alio cum minori intereſſe, quàm ſit pretium fori, atque ideo vendidit ſcutum marcharum pluris, & vltra pretium taxatum; quæritur, an lucrum illud cedat Titio, vel ſibi appropriare poſſit Meuius.

Similem caſum ponit P. Iuſtin. noſter in ſuo tract. de contin. camb. q. 8. num. 2. in prima editione, & in ſecunda, q. 11. & pro Titio contra Meuium videtur reſpondere. Probatur hæc ſentẽtia primò; quia Meuius infideliter diceretur agere negotia Titij,

1 ſiue mandatarius ſit, ſiue correſponſalis, ſi
lucrū illud ſibi appropriaret. Etenim quā-
uis in eo differat mandatarius à procura-
tore, quòd prior gratuitò; poſterior verò,
mediante aliquo ſtipendio, alterius negotia
gerit, vt in l. 1. ff. mand. & l. litem, C. de pro-
2 cur. vterque tamen tenetur exequi cōmiſ-
ſionem mandantis fideliter, ac diligenter,
& in euiſdem vtilitatem: ſiquidem etſi ante
ſuſceptum mandatū, mandatarius ſit liber
ad illud acceptandum, vel recuſandum; at-
tamen poſt ipſius acceptationem cogitur
mandatum exequi iuxta eiuſdem cōtinen-
tiam, & tenorē, l. 3. ff. mand. & §. is, qui exe-
quitur, in Inſt. eod. tit. Quòd Meuius infide-
liter ſe gereret in hac re, patet: quia cùm
mandatum exequi cogatur iuxta ipſius te-
norem, l. diligenter, ff. mand. c. cùm dilectis,
de reſcript. c. cùm veniſſet, de eo qui mittit.
in poſſeſ. & c. Piſanis, vbi Panor. & alij, de
reſtit. ſpoliat. & procurare vtilitatem man-
dantis: ſi lucrum, de quo agitur, ſibi, & non
potius Titio applicaret, infideliter procul-
dubio ſe gereret.

Secūdò probatur dicta ſentētia pro eun-
3 dem P. Iuſtinianum, ibi, ex ijs, quæ docet
Natt. conſ. 115. num. 8. vol. 1. vbi habet,
quòd mandatum quantumuis generale, ac
illimitatum, debet intelligi, vt executioni
ſit demandandum citra dolum mandatarij,
& diſſipationem bonorum mandantis, iux-
ta tex. in l. creditor, §. Lucius, ff. mand. At
proculdubio Meuius doloſè diceretur ſe
gerere, & bona ipſius mandantis diſſipare, ſi
cùm poſſit mandantis vtilitati conſulere in
negotio ſibi commiſſo, ſuam potius vtilita-
tem reſpiceret.

Tertiò dicitur eſſe in dolo mandatarius,
4 ſi non exigit quantū valet credita mandan-
tis, vt in l. dolus, ff. mand. ergò pariter in do-
lo dicitur eſſe, ſi res mandantis deſinit ven-
dere quantum poteſt. At Meuius in caſu no-
ſtro non vendit ſcutum marcharum quan-
tum poteſt, dum lucrum prędictum ſibi, &
non Titio applicat; ergo eſt in dolo, peccat,
& ad reſtitutionem compellitur.

Quartò Mandatarius ſe debet gerere in
5 adminiſtratione rei mandantis tāquàm bo-
nus paterfamilias ſe gereret in re propria
adminiſtranda, arg. tex. in l. ſ. ff. de ſolut. l.
hæres, §. nō tantùm, ff. famil. erciſc. l. ſi ſolus,
l. ſi conſtante, §. ſi maritus, ff. pro ſoc. & l. 1.
§. is quoque, de action. & obligat. ſed ſi Me-
uius ſcutum marcharum vendat minoris,
cùm vendere potuiſſet pluris, non ita ſe ge-
rit: ergò, &c.

Quintò Artifex locans operas ſuas, ſi in
6 artificio malè ſe gerat, tenetur conductori
ad intereſſe, l. in lege, l. opus, l. ea lege, §. lo-
caui, & l. maritus, ff. loc. ergò idem dicendū
eſt de mandatario, de quo agitur, qui po-
tuiſſet vendere ſcutum marcharum pluris,
vendidit minoris. Etenim mandatarius
prædictus nō poteſt dici ſimplex mandata-
rius, ſed potius ſe habet ad inſtar procura-
toris locantis operas ſuas; poſtquàm ex ne-
gatio mercedem conſequitur, quamuis à
Doctoribus mandatarij nuncupentur homi-
nes huiuſmodi, vt habetur ex Molin. de
contr. diſp. 551. num. 5. Pariſ. conſ. 47. &
conſ. 91. vol. 1.

Denique mandatarius rem mandantis fi-
7 deliter non adminiſtrans, & latro æquipa-
rantur quoad infamiam, vt in l. furti, §. man-
dati, ff. de his, qui notant. infam. Sed Me-
uius in caſu, de quo agitur, infideliter ſe geſ-
ſit, per ea, quæ ſupra diximus: ergò vt latro
notatur infamia, atque ideo peccat, & reſti-
tuere tenetur omne lucrum, quod ex nego-
tio mandantis fuerit conſecutus, iuxta tex.
in l. idemque, §. ſi procures, l. ex mandante,
l. ſi verò, §. mandatarius, & l. ſi negotia, ff.
mand.

His tamen non obſtantibus, contrariam
8 ſententiam puto veriorem eſſe, atque adeò
Meuiū licitè appropriare ſibi poſſe lucrum,
quod vltra pretium fori ex dicto cambio
fuit conſecutus, nec illud teneri Titio reſti-
tuere. Probatur, quoniam lucrum illud non
conſequitur vt procurator, & mandatarius
Titij; ſed vt Meuius mercator ditiſſimus, qui
vulgariter dicitur, *Buona lettera.* ob quam
cauſam pluris vendit ſcutum marcharum;
quàm alius mercator, qui non eſſet talis: &
propterea ipſi cedit lucrum illud vltra pre-
tium taxatum, & non Titio.

Secundò probatur ex communi campſo-
9 rum, ac mercatorum conſuetudine, qui lu-
crū, de quo agitur, mandatarijs concedunt,
non mandanti: ergò interpretantur, illud
prouenire ex propria perſona mandatarij,
vt talis perſona eſt, & non ex perſona man-
dantis,

Digitized by Google

dantis, & ex eiuſdē mandato:ergò mandatario debetur,& nō mādanti:eò magis,quia cùm ſint correſponſales, & mandans ſciat cōditionem mandatarij, & conſuetudinem prædictam inter mercatores, perceptioni talis lucri per mandatarium cenſetur conſentire,eidemque remittere, cùm quilibet dicatur moderator,& arbitrer rei ſuę,l.in re mandata, C. mand.

Tertiò ſi Dominus pecunias aureas de-
10 derit ſuo famulo,& mercedes operarijs ſoluat, & res emat victui neceſſarias: & ipſe famulus cambiet eas cum argenteis, & aliquid lucretur, illud lucrum non cedit Domino,ſed ipſi famulo:eo quòd lucrum illud efficit non vt Domini famulus, ſed vt talis perſona induſtria,vt latè habetur ex Molin. de contract. diſp. 402. Leſſ. lib. de Iuſt. & iur.cap.23.dub.2.num.17.& ex alijs: ergò idem dicendū eſt in caſu noſtro,vt lucrum, de quo quæritur, cedat mandatario, non mandanti, cùm illud non fuerit aſſecurus tanquam mandatarius; ſed vt talis perſona diues,& opulenta, atque ideo,vt eſt, *Buona letterà*. nā huiuſmodi perſonæ ſemper vendunt ſcutum marcharum pluris quàm alij, qui non ſunt tales,cùm eadem ratio militet in vtroque caſu:arg.tex.in l.illud,ff. ad leg. Aquil.

Quartò pretiū taxatum in foro pro ſingulis ſcutis marcharum,eſt iuſtum, vt ſupra probauimus: ergo ſi mandatarius aliquid aliud conſequitur,id non prouenit ex valore ſcuti mandantis; ſed ex perſona mandatarij, & credito, quod magis habet, quàm ipſe mandans,ergò lucrum illud cedere debet in vtilitatem mandatarij, & non mandantis.

Denique pro hac ſententia rectè faciunt
11 ea, quæ docent Doctores, quos refert, & ſequitur Say. lib.12. clau. Reg. cap. 24. de procuratore,num.5. tom.2. dicētes, quòd commodum,ſeu obſequium factum procuratori,ſeu amico alicuius, nō vt talis eſt;ſed vt eſt amicus obſequentis, ſeu commodum conferentis; tale commodum ſpectat procuratori,ſeu amico, non autem principali: ergò idem dicendum eſt in caſu noſtro, cùm non poſſit aſſignari diuerſitatis ratio, cur hoc caſu debeatur huic commodum,& non mandatario, de quo agitur.

Nec obſtat id, quod ex aduerſo reſpondetur; nempe in poſteriori caſu fuiſſe collatū illud procuratori,ſeu amico propter affectum,quo conferens eum proſequebatur:at in priori caſu fuit ortum lucrum illud propter creditum,quod cōſequi ſolent omnes mercatores diuites eiuſdem conditionis: Quoniam reſpondetur, impertinens eſſe ad rem noſtram, quòd commodum huiuſmodi proueniat ex affectu, quo mandatarium, ſeu procuratorem quis proſequatur:aut ex eo quòd diues eſt, & maximum creditum habeat, aut alia ex cauſa ad conſtituendam rationem differentiæ in caſibus prædictis; ſed ſatis eſt,quòd commodum illud ſit collatum mandatario, non vt mandatarius eſt Titij;ſed vt perſona talis eſt,& gratia ipſius; eo quòd magnas opes habeat,& propterea campſor ſit ſecurus de habendo ſcutū marcharum, quod emit.

Limitandam puto tamen hanc ſenten-
12 tiam, niſi Titius mandans eſſet ſimiliter mercator diues valdè,atque adeò, *buona letterà*. ſicut ipſe Meuius mandatarius: nam tunc cum ipſe mandans eodem pretio ſcutum marcharum vendidiſſet, lucrum ipſi videtur deberi,non autem mandatario, cùm mandatarius repræſentet perſonam mandantis,& omne id debeat exequi,quod poſſet,& vellet ipſe mandans,quando poteſtas ſibi non eſt limitata,iuxta ea,quæ habentur ex Molin.de contr.diſp.552.num.2.& ſeq. Dummodo è conuerſo Titius idipſum veriſimiliter egiſſet erga Meuium:& id videntur probare rationes Iuſtiniani, ſi rectè perpendantur.

Reſtat modo, vt ad contraria reſpondeamus.

AD primum negatur minor; quia Meuius dicitur fideliter ſe gerere erga Titium dum ſcutum marcharum ſibi computat iuxta pretium fori,nec ad aliud tenebatur, vt ſupra diximus.

Ad ſecundum negatur quoque minor: nam non dicitur doloſè agere,qui quod ſibi de iure, & de communi mercatorum cōſuetudine debetur, conſequitur.

Ad tertium, ad minorem reſpondentes

dicimus, quòd Meuius vt mandatarius Titij vendidit rem illius quantum potuit, dum pro pretio fori ſcutum eius marcharum diſtraxit: illud autem, quod ſupra vendidit, non vendidit, vt mandatarius Titij; ſed vt talis perſona diues, atque ideo, *buona lettera*.

Ad quartum negatur minor: ſiquidem Meuius, vt Titij mandatarius ſe gerit vt bonus paterfamilias, dum ſcutum marcharum vendidit pretio fori; illud tamen, quod vltra vendidit, non diſtraxit vt mandatarius Titij; ſed vt talis perſona eſt, nempe diues, & magnum creditum habens.

Ad quintum negatur conſequentia; quia mandatarius vt mandatarius eſt, vendidit ſcutum marcharum iuſto pretio, & non minoris.

Ad vltimum negatur minor: non enim Meuius infideliter dicitur ſe gerere, dum ſcutum marcharum vendit pretio fori in beneficium mandantis. Hæc de iſta quæſtione, reſtat modo, vt S. huius particulas per proprias quæſtiones explicemus.

In tex. ibi, *Litteras quidem ſuas cambij tradunt*. An cambium ſemper dicatur ſiccum, vbi litteræ traduntur, & ad nundinas, aut alium locum non mittuntur. Q. XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium, in quo litteræ non traduntur, ſemper dici ſiccum, qui doceant, recenſentur.*
2 *Cambia, in quibus litteræ traduntur, ſed non mittūtur, vi noſtra Extrauag. damnātur.*
3 *Cambium reale, in quibus à ſicco differat, declaratur.*
4 *Cambium, in quo litteræ traduntur, ſed non mittuntur, habent conditiones cambij ſicci.*
5 *Nomina non habent vim mutandi rerum ſubſtantias.*
6 *Cambium, in quo litteræ traduntur, ſed non mittuntur, eſſe mutuum vſurarium, qui velint, referuntur.*
7 *Cambium, in quo campſor dat pecuniam, ſibi reſtituendam infra tres menſes cum lucro cambiorum Lugduni, vel alterius fori, eſt ſiccum.*
8 *Cambium, in quo litteræ traduntur, ſed non mittuntur, non ſemper eſt ſiccum.*
9 *Litteræ non ſunt de iuſtitia cambij, ſed tantùm fiunt ad oſtendēdum iuſtitiam cambij.*
10 *Litteræ non ſunt de eſſentia cambij.*
11 *Cambium, in quo litteræ non mittuntur, poteſt eſſe validum; etiam ſi non concurrat recta cambientium intentio.*
12 *Iuſtum, & iniuſtum non conſiſtit in bonitate, aut prauitate animorum, ac intētionum; ſed in rerum, & operum externorum æqualitate, & inæqualitate.*
13 *Vi noſtra Extrauag. non damnantur omnia cambia, in quibus litteræ dantur, ſed non mittuntur; ſed ea, quæ ſicca ſunt, in quibus litteræ dantur, & non mittuntur.*
14 *Lex datur rebus, & non verbis.*
15 *Cambium non vitiatur ratione maioris, vel minoris periculi, cui campſor exponitur; ſed ratione inæqualitatis pretij.*
16 *Periculum maius, vel minus ſubſtantiant iuſtitiam illorum contractuum tantùm, qui exponuntur fortunæ, ac periculo.*
17 *Litteræ etiam ſi non mittantur, cambium ſolui poteſt in loco condictæ ſolutionis.*
18 *Vi noſtra Extrauag. non damnantur omnia cambia, in quibus intereſſe repoſcitur vna cum ſorte, vbi contractus fuerat celebratus; niſi ab initio ita fuerit conuentum.*
19 *Cambium, in quo ſors cum intereſſe ſoluitur in loco celebrati contractus, nulla praua conuentione, non eſt illicitum.*
20 *Intentio recipiendi ſortem cum lucro in loco celebrati contractus, qualiter vi noſtra Extrauag. damnetur, explicatur.*
21 *Cambium ad ſui iuſtitiam exigit, quod cāpſor ſciat, vel probabiliter credat, campſuarium habere pecuniam, vel creditum in loco condictæ ſolutionis.*
22 *Exemplum de vendente bouem, quem non habet, non poteſt accommodari cambio, in quo litteræ traduntur, ſed non mittuntur.*
23 *Litteræ non ſunt de ſubſtantia, nec de iuſtitia cambij.*
24 *Cambium reale dari poteſt, etiam ſi litteræ non mittantur.*
25 *Cambium, in quo litteræ dantur, ſed non mittuntur, poteſt eſſe licitum tàm quoad forum interius, quàm exterius.*

26 *Vi*

26 *Vi noſtra Extrauag. damnantur ea cambia ſicca, non miſſis litteris, quæ ex ſui natura ſunt talia; non autem ea, quæ ſicca ſunt ex iuris præſumptione.*

27 *Cambia ficta, in quibus litteræ non mittuntur, ſunt illicita in vtroque foro.*

28 *Cenſus, attento ſolo iure naturali, ac Diuino; poſſet iuſtè coram Deo conſtitui, non obſtāte Extrauag. Pij V. de cenſib. ſi conſtituatur in aliare, quàm in pecunia numerata.*

29 *Cur lucrum, quod percipitur ex cambio reali, quamuis campſuario magis oneroſo ſit licitum: & lucrum, quod percipitur ex mutuo, licèt mutuatario minus oneroſo, ſit illicitū, ratio redditur.*

IN hac re P. Iuſtinian. de contin. camb.
1 q. 3. contra quoſdam campſores, aſſerentes idem eſſe quoad iuſtitiam cambij mittere litteras ad nundinas, vel eas retinere, & cambia celebrare in cubiculo, & in eorum libris, acertimè pugnat, & indiſtinctè, ac irrefragabiliter tenet eſſe ſicca cambia illa, in quibus litteræ non mittuntur; atque adeò acri reprehenſione dignos eſſe putat mercatores illos, qui de hac re tractatus ediderunt, & typis dederunt audentes de iuſtitia cambij diſputare, ac determinare cùm litteras ignorent. Et recuſantes Theologorum, & Canoniſtarum iudicio ſe ſubmittere, ex eo quòd ita adſit conſuetudo apud inſignes, ac intelligentes campſores, timoratæque conſcientiæ: & ſæpe ſæpius in nundinis litteræ non plus operantur, ac ſi non mittantur.

Probat ipſe Iuſtin. ſuam ſententiam pri-
2 mò ex noſtro §. in quo ſicca, & vſuraria declarantur cambia, in quibus litteræ cambij dantur, ſed non mittuntur, vt patet ex illis verbis, *Primùm igitur damnamus ea omnia cambia, quæ ſicca nominantur, & ita confinguntur, vt contrahentes ad certas nundinas, ſeu ad alia loca, cambia celebrare ſimulent; ad quæ loca ij, qui pecuniam recipiunt, litteras quidem ſuas cambij tradunt, ſed non mittuntur, &c.* Et ne daretur campſoribus dicendi occaſio, huiuſmodi cambia non eſſe ex ſui natura iniuſta, ac illicita, ſed mala, quia prohibita, ſubdit Romanus Pontifex in eodem §. *Quæ omnia nos vſuraria eſſe declaramus, & ne fiant, diſtrictius prohibemus.* Etenim qui declarat nihil noui facit, l. adeò, §. cum quis in fin. ff. de acquir. rer. domin. & l. hæredes palam, §. ſi quid poſt, C. de teſtam.

Secundò probat ſuam ſententiam ex dif-
3 ferentijs, quæ conſpiciuntur inter cambium reale, & cambium ſiccum. Nam in cambio reali campſor dat pecuniam præſentem, liberam ab omni expenſa, ac periculo pro pecunia loco abſenti expoſita multis periculis, & expenſis, quæ ob id minus valet, quàm præſens. At in cambio ſicco, cùm pecunia in eodem loco exigatur, in quo datur, nec tranſeat per alienas manus, non ſubiacet periculis, & expenſis; & propterea, quod vltra ſortem ex eo recipitur, non poteſt percipi alio titulo, niſi ratione mutui impliciti, & ratione temporis, quod eſt manifeſta vſura. Præterea in cambio reali mutantur debitores, & campſor compellitur credere pluribus perſonis, & ſubiicitur variis decoctionis periculis: quæ omnia non conſpiciuntur in cambio ſicco. Denique in cambio reali fiunt in nundinis veræ, ac reales ſolutiones, & completur cambium iuxta diſpoſitionem noſtræ Extrauag. At quando litteræ cambii
4 non mittuntur, concurrunt in huiuſmodi cambio cōditiones cambii ſicci dumtaxat, non autem realis; ergò cambium, in quo litteræ non mittuntur, eſt ſiccum, & non reale. Minor probatur ab eodem Iuſtin. primò ex eo quòd in tali cambio reſtituitur pecunia in eodem loco, in quo datur, cùm campſuarius non habeat pecuniam in loco deſtinatæ ſolutionis: & ſic in illo habetur ratio temporis, non loci: quod eſt vſura, non ſecus, ac emptio eius, qui emit à ruſtico boues, quos non habet. Nec obſtat ſi dicatur, quòd vſurarius exigit promiſſionem vſurarum determinatarum; non ſic campſor in caſu, de quo agitur, ſed tantùm exigit incremētum illud magnum, vel paruum, quod reddent cambia realia; quoniam reſpondetur dari vſurarium, quamuis non intendat, aut paciſcatur vſuras determinatas, vt cùm quis mutuat alicui, vt veniat ad molendum in ſuo molendino, ad laborandum in ſua vinea, &c. vt latè habetur ex D. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 2. quem Doctores communiter ſequuntur. Neque demum valet dicere, quòd vſurarius dat mutuo ſub incremēto aliquo: cam-

campſor verò in caſu noſtro dat ad cābium:
nam campſor hoc caſu re vera dat mutuo,
ſicut vſurarius, ſub nomine tamen cambij:
5 at nomina non habent vim mutandi rerum
ſubſtantias,l.pediculis,§.labeo, ff. de aur.&
arg. legar.

Tertiò confirmat ſuam opinionem idem
6 Iuſtin. auctoritate Caiet. in ſuo opuſc. de
camb.c.1. Syl. in ſum. ver. vſura, 4.num.9.
§.Quintum quoties:Salon.2.2.q.78. art.2.
contr.9. Caluar.& aliorum, dicentium,hu-
iuſmodi contractum eſſe mutuum vſurariū,
& ſignanter Salon. ait, dictum contractum
eſſe in vſu Flandriæ, & appellatur, *Dare à
finanza*,& Viparam refert idem Iuſtin. illum
ſimiliter damnantem, dum figurādo caſum
in ſuo tract.de camb.manu ſcripto,ait, *An-
dreas mutuat Petro ſcuta* 2000. prout dan-
tur ad cambium,& ſecundum fori pretium,
cum pacto,vt litteræ non mittantur, ſed in
regreſſu à nundinis reſtituat capitale cum
illo lucro, quod reddent cambia ſub hac
forma. 1586. *à 9. di Nouembre in Genua,io
Pietro del Forno prometto di pagare ad An-
drea ſcudi* 2060. 12 *di marche al prezzo, ter-
mine,e modo,che renderanno li cambij de fiera
proſſima de Santi, in ſcudi d'oro in oro d'Ita-
lia per la valuta hauuta da detto Andrea in
contanti, & obligo mia perſona, e beni: & in
fede hò firmata la preſente. Io Pietro del For-
no.*

Vltimò ad ſuam ſententiam comproban-
dam adducit ipſe Iuſtin. Ioan.Bapt.Lup. in
7 c.nauiganti,§.2.num.66. de vſur. ſe haben-
tem, iniuſtum eſſe cambium illud, in quo
campſor dat pecuniam, ſibi reſtituendam
infra tres menſes cum lucro cambiorum
Lugduni, aut alterius fori, ſeu aliarum nun-
dinarum, cùm huiuſmodi cambium ſit ſic-
cum, & ab omnibus damnatum, & vltimo
loco à Pio V. ſub pœnis vſurarijs conſtitu-
tis, prohibitum. Ex dictis videtur ſufficien-
ter probatum,cambia per litteras, & ad nū-
dinas eſſe ſicca, ſi in eis litteræ non mittan-
tur.

His tamen non obſtantibus, contrariam
8 ſententiam arbitror de iure veriorem eſſe,
quam tenet Nauar.in c.nauiganti, num.21.
verſ. Decimoquinto, de vſur. & in Man.
cap.17.ſub num.289.Scac.de commerc.&
camb.§.1.q.5.num.10.& 11.& q.7.p.3.li-
mit.5.ſub num.6.&§.6.Gloſ.1.num.76.di-
cētes,quòd litteræ in cambijs nō ſunt præ-
ciſè,& ſimpliciter neceſſariæ: ſiquidē litte-
9 ræ nō ſunt de iuſtitia cābij, ſed tantum fiūt
ad illius iuſtitiam oſtendendam. Etenim
poteſt dari cambium verum, & reale de lo-
co ad locum, nullis datis litteris, quando fi-
des haberetur campſuario ſine litteris: quo-
niam compleri,& ſolui poſſet cambium per
ipſummet campſuarium, ſi accedat ad lo-
cum deſtinatæ ſolutionis: vel ſi non acce-
dat ſaltem per nuncium: ſiue cambium ſit
nundinale, ſiue de loco ad locum dunta-
xat. Vndè litteræ non ſunt de eſſentia cam-
10 bij,ſed de eius eſſentia eſt iuſtitia, ad quam
per litteras ſolet deueniri.

Imò Scac.d.§.1. q.7. par.3. limit.5. ſub
11 num.7.hanc concluſionem veram eſſe,ait,
etiam ſi in huiuſmodi cambijs,in quibus lit-
teræ non mittuntur, non concurrat ſinceri-
tas intentionis cambientium circa ſpera-
tam ſolutionem proximis nundinis: & pro-
pterea quamuis campſores vnanimiter ſpe-
rarent,& deſiderarent protēdi ſolutionem,
ſaluo intereſſe campſorum, & poſtea fieri
debere in eodem loco, nihilominus rema-
neret iuſtitia cambij: quia iuſtum, & iniu-
ſtum non conſiſtit in bonitate, aut prauita-
te animorum,& intentionum; ſed conſiſtit
12 in rerum,& operum externorum æqualita-
te,& inæqualitate,vt poſt Ariſt. & D. Tho.
inquit Nauar. in c.ſi fœneraueris, not. 16.
num.53.verſ.Nam,vt ſupra, 14.q.3. Vndè
ſeruata æqualitate iuſtitiæ commutatiuæ,
intentio deprauata contrahentis non eſt
contra iuſtitiam contractus;ſed tantùm eſſe
poterit contra charitatem; atque ideò licèt
peccaret;non tamen quæſita ex tali cambio
teneretur reſtituere,vt rectè aduertit Scac.
loco citato.

Reſtat modo vt contraria diluantur.

AD primum ex noſtro §. reſpondetur,
13 quòd in eo non damnantur cambia
in vniuerſum, in quibus litteræ dantur, &
non mittuntur, ſed illa cambia, quæ ficta
ſunt,& nomine tantùm talia,atque ideo ſic-
ca,& non realia: quia litteræ non ſunt de eſ-
ſentia

Digitized by Google

ſentia cambii; ſed de ſubſtantia cambii eſt
iuſtitia, vt ſupra diximus, ad quam per litte-
ras ſolet deueniri: cæterum ſi ad eam ſine
litteris æquè deueniri poteſt, noſtra Extra-
uag. litteras contemnit: ſiquidem lex datur
rebus, & non verbis, vt habetur ex Scac. d.
14 §. 6. Gloſ. 1. ſub num. 76. & conſtat clariſſi-
mè non ſolùm ex mente; ſed etiam ex ver-
bis eiuſdem §. ita ſe habentis, *Primùm igi-
tur damnamus ea omnia cambia, quæ ſicca
nominantur, & ita confinguntur; vt contra-
hentes ad certas nundinas, ſeu ad alia loca, cã-
bia celebrare ſimulent, ad quæ loca ij qui pecu-
niam recipiunt, litteras quidem ſuas cambij
tradunt, ſed non mittuntur*. Nota verba illa,
Sicca, confinguntur, & celebrare ſimulẽt, quo-
niam apertè denotant cambia ficta, & ſimu-
lata; atque ideò illa tantùm damnantur, quę
non ſunt vera cambia, & in quibus litteræ
non mittuntur: & de huiuſmodi cambijs fi-
ctis, & ſimulatis arbitror intelligendum eſſe
Iuſtin. noſtrum, vt ex eiuſdem argumentis
patet. At quando cambium verè, ac realiter
celebratur, & ſoluitur in loco deſtinatæ ſo-
lutionis, ſiue nundinale ſit, ſiue non, poteſt
conſiſtere cum litteris, & ſine litteris.

Ad ſecundum argumentum in primis ne-
15 gatur maior. Non enim differt cambium
ſiccum à cambio reali, ex eo quòd in priori
campſor exponitur minori periculo perdẽ-
di pecuniam, & ſic decoctionis: & in poſte-
riori, maiori: ſiquidem cambium non vitia-
tur, aut iuſtificatur ratione maioris, vel mi-
noris periculi, quo campſor exponitur; ſed
dicitur licitum, aut illicitum ratione æqua-
litatis, vel inæqualitatis pretij: quia pericu-
lum cùm ſit accidens, quod poteſt eſſe, &
abeſſe, ſupponit cambium iam celebratum,
vt rectè docet Scac. de commerc. & camb.
§. 6. Gloſ. 1. ſub num. 80. Etenim maius, &
minus periculum ſubſtantiam iuſtitiam il-
16 lorum tantùm contractuum, qui exponun-
tur fortunæ, & periculo, de quibus idem
Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 1. num.
84. & ſeq. & p. 2. ampl. 19. ſub num. 5. verſ.
Infero ſecundò, & ſeq. & verſ. Intellige: &
§. 3. Gloſ. 3. ſub num. 12. extenſ. 1. Secundò
17 reſpondetur negando minorem: nam eſtò,
quòd litteræ non mittantur, cambium po-
teſt ſolui in loco deſtinatæ ſolutionis, & ſic
non in eodem loco, vbi celebratur; ſed in di-
ſtanti conuento per ipſum campſuarium, ſi
eo ſe conferat, vel per nuncium iuxta ea,
quæ ſupra diximus. Et ſi aliquando con-
tingat, cambium ſolui in eodem loco, vbi
fuit celebratum, id contingere poteſt, vel
ratione recambij, vt patet in cambio cum
recurſa, de quo tractabimus infra: vel id cõ-
tingere poteſt per accidens, vt quia cam-
pſuarius in loco deſtinatæ ſolutionis non
potuit deferre pecuniam, qua cambium cõ-
pleat per ſe, vel per nuncium, aut quocun-
que alio modo: hoc autem non attenditur
in moralibus, ſed id tãtùm, quod eſt per ſe.

Nec id eſt contra noſtrã Extrauag. quia
18 in hoc §. damnat cambiũ fictum, per quod
pecunia ibi cum intereſſe repoſcitur, vbi
contractus fuerat celebratus ex contrahen-
tium conſenſu à principio, vt conſtat ex il-
lis verbis, *Aut etiam nullis huiuſmodi litteris
traditis, pecunia ibi denique cum intereſſe re-
poſcitur, vbi contractus fuerat celebratus: nam
inter dantes, & recipientes vſque à principio
ita conuenerat*. Etenim huiuſmodi cambium
damnatur tanquam fictum, & ſiccum non
ſolùm à noſtra Extrauag. ſed communiter à
Doctor. vt habetur à Boninſ. de camb. c. 7.
verſ. Ma quãto poi: & in latina lingua tranſ-
lato, ſub num. 2. 3. 4. & 5. Rota Diuerſ. deciſ.
775. Dubitatum fuit, num. 1. in fin. in Me-
diolan. pecuniaria, Mercurij 27. Martii,
1602. coram Litta. impreſſis Lugd. anno
1612. & ex aliis, quos refert, & ſequitur
Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. li-
mit. 5. vbi tanquam ſiccum, & vſurarium
decernitur cambium ſine litteris, inito pa-
cto, quòd accipiens cambio, teneatur ſolue-
re lucrum veri cambii, prout ſoluitur Pla-
centiæ, aut alio in loco, vbi cambiorum nũ-
dinæ celebrantur.

Cæterum ſi cambium citra omnem cõ-
19 uentionem præcedentem ibi ſoluatur cum
lucro, vbi fuerat celebratum ad libitum cã-
pſuarii, & campſoris, non ob id redditur in-
iuſtum; etiam ſi tàm campſor, quàm cam-
pſuarius ſperarent, ſolutionem fieri in eo-
dem loco: quia vt ſupra diximus, hæc inten-
tio poſſet eſſe contra charitatem; non au-
tem contra iuſtitiam: ſiquidem ſinceritas
intentionis cambientium circa ſperatam
ſolutionem in proximis nundinis, non eſt
neceſſaria ad iuſtitiam cambii; quia iuſtum,
vel

vel iniuſtum, vt diximus, non conſiſtit in bonitate, aut prauitate animorum, & intentionum; ſed conſiſtit in rerum, & operum externorum æqualitate, ac inęqualitate. Nec
20 obſtat ſi dicatur, quòd vi noſtræ Extrauag. expreſsè damnatur intentio percipiendi ſolutionem cambij in eodem loco, vbi fuerat celebratū, vt patet ex illis verbis. *Aut etiam nullis huiuſmodi litteris traditis, pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus: nam inter dantes, & recipientes vſque à principio ita conuenerat: vel certè talis intentio erat, neque quiſquam eſt, qui in nundinis, aut in locis ſupradictis, huiuſmodi litteris receptis, ſolutionem faciat.* Quoniam reſpondetur, illam intentionem damnari vi noſtræ Extrauag. quæ à principio contractus erat recipiendi ſolutionem cambij cum lucro in loco celebrati contractus: eo quòd cāpſuarius in loco deſtinatæ ſolutionis non habebat, nec habiturus erat, nec pecuniam, nec creditum, nec eo erat ſe collaturus cum pecunia ad complendū cambium, neque nuncium aliquem miſſurus, vt conſtat ex illis verbis noſtri §. *vel certè talis intentio erat, neque quiſquam eſt, qui in nundinis, aut locis ſupradictis, huiuſmodi litteris
21 receptis, ſolutionem faciat.* At ſi à principio contractus talis intentio non erat, & campſuarius re vera decreuerat ſe conferre ad locum deſtinatę ſolutionis cum pecunia ad complendum cambiū, vel mittere nuncium vt ſupra; ſi deinde poſtea cambium ſoluat in eodem loco, vbi fuerat celebratus contractus, atque ideo mutet intentionem, id non damnatur ex diſpoſitione noſtrę Extrauag. nec ob id cambium redditur iniuſtum cum per accidens ſoluatur in eodem loco, mutata intentione contrahentium poſt celebrationem contractus. Pręterea quicquid ſit de intentione contrahentium, ſatis eſt ad iuſtitiā cambij, quòd campſor ſciat, vel ſaltem probabiliter credat, campſuarium habere, vel habiturum pecuniā in loco deſtinatæ ſolutionis, qua cambium compleat, & ſoluat: quòd deinde ſoluat in loco celebrati contractus; non ob id tamen cambiū redditur iniuſtum, nec campſor aliquam culpam contra charitatem contrahit. Poſſet autem contra charitatem peccare ipſe campſor ſi haberet deſideriū, & intentionem recipiendi ſolutionem cambij in eodem loco ab initio celebrati contractus iuxta ea, quæ ſupra
22 diximus. Nec exemplum allatum à Iuſtiniano de emente à ruſtico boues, quos non habet, facit contra noſtram ſententiam: quia nos ſupponimus, campſuarium ſaltem virtute habere pecuniam in loco deſtinatæ ſolutionis: at ruſticum ſupponimus non habere, nec habiturum boues, quos vendidit, atque ideo nec actu, nec potentia.

Ad tertium argumentum patet reſpon-
23 ſio: ſiquidem Doctores illi loquuntur de cambijs fictitijs, ac ſiccis, in quibus nō dantur litteræ, eo quòd à principio fuit cōuentum inter contrahentes, vt ibi pecunia cum lucro repoſcatur, tranſacto tempore, vbi contractus fuerat celebratus, contra diſpoſitionem noſtrę Extrauag. & contra ius naturale, cùm lucrum huiuſmodi ſit vſurariū, tanquam ex vſurario, & ſicco cambio perceptū. Verùm non ob id ſequitur non poſſe dari verum, ac reale cambium abſque eo quòd litteræ mittantur, cùm litteræ non ſint de ſubſtantia, ac iuſtitia cambij, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus.

Vndè his reiectis, firma, ac indubitata re-
24 manet noſtra concluſio, quòd non ſemper cambium eſt dicendum ſiccum, ex eo quòd litteræ non mittantur: ſed aliquando poteſt dari verum, & reale cambium, etiam litteris non miſſis.

Ampliatur hæc cōcluſio, vt vera ſit non
25 ſolùm quoad forum interius; ſed etiā quoad forum exterius: quia ſi in foro exteriori ſufficienter probatur, cābium fuiſſe ſolutum in loco deſtinatæ ſolutionis per ipſum campſuarium, per eiuſdē nunciū, aut per quemcunque alium, id ſatis erit, etiam ſi litteræ non mittantur: quia ſcriptura, vt diximus non eſt de iuſtitia, nec de eſſentia cambij; ſed requiritur ſolùm ad probationē iuſtitiæ cambij, & celerem cōtractus executionem in foro exteriori, vt rectè docet Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 5. num. 10. in fin. Vndè ſi per teſtes, aut alias legitimas probationes conſtet, cambiū fuiſſe completum in loco deſtinatæ ſolutionis, quamuis litteræ datæ non fuerint, nec tranſmiſſæ, non poteſt campſuarius pro dicto cambio, & eius
26 lucro amplius moleſtari. Nec ex eo quòd noſtra Extrauag. damnat cambia, non miſſis

litte-

litteris,videtur negare campſori hanc actio-
nem in foro exteriori,quaſi non miſſis litte-
ris, ſit præſumptio iuris, & de iure, cambia
huiuſmodi eſſe ſicca; quoniam ipſa Extra-
uag. vt ſupra diximus, damnat illa cambia,
quæ ex ſui natura ſunt ficta, & vſuraria, non
miſsis litteris;non autem illa, quæ ex iuris
præſumptione talia dicuntur, cùm ea om-
nia ſicca eſſe declaret, dicens, *Quæ omnia
nos vſuraria eſſe declaramus, & ne fiant, di-
ſtrictius probibemus.* At qui declarat, nihil
noui facit, vt ſupra oſtendimus. Vndè ſub
noſtræ Extrauag. prohibitione non com-
prehenduntur cambia realia, licèt in eis lit-
teræ non mittantur; ſed tantùm cambia ſic-
ca,& vſuraria,quæ cõfinguntur à principio,
vt litteræ non mittantur,ſed ſolutio cambij
fiat cum incremento ratione temporis tan-
tùm,non autem ratione loci.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,
27 vt locum ſibi non vendicet in cambijs ſic-
cis,& fictis ſupra relatis, non ſolùm in foro
exteriori, & vi noſtræ Extrauag. ſed etiam
in foro interiori: ſiquidem huiuſmodi cam-
bia ſunt vſuraria, atque ideo contra ius na-
turale: & propterea non ſolùm in foro ex-
terno; verùm etiam quoad forum interius
prohibentur, cùm in foro interno ſeruetur
ius naturale,vt habetur ex Panor.in c. quia
plerique, num.7. de immunit. Eccleſ. latè
Scac.de commerc.& camb. §.1.q.1. num.
213.confir.1.& q.7.p.2.ampl.19.ſub num.
57. Vndè ob hanc rationem Nauar.in cap.
ſi fęneraueris, ſub num.88. verſ. Eſt tamen
quęſtio,& num.121.q.31 & ſub num.105.
in fine, quem refert, & ſequitur Scac. loco
citato,ſub num.213.ait, quòd attento ſolo
28 iure naturali,& Diuino, cenſus poſſet iuſtè
coram Deo conſtitui, ſoluto pretio in alia
re,quàm in pecunia numerata,ſi illa res co-
ram Deo eſſet venditori cenſus æquè vtilis,
vel vtilior,quàm pecunia numerata,nõ ob-
ſtante Pij V. Extrauag.de cenſib. quia corã
Deo, & ſic in foro conſcientiæ attenditur
tantùm æquitas,& ius naturale: quibus ad-
de,quę cumulauimus in Commentarijs no-
ſtris in d.Extrauag.§.2.q.2.per totam.

Sed dices,miſſio litterarũ ad nũdinas,&
29 ad locum deſtinatæ ſolutionis, eſt oneroſa
potius campſuario,quàm vtilis, & campſori
prodeſt: poſtquàm ipſi campſuario cauſat
damnum expenſarum pro prouiſionibus,&
gabellis,ac proxenetis:& quoad contractus
iuſtitiam, & iniuſtitiam, quæ principaliter,
attenditur in cambijs, litterarum miſſio eſt
inutilis; quoniam reſpondetur,quòd nõ ob
id eſt licitum cambiũ fictum, & vſurarium,
nomine tantùm tale;non autem reale:ſiqui-
dem licèt in cambio vero, & reali ad ratio-
nem ſex pro centenario,v.g.plus,minuſue,
pro vt erit curſus cambiorum, campſuarius
maius ſuſtineat onus,quàm in cambio ſicco
ad rationem duorum pro ſingulis centum;
nihilominus lucrũ, quod percipitur ex cam-
bio reali percipitur ex iuſto titulo,at lucrũ,
quod ſumitur ex cambio ſicco,accipitur ex
titulo iniuſto, cùm ex mutuo implicito, ac
palliato pallio cambij ſumatur contra illud
Domini, *Mutuo date, nihil inde ſperantes.* c.
cõſuluit, de vſur. Ita Boninſ. de camb.cap.
7.verſ. Ma quanto poi: & Scac. d.q.7.p.3.
lim.5.num.5.

Ibi, *vel ita mittuntur, vt tranſacto tempore, vnde proceſſerãt, inanes referantur.* An cambium ſemper reddatur ſiccũ, ex eo quod litteræ referãtur inanes. Q. XXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Cambium, in quo litteræ mittuntur, ſed refe-
runtur inanes, eſſe ſemper ſiccũ, qui doceant,
referuntur.*

2 *Litteræ cambiorum quando mittuntur qua-
tuor ex cauſis referri ſolent inanes.*

3 *Cambium, in quo campſor probabiliter putat,
litteras eſſe acceptandas in loco condicta ſo-
lutionis: & campſarius ſcit eſſe referendas
inanes non eſt ſiccum.*

4 *Litteræ, quæ referuntur inanes, ad hoc vt ha-
beant executionem paratam, debent referri
cum proteſtatione de intereſſe, &c.*

5 *Cambium, in quo campſor probabiliter pu-
tat, litteras eſſe acceptandas; ſi campſarius
certò ſciat, eſſe referendas inanes, eſt ſiccũ:
Verùm campſarius tenetur ad intereſſe.*

6 *Cambium, in quo tàm campſor, quàm cam-
pſarius putabant litteras eſſe acceptandas
in loco condicta ſolutionis, eſt reale, quam-*

uis

uis ex defectu mandatarij referantur inanes.

7 *Litteræ, ſi referantur inanes ex inopinato euentu in perſona mandatarij, qui non volunt illas ſoluere, campſuarius excuſatur à ſolutione intereſſe, niſi ipſe obligauerit ſe, etiam de caſu fortuito.*

8 *Cambium, in quo campſor probabiliter credit, litteras referendas eſſe inanes: & campſuarius probabiliter putat eſſe ſoluendas, non eſt ſiccum quoad forum exterius.*

9 *Cambium, in quo campſor probabiliter opinatur, campſuarium non habere pecuniam, nec creditum in loco condictæ ſolutionis: & campſarius putat litteras eſſe ſoluendas, eſt validum quoad forum exterius.*

10 *Cambium, in quo campſor probabiliter putat, litteras referandas eſſe inanes: & campſarius eſſe ſoluendas, ſi cum effectu ſoluantur, cambium eſt validum in vtroque fore.*

11 *Campſor ſi ſciat, vel probabiliter credat, cãpſuarium habiturum pecuniam, vel creditum in loco cõdicto, licèt deinde certò ſciat, litteras eſſe referendas inanes, cambium erit validum.*

12 *Campſuarius in cambio cum recurſa, per viam recambij licitè ſoluit ſortem cum lucro in loco celebrati contractus.*

13 *Cambium, in quo tempore celebrationis contractus partes conueniunt de ſolutione cambij in loco, vbi celebratur, eſt ſiccum.*

14 *Cambium, in quo campſor probabiliter putat, litteras eſſe referendas inanes, licèt campſuarius putet eſſe ſoluendas, eſt inualidum quoad forum interius, ſi litteræ maximè referantur inanes.*

15 *Reſtitutio locum habet ratione violationis iuſtitiæ commutatiuæ; non autem ratione violatæ charitatis.*

16 *Cambium, in quo tàm campſor, quàm campſuarius ſciunt litteras eſſe referendas inanes, eſt ſiccum in vtroque foro.*

1 IN hac re videtur prima facie affirmatiuè reſpondendum eſſe. Probatur ex noſtro § 1. in ſupradictis verbis, *Velita mittuntur, &c.* vbi inter alia illa cambia ſicca declarantur, in quibus litteræ ita mittuntur, vt tranſacto tempore, vndè proceſſerant, inanes referantur: ergò cambium ſemper dicitur ſiccum, in quo litteræ mittuntur, ſed inanes referuntur vndè proceſſerant: quia lex generaliter loquens generaliter debet intelligi, & quando non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, l. 1. § generaliter, ff. de legat. præſt. Hanc eadem ſententiam tenet Azot. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. tit. de cãb. c. 10. verſ. Præterea quando: & verſ. Secundo quando, dum ait eſſe camb ſi vſurarium, ſeu ſiccum quando re ipſa mittuntur litteræ ad locum, vbi pecuniæ ſunt ſoluendę, ſed remittuntur inanes. Idem docent Nauar. in Man. c. 17. num. 298. Molina de contr. diſp. 404. num. 6. verſ. Doctores cõueniũt, Molſ. p. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 58. cum alijs, quos allegant.

2 Pro determinatione huius difficultatis eſt adnot. quòd quando litteræ cambij mittuntur ad locum deſtinatæ ſolutionis, vna, vel altera ex quatuor cauſis referri ſolent inanes, vndè proceſſerant. Primò quando qui dat cãbio, ſerio cõtrahit; ita vt verè opinetur, litteras eſſe acceptandas, & earum vigore probabiliter ſperet, ſolutionem cambij eſſe faciendam in loco deſtinato: vel ſi campſuarius certò ſciebat, in loco deſtinatæ ſolutionis non habere, nec habiturum pecuniam, nec creditum; ſed cambium eſſe ſoluturum in loco celebrati contractus. Secundò contingit, vt tàm campſor, quàm campſuarius opinentur probabiliter, litteras habiturus effectum in loco condicto; ſed litteræ referuntur inanes ad locum, vndè proceſſerãt; ex eo quòd mandatarius ad quem litteræ dirigebãtur, noluerit eas acceptare. Tertiò contingere poteſt; vt campſor veriſimiliter credat, litteras eſſe remittendas inanes; & campſuarium opinari, & veriſimiliter credere habituras effectum in loco deſtinatæ ſolutionis, verùm ex defectu mãdararij, vel ex alio accidenti fuiſſe remiſſas inanes. Quartò contingere poteſt, vt tàm campſor, quàm campſuarius certò ſciant, ipſum campſuarium non habere, nec habiturum pecuniam, nec creditum, nec aliquem, qui pro eo ſoluat, ſed dum ſimulant cambire, litterę ita mittuntur, vt tranſacto tempore, referantur inanes, vndè proceſſerant, & pecunia ibi cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus. His breuiter ſic adnotatis, ſit

Prima

Prima Concluſio.

3 NOn dicitur cambium, in quo litteras tráſmiſſas campſor probabiliter putat eſſe acceptandas; quamuis campſuarius firmiter teneat refferendas eſſe inanes, cùm certò ſciat non habere, nec habiturum pecuniam in loco deſtinatæ ſolutionis, nec aliquẽ, qui pro eo ibi ſoluat. Probatur, quia ad hoc vt cambium dicatur iuſtum, ſatis eſt vt campſor ſciat, aut ſaltẽ probabiliter credat, campſuarium habere actu, vel potentia pecuniã in loco deſtinatæ ſolutionis; atque ideo creditum, & aliquẽ, qui pro eo ſoluat, vt habetur ex Azor. p. 3. Inſt. moral. lib 10. de camb. cap. 9. q. 2. verſ. In hac re: Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampliat. 17. ſub num. 7. & p. 3. limit. 5 num. 2. Quòd autem campſarius certò ſciat, non habere, nec habiturum pecuniam, vel creditum, & ſic aliquem, qui pro eo ſoluat in loco conuento, id non officit, quin campſor poſsit exigere intereſſe cãbij; quia dolus, & fraus, nemini patrocinari debent, c. ad noſtram, de empt. & vendit. Vndè quando litteræ referuntur inanes habent executionẽ paratam contra ipſum campſuarium non ſolùm pro capitali, vt latè probat Scac. de commerc. & camb. §. 7. Gloſ. 2. num. 3. & Gloſ 4. num. 2. ſed etiam campſori debetur intereſſe tàm damni emergentis, quàm lucri ceſſantis, nõ tantùm primum, ſecundum, & deinceps; verùm etiam ſecundum al quos intereſſe, intereſſe, vt per Cagnol. in l. vnica, num. 145. in 2. dub. C. de ſent. quę pro eo, &c. Gabr. lib. 3. concl. ſ. tit. de ſolut. concl. 10. in fine, limit. 3. ſub num. 6. Ioan. Bapt Lup. in l. curabit, §. 6. ſub num. 19. verſ. Sed cõtrarium: & num. 20. verſ. Sed aduertendum: C. de actiou. empt. Latè probat idẽ Scac. d. Gloſ. 2. num. 21. cum plur. ſeq.

Eſt tamen verum, quòd ad hoc, vt litte-
4 ræ, quæ referuntur inanes habeant executionem paratam, debent referri cum proteſtatione, ita vt quando mandatarius campſuarij litteras non acceptat, ſeu non ſoluit, mandatarius campſoris proteſtetur contra ipſum campſuarium de intereſſe, damnis, ac impenſis: & litteras cum proteſtatione remittat ad campſorem, qui tunc poterit agere contra campſuariũ, vt rectè probat idem Scac. loco citato, num. 3. & 12. vbi etiam num. 13. ponit formam proteſtationis. Poſ-
5 ſet autem in hac re quis dicere, cambiũ eſſe ſiccum, cùm deficiat intentio cambiendi ex parte campſuarij certò ſcientis, ſe non ſoluturum cambiũ in loco deſtinatæ ſolutionis. Verùm ne ipſi campſuario patrocinari videatur eius dolus, & fraus, eum teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis, quatenus ratione talis contractus campſor fuerit ea paſſus, iuxta ea, quæ habentur ex Romoal. Col. de cãb. cap. 14. in fin. Bonac. de contr. diſp. 3. q. 5. pun. vnico, propoſ. 5. cum alijs quos allegat. quibus adde etiam Fabian. Genuen. de camb. p. 1. in prin.

Secunda Concluſio.

6 NOn dicitur ſiccum cambium, in quo tàm campſor, quàm cãpſuarius opinabantur, litteras eſſe ſoluendas in loco conuento, quamuis poſtea ex defectu mandatarij litteræ fuerint relatę inanes. Etenim in hoc caſu concurrit vtriuſque, cõtrahentis intentio celebrandi verũ, ac reale cambium. Quòd autem poſtea ex defectu mandatarij ipſius campſuarij litteræ non habuerint effectum; debetur tamen campſuarij intereſſe cambij vna cum ſorte iuxta ea, quæ adnotauimus in præcedenti concluſione.

Verum tamen eſt, quòd ſi defectus man-
7 datarij proueniat ex caſu aliquo fortuito, vt quia improuiſa morte pręuentus, aut incendio, ruina, vel naufragio, bonis omnibus deperditis, non potuerit litteras ſoluere, tunc campſuarius non teneretur ad intereſſe ſaltem primum; niſi campſuarius obligauerit ſe, etiam non obſtante caſu fortuito: quia de caſibus fortuitis nemo tenetur, cùm eis reſiſti non poſsit, niſi ad eos quis voluerit teneri, vt habetur ex Rot. Diuerſ. deciſ. 208. ſub num. 1. & 2. quã refert, & ſequitur Scac. de cõmerc. & camb. §. 1. q. 1. ſub num. 139. & 140. cum plur. ſeq. vbi latè tractat, an, & quando aſſecurantes naues excuſentur propter caſus fortuitos, ſeu ſiniſtros: & rectè declarat, an caſus ſiniſter, cui prouidẽtia humana prouideri non poteſt, dicatur tàm ille, cui nec antequam veniret, nec dum veniebat, nec poſtquam venit, poterat pręui-

Digitized by Google

deri, quàm ille cui potuit prouideri poſtquam venit: & plures aſſecurationis formas recenſet.

Tertia Concluſio.

8 Cambium nõ dicitur ſiccum quoad forum exterius, in quo campſor veriſimiliter credit, litteras eſſe remittendas inanes, & campſarius verſimiliter putat, eas habituras eff.ctũ in loco deſtinatę ſolutionis. Probatur, quia cambium eſt licitum, quamuis accipiens cambio ſit ruſticus, vel pauper, quem campſor veriſimiliter credere debeat non habiturum in loco deſtinatæ ſolutions, facultatem ſoluendi cambium, vt habetur ex Boninſ. de camb. cap. 7. verſ. Sono alcuni: Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. tit. de camb. cap. 11. q. 6. & clarius Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 17. num. 1. cum plur. ſeq. ergò idem dicendum eſt in caſu, de quo agitur: quia ſicut ruſticus, vel pauper, qui mutuo indiget, & nõ cambio, poſſet inuenire mercatorem, qui pro ipſo ruſtico, ſeu pauper acciperet cãbio, & paupet promitteret de cõleruando indemnem ipſum mercatorem, iuxta ea, quæ habentur ex Nauar. in c. nauiganti, num. 29 verſ. Vtile tamen, de vſur. & hac via omnes eſſent in vtroque foro ſecuri, vt per eũdem Scac. loco citato, num. 6. ita etiam campſuarius, de quo agitur.

Ampliatur hæc cõcluſio, vt vera ſit quo-
9 ad forum exterius nõ ſolùm quando campſor probabiliter putat poſſe campſuarium ſoluere cambium in loco deſtinatæ ſolutionis; atque ideo poſſe litteras habere ſuos effectus, quamuis probabiliter opinetur referendas eſſe inanes ad locum celebrati contractus, ibique cambium ſoluendum; verùm etiam ſi probabiliter ſciat, campſuarium nõ poſſe ſoluere cambium in loco conuento: & propterea litteras referendas eſſe inanes, & ſolutionem cambij eſſe faciendam in loco celebrati contractus, vt habetur ex Scac. d. ampl. 17. ſub num. 16. in fine, vbi hanc eſſe rationem ait; quia Lex fori exterioris nõ iudicat de occultis. Etenim campſor ſemper dicere poſſet, quòd ipſe opinabatur, cãpſuarium poſſe ſoluere cambium in loco condicto, & probabiliter ſperabat ibi fore ſoluẽdum: & quòd niſi ita ſperaſſet, ei non dediſſet cambio.

Secundò ampliatur hæc cõcluſio, vt ve-
10 ra ſit in vtroque foro ſi ſequatur realis litterarum ſolutio: quia dato quòd campſor deprauatam habuerit intentionem; nihilominus, campſuarium animum rectum celebrandi verum cambiũ ſupponimus habuiſſe, & in eo ſeruatur æqualitas iuſtitiæ commutatiuæ; atque ideò remanet iuſtum cambium. Vndè licet campſor peccauerit contra charitatem; non tamen peccauit contra iuſtitiam: & propteria nõ tenetur reſtituere quæſita ex huiuſmodi cambio: quia, vt probauimus q. præcedenti, iuſtum, & iniuſtum non conſiſtit in bonitate, vel prauitate animorum; ſed in rerum, & operum exernorum æqualitate, ac inæqualitate.

Imò ſi cãpſor probabiliter ſciat, cãpſua-
11 rium poſſe habere pecuniam pro ſolutione cambij in loco deſtinatæ ſolutionis: vt quia iure alterius cambij poſſit pecuniam conſequi, aut quocunque alio modo, quamuis probabiliter ſciat, campſuarium non eſſe ſoluturum cambium ibi cum effectu, ſed litteras referendas eſſe inanes ad locum celebrati contractus, cambium erit licitum in vtroque foro, & campſor excuſabitur etiam à culpa: ſiquidẽ ad validitatem, bonitatem, ac iuſtitiam cambij tàm in foro conſcientiæ, quàm in foro externo, ſatis eſt ſi campſuarius habeat, vel habere queat aliqua licita ratione pecuniã pro ſoluẽdo cambio in loco deſtinatæ ſolutionis, vt poſt Syl. in ſum. verſ. Vſura, 4. q 9. docet Azor. loco citato circa finem: quòd deinde culpa, ſeu libera voluntate campſuarij litterę referantur inanes ad locum vndè proceſſerant, & ibi fiat cambij ſolutio vna cum intereſſe ex mera ipſius voluntate, id nõ attenditur; quia volenti, & patienti nulla fit iniuria. Et eo magis, quia in contractu cãbij poſt datas litteras, licita eſt pænitẽtia ex conſenſu vtriuſq; partis. Nam ſicut contractus cambij fit ad vtriuſque cõtrahentis vtilitatem, ita diſtrahitur, concurrente vtriuſque voluntate, vt habetur ex Bald. conſ. 348 ſeu 349. vol. 1. cum alijs relatis à Scac. de commerc. & camb. §. 1. Gloſ. 5. ſub num. 447. cum plur. ſeq. vbi ponit quæſtionem, an in contractu

cambii poſt datas litteras ſit licita pænitentia,altero contrahente inuito, & pro parte negatiua ſententiam protulit, quam multipliciter ampliat,& limitat.

Confirmatur,quia in cambio cum recur-
12 ſa campſuarius per viam recambij licitè ſoluit cambium in loco celebrati cōtractus, vt infra dicemus, de cambio cum recurſa tractantes,& rectè declarat Scac.poſt alios de commerc.& camb. §.1. q.7. p.3. limit. 11.num.13. & campſor licitè, ac iuſtè percipit intereſſe talis cambij: ſiquidem illud tantùm intereſſe, & illa recambia damnantur, quæ per vim à campſuariis extorquentur,vt habetur ex Salon.2.2.poſt q.78.diſp. de camb.q.4.ar.2.contr.14. num.2.& ſeq. Azor.p.3.Inſtit.moral.lib.10. tit.de camb. c.11.q.8.&Scac.d.q.7.p.1.num 98. cum plur. ſeq. Ergo multo magis poteſt campſuarius ſoluere cambium primum in loco celebrati contractus, ſi campſor poſt celebratum contractum conſentiat,& ipſi campſuario magis expediat, nempe ad euitandum intereſſe cambii. Dixi, *Poſt celebratum*
13 *contractum*, quia ſi in celebratione contractus, vel antea conuentio fiat inter contrahentes ſoluendi cambium in loco celebrati contractus, vel campſor probabiliter credat,campſuarium non poſſe ſoluere in loco deſtinatæ ſolutionis;& ideo eſſe ſoluendum in loco,vnde litteræ proceſſerant, tunc cābium eſſet ſiccum: & ita intelligendus eſt Azor. d.cap.10. q.6. in fine: & hoc modo poſſe conciliari cum Scac.d.q.7.p.2.ampl. 17.num.1.& p.3.limit.11.num.5.

Sic ampliata limitatur ſupradicta con-
14 cluſio quoad primam ampliationem, vt locum habeat in foro exteriori tantùm, vt ibi diximus: ſecus autem quoad forum conſcientiæ: quia dum campſor probabiliter ſcit, campſuarium non poſſe ſoluere cambium in loco deſtinatæ ſolutionis; & propterea litteras referendas eſſe inanes ad locum celebrati contractus, in rei veritate, quæ ſola attenditur in foro conſcientiæ, iuxta ea, quæ habentur ex Panorm.in cap. quia plerique,ſub num.18.& 20. de immunit. Eccleſ. & Scac. de commerc. & camb. §. 1. quæſt. 1. num. 529. campſor intendit mutuare ſub lucro; non autem cambire: & ideò cambium eſt ſiccum, illicitum, & vſurarium,ſi litteræ maximè cum effectu referantur inanes, vt habetur ex Sylu. in ſum. ver. vſura, 4 §.9. Sot. lib.6.de Iuſtit.& iur. quæſt. 13.artic.1.concluſ.3. colum.3. Nauar.in Man.cap.17.ſub num. 301. not.2. & in cap.nauiganti, num.25. de vſur. Hieron. de Luc.tract.de camb. verſ. Pro deciſione, num.43. Fabian. Genuen. eodem tract.ſub num 46 verſ.Decima:Ioan.Bapt.Cauat.de camb.de dante, verſic.Quæro an campſor, Romoal.Col.eod.tract.c.19. & 22. Azor par.3.Inſtit.moral.tit.de camb.lib.10. c.9. q.2.verſ.In hac re.

Dixi,*Si litteræ maximè reddantur inanes*,
15 quia ſi in effectu ſoluantur, vel acceptentur, ſtante bona fide campſuarii, non officit mala intentio campſoris quoad iuſtitiam cambii: ſiquidem ſeruata æqualitate iuſtitiæ commutatiuæ, intentio deprauata contrahentis, non reddit contractum iniuſtum,vt ſupra diximus; atque ideò campſor licèt hoc caſu peccet contra charitatem; non tamen peccaret contra iuſtitiam: & propterea non teneretur reſtituere lucrum ex tali cambio perceptum, cùm omnis reſtitutio ſit debita ex violatione iuſtitiæ debitæ proximo. Vndè vbi ſola eſt violatio charitatis non habet locum reſtitutio: aliàs Iudex ex odio,inuidia, vel ex ira iubēs malefactores interfici iuxta legum, & iurium ſāctiones,eſſet reſtitutioni obnoxius,quod eſt falſum,vt benè declarat Azor.par.3.Inſtit.moral.lib.4.cap.17.de mutuo,quæſt.2. verſ. Cæterum: & eſt communis omnium ſententia.

Quarta Concluſio.

Cambium dicitur ſiccum, in quo cam-
16 pſor, qui dat cambio, eſt conſcius, quòd litteræ,quas à campſuario accipit pro loco deſtinatæ ſolutionis,ſint inanes,& fictæ; atque ideò tām cāpſorem, quàm campſuarium certò ſcire, litteras non eſſe ſoluendas in loco deſtinatæ ſolutionis; ſed referendas eſſe inanes ad locum celebrati contractus: quoniam hi re vera non cambium, ſed mutuum. dicuntur celebrare, cùm intendant ſolutionem cambij in eodem loco, in quo fuit celebratus contractus,

& datæ litteræ. Hæc concluſio clarè colligitur ex noſtro §.in illis verbis, *Vel ita mittuntur, vt tranſacto tempore vndè proceſſerant, inanes referantur, &c.* Et eam ſaltem in foro conſcientiæ veram eſſe docet Scac. de commerc. & camb. §.1. quæſt.7. par.2. ampliat.17.ſub num.16. & par.3. limit.11. num.3. vbi hãc eſſe rationem ait, quia cambium licèt reducatur ad contractum emptionis, ac venditionis, vt latè probat idem Scac.d.§.1.quæſt.4.num.21.29.& 30. quapropter licitum eſſet emere alias merces, anticipata ſolutione, tradendas eodem loco, iuxta futuram fori æſtimationem, vt per eundem Scac. d.§.1. quæſt.7. part.1. num. 56. nihilominus iuſtitia pretij huius emptionis, atque ideò cambij per litteras conſiſtit ex diſtantia locorum ratione locorum, expenſarum, periculorum, &c. Vndè ſi Titius daret Meuio centum aureos Placentiæ in nundinis apparitionis, vt eoſdem ipſi reſtituat ibidem in ſequentibus nundinis Paſchatis cum lucro cambij iuxta fori æſtimationem, huiuſmodi cambium eſſet vſurarium: ſiquidem non fit de loco ad locum, & ideò lucrum non poteſt prouenire aliunde, quàm ratione temporis, vt per Romoal.Col.de camb. c.27.

Ampliatur hæc concluſio, vt non ſolùm cambium, de quo agitur, ſit ſiccum; ſed multo magis erit tale, ſi addatur; quòd reſtituatur cum lucro ad rationem cambij Lugduni, vel alterius loci, vbi probabiliter creditur, lucrum fore maius, vt habetur ex Ioan.Bapt.Lup.in cap.nauiganti, §.2.num. 24. in fin. verſic. Ex quo ſequitur, de vſur.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio, vbi ſolutio fiat in loco celebrati contractus per viam recambij: quoniam tunc contractus eſt licitus: nam hoc caſu concurrunt duo cambia; itaut primum cambium ſoluatur in loco deſtinatæ ſolutionis; & ſecundum in loco celebrati contractus; gratia tamen, & ad petitionem cãpſuarij, vt declarat Scac. d.q.7.p.3.limit.11. num.13.

Ad contraria modo patet reſponſio ex dictis.

An cambium, in quo campſor litteras cambij probabiliter putat eſſe acceptandas in loco deſtinatæ ſolutionis ab eo, ad quem diriguntur, ſed non ſoluendas, dicatur ſiccum. Q. XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Litterarum cambij acceptatione eſt facta nouatio, ac ſolutio.*

2 *Titius debitor Sempronij, & creditor Meuij, ſi præcipiat Meuio, vt ſoluat Sempronio, ſi Meuius promittat ſoluere, Titius liberatur.*

3 *Titius debitor Sempronij, ſi mandat campſori, vt pro eo ſoluat, & ipſe campſor promittat ſoluere, ſtatim liberatur.*

4 *Delegationis natura ea eſt, vt liberet delegantem.*

5 *Cambium, in quo campſor ſcit litteras acceptandas, ſed non ſoluendas, eſt ſiccum.*

6 *Acceptatio ſola litterarũ cãbij non eſt ſolutio.*

7 *Acceptatio litterarum cambij tũc habet vim ſolutionis, quando is, cui ſcribitur, offert ſoluere, & paratam habet pecuniam, itaut per eum non ſtet: vel in libro rationum ſcribatur creditor is, qui eas præſentauit ex eiuſdem voluntate.*

8 *Nouatio inducitur per viam ceſſionis, ſeu delegationis debiti.*

9 *Acceptatione tantũ cedulæ per Bancharium, non liberatur debitor.*

10 *Delegatio debiti liberat delegantem.*

11 *Cambium, in quo campſor ſcit litteras eſſe acceptandas, ſed non ſoluendas, ſi dolus abſit ex parte ipſius campſoris, non erit ſiccum.*

12 *Litteræ ſi acceptentur, & culpa campſoris non ſoluantur, ipſi campſori damnum imputatur.*

1 IN hac re videtur prima facie negatiuè reſpondendum eſſe. Probatur, quia per ſolam acceptationẽ litterarum cambij cẽſetur facta eiuſdem ſolutio: eo quòd eſt tacitè facta nouatio, cùm ſit facta debitoris permutatio, vt habetur ex Petro de Vbald. in ſuo tract.de duob.fratribus.p.8. prin.q.32. num.33. Alex.conſ.94.viſo puncto, num.3. vol.3. Maran.in ſuo ſpeculo p.6.act.6.num. 50. Sebaſt. Medic.tract.de fort.caſib.q.10. num.

num.79.tom.7.Surd.conſ.145. ſub num.9. & 10.lib.1.Ioan.Bapt.Cauat.de camb. tit. De dante, verſ. Quæro campſor, & ex aliis cumulatis per Scac.de commerc.& camb. §. 2. Gloſ.4. num.11. & latius Gloſ. 5. ſub num. 244. ergo cambium, de quo agitur, non eſt ſiccum: quoniam ad hoc vt cãbium ſit reale, ſatis eſt, vt campſor probabiliter credat, campſuarium habere aliquem, qui pro eo ſoluat in loco deſtinatæ ſolutionis,& per acceptationem litterarum iam cenſetur facta ſolutio.

Secundò probatur eadem ſententia ex
2 eo quòd ſi Titius debitor Sempronij, & creditor Meuij, præcipiat Meuio, vt ſoluat Sempronio, & Meuius promittat Sempronio Titij debitum ſoluere, ipſe Titius mox cenſetur liberatus à debito Sempronij: ſiquidem hoc caſu cenſetur facta ceſſio cum conſenſu debitoris, cuius nomen creditur; atque ideo delegatio, vt colligitur ex ijs, quæ habentur ex Io. Andr.in addit.ad Specul.tit.de ceſſ.action. §.1. in fine, verſ. Deſunt,lib.2. Paul. Caſtren. in l.qui vſuſructũ, ſub num. 3. vbi etiam Alex. num.5. ff. de verb. obligat. & ex aliis, quos refert, & ſequitur Scac. de commerc. & camb. §. 2. Gloſ. 5. ſub num.280. cum plur. ſeq. ergo cambium, de quo agitur, non eſt ſiccum: quoniã ad realitatem cambii ſatis eſt, quòd campſor probabiliter credat, cambium eſſe ſoluendum in loco condicto:& per delegationem debiti fit vera ſolutio, nam delegatio fit per nouationem, & nouatio æquiparatur ſolutioni, vt per Gloſ.in rub. de ſolut. & delegans dicitur ſoluere, Surd. deciſ.23. num.1. & Scac. poſt alios, loco citato, ſub num.282.

Tertiò, ſi Titius Sempronii debitor man-
3 det Meuio campſori, vt debitum pro eo promittat,& promiſit, Titius mox liberatur à debito Sempronii: quia promiſſio mercatoris facta creditori ad inſtantiam debitoris, de ſtylo mercatorum cedit loco ſolutionis pecuniæ,& debitorem liberat,vt per Bart.in l.ſingularia,num.19.ff.ſi cert.petat. Et quòd de conſuetudine poſtquam campſor promiſit creditori,& creditor acceptauit, debitor liberatur ipſo iure, habetur ex Afflict. deciſ.353. num.5. Strac. de Decoctor.par.5. ſub num.5. Et quòd promiſſio mercatoris habeatur pro ſolutione ex conſuetudine totius Italiæ,habetur ex Rot.Genuen. deciſ.4. num. 9. Rota Diuerſ. deciſ. 285.num.7.& ex aliis apud Scac.loco citato,ſub num.63. Idem dicendum eſt, ſi Titius debitor Sempronii mandauit Meuio ſuo debitori vt debitum ſolueret ipſi Sempronio,& Meuius non ſoluit, ſed promiſit ſoluere, tunc Meuius per talem promiſſionem ſtatim eſt liberatus à Titio, & Titius à Sempronio: ſiquidem ea eſt delegationis
4 natura, vt liberet delegantem, & remaneat ſola obligatio delegati erga eum,cui eſt delegatus, vt per Bart. in d.l.ſingularia, ſub num. 19. ff. ſi cert. petat. relatum ab ipſo Scac. in d. Gloſ.5. §.2. ſub num.300. verſ. Prima opinio. Ergo cambium,de quo controuertitur,nõ poteſt dici ſiccum: quoniam promiſſio eſt litterarum acceptatio: & acceptatio eſt litterarum ſolutio: & campſor probabiliter ſciebat,litteras eſſe acceptandas,& cum effectu fuerunt acceptatæ;quod deinde non fuerint ſolutæ;ſicut probabiliter ſciebat ipſe campſor, id non attenditur,& ſibi imputatur.

His tamen non obſtantibus, oppoſitam
5 ſententiam puto veriorem eſſe; atque ideo cambium,de quo agitur,eſſe ſiccum, & illicitum. Probatur,quia campſuarius,qui cãbio accepit,ſi fecerit litteras directas alicui mercatori, vt ſoluat in loco condicto cambium campſori, vel eius correſponſali, ſeu procuratori,ſi mercator campſuarii litteras acceptet in loco deſtinatæ ſolutionis, ſed eas non ſoluat, tunc campſor habet regreſſum cõtra ſuum campſuarium;eo quòd non remanet liberatus: ſiquidem acceptatio illa
6 non eſt nouus contractus inter ipſum acceptantem,& creditorem, cui facienda eſt ſolutio;ſed eſt pars contractus litterarum cãbii: neque creditor cenſetur acquieſcere acceptationi, niſi quatenus ſequatur ſolutio. Ita Rota Diuerſ. deciſ.445.& de conſuetudine mercatorum ſeruari, teſtatur Rota Genuen.deciſ.1.ſub num.6. & 21. deciſ. 2.num.40.& 41.deciſ.4.num.7.& 8.deciſ. 8. num.17. & 18. & deciſ.50. num. 1. cum aliis cumulatis per Scac. de commerc. & camb §.2.Gloſ.5. num.322.& ſeq. quibus adde,quæ ſupra adnotauimus in proœm.q. 8. in reſp. ad 3. ſi igitur hæc ipſa vera ſunt;

ergò cambiũ,de quo agitur eſt ſiccum:quia
campſor probabiliter nouit, non eſſe faciẽ-
dam cambii ſolutionem in loco deſtinatæ
ſolutionis,contra diſpoſitionem noſtrę Ex-
trauag.& cõtra ea, quæ requiruntur ad rea-
litatẽ cambii, iuxta ea,quæ ſupra diximus;
ſed cambium eſſe ſoluendum in loco cele-
brati contractus.

Ad contraria facilè reſpondetur.

AD primum dicitur, quòd tunc litte-
7 ræ cambiorũ acceptatę habent vim
ſolutionis, quando is, cui ſcribitur offert
ſoluere, & paratam habet pecuniam, itaut
per eum nõ ſtet: ſiquidem eo caſu eſt facta
nouatio primæ obligationis: & ſi correſpõ-
ſalis decoxerit, damnum non imputatur
campſuario,ſed cãpſori,vt patet ex iis, quæ
habentur ex Tuſch. ver. cambiator, concl.
12. num. 2. 3. & 8. ex iis, quæ ſupra adno-
tauimus d.q.8.in proęm.in reſp. ad 3. Item
tunc litteræ cambiorum acceptatæ habent
vim ſolutionis apud eum, qui ſcripſit illas,
quando is,cui pręſentãtur litteræ cambii,vt
eas ſoluat pręſentati, ſcribit in ſuo libro,
ipſum pręſentãtem ſic volentem pro credi-
tore ipſius ſcribentis: ſecus autem ſi litterę
ſint tantùm acceptatę,& retentę ab eo, ad
quem miſſę ſunt:nam hęc acceptatio, & re-
tentio habent quidem vim promiſſionis, vt
acceptans reputetur ſponſor;non tamen di-
cuntur habere vim ſolutionis, ita vt cam-
pſarius,qui litteras fecit,ſit liberatus: quo-
niam ex illa ſola acceptatione, & retentio-
ne litterarum non colligitur animus cre-
ditoris, quòd voluerit retentionem il-
lam habere pro ſolutione, vt habetur ex
Hieronym. Gabr. conſil. 155. num. 23.
& 24.lib.1. quem refert, & ſequitur Scac.
de commerc.& cãb.§.2.Gloſ.5. num.244.
vbi num.246.& 315. ex hoc infert,quòd ſi
debitor faciendo litteras cambij, campſori
ſoluẽdas ab alio cãpſore, qui vel antequam
acceptet, vel poſt acceptationẽ decoquat
non intelligitur liberatus,cùm vana redde-
retur litterarum acceptatio; & propterea
poteſt compelli ad debiti ſolutionem;dum-
modo ipſe campſor ſtatim ſcribat ad cam-
pſuarium cũ proteſtatione,quòd nõ poterit
creditum exigere ab eo, ad quem erant di-
rectæ litteræ,vt habetur ex Io.Bapt.Lup. in
c.nauiganti,§.2. ſub num.20. de vſur.Scac.
d.§.2. Gloſ.5.num.246. & 322. vbi refert
ſtatutum Genuen. lib. 4. cap. 15. de camb.
quo diſponitur, quòd ſi cãbium ſoluendum
non acceptatur, vel non ſoluitur, teneatur
creditor, ſeu ille, cui cambium ſoluendum
eſſet proteſtari. Quomodo autem facienda
ſit proteſtatio, & de eius forma, vide eundẽ
Scac.eod.tract.§.7. Gloſ.2.ſub num.16. &
an ſi nõ fiat talis proteſtatio, creditor poſſit
agere cõtra debitorem, rectè explicat idem
Scac.d.§.2. Gloſ.5.num.316.cum plur.ſeq.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd caſus
8 in argumento relatus,eſt diuerſus à caſu no-
ſtro:nam illo caſu fuit facta ceſſio, ſeu dele-
gatio, & ſic commiſſio fuit facta Meuio per
viam delegationis, per quam inducitur no-
uatio:nam qui delegat dicitur verè ſoluere,
cùm det nomen debitoris in ſolutum,ſi tria
copulatiuè concurrant; nempe quòd dele-
gatus ſit debitor delegantis: quòd delega-
tus promittat per ſtipulationem de manda-
to ipſius delegantis:& denique, quòd pro-
mittat tãquam debitor, vt poſt alios rectè
explicat Scac. loco citato, num. 281. vbi
etiam num.283.ex Ioan. Andr.in addit. ad
ſpec.tit.de ceſſ.action.§ 1.num 22.ver.Tu-
tores,verſus fin.litt.B.Bec. conſ.105. num.
13. 18. 19. & 35. probat, quòd vendens,
dans in ſolutum,ſeu delegans nomen debi-
toris, non tenetur pręſtare debitorem locu-
pletem; ſed ſolùm eum eſſe verum debito-
rem,& efficaciter obligatum, non autẽ eſſe
ſoluendo,iuxta ea, quæ habentur ex Surd.
conſ.452.num.14. in fin. & num.15.lib.5.
At per ſolam litterarum cambij acceptatio-
nem non cenſetur facta nouatio, & conſe-
quenter liberatio debitoris cedẽtis;niſi de-
bitor campſuarij in libro faciat campſorem
creditorem,eidemque id ſignificet,& acce-
ptet,vt ſupra diximus,& habetur ex eodem
Scac.ibidem,ſub num.284. vndè ex diuer-
ſis nõ fit illatio,l.Papinianus exuli,ff.de mi-
nor. Quod verum eſt, niſi delegans fuerit
conſcius fugæ, vel decoctionis delegati:
quoniã tunc diceretur fuiſſe in dolo,& ideo
non erit liberatus,iuxta ea,quę habentur ex
Surd.conſ.145.ſub num.10.lib.1. & Scac.
de commerc.& cãb.§.2.Gloſ.5. num. 299.

Ad Tertium, quoad primum caſum dici-
mus,

9 mus, quòd opinio probabilior eſt in contrarium, vt habetur ex Angel. in l. qui vſufructum, num. 2. ff. de verb. obligat. dum ait, fallı eos, qui ſe liberatos exiſtimant ab obligatione, cùm per Bancherium, ſeu campſorem promitti faciunt illam pecuniam creditori: quia cùm hæc ſecunda promiſſio non contineat pluſquam prima, non intelligitur ab eâ receſſum in dubio: & hanc eandem ſententiam tenet Bart. ſibi contrarius conſ. 99. lib. 2. dum inquit, quòd ſi tertius promittit mihi, quod Titius dare debebat, ipſe tertius cenſetur fideiuſſor; qui propterea conueniri non poteſt, niſi excuſſo prius Titio principali: quia per huiuſmodi tertij promiſſionem non cenſetur ſublata prima actio, niſi expreſſè dicatur. Idem docet Paul. Caſtr. in d. l. qui vſufructum ſub num. 3. q. vlt. maximè ſi promittens habebat pecuniam Titij, & alij apud Afflict. deciſ. 303 ſub num. 2. & 3. Mant. de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 17. in fin. ſub num. 35. & ante eum Bald. conſ. 348. ſeu 349. ſub num. 3. lib. 1. vel ſecundò, & melius reſpondetur ex Scac. d. §. 2. Gloſ. 5. num. 296. quòd in caſu in argu-
10 mēto relato eſt facta delegatio; atque ideò debitor eſt liberatus: ſiue qui promiſit pro Titio erat eius debitor, ſiue non: quia ſi debitor cenſetur liberatus, quaſi facta nouatione quando campſor obtulit pecuniam creditori: ergo idem dicendum eſt in caſu dicti argumenti: ſiquidem de conſuetudine ſemper campſor cēſetur habere promptam pecuniam, & oblatam creditori: & propterea ille caſus eſt diuerſus cùm per ſolam acceptationem litterarum cambij non cenſeatur facta nouatio, ſeu delegatio. Idem reſpondet Scac. ibidem quoad poſteriorem caſum; quoniam in eo cenſetur facta delegatio, & ſic nouatio; quamuis non deſint, qui contrariam opinionem doceant, quos refert ipſe Scac. loco citato, num. 301.

Vnde his reiectis firma remanet concluſio, quòd cambium, in quo campſor litteras cambij probabiliter exiſtimat eſſe acceptādas in loco deſtinatæ ſolutionis, ab eo ad quem mittuntur, ſed non ſoluendas, eſt ſiccum, & vſurarium.

Limitatur hæc concluſio, vt vera ſit,
11 quādo dolosè campſor dedit cambio, itaut probabiliter credens litteras eſſe acceptandas, & non ſoluendas cambium celebrauerit: aliàs non celebraturus, ad hoc vt ſolutionem cambij, facta deinde proteſtatione, reciperet in loco celebrati contractus: quoniam tunc huiuſmodi campſor diceretur habere intentionem mutuandi cum lucro, potiuſquam cambiendi, ſecus ſi bona fide dederit cambio, exiſtimans litteras eſſe acceptandas, & non ſoluendas: quia ſcilicet campſor, vel ipſius procurator eſſet ei ad quem directæ ſunt litteræ, dilationem daturus ad eas ſoluendas; quoniam tunc cambium non eſſet ſiccum: eo quòd litteræ haberentur pro ſolutis: ſiquidem ſi durante dicta dilatione, mandatarius decoxerit, dānum erit eius, qui dilationem dedit, & is, qui litteras ſcripſit, erit liberatus. Idem erit
12 dicendum ſi campſor probabiliter ſciat, ſuum procuratorem fore negligentem in exigendo cambio, & procurando, vt litteræ ſtatuto tempore compleantur: quoniam ſi mandatarius decoxerit, damnum erit campſoris, vel eius procuratoris. Dixi, *Si decoxerit*, quia ſi non fuerit decoctus, tunc ſi finita dilatione, adhuc non ſoluerit, poterit habere regreſſum contra eum, qui litteras accepit, ſed nullum poterit conſequi intereſſe. Imò poſſet ipſe teneri ad intereſſe, & quo non fuit proteſtatus, & non ſtatim denunciauit illi, qui litteras ſcripſit. Etenim in cambijs factis pro Ciuitate Genuæ, & extra eius dominium, & in cambijs inter Genuenſes, & extraneos, qui dedit cambio ſi litteræ receptę non fuerint ſolutæ, condicto tempore, in loco deſtinatæ ſolutionis, tenetur proteſtari infra 30. dies à die ſolutionis faciendæ, & certiorare eum, qui fecit litteras, remittendo eas cum proteſtatione, vt habetur ex Scac. d. §. 2. Gloſ. 5. num. 318. 319. 325. & 326.

An cambium dicatur ſiccū, in quo campſor probabiliter putat cāpſuarium reuocaturum litteras datas pro loco deſtinatæ ſolutionis, & cambium cum lucro ſoluturum in loco celebrati contractus. Q. XXXVI.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Cambium reale ad ſui iuſtitiam exigit, vt campſor probabiliter ſaltem putet, campſuarium poſſe ſoluere cambium in loco cõdictæ ſolutionis.*

2 *Pœnitentia poſt datas litteras licita eſt in contractu cambij, vtriuſque partis concurrente conſenſu: ſecus autem ſi alterius tantùm conſenſus accedat.*

3 *Cambium, in quo cãpſor probabiliter putat, campſuarium reuocaturum litteras, & cãbium cum lucro ſoluturum in loco celebrati contractus, eſt inualidum.*

4 *Cambium reale exigit, vt non ſolùm campſor probabiliter ſciat, campſuarium poſſe ſoluere in loco deſtinatæ ſolutionis; ſed etiam quòd litteræ traditæ ſint ſuum effectum habituræ.*

1 IN hac difficultate videtur negatiuè reſpondendum eſſe, atque ideò huiuſmodi cambium non poſſe dici ſiccum. Probatur, quia ad iuſtitiam cambij ſatis eſt, quòd campſor probabiliter credat, campſuarium in loco deſtinatæ ſolutionis, ſe habere, vel habiturum pecuniam, creditum, & ſic aliquem, qui ſuo nomine cambium poſſit ſoluere, vt poſt alios docet Azor. par. 3. Inſtit. moral. cap. 11. de camb. q. 6. ſed campſor in caſu, de quo agitur, quamuis probabiliter putet, campſuarium reuocaturum litteras traditas, & cambium cum lucro ſoluturum in loco celebrati contractus; nihilominus nos ſupponimus, eum ſcire, vel ſaltem probabiliter credere, campſuarium in loco deſtinatæ ſolutionis habere, vel habiturum pecuniam, vel aliquem, qui ſuo nomine cambium poſſit ſoluere: ergo id ſatis eſt ad iuſtitiam prædicti cãbij, nec aliud exigitur, cùm ſubſtantialia ad realitatem cambij concurrant: quòd autem deinde putet, campſuarium reuocaturum litteras, id non attenditur, cùm accidat cambio, & ſit extra eſſentiam ipſius.

2 Secundò confirmatur hæc ſentẽtia, quia nos ſupponimus, campſorem exiſtimare, campſuarium reuocaturum litteras datas pro loco deſtinatæ ſolutionis liberè, non autem inuitum, & ipſo campſore conſentiẽte: ergo cambium, de quo agitur, non ob id poteſt reddi ſiccum, ac illicitum: quia in cõtractu cambij poſt datas litteras licita eſt pœnitentia, vtriuſque contrahentis concurrente voluntate: eſſet enim illicita, altero contrahente inuito: quia cõtractus cambij, ſicut fit ad vtriuſque contrahentis vtilitatem; ita etiam diſtrahitur, vtriuſque concurrente voluntate: nec reſcindi poteſt, niſi amborum concurrat voluntas, vt habetur per Bald. conſ. 348. ſeu 349. num. 2. in fin. & num. 3. lib. 1. Io. Bapt. Cauat. de camb. tit. de ſolutione in loco, ad quem, Socc. conſil. 68. in princ. lib. 3. & alios, quos refert, & ſequitur Scac. de commerc. & cãb. §. 2. Gloſ. 5. num. 447. cum plur. ſeq. vbi id ampliat, etiam ſi ageretur de reſciſſione non omnimoda, ſed in parte, nempe quoad locum deſtinatæ ſolutionis: & non ſolùm ſi ageretur de litteris mandatorijs; ſed etiam diſpoſitiuis, & limitat multipliciter.

3 Oppoſitis tamen non obſtantibus, contrariam opinionem puto veriorem eſſe. Probatur, quia ad iuſtitiam cambij non ſolùm expoſtulantur litteræ, & earum tranſmiſſio; ſed exigitur etiam, vt is, qui dat cambio, opinetur, ſeu ſperet, illas non eſſe referendas inanes: aliàs ſi litteræ ita mittantur, vt eo vndè proceſſerant inanes referantur, contrahentes eſſent in mala fide; atque ideò cãpſor in re intẽderet mutuare potiuſquam cambire, cùm ſolutionem cambij intendat in loco celebrati contractus vna cum lucro, vt habetur ex Caiet. de camb. cap. 1. num. 4. verſ. Iniuſta, Sot. lib. 6. de iuſtit. & iur. q. 1. ar. 1. concl. 3. & ſic fieret contra diſpoſitionem noſtræ Extrauag. vt habetur ex Azor. p. 3. Inſtit. moral. lib. 10. tit. de camb. cap. 8. verſ. Primum igitur, & Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 5. num. 2. Sed in caſu noſtro dum campſor dat cambio ſub hac ſpe, & probabilitate, vt campſuarius ſit litteras ſibi traditas reuocaturus, & cãbium vna cum lucro ſoluturus in loco celebrati contractus, dicitur tacitè intendere lucrum ex mutuo, potiuſquam ex cambio, & contractum mutui in re, & non cambij celebrare: ergo cambium, de quo agitur, non eſt reale, ſed ſiccum.

Ad

Ad argumenta modò reſpondetur.

4 AD primũ patet ſolutio ex dictis: nam nõ ſolùm ad iuſtitiã cambij exigitur, vt campſor probabiliter credat, cãpſuarium habere pecuniam, & creditũ in loco deſtinatæ ſolutionis, ſed etiam, quòd litteræ ſibi traditæ ſuum effectum ſint habituræ, & non referendæ inanes ad locum celebrati contractus vna cum lucro: aliàs lucrum intenderet ex mutuo, non autem ex cambio: quod eſt vſurarium.

Ad ſecundum argumentũ reſpondetur, quòd cõſequentia, vera eſſet quando campſor ex reuocatione litterarum intenderet tantùm reſciſſionem cõtractus cambij, concurrente vtriuſque contrahentis voluntate: ſed in caſu noſtro nos ſupponimus ex reuocatione litterarum intendere ſolutionem cambii vna cum lucro in loco celebrati cõtractus; & propterea cambium eſt ſiccum, & vſurarium.

Ibi, *Aut etiam, nullis huiuſmodi litteris traditis, &c.* An cambium de loco ad locum, ſeu ad nundinas, ſemper dicatur ſiccum, ſi litteræ nõ tradantur. Q. XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium poteſt eſſe reale, etiam ſi littera nõ tradantur.*

2 *Cambium de loco ad locum, cur dicatur per litteras, declaratur.*

3 *Cambium, in quo littera non traduntur, quia contrahentes intentionem non habent contrahendi, eſt ſiccum.*

IN hac difficultate videtur prima facie dicendum, cambiũ de loco ad locum, ſeu ad nundinas, ſemper dici ſiccum, ſi litteræ nõ tradantur. Probatur; quia huiuſmodi cambium dicitur cambium per litteras, vt patet ex ijs, quæ ſupra adnotauimus, q. 1. & 10. ergò litteræ ſunt de ipſius eſſentia; atque ideò ſi litteræ non tradantur, cambium non erit reale, ſed ſiccum: quia in eo dificit vnum ex ſubſtantialibus. Secundò probatur ex noſtro S. in illis verbis, *Aut etiam nullis, &c.* in quo declarantur ſicca illa cambia, in quibus litteræ non traduntur: ergo cãbium, de quo agitur, litteris nõ traditis, eſt nullius momenti: & ita ſiccum. Denique litteræ traduntur ad oſtendendum cambium non fieri pro eodem loco; ſed pro alio diſtanti, & ad oſtendendam ſolutionem faciendam eſſe tempore nundinarum proximarum: ergò ipſis non traditis, ſaltem in foro exteriori cambium erit ſiccum, cùm non poſſit conſtare cambium fieri pro loco diſtanti.

His tamen non obſtantibus contraria
1 ſentẽtia videtur verior. Probatur ex ijs, quę ſupra diximus, q. 33. dũ oſtendimus litteras in cambijs non eſſe ſimpliciter neceſſarias quia litterę non ſunt de iuſtitia cambij; ſed tantùm ſiunt ad oſtendendam iuſtitiã cambii. Etenim poteſt dari cambium verum, & reale de loco ad locum, nullis datis litteris, quando fides haberetur, campſuario ſine litteris; quoniam cõpleri poſſet per ipſummet campſuarium, ſi accedat ad locum cõuentum; vel ſi non accedat, ſaltem per nuncium.

Reſtat modo, vt ad contraria reſpondeamus.

2 AD primũ dicitur, quòd ideo cambium de loco ad locum, dicitur cambium per litteras; quia regulariter, & frequenter fit per litteras; non autem quòd litteræ ſint de eſſentia cambii, vt poſt Nauar. & alios ait Scac. de cõmerc. & camb. §. 1. q. 5. num. 10. fieri autem ſolent litteræ cambii multis modis: quoniam ſcriptura cambii non habet certam, ac determinatam formam: quos modos, & litterarum cambii multiplicem formam recenſet idem Scac. loco citato, num. 12. cum plur. ſeq.

Ad ſecundum ex noſtro S. reſpondetur,
3 quòd tunc cambium dicitur ſiccum, litteris non traditis, quando contrahentes non habent intentionem contrahendi cambium; ſed fingunt cambium contrahere, cùm re vera contrahant mutuum vna cum lucro reſtituendum in loco celebrati contractus: quod quidem eſt vſurarium.

Ad

Ad vltimum reſpondetur, quòd licèt argumentū concludat quoad forum exterius; nihilominus ſi litteris etiam non confectis, appareat verè, ac realiter fieri pro alio diſtanti loco,& cum ſincera cambientium intentione, & ſequatur ſolutio in proximis nundinis, tunc nihil referret, an fieret eum litteris,vel ſine litteris iuxta ea,quæ habentur ex Scae.de commerc.& camb.§.1. q.7. p.3.limit.5.num.6.& 7.

An cambium ſit ſiccum,vel ſaltem illicitum,in quo datis,trãſmiſſis, & ſolutis litteris, campſor plus iuſto pretio exigit,eo quòd campſuarius ſit in neceſſitate accipiendi cambio Q. XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium,in quo campſor accipit lucrum ex cambio vltra commune pretium fori ex eo quòd accipiens cambio magna prematur pecuniarum indigentia,licèt non ſit ſiccum; eſt tamen iniuſtum.*

2 *Vendere carius non poteſt quis ex eo quòd emens ſit in magna neceſſitate emendi rem aliquam.*

3 *Emere vilius non poteſt quis, eo quòd emens ſit in magna neceſſitate emendi.*

4 *Campſor non poteſt ſupra commune pretium fori dare cambio,eo maximè indigenti,non ſolùm in foro externo;ſed nec etiam, attento foro interno.*

5 *Aduocatus prohibetur à Cliente emere, vel aliter cum eo contrahere, durante lite.*

6 *Campſor iuſtè ſupra iuſtum pretium fori dat cambio pauperi, ſi periculo ſe exponit perdendi etiam capitale.*

7 *Res quò magis eſt periculoſa, eo minus valet.*

8 *Mercator ſubſcribens litteras campſuarij pauperis poteſt ab eo percipere tertiam partem vnius ſcuti pro ſingulis centum.*

9 *Fideiuſſor ratione periculi, cui exponitur, poteſt paciſci mercedem aliquam cum eo pro quo fideiubet.*

10 *Aſſecurantur naues, merces, &c. ad rationem quinque, ſex, &c. plus, aut minus ratione periculi.*

11 *Campſor quoad forum exterius non poteſt dare cambio ſupra pretium à lege taxatum, pauperi, ratione periculi.*

12 *Pretium cambij, quod à Mercatorum Conſulatu taxatur, licèt inuiolabiliter ſeruetur in liquidandis intereſſibus eorum,qui negotiantur in cambijs contra moroſos debitores; nihilominus dicto pretio in multis non ſtatur.*

1 AD hanc difficultatem reſpondetur breuiter, quod huiuſmodi cambium licèt non ſit ſiccum; eſt tamen iniuſtum. Quòd non ſit ſiccū patet;quia non eſt vſurarium:eo quòd nō eſt mutuum explicitum, nec implicitum;ſed eſt verè, ac reale cambium:ſiquidem in eo concurrit vera,ac realis commutatio pecuniæ præſentis eum pecunia abſenti in loco deſtinatæ ſolutionis, dantur litteræ,mittuntur,ac ſoluuntur iuxta diſpoſitionem noſtræ Extrauag.Non igitur cambium, de quo agitur,eſt ſiccum. Quòd
2 autem cambium ipſum ſit iniuſtum probatur auctoritate Fabiani Genuen. tract. de camb.in initio, ſub num.38. verſ. Septima; quē refert,& ſequitur Scae.de commerc. & camb.§.1. q. 7. p.3. limit. 6. per totam. Etenim ſicut quis vendere carius alicui nō poteſt, eo quòd magnam habet neceſsitatem emendi,atque ideò eſt reſtitutioni obnoxius: ſiquidem pretium rei iudicandum eſt ex valore rei in ſe,nō autem ex commoditate, quam res ementi in particulari eſt allatura, vt habetur ex Molina de contract.
3 diſp. 386. num.1. ita etiam ſi quis vendat rem ſuam vilius, vt redimat ſe, vel ſuos à captiuitate, vel vt ſe ſuoſque alat in magna neceſſitate, tenetur vilius emens ad iuſti pretii ſupplementum;atque ideò campſor, qui dat cambio, quando emit ſcutum marchaium minori pretio propter vrgentem campſuarii neceſsitatem, tenetur iuſtū pretium ſupplere:quia vēdens carius,& emens carius in ſupradictis caſibus, non conſentit ſimpliciter; ſed quodammodo extorquetur ſibi propter neceſsitatem:& propterea non cenſetur illud plus donare, iuxta ea, quæ habentur ex Anchar.in cap. peccatum,ſub num.21. verſ. Primò, de regul. iur. in 6. & Franc.Aret.in cap.cùm cauſa,ſub num.27. in 2.concl.de teſtib.

Am-

Ampliatur hæc concluſio, vt non ſolùm
4 vera ſit in foro conſcientiæ; ſed etiam quoad forum exterius, ſi de ſupradictis conſtaret: quoniam cambium poſſet dici nullum: ſiquidem neceſſitas habet vim cogendi, & conſequenter excludit conſenſum, vt habetur ex eodem Scac. loco citato, ſub num. 2. Non tamen huiuſmodi cambiũ erit nullum ipſo iure, ſed venit reſcindendum pro rata tantum pretij venditori debiti, arg. eorum, quæ habentur in l. 2. & ibi Doctor. C. de reſcind. vendit. quia cõſenſus campſuarij nõ deficit quoad ſubſtantiam contractus; ſed tantùm quoad quantitatem pretij: ſicut dicimus de venditione rei facta medico ab infirmo pro minori pretio, quæ reſcinditur officio Iudicis, vt per Anton. Burgen. in c. cum cauſa, num. 52. de empt. & vendit. Hac
5 eadem ratione prohibitũ eſt etiam aduocato, durante lite à Cliente emere, ſeu aliter cum eo contrahere: quia de facili Cliens omnia daret, vt in l. quiſquis, & ibi Gloſ. C. de poſtulat. & l. 3. ff. de var. & extraord. cognit. & Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 19. num. 124.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,
6 vt licèt nõ poſſit campſor plus iuſto pretio ex cambio exigere propter neceſſitatem campſuarij, cambio indigentis, nihilominus licitè plus iuſto pretio exigit à campſuario paupere, ſi exponat ſe periculo perdendi etiam capitale, non ſolùm quoad forũ interius; verũ etiã quoad forũ exterius: ſiquidẽ res quo magis eſt periculoſa, eo minus va-
7 let, atque ideò poteſt minori pretio emi, vt habetur ex Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 12. ar. 2. concl. 4. At periculoſius exigitur creditũ à paupere impotenti, quàm à diuite: ergò licitè campſor plus iuſto pretio poteſt exigere à campſuario paupere. Ita Scac loco citato, ſub num. 2. & §. 1. q. 1. num. 431. & 494. cum plur. ſeq. Confirmatur hæc ipſa limitatio, quia ſi pauper propter ſuã inopiam non inueniat, qui velit ei dare ad cambium pro nundinis, nec acceptare ſuas litteras; &
8 proptetea coactus recurrat ad mercatorem aliquem, qui ſuas litteras ſubſcribat, tunc mercator licitè poteſt ſubſcribendo litteras accipere ab huiuſmodi paupere tertiã partem vnius ſcuti pro ſingulis centum, cùm exponat ſe periculo ſoluendi pecunias in defectum pauperis, vt habetur ex Romoal. Col. de camb. cap. 19. eo quòd poteſt fide-
9 iuſſor ratione periculi, quod fideiubendo dicitur ſubire paciſci mercedem aliquam pro fideiuſſione, vt in l. hoc iure, §. Labeo, vbi Bart. ff. de donat. Med. de reb. per vſur. acquiſ. q. 4. corol. 3. verſ. Sequitur amplius, Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. ar. 2. verſ. Reſtat ergo: Nauar. in Man. cap. 17. ſub num. 285. Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 5. tit. de vſur. cap. 2. in fin. Couar. lib. 3. var. reſol. cap. 2. num. 6. Lup. in c. nauiganti, §. 1. poſt præfationem num. 7. de vſur. Molina de contr. diſp. 319. verſ. Communis, Scac. loco citato, num. 4. & §. 3. Gloſ. 3. à num. 6. ad 13.

Et re vera hęc eadem limitatio clarè pa-
10 tet ex eo quòd pericula nauis, mercium, vitæ hominis, & ſimilium, paſſim venduntur, & emuntur, ad rationẽ quinque, ſex, decem, plus, & minus pro ſingulis centum; cùm aſſecuratio ſit contractus emptionis, & venditionis, vt in l. periculi, ff. de naut. fœnor. latè Santer. de aſſecur. p. 5. ſub num. 3. & ſeq. Strac. eod. tract. Gloſ. 27. ſub num. 4. verſ. Secunda facti, & Nauar. in Man. cap. 17. ſub num. 285. ergò & campſor in caſu, de quo agitur, iuſtè accipit illud pretij incrementum ratione periculi. Eſt tamen ve-
11 rum, quòd vbi pretium cambij eſſet à lege taxatum, in foro ſaltem exteriori campſor ſuccumberet augendo pretium cambij modo prędicto ratione periculi: quia Lex fori contentioſi ad tollendas fraudes, & lites, æqualiter exiſtimat nomen mali debitoris, ac nomẽ boni: & propterea ſibi imputabit, qui malo credidit debitori, vt habetur ex eodem Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 10. num. 76. & ſeq. vbi etiam ſub num. 75. verſ. Nomen autem: declarans nomen boni, & mali debitoris, inquit, quòd nomẽ boni debitoris dicitur, quando debitor non ſolùm eſt facultatibus idoneus; verùm etiã pacificus, lealis, veridicus, timens Deum, & honorem, & è conuerſo nomen mali debitoris appellatur, non ſolùm quando quis eſt pauper; ſed etiam quando eſt mendax, infidelis, Dei, ac proprij honoris formidinem non habens.

Dixi, *vbi pretium cãbij eſſet à lege taxatũ.*
12 quia pretiũ, quod cãbijs imponitur à Mercatorũ Cõſulatu, licèt inuiolabiliter ſeruetur in liquidãdis intereſſibus eorũ, qui negotiãtur in cãbijs cõtra moroſos debitores

tàm

tàm pro creditore, quàm pro debitore, & raiò cambientes contrahant eiuſmodi pretio; tamen ex communi mercatorum conſuetudine, quia tali pretio multoties non ſtatur, vt infra latius, Deo duce, ſuo loco dicetur, campſuarius, eo quòd ſit, *Buona lettera*, poteſt ſcutum marcharum vendere maiori pretio, vt ſupra probauimus in explicatione proœm. q. 32. Et è conuerſo, campſor eo quòd campſuarius non ſit, *Buona lettera*, poſſet idem ſcutum marcharum minoris emere, vt ibidem diximus, vt benè declarat Scac. loco citato, ſub num. 73.

An cambium, in quo campſor dat cambio cum pacto, vt campſuarius ſit obligatus quolibet anno ſoluere ad rationem ſex, vel ſeptem pro centenario, ſalua ſorte, ſit ſiccum, eſtò quòd litteræ dentur, mittantur, ac ſoluuntur. Q. XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Cambium, quò vtuntur Ligures, refertur.*

2 *Cambium, in quo campſor dat cambio cum pacto, vt campſuarius teneatur quolibet anno ſoluere ſex, vel ſeptem pro ſingulis centum, ſalua ſorte, an ſit illicitum.*

3 *Cambium cum intereſſe taxato, non ſolùm eſt illicitum; ſed etiam eſt vſurarium.*

4 *Cambium cum intereſſe taxato, eſt illicitum, etiam ſi fiat cum magnis Principibus.*

5 *Lucrum ex mutuo non eſt licitum percipere, niſi ratione lucri ceſſantis, vel dãni emergentis.*

6 *Cambium cum intereſſe limitato, eſt licitum ſi fiat ſub titulo procurationis.*

7 *Campſor dans ſuam pecuniam ad ſocietatem cambiorum, poteſt illam dare ad lucro taxato.*

8 *Viduarum contractus ſaluantur, cùm earum dotes dant mercatoribus, ſalua ſorte, ad rationem quinque pro quolibet centenario.*

9 *Pactum de certo, ac determinato lucro conſtituendo in proximis nundinis, eſt licitum.*

10 *Pactum de lucro in cambijs, an, & quando ſit licitum.*

11 *Pœna conuentionalis, iudicialis, & legalis, an, & quando debeantur.*

IN hac difficultate videtur prima facie
1 negatiuè ſpondendum eſſe. Probatur, quia Genuæ, & per totam Liguriam iuſtum reputatur cambium, in quo campſor dat alicui ſuam pecuniam ſub ea lege, quòd ſi cambia dabunt vltra ſex pro centenario, illud plus ſit accipientis cum obligatione dandi ſingulis annis ſex ſimè ipſi campſori, ac pecuniarum Domino; & nihilominus campſor dat cambio, vt campſuarius ſit obligatus quolibet anno ſoluere ad rationem ſex pro quolibet centenario: ergò huiuſmodi cambium non eſt ſiccum; ſed licitum: quia non eſt veriſimile, quòd talis cõtractus ſit illicitus, cùm palàm ab omnibus etiam timoratæ conſcientiæ tanquam licitus exerceantur.

Oppoſitis tamen non obſtantibus, con-
2 traria opinio eſt verior, quam tenet P. Iuſtin. de contin. camb. q. 10. ſub num. 3. Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 8. num. 2. & limit. 13. num. 1. & 2. Probatur ex noſtra Extrauag. §. 2. in illis verbis, *Statuimus ne deinceps quiſquam audeat, ſiue à principio, ſiue aliàs, certum, & determinatum intereſſe, etiam in caſu non ſolutionis paciſci*, ex quo §. clarè conſtat, campſores non poſſe taxare lucrum futurum in cambijs: quòd ſi ita eſt, cambiũ, de quo agitur, eſt illicitum; eſtò quòd litteræ dentur, mittantur, ac ſoluantur.

Ampliatur hæc concluſio, vt huiuſmodi
3 cambium non ſolùm ſit illicitum, ſed etiam vſurariũ, cùm talia cambia ſicca declarentur per ſupradictam noſtram Extrauag. vt habetur ex Nauar. in Man. c. 17. num. 292. & cap. nauiganti, num. 77. de vſur. Io. Azor. p. 3. Inſtit. moral. lib. 10. tit. de camb. c. 10. verſ. Sextò cùm pecuniæ, & Scac. d. limit. 8. & 13. Imò taxationem certi intereſſe ab initio illicitam eſſe ſimpliciter, tenent Soc. conſ. 130. ſub num. 9. volum. 4. Dec. conſ. 111. num. 5. & 14. Rota diuerſ. deciſ. 331. verſ. Ex quibus: & alij, quos refert idem Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. par. 2. ampl. 8. num. 27.

Sc-

Secundò ampliatur eadem concluſio,
4 vt locum ſibi vendicet, etiam ſi campſuarius, qui ſe obligauit ad huiuſmodi certa, & determinata lucra diues eſſet, & magnus Princeps; quia huiuſmodi cambium non tantùm præſumptiuè; ſed apertè eſt vndique ſiccum, & vſurarium, & vſura ita committitur cum diuite, ac cum paupere, vt poſt Fabian. de camb. num. 38. verſ. Septima: docet Scac. d. limit. 8. num. 4. & limit. 20. num. 3.

Tertiò ampliatur ſupradicta concluſio,
5 vt ſit vera in quouis contractu, qui certum lucrum, & intereſſe parere non poſſit, niſi per viam vſuræ, vt patet in contractibus depoſiti, mutui, &c. Ex quibus non eſt licitum percipere lucrum, niſi ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, vt per eũdem Scac. poſt alios, d. limit. 8. num. 3.

Sic ampliata limitatur primò hæc ipſa
6 concluſio, vt vera ſit, quando campſor dat pecuniam prædictam ſub titulo cambij, ſub dicta conditione, ac determinato lucro: ſecus autem ſi ſub titulo procurationis: quia tunc facta illi iuſta aſſignatione mercedis, ſeu prouiſionis, & de lucro ſpectante ad campſorem ratione aſſecurationis aliqua iuſta portione, poſſent contrahentes tranſigere de certo cambij lucro, quod veriſimiliter ſperatur: ſiquidem huiuſmodi contractus continet iuſtitiam, & æqualitatem, vt habetur ex Azor. p. 3. Inſtit. moral. lib. 10. de camb. cap. 11. quæſt. 10. & Iuſtin. loco citato.

Secundò limitatur quando campſor da-
7 ret ſuam pecuniam alicui ad ſolutionem cambiorum, vt ſi Titius det mille Sempronio exercenti campſoriam artem, vt cum ſuis pecunijs negotietur in cambijs ſub illo pacto, ac certo lucro; nam tunc contractus huiuſmodi erit licitus ſi concurrant conditiones ſocietatis, aſſecurationis, & tranſactionis: ideſt, quòd concurrant ſaltem virtualiter tres contractus. Vnus ſocietatis, in quo lucrum diuidatur pro æquali portione, iuxta regulas iuſtæ ſocietatis. Etenim ſi Sempronij induſtria tantùm valeat, quanti ſit lucri medietas, tunc lucrum debet æqualiter diuidi: ſi verò non tantùm valeat, ſed pro tertia, vel quarta parte lucri dumtaxat, tunc illa tertia, vel quarta pars debetur Sempronio. Alius autem contractus eſt aſſecurationis, nempe quòd de illa parte lucri, quæ ſpectabat ad Titium, detur aliquid Sempronio, quod ſit iuſtum ratione aſſecurationis capitalis. vt ſi in caſu propoſito pars lucri ſpectans ad Titium probabiliter crederetur futura ſcutorum nouem, tria ratione aſſecurationis aſſignentur Sempronio. Et tertius denique contractus eſt tranſactionis, ſeu aſſecurationis lucri, vt de ſperato lucro dentur ſex, & ſi quid vltra lucrabitur ipſe Sempronius, ſit eiuſdem Sempronij.

Confirmatur quoniam hac ratione iuſtifi-
8 cantur contractus viduarum, & pupillorum, qui ſalua ſorte, dant campſoribus, ſeu mercatoribus earum pecunias ad rationem quinque pro quolibet centenario, de qua re infra, Deo duce, dicemus, q. ampl. 2. & q. 14.

Tertiò limitatur eadem concluſio, vt li-
9 cèt non poſſit paciſci de certo, ac determinato lucro cambij quolibet anno, vt ſupra; poteſt tamen paciſci de lucro conſtituendo in proximis nundinis: quia huiuſmodi lucrum licèt ſecundum quid dicatur certũ; nihilominus eſt ſimpliciter incertum: quapropter iuſtum eſt cambium, in quo campſor dat Mediolani centum aureos ſoluendos Placentiæ cum lucro conſtituendo in proximis nundinis, vt habetur ex Sot. lib. 6. de Iuſtit. & iur. q. 12. art. 1. Salon. de camb. q. 4. contr. 15. & 17. Molin. de contr. diſp. 403. Bonac. eod. tract. diſp. 3. q. 5. pun. vnico, propoſ. 5. num. 18. Idem dicendum eſt de eo, qui dat centum aureos Mediolani ſoluendos Placentię cum lucro conſtituendo in primis nundinis; dummodo non excedat duo, vel tres pro quolibet centenario.

Quartò limitatur, vt licet non poſſit fie-
10 ri pactum de certo lucro, etiam in caſu non ſolutionis; poteſt tamen fieri pactum, vt in caſu non ſolutionis campſuarius ſoluat cãpſori intereſſe in confuſo, quod ipſe fuerit paſſus ex eo quòd nõ fuerit ſubſequuta ſolutio præfinito tẽpore: quoniam noſtra Extrauag. illud tãtùm intereſſe prohibet, quod eſt determinatum antequam lucrum ceſſet, vel damnum ſubſequatur, vt benè declarat Vega in ſua ſum. tit. de camb. caſu 37. Mer-
11 cat. de contract. c. 10. & 12. & Lopez 2. p.

B Inſtr.

Inſtr. cap. 6. Imò cùm vi noſtræ Extrauag. prohibeatur pactum de certo, ac determinato intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, non ob id prohibirum cenſeiur pactum de aliqua pecuniarum quantitate ſoluenda nomine pœnæ in caſu non ſolutionis præfinito tempore, vt habetur ex eodem Vega ibidem caſu 34. Etenim lucrum ex mutuo perceprum ratione pœnæ conuentionalis eſt licitum, & nullo pacto vſura dici poteſt, vr docet Scot. in 4. d. 15. q. 2. Medina q. de vſura, §. Quarta cauſa, Nauar. in ſuo Man. cap. 17. num. 215. Salon. in D. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. contr. 11. concl. 2. Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. c. 20. dub. 15. Syl. in ſua ſum. ver. vſura, 1. num. 28. & alij: ſiquidem debitor, qui eſt in mora, peccat contra iuſtitiam retinendo alteri debitum, & proinde efficitur pœna dignus; ergo ex conuentione partium poteſt illi pœna aliqua conſtitui. Confirmatur ex communi cōtrahentium conſuetudine, qui in eorum contractibus pœnam ſibi conſtituunt in caſu contrauentionis: & pœnam huiuſmodi exigi poſſe, etiam ſi creditor ex mora ſui debitoris nullum intereſſe fuerit paſſus: nam rationes ſupradictæ concludunt de pœna ſub ratione tantùm pęnæ, & punitionis morę culpabilis in debitore, quem iuſtum eſt puniri; cùm re vera culpa ſir, & infidelitatis ſpecies, promiſſa non adimplere. Eſt tamen verum, quòd pœna huiuſmodi non debetur antequam à creditore petatur: quoniam in omnibus ferè contractibus apponuntur huiuſmodi pœnæ, & vt plurimum non exiguntur ab honeſtis maximè viris, vbi nullum patiũtur incommodum, ſeu intereſſe: ad quod facit tex. in cap. ſuam, de pœn. & id, quod dicit Felin. in cap. 1. num. 43. vbi etiam Dec. num. 2. de conſtit. dum docet, quòd quando contrahentes vi pacti volunt, teneri debitorem moroſum ad ſoluendam pęnam ipſo facto, etiam ſi non exigatur, intelligendi ſunt de pœna, quæ imponitur ſolùm in compenſationem alicuius intereſſe. Hoc idem tenet Nauar. in Man. cap. 23. num. 67. & latè Salon. loco citato, concl. 3. & 4. & quando agitur de pœna legali, nemo tenetur eam ſubire ante Iudicis ſententiam, vt rectè declarat Salon. d. q. 78. ar. 2. cōtr. 11. num. 6.

Imò pœna conuentionalis ita demum
12 debetur ratione moræ, quando eſt moderata; ſicut de pœna iudiciali, ac legali quoque dicitur: alias iniquè ageretur, vt rectè ait Vega loco ſupra citato, qui in ſpecie agit de pœna conuentionali conſtituta in cambijs: & talis pœna non poſſet peti qua parte iuſtum modum excedit: ſiquidem eadem ratione pactum legis commiſſoriæ in pignoribus, ideſt, vt pignus ſit creditoris, ſi præfinito termino debitor debitum non exoluerit, eſt de iure damnatum, vt in cap. ſignificante, de pignor. l. 1. & 2. de pac. pignor. & Leſſ. lib. 2. de Iuſtit. & iur. cap. 20. dub. 15. num. 132. Adde, quòd ſi campſor tempore contractus probabiliter ſciret campſuarium eſſe impotentem ad ſoluendum cambium condicto tempore, & nihilominus pœnam conſtitueret in caſu moræ, pœna non deberetur: nam idem dicitur de mutuante, qui pœnam imponeret mutuatario, ſi condicto tempore mutuum non reddat, & probabiliter ſciat eo tempore fore impotentem, vt habetur ex Tol. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 32. & Salon. d. contr. 11. ſub num. 3. Ab eadem pœna conuentionali excuſaretur campſuarius quoties citra culpam ſuam non ſolueret cambium conſtituto termino: ſiquidem pœna conuentionalis in mutuo ita demum exigi poteſt, cùm mutuatarius verè eſt in culpa non reſtituendo mutuum condicto tempore; quoniam pœna venit exigenda ratione culpæ, ſicut & iudicialis, ac legalis: vbi autem nulla eſt culpa, nulla quoque debetur pœna. Vndè ſi campſuarius efficiatur impotens ad ſoluendum cambium præfinito termino, excuſabitur à pœna, vt rectè docet Tolet. ibi Nauar. in Man. cap. 17. num. 215. & alij: quod tamen verum eſt, niſi culpa ſua campſuarius ſit factus impotens, vt quia aleis, luxu, commeſſationibus, vel negligentia non valeat ſoluere, vt indiſtinctè in omnibus debitoribus docet Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 20. dub. 15. Idem dicendum eſt, vbi pœna huiuſmodi eſſet impoſita in contractu cambij in fraudem vſurarum; nam non deberetur; ſicut non debetur talis pœna conſtituta in contractu mutui in vſurarum fraudem, vt habetur ex Nauar. in Man. cap. 17. num. 215. Salon.

in

in D.Thom.2.2.q.78.art.2.contr.11.num. 2.& 3.cum alijs quos allegat. Bene verum eſt, quód Leſſ.lib.2.de Iuſtit. & iur.cap.20. dub.15.ſub num.129.air, quód ſi conſtituta iam pęna, mutuans optet mutuatarium eam incurri, licèt peccet cõtra charitatem optãdo peccatum proximi ob ſuum commodũ; non tamen peccat contra iuſtitiam: nec inde fit, vt exactio pœnæ ſit iniuſta: quod quidem Nauar.& Salon. locis citatis non probatur: nam qui mallet debitorẽ eſſe in mora, & per illam pœnam impoſitam incurrere, potiuſquam condicto tempore ſoluere, non tàm in pœnam moræ, & punitionem culpæ cenſendus eſt illud optare, quàm vt lucrum vltra ſortem ex illo mutuo perciperet. Sicut Iudex cupiens delicta committi, quæ pœnis pecuniariis puniantur, vt illas percipiat, non tàm delictorum punitionem optare cenſeretur, quàm lucrum ex officio. Non tamen eſt recedendum à ſententia Leſſ. quoniam ratio conuincit, quòd talis peccaret contra charitatẽ, non autem contra iuſtitiam, & propterea reſtitutioni non eſſet obnoxius: ſiquidem iuſtũ, vel iniuſtum non conſiſtit in bonitate, aut prauitate animorum, & intẽtionum; ſed in rerum, & operum externorum æqualitate, vel inæqualitate, vt infra dicemus, q.54. num.6.

Ad contrarium modo patet ſolutio ex dictis: quibus adde ea, quæ habentur ex Azor.p.3.Inſt.moral.lib.10.de camb.c.11. q.10.& Iuſtin.de contin.camb. q.10.

Ibi, *Pecunia ibi denique repoſcitur, &c.* De cambio, quod vulgò dicitur, *con la ricorſa*, an ſit licitum: et primò de eo, in quo liberè recurritur ad procuratorem campſoris: qui de propria ipſius procuratoris pecunia cambium ſoluat. Q. XXXX.

SVMMARIVM.

1 *Recurſa quid ſit, declaratur.*

2 *Cambium cum recurſa multipliciter appellatur, ſed vna tãtùm datur eiuſdem ſpecies.*

3 *Cambium cum recurſa dicitur liberum, ſeu liber recurſus ad procuratorem campſoris multis modis.*

4 *Recurſus ad procuratorem campſoris, mediãte obligatione, qualiter habeatur.*

5 *Litterarum ſolutio in cambio cum recurſa quadrupliciter fieri contingit.*

6 *Cambij cum recurſa praxis ponitur.*

7 *Litterarum forma in cambio cum recurſa traditur.*

8 *Litterarum de auiſo forma refertur.*

9 *Litteræ cambij cum recurſa declarantur.*

10 *Verba illa,* Pagarete à voi steſſo, *quid ſignificent, explicatur.*

11 *Litterarum campſoris ad ſuũ procuratorem in cambiorum recurſa forma traditur.*

12 *Litteræ campſoris ad ſuum procuratorem in cambio cum recurſa, declarantur: & quid ſignificent verba illa,* ve rimetto à voi steſſo, *explicatur.*

13 *Verba illa,* con ſtare per il credere, *quid denotent, aperitur.*

14 *Cambium cum recurſa reprobãtes, referũtur.*

15 *Cambio cum recurſa ibi pecunia data ad cãbium cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus.*

16 *Nemo poteſt eſſe eiuſdem creditor, & fideiuſſor. vide num.*24. *&* 28.

17 *Campſor in contractu cambij cum recurſa ſpondet pro campſuario.*

18 *Cambium reale per litteras exigit quatuor perſonarum concurſum.*

19 *Cambium reale expoſtulat, vt campſuarius in loco deſtinatæ ſolutionis habeat pecuniã, vel creditum.*

20 *Recipere aliquid ratione deſignati procuratoris, an ſit augere pretium cambij.*

21 *Cambium cum recurſa liberè ad procuratorem campſoris, qui de ſua pecunia, vel alterius accepta ad cambium, cambium ipſum ſoluat, eſt licitum.*

22 *Cambium cum recurſa ad procuratorem cãpſoris, vt ſupra, vbique ferè celebratur, & in eo tota ferè Nummulariorũ ars conſiſtit.*

23 *Cambium reale exigit, vt pecunia in loco ad cambium accepta, actu, ac re ipſa ſoluatur cambita in alio diuerſe, ac diſtanti.*

24 *Emptio alicuius rei vera eſt, in qua venditor rogat amicum, vt ſoluat pretium rei emptæ pro emptore, & apud amicum eſt pro eodem fideiuſſor.*

25 *Campſuarius in cambio cum recurſa non tenetur ad duplicem prouiſionẽ, ſed ad vnam tantùm, diuidendam inter campſorem, & eius procuratorem.*
26 *Declaratio Greg. XIII. ad inſtãtiam Regni Siciliæ circa cambium cum recurſa vna cum ſupplicatione, & litteris ad Archiepiſcopum Panormitanum, ad verbũ refertur.*
27 *Recambium ad locum celebrati contractus primi cambij ad inſtantiam, & in gratiam campſuarij, per noſtram Extrauag. non damnatur.*
28 *Campſor, qui dedit cambio, non interuenit, vt ſit fideiuſſor ſuo procuratori in cambio cum recurſa.*
29 *Cambium cum recurſa licet formaliter conſtet ex tribus perſonis; virtualiter tamen conſtat ex quatuor.*
30 *Vnus poteſt diuerſas perſonas repræſentare.*
31 *Campſuarium habere creditum in loco ſolutionis faciendæ verè dicitur, cùm habet à quo cambium verè, ac realiter perſoluatur.*
32 *Campſor non recipit tertiam partem ſcuti in pretium cambij, ſed tanquam ſtipendium iuſtè ſibi debitum.*
33 *Campſor poteſt exhibere campſuario ſuum procuratorem, qui ex pecunia eiuſdem procuratoris, vel alterius ſoluat cambium.*
34 *Cambium dicitur reale, etiam ſi ſoluatur in loco condicto pecunia credita.*
35 *Campſuarius quando in loco ſolutionis faciẽdæ dicatur habere creditum.*
36 *Cambium cum recurſa ad procuratorem cãpſoris, qui ſoluat de pecunia propria, vel alterius, vt ſupra, eſt validum, etiam ſi pluries repetatur.*
37 *Cõtinuationes cambiorũ realium ſunt licitæ.*
38 *Cambium cum recurſa, vt ſupra eſt validum in vtroque foro.*
39 *Cambium cum recurſa eſt validum non ſolùm ſi recurſus habeatur ad correſpondentem, ſeu procuratorem campſoris, ſed etiam ad ipſũ cãpſorem, qui ſoluat ſibi ex pecunia alterius ad cambium accepta, vel mutuata.*
40 *Cambium cum recurſa ad procuratorem campſoris ſi fiat, vt procurator non poſſit recambire alibi, quàm in loco vbi vult ipſe campſor, eſt illicitum.*

1 AD tituli explicationẽ, eſt adnot. quod vt colligitur ex ijs, quæ habentur ex Nauar. cõſ. 31. lib. 5. de vſur. Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. de cãb. c. 9. q. 5. Romoal. Col. c. 21. 22. & 31. Io. de Salas, eod. tract. c. 17. Scac. de cõmerc. & camb. §. 1. q. 5. num. 85. & latiùs §. 6. Gloſ. 1. Molfeſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. c. 17. num. 45. cũ plur. ſeq. Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de cãb. cap. 8. per totũ, & ex alijs, recurſa nihil aliud eſt, quàm ſuſceptũ onus debitũ ſoluendi pro cãpſuario in nũdinis, aut in alijs condictis locis. Id autẽ fieri cõtingit dupliciter: primò immediatè per ipſos ſcilicet cãpſores, vel campſuarios: Secũdò mediatè, nẽpe per eorum procuratores, ſeu reſpõdentes. In hac igitur quęſtione agemus de cãbio, in quo pro eius ſolutione recurritur ad procuratorẽ cãpſoris; nõ autẽ ad cãpſorem, ſeu campſuarium.

2 Secundò eſt adnot. quòd huiuſmodi cãbium cum recurſa appellatur etiam vulgò cambium, *con recapitare le lettere ſopra il datore*. Item nominatur cambium, *con le contationi*. Dicitur quoque cambiũ Biſuntinum; quia Biſuntii primùm celebrari cæpit. Et denique vocatur cãbium Placẽtinum; quoniam ab aliquot annis cæptum eſt celebrari Placentiæ ob maiorem Ianuenſium vtilitatem, vt habetur ex Ioan de Salas loco citato, & Filliuc. d. c. 8. quęſt. 1. Et quamuis aliqui velint, cambium cum recurſa in hoc differre à cambio, *con ricapitare, &c.* & à cãbio, *con le contationi*, quòd per primum cãbium non recurritur liberè, & per tertium ſoluuntur duæ prouiſiones; nihilominus Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 6. ſub num. 83. hanc diſtinctionem cambiorum meritò reiicit; ſed cambium cum recurſa idem eſſe ait cum aliis ſupra relatis cãbiis. Etenim ſolutio vnius, vel duplicis prouiſionis non poteſt habere vim mutandi ſpeciem cambii: & eo magis, quia mercatores damnant illam duplicem prouiſionem, vt latè habetur ex eodem Scac. eod. tract. §. 3. Gloſ. 3. num. 15. & 17. Et ſimiliter damnant cambium cum recurſa, mediante obligatione, vt mox videbimus. Vndè meritò vna tantùm datur ſpecies cambii cum recurſa, quæ eadem eſt cum aliis ſupradictis, vt rectè inquit Scac. d. q. 6. num. 83. verſic. Sed tota hæc doctrina.

Tertiò eſt adnot. quòd liberè dicitur haberi recurſus ad procuratorem campſoris, quando campſor ad inſtantiam campſuarii

aſſi-

aſſignat illi dictum procuratorem, ſeu correſpondentem, ad quem habeat recurſum pro ſolutione litterarum: pro quo recurſu ſolet campſor exigere à cãpſuario tertiam partem aurei pro quolibet centenario ratione mercedis prædicti eius procuratoris, quæ à mercatoribus vulgariter appellatur, *la prouiſione*. Dicitur quoque huiuſmodi recurſus liber, ſi campſor roget campſuarium non habentem creditum in loco ſolutionis cambij, vt recurrat ad ſuum procuratorem, ad hoc vt poſſit lucrari dictam prouiſionem ratione recurſus: ſiquidem in hoc cambio campſor dicitur ſpondere pro campſuario. Mediante verò pacto, ſeu obligatione aliqua, habetur iſte recurſus, quando campſor
4 dat ad cambium campſuario, quem nouit non habere creditum in loco conditæ ſolutionis, cum hac obligatione, vt recurrat ad ſuum procuratorem pro ſolutione litterarum. Hæc autem ſolutio fieri contingit
5 quadrupliciter: nam vel fit de pecunia ipſius procuratoris: vel de pecunia accepta ad cambium à tertio per eundem procuratorem: vel de pecunia eiuſdem mer campſoris: vel demum procurator pro ſolutione cambij vtitur credito remiſſæ ſpectante ad eundem campſorem, quod debet ipſe campſuarius. De his omnibus, Deo duce, per proprias quæſtiones agemus. Verùm in hac controuerſia tractabimus de cambio dumtaxat, in quo liberè habetur recurſus ad dictum procuratorem, qui cambium ſoluat de pecunia propria ipſius procuratoris, vel de aliena ad cambium accipienda.

Quartò eſt adnot. quòd praxis in hoc
6 cambio eſt, quæ ſequitur. Etenim in eo, vt ſupra diximus concurrunt tres perſonę, nēpe campſor cãpſuarius, & procurator campſoris. Supponamus modò, quòd campſor vocetur Titius: campſarius Sempronius, & campſoris procurator Caius. Titius dat 1000. aureos Genuæ Sempronio per Placentiam. Dat inquam Sempronio Genuæ ſol. d. 66. aureos, vt det illi in nundinis ſcutum vnum marcharum, quod in nundinis valet ſolid. 67. 4. Et quoniam aureus Genuæ valet 68. ſolid. hinc ſequitur, quòd Titius dando 1000. aureos Genuæ ad cambium, quorum ſinguli æſtimantur ſolid. 68. recipiet in nundinis ſcut. 1030. 6. marcharum. Sed quoniam Sempronius campſuarius non habet aliquem, qui pro eo ſoluat litteras in nundinis, recurrit ad eundem Titium campſorem, qui offert ei Caium ſuum procuratorem, qui ſoluat pro ipſo Sempronio de proprijs pecunijs ipſius procuratoris, vel alterius ad cambium recipiendis. Et ſic Sempronius ſcribit litteras Caio procuratori dicti Titij campſoris, tenoris ſequentis.

Al nobile Caio. in Piacenza.

1628. à 9. di Ottobre, in Genua ſcuti 1030. 6. de marche.

A pagamenti de fiera proſſima de Santi pagarete per queſta prima de cambio à voi medeſimo ſcuti 1030. 6. per la valuta hauuta quì nel
7 *cartulario de cambij dal voſtro Titio, e ponete à conto mio. A Dio.*

Voſtro Sempronio.

IDem Sempronius campſuarius ſcribit deinde alias litteras, quæ dicuntur *de auiſo*, ſub hac forma.

Al nobile Caio.

Mag. & honorandò. In queſta fiera de Santi v'hò tratto in voi ſteſſo ſcuti 030. 6. di marche,
8 *quali vi piacerà compire, e con voſtre ſpeſe prouederuene quà da me.*

Voſtro Sempronio.

NOtandum eſt circa has litteras, quòd
9 Caius gerit duplicem perſonam: ſiquidem eſt procurator Titij, qui dedit ad cambium: & eſt procurator Sempronij, qui accepit: & propterea in dictis litteris cambij dicitur, *Pagarete à voi ſteſſo*, nam eadem perſona gerit vicem campſoris, & campſua-
10 rij: & illa verba, *Pagarete à voi ſteſſo*, idem denotant, ac ſi dicerent, *Pigliate à cambio in mio nome da voi ſteſſo, ò da altri detti ſcuti 1030 6. e con eſſi pagate à voi il cambio ſatto à Genua, come procuratore de Titio: & queſto ſecondo cambio trabetelo quà à me in Genua, che lo pagarò.*

Titius deinde, qui dedit ad cambium ſcribit alias litteras Caio ſuo procuratori, vt à ſeipſo exigat, & per recambij remittat Genuam, vel ad alium locum: quæ litteræ ſub hoc tenore ſcribi ſolent.

Al nobil Caio. Da Genua in Piacenza.

Mag. & honorando vi rimetto per mio conto, come vedete per l'incluſa de cambio in voi ſteſſo 11 ſcuti 1030. 6. di marche: ne farete pagamento, e dedutte le voſtre ſpeſe, mi rimetterete qui il reſto, con ſtare per il credere. A Dio.

Il voſtro Titio.

HAe litteræ declarantur quoad illa verba, *ve rimetto à voi ſteſſo*, quòd Caius, vt ſupra diximus, gerit duplicem perſonã, debitoris, .ſ. & creditoris; ac propterea quatenus gerit perſonã debitoris, & ſic campſuarij ſoluit: quatenus verò gerit perſonã creditoris, atq; ideò cãpſoris, exigit. Et ita Caius in hoc cãbio ſoluit pecuniã, & exigit illã à ſe ipſo. Et quoniam ipſe Titius vi dictarum litterarum non ſolùm vult recambium, ſed etiam aſſecurationem, idcircò in ipſis litteris addit, *con ſtare per il credere*. Vndè Caius tenetur Titio duplici contractu: altero tanquam procurator exigendum, & cambiendum: & altero tanquam aſſecurator, ita vt ſi accipiens ad cambium à Caio in nundinis non fiat ſoluendo, Caius ipſe ratione aſſecurationis tenetur Titio, vt aliàs diximus.

12

13

Tunc Caius, receptis litteris, ſibi ſoluit de ſua pecunia, vel alterius, accipiendo ad cambium pro Sempronio, vt ſoluat Titio, vel alteri, à quo accipit. Ita in praxi celebratur hoc cambium. Quæritur modo, an ſit licitum?

In hac re pugnantes extant opiniones.
14 Nam prima ſententia eſt Sot. lib. 6. de iuſtitia, & iur. queſt. 10. ar. 1. in fin. & q. 13. ar. 1. concl. 3. Comitul. lib. 3. q. 15. & 16. Mercat. lib. 4. de contract. cap. 7. Molinæ eod. tract. diſp. 404. Gaſp. Roder. in ſuo tract. de ann. redit. q. 5. num. 7. & aliorum exiſtimantium, huiuſmodi cambium non eſſe licitum, quin potius ſiccum, & vſurarium; atque ideò non poſſe campſorem exhibere campſuario ſuum procuratorem, qui non ex pecunijs eiuſdem campſoris; ſed ex ſuis proprijs, vel alterius ſoluat pecuniam per cambium acceptam: & tantò minus exigere poſſe lucrum illud, id eſt tertiam partem aurei pro huiuſmodi officio, ſeu mercede.

Probatur hæc ſententia primò: quia per
15 huiuſmodi cambium ibi pecunia data cambio repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus: ſiquidem remittitur ſoluẽdum cambium Genuæ, vbi fuerat celebratum. vt patet ex ſupradictis litteris Titij campſoris datis ad Caium eiuſdem procuratorem, in illis verbis, *mi rimettete qui il reſto*. At vi noſtræ Extrauag. in hoc §. huiuſmodi cãbium expreſsè damnatur, tanquam ſiccum, & vſuratium, vt conſtat ex verbis ſupradictis, *Pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus, &c.*

Secundò, nemo poteſt eſſe eiuſdem cre-
16 ditor, & fideiuſſor: ſiquidem hæc duo officia exigunt duo ſuppoſita omnino diſtincta: ergo campſor non poteſt campſuario aſſignare ſuum procuratorem, vt ipſius campſuarij litteras ſoluat in condicto ſolutionis loco: aliàs campſor eſſet ſimul campſuarij creditor, & fideiuſſor: nam procurator campſoris in fide ipſius campſoris ſoluit pro cãpſuario cambium, aliàs non ſoluturus: atque ideò campſor ſpondet pro campſuario,
17 iuxta ea, quæ habentur ex Fillиuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de camb. c. 8. in prin. & ex alijs.

Tertiò in cambio reali debent interueni-
18 re quatuor perſonæ; nempe campſor, & campſuarius in loco celebrati contractus: & ambotum procuratores in condicto ſolutionis loco; ſed in cambio, de quo agitur, tres tantùm perſonæ interueniunt: ergo cãbium non eſt reale; atque ideò illicitum. Minor patet. Probatur maior, quoniam in vero, ac reali cambio in loco celebrati contractus cõcurrunt campſor, & campſuarius, & ſic duæ perſonæ diſtinctæ; quarum altera dat pecuniam cambio, & altera recipit: ergo duæ pariter perſonæ diſtinctæ debent interuenire in deſtinato ſolutionis loco, nẽpe procurator campſoris, qui eius nomine pecuniam cambitam recipiat, & procurator campſuarij, qui eam ſoluat: ſiquidem eadem ratio militat in vtroque caſu, cùm vterque ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ, quæ non poteſt eſſe eiuſdem ad ſemetipſum, ſed vnius ad alterum.

Quartò ad verum, ac reale cambium
19 exigitur, vt campſuarius in condicto ſolutionis loco habeat pecuniam, vel creditum, quod ſit verè creditum ipſius campſuarij, vt ſupra oſtẽdimus, q. 12. At in caſu, de quo agitur, cãpſuarius nullum habet creditum,

quod

quod ſit verè ipſius; ſed creditum illud eſt
eiuſdem campſoris, qui prius dedit pecu-
niam:ergo huiuſmodi cambium non eſt ve-
rum,& reale, ſed omnino illicitum. Minor
patet; quoniam procurator campſoris non
ſoluit in fide campſuarij;cuius ſortè nec no-
men quidem nouit, ſed in fide eiuſdem cam-
pſoris,vt ſupra diximus.

Denique recipere aliquid ratione deſi-
20 gnati procuratoris, eſt augere pretium cã-
bij,quod in foro ſoluitur: id autem eſt illici-
tum; ergo illicitum pariter eſt cambium, de
quo agitur. Maior patet;quoniam incremẽ-
tum illud percipit campſor vltra commune
pretium fori. Minor probatur,quia non eſt
licitum recipere ex cambio vltra pretium
in foro à mercatoribus præfinitum.

His tamen non obſtantibus, in contra-
21 tium eſt communis opinio, quam tenent
Syl.in ſum.ver.vſura,4.q.9.Nauar.in Man.
cap.17.num.299. Garz.de contract. par.2.
cap.14.Leſſ.lib.2.d Iuſt. & iur. dub.7.Sa-
lon.q.4.de camb.ar.2.contr.9.Azor.par.3.
Inſtit.moral.lib.10.de camb.cap.9.q.2.Sà
verb.cambium, num.8. Ioan. de Salas,de
camb.dub.17.num.4.Romoal.Col.eodem
tract.cap.22.Molfeſ. p.2.ſuæ ſum. tract.12.
cap.7.à num.42.ad 53.Sigiſ.Scac.de com-
merc.& camb.§.1.q.5.num.83.& ſeq. Bo-
nac.de contr.diſp.3.q.5.pun.vnico,propoſ.
5.ſub num.11.cum alijs,quos allegat.

Probatur primò hæc ſententia ex com-
22 muni Mercatorum, & campſorum praxi.
Etenim Nauar.conſ.31. verſ. Inter omnia,
lib.5.de vſur.& Boninſ. de camb. c.4. verſ.
Così anco, circa fin. teſtantur, huiuſmodi
cambium eſſe in frequenti vſu: & Salon. d.
q.4. art.2. contr.12. num.2.inquit,hoc ge-
nus cambij vbique terrarum,& ferè ab om-
nibus exerceri,præcipuè in Italia. Imò te-
ſtantur Azor. & Scac. locis citatis, in hoc
cambio verſari totam ferè Nũmulariorum
artem. Vndè non eſt præſumendum,quòd
tale cambium adeò frequẽtatum inter om-
nes ferè Nationes, ſit illicitum.

Secundò probatur ex eo quòd ad verũ,
23 & reale cambium illud tantùm exigitur, vt
pecunia in vno loco ad cambium accepta,
actu, ac re ipſa cambita perſoluatur in alio
diuerſo,ac diſtanti:id autem verè, ac re ipſa
præſtatur per campſoris procuratorem, ſeu
correſponſalem modo ſupra explicato; er-
go tale cambium eſt verum, ac reale, atque
ideò licitum. Maior patet ex iſs,quæ adno-
tauimus ſupra ex Filliuc. tom.2. qq moral.
tract.35.de cenſib.& camb.cap.7.quæſt.3.
num.410.Molf.p.2. ſuæ ſum. tract.12. c.7.
num.39. & ex alijs. Probatur minor,quo-
niam vera eſt rei emptio, in qua venditor
rogat amicum, vt ſoluat pretium rei emptæ
24 pro emptore; & apud amicum eſt pro eo-
dem fideiuſſor: ergo idem dicendum eſt in
caſu noſtro,vt verum,ac reale ſit cambium,
quamuis campſor conſtituat ſuum amicum,
ſeu procuratorem, qui pro campſuario ſol-
uat: & pro tali beneficio eum poſſe à cam-
pſuario incrementum aliquod percipere;
nempe tertiam partem aurei pro ſingulis
centum, ſicut & procuratorem ipſum teſta-
tur Salon.quem refert, & ſequitur Ioan. de
Salas,loco citato,ſub num.6. concluſ.3. in
fin.& Romoald. Col. de camb. cap.21.vbi
25 tamen dicunt, non ob id campſuarium te-
neri ad duplicem prouiſionem;ſed ad vnum
dumtaxat,diuidendam inter campſorem, &
eiuſdem procuratorem: quoniam vnum,&
idem officium eſt campſoris, & procurato-
ris.

Tertiò probatur ex declaratione Roma-
26 ni Pontificis Greg. XIII. ſeu eiuſdem Sa-
cræ Congregationis facta ad inſtãtiam Re-
gni Siciliæ, cuius meminit Scac. de com-
merc.& camb.§.6.Gloſ.1. num.43. verſic.
Demum hæc opinio: P. Iuſtin. de contin.
camb.q.7.ſub num.4.P.Molf.p.2.ſuæ ſum.
tract.12.cap.7.ſub num.48. & alii,& eſt te-
noris ſequentis.

Beatiſſimo Patre.

Il Regno de Sicilia doppo la publicatione della Bolla de Pio V. di ſanta memoria, fatta ſopra li cambij, hà fatto dubio ſe ſia compreſo il modo, che hoggi ſe fà per tutto della mercantia del cambio, nel ſeguente modo. Sempronio hà biſogno per coſe ſue priuate de mille ſcuti d'oro in oro: & perche penſa, che li ſia di minore intereſſe prendergli à cambio, che trouarli per qualſiuoglia altro modo, li prende à cambio per la fiera di Leone, ò Bezanſone ſecondo che mercantilmente corre la moneta per la piazza, e ſe ſuol cambiare. Il detto Sempronio non hà in Leone, ò Bezanſone danari ſuoi effettiui

per

per pagare detto cambio;ma paga in queſto ſeguente modo, che il proprio mercante, che gli dona à cambio li ſudetti ſcudi mille d'oro gli fà corteſia, che Pietro ſuo amico, e correſpondẽte in fiera accetti il cambio, e lo paghi: & poi ſecondo vſano li mercanti, con le prouegioni torna à mandare per cambio à pagare il mercante datore, ò ad altri, come gli accommoda li ſudetti ſcudi mille per conto di Sempronio, il quale paga detto cambio ſecondo viene dalla fiera: & il dubio è ſtato, ſe queſto cambio è compreſo in eſſa Bolla: perche ne il datore dona li ſuoi danari per biſogno principale, ch'habbia per ſcambiare per hauerli in eſſo luogo de Leone, ò Benzanſone; ma lo fà per guadagnare, e troua queſta via de mercantia chiamata cambio: ne manco Sempronio venditore hà danari in fiera per pagare il cambio, ſaluo che l'hà nel modo ſopradetto, ch'il datore gli accommoda del ſuo corriſpondente, & amico; il quale accetta la lettera del cambio, e la compiſce, & al ritorno de fiera viene la tratta del cambio, e Sẽpronio paga quel che deue. Et perciò ſe ſupplica Voſtra Santità, che ſe degni dichiarare, ſe la Bolla de Pio V. comprehende detta ſorte de cambio.

Ad dictas litteras ita reſpondet Sacra Congregatio.

Reuerendiſſimo Domino Archiepiſcopo Panormitano vti fratri.

Reuerendiſſime Domine ijs, quæ Sereniſſimi Regis Philippi Catholici Regni Siciliæ vltra Pharum nomine nobis ex auctoritate Sanctiſſimi Domini Noſtri Congregatis, propoſuiſti, re ad S.D.N. delata, quod eiuſdem decreto, & auctoritate reſpondere cenſuimus, ex adnotatis poſt ſingulas propoſitiones, quæ cum his litteris ad te mittuntur, amplitudo tua cognoſcet. Cùi proſperam valitudinem, & omnia proſpera optamus. Datum Romæ 27. Aprilis, 1574.

Tuæ amplitudini vti Fratres.

Marcus Antonius Cardin. Boba.

Marcus Antonius Cardin. Maffeus.

Frater Vincentius Cardinalis Iuſtinianus.

Congregatio S.D.N. cenſuit, huiuſmodi cambium litteris Pij V. felicis recordationis minimè cõprehendi.

Cùm igitur Sacra Congregatio declarauerit, cambium de quo agitur, non comprehendi ſub diſpoſitione noſtræ Etrauag. citra omnem controuerſiam concludendum eſt, illud eſſe legitimum, verum, ac reale: aliàs ſub prohibitione noſtræ Extrauag. comprehenderetur, in qua damnantur cambia ſicca, & vſuraria declarantur.

Denique probatur hæc ſententia ex ſo-
27 lutione argumentorum. Etenim ad primum reſpondetur negando antecedens. Non enim primum cambium repoſcitur in loco celebrati contractus; ſed pecunia recambij, ſeu ſecundi cambij, ex mera voluntate, & in gratiam ipſius campſuarij, & citra omnem obligationem celebrati: id autem per noſtram Extrauag. non damnatur, vt infra melius declarabimus, limit. vnica.

Ad ſecundum dicitur, quòd nullum eſt
28 inconueniens, vt campſor, qui cambio pecuniam dedit, offerat ſe ipſum fideiuſſorem procuratori ſuo exiſtenti in condicto loco ſolutionis: ſed eſſet figmentum, ſi campſor offerat ſe fideiuſſorem ſibi ipſi, cùm nemo ſibi ipſi debitor, vel fideiuſſor conſtitui poſſit. In cambio autem, de quo agitur, cãpſor conſtituit ſe ipſum in fideiuſſorem pecuniæ, quam procurator ipſius ſoluet in nundinis pro campſuario.

Ad tertium negatur minor, quoniam li-
29 cèt in hoc cambio tres tantùm perſonæ realiter concurrant; virtualiter tamen concurrũt quatuor: ſiquidem procurator campſoris gerit in nundinis duplicem peſonam, campſoris ſcilicet, & campſuarij: quoniam non eſt nouum in iure, vt diuerſis reſpecti-
30 bus poſſit vnus diuerſas repræſentare perſonas, vt eſt tex. in l. ſingularia, ff. ſi cert. petat. l. in tribus, ff. de iudic. c. ex litteris, & ibi Doctor. de probat. & in ſpecie quòd poſſit aliquis à ſe ipſo exigere, habetur in l. qui ſine, ff. de negot. geſt. ibi, *Quod à ſemetipſo exigere cùm oportuit*, l. negotia, vbi Gloſ. ff. mand. cum alijs cumulatis à Molſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. ſub num. 51. Vndè ſicut in hoc cambio in loco celebrati contractus concurrunt duæ perſonæ; nempe campſor, qui dat pecuniam ad cambium, & cãpſuarius, qui eam recipit; ita etiam in nundinis, & in condicto loco ſolutionis duæ cenſentur interuenire perſonæ; nempe tàm campſoris, quàm campſuarij procuratores: nã vnus, & idem procurator quatenus agit partes campſoris aſcribendo ei pecuniam

illam

Digitized by Google

illam in libro ſuarũ rationum,conſtituitque
ſe ipſum in eo debitorem illius pecuniæ,cu-
ius ſimul facit campſore ipſum creditorem,
proculdubio dicitur verè campſoris procu-
rator. Et dum idem procurator ſoluit pro
campſuario,ſubit pro eo onus, eidemque
famulatum pręſtat; verè agit partes illius;
atque ideò verè dici poteſt eiuſdem procu-
rator,ſtipendiumque tàm à cãpſore, quàm
à cãpſuario nõ immeritò exigit, vt habetur
ex Ioanne de Salas de camb.dub.17.in fin.
& Bonac.de contr.diſp.3.q.5. pun. vnico,
propoſit. 5. ſub num.11. verſ. Verum: cum
alijs,quos allegant.

Ad quartũ negatur quoque minor: nam
31 campſuarius in hoc cambio dicitur verè
habere creditum in condicto ſolutionis
faciendæ loco,cùm habeat à quo cambium
illud verè,ac realiter pręſoluatur: quemad-
modum verè creditum diceretur habere, ſi
litteris ab alio mercatore ſubſcriptis, cam-
bium illud celebraretur: ſiquidem habere
creditum in loco ſolutionis nihil aliud de-
notat,quàm habere ibi aliquem,à quo ſolu-
tio illa verè fiat; ſiue illud habeat campſua-
rius per ſe ipſum,ſiue per ſubſcriptionem,&
epiſtolam alterius mercatoris,ſiue opera,&
interuentu ipſius campſoris,cum quo cam-
bium exercet.

Ad vltimum negatur maior; quoniam
32 incrementum illud,nempe tertia pars ſcuti
pro ſingulis centum, non percipitur à cam
pſore in pretium cambij;ſed tanquam ſtipẽ-
dium iuſtè debitum officio,quod ipſe cam-
pſor in hoc caſu pręſtat ipſi campſuario,ex-
hibens illi procuratorem, à quo fiat debita
ſolutio:quod officium pretio ęſtimabile eſt,
& illo dignum.

Vndè his ſic ſtantibus, firma remanet
33 concluſio, quòd licitum eſt campſori ex-
hibere campſuario ſuum procuratorem, qui
ex pecunia eiuſdem procuratoris, vel alte-
rius ſoluat pecuniam per cambium acce-
ptam.

Ampliatur primò hæc concluſio,vt cam-
34 bium huiuſmodi ſit reale non ſolùm quan-
do à procuratore, ſeu correſpondente per-
ficitur pecunia numerata; ſed etiam cum
pecunia debita,& credita:nam ſi ſi cum de-
ferret Diuerſorum pecunias, poſſet realiter
nomine illorum recipere credita eorum;ita
efficere poteſt reali commutatione,quæ nõ
ſolùm talis eſt, cùm perficitur pecunia
numerata,ſed etiam cum pecunia debita,vt
rectè declarat Filliuc. tom.2. qq. moral.
tract.35.de cãb.c.8.q.4. & Bonac.de cõtr.
diſp.3.pun.vnico,ſub num.11.verſ.Ratio.

Secundò,ampliatur eadem concluſio,vt
35 dictum cambium ſit licitum, etiam ſi cam-
pſor probabiliter ſciat, campſuarium non
eſſe ſoluturum cambium in loco deſtinatæ
ſolutionis,niſi per aliam pecuniã ibi ad cam-
bium recipiendam: ſiquidem eo caſu cam-
pſuarius dicitur virtualiter habere pecuniã
in loco,in quo facienda eſt cambij ſolutio,
& campſor verè commutat ſuam pręſen-
tem cum abſente.Ita Syl. in ſum ver.vſura,
4.q.4.Azor. p.3. Inſtit. moral. lib.10. de
camb. cap.11.q. 6. Rebel. p. 2. de obligat.
iuſt. lib.11.q.4.lec.6.Bonac. de contr.diſp.
3.q.5.pun. vnico,propoſ.5.num.12.

Tertiò ampliatur ipſa concluſio, vt præ-
36 dictum cambium ſit reale, ac licitum, non
ſolùm ſi ſemel fiat; verum etiam ſi pluries
repetatur,& continuetur; nam ſi ſemel fie-
ri licèt non poteſt aſſignari ratio, cur non
poſsit fieri pluries,& continuari,atque ideò
licitæ ſunt continuationes cambiorum hu-
37 iuſmodi,vt infra,Deo duce, latius explica-
bimus,q.42. vbi ad verbum referemus non
nulla decreta circa materiam cambiorum
nouiſsimè lata per Sacrã Congregationem
Eminẽtiſsimorum Virorum,quos ad id ſpe-
cialiter deputauit S.D.N.D. Vrban. Papa
VIII.& inter alia circa cõtinuationes cam-
biorum adeſt illud tenoris ſequentis, *Die
quarta Iunÿ 1627.in eadem Cõgregatione di-
ligenter perpenſo tertio caſu, Domini dixerũt,
tertium caſum,qui dicitur cambium continua-
tum, ſubſiſtere ſi Romæ, & Maſſa vera fiat
ſolutio ex legitimo mandato* Didaci *ab haben-
tibus vndè ſoluant ex proprÿs,vel alienis pecu-
nÿs,quæ nõ ſint creditoris, cui ſit ſolutio ſecun-
dum eandem rationem banchariam perma-
nentem; ita tamen vt continuatio ſemper per-
maneat libera, iuxta conſtitutionem felicis
recordationis Pÿ Papæ V. in reliquis etiam
omnibus ſeruandam*. Ex quo decreto clarè
colligitur iuſtitia pręſentis cambij, & eiuſ-
dem continuationis.

Quartò ampliatur dicta concluſio,vt lo-
38 cum habeat tàm quoad forum interius,
quàm

Digitized by Google

quàm quoad forum exterius. Etenim prędictum cambium nullo iure prohibetur, vt paret ex dictis.

Sic ampliata limitatur prędicta concluſio, vt vera ſit, dummodo cambium, de quo agitur, non fiat ſub conditione, quòd procurator campſoris nō poſsit recambire alibi, quàm in loco, vbi vult ipſe campſor, qui dedit ad cambium: ſiquidem videtur illicitū, cùm ex tali obligatione clarè colligatur intentio recipiendi cambium in loco celebrati contractus, & nō in nundinis; quamuis litteræ mittantur, & quaſi per nouum cambium remittantur pecuniæ ſoluendæ, vbi fuerunt datæ ad cambium, vt videtur velle Ioan. Bapt. Lup. in cap. nauiganti, de vſur. com. 3. §. 2. num. 65. & Azor. p. 3. Inſtit. moral. lib. 10. cap. 9. q. penul. Hinc non rectè contraheret campſor, qui dat Genuæ ad cambium cum recurſa ad procuratorem ſuū Placentiæ, vbi facienda eſt ſolutio, cum obligatione: vt Genuā remittat pecuniam, & non aliò. Idem dicendum eſſe, ait Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 15. vbi campſor obligat campſuarium ad recambiendum pro aliquo foro: vel ſcriberet ad ſuum procuratorem, vt remitteret cambium cum lucro ad locum celebrati contractus; quamuis contrarium videatur ſentire Bonac. de contract. diſp. 3. q. 5. pun. vnico, propoſ. 5. num. 8. cuius ſententia nobis videtur verior, quando id fieret, nulla prę campſuarij obligatione, nec eo inuito.

39

40

De cambio cum recurſa, mediante campſuarij obligatione, ad procuratorem campſoris, an ſit licitum Q. XLI.

SVMMARIVM.

1 *Cambium cum recurſa ad procuratorem dupliciter fieri contingit, liberè ſcilicet, & mediante obligatione.*

2 *Cambium cum recurſa ad procuratorem campſoris, mediante obligatione, eſt illicitum.*

3 *Obligatio ad habendum recurſum ad procuratorem campſoris pro ſolutione cambij cur ſit illicita, declaratur.*

4 *Mutuanti non eſt licitum obligare mutuatarium ad celebrandum cum eo contractum aſſecurationis rei mutuatæ.*

5 *Obligatio, qua campſuarius obligatur ad recambiendum pro aliquo loco, eſt iniuſta.*

6 *Obligatio, qua obligatur campſuarius ad recambiendum per locum celebrati contractus reddit cambium vſurarium.*

7 *Cambiū per litteras, ex quo recipitur lucrum propter diſtantiam temporis, nōn autem loci, eſt ſiccum.*

8 *Obligatio, qua obligatur campſuarius ad recurrendum ad procuratorem campſoris pro ſolutione cambij, licèt ſit iniuſtum; non tamen eſt vſurarium.*

9 *Cambium ex-pretij iniuſtitia non redditur vſurarium.*

10 *Vſurarius non poteſt dici contractus, in quo non interueniat mutuum explicitum, vel implicitum.*

11 *Obligatio, qua obligatur campſuarius ad recurrendum ad procuratorem campſoris pro ſolutione cambij, poteſt eſſe iuſta, ſi ratione ipſius minuatur pretium cambij.*

12 *Obligatio, qua obligatur campſor non habens procuratorem in loco ſolutionis cambij, ad recurrendum ad procuratorem campſuarij, qui pro eo exigat cambium, non eſt iniuſta, ſed licita.*

1 Diximus ſuperiori quæſtione, not. 3. quòd cambium cum recurſa ad procuratorem, ſeu correſpondentem campſoris dupliciter fieri contingit: primò libere, & citra obligationem aliquam, vt quando campſor ad inſtantiam campſuarij aſsignat illi dictum procuratorem, ſeu correſpondētem: Secundò mediante obligatione, vt cùm campſor dat ad cambium campſuario, quem ſcit non habere nec pecuniam, nec creditum in loco deſtinatæ ſolutionis, cum pacto, ac obligatione, vt recurrat ad ſuum procuratorem pro ſolutione litterarum. Cōcluſimus licitè celebrari poſſe primum cambium, in quo libere recurritur. Et quoniam poterat dubitari de ſecundo, in quo habetur recurſus ad procuratorem campſoris, mediante obligatione; idcirco de hac re hoc loco duximus diſcutiendum.

Breuiter igitur ad prędictā quæſtionem re-

2 reſpondentes dicimus, cambium, de quo
quæritur, eſſe illicitum. Hæc concluſio eſt
communis: ſiquidem eam docent Sot. lib.
6.de iuſt.& iur.q.13.art.1.concl.3.Nauar.
conſ.31.lib.5.de vſur.Salon. de camb.q.4.
ar.2.contr.11.in fin.Leſſ.lib.2.de iuſtitia,&
iur.cap.23. ſub num. 62. Azor. p.3. Inſtit.
moral.lib.10.de camb.cap.9.q.5. Romoal.
Col.eod.tract.cap.21.in fin.Scac. de commer.&
cãb.§.1.q.7.p.3. limit.15. ſub num.
1.& §.9.num.10.& alii. Ratio autem huius
concluſionis hęc eſt;quia dum campſor dat
cambio obligando campſuarium ad recurrendum
pro ſolutione cambii ad ſuum procuratorem,
ſeu correſponſalem, aliàs non
daturus ad cambium,talis obligatio eſt prę
ter naturam contractus cambii: ſiquidem
3 campſuarius non poteſt ad aliud compelli,
niſi ad ſolutionem cambii in loco deſtinatæ
ſolutionis:ergo obligatio iſta ad habendum
recurſum ad ſuum procuratorem pro ſolutione
cambii,eſt iniuſta. Confirmatur; quia
4 non eſt licitum mutuanti obligare mutuatarium
ad celebrandũ cum eo contractum
aſſecurationis rei mutuatæ, eſtò quòd illo
indigeat,vt in c.nauiganti,de vſur.ergo neque
in cambio licitum eſt obligare campſuarium
indigentẽ aliquo, ad quẽ habeat
recurſum pro ſolutione cambii, vt recipiat
illum ab ipſomet campſore trahente pecuniam;
ſed reliquendus eſt liber, vt procuratorem,
aut creditum recipiat à quocunque
alio.

Ampliatur hęc ipſa concluſio, vt nõ ſo-
5 lùm iniuſta ſit obligatio, qua campſuarius
obligatur ad recurrendũ ad procuratorem
campſoris pro ſolutione cambii in loco deſtinatæ
ſolutionis; verùm etiam iniuſta ſit
obligatio, qua campſuarius obligatur ad
recambiendum pro aliquo foro: ſiquidem
huiuſmodi obligatio eſt etiã ſupra naturam
contractus cambii, vt ſupra diximus, & habetur
ex Scac.de cõmerc.& camb.§.1.q.7.
p.3. limit.15. num.3. & §.9.ſub num.10.

Secundò ampliatur, vt iniuſta quoque
6 ſit obligatio,qua obligatur campſuarius ad
ſcribendum ad ſuum procuratorem, ſeu
correſponſalem, vt ſuis litteris remitteret
ex nundinis cambium vna cum lucro ad
ipſum campſorem in loco celebrati contractus:
ſiquidem huiuſmodi obligatio non ſolum
redderet cambium illicitum ratione
talis oneris,quod eſt ſupra naturam contractus;
ſed etiam redderet contractum ipſum
cambij vſurarium: nam ex tali obligatione
manifeſtè colligitur,quod campſor non habeat
animum cambiendi; ſed animum mu-
7 tuandi,& accipiendi ex eo lucrum non propter
diſtantiam loci; ſed propter diſtantiam
temporis: quod eſt vſurarium iuxta ea, quæ
ſupra adnotauimus, & habetur ex Azor.d.
q.5.verſ. Quæres an Titius:& Scac.loco citato,
num.4. & num.7. verſ. Secus in cambio,
& infra latius, Deo duce dicemus,q.

Sic ampliata limitatur dicta concluſio,
8 vt quamuis obligatio de qua agitur ſit iniuſta;
nõ tamen reddit contractum vſurarium:
ſiquidem cambium ex pretij iniuſtitia non
9 redditur vſurarium: imò nec nullum,niſi deceptio
ſit vltra dimidiũ iuſti pretij, vt rectè
declarat idem Scac.eod.tract.§.1.q.7.p.2.
ampl.10. per totam, & d.limit. 15.num.7.
vbi id ampliat in omnibus, oneribus, quæ
vim habent augendi pretium cambij: quia
vbi in aliquo contractu non concurrit mu-
10 tuum explicitum,vel implicitum,nunquam
talis contractus dici poteſt vſurarius; & ſi
dici poſſit illicitus,ac iniuſtus, cùm vſura nihil
aliud ſit, quàm lucrum ex mutuo, ideſt
pretium vſus rei mutuatæ,vt habetur ex Panor.
& alijs in rub.de vſur.& in c.conſuluit,
eod.tit.

Secundò limitatur eadem concluſio, vt
11 ſi ratione talis obligationis minuatur pretium
cambij ad arbitriũ boni viri,cambium
non ſolùm nõ ſit vſurarium;ſed nec quidem
iniuſtum,ſed iuſtum,ac rationabile. Etenim
non alia ratione obligatio, de qua agitur
redderet cambium illicitum niſi;quia ratione
talis oneris campſor perciperet ex eo
lucrum immoderatum, & vltra commune
pretium fori, quod quidem tale non eſſet,
cum ratione talis obligationis ad arbitrium
boni viri minueretur pretium cambij, ita vt
ad iuſtitiam reducatur,vt habetur ex Azor.
d.q.5.verſ. Quęritur itaque, & ex Scac. d.
lim.75.ſub num.2.qui etiam ait,num.5.cõtra
Nauar. & Azor pręalictã obligationem
poſſe reddere contractum cambij illicitum,
etiam ſi ratione talis obligationis campſor
remitteret cãpſuario octauam partem pretii
cambii. Quibus adde quę habentur ex

Fil-

Filliuc. tom. 2. qq. tr. 35. p. 2. de camb. c. 8. ſub num. 443.

Tertiò limitatur hæc ipſa concluſio, vt
12 quamuis huiuſmodi obligatio recurrendi ad procuratorem campſoris pro ſolutione cambii ſit iniuſta; non tamen talis eſſet, ſi campſuarius obligaret campſorem non habentem procuratorem in nundinis, vbi facienda ſit cambii ſolutio, vt recurreret ad procuratorem ipſius campſuarii, qui pro eo exigat cambium; dummodo lucrum cambii ſit campſuarii. Etenim is, qui ex cambio lucrum percipit æquiparatur mutuãti, & ideò ſicut mutuum, in quo mutuator obligatur ad aliquod onus non eſt vſurarium; ita etiã non eſt cambiũ iniquum, ſi onus paſſiuè ſit ex parte eius, qui lucratur ex cambio: nam licèt campſuarius in pretio cambii lędi non poſſit; poteſt tamen in eo lędi campſor. Sic etiam dicimus de contractu cenſus, vt quãuis venditor cenſus in penſione ſoluenda grauari non valeat; poteſt nihilominus grauari eiuſdem Dominus, vt rectè explicat idem Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 10. num. 68. & 69. Dixi. *Dummodo lucrum cambij ſit campſuarij*. quoniam ſecus eſſet ſi foret campſoris, atque ideò eius, qui dat cambio: & in hoc caſu veram eſſe ſententiam Azor. inquit ipſe Scac. d. limit. 15. ſub num. 6. in fine.

De cambio cum recurſa ad campſoris procuratorem, qui non habeat nec pecuniam, nec creditum aliud, niſi remiſſæ, à campſuario debitum, & ad eundem campſorem pertinens, an ſit licitum. Q. XLII.

SVMMARIVM.

1 *Cambij cum recurſa ad campſoris procuratorem, qui non habet nec pecuniam, nec creditum aliud, niſi remiſſæ à campſuario debitum, & ad eundem campſorem pertinens forma expoſita à Sereniſſima Rep. Genuen. ad S. D. N. D. Vrban. PP. VIII. ad verbũ refertur.*

2 *Cambij cum intereſſe limitato forma, à Rep. Genuen. expoſita ad S. D. N. D. Vrban. PP. VIII.*

3 *Cambiorum continuationum forma à Rep. Genuen. delata ad S. D. N. D. Vrban. PP. VIII.*

4 *Cambium cum recurſa ad procuratorẽ campſoris, qui non habet niſi creditum remiſſę à campſuario debitum, & ad ipſum campſorem pertinens, per Sacrã Congregationem à S. D. N. D. Vrban. PP. VIII. ad id ſpecialiter deputatam fuit declaratum non ſubſiſtere.*

5 *Cambium cum intereſſe limitato, cum innitatur cãbio cum recurſa ad procuratorem campſoris, non habentem niſi creditum remiſſæ, per eandem Sacrã Congregationem fuit declaratum non ſubſiſtere.*

6 *Continuationes cãbiorum ſubſiſtere, ſi cambia, quæ continuantur ſubſiſtant, per Sacrã Congregationem fuit definitum.*

7 *Cambij cum recurſa quartus caſus propoſitus per Sereniſſimam Remp. Genuen.*

8 *Cambij cũ recurſa caſum quarto loco à Rep. Genuen. propoſitum tanquam nouum, non recedere à primo, & ideò non ſubſiſtere, fuit per Sacram Congregationem determinatum.*

9 *Cambij cum recurſa quintus caſus à Rep. Genuen. vltimo loco propoſitus refertur, in quo recurritur ad Tertium, perſonam diſtinctam negotij & crediti ab eo, qui dedit cambio, & intereſſe limitatur: & alia adduntur circumſtantiæ.*

10 *Cambium cum recurſa quinto, & vltimo loco per Rep. Genuen. propoſitum, fuit per Sacram Congregationem declaratum validum, & nihil in eo, & eiuſdem circumſtantiis, contineri, quo minus licitè practicari poſſit.*

11 *Ad Romanum Pontificem non ſolùm dare formam contractibus, ſed etiam eos licitos, aut illicitos iudicare.*

12 *Cambium, in quo recurritur ad campſorẽ, vt de propria pecunia, aut ex credito remiſſa ſoluat cambium in loco determinata ſolutionis, eſt ſiccum.*

13 *Creditum remiſſæ ſpectans ad campſorem, eſt pecunia campſoris.*

14 *Cambium cum recurſa cum intereſſe limitato ita demum eſt inualidum, ſi cambium ip-* ſum

ſum non ſit reale: ſecus autem ſi reale ſit, ac licitum, quoniam non ſolùm validum eſſet cambium, ſed etiam iuſtum eſſet eiuſdem interesse limitatum.

15 *In contractibus ab initio permiſſa eſt certa, ac determinata fructuũ, ſeu intereſſe taxatio, dummodo ſit probabilis, & contrahentes æquali ſe exponant periculo.*

16 *Cambij intereſſe limitatum, cur debeatur, ratio redditur.*

17 *Pecunia ex ſui natura non eſt fructiſera.*

18 *Cambium cum intereſſe limitato non prohibetur vi noſtra Extrauag.*

19 *Cambium cum intereſſe limitato expreſsè approbatur ex deciſione quinti caſus per Sac. Congregationem facta, quando cambium eſt reale.*

20 *Continuationes cambiorum licitæ ſunt, ſi cambia ſint realia: ſecus autem ſi cambia ſint ſicca.*

21 *Cambium primum per continuationem cambiorũ nõ ſoluitur in loco celebrati cõtractus.*

22 *Pactum de recambio in principio contractus cãbij nõ valet, niſi in caſu cambij nõ ſoluti.*

23 *Continuationes cambiorum impugnantes mouentur ex falſa facti intelligentia.*

24 *Intereſſe intereſſe cur non ſoluatur in continuationibus cambiorum, oſtenditur.*

25 *Intereſſe conuerti in capitale non inconuenit in continuationibus cambiorum.*

26 *Cenſus quamuis vi Extrauag. Pij V. non poſſit augeri nec de nouo creari ex penſionibus præteritis; id tamen de iure communi non eſt prohibitum.*

27 *Cambiorum cõtinuationes quoad fieri poteſt vitandas eſſe, omnes Doctores clamant.*

28 *Cambia in 1. 4. & 5. caſibus in multis conueniunt, & in multis differunt.*

29 *Cambia 1. & 4. caſuũ, cur non ſubſiſtant, & cambiũ quinti caſus ſubſiſtat, explicatur.*

1 HOc cambium cùm fuerit in vſu apud non nullas nationes: & de eius iuſtitia maxima inter Doctores ſit controuerſia, per Sereniſſimam Remp. Ianuen. pro eò, & quatuor alijs determinandis S. D. N. D. Vrbano Papæ VIII. fuit ſupplicatũ: qui quidẽ Sanctiſſimus Septem doctiſſimorũ virorum Cõgregationem inſtituit, quorum determinationes, & caſuum propoſitorum tenores ſunt, qui ſequuntur.

Hauendo l'anni paſſati ſentito i Sereniſſimi Collegi le molte cõtrouerſie, che ſe faceuano intorno la materia de cambij, anche fra perſone Religioſe, e di bontà, e dottrina; le quali in voce, & in ſcritto, & per mezzo della ſtampa ne parlauano diuerſiſſimamente. E conoſcendo l'importanza del negotio per trattarſi particularmente del ſeruitio de Dio, e della quiete delle conſcienze in vn genere di negotiatione tanto vſitato nella Città, hebbero perciò per bene per mezzo de perſone attiſſime far proporre alla Santità di Noſtro Signore Papa Vrbano Ottauo li caſi infraſcritti, il quale anche con il mezzo d'vna Congregatione de Prelati, e perſone Religioſe doppò lungo eſſame, hauendo fatte le riſolutioni di eſſi caſi come in appreſſo; perciò li prefati Sereniſſimi Collegi affinche le predette coſe venghino à notitia di tutti, e ciaſcuna poſſa regolarſi nella celebratione de contratti, e cambi conforme la dottrina infallibile della Santa Chieſa Cattolica Apoſtolica Romana, han cõmandato, che ſian detti ordini dati publicamente alla ſtampa. Date in Palazzo adi 27. di Decembre 1631.

E li caſi ſono come in appreſſo.

Dante in Maſſa fiera di Paſqua dà à cãbio à Pietro ſcuti 1000. per Milano con la ricorſa ad eſſo Dante, cioè, che l'isteſſo Dante habbia penſiero di far compire in Milano le lettere de Pietro à ſuo tempo, e ch' il debito ſia de nuouo tratto nella ſeguente fiera d'Agoſto.

Pietro riceuuti in fiera li ſcuti 1000. fà le lettere dirette à Dante in Milano del tenor ſeguente.

1625. à 3. di Maggio in Maſſa ſcuti 1000. à ſoldi 150. per ſcuto.

Alli 25. del preſente meſe pagate per queſta prima di cãbio à voi ſteſſo ſc. 1000. à ſol. 150. per ſcuto, valuta del voſtro Dante di qui, e ponete à mio cõto, valẽdoui del mancamẽto nella proſſima d'Agoſto al cõto, che ſarà poſto. A Dio.

Pietro à Dante in Milano.

Dãte mãda la ſudetta lettera in Milano ad vn ſuo amico, ò agente, il quale in virtù de detto ordine, che gli dà con ſua lettera, ò procura, rappreſenta la ſua medeſima perſona, tanto per cõpire la lettera de Pietro diretta ad eſſo Dãte, quanto per riſcuotere egli ſteſſo da ſe medeſimo li ſcuti 1000. che hà dà hauere in virtù di eſſa lettera.

E per che il detto Agente nõ ha altri danari, ne credito da pigliarli à cambio in Piazza per pagare à ſe ſteſſo, ſi ſerue del credito della rimeſſa, ſpettante al medeſimo Dante.

Digitized by Google

Venuto il termine del pagamēto, l'Agēte, che rappreſenta la perſona de Dāte, forma la ſcrittura, e fà debitore Pietro de fiera de lire 7500. valuta di ſcuti 1000. e creditore di eſſi Dante ſudetto.

Poi eſtingue il cōto de Pietro, cō farli tratte nella ſeguēte fiera d'Agoſto di ſcuti 1020. cābiati à 147. che vagliano le medeſime lire 7500. e ne dà debito à Dāte, al quale li rimette per lettera de cambiō del tenor ſeguente.

1625. à 28. di Maggio in Milano ſcuti 1020. di marche.

A pagamenti proſſimi de fiera d'Agoſto pagate per queſta prima di cambio al mio Dante ſcuti 1020. di marche in me cābiati, e ſono cōtra li ſcuti 1000. trattimi dalla paſſata di Paſqua, e ponete à conto voſtro. A Dio.

Dante à Pietro in Maſſa fiera d'Agoſto.

Cambio con intereſſe limitato.

Sopra il cābio ſodetto ſenza variare forma,
2 *ne ſoſtāza s'è introdotto di aſſicurare cō nuouo contratto, ò ſia limitare l'intereſſe; cioè, che da vna fiera all'altra, nō poſſa il dāno eccedere vn tāta per cēto, che s'accorda più, ò meno ſecondo l'abbūdanza, ò careſtia del danaro; cō cōditione però, che ſe il cambio reſpondeſſe meno, ſia ſolamente quello, che haurà riſpoſto.*

Forma della continuatione de debiti.

Diego reſidēte in Madrid dà ſue lettere di
3 *cābio dirette ad Emilio in Maſſa fiera d'Agoſto di ſcuti 10000. di marche, ordina, che li paghi, e li pigli à cābio à ſuo dāno per Lione, ò altra Piazza, e che da eſſa ſe faccia Emilio di nuouo trare il debito in fiera de Sāti ſeguente, nella quale Diego prouederà l'eſtintione del capitale, ſpeſe, & intereſſi.*

Emilio in fiera paga li ſcuti 10000. e nel ſuo ſcartafaccio, ò ſia libro ne fà debitore Diego cō più ſcuti 33. per la prouiſione, e trouādoſi eſſo Emilio cō auāzo, nō piglia altrimēte à cābio da terze perſone; ma ſeruendoſi del ſuo proprio fà tratta in Roma à Romolo di ſc. 10033. à ſcuti 99. di ſtāpe per ogni ſcuti 100. di marche, aſſignando à ſe ſteſſo la rimeſſa, e ſcriue gli ordini ſeguenti.

1625. à 4. d'Agoſto in Maſſa ſcuti 10033.

Alli 25. d'Agoſto pagate per queſta prima de cābio à voi ſteſſo ſcu. 10033. à 99. per cēto di ſtāpe in me cōti, e ponete come per lo ſpaccio.

Emilio à Romolo à Roma.

Ordine, ò ſia ſpaccio di Emilio.

Da queſta fiera d'Agoſto vi hò tratto ſcuti 10033. à 99. per cēto in voi ſteſſo in me cōti; al ſuo tēpo ne paſſarete la ſcrittura, cō fare debitore Diego di Madrid ſopra di me, e di quāto vi mācherà, vi prouederete della proſſima fiera de Santi da me ſteſſo, & in mio conto corrente mi darete credito della rimeſſa di eſſi ſcu. 10033. rimettendomi parimente il mio auanzo in detta fiera de Santi.

Venuto il termine, Romolo cōforme l'ordine di Emilio fà debitore Diego della valuta delli ſcuti 10033. di marche, e creditore il medeſimo Emilio: e per agiuſtare tāto il debito, quāto il credito nella ſeguēte de Santi fà la lettera di ſc. 10235. di marche à 97. di ſtampe per ogni 100. di marche nel modo ſeguente.

1625. à 28. d'Agoſto, in Roma ſcuti 10235. de marche.

In pagamēti di fiera proſſima de Sāti, pagati per queſta prima di cambio à voi ſteſſo ſcuti 10235. di marche in me conti, e ponete come per lo ſpaccio.

Romolo ad Emilio, in Maſſa fiera de Santi.

Spaccio di Romolo di Roma ad Emilio in Maſſa fiera de Santi.

In riſpoſta del voſtro ſpaccio di fiera d'Agoſto paſſata dico d'hauer pagato li ſc. 10033. di marche trattimi in me ſteſſo, e datone debito à Diego de Madrid ſopra di voi in ſcut. 9931. ſtāpe, e credito all'incontro delli medeſimi ſcuti 10235. trattimi in quella de Sāti, conti à 97. per cēto, & in voſtro corrēte v'hò dato credito di ſcuti 9931. ſtāpe, valuta delli ſudetti ſcuti 10235. rimeſſimi da quella d'Agoſto da me ſteſſo, & eſtintone il cōto cō la rimeſſa, che v'hò fatta nella proſſima fiera de Santi da voi ſteſſo per mia lettera, che à ſuo tempo compirete, e Noſtro Sig. vi guardi.

In fiera de Sāti in Maſſa Emilio fà debitore Diego delli ſc. 10235. e ſe nō li viene da eſſo Diego proueduto il debito, di nuouo torna à valerſene ſotto l'isteſſa forma, e cōtinua nel medeſimo modo per più fiere, ſinche realmente Diego faccia la prouiſione al ſuo debito.

Die Sabbati, 3. Octobris, 1626.

In Congregatione habita de ſpetiali man-
4 *dato S.D.N.D. Vrbani Papæ VIII. maturè conſiderato primo caſu expoſito, Domini cenſuerunt non ſubſiſtere.*

Die 18. Nouēbris 1626. in eadē Cōgrega-
5 *tione, diſcuſſo ſecundo caſu, Domini pariter cenſuerunt, non ſubſiſtere, cùm innitatur primo.*

Die

Digitized by Google

Die quarta Iunij 1627. in eadem Congre-
6 *gatione diligenter perpenſo tertio caſu, Domini*
dixerunt tertiũ caſum, qui dicitur cãbium cõ-
tinuatũ ſubſiſtere, ſi Romæ, & Maſſæ vera fiat
ſolutio ex legitimo mãdato Didaci *ab habẽti-*
bus vnde ſoluant ex proprijs, vel alienis pecu-
nijs, quæ nõ ſint creditoris, cui fit ſolutio ſecun-
dũ eandẽ rationem banchariã permanentẽ; ita
tamen vt cõtinuatio ſemper permaneat libera
iuxta conſtitutionem felicis recordationis Pij
Papæ V. in reliquis etiã omnibus ſeruandã. Nõ
verò ſubſiſtere dũ cãbia, quæ cõtinuantur, fiũt
ſecundum modum in primo caſu propoſitum.

Die Sabbati 17. Iunij 1627. R. P. D. Ioan.
Baptiſta Coccinus *Sac. Rotæ* Decanus, *& R.*
P. Fr. Hippolitus Maria Lancius retulerunt,
S. D. N. D. Vrbanũ Papã VIII. perlegiſſe he-
ſterna die ſupraſcriptas Theologorum ſenten-
tias in materia cambiorum, eaſque approbaſ-
ſe, & ita ſeruari mandaſſe.

Copia. Io. Baptiſta Coccinus *Rotæ* Decanus.
Fr. Hippolitus Maria Lancius Commiſ-
ſarius Generalis Sancti Officij.

Dante in Genua dà à cambio 1000. ſcuti à
7 *Pietro per la prima fiera de Piacenza con la*
ricorſa à ſe ſteſſo: e perche Pietro non hà in Pia-
cenza ne danari, ne credito, ne correſpondente
alcuno, Dante gli offeriſce Curtio ſuo procura-
tore, il quale compirà in fiera per lui la lettera,
e trarrà di nuouo il ſuo debito à Genua. Pietro
ſpontaneamente accetta il partito, e dà l'ordine
à Curtio. Queſto riceuuto in fiera la lettera de
Pietro, nella quale ordinãdogli, che paghi à ſuo
nome, e ſe vaglia del debito con trarglilo in Ge-
nua; gli dà facultà di prenderli à cambio à ſuo
conto: ilche potrebbe fare à nome de detto Pie-
tro, venendo aſſicurato da Dante, e potrebbe
prẽderli da qualſiuoglia altro, che haueſſe auã-
zo in fiera: con tutto ciò li prende da ſe medeſi-
mo, ſecondo il credito, che hà Dante per la ri-
meſſa preſente. Dopò queſto Curtio ne fà con-
nuoue lettere per Genua la tratta à Pietro, e la
rimeſſa à Dante. Pietro finalmẽte paga à Dãte
à ſuo tempo del ſuo proprio denaro, e la ricorſa
reſta finita.

Kalendis Septembris, 1629.

Domini deputati à Sanctiſſimo Domino
8 *Noſtro pro materia cambiorum, cenſuerunt*
vnanimes caſum quarto loco propoſitũ tanquã
nouũ, nõ recedere à primo, & ideo nõ ſubſiſtere.

Die 2. Septembris 1629.

RR. PP. Io. Baptiſta Coccinus, & Frater
Hippolitus Maria Lancius retulerunt, S. D.
N. D. Vrbanum Papam Octauum, reſolatio-
nem à ſupradictis Theologis captam circa ſu-
praſcriptum nouum caſum quarto loco propoſi-
tum in materia cambiorum approbaſſe.

Caſo propoſto per ordine della Sereniſſima
Republica di Genua dal Sig. Gio.
Franceſco Scuglia.

Gioanni in fiera dà ſcuti 1000. à cambio à
9 *Pietro per Milano, e conuengono inſieme, che*
Pietro ne faccia la tratta ad Antonio perſona
diſtinta, e di negotio, e di credito in detta Città
di Milano, al quale Gioanni ne fà anco la ri-
meſſa. Antonio in Milano paſſa ſcrittura di
quella partita in debito de Pietro, & in credito
de Gioanni, e non eſtinguendo Pietro tal debito
con altra rimeſſa, ò pagamento, come potrebbe
fare, riflette nella fiera ſeguente il ſuo credito à
Gioanni, & il debito à Pietro, & in eſſa fiera
s'eſtingue.

S'aggiunge vna circonſtanza, che Gioanni
promette à Pietro, che Antonio in Milano cõ-
pirà la ſua tratta.

Se n'aggiunſe vn'altra, che Pietro promette
à Gioanni, che in caſo, che Antonio non rimetta
il ſuo effetto alla fiera ſeguente à Gioanni, vuo-
le eſſere obligato lui.

Se n'aggiunge vn'altra, che Gioanni pro-
mette à Pietro, che nella tratta, ch'eſſo fà à Mi-
lano, come ſopra, l'intereſſe non ecceda vn tanto
per cento, conforme eſſi s'accorderãno inſieme;
con conditione però, che s'il cambio riſpondeſſe
meno, ſia ſolamente quello, ch'haurà riſpoſto.

Die Sabbati 27. Septembris 1631.

In eadem Congregatione poſt diligentem
11 *diſcuſſionem, Domini dixerunt, nihil in prædi-*
cto caſu quinto, & vltimo, & circumſtantijs
contineri, quo minus licitè practicari poſſint.

Die Iouis 2. Octobris 1631.

RR. PP. DD. Io. Baptiſta Coccinus Sacræ
Rotæ Decanus, & Fr. Hippolitus Maria Lã-
cius prædicti retulerunt S. D. N. D. Vrbano
Octauo ſupradictam reſolutionem, & ſancti-
tas ſua annuit.

Io. Baptiſta Coccinus Rotæ Decanus.
Fr. Nicolaus Riccardus Sacri Palatij Magiſter,
& Prædicator.
Fr. Hippolitus Maria Lancius Commiſſarius
Generalis Sancti Officij.
Auguſtinus Oregius Theologus Sanctiſſimi.
Fr. Frãciſcus Genu. Procurator generalis Capuc-
cinorum, & Sum. Pontificis concionator.

Stephanus Bubalus ſocietatis Ieſu S.A. Penitent.
Conſultor Theologus.

In Genua per Gioſeppe Pauoni,
con licenza de Superiori.

Circa huiuſmodi determinationes eſt ſciendum, quòd licèt determinationi præfati vltimi caſus non interfuerit R. Admodum Fr. Nicolaus Rodulphus Ordinis Prædicatorum Generalis vnus ex ſeptem doctiſſimis viris à S.D.N.D. Vrbano Papa VIII. deputatis, interfuit tamen determinationi 1. 2. & 3. caſuum dum eſſet Magiſter Sac. Palatij, & definitioni quarti caſus poſt aſſumptum in Generalẽ præfati ſui Ordinis.

Ex his igitur infertur primò, quòd cùm
11 per Sacram Congregationem fuerit determinatum mediante S. D. N. D. Vrbani Papæ VIII. confirmatione, ac approbatione, cambia in 1. & 4. caſibus mentionata, non ſubſiſtere; de eorum validitate, & ſubſiſtentia non eſt amplius diſputandum. Etenim ad Rom. Pontificem ſpectat non ſolùm dare formam contractibus, ſed eos etiam licitos, aut illicitos iudicare, vt latè oſtendimus in noſtris Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 2. q. 21. num. 11.
Idem dicendum eſt de cambio, in quo re-
12 curritur ad campſorem, qui non habeat aliud creditum, vel aliam pecuniam præter pecuniam, ſeu creditum, quod conſequi habet à cãpſuario: ſiquidem huiuſmodi cambium non differt à cambijs in prædictis 1. & 4. caſibus contentis: nam ſiue ſoluatur primum cambium cum credito remiſſæ per procuratorem, & correſponſalem campſoris, ſiue ab ipſo campſore, ſemper ſolutio, & ab vtroque dicitur fieri tanquam à procuratoribus campſuarij: vndè ſtante ſupradicta declaratione Sacræ Congregationis, ſicut non eſt amplius diſputandum de ſubſiſtentia illius cambij, ita etiam non eſt diſputandum de ſubſiſtentia iſtius, cum eadem ratio militet in vtroque, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil. Adde quod idem iudicium ferendum eſt de cambio, in quo campſuarius recurrit ad ipſummet campſorem, & ſcribit litteras ad ſe ipſum campſuarium, vt ſoluat ſibi ipſi ex credito remiſſæ ad eundem cãpſorem ſpectante. Etenim creditum remiſſæ
13 ſpectans ad campſorem eſt pecunia campſoris: & propterea idem eſt ſoluere cambiũ de pecunia campſoris, ac ſoluere cambium de credito remiſſæ ad campſorem ſpectante. Quæ omnia cambia omnino damnantur in deciſione tertij caſus, in illis verbis, *Subſiſtere ſi Romæ, & Maſſa vera fiat ſolutio ex legitimo mandato Didaci ab habentibus vnde ſoluant ex proprijs, vel alienis pecunijs, quæ non ſint creditoris, cui ſit ſolutio*, & in fine deciſiones præfati caſus, *Nõ verò ſubſiſtere dum cambia, quæ continuantur fiunt ſecũdum modum in primo caſu propoſitum.* Vndè, ſtante prædicta Sacræ Congregationis determinatione, hęc omnia cambia non ſubſiſtere firmiter eſt tenendum, & ab eorum celebratione omnino abſtinendum.

Secundò infertur ex determinatione ſe-
14 cundi caſus, quòd ita demum cambiũ cum recurſa ſub intereſſe limitato non ſubſiſtit, ſi cambium per ſe ſumptum nõ ſubſiſtat, vt quia innitatur alicui ex ſupra relatis cambijs in proxima illatione, vt patet ex deciſione dicti caſus, in illis verbis, *Domini pariter cenſuerunt, non ſubſiſtere, cùm innitatur primo.* Vndè ſi cambiũ per ſe conſideratum ſubſiſtat, ſuam ſubſiſtentiam proculdubio retinebit cum intereſſe limitato, iuxta ſecũdum caſum propoſitum. Etenim ab initio
15 in contractibus permiſſa eſt certa, ac determinata fructuum, ſeu intereſſe taxatio, dummodo ſit probabilis, & contrahentes æquali periculo ſe exponant, vt patet ex traditis per Dec. in c. cũ venerabilis, num. 65. verſ. Putarem tamen, de except. & facit tex. in c. nauiganti, & ibi Doctor. de vſur. Pariſ. conſ. 60. num. 33. & 34. lib. 1. Surd. deciſ. 159. num. 16. & alij: ergo licita eſt in cambio de quo agitur, ab initio intereſſe limitatio: nam cambiũ verè contractũ eſſe ſupra in proœm. noſtræ Extrauag. q. 9. oſtendimus. Nec obſtat ſi dicatur, quòd taxatio fructuum ab initio de iure conceditur, quando res eſt de ſui natura fructifera, vt patet ex iis, quæ habentur ex Rolan. cõſ. 55. num. 31. & 32. lib. 2. at pecunia, quæ datur ad cambium ex ſui natura non eſt talis; Quoniam reſpondetur, quòd ſupradicta in cambiis limitatio non
16 ſuſtinetur, nec debetur tanquam pro pecuniæ fructibus; ſed ratione intereſſe paſſo ob datam pecuniam, quæ addita induſtria mercatorum, quando ſtat actu expoſita cambiis, campſoribus vtilitatem affert, vt ait Nauar. in cap. nauiganti, num. 46. de vſur. Molina de contractib. diſput. 315.

num.

num.7.poſt D. Thom.2.2.q.62.ar.4.ad 2.
Salon.in eundẽ D.Thom.q.78.ar.2.contr.
9.verſ. Tertia opinio eſt: & ibi. Vnde licèt
17 pecunia ex ſui natura fructus non afferat,
iuxta illud Ariſt. *Haud pecus eſt pecunia, vt
pariat.* Nihilominus quatenus eſt ſub indu-
ſtria mercatorum, rectè dici poteſt fructus
parere. Neque dici poteſt cambium huiuſ-
18 modi eſſe prohibitum vi noſtræ Extrauag.
§.2. vt ibidem dicimus dum expreſsè in eo
prohibetur in cambijs pactum de certo, ac
determinato intereſſe, in illis verbis, *Statui-
mus; ne deinceps quiſquam audeat, ſiue à prin-
cipio ſiuè aliàs certum, & determinatum inte-
reſſe, etiam in caſu non ſolutionis paciſci.* Quo-
niam intereſſe, de quo agitur, non poteſt
cenſeri propriè, ac verè certum, ac determi-
natum, cùm minus quàm taxatum ſit, poſsit
eſſe, ob illam cõditionem campſuario, non
autem campſori fauentem, *con conditione
però, che ſe il cambio reſpondeſſe meno, ſia ſola-
mente quello, che haurà riſpoſto.* Et quamuis
ex altera parte taxatum videtur, dum ſit pa-
ctum, vt duo, vel vnum pro centenario ſol-
uantur, & non amplius, licet cambia pluris
reddant; id tamen non eſt ad damnum; ſed
ad vtilitatem campſuarij factum cenſetur: &
propterea cambium cum intereſſe limitato,
de quo agimus, non comprehenditur ſub
diſpoſitione, ſeu prohibitione noſtrę Extra
uag. loco ſupra relato; quæ edita fuit prin-
cipaliter ad fauorem campſuariorum, & in
ſpecie fuit prohibitum pactum de certo, ac
determitato intereſſe, ne campſuarij graua-
19 ti remaneant. Imò ſi deciſio quinti caſus
rectè perpendatur, ex ea clarè colligitur
approbatio cambij realis cum intereſſe li-
mitato. Etenim vltima circumſtantia pręfa-
to quinto caſui ſuperaddita ita ſe habet, *Se
ne aggionge vn'altra, che Gioanni promette à
Pietro, che nella tratta, che eſſo fà à Milano
come ſopra, l'intereſſe non eccederà vn tanto
per cento, conforme eſſi accorderanno inſieme,
con conditione però che ſe il cambio riſpondeſſe
meno, ſia ſolamente quello che haurà riſpoſto.*
Et deinde immediatè ſequitur determina-
tio dicti caſus his verbis, *In eadem Congre-
gatione poſt diligentem diſcuſſionem, Domini
dixerunt, nihil in prędicto caſu quinto, & vl-
timo, & circumſtantijs contineri, quominus
licitè practicari poſſint.* Vndè ſtante dicta
declaratione, in poſterum non eſt amplius
elaborandum circa ſubſiſtentiam intereſſe
limitati, quãdo cambium cum tali intereſſe
limitato eſt reale.

Tertiò infertur ex determinatione tertij
20 caſu, abſolutam remanere controuerſiam
eorum, qui volunt, continuationes cambio-
rum obſolutè, & ſecundum ſe ſumptas eſſe
illicitas: Etenim id eſt omninò falſum: nam
ſi cambiũ reale licitum eſt celebrari ſemel,
nõ poteſt aſsignari ratio cur non poſsit ite-
rum, & pluries repeti, ac continuari; & cum
tot mercatores timoratæ conſcientiæ, &
totus Terrarum Orbis huiuſmodi continua-
tiones exerceant, abſurdum videtur eos
condemnare, vt habetur ex Nauar. in cap.
nauigãti, num.72.de vſur. Sunt igitur cam-
biorum continuationes illicitæ, quando
cambia ipſa continuata ſicca, & illicita ſunt
vt ſunt cambia, quæ ſupra nos retulimus il-
latione prima: ſecus autem ſi cambia con-
tinuata licita ſint, atque realia: quoniam eo-
rum continuationes, & repetitiones licitæ
pariter erunt. Quod quidem manifeſtè col-
ligitur non ſolùm ex deciſione pręfati tertij
caſus; ſed etiam ex declaratione Pij V. in
gratiam Bononienſium, cuius meminit P.
Molf. in ſua ſum.p.2.tract.12.c.7. ſub num.
48.& alij, ita ſe habente, *Et poſſa ogni perſo-
na ancora dare danari à cambio, e fare, che
ſiano capitate le lettere ſopra di eſſi datori, &
coſi hauerli sù li cãbij fino che ſaranno ribur-
ſati da chi haurà preſo il danaro.* Qua quidẽ
verba P.Iuſtin.de contin. camb. cap.7. ſub
num.2.intelligit de cambiorum continua-
tionibus, in quibus habetur recurſus ad pro-
curatorem campſoris, qui cambium ſoluat
de propria ipſius procuratoris pecunia, vel
de aliena ad cambium accepta, quæ non ſit
eiuſdem campſoris, iuxta deciſionẽ prædi-
cti tertij caſus: ſiquidem illa verba, *& fare
che ſiano capitate le lettere ſopra di eſſi datori.*
inquit, nihil aliud denotare, niſi quòd cum
campſor ſcribit ad ſuum procuratorem, vt
ſoluat vnam tractam vnius continuationis,
quam facit cum ſuo campſuario, dum ipſe
procurator eſt ſoluturus nomine campſua-
rii, cui fidem non habet; quia fortè nec vn-
quam quidem illum nouerit; idcircò cam-
pſor ſcribit ad ſuum procuratorem, *Che re-
capiti le lettere ſopra di eſſo datore.* Imò idem

P.Iuſtin. vt è medio tollat cambium cum recurſa,in quo procurator campſoris ſoluit cambium cum pecunia ipſiuſmet campſotis,reſpondet ad determinationem caſus ab Archiepiſcopo Panormitano delati ad Greg. XIII. & ait, determinationem illam eſſe intelligendam de cambio cum recurſa ad procuratorē campſoris, qui ſoluit cambium de propria pecunia: ſecus ſi ſoluat de pecunia campſoris.

Nec obſtat ſi dicatur, quòd per huiuſ-
21 modi continuationes, cambium ſoluitur in eodem loco, in quo celebratur contractus, atque ideò pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus contra diſpoſitionem noſtræ Extrauag. quoniā reſpondetur, quòd nos ſuppo-
22 nimus nō fieri pactum de recambio ab initio cōtractus, niſi in caſu cambij non ſoluti; aliàs non eſſet licitum, vt rectè declarat Filliuc.tom.2.qq.moral. tract.35. de camb.c. 8.q.9.concl.3 num.446. & Scac. de commerc. & camb. §.1.q.7.par.3. limit.15. Et quādo datur pecunia ad cambium cum pacto iterum cambiendi concurrit diuerſitas loci:ſiquidem primum cambium fit de loco ad nundinas: & ſecundum fit à nundinis ad locum. Etenim impugnantes continuatio-
23 nes cambiorum, ducuntur aliqui ex falſa facti intelligentia, & eius ſuppoſitione, vt habetur ex P.Nald.in ſua ſum.ver.cambiū: nam dum vident poſt multum tēporis ſpacium, ſolutionem cambij cum lucro fieri in eodem loco, in quo multò ante datæ fuerāt pecuniæ ad cambium, exiſtimant ſolutiones illas eſſe illius primi cambij, non aduertentes decies, & fortè pluries, ac pluties illud idem cambium fuiſſe repetitum, & primum illorum fuiſſe ſolutum in loco, ad quem primæ litteræ directæ fuerant: in loco autem celebrati cōtractus ſolutionem fieri cambij nouiſsimi. Et licèt P. Nald. loquatur de quadam ſpecie cōtinuationis cambiorum, quam nos non admittimus, & à præfata Sacra Congregatione non obſcurè reiiciatur in d.tertii caſus deciſione; prædicta tamen eius verba deſeruiunt, ac faciunt ad rem noſtram, & ad continuationes, quæ fiunt cum recurſa ad procuratorem cāpſoris, qui ſoluit primum cambium de ſua pecunia, vel alterius ad cambium accepta: quas licitas eſſe ſupra oſtendimus.

Neque præterea dici poteſt, quòd con-
24 tinuationes huiuſmodi cùm intereſſe concurrant in capitale, ex tali intereſſe oritur aliud intereſſe per modum ſuperfœnerationis; quod à iure fœnus improbum appellatur, & omnino damnatur in l.fin. C. de vſur.& l.placuit,ff.eod. tanto magis quoniā de iure intereſſe, intereſſe non debetur, vt per Rebuff.in l.vnica,& in Gloſ.ver.Dupli, ſub num.2.verſ.Præterea intereſſe, vbi etiā Bologn.num.20.& 21.C. de ſent. quæ pro eo,&c.& Io.Bapt.Lup.in l.curabit, §.6. ſub num.20.verſ.Sed aduertendū,C.de action. empt. Rota Diuerſ. deciſ.315.num.8.p.2. Rota Genuen. deciſ. 87 & latè Scac. de commerc. & camb. §. 7. Gloſ. 2.num. 39. Quoniam reſpondetur, quòd in hoc cambio nō ſoluitur intereſſe alterius intereſſe, quod à iure damnatur; ſed ſoluitur intereſſe capi-
25 talis tantùm: quia non eſt inconueniens, vt in continuationibus cambiorum intereſſe conuertatur in capitale, cùm id iuſtè fieri poſsit, tribus concurrentibus; nempe quòd creditor re vera paſſus fuerit intereſſe: quòd quantitas intereſſe ſit liquida: & denique quòd negotium, ex quo prouenit intereſſe ſit eius qualitatis, vt ſemper quando diſſolueretur, haberet promptam occaſionem renouādi: & id eſtò quòd acceſsiones multis vicibus cōuertantur in capitale cambij; ita vt cambium primum impinguetur, & creſcat per renouationem, vt rectè declarat Scac.de commerc.& camb.§.1.q.7.par.2. ampl.8.& § 6.Gloſ.1.num.82.Hinc cenſus
26 quamuis vi Extrauag.Pii V.de cenſib.non poſsit augeri, nec de nouo creari ex penſionibus præteritis; id tamen de iure communi, ac naturali non eſt prohibitum: ſiquidem eo caſu non ſoluitur intereſſe pro intereſſe; ſed intereſſe, ſeu penſiones ſoluuntur ex nouo cenſu creato ex penſionibus debitis tāquam ex pretio, & principali ſorte, vt latè nos probauimus in noſtris Commentar. in eandem Extrauag.§. 4.q.38. à num.3. vſque ad fin.

Et ſi denique diceretur, quòd cābiorum
27 continuationes, ac repetitiones ſunt Reip. perniciosiſsimæ, cùm per eas breui tempore familiæ opulentiſsimæ cambiis, & recābiis exauriantur, in paupertatem redigantur,

Digitized by Google

tur, & à campſoribus excorientur,fugantur, & vorentur;tunc nos diceremus,quòd continuationes cambiorum, quæ ſicca ſunt, de quibus egimus ſupra,illat. 1. ſunt Reip. perniciofiſſimæ, cum vſurariæ ſint, & iniquæ: ſecus autem continuationes cambiorum, quæ ſunt realia, ac iuſta, aliàs idem dicendum eſſet de contractu cenſuali: quod nos negauimus in dictis noſtris Commentar.in procem. q.vlt. in reſp. ad vltim.primæ ſententiæ. Eſt tamen verum,quòd cambiorum continuationes quoad fieri poteſt,vitandas eſſe, omnes Doctores clamant, tàm ij, qui eas tanquam illicitas, & vſurarias damnãt; quàm ij, qui defendi poſſe contendunt. Etenim Salon.in monitione ad camp ſores, poſt D.Anton.& alios,ait, quòd ſolent non nulli Nobiles, & Magnates ad ludendum, ſollemnius epulandum, &c. Sæpe cambio accipere pecunias ab impijs campſoribus; imò vſurarijs, replicantes cambia per diuerſa tempora eundo, & redeundo de nundinis ad nundinas,contrahẽdo debita adeò ingentia, vt ditiſſimæ eorum domus, ipſis haud cogitantibus,conſumptæ remaneant: cui damno ſi ſe opponerent Principes,rem Deo gratiſſimam facerent,Leſſ.quoque lib. 2.de Iuſtit.& iur.cap.20.dub.14.num.126. inquit,aliquibus videri cõſuetudinem Burſæ Antuerpienſis excuſabilem,& magis ſeruandam, quàm illa deberet, quæ modo introducta eſt, qua multi nolunt cuiquam mutuare ſecundum morem Burſæ; ſed tantùm dare ad cambium. Vndè fit,vt qui mutuãdo ſolùm lucraretur 7.8.vel 10. in 100. facile extorqueant 20.vel 30.per varia cãbia,& recambia intra vnum annum. Et denique,cæteris prætermiſſis Scac.poſt alios, de commerc.& camb.S.6.Gloſ.1.num.88. licèt admittat cambium cum recurſa, & cambiorum continuationes; nihilominus, hanc opinionem temperandam eſſe monet: quia etſi in cambio cum recurſa poſſit per noua cambia, & recambia cum eodem debitore fieri continuatio in infinitum; ita vt cambiorum intereſſe poſſit excedere capitale;attamen, quoniam Reip.multum intereſt, vt ſubditorum facultates non ſint ab huiuſmodi continuo intereſſe, crudeliter deuoratæ, dum creditores impiè anhelantes ad exhauriendas debitorum ſuorum diuitias cum calida quadam negligentia negligunt petere debitum: & debitorem ob ignorantiam, ſeu fatuitatem, neſcientes à tali damno ſe liberare,proprijs facultatibus ſpoliati reducuntur ad extremam quãdam miſeriam:& propterea putat,valdè ſanctam legem huiuſmodi miſeriæ ſuccurrentem, & recambia tolerantem vſque ad certum terminum, & non vltra. Contra tales continuationes inſurgunt communiter cambium cum recurſa damnantes: nam ſi tenent illicitam vnam cambij continuationem, multo magis cenſentur damnare plures,ac plures cambiorum circulationes,ſeu continuationes,vt ait P.Iuſtin. de contin. camb. q.4. num.6. vbi refert innumeros ferè Doctores cambium cum recurſa execrantes.

Quartò infertur ex quinto caſu, quòd
28 cambium in eo contentum cõuenit in pluribus cum cambijs in 1. & 4. caſibus ſupra relatis,& in pluribus ab eiſdem differt.Etenim prædicta cambia conueniunt primò inter ſe; quia in his omnibus recurritur ad ipſummet campſorem, qui dedit cambio pro cambij ſolutione,condictis loco, & tempore.Siquidem in primo caſu ita habetur,*Dãte in Maſſa fiera di Paſcha dà à cãbio à Pietro ſcuti 1000. per Milano con la ricorſa ad eſſo Dante;cioè,che l'iſteſſo Dante habbia penſiero di fare compire in Milano le lettere de Pietro à ſuo tempo*. In quarto dicitur pariter, *Dante in Genua dà à cambio ſcuti* 1000. *à Pietro per la prima fiera di Piacenza con la ricorſa à ſe ſteſſo*. Et denique in quinto caſu ita legitur, *Giouanni in fiera di Santi da ſcuti* 1000.*à cambio à Pietro per Milano,e conuengono inſieme, che Pietro ne faccia la tratta, &c.* Secundò conueniunt dicta cambia inter ſe,quòd ſicut campſor in primo caſu cõſtituit certam perſonam, ad quam mittantur litteræ à campſuario ſolutione cambij; ita etiam in quarto,& quinto caſu. Etenim primus caſus inter alia hæc verba continet. *Dante manda la ſudetta lettera in Milano ad vn ſuo amico, ò Agente, &c.* In quarto caſu habetur, *Dante gli offeriſce Curtio ſuo procuratore, il quale comprirà in fiera per lui la lettera.* Et demum in quinto ita legitur,*E conuengono inſieme, che Pietro ne faccia la tratta ad Antonio*. Tertiò conueniunt, quòd ſicut campſuarius in primo caſu non habet in loco

Digitized by Google

co deſtinatæ ſolutionis in principio contractus nec pecuniam,nec creditum,& ideò pro ſolutione cambij recurrit ad cãpſorem; ita etiam campſuarius in quarto, & quinto caſu, vt ex ſupradictis, & ex ipſis caſibus clariſſimè conſtat. Quartò conueniunt,quia in omnibus præfatis caſibus campſor remittit creditum ad ipſum ſpectans,exigendum à perſona illa conſtituta. vt patet ex primo caſu,in illis verbis, *Si ſerue del credito della rimeſſa,ſpettante ad eſſo Dante.* Et in quarto, *Con tutto ciò li prende da ſe medeſimo ſecondo il credito, che hà di Dante per la rimeſſa preſente.* Et in quinto caſu, *Al quale Gioanni ne fà anco la rimeſſa.* Quintò conueniunt, quoniam in omnibus illis tribus cambijs perſona illa deſtinata à cãpſore refert duplicem perſonam campſoris ſcilicet, & campſuarij. Sextò conueniunt inter ſe primum, & quintum cambium, q ia tàm in primo, quàm in quinto perſona illa deſtinata, ſeu Agens, adueniente termino ſolutionis format ſcripturam, & facit debitorem campſuarium ſcuti 1000. ſeu lir. 7500. quæ ſunt eorum valor, & eorundem creditorem campſorem, vt conſtat ex primi caſus verbis, ita ſe habentibus, *Venuto il termine del pagamento, l'Agẽte che rapreſenta la perſona de Dante forma la ſcrittura, & fà debitore Pietro de fiera lir. 7500. valuta di ſcuti 1000. creditore di eſſi Dante ſudetto.* Et patet ex quinto caſu, ibi, *Antonio in Milano paſſa ſcrittura di quella partita in debito de Pietro, & in credito di Gioanni.* Imò quamuis in quarto caſu nulla fiat mentio de ſupradicta ſcriptura; nihilominus tacitè in eo intelligitur, dum ſe haber, *Con tutto ciò li prẽde da ſe medeſimo, &c.* quod communiter fit per formationem præfatæ ſcripturæ, vt patet in cambio primi caſus, à quo non differre ipſum quartum Sacra Congregatio declarauit. Septimò conueniunt; quia tàm in primo, quàm in quarto, & quinto caſibus reflectitur per perſonam illam deſtinatam creditum campſori ad ſequentes nundinas: & debitum campſuario, vt conſtat ex illis verbis primi caſus, *Poi eſtingue il conto de Pietro con farli la tratta in la ſeguente fiera.* Quarti verò, *Doppo queſto Curtio ne fà con nuoue lettere la tratta à Pietro, e la rimeſſa à Dante.* Et demum quinti, *Et non eſtinguendo Pietro, &c.*

Differunt autem inter ſe prædicta cambia primò, quoniam in quinto caſu campſor, & campſuarius conueniunt de conſtituenda perſona, quæ compleat litteras, diſtincta negotij, & crediti in loco ſolutionis faciendæ, vt conſtat ex quinti caſus verbis, *Conuengono, che Pietro ne faccia la tratta ad Antonio, perſona diſtinta e di negotio, e credito in detta Città di Milano.* At in quarto, & primo caſibus de diſtinctione prædictæ perſonæ vt ſupra nihil agitur, ſed ſatis eſt, quòd perſona illa ſit campſoris procurator, Agẽs, vel amicus: ſiquidem in quarto caſu ita legitur. *Dante gli offeriſce Curtio ſuo procuratore.* Et in primo, *Dante manda la ſua lettera in Milano ad vn ſuo amico, ò Agente.* Secundo differunt, quia in primo, & quarto caſibus ſoluitur cambium cum credito remiſſæ ſpectante ad ipſum campſorem, vt patet ex primo caſu, in illis verbis, *Et perche il detto Agente non hà altri danari, ne credito da pigliarſi à cambio in Piazza per pagare à ſe ſteſſo, ſe ſerue del credito della rimeſſa ſpettante al medeſimo* Dante. Et ex quarto caſu, ibi, *Con tutto ciò li prende da ſe medeſimo ſecondo il credito, che hà di* Dante. At in quinto caſu non fit ſolutio cambij cum credito præfatæ remiſſæ, ſed ex pecunijs proprijs illius perſonæ deſtinatæ, ac diſtinctæ, vt ſupra, vel de alienis, quæ non ſint creditoris, & ſic campſoris, vt patet ex tertio caſu, in illis verbis, *Domini dixerunt, tertium caſum, qui dicitur cambium continuatum ſubſiſtere, ſi Romæ, & Maſſæ vera fiat ſolutio ex legitimo mandato Didaci ab habentibus, vnde ſoluant ex proprijs, vel alienis pecunijs, quæ non ſint creditoris.* Tertiò differunt, quia in primo caſu nõ poteſt extingui aliter primum cambium, niſi cum credito remiſſæ ſpectante ad campſorem, vt conſtat ex illis verbis primi caſus, *Et perche il detto Agente non hà altri danari, ne credito da pigliarſi à cambio in Piacenza per pagare à ſe ſteſſo, ſi ſerue del credito della rimeſſa, ſpettante al medeſimo Dante.* In quarto poſſet extingui cambium cum alia pecunia accipienda ad cambium, vt in illis verbis, *Li dà facultà de prenderli à cambio à ſuo conto, il che potrebbe fare à nome de detto Pietro, venendolo aſſicurato da Dante, &c.* At in quinto caſu nullo modo poteſt per Procuratorem extingui cambium

cum

cum dicto credito remiſſæ; ſed tantùm cum proprijs illius perſonæ deſtinatæ pecunijs, vel alienis,quæ non ſint creditoris,vt ſupra diximus. Quartò differunt,quoniam in primo, & quarto caſibus à principio contractus campſuarius obligatur ad recambiendum ad ſequentes nundinas, & ſic per locum celebrati contractus, vt patet ex illis primi caſus verbis, *Dante in Maſſa fiera di Paſqua dà à cambio à Pietro ſcuti* 1000. *per Milano con la ricorſa ad eſſo Dante, cioè, che lo ſteſſo Dante habbia penſiero di fare compire in Milano le lettere de Pietro à ſuo tempo, e ch'il debito ſia di nuouo tratto nella ſeguente fiera*. In quarto ita legitur, *Il quale compirà in fiera per lui la lettera, e trarrà de nuouo il ſuo debito à Genua*. In quinto autem caſu campſuarius non cogatur recambire, niſi in caſu primi cambij non ſoluti in loco condicto,vt conſtat ex illis verbis, *Et non eſtinguendo Pietro tal debito con altra rimeſſa, ò pagamento, come potrebbe fare, rifletta nella fiera ſeguente il ſuo credito à Gioanni, & il debito à Pietro*. Quintò differunt prædicta cambia:nam in primo, & quarto caſibus nõ ſupponitur, campſuarium habere tantum in bonis,quo poſſit ſoluere cambium,vt ex illis patet. At in quinto caſu ſupponitur campſuarium habere tantùm in bonis, quo poſſit ſoluere cambium in loco determinato, vt colligitur ex illis verbis, *Et non eſtinguendo Pietro tal debito (come potrebbe fare) rifletta nella fiera ſeguente, &c.*

Ex prædictis eſt adnotandũ primo,quòd
29 non ex eo quòd in 1. & 4. caſibus recurritur ad campſorem, qui cambium curet ſoluendum in loco condicto,cambium eſt ſiccum:nam in cambio quinti caſus recurritur quoque ad campſorem,vt patet in illis verbis, *E conuengono inſieme, che Pietro ne faccia la tratta ad Antonio*, & tamen non eſt ſiccũ; ſed ex eo primum, & quartum cambia ſunt ſicca, cùm recurritur ad campſorem, qui committat ſolutionem cambij perſonę,quę non ſit diſtincta,nec negotij,nec crediti ab ipſo campſore, ſicut diſtincta eſt in quinto caſu,vt conſtat ex illis dicti caſus verbis, *E conuengono inſieme, che Pietro ne faccia la tratta ad Antonio perſona diſtinta è di negotio, e di credito in detta Città di Milano*. Siquidem ſi perſona non eſſet diſtincta, vt ſupra; Sed eadem ſecundum rationem banchariam; non fieret cõmutatio pecuniarum Diuerſorum, quod eſt de eſſentia cambij, ſed vnius,& eiuſdem: quia fieret commutatio vnius pecuniæ cum altera pecunia eiuſdem campſoris. Vndè ſupra in deciſione tertij caſus per Sacram Congregationem approbantur cambiorum continuationes; dummodo fiat ſolutio ex legitimo mandato campſuarij ab habentibus vnde ſoluant ex propriis, vel alienis pecuniis, quæ non ſit creditoris,cui fit ſolutio. Dices,campſor poteſt dare litteras ad proprium procuratorem, qui ex pecunia eiuſdem procuratoris, vel alterius ad cambium accepta, cambium compleat, debito illo per alias litteras ad eundem campſorem remiſſo, vt patet ex deciſione dicti tertii caſus,& diximus ſupra q.40. ergo & licitum quoque erit eidem campſori dare litteras ſuo procuratori,ſeu correſponſali,vt ipſius campſoris pecunia cambium perſoluat. Conſequentia patet; quoniam procurator, ſeu correſponſalis quando ſoluit cambium de pecunia campſoris,dicitur pecuniam illam accipere ad cambium ab ipſo campſore nomine eiuſdem campſuarii,& ſoluere cambium. Si igitur poterat procurator pecuniam accipere cambio ab aliquo tertio pro ſolutione dicti cambii, non poteſt aſſignari diuerſitatis ratio, cur non poſſit illam accipere ab ipſo campſore: ſiquidem modus ſoluendi ſibi ipſi nihil aliud denotat, quàm cãbire in ſe ipſo, vt habetur per Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 5. ſub num. 83. verſ. Hic modus. Itaque prædictis cambiis campſuarius quando ſcribit procuratori campſoris, vt ſoluat ſibi ipſi idem eſt, ac ſi dicat, *Pigliate à cambio in nome mio da voi detta ſumma come procuratore del mio campſore, e con eſſa pagati à voi il cambio fatto à Genua, ch'io lo pagarò*. Etenim vna perſona poteſt plures
30 repræſentare, l. fiſtulas, §. fundum, ff. de contrah. empt. l. debitor meus, & ibi Gloſ. in ver. Mihi, ff. de negot. geſt. Bart. in l. 2. in fin. ff. de ſtipul. ſeruor. Rota Genuen. deciſ. 1. num. 27. Scac. de commerc. & camb. §. 6. Gloſ. 1. num. 35. & 36. Leſſ. lib. 2. de Iuſtit. & iur. cap. 23. dub. 7. num. 63. Nauar. Boninſ. Salas, Salon. & alii, quos ipſe Scac. & alii allegant. Vndè quòd quis ſoluere poſſit ſibi

ſibi

ſibi ipſi in iure clarè colligitur ex tex. in d. l. fiſtulas, §. fundum ff. de contrah. empt. l. ſi pupillo, §. fin. & d. l. debitor meus, vbi Gloſ. expreſsè, ff. de negot. geſt. & in terminis litterarum cambii latè Bald. conſ. 190. vol. 2. Lup. de vſur. com. 3. num. 62. Nauar. conſ. 31. in reſponſ. ad tertiũ. circa finem conſilii, de vſur. Rota Romana in cauſa Romana ſeu Florentina cambiorum, 12. Ian. 1615. coram R. P. Dunozet.

Secundò fingamus Titium dediſſe Sem-
31 pronio ad cambium Genuæ centũ aureos ſibi Placentiæ ſoluendos ad primas nundinas de Santi, & quòd adueniente ſolutionis termino, tàm Titius campſor, quàm Sempronius campſuarius ad condictum locum ſe conferant, vbi ex aliquo inopinato euentu Sempronius non valeat ſoluere, atque ideò cambium complere, propter quod recurrat ad eundem Titium, vt ſibi det cambio alios aureos centum Placentiæ pro ſolutione primi cambii, ſolutio primi cambii per pecuniam ſecundo loco ad cambium acceptam, citra omnem controuerſiam erit realis: ergo realis non minus erit ſi procurator Titii accipiat pecuniam ad cambiũ pro Sempronio ab ipſo Titio pro ſolutione primi cambii ipſius Sempronii: ſiquidem ſicut id, quod quis poteſt facere per alium, poteſt facere per ſe, l. 1. §. 2. ff. ſi quis omiſ. cau. teſtam. ita è conuerſo, cùm militet eadem ratio, & eò magis, quia qui per alium facit per ſe ipſum facere videtur, iuxta regul. cap. qui per aliũ, de regul. iur. in 6. Procurator enim Titii id agit tanquàm repręſentans ipſum Titium. Tertio ſupponamus, quòd procurator campſoris aufugiat, aut non ſoluendo efficiatur, campſor proculdubio in cãpſuarium directam actionem non habebit, nam eo ipſo quòd acceptata eſt obligatio procuratoris, liberatur campſuarius, ita vt campſor directè in illum agere non poſsit, ſed tantùm indirectè nomine ſui debitoris: ergo ſignum eſt, cambium prędictum eſſe reale, cùm in eo verè fiat cãbii ſolutio: eo quòd campſuarius ex debitore cãpſoris efficitur debitor ſui procuratoris. Etenim adueniente termino ſolutionẽ in nũdinis, procurator ipſe iuxta ordinẽ litterarũ cãpſuarii, & cãpſoris cõſtituit in loco ſuarũ rationum campſuarium debitorem cambii ſub nomine campſoris: & in alio loco conſtituit campſorem creditorẽ in ea quantitate ſub hac forma. In libro minori ita ſcribit, *Deue Sempronio v. g. campſuarius ſcuti 1030. 6. di marche, che m' hà tratti à pagare à Titio v. g. campſori, in queſta fiera de Santi in me medeſimo cambiati con ſe medeſimo.* Et adnotat pro ſua prouiſione tot alios nummos, ad rationem tertiæ partis ſcuti aurei pro ſingulis cẽtum. Et poſtea in libro maiori conſtituit Titium campſorem ſuum creditorem his verbis, *Titio deue hauere in queſta fiera de Santi ſcuti 1030. 6. de marche per tanti che m'hà ordinati riſcuotere da me medeſimo per vna lettera di cambio de Sempronio*, & ſic cãpſuarii, *e ſe gli ne dà credito in queſto modo.* Et ita campſuarius deſinit eſſe debitor campſoris, & effectus eſt debitor procuratoris ipſius cãpſoris, qui ſibi ipſi tanquam procuratori campſoris ſolutionem fecit ex mãdato campſuarii: & cãpſor deſinit eſſe creditor campſuarii, & effectus eſt creditor procuratoris campſoris, qui nomine ſuo à ſemetipſo fecit exactionẽ prædictam, atque ideò ſi procurator fugam arriperet, ſeu efficeretur decoctus, ad dãnum campſoris efficeretur, ac aufugeret, vt ſupra diximus, & habetur ex Surd. conſ. 145. & Rot. Genuen. deciſ. 1.

Denique, cęteris prætermiſſis, ad verũ,
32 ac reale cambium quinque conditiones pręcipuè requiruntur. Prima, vt nihil ex eo percipiatur ratione temporis: Secunda, vt campſuarius Peritorum arbitrio in pretio, vel in alio non grauetur: Tertia quod commutatio fiat pecuniarum diuerſorum: Quarta vt campſuarius habeat pecuniam in nundinis actu, vel virtute, qua poſſit ſoluere cãbium: & quinta, vt ſeruetur ęqualitas dati, & accepti. Sed hæc omnia concurrunt in cambio, de quo agitur, ergò, &c. Maior patet: Minor probatur, quia quod in huiuſmodi cambio perſoluitur, nõ ratione temporis, ſed ratione loci, & pecuniarum, cãpſorum, & campſuarium copia, vel inopia perſoluitur: & campſuarius illud tantùm intereſſe ſoluit, quod alij cuicunque mercatori redderet, à quo ſuarum litterarum ſubſcriptionem expoſtulaſſet. Fit cõmutatio pecuniarum Diuerſorum; quia procurator campſoris verè, ac realiter dicitur ſoluere cãbium nomine campſuarij dum in libro rationum

con-

conſtituit campſuarium debitorem ſub hac forma, *Deue Sempronio* (*ſcilicet campſuarius*) *ſcuti 1030.6. de marche che m'hà tratto à pagare à Titio, nempe campſori, in queſta fiera de Santi in me medeſimo, cambiati con ſe medeſimo.* Vt diximus in præcedenti argumento. Item fit commutatio pecuniæ cum pecunia Diuerſorum, quoniam primum cambium ſoluitur de pecunia propria campſuarij, eo quòd procurator cãpſoris ſoluit cambium prędictum cãpſori de pecunia iterum accepta ad cambium ab eodem campſore. Dicitur ipſe campſuarius habere creditum verè, ac realiter in nundinis dum habet ſupradictas campſoris litteras, ſuo procuratori directas. Et denique nos ſupponimus æqualitatem dati, & accepti, quando campſor dat, v.g. Genuæ ſol. 66. vt accipiat Placentiæ ſcutum marcharum. His pręcipuis rationibus nõ nulli Doctores tenent, huiuſmodi cambium poſſe dedi, ita Salon. 2. 2. in D. Thom. q. 78. diſp. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 12. concl. 4. Ioan. de Salas de camb. dub. 17. concl. 4. Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 5. ſub num. 83. verſ. Primus modus eſt, Megal. 22. Inſtit. confeſ. lib. 2. c. 16. q. 3. num. 35. & 36. vſque ad num. 46. Filliuc. tom. 2. qq. moral. concl. 35. tract. de cenſib. & cãb. cap. 8. q. 2. num. 431. Nauar. cõſ. 31. lib. 5. de vſur. & hãc ſententiã ſpeculatiuè ſaltem veriorem eſſe, inquit Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 23. dub. 7. num. 71.

Imo idem docent de cambio, in quo cã-
33 pſuarius recurrit ad ipſummet campſorem, qui dedit cambio, vt de propria pecunia pro eodem per ſe ſoluat in nundinis, vt per Scac. de commerc. & cãb. §. 6. Gloſ. 1. num. 43. & Boninſ. de camb. cap. 7. num. 7. 8. & 9. qui addit, id eſſe cãpſuarijs minus oneroſum: ſiquidem in eo vitantur expenſæ proxenetarum: & Leſſ. loco citato non conſtituit differentiam, an ipſe campſor ſoluat, vel ſuus correſponſalis, quãdo ſolutio cambij fit ex pecunia ſocietatis. Vndè pro hac eadem ſententia faciunt omnes ſupra relati Doctores, & alij, qui docent, cambium cum recurſu, in quo recurritur ad correſpõſalem, ſeu ſocium cãpſoris, qui de pecunia cãpſoris, ſeu ſocietatis ſoluat, eſſe reale. Etenim eandem rationem volunt militare in campſore per ſe ſoluente cambium pro campſuario de propria pecunia, ac per ſuũ correſponſalem, procuratorem, amicum, vel ſeruum: ſiquidẽ hi omnes ſoluũt vti repręſentãtes perſonam campſoris, qua propter ſi campſor poteſt ſolutionem huiuſmodi facere per alium, multo magis poteſt eam per ſe ipſum, arg. tex. in l. 1. §. 2. ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſtam.

Adde quòd pro hoc ipſo cambiendi mo-
34 do adducunt Decretum Pij V. in capitulis cambiorum, confirmatis ad inſtantiam Bononienſium anno 1569. 25. Nouemb. Pontificatus ſui anno 4. cap. 2. his verbis, *Et poſſa ogni perſona ancora dare danari à cambio, & fare che ſiano recapitate le lettere ſopra di eſſi datori.* Adducunt etiam Rotam Rom. in vna Romana pecuniaria, ſeu cambiorum in cauſa D. Hectoris Fleſchi tãquàm hæredis quondam Hieronymi Spinolæ ſui ſoceri contra Dominum Comitem ſtabilem, Columnam, die 2. Iunij 1615. coram b.m. Cardinale Sacrato, cuius meminit P. Iuſtin. de cõtin. cãb. q. 7. num. 9. fuit reſolutũ, cãpſorẽ poſſe à ſe ipſo accipere pecuniã ad cãbiũ ad exinguendum mutuum, vt patet in illis verbis, *Quod Cardinalis verè non recipit ipſe pecunias ad cambium à Mercatoribus, ſed recipit mutuo, & dedit illis facultatẽ, & mandatum recipiendi quantitatem ſibi mutuatam ad cambium ab alijs, vel etiam à ſe ipſis, quod de iure fieri poſſe reſoluit Rota Ianuen. deciſ. 32. num. 30. verſ. Et pro maiori, & num. 4. & deciſ. 1. num. 27. Sim. de Pręt. conſ. 151. num. 58. & 59. Lup. de vſur. com. 1. num. 62. Nauar. eod. tit. conſ. 31. in antiq. & fuit dictum in cauſa Romana, ſeu Florentina cambiorum, 12. Ianuar. 1615. coram R. P. D. Duuozet. Et meritò, quia dum ille, qui habet mandatum recipit litteras à ſe ipſo repręſentat perſonã mandãtis, l. & ſi Prętor, ff. de offic. eius, &c. Signorel. conſ 64. num. 21. Sim. de Pręt. loco citato, num. 6. dum verè dat, repręſentat perſonam ſuam.* Si igitur poteſt campſor recipere à ſe ipſo pecuniam ad cambium ad extinguendum mutuum; ergò poteſt campſor, ad quem recurſum habet campſuarius de propria pecunia extinguere cambium; quia quando campſuarius dat litteras campſori, vt ſoluat ſibijpſi, illa verba habent hunc ſenſum, nempe quòd accipiat ad cambium pecuniã à ſeipſo nomine ipſius campſuarij,

pſuarii, quà ſoluat pecuniam primi cā-bii ſibi ipſi, vt eiusdem creditori. Siquidem illa pecunia primi cambii ex propria campſoris efficitur vi cambii propria, & de dominio campſuarii: & deinde ex propria campſuarii fit rurſus campſoris, cùm per eam extinguatur primum cambium.

His tamen, & ſimilibus non obſtantibus
35 in contrarium eſt communis, & verior ſententia, quam docent Sot. lib. 6. de Iuſt. & iur. q. 10. ar. 1. & q. 13. ar. 1. Molin. de contract. diſput. 404. ſub num. 6. in fin. Rebell. p. 2. de obligat. Iuſt. lib. 11. de camb. q. 6. num. 10. Azor. 3. p. Inſt. moral. lib. 10. de camb. c. 9. q. 2. Io. Bapt. Lup. in c. nauiganti, § 2. ſub num. 29. verſ. Sequitur, de vſur. Io. Bapt. Cauat. de cāb. tit. de vſur. verſ. Quartò campſores, Lopez de contr. lib. 2. c. 12. Fabian. Genuen. de camb. p. 2. cap. 7. num. 26. Garz. cod. tract. 37. à num. 5. vſque ad 7. Comit. lib. 3. q. 15. & 16. Romoal. Col. de camb. cap. 22. concl. 2. qui pro hac opinione allegat Mercat. Nauar. & alios, Iuſtin. de continuat. camb. q. 2. & alij, huiuſmodi cābia omninò damnantes, & tanquam vſuraria reprobantes. Probatur primò hęc ſententia ex ijs, quæ ſupra adnotauimus, verſ. Ex dictis: vbi pro hac ipſa opinione adduximus nouiſſimum Decretum Sacræ Congregationis: ſiquidem dicta ſententia clarè colligitur ex definitione tertij caſus, & quinti, vt in d. verſ. Sufficienter declarauimus, quod ſatis eſt ad tollendas omnes dubitationes cū à S. D. N. D. Vrbano Papa VIII. fuerint confirmata, & iuſſum, vt ita in futurū ſeruetur. Etenim determinationes S. Congregationis à Rom. Pontifice approbatę habent vim legis. Secundò, qui dat cambio Mediolani, v. g. per Placentiam, & ſic per nūdinas intendit habere pecuniam in nundinis, quā ibi non habet, vel maiorem quantitatem pecuniæ quàm habet: ſed qui dat cambio, & in nundinis ex propria pecunia per ſe, vel per ſuum correſponsalē cambium ſoluit, non intendit habere pecuniam, quam non habet, vel ſaltem non vult habere maiorem quantitatem pecuniæ, quàm ibi habet, vt conſideranti patet; ergò ſufficienter conuincitur noluiſſe dare cambio, ſed dare mutuò cum lucro ſub pallio cambii. Tertiò qui dat cambio Mediolani per Placentiam, atque adeo per nundinas emit Placentiæ ſcutum marchatum: & qui accipit cambio ſcutum illud dicitur ibidem vēdere, vt ſępe diximus; ſed contrahentes in caſu, de quo agitur, conuincuntur noluiſſe emere, nec vendere huiuſmodi ſcutum; ergò conuincuntur noluiſſe dare, nec accipere cambio. Minor probatur, quia campſuarius non habet ſcutum illud, nec creditum Placentiæ, & ſic in nundinis, & propterea non dicitur vendere. Nec campſor dicitur emere; quoniam, qui emit, vel vult habere rem, quam non habet, vel intendit habere maiorem quantitatē rerum, quàm habet; hoc autem non intendit campſor cùm ex propria pecunia ſoluit cābium, vt rectè probat Garz. loco citato. Nec obſtat ſi dicatur, quod cāpſuarius dicitur habere creditum in nundinis dum habet campſorem, qui pro eo ibi cambiū ſoluat, & campſor cenſetur verè, ac realiter emere; cùm non dicatur ſoluere ſcutum marchatum in nundinis propria pecunia, ſed pecunia ipſius campſuarii, cuius nomine fuit accepta mutuo, vel cambio per campſorem à ſe ipſo, vel per ſuum correſponsalem; quoniam reſpondetur, quòd cùm campſor per talem contractum non acquirat in nundinis pecuniam, quam non habet, vel ſaltem maiorem quantitatem pecuniarum, quàm habet, apertè cōuincitur campſor noluiſſe celebrare contractū cambii, ſed contractum mutui cum lucro ſub pallio cambii, & vti cambitione cum tali circuitu in fraudem vſurarum, & per circuitionem cābii lucretur id, quod directè per mutuum non poteſt. Vndè ſicut inanis eſſet venditio bouis ab eo, qui illum non habet, & ab initio contractus conueniret cum emptore, vt ipſe emptor, adueniente tempore traditionis, bouem ſibi vendat, vt eidē tradat; ita ſiccum inane, ac ridiculum cenſendum eſt cambium, pro cuius ſolutione recurritur ad eundem campſorem vt cōdictis loco, & tempore per ſe, vel per ſuum correſponsalem illud ſoluat de propria pecunia ipſius campſoris. Etſi iterum inſtabis, quòd cambium non eſt contractus emptionis, ac venditionis, ſed cōmutationis, cùm ſit commutatio pecuniæ cum pecunia; tunc reſpondebo, quòd quicquid ſit de hac opinione, qui commutat, adhuc quoque per

com-

Digitized by Google

commutationem intendit habere id, quod non habet,& dare,quod habet: vel intendit accipere maiorem quantitatem, quàm habet,& conferre, quod habet, aut partem illius,ita tamen,vt inter datum, & acceptum ſeruetur æqualitas, ac iuſtitia commutatiua. At campſarius in nundinis nihil dare intendit,quia non habet ſcutum marcharum: nec campſor accipit, quod non habet, vel maiorem quantitatem, quàm habet, quia non recipit ſcutum marcharum à campſuario,ſed à ſe ipſo per ſe,vel per ſuum ſocium, ſeu correſponſalem. Quocircà ſicut inaniter, ac ridiculè ageret is, qui vellet commutare bouem cum eo qui bouem non habet, & pro complenda commutatione per ſe, vel per ſuum procuratorem daret, vel venderet ei alium bouem, cum quo deinde commutet; ita ridiculè, ac inaniter agit,qui accipit cambio, & pro eo ſoluendo in loco condicto, conuenit cum campſore, vt de propria pecunia cambium ſoluat; quia hæc non eſſet commutatio: ſiquidem per commutationem quis vel intendit habere id, quod non habet, & dare, quod habet: vel intendit recipere maiorem quantitatem, quàm habet, & conferre,quod habet, vel partem illius ſeruata æqualitate, quam ſupra diximus. Vndè cambia huiuſmodi meritò incruſtari, impudentia, & manifeſtè vſuraria dicuntur à Soto,loco citato, q.10. ar.1. dum ait, *Attamen nullo prorſus fuco incruſtare poſſunt cambia iſta, quin ſint manifeſtè vſuraria.* Et q.13. art.1. *Si re vera,qui Mediolani recipit, non habet in illis locis pecuniam, nec ſperat habere, vt illic ſoluat, ſed vbi recipit, indiget, & illic eſt ſoluturus, quicquid campſores fingant, impudentia cambia ſunt.* Imò non nulli ex Doctoribus, quos pro contraria ſententia retulimus, & ſignanter Leſſ. vbi ſupra, licèt putent ſententiam ipſam contrariam poſſe ſpeculatiuè defendi; nihilominus celebrantes huiuſmodi cambia, inquit ipſe Leſſ. poſſe tanquam vſurarios puniri:& omnes communiter volunt, ab eis eſſe abſtinendum, vel tanquam vſurarijs,vel ſaltem multum de vſura ſuſpectis.

Quibus igitur ſic ſtantibus ad contraria
36 facilè reſpondetur. Et ad primum concedimus antecedens, ſed negamus conſequentiam,& ad illius probationem dicitur,quòd militat diuerſa ratio de procuratore campſoris,qui ſoluit cambium de propria pecunia ipſius procuratoris, aut de aliena accepta ad cãbium à aliquo Tertio; ac de procuratore, qui ſoluit cambium cum pecunia campſoris,quoniam licèt eam dicat recipere ad cambium à ſe ipſo,atque adeo ab ipſo campſore; re vera tamen non accipit; quia non emit,nec commutat verè,ac realiter,vt ſupra declarauimus nomine ipſius campſoris;ſed rem inanem,ac ridiculam agit,& clarè conuincitur, noluiſſe celebrare contractum cambij, ſed vti cambitione cum tali circuitu in fraudem vſurarum,vt per circuitionem cambij lucretur id,quod directè per mutuum non poteſt: & pecuniam datam ad cambium ibi cum intereſſe recipiat, vbi contractus fuerat celebratus,cùm inter dãtes, & recipientes vſque à principio ita cõuenerat,vel certè talis intentio erat, contra diſpoſitionem noſtræ Extrauag. in hoc §. t. ibi, *Pecunia ibi denique,&c.*

Ad ſecundum quicquid ſit de antecedente negamus conſequentiam, quia campſuarius eo caſu tempore celebrationis cõtractus habebat perſonam,per quam ſolueret cambium de ſua propria pecunia, vel aliena accipienda ad cambium ab aliquo Tertio,ſed ex inopinato euentu deinde, deficiente perſona illa, effectus eſt impotens: & propterea ne efficiatur decoctus,recurrit ad ipſum campſorem, vt denuò det ei ad cãbium pecuniam, qua ſoluat primum cambium, & poſtea trahat ſecundum cambium ſoluendum aliò, vel etiam in loco contractus ab ipſo campſuario: quæ enim per accidens fiunt eo caſu non conuincunt prauam intentionem contrahentium:ſiquidem in moralibus, quæ accidentaliter eueniunt non conſiderantur. At in caſu de quo agitur campſuarius ab initio contractus nec pecuniam,nec creditum habebat in loco ſolutionis faciendæ præter pecuniam campſoris,qua cambium ſolueret,& deinde per viam recambij remitteretur ad locum contractus:& propterea in hoc caſu cũ non interueniat vera emptio, nec commutatio, vt ſupra diximus,non poteſt dici verum cãbium,ſed cambium ſiccũ inane,& ridiculũ.

Ad tertium reſpondetur primò, quòd eo

caſu Aduerſarij concedunt, poſſe cāpſorem indirectè agere cōtra campſuarium: & propterea inanis dici poteſt ſolutio primi cābij ex pecunia cāpſoris; quia quoad effectū idē eſt agere directè, vel indirectè; nā directè, & indirectè ſe habēt ſicut tacitū, & expreſsū; at taciti, & expreſſi eadē eſt virtus, l. cū quid ff. ſi cert. petat. Secundò, & melius dicitur, quòd licèt eo caſu demus liberari cāpſuarium, ita vt directè agi nō poſſit cōtra eum; id tamen fieri nequit per cābij verā ſolutionē, cū nec emptio, vt ſupra adnotauimus, nec cōmutatio per talē ſolutionē fiāt. Vndè ſicut inanis, ac ridicula eſſet ſolutio primi cābij ex actuali, ac numerata pecunia ipſius cāpſoris accepta eo modo ad cābium, & ridicula eſſet emptio bouis, in qua fiat ſolutio bouis ex emptione bouis ab eodē emptore; ita etiā per annotationē illā in libro ridicula, ac inanis eſt virtualis illa ſolutio; quia per eam nihil acquirit campſor, quod non habeat, nec aliquid pluſquam habeat.

Ad quartū cōcedimus maiorē, negamus autē minorem: nā cùm in præfatis cambijs cōpellatur cāpſuarius recābire per locum celebrati cōtractus, & ibi pecunia indigeat, vbi eā cābio accepit, clarè conuincitur cāpſor, quòd lucrū ex cābio intendat non ratione loci, ſed ratione temporis, vt infra latius, Deo duce, dicemus. Nec in dictis cābijs intercedit aliqua commutatio, vt ſupra probauimus, & ideò nō cōmutantur pecuniæ Diuerſorum, nec campſuarius dicitur habere pecunias actu, vel virtute, qua poſſit ſoluere cambium, cùm non habeat aliam pecuniam præter pecuniam campſoris.

Ad quintum ex Decreto Pij V. reſpōdetur, quòd recapitatio litterarū ſuper datorē nihil aliud ſignificat, niſi recurſum ad procuratorem campſoris pro ſolutione cambij, qui de ſuo ſoluat cū fideiuſſione ipſius cāpſoris; nō autē de pecunia cāpſoris: & multò minus, vt cāpſuarius recurrat ad ipſummet campſorem, qui dedit cābio, vt de propria pecunia pro eodē per ſe ſoluat: ſiquidē inanis eſt, ac ridicula talis ſolutio, nō ſecus, ac ſi quis emeret bouē ab aliquo bouē non habēte, qui vt bouē ementi tradat, emat ab ipſo emente bouē, & eidē tradat. His adde tradita per Iuſtin. de contin. camb. q. 2. ſub num. 2. vbi etiam ſub num. 1. probat, quòd Rom. Pontifex capitula circa cambia, ſibi à Bononiēſibus exhibita non declarat licita, nec illicita, ſed approbat quatenus licita ſunt, ac honeſta, vt patet ex illis verbis. *Præinſerta capitula, ac prout illa concernūt omnia, & ſingula in inſtrumento, ſeu in inſtrumētis, aut documentis, ſeu ſcripturis publicis, vel priuatis deſuper confectis cōtenta, & inde ſequuta quæcunque; licita tamen, & honeſta Apoſtolica auctoritate tenore præſentium perpetuò approbamus, & confirmamus.*

Ad vltimū negatur cōſequentia, quoniā in caſu relato in dictis Rotæ deciſionibus campſor accipiendo ad cambium à ſeipſo nomine debitoris pro ſoluendo mutuū ſibi creditori, per huiuſmodi cābium acquirit ſibi aliquid, quod nō habet; nā acquirit ſcutū marcharū ſibi venditū pecunia mutuata ab ipſo mutuatario: at in cābio, de quo agitur nihil acquirit cāpſor, quod ante non habuerit, vt ſupra adnotauimus; & ideò inanis eſt, ac ridicula huiuſmodi cambitio, adinuenta ad pallianda vſuras.

Secūdò principaliter eſt adnot. quòd nō
37 ex eo quòd in primo, & quarto caſibus ſoluitur primū cambium per procuratorē, ſeu correſpondalē cāpſoris cābium dicitur ſiccū; quia ſupra q. 40. concluſimus poſſe fieri ſolutionē primi cābij per procuratorē cāpſoris; ſed dicūtur ſicca, quoniā in eis ſoluitur primū cābium ex credito remiſſæ, ſpectāte ad eundē campſorē, & ſic ſoluitur de pecunia ipſius cāpſoris. vndè rationes, quas adduximus cōtra cābia, quæ ſoluūtur in loco cōdicto de propria cāpſoris pecunia, faciūt etiā cōtra cambium, quod ſoluitur per procuratorem cāpſoris ex credito remiſſæ ſpectāte ad campſorē; quoniā in huiuſmodi cābio cāpſor nō acquirit, quod non habet, nec maiorē quātitatē eius, quod habet, quę ſunt de ratione cōtractus cōmutationis, ac emptionis, ſeu vēditionis. vndè ſicut inanis, ac ridicula eſſet emptio bouis ab eo, qui nō habet bouē, & qui recurrit ad emptorem, vt faciat à ſuo procuratore emere bouē, quem ipſe emptor cōſequi debet ab ipſo vēditore, vt tradat emptori; ita ridicula, ac inanis eſt emptio ſcuti marcharum ab eo, qui illud non habet in nundinis, & qui rogat campſorem, vt mandet ſuo procuratori, vt de ſcuto marcharum, quod ipſe campſuarius de-

bet

bet campſori, emat aliud ſcutum ab eodem campſore, & tradat ipſi campſori: ſiquidem campſor cùm non acquirat, quod non habet, ſeu maiorem quantitatem eius, quod habet, non dicitur cambire; quia non dicitur emere, nec commutare, vt patet ex ijs, quæ ſupra diximus. Et re vera imperceptibile videtur, quòd procurator campſoris cùm omni propria pecunia, ac credito careat apud mercatores, poſſit ſibi ipſi loco ipſius campſoris ſoluere mille aureos Mediolani pro campſuario, cùm dicti mille aurei ſint adhuc in campſuarij poſſe, nec dum aduenerit ſolutionis tempus, vt conſtat in primo caſu, in illis verbis, *Et perche detto Agente non hà altri danari, ne credito da pigliarli à cambio in Piazza per pagare à ſe ſteſſo, biſogna ſi ſerua del credito della rimeſſa ſpettante ad eſſo Dante*, & ſic campſori: quomodo igitur poterit ſibi nomine campſoris pro cāpſuario ſatisfacere de eo, quod nec ipſe per ſe, nec campſor habet.

Non deſunt, qui ad hanc rationem reſpondeant, duobus tamen poſitis fundamentis. Primum fundamentum eſt, quòd ius, ſiue actio, quam habet campſor aduerſus ſuum debitorem totidem valeat, quantum valet creditum ſi ſit liquidum, certum, & exigibile ſine labore, & terminus ſolutionis ſit etiam determinatus ad certum tempus, quale eſt tempus, quod in contractu cambij cum recurſa concurrit, quod eſt breuiſſimum, ita Salon. qui teſtatur de communi, in D. Thom. 2. 2. quæſt. 78. artic. 2. contr. 17. num. 4. verſic. Oppoſitum docent: & plures alij, quos citat, Ioan. Azor. par. 3. lib. 8. Inſtitut. moral. cap. 10. quæſt. 5. titul. de empt. & vendit. verſic. In hac controuerſia, & lib. 10. tit. de camb. cap. 7. quæſt. 3. verſic. Duæ ſunt ſententiæ, Boninſign. tract. de dimin. pret. cap. 4. per totum, & alij, qui dicunt, hanc eſſe veriorem, & tutiorem ſententiam. Et id conſuetudine roboratur: ſiquidem ſæpe ſæpius actionibus, & creditis ſuis ſoluunt debita, quæ habent eiuſdem quantitatis, & valoris, ceduntque alijs, denuoque cambiis exponunt ſi ſibi expedire videant. Secundum fundamentum eſt, vt campſuarius, qui cambio recepit ſit potens illud ſoluere, id eſt, quòd habeat tantùm in bonis, vt poſſit ſoluere cambium in loco condicto; aliàs ſi pauper eſſet, inanis foret ſolutio ſibi ipſi cum credito remiſſæ ſpectante ad campſorem, & creditum ipſum diceretur inexigibile: quapropter his poſitis fundamentis, aduerſarij reſpondent ad contrarium, dicentes, quòd creditum illud remiſſæ cùm ſupponatur exigibile, tantum valet, quantum valent mille ſcuta recepta primò loco ad cambium; quoniam tantum valet actio ad rem, quantum ipſa res: ſolutionem autem ſibi ipſi facit procurator de credito, cuius tempus ſolutionis licèt non aduenerit, nihilominus eſt æquipollēs præfatis mille aureis.

Sed re vera primum fundamentum valdè controuertitur apud Doctores: nam in
38 contrarium eſt tex. in l. minus, ff. de regul. iur. dum expreſsè, ait, quòd minus eſt actionem habere, quàm rem. Et quamuis in l. qui actionem, ff. eod. habeatur, quòd qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur; nihilominus id fictè, non autem verè verum eſt, vt per Gloſ. ibi, & in d. l. minus; vbi etiam ait, quòd quantum ad executionem factorum ſæpe eſt aliter: nam euentus executionis, & ſententiæ eſt incertus, & conſideranda eſt mora, quæ datur iudicatis, & ſumptus faciendi in ferēda ſententia. Hinc ſequitur, quòd ad dignoſcendum, an actio ſit iuſto pretio vendita, ſunt æſtimandæ litis expenſæ, labores, & dubius euentus, vt per Bart. in l. per diuerſas, C. mand. Caſtr. conſ. 393. ſub num. 3. verſ. Circa quartam, & vltimam, par. 2. vbi etiam ait, conſiderandam eſſe perſonam cedentis, an ſit pauper tempore ceſſionis: & ita fuit reſolutum per Rot. Rom. deciſ. 357. ſub num. 12. poſt noſtra Commentar. de cenſib. Quocirca actio ad feudum minus eſt, quàm feudum, vt poſt alios Vincent. de Franch. deciſ. 75. num. 3. Et ſicut emptor tardè, & cum dilatione ſoluens, minus ſoluit, ita è conuerſo anticipatè ſoluens, plus ſoluit, vt latè poſt alios Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. par. 1. ſub num. 76. vbi ex hoc infert, diſtantibus ſolutionibus marchiarum, eas viliori pretio vendi, quàm approximantibus: & id non ſolùm, quia maior eſt copia marcharum ſi dilata ſit earū ſolutio,

quàm ſi nõ ſit dilata; & quo maior ſit copia mercis, eo minus eſt illa, ſi pretiũ, ſed etiam quia campſores in emptione, ſeu vẽditione ſcutorum marcharum habeant rationem, & intuitum ad tempus dilatæ ſolutionis, ita vt carius emant non dilata traditione marcharum, & venditores vilius vendant anticipatori venditione: quod quidem verum eſſe ait Scac. loco citato in n. 77. tàm in cambijs, quàm in omnibus alijs cõtractibus empt. & vendit. Siquidem in iis omnibus augetur pretium ex dilata, ac credita pretii ſolutione, quia minus valet pecunia abſens, quàm præſens: & ex eis, qui recipiunt cambio vix reperitur aliquis, qui adeo ſit diues, & punctualis ſoluendo, vt creditum ſit omnino ſecurum, & ſine periculis, ac expenſis exigibile, vt experientia docet.

Sed quicquid ſit de ſupradicto fundamento, etiam ſi demus, tanti valere ius ad rem, quanti rem ipſam, & actionem ad creditum quanti valet creditum, id non eſſet pluſquam ſoluere cambium pecunia campſoris, quia tantum valeret creditũ remiſſæ pertinens ad campſorem, quantum actio ad ipſum creditum: at nos reprobauimus ſupra poſſe procuratorem campſoris ſibi ſoluere ex pecunia ipſius campſoris: ergo & de credito remiſſæ ſpectante ad eundem campſorem.

Quæ diximus de ſupradicto cambio extendimus ad cambium, in quo campſuarius recurrit ad campſorem, & ſcribit litteras ad ſeipſum campſuarium, vt ſoluat ſibi ipſi ex credito remiſſæ ad eũdem campſorem ſpectante: ſiquidem hoc cambium parum diſtat à præcedenti, cùm campſuarius gerat perſonam campſoris, & ſoluat ſibi ipſi vti eiuſdem procuratori: nec ipſius litterarum formulæ differunt ab illis, quæ fiunt in cãbio; in quo campſuarius recurrit ad ipſummet campſorem, qui dedit ei cambio, vt de propria pecunia pro eodem per ſe ſoluat in nundinis: ſolùm differt hoc cambium in perſona, cui committitur ſolutio litterarum cambij: nam in hoc cõmittitur ipſimet campſori, & creditori de propria pecunia: & in illo committitur ſolutio ipſimet campſuario, & ſic debitori de credito campſoris ad cambium accipiendo per ipſum campſuarium: & ſicut in iſto campſor, qui ſe confert ad nundinas, duplicem perſonam repræſentat, campſoris ſcilicet, & campſuarij; ita in illo cùm campſuarius tantùm vadit ad nundinas gerit etiam duplicem perſonam, nempe campſuarij, & campſoris.

39 Tertiò eſt adnot. quòd primum, & quartum cambia in 3. & 4. caſibus relata non ex eo fuerunt declarata non ſubſiſtere, quòd in eis recambiatur per loca celebrati contractus; nam in cambio quinti caſus fit recambium, vel ſaltem reflectitur creditum campſori cum intereſſe recambij ad locum vbi fuit celebratus contractus, & tamen per Sacram Congregationem fuit declaratum ſubſiſtere; ſed duo priora cambia fuerunt per eandem Sacram Congregationem declarata inualida, quoniam à principio contractuum campſuarij fuerunt, mediante pacto, obligati cambire per loca contractuum, vt patet in primo cambio in illis verbis, *Et che il debito sia di nuouo tratto alle ſeguenti fiere d'Agoſto*. Et in quarto ibi, *E trarrà di nuouo il ſuò debito à Genua*. Etenim, ſtante huiuſmodi obligatione licèt talis contractus nominetur cambium, in re tamen non eſt tale, ſed eſt mutuum reddendum cum lucro in loco celebrati contractus, atque ideò cambium ſiccum, vt expreſsè colligitur ex noſtra Extrauag. hoc eodem §. in illis verbis, *Pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerit celebratus: nam inter dantes, & accipientes vſque à principio ita conuenerant*. Siquidem ad iuſtitiam cambij cum recurſa exigitur, vt recambium fiat ad inſtantiam campſuarij, cùm id fieri non poſſit, niſi propter charitatem, & amorem erga campſuarium: ſecus autem ſi fiat gratia campſoris; quia huiuſmodi cambium diceretur ſiccum, vt rectè probat Scac. de commerc. & camb. §. 1. quæſt. 7. par. 3. limit. 15.

An cambia, quæ per Sacram Congregationem ſupra relatam fuerunt declarata non ſubſiſtere, non ſubſiſtant, quia re ipſa ſint ſicca; & vſuraria; vel quia ſint præſumptiuè talia. Q. XLIII.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Cambia, quæ non ſubſiſtunt, eo quòd ſint ſic-
ca, & vſuraria ſunt inualida quoad vtrũ-
que forum: quæ verò præſumptiuè tantùm
ſunt vſuraria, quoad forum interius poſſunt
eſſe valida, ſi in rei veritate non ſint talia.*

2 *In foro conſcientiæ non attenditur præſum-
ptio, ſed rei veritas.*

3 *Vnus, & idem contractus quoad forum inte-
rius poteſt eſſe licitus, qui tamen illicitus eſt
quoad forum exterius.*

4 *Cenſus, cuius pretium ſoluatur in mercibus,
licèt quoad Deum, & quoad forum in-
terius ſit licitus; quoad forum tamen
exterius vi Bullæ Pij Quinti non licet, &
in Regno ſic contrahentes, vt vſurarij
damnantur.*

5 *Cambia per Sacram Congreg. damnata ſic-
ca, ac vſuraria præſumptiuè tantùm eſſe qui
teneat, refertur.*

6 *Cambia, de quibus agitur, Sacra Congreg.
declarauit ſicca, & non ſubſiſtere, quia re
ipſa ſunt vſuraria, & non præſumptiuè tã-
tùm.*

7 *Lex generaliter loquens, generaliter debet in-
telligi; & quando non diſtinguit, nec nos di-
ſtinguere debemus.*

8 *Verba ſimpliciter prolata, in dubio debent
intelligi in potiori ſignificatu, & accommo-
dari communi vſui loquendi.*

9 *Cambium, in quo campſuarius obligatur ad
recambiendum per locum celebrati contra-
ctus, cur ſit vſurarium, ratio redditur.*

10 *Cambium habet magnam familiaritatem
cum mutuo, & eſt de vſura valdè ſuſpectũ,
& de facili ſiccum iudicatur.*

11 *Cambia declarata per Sac. Congreg. non ſub-
ſiſtere, quod re ipſa non ſubſiſtant, ſufficien-
ter probatur.*

12 *Frater Franciſcus de Genua Capuccinorum
Ordinis Vicarius Generalis, & S.D.N.D.
Vrb. PP. VIII. Prædicator, laudatur.*

AD tit. q. explicationem eſt adnot.
1 quòd multum intereſt, cambia non
ſubſiſtere, eo quòd re ipſa ſint ſicca, & vſu-
raria: & non ſubſiſtere, quia ſint præſumpti-
uè talia: ſiquidẽ cambia primi generis ſunt
inualida non ſolùm quoad forum exterius,
ſed etiam quoad forum interius: cambia ve-
rò ſecundi generis licèt quoad forum exte-
rius nõ ſubſiſtant; quoad forũ tamẽ interius
ſi ſeriò celebrentur, & citra omnẽ fraudem,
ſunt valida, & lucrũ licitè ex eis percipitur:
quia in foro conſcientiæ nõ attenditur præ-
ſumptio, ſed rei veritas, cum in tali foro ſo-
2 lum ius Diuinum, ac naturale locum ha-
beat, vt poſt alios inquit Scac. de cõmerc.
& camb. §. 1. q. 1. ſub num. 213. Hinc ſequi-
tur, quòd vnus, & idem contractus poteſt
eſſe licitus, ac iuſtus quoad forum interius,
3 & apud Deum; qui tamen ſit illicitus, ac
iniuſtus apud homines, & aliquando etiam
vſurarius quoad forum exterius. Sic pre-
4 tium cenſus ſi citra vllum dolum conſtitua-
tur, & ſoluatur in tot mercibus, aut in alijs
rebus æſtimatis, pretio in valore æquipol-
lentibus, contractus cenſualis apud Deum,
& quoad forum interius, ac conſcientiæ eſt
licitus, ac iuſtus, vt latè probauimus in no-
ſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cẽ-
ſib. §. 2. q. 2. & nihilominus quoad forum
exterius, huiuſmodi contractus per eandem
Extrauag. omnino damnatur, & non modò
illicitus, ſed etiã vſurarius decernitur. Imò
in Regno Neapolitano extat pragmatica,
quam in d. §. 2. q. 1. num. 11. in fine retuli-
mus, qua contractus cenſuales conſtituti
citra pecuniam numeratam in ſolis rebus
æſtimatis, nulli, ac vſurarij declarantur, &
contrahentes, ac Notarij pęnis plectuntur.
Et hoc ideò, quia in tali contractu non nul-
læ fraudes, ac iniuſtitiæ committi ſolent, &
vſuræ maximè palliari. Siquidem ementes
cenſus ſæpe conſpicientes eos, qui illos vẽ-
dunt pecunia valdè indigere, compellunt
percipere pretium cenſus partim in pecu-
nia numerata, & partim in mercibus, vel
etiam totum in mercibus, aut in alijs rebus,
quibus non indigent, & quas ſupra iuſtum
pretium eiſdem vendunt, non citra notabi-
le damnum ipſorum cenſum venditorum:
nam eaſdem merces poſtea multò vilius di-
ſtrahunt pecuniarum neceſſitate compulſi.
Pactum pariter de ſoluendo certum, ac de-
terminatum intereſſe in caſu non ſolutionis
cambij, quando intereſſe determinatio eſt
æqua apud Deum, & quoad forum inte-
rius, eſt validum; ſicut validum quoque
in foro conſcientiæ eſt pactum obligans
moroſum cenſus debitorem ad intereſſe

Google

lucri ceſſantis, vt oſtendimus in dictis Cō-
mentar. §. 4. quæſt. 23. num. 17. & infra
dicemus, §. 2. q. 1. lim. 2. & tamen quoad fo-
rū exterius de huiuſmodi intereſſe pactum
omnino damnatur; quoniam præſumitur ini-
tum in fraudem vſura, &c. vt ibidem oſten-
dimus. His ſic ſtantibus, quæritur modo. An
cambia prædicta per Sac. Congregat. de-
clarata non ſubſiſtere, non ſubſiſtant, quia
ſint intrinſecè mala, vel præſumptiuè tan-
tum illicita, & vſuraria.

In hac difficultate Leſſ. lib. 2. de Iuſtit. &
5 iur. cap. 23. dub. 7. ſub num. 71. & 72. ait ſpe-
culatiuè veriorem ſibi videri ſententiam
eorum, qui huiuſmodi cambia volunt non
eſſe contra iuſtitiam: ſed quia vſurarum in-
ducunt præſumptionem iuris, & de iure,
exercentes ea in foro exteriori poſſunt pu-
niri tanquam vſurarij: vndè præſumptiuè
tantùm dicuntur eſſe vſuraria. In eandem
ſententiam videtur inclinare Filliuc. tom. 2.
qq. moral. tract. 35. par. 2. de cenſ. & camb.
cap. 8. q. 4. num. 437. & non nulli alij: qua
propter, dum Sacra Congregatio, cambia
prædicta declarauerit, non ſubſiſtere, vide-
tur dicendum ea, ita declaraſſe, non quod
vſuraria ſint præſumptiuè tantùm, & quoad
forum exterius: intentio enim campſorum
ita cambientium nō videtur eſſe alia, quàm
dare pecuniam cū obligatione, vt in eodem
loco reſtituatur: nec videntur agere seriò,
ſed ſolùm cauſa tegendi mutuū: vt per eun-
dem Filliuc. loco citato, num. 438. qui ob id
inquit, talem cambiendi modum eſſe diſ-
ſuadendum, poſt factum tamen non eſſe fa-
cilè condemnandum, maximè ſi qui eiuſ-
modi cambia celebrauerint bonam fidem
habuerint, communem vſum ſequentes.

His tamen non obſtantibus contrarium
6 arbitror eſſe dicendum, nempe quòd Sacra
Congregatio dum declarauit, cambia, de
quibus agitur, non ſubſiſtere eam voluiſſe
declarare re ipſa eſſe ſicca, & vſuraria. Pro-
batur hæc ſententia primò, quoniam huiuſ-
modi cambia apud grauiſſimos Doctores
ſimpliciter tanquam ſicca, ac vſuraria dam-
nantur, vt habetur ex Sot. lib 6. de Iuſtit. &
Iur. q. 10. art. 1. Molina de contr. diſp. 404.
ſub num. 7. Mercat. lib. 4. de camb. cap. 7.
Romoal. Gol. de camb. cap. 22. concl. 2. Pa-
lac. Comit. Rebell. & ex alijs quos refert
Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. par. 2. de
cenſib. & camb. cap. 8. q. 2. num. 430. & P.
Iuſtin. de contin. camb. q. 12. Vndè præſu-
mendum eſt Sacram Cōgregationem huic
ſententiæ voluiſſe adherere tanquam tutio-
ri, & quæ habet pro ſe Doctores magni pō-
deris, & numero maiores. Præterea Sacra
Congregatio ſimpliciter declarauit, prædi-
cta cambia non ſubſiſtere, nec diſtinxit, an
re ipſa non ſubſiſtant, vel præſumptiuè di-
cantur non ſubſiſtere; ergo ſimpliciter eſt
intelligenda, quòd re ipſa non ſubſiſtant tā-
quam ſicca, & vſuraria, & non præſumptiuè
tantùm: quoniam lex generaliter loquens
7 generaliter debet intelligi, & quando non
diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, vt
in l. 1. §. generaliter, ff. de legat. præſt. & l.
de pretio, ff. de public. in rem act. Etenim
verba ſimpliciter prolata in dubio debent
8 intelligi in potiori ſignificatu, & accōmo-
dari communi vſui loquendi, vt in l. labeo,
& ibi Gloſ. & Doctor. ff. de ſupel. legat. ſed
potior ſignificatus verborum illorum, *non
ſubſiſtere*, & communis vſus loquendi deno-
tant actum re ipſa nullum, & non præſum-
ptiuè tantùm, vt conſideranti patet: ergo
eodem modo intelligenda eſt prædicta Sa-
cræ Congregationis declaratio, vt cambia,
de quibus agitur, non ſubſiſtant, quia re ipſa
inualida ſunt, ſicca, & vſuraria, & non præ-
ſumptiuè tantùm. Ruſus in primo, & quar-
to caſibus à Rep. Genuen. propoſitis, quos
q. præced. ad verbum retulimus, campſarius
obligatur ad recambiendum per locum ce-
lebrati contractus, vt patet ex verbis d. 1.
caſus in prin. & in fin. & ex d. 4. caſu, ibi, *Et
perche Pietro non hà in Piacenza ne denari,
ne credito, ne correſpondente alcuno, Dante gli
offeriſce Curtio ſuo procuratore, il quale com-
pirà in fiera per lui la lettera, & trarrà di nuo-
uo il ſuo debito à Genua*: Clarè quoque con-
ſtat de praua intentione campſoris recipiē-
di cambium in eodem loco, in quo fuit ce-
lebratus cōtractus, & ſic de intentione mu-
tuandi ſub lucro, & non cambiendi: nam
dum campſor ſcit campſuarium non habere
creditum in loco deſtinatæ ſolutionis, cer-
tò quoque nouit, primum cambium per re-
cambium eſſe ſoluendum in eodem loco,
vbi fuit celebratus contractus, contra di-
ſpoſitionem noſtræ Extrauag. in illis verbis,

Pe-

Pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus, &c. quibus adde, quæ ſupra adnotauimus, queſt. 33. ſub num. 21. 22. & 23. & q. 34. ſub num. 13. Si igitur dicta cambia ſunt contra diſpoſitionē noſtrę Extrauag. atque ideo re ipſa ſicca ſunt, & vſuraria, prout d. Extrauag. decreuit talia eſſe; ergo vi dictæ Congregationis declarantur non ſubſiſtere, quoniam ſicca, & vſuraria re ipſa ſunt, & non præſumptiuè tantùm.

Rationē autē cur cambiū ſit ſiccū, & vſu-
9 rariū, in quo cāpſuarius obligatur ad recābiendum in loco celebrati cōtractus, eam eſſe ait Scac. de cōmerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 15. num. 4. quia huiuſmodi onus ſuper additur cambio, cui ex ſui natura non eſt debitum, atque adeo eſt impudens, ac illicitum: ſiquidem in mutuo ſicut non additur onus, quod ſit pecunia æſtimabile, quin ſit vſura, vt in cap. fin. de vſur. ita etiam non debet addi cambio, quod maximam
10 familiaritatem habet cum mutuo, & eſt de vſura valdè ſuſpectum propter varias fraudes, quæ in cambijs adhiberi ſolent: quapropter de facili iudicantur ſicca, vt latè probat Molſ. p. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 92. Secunda ratio eſt non ſolùm propter onus ſuper additum, ſed etiam propter oneris qualitatem: nam dum obligatur cāpſuarius ab initio celebrati contractus ad recambiendum per locum vbi fuit celebratum contractum clarè conuincitur campſor de praua ipſius intentione, & impudentia mutuandi ſub lucro, & non cambiendi, & quòd vtatur cambitione cum tali circuitione in fraudem vſurarum, atque adeò, vt lucretur campſor per circuitionem cambij id quod non poteſt directè per mutuum. Quod quidem ampliat verum eſſe Scac. loco citato, ſub num. 1. cōtra Nauar. & Azor. etiam ſi campſor ob tale onus remitteret campſuario octauam partem pretij cambij.

Et re verà verba illa, *Non ſubſiſtere*, non
11 poſſunt aliter interpretari quàm ſecundum interpretationem ſupra relatam: quia cambia prædicta re ipſa non ſubſiſtere, ſolida ratione probat Garz. de contract. cap. 37. ſub num. 7. quem refert Iuſtin. de contin. camb. q. 12. ſub num. 19. dum ait, qui dat cambio Genuæ, v.g. per Placentiam, & ſic per nundinas intendit habere pecuniam in nundinis, quam ibi non habet, vel maiorem quantitatem pecuniæ, quam habet: ſed qui dat cambio, & in nundinis ex propria pecunia ſoluit cambium, nō vult habere pecuniam, quam non habet, vel ſaltem non intendit habere maiorem quantitatem, quàm ibi habet, vt conſideranti patet; ergò manifeſtè conuincitur campſor velle dare mutuo ſub lucro ſub cambij pallio, & non dare cambio. Confirmatur: quia qui dat cambio Genuæ per Placentiam, atque adeò per nundinas, emit Placentiæ ſcutum marcharum; & qui accipit cambio ſcutum illud, dicitur ibidem vendere, vt ſæpe diximus: ſed contrahentes in caſu noſtro clarè conuincuntur nolle emere, nec vendere huiuſmodi ſcutum: ergo clarè etiam conuincuntur nolle dare, nec recipere cambio. Minor probatur: quia campſuarius non habet ſcutum illud Placentiæ, & ſic in nundinis, & propterea non dicitur vendere. Nec campſor dicitur emere; quoniam, qui emit, vel vult habere rem, quam non habet, vel intendit habere maiorem quantitatem rerum, quàm habet: hæc autē non intendit campſor, cùm ex propria pecunia ſoluit cambium, vt probat Garz. loco citato: ergo non dicitur emere. Denique de hac re per me conſultus Reuerendiſſimus Fr. Franciſcus de Genua Or-
12 dinis Capucinorum Generalis Procurator, & ad præſens Vicarius Generalis, S. D. N. D. Vrbani Papæ Octaui concionator inſignis, ex Illuſtri Nigrorum familia ortus, tum vitæ ſanctitate, tum etiam ſingulari eiuſdem doctrina celeberrimus, ac vnus ex ſeptem ſupra relatis viris doctiſſimis à Sanctiſſimo Domino Noſtro pro cambiorum materia deputatis, reſpondit arbitrari mentem præfatæ Congregationis non aliam fuiſſe, quàm per illa verba, *Non ſubſiſtere*, declarare, cambia, de quibus eſt controuerſia, idcircò non ſubſiſtere, quia re ipſa ſunt ſicca, & vſuraria, & non ex eo, quòd præſumantur talia.

An

An propter campſorum conſuetudinem celebrandi cambia illa, per Sac. Congreg. declarata non ſubſiſtere, quæſita ex eis bona fide ante dictam declarationẽ, ſint reſtitutioni obnoxia. Q. XLIV.

SVMMARIVM.

1 *Contractus vſurarios celebrantes licitos communiter exiſtimatos in Regione, vbi fuerũt celebrati, excuſantur.*

2 *Faciens aliquid, quod communiter æſtimatur licitum, non cenſetur malè agere.*

3 *Opinio Docti Viri excuſat à tranſgreſſione legis.*

4 *Cambia declarata per Sacram Congregationem non ſubſiſtere, ante eiuſdem declarationem ſi quis celebrauerit, quæſita ex eis tenetur reſtituere.*

5 *Conſuetudo in materia vſurarum non ſuffragatur.*

6 *Penſiones percipiens ex cenſu nullo, quia vſurario, nõ excuſatur à reſtitutione, etiam ſi bona fide eas perceperit, aut ſi fuerit Minor, aut mulier.*

7 *Pretium, ſeu capitale cambij ſicci remanet penes campſuarium tanquam purum mutuum.*

8 *Indebitum bona fide recipiens putans ſibi debitum, non excuſatur ab indebiti reſtitutione.*

9 *Fructus conſumptio in materia vſurarum non excuſat ab eorum reſtitutione.*

10 *Campſores ſi percepta ex cambijs ſiccis, bona fide celebratis, conſumpſerint, ita demum ea tenentur reſtituere, ſi locupletiores facti ſint; aliàs ſecus.*

11 *Fructus ex alterius fundo bona fide percipiens, ſuos ſibi facit.*

12 *Campſor percepta ex cambijs ſiccis, bona fide celebratis, poteſt ſibi retinere ratione intereſſe.*

13 *Obligatio campſuarij ad recambiendum per locum celebrati contractus, reddit cambium illicitum, & vſurarium.*

14 *Cambium cum recurſa, & recambio, exigit ad ſui iuſtitiam, vt recambium fiat ad inſtantiam, & in gratiam campſuarij; non autem in gratiam campſoris.*

15 *Quæſita ex cambijs ſiccis bona fide celebratis antequam per Sacram Congregationem fuerint declarata non ſubſiſtere, an ſint reſtitutioni obnoxia, declaratur.*

16 *Opinio probabilis, quæ propriè dicatur.*

17 *Opinio probabilis an excuſet non ſolùm à culpa, ſed etiam à reſtitutione.*

18 *Probabilis ſententia tenenda eſt, quam conſuetudo approbat.*

19 *Conſuetudo eſt optima legum interpres.*

20 *Conſuetudo non datur contra legem naturalem, & Diuinam.*

21 *Conſuetudo non inducitur contra legem naturalem, & Diuinam certam: ſecus ſi dubia ſit; quoniam conſuetudo huiuſmodi legem interpretatur.*

22 *Contractus clarè, & non dubiè vſurarius licèt ratione conſuetudinis excuſet à culpa, & pœna; non tamen excuſat à reſtitutione; niſi adſit aliqua ratio intereſſe.*

IN hac re Nauar. lib. 1. ſuorum conſil.
1 conſ. 20. ſeu 4. in nouiſſima impreſſione,
ſub tit. de vſur. Rodr. in ſua ſum. p. 2. c. 108.
concl. 8. & non nulli alij docent, quòd celebrantes contractus aliquos licitos communiter exiſtimatos in Regione, in qua celebrantur; eſtò quòd in ſe ſint vſurarij, & vſuras acceperint credentes eas licitè conſequi potuiſſe, excuſantur. Mouentur autem ex eo, quòd qui facit aliquid, quod publicè exiſtimatur licitum, non cenſetur malè fa-
2 cere, vt in l. quid ſit fugitiuus, §. apud labeonem, ff. de edil. edic. ſed cambia vt ſupra declarata illicita, ac non ſubſiſtere, ante dictam declarationem, in nũdinis, & communiter à campſoribus licita, ac realia cenſebantur: ergò qui ea celebrauit bona fide ante declarationem credens licita, ac realia eſſe, non ſolùm excuſatur à culpa, ſed etiam ex perceptorum ab eis reſtitutione. Confirmatur, quoniam opinio docti viri excuſat à
3 tranſgreſſione legis, vt in c. Cappellanus, & ibi Gloſ. & Doctor. de fer. ergo multo magis conſuetudo, & communis error contrahendi huiuſmodi cambia debet excuſare contrahentes ipſos ab vſuræ labe, à culpa, & à quæſitorum ex eis reſtitutione, arg. tex. in l. Barbarius, ff. de offic. Prætor.

His tamen non obſtantibus, oppoſitam

ſen-

4 ſententiam puto veriorem non eſſe. Etenim per Sacram Congregationem fuerunt declarata cambia, de quibus agitur, non ſubſiſtere, eo quòd ſint ſicca, & vſuratia, vt q. præced. oſtendimus, at in materia vſurarum
5 conſuetudo non ſuffragatur, vt in c. quia in omnibus, & ibi Gloſ. de vſur. Roch. In c. fin. in 3. not. de cõſuet. & extat deciſ. Rot. Rom. 28. ſub num. 32. & 33. poſt Zacch. tract. de ſociet. offic. impreſſa, in vna Romana ſocietatis, 29. Iun. 1601. coram b.m. Card. Mellino. Confirmatur hæc ſententia ex ijs, quę nos adnotauimus in noſtris Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 3. q. 20. ampl. 2. & 3. à num. 5. ad 18. vbi probaui-
6 mus quòd percipientem pẽſiones ex cenſu nullo, quia vſurario, non excuſat ab earum reſtitutione bona fides, nec ętas, nec ſexus, nec ęquitas l. curabit, C. de action. emp. eo quòd propter cenſus inualiditatẽ pretium remanet apud venditorem illius tanquam purum mutuum, vt ibidẽ oſtendimus, num. 3. ergò idem dicendum eſt in caſu noſtro, cùm militet eadem ratio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil. Etenim ſuppoſita inualidi-
7 tate cambij tanquam ſicci, cùm pretium illius ſeu capitale remaneat penes campſuarium tanquam purum mutuum ab eo citra vſuram ab eo percipi aliquid nõn poteſt. vt in cap. conſuluit, & ibi latè Doctor. de vſur. Hæc eadem ſententia probatur rurſus, quia recipiens bona fide indebitum exiſtimans
8 ſibi deberi, non excuſatur ab indebiti reſtitutione, vt patet ex toto tit. de cõdit. indeb. ergò bona fide percipiẽs aliquid ex huiuſmodi cambijs vſurarijs putans ſibi debitum, cùm non ſit, ad eius reſtitutionem tenetur.

Ampliatur hæc ſententia, vt percepta ex
9 huiuſmodi cãbijs bona fide celebratis ſint reſtitutioni obnoxia, etiam ſi bona fide fuerint conſumpta: quoniã licèt fructus bonã fide conſumpti regulariter non veniant reſtituendi, vt in l. bonę fidei, ff. de acquir. rer. domin. & id maximè ſi concurrat legitima præſcriptio, ſeu vſucapio; nihilominus cum ſimus in materia vſuraria, eorũ conſumptio à reſtitutione nõ excuſat, vt nos latè eſtendimus d. q. 20. num. 10. pro qua re adduximus Rot. Rom. deciſ. 119. poſt dicta noſtra Commentaria impreſſam, in vna Romana cenſus de Mutinis, 11. Decẽb. 1602. coram
10 Reuerenniſsimo Sacrato. Quam tamen ampliationem puto veram, vbi campſores ex conſumptione eorum, quę ex dictis cambijs percepe rũt facti fuerint locupletiores, ſecus autem ſi locupletiores non fuerint effecti, vt conſtat ex ijs, quæ habentur ex Molina de cõtract. diſp. 350. ſub num. 5. ſiquidẽ huiuſmodi campſores nõ tenentur reſtituere ratione iniuſtæ acceptionis, eo quòd bona fide contraxerunt: ergò tenentur ratione rei acceptæ, quatenus facti ſunt locupletiores; Vndè ex hoc infert ipſe Molina quòd qui in vendendo bona fide, ac ignoranter latitudinem iuſti pretij exceſsit, exceſſum bona fide conſumptum non tenetur, reſtituere, niſi in quantum ex illo contractu factus eſt locupletior. Imò ſi res ex huiuſmodi cãbijs quæſita ſit fructifera, vt quia campſuarius pro intereſſe cãbij ſoluit equum, boues aut
11 fundum, tunc campſor percipiendo ex eis fructus bona fide, ſuos ſibi facit: ſiquidem probabilis ignorantia, ſeu error, & bona fides ſunt ſatis ad fructus acquiſitionem iuxta ea quæ docet Couar. lib. 1. var. reſol. cap. 3. num. 8. quibus adde Tanner. 2. 2. D. Thom. diſp. 4. q. 7. dub. 3. num. 99.

Sic ampliata limitatur hæc eadem ſentẽ-
12 tia, vt quamuis percepta ex huiuſmodi cãbijs bona fide celebratis ſint reſtitutioni obnoxia; nihilominus cãpſor poſſet ea ſibi retinere ratione lucri ceſſantis, pro rata tamen, qua eiuſmodi intereſſe ex cauſa talis contractus fuerit paſſus. Etenim Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 20. num. 10. ex nõ nullorum ſententia inquit, quòd qui bona fide fecit contractum vſurarium, aut alia ratione iniuſtum, quem ſi talem ſciuiſſet, alium iuſtum proculdubio çelebraſſet, poteſt ratione lucri ceſſantis, veritate comperta, tãtum retinere, quantum cõtracto illo iuſto lucratus fuiſſet. Quam quidẽ ſententiam improbabilem haud eſſe putat Leſſ. ibidem num. 150 ſi limitetur ad illos contractus, in quibus vterque contrahentium cenſetur conſentire in eoſdem titulos, ita vt is, cum quo contrahitur, intendat dare lucrum omni iuſto titulo, quo alter contrahens intendit illud percipere. quod ſatis, eſt ſi implicite id intendant, vt poſt Tanner. loco citato P. Dian. p. 3. reſ. tract. 5. Miſc. reſol. 92. Cęterum

rű ſi id nõ intendant cõtrahentes,nõ video
quomodo campſor ex dictis cambijs bona
fide celabratis,poſsit quęſita ex eis ratione
intereſſe lucri ceſſantis ſibi retinere,licèt re
vera illud fuerit paſſus; quia cum prędicta
cambia ſint vſuraria,quæſita ex eis veniunt
reſtituenda, etiam ſi ratio aliqua intereſſe
concurrat, vt patet ex reſolutis in d.deciſ.
219.ſub num.5.& nos adnotauimus in d.q.
20.ſub num. 10.

Secũdò limitatur concluſio vt locum ſi-
13 bi vendicet,vbi in cambijs, de quibus agi-
tur, campſuarius tempore contractus obli-
gatur ad recãbiendũ per eũdẽ locũ,in quo
fuit celebratus cõtractus primi cãbij; quo-
niam tunc cambia eſſent manifeſtè ſicca,&
vſuraria. Etenim ſtante tali obligatione, li-
cèt tales contractus à contrahentibus no-
minentur cambia, in re tamen nõ ſunt talia;
ſed eſt mutuum reddẽdum cum lucro in lo-
co celebrati cõtractus ſub pallio recambij,
vt expreſsè colligitur ex noſtra Extrauag.
in illis verbis; *Pecunia ibi denique cum inte-
reſſe repoſcitur,vbi contractus fuerat celebra-
tus:nam inter dantes, & accipientes vſque à
principio ita conuenerant, &c.* Siquidem ad
iuſtitiam cambij cum recurſa exigitur,vt re-
14 cambium fiat ad inſtantiam cãpſuarij, cùm
id fieri non poſſit, niſi propter charitatem,
& amorem erga campſuarium; ſecus autem
ſi fieret gratia campſoris,aliàs diceretur ſic-
cum, vt latè habetur ex Scac.de commerc.
& camb.§.1.q.7.p.3. limit.15.& Iuſtin.de
contin.camb.q.9. ſub num.10.

Vndè ſi in cambijs, de quibus eſt cõtro-
15 uerſia,campſuarij nõ obligantur ad recam-
bium per locum celebrati contractus,quęſi-
ta ex eis bona fide celebratis vigore ſupra
relatæ cõſuetudinis, ante declarationẽ no-
uiſſimè factam per ſupra relatam Sacram
Congregationem,probabiliter dici poteſt,
non eſſe reſtitutioni obnoxia. Nam ante di-
ctam declarationẽ erat probabilis Docto-
rum ſententia docens dicta cambia eſſe iu-
ſta dum campſuarij non obligantur ad re-
cambiendum per locũ in quo fuit celebra-
tum primum cambium, vt teſtatur Filliuc.
tom.2.qq.moral. tract.35.p.2. de camb.c.
8.q.4.cõcl.3.in fin. ſub num.436. & habet
pro ſe Doctores magni ponderis, nempe
Nauar.conſil.31.lib.5.de vſur. in noua im-
preſſione,& in antiqua,conſ.1.eod. tit. Bo-
ninſ.cap.7.de cãb.num.7.8.& 9.Salas eod.
tract.dub.12.num.2.Scac.de commerc. &
cãb.§.6.Gloſ.1.num.43.Leſſ.lib.2. de iuſt.
& iur.c.23.dub.7.num.7. Salon. de camb.
q.4.ar.2.cõtr.12. & alios quos refert Fil-
liuc.loco citato, num. 431. Etenim ad fa-
16 ciendam opinionem probabilem ſatis eſt
auctoritas Doctoris valdè periti, & bonæ
conſcientiæ, vt habetur ex Nauar.in Man.
cap.27.num.288.cum alijs, quos refert, &
ſequitur Filliuc.tom.2.qq. moral. tract.21.
cap.4.q.4. num.134. eò maximè, quando
probabilibus corroboratur rationibus, &
reſpondetur ad argumenta in contrarium,
prout Salas loco citato, & allij in caſu no-
ſtro. At qui ſecundum opinionem probabi-
17 lem iudicat, vel alio modo operatur, pru-
denter agit, & excuſatur etiam in damnum
alterius,vt poſt alios Sayr.lib.1.Clauis reg.
cap.11. ſub num.13. atque adeo excuſatur
à culpa,& à reſtitutione,vt patet ex tradi-
tis per eundem Sayr.loco citato, ſub num.
14.cũ plur.ſeq.Sanch.Salas,& alios, quos
refert, & ſequitur Bonac. de legib. diſp.1.
q.4.pun.9.ſub num.15. verſ. Dixi in ſepti-
ma illat. & eo maximè, quia ſententia pro-
babilis in caſu de quo agitur habet ſecum
conſuetudinem ſibi annexam: ſiquidem illa
18 ſententia probabilis eſt tenẽda,quam con-
ſuetudo approbat,vt per Afflict. deciſ.173.
num.2.& 3.& alios, quos refert, & ſequi-
tur Tuſch.ver.Opinio,concl.153. nam cõ-
ſuetudo eſt optima legum interpres; & pro-
19 pterea quando lex eſt dubia recurrendum
eſt ad conſuetudinem loci, & ſi de ea appa-
reat,non eſt recedendũ ab intellectu,quem
conſuetudo tribuit, etiam ſi ex poſt facto
appareat,quod talis intellectus in ſe non ſit
bonus,vt habetur ex Panor. in c. cum dile-
ctus,ſub num.7.de conſuet.

Nec obſta ſi dicatur,quòd talis cõſuetu-
20 do ſit contra legem naturalem, qua prohi-
bentur vſuræ, atque adeo cambia ſicca, &
vſuraria, de quibus agitur: at contra legem
naturalem, & Diuinam non datur conſue-
tudo cap.quæ contra cap.mala, & cap.fru-
ſtra,8.d.quoniam reſpondetur, conſuetudi-
21 nem non induci contra legem naturalem,
ac Diuinam certam: ſecus autem ſi dubia
ſit, vt in caſu noſtro ante declarationem

Sa-

Digitized by Google

Sacræ Congregationis; quoniam tunc per conſuetudinem rectè interpretatur, vt habetur ex Panor. in c. 1. de iudic. & Nauar. in Man. cap. 27. num. 285. & 286. Dixi, *ante declarationem Sacræ Congregationis*. Quoniam poſt declarationem, ſententia, quòd prædicta cambia ſint licita amiſit probabilitatem, & non dicitur amplius probabilis iuxta ea, quæ habentur ex Bonac. de legib. diſp. 2. q. 4. pun. 9. ſub num. 17. in fin. Vndè licèt contrahentes poſt dictam declarationem non excuſarentur; excuſantur tamen, qui cõtraxerunt ante declarationem ipſam: eo quòd dicta cambia non ſunt manifeſtè ſicca, & vſuraria, nec manifeſtam continent iniuſtitiam, vt latè probat Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 8. ſub num. 436. in fin. & 437. Et re vera hæc limitatio videtur procedere citra dubitationem aliquam ſi legitima concurrat præſcriptio, vt infra q. ſeq. latius, Deo duce, dicemus.

Ad argumentum ex Nauar. & alijs, re-
22 ſpondetur, quòd prædicti Doctor. loquuntur de contractu certè, & non dubiè vſurario; & non dicunt, conſuetudinem excuſare contractum ab eiuſdem nullitate, & ex vſurario illum facere non vſurarium; ſed excuſare tantum bona fide contrahentes à peccato, & reſtitutione, ſi aliqua ratio lucri ceſſantis concurrat, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, limit. 1. quod nos non negamus. Ad tex. in l. quid ſit fugitiuus, §. apud labeonem; & ad confirmationem ex c. Capellanus, dicitur, quod conſuetudo excuſat à culpa, & à pęna; non autem à reſtitutione, niſi adſit aliqua ratio intereſſe, vt patet ex traditis in d. limit. 1. vel ageretur de contractu non certò, ſed dubię vſurario, & probabiliter licito, iuxta ea, quæ ſupra cumulauimus, limit. 2.

An quæſita ex cambij, quæ per Sacram Congregationem declarata fuerunt non ſubſiſtere, poſſint retineri, et non reſtitui ratione alicuius præſcriptionis. Q. XLV.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio, & allegatio bonæ fidei nihil operantur in materia vſurarum.*

2 *Penſionum perceptarum ex contractu cenſuali nullo, quia vſurario reſtitutionem non excuſat earum conſumptio, nec bona fides, nec præſcriptio, nec allegatio bonę fidei, nec æquitas, l. eurabit.*

3 *Ignorantia iuris impedit præſcriptionem, & num. 11.*

4 *Præſcriptio, ſeu vſucapio quatuor exigit ad ſui inductionem.*

5 *Vſura eſt rapina.*

6 *Cambia, quæ per Sacram Congregationem nouiſſimè declarata ſunt non ſubſiſtere, ſunt in duplici differentia.*

7 *Quæſita ex cambijs ſiccis, & certò vſurarijs ante declarationem Sacræ Congregationis ſunt reſtitutioni obnoxia, non obſtante quacunque conſuetudine, ſeu præſcriptione, & vſucapione.*

8 *Bona fides ad præſcriptionem requiſita debet eſſe probabilis.*

9 *Contra legem naturalem, ac Diuinã certam, ſicut non poteſt induci conſuetudo, ita etiam non poteſt induci præſcriptio.*

10 *Quæſita ex cambijs ſiccis, & vſurarijs, quæ ante declarationem S. Congr. nõ erant certò vſuraria; ſed dubiè tãtùm, poſſunt legitima præſcriptione, ſeu vſucapione retineri.*

11 *Ignorantia iuris dubij ſatis eſt ad inducendam præſcriptionem: non autem ignorantia iuris clari.*

12 *Titulus ad præſcriptionem ſufficiens non eſt opus, vt ſit verus; ſed ſatis eſt ſi ſit coloratus, aut præſumptus: qui quidem nec èxigitur in præſcriptione 30. vel 40. annorum.*

13 *Præſcriptione 30. vel 40. annorum tollitur omnis actio.*

14 *Furtum quodcunque eſt fraudulentum.*

15 *Quæſita ex cambijs ſiccis, quæ ante declarationem Sacræ Congregationis nõ erant certò vſuraria, ſi ſunt res mobiles vſucapiuntur ſpacio trium annorum inter præſentes, & quatuor inter abſentes: ſi verò ſint res immobiles præſcribuntur ſpacio 10. annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes.*

16 *Res mobiles ſpacio trium, vel quatuor annorum vſucapiuntur: immobiles verò ſpacio 10. vel 20. præſcribuntur.*

17 *Præſcriptio, ſeu vſucapio triennalis, vel quadriennalis habet locum etiam contra Eccleſiam Romanam.*

18 *Præ-*

18 *Præſcriptio rerum immobilium contra Eccleſiam debet eſſe 40.annorum, & contra Eccleſiam Romanam 100.*

19 *Præſcriptio,ſeu vſucapio fuit introducta, ne dominia rerum ſint in incerto: & quando ſuas habet conditiones liberat à reſtitutione quoad vtrunque forum.*

20 *Quæſita ex contractu nullo,& certo vſurario non poſſunt præſcribi: ſecus ſi contractus certò,ſed dubiè tantùm ſit vſurarius.*

21 *Bona fides improbabilis an ſatis ſit ad præſcriptionem 30.vel 40.annorum.*

22 *Ignorantia iuris dubij non impedit præſcriptionem;ſed tantùm iuris clari,& num.11.*

IN hac difficultate videtur prima facie
1 negatiuè reſpondendum eſſe:nam cùm
dicta cambia ſint declarata non ſubſiſtere,
eo quòd ſint ſicca,& vſuraria,vt ſupra oſtē-
dimus, q.43. percepta ex eis cùm fuerint
percepta in cauſam vſuræ, nunquam tran-
ſeunt in dominium recipientis, vt patet ex
communi ſententia tùm Theologorum,tùm
etiam Canoniſtarum, de qua Couar. lib.3.
var.reſol.cap.3.num.6. verſic. Sed ad id:&
ideò tanquam res aliena veniunt reſtituen-
da,non obſtante quacunque præſcriptione;
quoniam in materia vſurarum nec præſcri-
ptio, nec allegatio bonæ fidei aliquid ope-
rantur,vt per Alex.conſ.121.num.11. cum
plur.ſeq.lib.4. Dec. in l.petens, C.de pact.
Gabr.de præſcr.concl.4. num.12. & alios,
quos retulimus in noſtris Commentar. ad
Extrauag.Pij V.de cenſib. §.3. q.20. ampl.
3.num.12.& ſeq.vbi probauimus, quòd re-
2 ſtitutionem penſionum perceptarū ex cen-
ſuali contractu nullo,quia vſurario,non ex-
cuſat earum conſumptio, nec bona fides,
nec præſcriptio, nec allegatio bonæ fidei,
nec æquitas, l.curabit, C. de action. empt.
quia lex illa intelligitur, vbi res, cuius pre-
tium eſt retentum,eſt fructifera. Confirma-
tur, quoniam percepta ex huiuſmodi cam-
bijs ſiccis, & vſurarijs ſupponimus fuiſſe
percepta ex iuris ignorantia: eo quòd ante
declarationem per Sacram Congregatio-
nem probabiliter exiſtimabantur cambia
ipſa licita,at ignorantia iuris non eſt ſatis ad
3 præſcribendum, imò impedit præſcriptio-
nem,vt in l.ita iuris, ff. de iur. & fact.ignor.
ita ſe habente, *Iuris ignorantia in vſucapione
negatur prodeſſe, facti verò ignorantiam pro-
deſſe conſtat.* idem habetur in l.nunquam, ff.
de vſucap.in illis verbis, *Nunquam in vſu-
capionibus iuris error poſſeſſoribus prodeſt.*
Denique ad alicuius rei præſcriptionem,ſeu
4 vſucapionem quatuor copulatiuè requirū-
tur,nempe bona fides, iuſtus titulus, conti-
nuata poſſeſſio, & quòd res non ſit vitioſa,
vt in §.furtiuæ quoque res, & ibi Gloſ. &
Doctor. in Inſt.de vſucap. at in caſu noſtro
agitur de re vitioſa, affecta vitio furti, ſeu
rapinæ cùm vſura non ſit aliud quàm rapi-
5 na,vt in c. ſi quis vſuram, 14.q.3. Deficit
etiam iuſtus titulus,cum vſurarij contractus
nullus ſit titulus:non ergo quæſita ex dictis
cābijs retineri poſſunt vigore alicuius præ-
ſcriptionis,ſeu vſucapionis;ſed ſunt omnino
reſtitutioni obnoxia.

Pro determinatione huius difficultatis,
6 eſt adnotan. quòd cambia,quæ per Sacram
Congregationem declarata fuerunt non
ſubſiſtere,licèt ea omnia declarata ſint non
ſubſiſtere,quia ſint ſicca,& vſuraria, vt oſtē-
dimus ſupra quæſt.43.nihilominus illorum
quędam vſuraria ſunt manifeſta, qualia in
primo,ſecundo, & quarto caſibus ſupra re-
latis q.42.in quibus obligatur campſuarius
ad recambiendum per locum celebrati cō-
tractus primi cambij: ſiquidem, ſtante tali
obligatione, campſor manifeſtè conuinci-
tur voluiſſe mutuare ſub lucro, & non cam-
bire, vt patet ex illis noſtri §.verbis. *Pecunia
ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi con-
tractus fuerat celebratus; nam inter dantes, &
accipientes vſque à principio ita conuenerant,
&c.* ad iuſtitiā enim cambij cum recurſa ex-
poſtulatur, vt recambiū fiat ad inſtantiā cā-
pſuarij cū id fieri poſſit,vt aliàs diximus,niſi
ob charitatē, & amorē, erga campſuarium,
vt latè habetur ex Scac. de commerc. &
camb.§.1.quęſt.7.p.3.limit.15.& Iuſtin.de
contin. camb. q.9. ſub num. 10. Quædam
verò cambia vt ſupra declarata,ante decla-
rationem non erant manifeſtè vſuraria, ſed
talia tantùm dubiè, vt ſunt cambia, in qui-
bus habetur recurſus ad campſorem,vel ad
eius correſpondentem, qui cambium ſol-
uat ex pecunia campſoris:ſed campſuarius
non obligatur ad recambiendū per locum
celebrati contractus primi cambij, vt colli-
gitur ex determinatione tertij,& quinti ca-

ſuum

ſuum, de quibus d.q.42. etenim ante dictã declarationem probabilis erat ſentẽtia eorum, qui dicebãt, cambia huiuſmodi eſſe licita, vt ſupra oſtendimus, q. præcedenti, limit.2. His breuiter ſic adnotatis, ſit

Prima Concluſio.

7 QVæſita ex cambijs ſiccis, ac certò vſurarijs ante declarationem Sacræ Cõgregationis ſunt omnino reſtitutioni obnoxia, non obſtante quacunque conſuetudine, ac præſcriptione, ſeu vſucapione. Pro hac concluſione faciunt rationes, quas ſupra retulimus: ſiquidem quæſita ex contractibus certò vſurarijs veniunt reſtituenda, non obſtante quacunque præſcriptione: quia præſcriptio huiuſmodi licèt habeat bonam fidem; nihilominus hæc bona fides non eſt ſatis cùm ſit improbabilis: bona fides enim ad
8 præſcriptionem requiſitam debet eſſe probabilis, vt quia ſit iuris dubij, ſeu obſcuri, vt infra dicemus. His adde ea, quæ nos adnotauimus in noſtris Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. § 3. q.20. num.1.2. & 12. cum plur. ſeq. ſiquidem tradita ibi intelligenda ſunt de pẽſionibus perceptis ex contractu cenſuali certò vſurario; quia contra legem naturalem, & Diuinam certam ſicut non poteſt induci conſuetudo, vt in c.
9 mala, & c.fruſtra, 8. diſt. & Nauar. in Man. c.27. num.281. & 282. ita etiam non poteſt induci præſcriptio, cùm non detur conſuetudo citra præſcriptionem aliquã: eo quòd omnis conſuetudo, vt obligationem inducat, debet eſſe rationabilis, & præſcripta, vt in c.fin. & ibi Panor. & alij, de cõſuetudine.

Secunda Concluſio.

10 QVæſita ex cambijs ſiccis, & vſurarijs, quæ ante declarationem Sacræ Cõgregationis non erant certò vſuraria, ſed dubiè tantùm, vt ſupra adnotauimus, poſsũt legitima præſcriptione, ſeu vſucapione retineri, atque adeo ex eis quæſita ante dictã declarationem ex vi legitimæ vſucapionis, ſeu præſcriptionis, non ſunt reſtitutioni obnoxia. Probatur concluſio ex eo, quòd hoc caſu concurrunt omnia requiſita ad veram, ac legitimam præſcriptionem. Concurrit enim bona fides probabilis, cũ ante dictam declarationem cambia prædicta erãt dubiè vſuraria, & erant opiniones ex vtraque parte probabiles, vt ſupra diximus: ſiquidem licèt ignorantia iuris clari impediat præ-
11 ſcriptionem, cùm nõ inducat bonam fidem probabilem, ſed omninò improbabilem: nihilominus ignorantia iuris dubij cũ ſit probabilis, & ex ea proueniat bona fides probabilis, hæc ſatis eſt ad præſcriptionem, vt habetur ex Panor. in c. de quarta, num.12. vbi etiam Felin. de præſcript. c. cùm dilectus, de conſuetud. Couar. in reg. poſſeſſor, num.9. de regul. iur. in 6. Molin. tom. 1. de Iuſtit. & iur. tract.2. diſp.64. & Sayr. lib.9. Clauis Reg. c.12. num.23. cum alijs, quos allegat. Secundò concurrit iuſtus titulus, nempe titulus pro cambio, qui titulus ſecũdum ſe iuſtus eſt, & talis à contrahentibus æſtimabatur, atque adeò ſatis eſt ad præſcriptionem inducendam: ſiquidem titulus ad
12 præſcribendum neceſſarius non eſt opus, vt ſit verus: is enim, qui verò titulo aliquid poſsidet, re vera dominium, aut quaſi dominium, vel ius in re habet: & ideò ita poſſidens præſcriptione non indiget, vndè titulus ad præſcriptionem inducendam requiſitus, ſatis eſt, quòd ſit coloratus, ſeu præſũptus: ita vt quantum eſt ex ſe ſit verus; ſed propter circumſtantiam, quam habet adiũctam, & quæ per probabilem ignorantiam ignoratur, deſinit eſſe verus, qui cùm verus exiſtimetur, quamuis in rei poſſeſſorem dominium non transfert; transfert tamen vſucapiendi facultatem, vt habetur ex Molina de iuſt. & iur. tom.1. tract.2. diſp.64. in prin. Sayro lib.9. Clauis Reg. c.12. ſub num.11. qui tamen titulus non exigitur in præſcriptione 30. vel 40. annor. vt nos latè de hac re egimus in dictis noſtris Comment. §. 3. q.20. num.16. & 17. vbi etiam oſtendimus, poſſe reditus præſcribi ſpacio 30. annorum, licèt ex contractu nullo, quia vſurario percipiantur; quia ſpacio 30. vel 40 annorum
13 tollitur omnis actio, vt in l.ſicut, de præſcr. 30. vel 40. annor. Tertiò concurrit continuata poſſeſſio, de qua dicemus concl. ſeq. Et denique res non eſt vititioſa: quoniam hoc caſu non eſt affecta vitio furti, nec violentiæ: ſiquidem nos ſupponimus, cambia, de quibus agitur fuiſſe celebrata bona fide citra omnem dolum, & fraudem, & ſponte à contrahentibus exiſtimantibus licitè con-

trahere. Vndè quæſita ex dictis cambijs non poſſunt dici quæſita nec ex furto, nec
14 rapina;nam omne furtum eſt fraudulentum vt in l. 1. ff. de furt. & non eſt rapina citra violentiam, vt in §. 1. & toto titulo, in Inſt. de vi bonor. raptor. & in l. 1. & tot. titulo, C. eod.

Tertia Concluſio.

Quæſita ex cambijs, quæ ante declarationem Sac. Congreg. non erant certò vſuraria, ſed dubiè tantùm, ſi ſint res mobiles præſcribuntur, ſeu vſucapiuntur ſpacio trium annorum inter præſentes. & quatuor annorum inter abſentes: Si verò ſint res immobiles, præſcribuntur per longi temporis poſſesſionem, nempe ſpacio decem annorũ inter præſentes, & viginti inter abſẽtes. Hæc concluſio patet ex l. vnic. C. de vſuc. trãsfor. & §. 1. in Inſt. de vſucap. vbi res mo-
15
16 biles triennio inter præſentes, & quadriennio inter abſentes; & res immobilis decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes vſucapiuntur; quæ quidem rerum mobilium vſucapio triennalis, vel quatrien-
17 nalis habet locum etiam contra Eccleſiam Romanam, vt poſt quamplurimos relatos à Sayr. lib. 9. Clauis Reg. c. 12. num. 25. quod verum eſt ſi titulum habeat: quòd ſi careat titulo exigitur poſſeſſio 30. annor. l. ſicut, & l. ſi quis emptionis, C. de præſcr. 30. annor.
18 Immobilium verò præſcriptio contra Eccleſiam debet eſſe 40. annorum: & contra Eccleſiam Romanam centum, vt in auth. quas actiones, C. de Sacroſ. Eccl. Dicuntur autem eſſe abſentes, vel præſentes quoad rem noſtram attinet, qui ſunt in eadẽ Prouincia, vel Ciuitate: vel in diuerſa Prouincia, vel diuerſa Ciuitate, vt per Gloſ. in l. cùm in longi, C. de præſcr. long. temp. Fuit
19 denique introducta præſcriptio, ſeu vſucapio, ne dominia rerum ſint in incerto, & quando ſuas habet conditiones liberat à reſtitutione eorũ, quæ per præſcriptionem quæruntur non ſolùm quoad forum exterius; ſed etiam quoad forum interius, vt habetur ex Molina tomo 1. de Iuſtit. & iure tract. 2. diſp. 61. Couar. in regula poſſeſſor, p. 3. §. 2. num. 1. & 2. de regul. iur. in 6. cum alijs relatis à Sayro, loco citato.

Ad contraria modo patet reſponſio ex dictis.

Ad primum reſpondetur ex prima con-
20 cluſione: tunc enim percepta ex cõtractu nullo, quia vſurario ſunt reſtitutioni obnoxia, non obſtante quacunque præſcriptione, quando contractus eſt certò vſurarius: ſecus autem ſi probabilis ſit ſententia, quòd non ſit talis, vt ſumus in caſu, de quo agitur. Imò quia præſcriptio 30. ſeu 40. annorum non exigit titulum, ſi concurrat bo-
21 na fides posſidentis, etiam improbabilis, arbitror ad eam inducendam fortè ſatis eſſe, quoniam præſcriptione 30. vel 40. annor. tollitur omnis actio, vt ſupra oſtendimus.

Ad cõfirmationem dicimus, quòd igno-
22 rantia iuris clari impedit præſcriptionem; non autem iuris dubij: & ita intelliguntur iura illa in l. ita iuris, ff. de ver. & fact. ignor. & l. nunquam, ff. de vſucap. vt habetur ex Panor. & Felin. in c. de quarta, de præſcr. & ex alijs à nobis relatis ſupra, concl. 2.

Ad vltimum patet reſponſio ex dictis ſupra in ſecunda concl. in qua probauimus ad præſcriptionem, ſeu vſucapionem inducendam ſatis eſſe titulum coloratum, ſeu præſumptum: & in caſu noſtro ſatis oſtendimus rem non eſſe vitioſam, cum non ſupponamus eã poſſeſſam, nec vim, nec per dolum, & fraudem.

An qui celebrarunt cambia, de quibus agitur, ante declarationem Sac. Congregationis, certò ſcientes eſſe ſicca, & vſuraria, perdant pecunias ad cambium datas, & excludantur à conſecutione intereſſe. Q. XLVI.

SVMMARIVM.

1 *Vbi agitur de obligatione inducenda ſi non valet, quod ago, vt ago, nec valet, vt valere poteſt.*

2 *Donatio ſi non valet vt donatio, nec valere poteſt alio modo.*

3 *Pen-*

3 *Penſiones annuæ ex cenſu nullo, quia vſurario, non debentur, & percepta computantur in ſortem.*

4 Celebrantes *ſcienter cambia ſicca capitale cum intereſſe non amittunt.*

5 *Nemo locupletari debet cum alterius iactura.*

6 *Intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis percipi poteſt ex mutuo; etiam ante moram.*

7 Cambium *ſiccum nihil aliud eſt, quàm mutuum implicitum.*

8 *Pecuniæ datæ ad cambium ſiccum non transfertur dominium penes campſuarium.*

9 Campſuarius, *qui pecunias accipit ad cambium, ſtatim conſtituitur in mora ad illas reſtituendas, citra vllam interpellationem.*

10 Debitor *ſimpliciter ex cõtractu, nõ conſtituitur in mora ante monitionem: non ſic debitor ex diſtractu.*

11 *Mora æquiparatur furto: & debitor moroſus æquiparatur furi.*

12 *Pecunias alienas ſcienter detinens, ſtatim tenetur reſtituere vna cum intereſſe.*

13 *Campſor poteſt ſortem cum intereſſe repetere in cambio ſicco, etiam ſi nullum pactum inierit de ſoluendo intereſſe.*

14 Capitale *cum intereſſe venit reſtituendum campſori, qui ſcienter cambium ſiccum celebrauit in vtroque foro.*

15 *Intereſſe paſſum debetur non ſolùm lege humana; ſed etiam lege naturali, ac Diuina.*

16 *Intereſſe, & capitale debent reſtitui campſori, qui dedit pecuniam ſcienter ad cambium ſiccum, etiam ſi probari non poſſet; dummodo campſuarius ſciat, quod campſor illud verè fuerit paſſus.*

17 *Coram* Deo *non attenditur, quod probatur, ſed rei veritas.*

18 *Capitale vna cum intereſſe aliquando venit reſtituendum, etiam ſi campſuarius non fuerit in mora reſtituendi pecuniam cambio ſicco acceptam.*

19 *Plus valet, quod verè agitur, quàm quod ſimulatè concipitur.*

20 *Simulatio in contractibus toleratur citra tamen iniuſtitiam.*

21 *Campſor poteſt dare pecuniam ſuam cambio ſicco, obligando campſuarium ad intereſſe: ſicut mutuans poteſt obligare mutuatarium ad intereſſe.*

22 *Campſor ex cambio ſicco ita demum poteſt repetere intereſſe, ſi campſuarius ſciat, vel ſcire debeat, cambium eſſe ſiccum, & pecunias adhuc detinet.*

23 *Cambium ſiccum aliquando reſoluitur in mutuum cum intereſſe.*

24 *Campſori, qui ſuas pecunias dedit ad cambium ſiccum capitale, capitale vna cum intereſſe, ſi illas dediſſet cambio reali, aut in alia iuſta negotiatione implicaſſet: aliàs ſecus.*

25 *Vſurarij in Regno Neapolitano plectuntur pœna confiſcationis bonorum.*

26 *Vſura de iure eſt punibilis.*

27 *Vſurarius punitur, ſiue vſuras exegerit, ſiue non exegerit, & vſurarium tantum contractum celebrauerit.*

28 *Vtile per inutile non vitiatur.*

29 *Campſor agens in iudicio ad vſuras conſequendas ex cambio ſicco perdit capitale vna cum intereſſe, iuxta municipales leges.*

30 *Regula, ſi non valet quod ago, vt ago, valeat vt valere poteſt qualiter eſt intelligenda.*

31 *Pecunia data ad cambium ſiccum remanet apud campſuarium ſine titulo, ſicut apud furem.*

32 *Pecunia data ad cambium qualiter dicatur permanere apud campſuarium tanquam mutuum declaratur.*

IN hac re Caiet. de camb. cap. 1. num. 4.
1 verſ. Iniuſta, Sot. lib. 6. de Iuſtit. & iur. q.
13. ar. 1. concl. 3. col. 3. & non nulli alij dãnant cambia ſicca tanquam vſuraria; verùm nihil dicunt de ſoluẽdo aliquo intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis; atque ideò videntur velle, quòd dans cambio ſicco nulliter, ac vſurariè, perdat pecunias ad cambium datas, & excludatur à conſecutione intereſſe. Probatur hæc opinio ex eo quòd vbi agitur de obligatione inducenda ſi non valet quod ago, vt ago, nec valet vt valere poteſt, vt habetur per Bart. in l. 1. §. ſi quis ita, num. 5. vbi etiam Iaſ. num. 6. not. 6. & alij, ff. de verb. obligat. Couar. lib. 2. var. reſol. cap. 16. ſub num. 15. & Rota Diuerſ. deciſ. 366. num. 31. p. 1. vbi id probat, quòd
2 ſi donatio non valet, vt donatio, nec poteſt valere alio modo propter reſiſtẽtiam legis: ergò prædicta cãbia nulliter, & vſurariè celebrata ante ſupradictã S. Cõg. declarationẽ per cõtrahentes certò ſciẽtes ea eſſe ſicca, & vſuraria, ſi non valent vt cambia, nec etiam valida eſſe poſſunt vt mutuum, aut vt

alius contractus cum conſecutione intereſ-
ſe; atque ideò qui ſcientes eſſe vſuraria hu-
iuſmodi cambia celebrarunt, perdunt pe-
cunias ad cambium datas, & excluduntur à
conſecutione intereſſe tàm lucri ceſſantis,
quàm damni emergentis. Confirmatur hęc
3 ſententia ex ijs, quæ adnotauimus in Com-
ment.in Extrauag. Pij V. de cēſib. §. 3. q. 20.
num. 1. cum plur. ſeq. vbi plures deciſiones
Rotæ Romanæ oſtendimus, quòd ex con-
tractu cenſuali nullo quia vſurario penſio-
nes annuæ non debentur, ſed computantur
in ſortem: quia pretium cenſus eo casú re-
manet penes cenſuarium tanquam purum
mutuum: nec dominus cenſus pecuniarum
dominium amiſit. Idem dicendum eſt de
societate officij quando eſt nulla, seù fi-
ctitia; quia reſoluitur in purum mutuum,
à quo citra vſuram nihil percipi poteſt, vt
conſtat ex Rot. Diuerſ. deciſ. 192. num. 1.
p. 1. deciſ. 291. num. 1. deciſ. 336. num. 5.
& num. 1.

His tamen non obſtantibus, oppoſitam
4 ſententiam arbitror de iure veriorem eſſe,
quam colligo ex traditis per Scac. de com-
merc. & camb. §. 1. q. 7. par. 2. ampl. 20. &
Molſ. p. 2. suæ ſum. tract. 12. c. 7. num. 106.
& 107. dicētes, celębrantem cambium ſic-
cum, ac vſurarium non amittere ſuam pe-
cuniam, nec intereſſe. Probatur hæc ſentē-
tia primò quia ſi campsor in caſu, de quo
agitur, excluderetur à ſuis pecuniis, & inte-
reſſe, tūc ſequeretur, campſuarium locuple-
5 tari cum alterius iactura, quod eſt contra
tex. in l. nam hoc natura, ff. de cōdit. indeb.
vt igitur abſurdum reijciatur, dicendum eſt,
quòd ſi contractus cambij cum eius lucro
ſit inualidus, & vſurarius reduci debeat ad
contractum mutui cum intereſſe. Secundò
6 ex mutuo explicito percipi poteſt intereſſe
lucri ceſſantis, ac damni emergentis, etiam
ante moram, vt habetur ex Nauar. in Man.
c. 17. ſub num. 297. §. Tertiò dico, & in c. ſi
fœneraueris, not. 15. ſub num. 42. verſ. Ter-
tiò inter omnes, 14. q. 3. Couar. lib. 3. var.
reſol. c. 4. ſub num. 5. verſ. Sextò ex his, To-
let. lib. 5. ſuæ ſum. c. 33. num. 2. verſ. Conue-
niunt tertiò, Scac. de commerc. & camb. §.
1. q. 7. p. 2. ampl. 8. num. 178. & 183. verſic.
Concludo ſecundò, & ex alijs: ergò idē di-
cēdum eſt de cambijs ſiccis, & vſurarijs, de
quibus agitur, vt ex eis percipi poſſit inte-
reſſe lucri ceſſantis, & repeti pecunia cābio
data; cùm cambium ſiccum nihil aliud ſit,
7 quàm mutuum implicitum, vt ſupra adnota-
uimus, ante q. 1. & in proem. q. 12. & taciti,
& expreſſi eadem eſt virtus, l. cùm quid, ff. ſi
cert. pet.

Tertiò pecuniæ datæ ad cambiū ſiccum
8 non transfertur dominium penes campſua-
rium accipientem, ſicut pretij cenſus vſura-
rij non trāsfertur dominium in cenſuarium:
ſiquidem in vtroque caſu deeſt titulus, qui
ſatis ſit ad dominij trāslationem, cùm vter-
que cōtractus ſit nullus, vt nos probauimus
in dictis noſtris Commentar. §. 3. q. 20. ſub
num. 1. & 2. Ergò qui ſcienter pecunias ex
9 cambio ſicco recepit, ſi ſtatim nō reſtituat,
conſtituitur in mora citra vllam interpella-
tionem. Etenim licèt is, qui eſt debitor ſim-
10 pliciter ex contractu, vel quaſi, & nō ſoluit,
non dicatur in mora, niſi ſit monitus ad ſol-
uendum, vt rectè inquit Azor. p. 3. Inſt. mo-
ral. lib. 4. de reſtit. c. 35. q. 2. nihilominus le-
cus dicendum eſt de eo, qui eſt obligatus
reſtituere ex diſtractu, ac ex contractu reſo-
luto, & nullo, vt latè probat Scac. de com-
merc. & cāb. §. 1, q. 7. p. 2. ampl. 8. num. 193.
& 194. Quòd ſi is, qui accepit pecunias ad
cambium ſiccum ſi ſtatim non reſtituat, effi-
citur debitor moroſus, proculdubio tenetur
ad intereſſe tùm lucri ceſſantis, tùm etiam
damni emergentis; quoniam ratione moræ
deberi huiuſmodi intereſſe, Doctores com-
muniter docent: ſiquidem mora æquipara-
11 tur furto, atq; ideò moroſus debitor ęqui-
paratur furi: & propterea ſicut fur tenetur
rem furtiuam vna cum intereſſe reſtituere,
ita & moroſus debitor, vt poſt alios probat
idem Scac. d. ampl. 8. num. 100. Denique,
cæteris prætermiſſis, qui alienas pecunias
12 ſcienter citra iuſtum titulū detinet, eſt om-
nino ſimilis malę fidei poſſeſſori; atque ideò
ſine alia mora, & interpellatione tenetur re-
ſtituere pecunias ipſas vna cum intereſſe lu-
cri ceſſantis, quod Dominus pecuniarum
facere potuiſſet, ſi pecunias prædictas ha-
buiſſet; ergò idem dicendum eſt in caſu, de
quo agitur, vt accipiēs pecunias ad cābiū,
cùm ſine iuſto titulo ſcienter alienas pecu-
nias detineat, teneatur nō ſolùm illas reſti-
tuere, verū etiā, & intereſſe tā lucri ceſsātis,
quā damni emergētis. Ita Scac. loco citato,
num. 206. vſque ad num. 221. quibus adde,

quæ

Digitized by Google

quę ex eodem Scac.habentur d.q.7.par.3. lim.7.& par.2.ampl.20.num.19. cum plur. ſeq.

Ampliatur hæc concluſio primò, vt ca-
13 pitale vna cum intereſſe lucri ceſſantis, ac damni emergentis debeatur campſori ex cambio ſicco, etiam ſi nullum pactum de intereſſe fecerit: quia cambium cùm ſit nullum, & campſuarius ſtatim conſtituatur in mora, ſi pecuniam receptam ad cambium, ſic capitale non reſtituat, perinde eſt, ac ſi pactum initum fuerit de ſoluendo intereſſe: ſiquidem intereſſe ratione moræ debetur cuilibet creditori citra vllum pactum, cùm mora, & pactum in hoc æquiparentur, vt habetur ex Rot. Diuerſ. deciſ.372. num.6. verſ.Non obſtat quod, & Scac. d.ampl.8. num.98. & 151.

Secundò ampliatur, vt capitale vna cum
14 intereſſe veniat reſtituendum campſori in caſu, de quo agitur, non ſolùm in foro externo; ſed etiam in foro interno: ſiquidem intereſſe ratione moræ debetur etiam in foro conſcientiæ, vt rectè probat Rebuff. in l. vnica, Gloſ.vlt.num.6.ampliat.3.vbi etiam Cagnol.ſub num.46. verſ.Tertiò, & alij, C. de ſent.quæ pro eo,&c. Ioan. Bapt.Lup.in l.curabit, §.6.num.1. C.de action.empt.& Ruin. conſ.103. ſub num.4. verſ. Non obſtat, Rationem autem hanc eſſe volũt; quo-
15 niam intereſſe debetur non ſolùm lege humana, ſed etiam lege naturali, ac Diuina: nam intereſſe eſt damnum, vt in d.l.vnica:& qui dat læſionem, ſeu damnum tenetur ad illius refectionem, etiam ex diſpoſitione legis Diuina, vt patet Exod.cap.22. *Si læſerit quiſpiam agrum, vel vineam, & dimiſerit iumentum ſuum, vt depaſcatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro ſuo, vel in vinea pro damni æſtimatione reſtituet. Et ſi egreſſus ignis, &c.* Quòd ſi de iure naturali Diuino debetur intereſſe; ergò debetur in foro interno, & in foro conſcientiæ: quia ius naturale, & ius Diuinum obligant in conſcientia, vt habetur ex Doctoribus ſupra relatis, & ex Scac.d.ampl.8.num.96.& 97.

Tertiò ampliatur, vt capitale vna cum
16 intereſſe vt ſupra debeatur, etiam ſi nullatenus probari poſſet; dũmodo debitor ſciat, quòd creditor illud verè fuerit paſſus: etenim coram Deo non attenditur, quod pro-
17 batur, ſed rei veritas, vt habetur ex Panor. in c.quia plerique, ſub num.18. & 20. de immun.Eccleſ.Felin.in cap.1. fallent.6.ſub num.40.verſ.Hac fallentia, de conſtit.Nauar.in c.ſi fęneraueris, num.106.in fin.verſ. Quartò quod, 14.q.3. Couar.in c.cùm eſſes, verſ.Sed eſt quæſtio, num.4. in fin. de teſtam.& ex alijs.

Quartò ampliatur, vt capitale vna cum
18 intereſſe debeatur ex huiuſmodi cambijs ſiccis, & vſurarijs aliquando, etiam ſi debitor non fuerit in mora reſtituẽdi pecuniam cambio ſicco, vt ſupra acceptam. Siquidem, ſi qui dedit cambio ſicco, dediſſet indubitanter cambio reali, ac vero, aut alicui iuſtæ negotiationi pecuniam ipſam deſtinaſſet; eo quòd habeat certam, ac paratam occaſionem, & contrahentes de hoc lucro ceſſante intendebant paciſci; verùm credẽtes ſibi conſultius eſſe finxerunt cambium, huiuſmodi intereſſe vna cum capitale proculdubio deberetur ante moram, non vigore cambij, quia cambium eſt ſiccum, atque ideò nullum; ſed vigore contractus mutui, quem in re intendebant contrahere, ſaluo intereſſe: Etenim plus valet, quod verè agi-
19 tur, quàm quod ſimulatè concipitur, vt in rubr.C.plus valere,&c.Et ſimulatio in cõ-
20 tractibus toleratur citra tamẽ iniquitatem, & iniuſtitiam contrahentium, vt rectè probat Scac.de commerc.& camb. §.1. q.7. p.3.limit.7.num.4.& 5.Vndè cùm licitum ſit dare mutuo, & paciſci, vt mutuatarius teneatur vltra ſortem ſoluere totum illud lucrum pro intereſſe, quod mutuans ex cambio reali, aut ex alia iuſta negotiatione, à quibus propter mutuum ceſſauit, conſequi potuiſſet, vt habetur ex Caietan. de camb. cap.1.num.5.verſ.Secundo: Nauar.in c.nauiganti, num.26. & 34. verſ. Decimoſeptimo, de vſur. & in Man. cap. 17. num.292. Fabian.Genu.de camb.num.38. Azor.p.3. Inſtit.moral.lib.10.de camb. cap.9. q.3. & ex alijs. Ergò licitum quoque erit dare pe-
21 cuniam cãbio ſicco cũ obligatione, & pacto de ſoluendo prædictũ intereſſe: nã cãbiũ ſiccũ in re non eſt aliud quàm mutuũ, vt ſupra diximus. Quæ quidẽ ampliatio vera eſt nõ ſolũ quoad forũ exterius, ſed etiam quoad forum interius, etiam ſi intereſſe nullatenus probari poſſit; dummodo ſit verum,

 iuxta

Iuxta ea,quę ſupra adnotauimus,ampliat.2.
& 3.

Sic ampliata limitatur ſupradicta con-
22 cluſio,vt ita demum ex huiuſmodi cambijs
ſiccis, & vſurarijs debeatur intereſſe, vt ſu-
pra,quando,qui recepit pecunias, ſciat,vel
ſcire debeat,cambium eſſe ſiccum,& adhuc
pecunias detinet; quia tunc dicitur eſſe in
mora,cùm mora cauſeatur,quãdo quis ſcit,
vel ſcire debet,ſe debere,vt conſuluit Curt.
iun.conſ.28. num.5. & cùm ſtatim debea-
tur, quod abſque termini præfiſſione debe-
tur,Medin.de reb.reſtitur.q.2. in ſolutione
quarti dubij, verſic. Ad illud: & alij apud
Scac.d.ampl.8.num.193.194.206.& 207.
cum plur. ſeq. ſecus autem ſi credat, cam-
bium eſſe iuſtum; quoniam tunc cum non
fuerit in mora, non tenetur ad intereſſe: eo
quòd intereſſe nõ fuit deductum in pactum;
nam intereſſe non debetur;niſi debitor mo-
neatur de intereſſe, vt habetur ex Azor.
p.3.Inſtit. moral. lib.5. de vſur. cap.5.q.4.
num.1. verſ.Tertia conditio, Salon. 2.2.q.
78.ar.2.contr.9.& ex alijs.Eſt tamen verũ,
23 quòd ſi dans cambio ſicco eo caſu inten-
deret lucrum illud percipere omni iuſto ti-
tulo quo poſſit, & campſuarius conſentiat
ſaltem implicitè, tunc poſſet reſolui cam-
bium illud in mutuum, non ſimpliciter; ſed
in mutuum cum intereſſe, iuxta ea, quæ ha-
bentur ex Leſſ.lib.2.de iuſt. & iur. cap.25.
num.24. Valẽr.2.2.diſp.5. q.24.& 25.pun.
2.& Tolet.lib.5.ſuæ ſum. cap.4. & propte-
rea deberetur campſori intereſſe, ſi paſſus
illud fuerit.

Secundò limitatur, vt campſori debea-
24 tur capitale vna cum intereſſe ex cambio
ſicco,& vſurario, quando cambio reali pe-
cuniam dediſſet, aut alicui iuſtę negotia-
tioni deſtinaſſet, iuxta ea, quæ ſupra dixi-
mus,ampl 4. ſecus autem ſi nolebat nego-
tiari pecuniam alio contractu quàm cam-
bij, & non inueniebat, qui vellet accipere,
vel non inueniebat idoneum accipientem;
atque ideò cambio ſicco dedit idoneo de-
bitori, cambio non indigenti, ſed mutuo, &
ſe obligauit ad intereſſe,ſeu ad lucrum veri
cambij, quoniam tunc cambium eſſet verè
vſurarium cum obligatione reſtituendi to-
tum lucrum: ſiquidem hoc caſu campſor
non eſt paſſus intereſſe, vt rectè declarat
Scac.de commerc.& camb.§.1.q.7. par.3.
limit.7. à num.15. vſque in fin. Imò in no-
ſtro Regno Neapolitano tanquam vſura-
rius poſſet condemnari,ac plecti pœna cõ-
fiſcationis bonorum; atque ideò amitteret
25 non ſolum lucrum,ſed etiam ſortem, & ſic
pecuniam datam cambio per Cõſtitut. Re-
gni, quæ incipit, vſurariorum nequitiam,
de vſur. Et in alijs locis,in quibus nõ extat
talis conſtitutio, venit plectendus pęna ex-
traordinaria arbitrio iudicis, iuxta ea, quæ
habentur ex Iul. Clar. recep. ſent. lib.5.§.
vſura, verſ.Ex hoc: Menoch. de arbitr.iud.
lib.2.cent.4. caſu 398. Siquidem vſuraria
26 prauitas eſt de iure punibilis, vt habetur
per Rot. Diuerſ.deciſ.332.num.3.inter im-
preſſas Lugd. anno 1612. Quam quidem
limitationem puto eſſe veram,ſiue campſor
exegerit vſuras,cùm tunc vſurę delictum ſit
conſumatum, atque ideò non ſolùm puni-
tur ciuiliter ad reſtitutionem vſurarum, ſed
etiam criminaliter: ſiue vſuras non exege-
rit,nec inſtrumento iudicialiter vſus fuerit;
quoniam adhuc puniri debet, cùm vſuræ
27 delictum conſumetur ſola ſpe recipiendi
lucrum ex mutuo vltra ſortem; & exactio
eſt neceſſaria ſolùm, vt poſſit condemnari
etiam ad reſtitutionem, vt poſt alios docet
Scac.d.q.7.p.2.ampl.20.ſub num.30. verſ.
Extende concluſionem. Quod quidem
quomodo procedat, infra latius dicemus,
q.47.concl.1.illat.3. verſ.Illud autem.

Tertiò limitatur, vt tunc debeatur in ca-
28 ſu de quo agitur, capitale cum intereſſe
quoad forum exterius, ſi fuerit legitimè
probatum,reſecatis vſuris: & quando cam-
pſor in iudicio non egerit ad conſequendas
vſuras;ſed tantùm egerit ad conſequendum
capitale vna cum intereſſe,atque ideò fieret
ſeparatio liciti ab illicito: ſiquidem vtile per
inutile non vitiatur, quando vtile ſeparari
poteſt ab inutili,vt in cap.vtile, vbi Dyn.&
alij, de regul. iur. in 6. & nos adnotauimus
in noſtris Commentar.in Bull.Cœn. lib.1.
cap.4.q.7.num.32.ſecus autem ſi campſor
29 ipſe in iudicio egiſſet ad vſuras conſequen-
das, & inſtrumento fuerit vſus; quoniam
tunc perderet nõ ſolùm intereſſe, ſed etiam
capitale, vt habetur ex Ludou. de Rodul.in
cap.cõſuluit,p.2.q.135.in fin. ſub num.34.
Quod verum eſt, vbi adeſt conſtitutio Mu-
nici-

nicipalis id ſtatuens,vt ſupra dixi limit.2.& coram iudice cauſarum agatur criminaliter:ſecus autem ſi agatur ciuiliter; quoniã eo caſu reſecatis, vſuris,condemnatur debitor ad capitale vna cum intereſſe paſſo, vt rectè declarat Scac. d. limit.7. num. 29. & 30. Quomodo autem probetur intereſſe,rectè declarat Scac.d.§.1. q.7. p.2.ampl.8.à num.238.vſque ad num.244.

Quartò limitatur, vt concluſio locum habeat,data ſciẽtia nullitatis cambij ex parte campſuarij tantum, ſecus ſi ex parte vtriuſque,vt patet ex iis, quæ adnotauimus in tractatu de ſociet.lib.2.cap.6.§.2. q.11. con.1.

Reſtat modo, vt ad contraria reſpondeamus.

30 AD primum dicimus, quòd illa regula, *ſi non valet, &c.* licèt in multis verificetur; nihilominus Scac.de commerc. & camb.§.1.q.7.p.3.limit.7.num.5.& 11. inquit, eam non eſſe ſimpliciter veram; quin potius contrariam eſſe communem; atque adeò neutra regula ſimpliciter conſiderata eſt allegabilis ad deciſionẽ cauſarum. Etenim quòd actus valeat eo modo,quo valere potuiſſet,apertè colligitur ex cap. vnico, §. 1.de ſponſal.in 6.vbi licèt matrimonij contractus celebratus verbis ſolemnibus de præſenti requiſitis ad ſubſtantiam cõtractus matrimonialis, non valet ob defectum ætatis contrahentium; valet tamen vt contractus ſpõſalium,qui inter eos fieri potuiſſet. Vndè Iaſ. in l.1.§.ſi quis ita num.23. verſ. Expedita doctrina,ff.de verb. oblig. & poſt eum Rip.ibidem,num.17. verſ. Ego autem ſubijcio regulam:ponunt regulam affirmatiuam generalem,*Si non valet quod ago vt ago, ſemper valet,vt valere poteſt.*

Imò quamuis aſſerere velimus, priorem regulam,eſſe probabilem; Scac. tamen poſt alios,d num.12. eam limitat in duobus caſibus,quorum primus eſt, quando ſub contractu nulliter facto,potuit virtualiter comprehendi contractus non geſtus, etiam ſi agatur de obligatione contrahenda, vt in caſu de quo agitur: quia tunc ſi actus non valuit eo modo,quod fuit factus,valebit, vt fieri potuiſſet, vt in l.ſi tam anguſti, vbi Albet.& alij,ff.de ſeruit.Vndè ſicut cõtractus ſponſalium cùm comprehendatur ſub contractu matrimonij, ſi contractus non valet vt contractus matrimonij, valebit, vt contractus ſponſalium; ita etiam in caſu noſtro, cùm ſub contractu cambij ſicci comprehẽdatur contractus mutui;imò ipsũ cambium ſiccum ſit in re, ſi contractus non valet, vt contractus cambij,valebit vt cõtractus mutui cum intereſſe lucri ceſſantis, aut damni emergentis, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus in 4.ampliat.Secundus caſus eſt quando ſumus in materia fauorabili, vt ſi agatur de validitate contractus matrimonij, vel quia agitur de diſſoluenda obligatione peccatorum: nam tunc ſi actus non valeat eo modo, quo factus fuit, valebit, vt fieri potuiſſet, vt habetur per Iaſ.in d.§.ſi quis ita, num. 19. & alios cumulatos ab eodẽ Scac. loco citato,ſub num.14.qui applicando regulam ad caſum noſtrum,ait,eum eſſe fauorabilem, tùm quia euitatur ſuſpicio vſuræ; tùm quia conſeruatur iuſtitia naturalis, ſeu commutatiua, vt vnus non locupletetur cum alterius iactura: quibus adde, quæ habentur ex eodem Scac.d.q.7.p.2.ampl.20. à num.17.ad 31.

31 Adde, quòd quicquid ſit de ſupradicta regula,ſi demus, dominium pecuniæ acceptæ ad cambium ſiccum,non transferri penes accipientem,ſtante nullitate cõtractus, vt ſupra probauimus, cùm pecunia remaneat penes ipſum accipientem ſine titulo, & cum mora, perinde eſt, ac ſi eſſet penes furem,vt probat Scac.d.ampl.8. num.199. & 211.& propterea ſicut fur tenetur ad reſtitutionem rei furtiuæ vna cum intereſſe, ita etiam is, qui accipit ſcienter pecuniam ad cambium ſiccum.

32 Ad confirmationem dicimus, quòd deciſiones Rotæ non videntur velle, pretium cẽſus inualidi remanere penes cenſuarium purum mutuum, cùm velint, dominium dicti pretij non transferri penes ipſum, ſicut mutui dominium transfertur penes mutuatarium,vt in l.2.§.appellata,ff.ſi cert.petat. ſed dictum pretium remanere penes cenſuarium tanquam mutuum, & ad inſtar mutui; atque ideò vt creditum quodam,iuxta ea, quæ habentur ex Scac. d. ampliat. 8. num.

num.207.cum plur.ſeq.& proptetea ſtante mora in reſtituendo,debetur intereſſe, ſuppoſita ſcientia inualiditatis contractus, iuxta ea,quę ſupra adnotauimus limit.1.Secūdò reſpondetur, quòd dato, & non conceſſo, quòd pretium illud remaneret tanquam purum mutuum penes cenſuarium, id eſſet quando cenſuarius ignoraret nullitatē contractus;quia tunc non diceretur in mora,atque ideò non deberetur intereſſe; niſi contractus bona fide fuerit initus cum intentione lucrandi quocunque iuſto titulo, quo poſſit,per ea, quæ ſupra diximus d.limit.1. Tertiò reſpondetur, quòd licet Rota ibi, & in alijs cauſis, decreuerit, pecuniam receptam ex contractu nullo remanere apud recipientem tanquam purum mutuum; atque ideò ex ea non deberi intereſſe; tamen in multis alijs deciſionibus contrarium reſoluit,vt ait idem Scac.d.ampl.8.num.219. Et denique reſponderi poteſt ex eodem Scac. ibidem, quòd licet auctoritas Rotæ ſit magna; nihilominus non habet vim legis:& eo magis:quia in caſu, de quo agitur, pro,& contra iudicauit.

An celebrantes cambia, de quibus agitur,poſt prædictam Sac. Congregationis declarationem, veniant tanquam vſurarij puniendi: & quæſita ex eis omnino teneantur reſtituere. Q. XLVII.

SVMMARIVM.

1 *Qui declarat nihil noui facit.*
2 *Sacræ Congregationis declarationes non habent vim legis:& num.7. 14. & 15.*
3 *Legem eius proprium eſt declarare, cuius eſt condere.*
4 *Cambia ſicca, de quibus agitur, celebrantes poſt declarationem Sacræ Congregationis, vſurariorum pœnis ſubijciuntur.*
5 *Breue Pij V. pro Bononienſ. circa materiam cambiorum, qualiter ſit intelligendum, declaratur.*
6 *Cambia,de quibus agitur poſtquam fuerunt per Sacram Congregationem declarata non ſubſiſtere,hodie sūt certò ſicca,& vſuraria.*
7 *Sac.Congregationis determinationes à Rom. Pontifice approbatæ, habent vim legis, nec publicatione indigent ſicut leges.*
8 *Cambia ſiсca celebrantes qualiter efficiantur infames,ab officio, & beneficio ſuſpendantur, declaratur.*
9 *Infamiæ notam ab vſurario cōtractam Epiſcopus tollere poteſt:& ad beneficia retinenda diſpenſare; non tamen quoad obtinenda.*
10 *Pœnæ contra vſurarios ſtatuta an locum habeant, etiam ſi vſurarij vſuras promiſſas non dum exegerint.*
11 *Cambia ſicca celebrantes tenentur quęſita ex eis reſtituere.*
12 *Cambia, quæ Sac. Congregatio declarauit non ſubſiſtere, celebrantes, licèt quæſita ex eis teneantur reſtituere;nihilominus aliquādo poſſunt intereſſe repetere.*
13 *Cambia, de quibus agitur, Sacra Congregatio non ſolùm declarauit;ſed etiam decreuit, non ſubſiſtere.*
14 *Sacræ Congregationis determinationes circa cambia,de quibus agitur,habent vim legis.*
15 *Sacra Congregatio licèt non habeat poteſtatem condendi legem; ſi tamen eius determinationes approbentur à Romano Pontifice, habent vim legis.*
16 *Cambiorum iuſtitia,aut iniuſtitia definienda eſt iudicio Theologorum, & Canoniſtarum;non autem iudicio campſorum.*
17 *Cambium factum Theologi, & Canoniſtę citra difficultatem aliquam non percipiunt.*

1 Videtur prima facie negatiuè reſpondendum eſſe: ſiquidem Sacra Congregatio declarat tantùm, cambia huiuſmodi non ſubſiſtere: nec vlterius progreditur, celebrantes ea vſurariorum pœnis ſubijciens, & ad reſtitutionem condemnans: ergò celebrantes dicta cambia poſt prædictam Sac. Congregat. declarationem non poſſunt in plus obligari, ac compelli,quàm ante dictam declarationē tenebantur: quoniam, qui declarat nihil noui facit, l.hæredes palam, ff. de teſtam. c.cùm tu, de vſur. Ioan. Andr. in proœm. Decret. ver.Declaramus,& Panor.in cap.ex parte,ſub num.4.
2 cum alijs ad eum additis, de conſuet. & eo magis quia determinationes Sac. Cōgreg. Conc.Trid. & aliarum eiuſmodi non habēt vim legis, vt latè diſputat Salas, de legib. diſp.

diſp.2. ſec.9. ergo de eis non eſt habenda
maior ratio, quàm reſolutionũ Auditorum
Sacræ Rotæ Rom. quorum decreta ſunt
reſponſa prudentũ. Confirmatur, quoniam
3 eius propriè eſt declarare, cuius eſt conde-
re,l.fin. C.de legib. & c. inter alia, de ſent.
excom. Sed dicta Sacra Congregatio non
habet facultatem condendi leges:ergo nec
declarandi,ita vt eiuſdẽ declaratio cambia
prędicta exercentes ſubijciat vſurariorum
pœnis,& reſtitutioni faciat obnoxios:& eo
maximè, quia à multis campſoribus audiui,
iuſtitiam,vel iniuſtitiam cambiorũ non poſ-
ſe ita rectè cognoſci à Theologis, ac Ca-
noniſtis, ſicut ab ipſis campſoribus cogno-
ſcitur.

His tamen non obſtantibus contrariam
ſententiam arbitror de iure veriorem eſſe.
Pro cuius explicatione ſit

Prima Concluſio.

CElebrantes cambia, de quibus agitur,
4 poſt præfatam Sac. Congregationis
declarationem, ſubijciuntur vſurariorum
pœnis. Hæc concluſio patet ex ijs, quæ ſu-
pra adnotauimus, q.43. vbi concluſimus,
quòd Sacra Congregatio cenſuit, cambia
huiuſmodi non ſubſiſtere; quoniam re ipſa
ſunt ſicca, & vſuraria: nam in eis campſua-
rius,aut obligatur ad recambiendum per lo-
cum celebrati contractus, & tunc cambia
dicuntur apertè,& citra omnem dubitatio-
nem vſuraria, vt oſtendimus ſupra, q. 44.
verſ. Pro determinatione: aut non obliga-
tur ad recambiendum vt ſupra,& tunc licèt
ante dictam declarationem cambia prædi-
cta non fuerint apertè vſuraria, nec euiden-
tem iniuſtitiam continentia, propter quod
non nulli ea iuſta,ac realia exiſtimabant,ad
contraria omnia reſpondentes, vt habetur
ex Ioan.de Salas, de camb.dub.12. & alijs
apud Filliuc.tomo 2.qq.moral. tract.35.p.
2.de camb. cap.8. num.431. & 436. in fin.
nihilominus dicta cãbia hodie poſt dictam
declarationem, ac determinationem ſunt
certò ſicca, & vſuraria:eo quòd ipſa Sacra
Congregatio approbauit ſententiã eorum,
qui,ea omnino reprobãt, de quibus Filliuc.
loco citato, num.430. qui pro hac opinio-
ne allegat Molin.Gaſp.Roder.Mercat.Pa-
lac.Rebel.& ſignanter Sotum lib.6.de iuſt.
& iure,q.10.ar.1.ita ſe habentẽ, *Attamen*
nullo prorſus fuco incruſtare poſſunt cambia
iſta,quin ſint manifeſtè vſuraria. Et q.13.ar.
1.*Si re vera,qui Mediolani recipit,non habet*
in illis locis pecuniam, nec ſperat habere, vt
illic ſoluat ;ſed vbi recipit indiget, & illic eſt
ſoluturus, quicquid campſores fingant, impu-
dentia cambia ſunt. Imò ſunt expreſsè per
noſtram Extrauag.damnata in hoc §.in illis
verbis, *Pecunia ibi denique cum intereſſe re-*
poſcitur, vbi cõtractus fuerat celebratus: nam
inter dantes, & accipientes vſque à principio
ita conuenerant,vel certè talis intentio erat.

Nec obſtat Breue eiuſdem Pij V.pro Bo-
5 nonienſibus,cuius meminit Nauar.conſ.31.
ſen 1.de vſur. Eman. Sà, verſ. Cambium,
Comitul.lib.3.q.15.num.10.Molſ.p.2.ſuę
ſum tract.12.c.7.ſub num.48. Filliuc.tom.
2.qq.moral. tract.35. de cenſib. & camb.c.
8.q.2.ſub num.432.verſ. Secũda quia bre-
ue,Scac.de commerc.& camb.§ 6.Gloſ.1.
num.59.& alij: dum ait, *Che ogni perſona*
poſſa dare à cambio, e fare che le lettere ſiano
recapitate ſopra di eſſi datori, & coſi tenerli iù
li cambij fin che ſaranno imburſati da chi ha-
uerà preſo i danari. Quoniam non ob id vo-
luit approbare cambia prędicta, quæ per
noſtram Extrauag.vſuraria, ac ſicca decla-
rauit:ſed rectè reſpondet P.Iuſtin.de cõtin.
camb.q.7.num.2. dicens debere intelligi
de cambio, in quo recurritur ad procura-
torem campſoris, qui de ipſius procurato-
ris pecunia cambium ſoluat,& campſor pro
tali ſolutione quaſi fideiuſſor fiat eiuſdem
procuratoris: nam id ſibi volunt illa verba,
Et poſſa ogni perſona ancora,&c. Quæ quidẽ
Iuſtinian.interpretatio eſt conformis deter-
minationi nouiſſimè habitę per dictam Sa-
cram Congreg.vt patet ex deciſiõne tertij,
& quinti caſuum, quos ſupra retulimus, q.
42.

Vndè cùm huiuſmodi cãbia omnia poſt
6 nouiſſimas Sacræ Congregationis deter
minationes ſint certò ſicca,& vſuraria,pro-
culdubio exercentes ea vſurariorum pœnis
hodie ſubijciuntur, cùm vi noſtræ Extra-
uag. his pœnis afficiantur omnes ſicca, &
vſuraria cambia celebrantes,vt conſtat ex
illis verbis noſtri §.*Quæ omnia nos vſuraria*
eſſe declaramus,& ne fiant diſtrictius prohibe-
mus.

mus. Etenim ad Rom. Pōtificem ſpectat iu-
dicare contractus licitos eſſe, aut illicitos,
vt ſufficienter oſtendimus in noſtris Com-
mentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 2.
q. 21. num. 11. & prædictę Sacræ Congreg.
7 determinationes à Romano Pōtifice factæ
cenſentur, cùm ab eo approbatas fuiſſe, &
ita ſeruari mandarum, conſtet ex copia ipſa-
rum determinationū in d. q 42. ad verbum
relata: cuius originale conſeruatur in actis,
& ſcripturis S. Officij, qua propter cùm au-
thenticæ ſint, proculdubio in iudicio, &
extra iudicium ſint obligatoriæ, ſicut de
determinationibus Sacrę Congreg. Conc.
Trid. probat Rodric. tomo 1. qq. Regul. q.
9. ar. 2. quibus etiā inquit non obſtare, quòd
nulla ſit promulgata lex, quæ iubeat pręſa-
tas determinationes ſuſcipiendas eſſe tan-
quàm leges certas, & infallibiles: nam con-
ceſſo, quòd Domini dictæ Congregationis
commiſſione Papali determinationes ipſas,
ſeu declarationes fecerint, eadem lege, qua
obligamur recipere declarationē Papalem
tanquam veram, obligamur quoque reci-
pere dictæ Sacræ Congregat. determina-
tiones. Vndè cùm hæc dicantur de S. Con-
greg. Conc. Trid. eadem ratione extenden-
da ſunt ad determinationes Sacrę Cōgreg.
de qua agitur: eo quòd par ratio militat in
vtroque caſu, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg.
Aquil.

Ex hoc infertur, quòd cùm varijs pœnis
8 vſurarii tā per leges ciuiles, & Canonicas,
quàm per leges municipales afficiantur; eiſ-
dem quoque pœnis veniunt plectendi, qui
prædicta cambia celebrare pręſumpſerint;
atque adeo ſicut improbum fęnus exercē-
tes, & ſic vſurarum vſuras exigentes, tàm
de iure Ciuili, quàm de iure Canonico no-
tantur infamia, vt in l. improbum fœnus, C.
ex quib. cauſ. infam. irrog. & cap. infames, §.
porro, 3. q. 7. imò hodie omnes vſurarii ſunt
improbi quoniam omnis vſura improba eſt,
ac immoderata, vt rectè docet Hoſtien. in
ſum. tit. de vſur. §. fin. verſ. Alia à Iudice, in
fine, Molin. de contract. diſp. 334. num. 2. &
Couar. lib. 3. var. reſol. cap. 3. & infra latius,
Deo duce, dicemus, § 3. q. 2. concl. 2. ita
etiam ferè efficiuntur prędicta cambia ce-
lebrantes: ſiquidem iſti vſurarii ſunt, & vſu-
ras vſurarum frequenter exigunt, cābia ipſa
continuantes. Debet tamen vſurarius de
vſurarum crimine per ſententiam condem-
nari, ad hoc vt vſurarium ſubiiciatur pœnis:
quia per ſolam criminis delationem citra
ſententiam nō irrogatur infamia; licèt à die
delationis vſque ad annum delatus ad ho-
nores promoueri prohibeatur: ſecus autem
elapſo anno, quia tunc non prohibetur, niſi
per ipſum ſteterit, quominus cauſa intra an-
num expediretur, vt per Dyn. in c. infami-
bus, de regul. iur. in 6. cum aliis Doctoribus
ad ipſum additis. Sic etiam Clericus huiuſ-
modi cambia exercens cùm ſit vſurarius, ad
beneficium præſentari, ac eligi nequit, & ſi
pręſentetur, & vſuræ crimen ei obiiciatur,
venit deponendus, vt habetur ex Lamber.
de iur. patr. lib. 2. artic. 21. q. 9. princ. par. 1.
Quod quidem intelligendum eſt, vt, primò
ſuſpenſione fuerit punitus: & deinde ſi in
contumacia perſeuerer cābia ſicca, & vſu-
ras exercens, tunc ab officio, & beneficio
eſt deponendus: vt per Hoſtin. loco citato,
& alios, quos refert, & ſequitur Lup. in cap.
quamquam, num. 8. de vſur. lib. 6. & facit
tex. in c. 1. & cap. pręterea, eod. tit. Beneue-
9 rum eſt, quòd Epiſcopus infamiæ notā po-
teſt tollere ab vſurario, peracta pœnitentia,
& adhibita ſatisfactione, & cum illo diſpen-
ſare ad effectum retinendi beneficia eccle-
ſiaſtica iam obtenta; non tamen quoad ob-
tinenda; ſiquidem citra Romani Pontificis
indulgentiā aſſequi non valent, vt per Gloſ.
in cap. inter dilectos, de exceſ. Pręlat. Ge-
min. conſ. 77. col. vlt. & alii, quos citat Lup.
loco ſupra citato, num. 7. Molina d. diſp.
334. verſ. Clericus, & Reginald. lib. 23. ſuæ
ſum. num. 95. quamuis contrariā ſententiam
putemus probabiliorem, vt infra, dicemus
§. 3. q. 2. concl. 3.

Illud autem hoc loco ſilentio nolumus
10 eſſe pretereundum, quod docent Gemin.
& Franc. in c. 1. & d. c. quamquam, num. 4.
vbi etiā Lup. num. 28. de vſur. in 6. & Graff.
lib. 2. ſuarum deciſ. c. 103. in fin. dicentes,
pœnas contra vſurarios ſtatutas locum nō
habere niſi poſt vſuras exactas; quoniam an-
te illarum exactionem delictum non eſt cō-
ſumatum; atque ideò ad probandum aliquē
vſurarium teſtes non concluderent, ſi de-
ponant, quòd quis publicè, & palam, ac do-
mi frequenter mutuo dederit ſub vſuris,
niſi

niſi dixerit, quod vſuras receperit: etenim cõtrariam opinionem tenet Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. par. 2. ampl. 20. ſub num. 3. verſ. Extende concluſionem, dum ait, vſurarios puniri poſſe etiam ante vſuras extortas, cum vſuræ delictum conſumetur ſola ſpe recipiendi lucrum ex mutuo vltra ſortem: & exactio eſt neceſſaria ſolùm, vt poſſit condemnari etiam ad reſtitutionem vt ſupra adnotauimus q. 46. limit. 2. cuius ſentẽtia nobis videtur probabilior, eo quòd verbis Domini, de quibus in cap. conſuluit, de vſur. magis accõmodatur, dũ prohibet vſuras dicens, *Mutuo date nihil inde ſperantes*. Quaſi vellet, ad vſuræ conſumationem duo tantum requiri, nempe mutuo dationem: & ex eo intentionem, ſeu ſpem percipiendi lucrum vltra ſortem. Eſt tamen verum, quòd prior ſententia mitior eſt, & magis æqua: & propterea, qui ea vteretur in praxi, excuſaretur, maximè ſi ageretur de condemnando reum ad determinatas pœnas contra vſurarios ſtatutas per ius Canonicum, & leges municipales. Poſſet tamen poſterior ſententia practicari in puniendis huiuſmodi vſurarijs pœna extraordinaria: nam vſurarij extra caſus à iure deffinitos, in locis, in quibus non extant leges municipales definientes eiſdem pœnas, veniunt puniendi pœna extraordinaria arbitrio iudicis: ſiquidem vſuraria prauitas eſt de iure punibilis, vt ſupra oſtẽdimus d. q. 46. limit. 2. & eo magis; quia dato, quòd crimen non eſſet conſumatum; nihilominus agitur de delicto ſaltem attentato à non pęnitente, in quo fuit deuentum ad actum proximum: at huiuſmodi delicta attentata veniunt ſaltem extraordinariè punienda, vt per Doctor. in l. ſi quis non dicam rapere, C. de Epiſc. & cler. & patet ex ijs, quæ nos adnotauimus in noſtris Commentar. ad Bull. cœn. Domin. lib. 2. cap. 7. q. 10. num. 2. & 12. & hanc ſentẽtiam tenet Tuſch. ver. vſurarius, concl. 354. num. 9.

Secunda Concluſio.

11 CElebrantes cambia, de quibus eſt cõtrouerſia, tenẽtur quæſita ex eis reſtituere, ſiue ante, ſiue poſt dictas S. Cõgreg. determinationes illa quæſierint. Hæc concluſio patet ex ijs, quæ ſupra adnotauimus q. 44. quibus adde, quæ ſtatuta fuerũt cõtra vſurarios manifeſtos in cap. cum tu de vſur. vbi vſurarij manifeſti, qui ſunt ſoluendo, niſi reſtituãt communione altaris, & eccleſiaſtica ſepultura priuantur: & quæ habentur in cap. quamquam, eod. tit. in 6. vbi fuit decretum, quòd licèt vſuratij manifeſti in ſuo teſtamento, vel in quacunque alia vltima voluntate mandauerint vſuras reſtitui; nihilominus eis non traditur eccleſiaſtica ſepultura, donec de vſuris pro eorum viribus plenariè fuerit ſatisfactum, aut ſufficiens præſtita cautio cum pignoribus, vel fideiuſſoribus: idque vel *ijs*, quibus facienda eſt reſtitutio, ſi adſint, vel alijs, qui de iure poſſunt illas acquirere: & in eorum defectum Ordinario loci, vel eius Vicario, vel Rectori Parochiæ, in qua defuncti vſurarij habitabant, vt rectè declarat Molin. de contract. disp. 334. ſub num. 8. verſ. Capite quamquam. His etiam adde quæ ſancita fuerunt in cap. poſt miſerabilem de vſur. & in clem. 1. eod. tit. vbi ſub pœna excommunicationis pręcipitur Poteſtatibus ſęcularibus ad coercendum vſurarios etiam ſi iudęi ſint, ad reſtituendum vſuras à Chriſtianis extortas: & excommunicantur officiales Ciuitatum facientes, dictantes, vel ſcribẽtes, ſtatuta ſuper vſuris ſoluendis, nõ repetendis, vel non reſtituendis. Vndè cum lucra cambiorum, de quibus agitur, citra omnem controuerſiam hodie poſt dictæ Sacræ Congregationis determinationes, vſuraria ſint, officiales Ciuitatum, & Poteſtates facientes, dictantes, vel ſcribentes ſtatuta ſuper huiuſmodi lucris ſoluendis, non repetẽdis, vel reſtituendis, eiſdem pœnis proculdubio ſubijciuntur.

Tertia Concluſio.

12 CElebrantes cambia pręd*i*cta poſt Sacræ Congr. determinationes, quamuis quæſita ex eis teneantur reſtituere; nihilominus, qui dedit cambio poteſt petere intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, ſi ratione talium cambiorum intereſſe aliquod fuerit paſſus, vt quia pacunias ſuas cambio reali dediſſet, aut iuſtæ negotationi deſtinaſſet, vel ex eis ſuis debitoribus ſatiſfeciſſet.

feciſſet, iuxta ea, quæ ſupra quæſt. præcedenti adnotauimus: ſiquidem dum ſcirent cambia huiuſmodi eſſe ſicca, præſumuntur dediſſe mutuo ſub lucro ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis: & eo maximè quoniam ſtante ſcientia campſuarij, pecuniæ datæ ad cambium remanêt apud ipſum tanquam purum mutuum; quas cùm ſit in mora reſtituendi proculdubio tenetur ad intereſſe, vt in d.q. præced. diximus, verſic. His tamē: ampl.4. & limit.2. Etenim ad hoc vt intereſſe huiuſmodi debeatur, ſatis eſt, quòd campſuarius ſciat, vel ſcire debeat, cambia prædicta eſſe vſuraria, vt ibidem oſtendimus: quòd autem ante, vel poſt dictas determinationes contraxerit, non attenditur.

Reſtat modo vt contraria diluamus.

AD primum reſpondetur, quòd Sacra
13 Congregatio nō ſolùm declarat, ſed etiam decernit cambia ipſa non ſubſiſtere, atque ideò ſicca eſſe, & vſuraria, vt patet ex illis verbis dictarum determinationum, ſupra q.42. ad verbum relatarum, & ita ſe habentibus, *Domini cenſuerunt non ſubſiſtere. Domini cenſuerunt pariter non ſubſiſtere, cum innitatur primo, &c.* Quæ quidem determinationes cum fuerint à Romano Pontifice approbatæ, & iuſſum, vt ita ſeruetur prout in eis continetur, procul dubio habent vim
14 legis, & eandem vim, quam habent Epiſtolæ decretales: ſiquidem omnia noſtra facimus, quibus noſtra impartitur auctoritas. Imò etiam ſi dictæ determinationes eſſent ſimplices declarationes, ſtante commiſſione Rom. Pontific. & eiuſdem approbatione, ac ordinatione, vt conſtat ex relationibus dictarum determinationum ad ipſum Sum. Pontificem, in illis verbis, *Eaſquè approbaſſe, & ita ſeruari mandaſſe. In materia cambiorum approbaſſe. Et Sanctitas ſua annuit.* adhuc tamen pro lege ſunt ſeruandæ, per ea, quæ ex Roder. adnotauimus, concluſ. 1. verſ. Vndè cùm huiuſmodi cambia. Et eo maximè, quoniam cambia, de quibus agitur, dato, & non cōceſſo, quòd certò non eſſent vſuraria, vt talia certò eſſe ſupra oſtēdimus; nihilominus non eſſent minus dubia, quàm ea cambia, in quibus diximus campſuarium non obligari ad recambiendum; & tamen ait Filliuc. rom. 2. qq. Regul. tract. 35. de camb. cap. 8. q. 4. num. 437. quòd illorum dubium eſt tale, vt per Roman. Pontificem prohiberi poſſint tanquam vſuraria, & iniuſta: nam ad Romanum Pontificem ſpectat declarare contractus eſſe licitos, vel illicitos, vt ſæpe diximus.

Ad confirmationem dicimus, quòd quā-
15 uis dicta Sacra Congregatio non habeat facultatem condendi legem, nihilominus, quia eius determinationes fuerunt approbatæ vt ſupra à Rom. Pōtifice, & ab eodem mandatum eas ſeruari, procul dubio habent vim legis, vt ſupra oſtendimus. Et eo magis, quoniam prædicta Sacra Congregatio à S. D. N. D. Vrbano Papa VIII. inſtituta pro materia cambiorum, conſtat ex Eminentiſſimis Theologis, ac Canoniſtis ab ipſo S.D.N. ſpecialiter deputatis: etenim in
16 iudicanda iuſtitia, vel iniuſtitia cambij ſtandum eſt iudicio Theologorum, & Canoniſtarum; non autem iudicio campſorum, vt ipſi malè arbitrantur: & rectè docent Molf. poſt alios p.2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. ſub num. 90. & 91. & Iuſtin. de contin. camb. q. 3. num. 1. Iuſtitia enim cōtractuum, eorumque validitas metiendæ ſunt ſacris Canonibus, & determinationibus Conciliorum, ac lege Diuina, ac naturali; id autem ad Theologos, & Canoniſtas pertinet: qui ſunt legis Diuinæ, naturalis, Canonum, & determinationum Conciliorum interpres; quales non ſunt campſores.

Non tamen negamus, quòd cambiorum
17 factum Theologi, ac Canoniſtæ citra difficultatem aliquam nō percipiunt; tum quia campſores breuiſſimis, ac incognitis terminis vtuntur in huiuſmodi commercijs, maximè in ſcribendis litteris; qua propter quidam probabiliter dubitarunt cambiorum negotiatores de induſtria hunc conciſum, abſtruſum, & perplexum loquendi modum excogitaſſe, vt Theologi, Iuriſtæ, & alij Docti Viri, ignoratis cambiorum terminis, ea damnare neſciant, vt poſt alios inquit Scac. de commerc. & camb. §.1. q.2. num. 16. & 17. tum quoniam negotiorum, ſorique experientia carent: tum etiam, quia

con-

contractus cambiorum pro maiori parte conſiſtunt in quamplurimis ratiocinijs; atq; ideò graue onus eſſet Doctis Viris ratiociniis vacare: tum denique quoniam mercatores ſępiſsimè ſolent quamplurimas excogitare ſubtilitates ad illicita lucra captãda, & ad palliandas vſuras, vt etiam Doctiſsimos Viros perplexos reddãt, vt inquit Sot. lib.6.de iuſt.& iur.q.8.ar.2.in fin.& alii. Vndè quoad facti explicationem ſtandum eſt ipſis campſoribus, & mercatoribus, timoratæ tamen conſcientiæ, qui factũ ipſum facilè, & vt ſe habet in rei veritate explicent, atque declarent, ad hoc vt Theologi, & Canoniſtæ rectè de cambij iuſtitia iudicare poſsint, vt habetur ex eodem Sot. lib.6.de iuſt.& iur.q.11.ar.1.verſ.Poſtquã, col.1.Latè Scac.loco citato, à num.18.vſq; in fin.& Molſ.d.c.7.num.91. Quæ quidem difficultates ceſſarunt omninò in ſuprà relatis determinationibus per dictam Sac. Cõgregat. habitis: ſiquidem determinationes ipsæ factæ fuerunt, præmiſsis cambiorum caſibus, eiſdemque diligentiſsimè, ac facillimè explicatis à timoratæ conscientiæ cãpsoribus, vt patet ex copia dictorum caſuũ, eorumque reſolutionum, quam ſupra ad verbum retulimus d.q.42.

Ibi, *Cùm pecuniæ, ſiue depoſiti, &c.* An deponere penes cãpſores pecunias, vt illas negotietur in cãbijs, & deponentem faceret lucri participem ſit licitũ. Q. XLVIII.

SVMMARIVM.

1 *Depoſita in cambijs vi noſtra Extrauag. damnantur.*

2 *Societas cambiorum licita eſt.*

3 *Deponere ſuas pecunias licitè quis poteſt apud campſorem, vt illas ſub lucro det cambio.*

4 *Deponere quis poteſt ſuas pecunias apud cãpſorem, vt ſupra, non ſolùm ad participandum de lucro in cambijs; ſed etiam ad conſequendum totum cambiorum lucrum, ſolutis campſori ſolitis prouiſionibus.*

5 *Deponens pecunias apud campſorem, qui totum cambiorum lucrum tribuat deponenti, deductis ſuis prouiſionibus, non dicitur celebrare contractum ſocietatis; ſed locationis operum.*

6 *Aſſecurationis contractus licitus eſt non ſolùm in contractu ſocietatis; ſed etiam in cõtractu locationis operum.*

7 *Paſtor licèt ex natura contractus locationis operum, non teneatur de caſu fortuito; vi tamen pacti tenetur.*

8 *Societatis cambiorum contractus ad hoc ſit licitus, quas conditiones exigat.*

9 *Deponi apud campſorem pecuniæ poſſunt, vt negotientur in cambijs, non ſolùm mediante aſſecuratione ſortis; ſed etiam citra ſortis aſſecurationem.*

10 *Mulieres Ianuenſes qualiter ſuas pecunias ſub lucro deponant apud campſores, vt negotientur eas in cambijs.*

11 *Deponi qualiter poſſint pecuniæ apud campſorem ſub certo, ac determinato lucro, & mediante aſſecuratione ſortis.*

12 *Conſtitutio Sixti V. Deteſtabilis, damnans ſocietates coiri, ſalua ſorte, & certa lucri parte, quomodo intelligatur.*

13 *Deponi ſub certo, ac determinato lucro, & ſalua ſorte, poſſunt aliquando pecuniæ apud campſorem, etiam ſi non contrahatur ſocietas.*

14 *Deponi pecuniæ apud campſorem ad ſocietatem cambiorum, ita demum poſſunt, quando deponens veriſimiliter putat, campſorem eas ſore negotiaturum in cambijs realibus; aliàs ſecus.*

15 *Deponens pecunias apud campſorem putans illum eas daturum ad cambia realia, ſi deinde comperiat dediſſe ad cambia ſicca poteſt lucrum ſibi retinere ratione intereſſe.*

16 *Extrauag. noſtra prohibens depoſita in cambijs, qualiter intelligatur.*

1 IN hac difficultate videtur prima facie negatiuè reſpondendum eſſe. Etenim huiuſmodi depoſita in cambijs ſunt prohibita; eo maximè quãdo pecunia cum lucro in eodem loco repoſcitur, in quo datur, vt patet ex noſtro §.in illis verbis, Cui *malo ſimile etiam illud eſt, cùm pecuniæ, ſiue depoſiti, ſiue alio nomine ficti cambij traduntur, vt poſtea eodẽ in loco, vel alibi cũ lucro reſtituantur.* His tamen non obſtantibus, in contrariũ

2 eſt veritas. Nam ſicut licitum eſt cambium reale,

T

realе,Ita quoque licita eſt ſocietas cambio-
rum realium: quãdo enim quis deponir pe-
cuniam ſuam apud campſorem, vt eã nego-
tietur in cambijs,& deponenrẽ ipſum faciat
lucri participem,tũc deponens dicitur cõ-
trahere, ſeu celebrare cũ campſore contra-
ctũ ſocieratis: ergo deponere eo modo pe-
cuniam licitũ eſt.Confirmatur,quoniam ii,
qui ad mercandũ idonei nõ ſunt, licitè poſ-
ſunt eorũ pecunias apud mercatores depo-
nere , vt eas negotientur in emptione, ac
vẽditione lanarum,ſericorũ,& aliarũ rerum
vt in l.1.& l.ſocietas,ff.pro ſoc.latè Petr.de
Vbald.tract.de duob.fratrib.p.4.num.2. &
ſeq.& q.2.num.7.Couar.lib.3. var.reſol.c.
2.num.2,verſ.Prima cõcluſio: & alii cõmu-
niter de ſocietate tractantes: ergo eodem
modo quis poteſt deponere ſuas pecunias
apud campſorem,vt illas ſub lucro det cam-
3 bio:ſiquidem non minus iuſta eſt negotiatio
cambiorum,vt ſuo loco ſatis probauimus in
explicat.proœm.q.8.quàm lanarum,ſerico-
rum,& aliarum rerum huiuſmodi.

Ampliatur primò hæc concluſio, vt quis
4 deponere poſſit pecunias apud campſorem
ad negotiandas eas in cãbijs, non ſolùm ad
participãdum de lucro,quod percipitur ex
cãbio;ſed etiã ad conſequendũ totum cãbij
lucrũ, ſoluendo ipſi cãpſori ſolitas tantum
prouiſiones, vt habetur ex Boninſ. de cãb.
c.7.Azor.p.3.Inſt.moral.lib.10. de camb.
c.11.q.1. Et ita paſsim practicari apud Ge-
nuenſes teſtatur Scac.de cõmerc. & camb.
§.1.q.7.par.2.ampl.9. ſub num.1. Etenim
ſicut cõtrahi poteſt ſocietas,qua vnus con-
ferat operã,& alter pecuniã, ità vt lucrũ, &
damnũ in mercibus ſit cõmune,quando in-
duſtria vnius tantũ præſtat,quantũ pecunia
ab alio collata,vt habetur ex Petr.de Vbal.
loco citato; ita quoque coiri poteſt ſocie-
tas,vt vnus cõferat induſtriã, & alter pecu-
niã;ſed vni cedat maior pars lucri, quã alte-
ri, quando induſtria, & opera vnius minus
æſtimatur, quã pecunia collata alterius, vel
è contra,vt in d.l.1.& l.ſocietas, ff. pro ſoc.
& nos latè in tract.de ſocietat. lib.2. c.4.q.
11. & 12. Hanc eandẽ ampliationẽ appro-
bat Filliuc.tom.2. qq. moral. tract.35.de
cãb.c.9.q.2. Etenim,inquit,in hoc cambio
virtualiter concurrere tres contractus,quo-
rum primum eſſe putat ſocietatis;cùm vnus
cõferrat pecuniam,& alter induſtriam,& la-
borẽ:ſecundũ contẽdit eſſe contractũ aſſe-
curationis, quo pecunia depoſita à cãpſore
aſſecuratur,ita vt ſi pereat; nõ pereat depo-
nenti;ſed ipſi cãpſori: Tertiũ denique dicit
eſſe cõtractum locationis operum: quia cã-
pſor locat operas ſuas pecuniarum Domi-
no in ea negotiatione, & cãbio exercendo.

Sed re vera huiuſmodi cõtractus,de quo
5 in ipſa ampliatione, nobis non videtur eſſe
ſocietatis, cùm partẽ aliquam lucri cãpſor
non conſequatur; ſed locationis operum
dumtaxat, cùm campſori ſoluantur ſolitæ
tantum prouiſiones, iuxta ea, quæ nos ad-
notauimus in noſtro tract. de ſociet. lib. 2.
cap.4. q.11. Et ſi fiat pecuniæ aſſecuratio,
6 erit quoque cõtractus aſſecurationis:ſiqui-
dẽ cõtractus aſſecurationis licitus eſt nõ ſo-
lũ in ſocietate negotiationis, in qua fit aſſe-
curatio capitalis, vt in d.tract. de ſociet.c.
4.q.3.5.& 6.ſed etiã in contractu locatio-
nis operũ. Vt patet in cõtractu cõductionis
perſonæ ad paſcẽda,ac cuſtodienda anima-
lia:nam poteſt paciſci animalium Dominus
cum Paſtore de reficiendo damno contin-
gente in ipſis animalibus, etiam ex culpa
eius leuiſsima,& caſu fortuito:etenim quã-
7 uis Paſtor ex natura contractus locationis
operũ,non teneatur de caſu fortuito,vt in l.
in iudicio,C.loc.& Azor.p.3. Inſtit.moral.
lib.9.de ſociet. c.7. q.2. vi tamen pacti te-
netur: ſiquidem huiuſmodi pactum non eſt
contra,ſed præter ſubſtantiam cõtractus lo-
cationis,ac cõductionis,vt patet ex ijs, quæ
nos adnotauimus in d. noſtro tract. de loc.
lib.2.c.5.q.4.ampl.1. Eſt tamẽ verũ,quòd
8 ad hoc, vt huiuſmodi contractus ſit licitus,
tres cõditiones exigit: quarum prima eſt,vt
dans pecuniã ad cãbium exiſtimet proba-
biliter,cãpſorem eã applicaturũ ad cãbia li-
cita: aliàs ſi ſciret illã implicaturũ in cãbiis
ſiccis,ac iniuſtis,concurreret ad iniuſtitiam
illius. Secunda eſt, vt contractus aſſecura-
tionis ſortis fiat liberè, recepta pro ea iuſta
mercede. Et tertia, vt ſoluatur iuſta mer-
ces campſori pro labore, & induſtria cam-
biendi, quæ ſolet eſſe tertia pars aurei,
vt habetur ex eodem Filliuc. loco citato,
q.3.vbi etiam q.4.oſtendit, dictum contra-
ctum varijs modis reddi poſſe illicitum.

Secundò ampliatur hæc eadem conclu-

ſio,

9 ſic,vt quis deponere poſſit pecunias ſuas, vt ſupra, apud campſorem, vt negotietur eas in cambijs, non ſolùm ſalua ſorte, mediante aſſecuratione,atque adeò, vt ſtet,vt dicitur, *Delcredere*, ita vt deponens damnum aliquod non ſentiat,ſi pecuniæ pereãt, vt habetur ex Hoſtien.in ſum. tit.de vſur.§. an aliquid.Io.Bapt.Lup.in cap.nauiganti,§. 2.num.20.in fin.de vſur.& Scac. d.ampl 9. ſub num.3. qui ait, ita practicari inter campſores,& mulieres Ianuenſes, ſuas dotes ita
10 apud campſores deponentes;verùm etiam deponuntur pecuniæ apud campſorem, vt ſupra, vt eas negotietur citra aſſecurationẽ aliquam,ita vt ſi pecuniæ pereant,damnum pertineat ad deponentem. Debet tamen deponẽs pecunias,ſalua ſorte; ſoluere campſori pretium aſſecurationis arbitrio boni viri iuxta quantitatem periculi: ſiquidem negotiando pecunias ſuo periculo, ratione periculi, ac induſtriæ debetur ſibi emolumentum aliquod, vt rectè declarat Scac.d. ampl.9.num.6.vel tanto minus debet participare de cambii lucro, ſi fiat ſocietas cãbii,vt habetur ex eod. Scac. eod. tract. §.3. num. 36.

Tertiò ampliatur, vt deponens, vt ſupra
11 apud campſorem pecunias non ſolum paciſci poſsit, vt ſors ſalua remaneat; verùm etiam, vt ſibi ſoluatur certum, ac determinatum lucrum: dummodo ſoluat pretium tàm aſſecurationis ſortis,quàm aſſecurationis lucri ſi ſocietas fiat. Etenim hæc omnia perficiuntur ex celebratione trium contractuum:quorum primus eſt ſocietatis:ſecundus aſſecurationis ſortis:& tertius aſſecurationis certi lucri.Nam qua ratione Tertius poſſet huiuſmodi deponentem aſſecurare, eadem ratione poterit ſocius;cùm non poſſit aſsignari diuerſitatis ratio. Vndè virtualiter ſaltem dicuntur celebrati tres contractus,vt diximus,vnus ſocietatis: alter aſſecurationis ſortis: & tertius aſſecurationis certi lucri, ad tollendas ſuſpiciones, & moleſtias rationum, & computorum, vt habetur per Couar.lib.3.var.reſolut.c.2.num.4. verſ.Tertià concluſio:Nauar.in Man. c.17. num.254. verſ.Notandum, & in c. ſi fœneraueris,not.14.num.32.& ſeq.14.q.3.Lup. in c.nauiganti, §.1. poſt præfationem, ſub num. 12,verſ.Sed Hoſtienſis,in fin.de vſur. Boninſ.tract.de Montib. cap.8. ſub num.2. Leſſ.lib.2.de iuſt.& iur. cap.25. num.23.& ſeq.Molina de contr. diſp. 417. verſ. Quid de hac. Quibus adde,quæ infra dicemus, q. 53.

Et hãc praxim approbatã fuiſſe à Theo-
12 logis Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, & aliarum partium,teſtatur Leſſ. loco citato, num.23. Et ita ſeruare ſignanter Ianuenſes in negotiatione pecuniarũ ſuper cambiis, teſtatur Scac.d.§.3 Gloſ.3.num.36.vbi etiam num. 37. reſpondet ad conſtitutionem Sixti V. incipientem *Deteſtabilis*, quæ damnat ſocietatem eo pacto initã,vt capitale, & certa pars lucri ex capitale ſint ſemper ſalua. Ait enim, quod dicta conſtitutio eſt ſimilis d.c.nauiganti,de vſur.& propterea ſimilem patitur interpretationem; nempe vt ſicut mutuans nõ poteſt in contractu mutui obligare mutuatarium ad faciendum ſe aſſicurari ab ipſo mutuante,cùm obligatio illa ſit pretio æſtimabilis; atque ideò augeretur ſors mutuata; ita etiam conferens ſuam pecuniam in ſocietate,non poteſt obligare ſocium,qui eam accepit,ad aſſecurandum capitale; quia illa obligatio eſt pretio æſtimabilis:& propterea ex tali obligatione reſultat iniuſtitia ſocietatis: ſecus autem ſi aſſecuratio fiat ſpontè; quia tunc ceſſat diſpoſitio dictæ conſtitutionis. Vel ſecundò dicẽdum eſſe cenſet, præfatam conſtitutionem damnaſſe ſocietates, in quibus vnus ſocius aſſecurat capitale alterius, non ſoluto ſibi iuſto pretio aſſecurationis; quoniam tunc ſocietas eſſet iniuſta. Vel Tertio reſponderi poteſt,conſtitutionem illam deſtari in contractu ſocietatis tantùm pacta illicita, quæ ſunt contra iuris diſpoſitionem, vt patet ex eiuſdem inſcriptione. Vel denique reſpondetur ex Azor.p.3.Inſtit. moral. lib.10. tit. de cenſib.c.22.verſ.Secundò quæritur,il 2. & Leſſ. loco citato, ſub num.33. verſ.Nec obſtat Sixtus, & ſeq. quòd illa conſtitutio non eſt vſu recepta, præſertim in Belgio. Alias obiectiones contra doctrinam hanc, & earum ſolutiones vide apud Scac. d.§.3. Gloſ.3.num.38. cum plur.ſeq. His etiam adde,quæ latè adnotauimus in tract.de ſociet.lib.2.cap.4.q.3.

Imò etiam ſi ſocietas hoc caſu non fie-
13 ret inter deponentem pecuniam, & camp-

pſorem,ſed tantùm ei ſoluantur debitę prouiſiones pro labore, & iuſtum pretium pro aſſecuratione ſortis;adhuc tamē poteſt fieri pactum, vt ſibi ex dicta pecunia danda ad cambium ſoluatur certū, ac determinatum lucrum: ſiquidem hæc quoque dicitur aſſecurationis ſpecies,qua ſoluitur lucrum certum pro incerto; quæ quidem aſſecuratio poteſt dari citra alium contractum ſocietatis, vt ſupra diximus, ampl.1. & colligitur ex ijs,quæ habentur per Doctor. in d.c.nauiganti, de vſur. Vndè eo caſu concurrunt tres contractus ſaltem virtualiter; nempe locationis operum; aſſecurationis ſortis,& aſſecurationis lucri.

Sic ampliata limitatur ipſa concluſio, vt
14 ita demum deponens pecunias ſuas, vt ſupra apud campſorem,vt illam negotietur in cambijs,poſſit ex eis incrementum aliquod percipere, quando veriſimiliter putat,campſorem fore pecuniam illam negotiaturum in cambijs veris,ac realibus: ſecus autem ſi ſciat,vel probabiliter credat, pecuniam ipſam fore negotiaturum in cambijs ſiccis, ac vſurarijs,vt ſupra diximus,ampl.1. verſ. Eſt tamen verum: vel nullo pacto eſſe negotiaturum; quia tunc non poſſet incrementum illud conſequi,ſed perceptum teneretur reſtituere illi,à quo per campſorem fuerat extortum,per ea, quæ habentur ex Sot.lib.6. de iuſt.& iur.q.7.ar.2.Lup.in d.c.nauiganti,num.71.in fin.de vſur.Azor.p.3.Inſtitut. moral.lib.16.de camb.c.11.q.1. Beia p.1. caſ.22.& Iuſtin.de contin.camb.q.10.num. 4. Eſt tamen verum,quòd ſi deponens pecunias ſuas penes campſorem modo ſupra
15 dicto,veriſimiliter credat ab eo dandas eſſe cambijs veris,ac realibus,& deinde comperiat illa dediſſe ad cambia ſicca,vel nullo modo dediſſe ad cambia, poſſet illud ſibi retinere ratione intereſſe lucri ceſſantis, ſi pecunias illas alij dediſſet ad reale cambiū, aut in aliam iuſtam negotiationem implicaſſet, ex qua tale incrementum percepiſſet: ſecus autem ſi pecunias prædictas non fuiſſet alij daturus cambio, nec applicaturus ad aliam negotiationem, iuxta ea, quæ ſuprà adnotauimus,q.2.cōcl.1.in fin. quicquid dicat Iuſtin. d. q.10. num.5. Etenim Scac.de commerc.§.1.q.7.par.2. ampl.19. num.63.&64.& §.1.q.1. num.109. & alij, quos allegat.intelligendi ſunt iuxta prædicta,& iuxta ſententiam Salon.de camb.q.4. art.2. contr.7. num.3.Salas eod.tract.dub. 15. num.2. & Bonac. de contr. diſp.3.q.5. pun.vnico,propoſ.5.

Ad argumentum ex noſtro §. patet re-
16 ſponſio; loquitur enim quando quis deponit pecunias ſuas apud aliquem nomine ficti cambij,vt ex eo lucrum conſequatur: ſecus autem ſi pecunias ſuas deponat apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs: quia huiuſmodi contractus vi noſtræ Extrauag.non cenſetur prohibitū,vt rectè docet Azor.p.3.Inſtit.moral.lib.10.c.11.q.1.

An licitum ſit pluribus deponere eorum pecunias apud vnum, & eundem campſorem, vt eas omnes eorum nomine negotietur in cambijs. Q. XLIX.

S V M M A R I V M.

1 *Praxis refertur,qua deponūtur pecunię apud campſuarium, vt vulgò dicitur*, che le tengha ſopra cambii.

2 *Deponentes pecunias apud campſorem*,che le trattenghi ſopra cambii, *licitè poſſunt eas deponere,& ex ipſis lucrum percipere.*

3 *Quod in pluribus perſonis,id in eadem perſona recipi poteſt.*

4 *Vna,& eadem perſona poteſt habere rationes bancharias in diuerſis locis,quæ regantur tanquam diuerſæ, & nihil habeant inter ſe commune.*

5 *Vna, & eadem perſona poteſt vocari Titius Genuæ,& Titius Placentiæ.*

6 *Vna, & eadem perſona qualiter poſſit eſſe campſor,& campſarius; creditor,& debitor,trahens,& remittens,agens,& patiens.*

AD tituli explicationem ponamus ca-
1 ſum, quòd Titius negotietur in nundinis, & habeat apud ſe non nullorum pecunias, nempe Sempronij, Meuij, & Pamphili, qui eas apud ipſum depoſuerāt in negotiationē cambiorū per ſpaciū vnius anni:quod vulgò dicitur, *Gli trattenga ſopra cābij*. Vt ipſe tāquam procurator eorum negotietur,& permutet pecunias. Seius accipit ad cambium Genuę per Placentiā mille aureos

Digitized by Google

aureos à dicto Titio ex pecunijs Sempronij: dat litteras Titio, vt ſibi ſoluat Placentiæ ad primas nundinas de pecunijs Meuij. Titius in nundinis ſibi ſoluit, vt procurator Sempronij de pecunijs Meuij pro Seio. Deinde idem Titius ſibi ſoluit, vt procurator Meuij pro Seio, accipiendo de pecunijs Pamphili; atque ideò modo cum vno, modo cum alio fit cambium. Et ſic hoc modo Titius gerit perſonam plurium: ipſe enim dat pecunias, accipit, ſcribit litteras, ſoluit, & exigit à ſe ipſo pecunias. Quæritur, an huiuſmodi cambiendi modus ſit licitus.

Videtur prima facie dicendum, talem cambiendi modum eſſe omnino illicitum: ſiquidem licèt hodie apud campſores, & mercatores ſit valdè in vſu; nihilominus ſi res ipſa rectè perpendatur, conſtat eum eſſe merè figmentum. Nam Titius in eo gerit perſonam accipientis ad cambium, & perſonam dantis. Vndè ipſemet ſibi præſtat, ipſemet ſibi exigit, & ſoluit, quod videtur mera nugatio.

His tamen non obſtantibus, oppoſitam
2 ſententiam puto veriorem, quã tenet Azor. p.3. Inſt. moral. lib. 10. de camb. cap. 9. q. 6. Etenim Titius hoc caſu gerit perſonã multorum; atque ideò ex pecunijs vnius ſoluit pecunias alterius, ac ſi multæ perſonæ eſſent. Siquidẽ, quod in pluribus perſonis, id
3 in eadem perſona recipi poteſt, vt in l. ſingularia, ff. ſi cert. petat. l. fiſtulas, §. fundum, ff. de contrah. empt. Et quòd à ſemetipſo poſſit aliquis exigere, eſt tex. in l. qui ſine, ff. de negot. geſt. Et quòd vna, & eadem perſona poſſit habere rationes bancharias in
4 diuerſis locis, quæ reguntur tanquam diuerſæ, & nihil habeant inter ſe commune, patet ex communi praxi, & eſt tex. in l. prioris, §. ſi plures, vbi Paul. Caſtr. ff de Trib. vna enim, & eadem perſona poteſt vocari
5 Titius Genuæ, & Titius Placentiæ, vt ſupra adnotauimus, q. 38. vndè non eſt abſurdum,
6 vt vnus, & idem diuerſis reſpectibus ſit cãpſor, & campſuarius; creditor, & debitor: agens, & patiens: trahens, & remittens: ſiquidem poteſt eſſe agens, & creditor nomine proprio: patiens, & debitor nomine alterius: campſor reſpectu ipſius, & mandatarius reſpectu campſuarij. Cõfirmatur, quoniam ſi talis cambiendi modus eſſet illicitus, vel talis eſſet ex parte recipientis ad cambiũ, vel ex parte Dominorũ pecuniarum: vel ex parte procuratoris negotiantis. Non poteſt dici primum; quia in accipiente ad cambium non poteſt dari vſura: non poteſt dici ſecundum; quoniam Dominos pecuniarum ſupponimus nihil plus iuſto percipere, cùm negotientur per procuratorem animo licitè negotiandi: non tandem ex parte procuratoris; nam dat Seio ad cambiũ, ſicut dat, & cæteris. Reliqua vide apud Azor. loco citato: & ad contrarium patet reſponſio ex dictis.

An deponens apud campſorem pecunias ſuas habentem proprias, ac etiam alienas, vt negotietur eas omnes in cambijs à Placentia in Genuam, & è cõuerſo per ſpacium vnius anni, ſolutis ei debitis prouiſionibus, dicatur licitè contrahere. Q. L.

SVMMARIVM.

1 Placentia caſus frequentiſſimus refertur.
2 Damnum, quod quis ſua culpa patitur, ſibi imputatur.
3 Deponentes pecunias apud campſorem, qui eas per conuentas nundinas ad cambium non dedit, aut nullo modo dedit, aut cum proprijs miſcuit, lucrum ex eis percipere nõ poſſunt.
4 Mixtione rerum dominia comparantur.
5 Pœna non debetur ante iudicis condemnationem.
6 Deponentes pecunias apud campſorem, probabiliter ſcientes illum eas non daturam ad conuentas nundinas, & eiſdem ad ſui libitum ſe vſurum, vſuram committit.
7 Deponentes pecunias apud campſorem decipientem ipſos, & non dantem eas ad cambium, vel ad nundinas conuentas, aut implicantem alijs negotiationibus ad ſui libitum, poſſunt lucrum cambij ſibi retinere loco intereſſe.
8 Deponentes pecunias apud campſorem, vt det illas cambio Genua per Placentiam, ſi campſor

pſor ipſe pecunias ipſas accepit ſibi cambio, poſſunt lucrum cambij iuſtè retinere.

9 *Cambio potens dare pecunias alicuius Tertij, poteſt eas cambio accipere à ſe ipſo, etiam ſi permixtas habeat cum alijs ſuis pecunijs.*

10 *Vna, & eadem perſona poteſt repræſentare plures perſonas.*

11 *Lucrum percipientes ex pecunijs, quas ad cãbium non dederunt, tenetur illud veſtuere.*

1 AD tituli explicationem ponamus caſum. Placentiæ præſentim maximè frequentatum. Titius campſor habet viginti millia aureos ſuos negotiaturus eos in cambijs, & duodecim millia aliorum; nẽpe quatuor millia Sempronij, quatuor millia Caij, & reliquos quatuor millia Meuij, quos recepit depoſito, vt ſimiliter eos negotiaretur in cambijs à Genua in Placẽtiam, & è conuerſo, receptis ab eis prouiſionibus Ordinarijs, & cum pacto, quòd dicti Sẽpronius, Caius, & Meuius, niſi elapſo anno poſſint repetere dictos duodecim millia aureos à dicto campſore: & antequàm labatur annus, tribus menſibus, teneantur denunciare ipſi campſori, ſi nolint eos amplius, vt in cambiis negotientur. Quæritur igitur, an prædicti Sempronius, Caius, & Meuius, qui eorum pecunias depoſuerũt apud dictum Titium campſorem cum ſupradictis pactis, & conditionibus poſſint licitè percipere lucra dictorum cambiorum ab ipſo campſore.

Antequã ad huius rei determinationem deueniamus eſt ſupponendum, quòd dictus Titius campſor prædictos duodecim millia aureos, quos depoſito recepit à dictis Sempronio, Caio, & Meuio, miſcuit cum illis viginti millibus aliis ſuis propriis, ita vt vna pecunia ab alia ſecerni nequeat, ſed omnes confuſæ permaneãt. Item dictus Titius non ſolùm dat cambio per Placentiã, & è conuerſo; ſed Mediolani per Lugdunum, Metinam, & alias nundinas, & loca. Imò non tãtùm negotiatur in cambiis; ſed etiam in emendis, & vendendis lanis, ſericis, & aliis eiuſmodi. Præterea ipſe Titius campſor multoties non inuenit ad dandum cambio totam pecuniam: aut ſi inueniat, quia perſonæ, quæ volunt cambio accipere ſunt pauperes, & non tutæ, recuſat eis dare cambio, atque ideò non nulla millia aureorum tenet otioſa. Rurſus præfatus Titius pecunias, vt ſupra depoſitas omnes, vel earum partem expendit, & negotiatur in aliis mercaturæ ſpeciebus, non autem in cambiis: & ſi in cãbiis, non in illis Genuæ per Placentiam; ſed per Lugdunum, Metinam, Mediolanũ, &c. & nihilominus deponentibus ſoluit lucra cambiorum, quæ fiunt Genuæ per Placentiam, & è conuerſo. Denique quando dictus Titius dat cambio per Placentiam, aut recambiat Placentiæ per Genuam aliquando ſcuta marcharum emuntur plus, & minus, prout nundinæ magis, aut minus diſtant à tempore celebrati cõtractus; & tamen ipſe Titius ſemper ſoluit lucrum eodem modo iuxta pretium fori.

In hac difficultate videtur prima facie
2 dicendum, præfatos Sempronium, Caium, & Meuium, qui eorum pecunias, vt ſupra depoſuerunt apud Titium campſorum, vt illas negotiaretur in cambiis, licitè potuiſſe conſequi lucra cambiorum iuxta pretium fori Genuæ per Placentiam, & è conuerſo, ſiue cambio eas dederit ſiue non, in totum vel pro parte: vel cambio dederit, ſed non per conuentas nundinas, aut ipſis id aliis negotiationibus fuerit vſus: ſiue eaſdẽ cum propriis pecuniis miſcuerit. Probatur; quia nos ſupponimus, prędictum campſorem debitas prouiſiones, & iuſtam mercedem cõſequi pro aſſecuratione capitalis, & eiuſdẽ induſtria, ac labore. Præterea ſupponimus, ipſos deponentes pecunias ſuas dediſſe cãpſori, vt ipſe negotiari teneretur in cambiis veris, & realibus à Genua ad Placentiam, non autem per alias nundinas, aut per alia loca, nec in aliis mercaturis; ergò campſor ſi pecunias prędictas inter ſe, & cum propriis miſcuit, ſi ad cambium eas non dederit; vel ſi dederit, per conuentas nundinas non dedit, aut in aliis negotiis fuerit vſus, atque ideò damnum aliquod fuerit paſſus, huiuſmodi damnum ſibi imputari debet; nõ autem prædictis deponentibus, cùm talis damni cauſa fuerit campſor, & non ipſi deponentes: & propterea contra campſorem ipſum militat iuris regula, damnum, quod quis ſua culpa patitur, ſibi imputatur, c. damnum, de regul. iur. in 6.

His tamen non obſtantibus, contrariam
3 ſententiam arbitror de iure veriorem eſſe,

atque

atque ideò contractum prædictum eſſe illi-
citum: & propterea deponentes ipſos non
potuiſſe percipere cambiorum lucra,de qui-
bus agitur, ſed teneri ad eorum reſtitutio-
nem. Probatur primò, quia dũ ſupponimus,
Titium permiſcuiſſe pecunias deponẽtium
inter ſe,& cũ proprijs pecunijs,ita vt diſtin-
gui nequeant,& varia cambia , & recambia
non ſolùm Genuæ per Placentiam,& è cõ-
uerſo;ſed etiam per alias varias,ac diuerſas
nundinas, & per alia, ac diuerſa loca cele-
braſſe; imò partem dictarum pecuniarum
alijs negotijs implicaſſe, dicti Sempronius,
Caius, & Meuius, qui pecunias ſuas apud
dictum campſorem depoſuerunt vt ſupra,
non poſſunt re vera aſſerere,pecunias, quas
ipſe campſor dedit cambio Genuę per Pla-
cẽtiam,eſſe eorum proprias: quia ſtante ea-
rum commixtione inter ſe,& cum pecunijs
ipſius campſoris,ita vt diſtingui, ac ſeparari
non valeant,earum dominium fuit tranſlatũ
4 in campſorem: ſiquidem rerum dominia
mixtione quoque acquiruntur, vt in Inſt. de
rer. diuiſ. §. quid ſi frumentum : ergo non
poſſunt lucrum conuentum ex dictis cam-
bijs conſequi: nam dicti Sempronius, Ca-
ius,& Meuius non poſſunt dicere illud con-
ſequi ex proprijs pecunijs datis ad cãbium
Genuæ per Placentiam; ſed ex pecunijs ip-
ſius campſoris. Secundò dictus campſor
multoties non inuenit cui det ad cambium
omnes pecunias depoſito receptas, vt ſu-
pra; & tamen de omnibus ſoluit integrum
lucrum, quod percipitur ex cambijs, & re-
cambijs Genuæ per Placentiam: quod qui-
dem eſt manifeſta vſura, cùm non alio titu-
lo perciperent incrementum illud niſi ra-
tione mutui. Denique ſæpe ſępius accidit
in prędictis nundinis Placentiæ non lucrari
totum incrementum illud; quod ipſe cam-
pſor ſoluit prædictis Sempronio, & Socijs,
& proptera prouiſiones, quas ab illis reci-
pit, conuertuntur in ſolutionem dicti lucri:
quod eſt omnino illicitum.

Ampliatur hæc concluſio,vt vera ſit,ſiue
5 tempore depoſiti probabiliter exiſtimaue-
rint, dictum campſorem daturum ad cam-
bia prędictas pecunias Genuæ per Placen-
tiam,iuxta conuentionem initam; ſiue non.
Nam ſi dicti Sempronius, Caius,& Meuius
poſſent lucrum,de quo agitur percipere, &
iuſtè ſibi retinere,id quidem oriretur,vel ra-
tione contractus, vel ratione deceptionis,
vt quia fuerunt ab ipſo Titio campſore de-
cepti. Nõ poteſt dici primum; quia cùm nõ
concurrat vera promiſſio ex parte campſo-
ris,nec cambia fuerint celebrata iuxta con-
trahentium conuentionem,nullus redditur
contractus, atque ideò non habent iuſtum
titulum percipiendi dictũ lucrum. Nec po-
teſt dici ſecundum;quoniam ſi id eſſet, non
alia ratione foret, niſi in pœnam deceptio-
nis; at pœna non debetur ante iudicis con-
demnationẽ. Ita in terminis noſtris Salon.
de cãb.q.4.ar.2.contr.7.num.3.Salas eod.
tract.dub.15.num.2.& Bonac.de contr.di-
ſput.3. pun.vnico,propoſ.5.

Secundò ampliatur eadem concluſio,vt
6 ſi Sempronius, Caius, & Meuius tempore
contractus initi cum Titio campſore proba-
biliter nouerint campſorem ipſum non da-
turum eorum pecunias ad cambia, & recã-
bia Genuæ per Placentiam, & è conuerſo;
ſed eiſdem ſe vſurum ad ſui libitum ad cele-
branda cambia per alias nundinas, & per
alia loca,ac ad alia negotia,tunc non ſolùm
tenentur ad lucri percepti reſtiutionem; ſed
etiam peccant mortaliter: quoniã vſuram
committunt; cum re vera cõtractum mutui
ſub lucro celebrent cum Titio campſore;
non autem contractum ſocietatis, vt patet
ex ijs, quæ ſupra adnotauimus q.48. limit.
vnica: quibus adde Fabian. Genuen. de
camb.p.1.in prin.

Sic ampliata limitatur ſupradicta cõclu-
7 ſio,vt licèt prædicti Sempronius, Caius,&
Meuius non poſsint retinere lucrum cam-
bij iuxta pretium fori Genuæ per Placen-
tiam, cùm ſupponamus, cambia per dictas
nundinas non fuiſſe celebrata; nihilominus
ratione dictæ deceptionis debetur ei inte-
reſſe lucri ceſſantis à dicto Titio campſore,
iuxta ea, quæ habentur ex Salon. Ioan. de
Salàs,& Bonac. locis citatis. Vndè ſi ſupra-
dicti Sempronius, Caius, & Meuius pecu-
nias ſuas dediſſent alijs, qui fuiſſent eas ne-
gotiaturi iuxta conuentionem initam cum
ipſo Titio campſore: proculdubio,ratione
lucri ceſſantis, pòſſent ſibi retinere totũ lu-
crum cambiorũ iuxta pretium fori Genuæ
per Placentiam: quoniã huiuſmodi lucrum
ſibi ceſſauit, ratione deceptionis ipſius cã-
pſoris,

Digitized by Google

pſoris, qui noluit eorũ pecunias dare cambio vt ſupra. Imò Scac. de commerc. & cãb. §. 1. q. 7. par. 2. ampl. 9. num. 9. videtur velle ex Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. tit. de cãb. cap. 11. q. 1. in fine, verſ. Item ſi, quòd ſi deponens ſciat, campſorem nõ negotiaturum ſuas pecunias; adhuc tamen poſſet ab eo conſequi intereſſe lucri ceſſantis. Sed re vera non eſt recedendum ab ijs, quæ ſupra adnotauimus, ampl. 2. ſiquidem Scac. loquitur, quando intereſſe hoc caſu expreſsè promittitur, cùm ex mutuo lucrum conſequi poſſit ratione lucri ceſſantis, vt infra, Deo duce, latius dicemus in explicat. §. 2.

Secundò limitatur eadem concluſio, vt
8 licèt ſupradicti Sempronius, Caius, & Meuius non poſſint lucrum prædictum percipere à Titio campſore, ſtantibus prædictis; nihilominus poſſent licitè illud conſequi ſi Titius ipſe pecunias dictorum Sempronij, Caij, & Meuij acceperit cãbio Genuæ per Placentiam, & Placentiæ per Genuam, vt poſſit deinde de illis diſponere ad ſui libitũ.
9 Probatur; quia ſi dictus Titius poterat dictas pecunias dare ad cambium Tertio, non eſt ratiò cur nõ poſſit dare cambio ſibi ipſi: quia tunc dat cambio, vt procurator dictorum Sempronij, Caii, & Meuii: & recipit cãbio vt Titius, vt infra latius, Deo duce, di-
10 cemus, q. 52. Etenim vna, & eadem perſona poteſt repręſentare plures perſonas, vt habetur ex Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. tit. de camb. c. 9. & Scac. de commerc. & cãb. §. 1. q. 7 p. 2. ampl. 9. num. 8. & nos ſupra adnotauimus q. pręced. Eſt tamen verũ, quòd ſi ipſe Titius miſceuit pecunias dictorum Sẽpronii, Meuii, &c. cum ſuis, tunc ſecundum aliquos debet deſignare ſaltẽ in mente ſua pecunias ipſorum Sempronii, &c. vel ſeparare ex aceruo, & deinde deſignatas accipere cambio: aliàs cenſeretur cambire pecunias ſuas cum pecuniis ſuis, cùm totius acerui pecuniarum mixtione fuerit effectus Dominus, & cambium non poteſt dari, niſi concurrant pecuniæ diuerſorum Dominorum, vt ſępe diximus.

Sed hæc diligentia re vera non videtur neceſſaria: nam eo ipſo, quòd Titius vult accipere cambio pecunias Sempronii, Caii, & Meuii cenſetur eas virtualiter deſignare, & ſeparare: & dato quòd animo ſeparatæ nõ eſſent, cùm ipſe Titius in dictis pecuniis remaneat debitor, poteſt pecunias debitas cambio à ſe ipſo accipere: nam quamuis pecuniæ prædictæ ſint mixtione ſuæ effectæ; nihilominus remanent penes ipſum tanquã mutuum: quapropter Titius cãpſor vt procurator dictorum Sempronii, Caii, & Meuii dat cambio dictas pecunias, exigendo illas à ſe ipſo: & vt Titius recipit cãbio: id autem non inconuenit, cùm vna, & eadem perſona poſſit plures perſonas repręſentare; l. fiſtulas, §. fundum, ff. contrah. empt. l. debitor meus, & ibi Gloſ. in ver. Debitor, ff. de negot. geſt. & Rota Genuæ deciſ. 1. num. 27. Abſtinendum tamen eſt ab huiuſmodi negotiandi modo: nam cum campſor accipit cambio pecunias prædictas à ſe ipſo modo ſupra explicato, id proculdubio apud puſillos videtur habere figuram quandam mutui potiuſquam cambii. Vnde vt contractus, de quo agitur, citra omnem ſcrupulum celebrari poſsit, ſatis quidem congruũ videtur, ſi Titius cùm dat cambio pecunias Sempronii, Caii, & Meuii Genuæ per Placentiã, & è conuerſo, illas nõ accipiat ſibi, ſed Tertio, & in litteris expreſsè mentionem faciat pecuniarum Sempronii, Caii, & Meuii. Sic enim pecuniarum Domini certi eſſent de lucro, quod eſſent percepturi. Et ſi tota pecunia non daretur ad cambium, tunc pro rata tantum, & non totum recipiant lucrum, ſolutis debitis, & ordinariis prouiſionibus.

Reſtat modo, vt ad contraria reſpondeamus.

11 AD primũ dicitur, quòd quamuis prouiſiones, de quibus agitur, ſint ſufficientes pro aſſecuratione sortis, & iuſta mercede campsoris, nihilominus cõtractus ex aliis capitibus dicitur iniuſtus; nempe quia prædicti Meuius, & socii percipiunt lucrum ex pecunia, quam cambio nõ dederunt nec per ſe, nec per ipſum Titium campſorem.

Ad ſecundum reſpõdetur, quòd cùm dicti Sempronius, Caius, & Meuius fuerint in bona fide, credentes probabiliter dictum Titium campsorem daturum eorum pe-

cunias

cunias integras ad cambium Genuę per Placentiam; ſi re vera tamen poſtea nouerint ipſum campſorem pecunias ipſas cambio non dediſſe per dictas nundinas; ſed per alia loca, aut eaſdem conuertiſſet in alias negotiationes, non poterunt lucrum cambiorum conſequi iuxta pretium fori Genuę per Placentiã, & è conuerſo; ſed tantum intereſſe lucri ceſſantis, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus: quibus adde quoque adnotata per Scac. de commerc. & camb. §.1. q.7. p.2. ampl.9. num.9.

An deponentes ſuas pecunias apud campſorem, vt illas negotietur in cambijs, vt ſupra, teneantur perquirere, ſi re uera fiat negotiatio, & qualiter fiat Q. LI.

SVMMARIVM.

1 *Deponentes pecunias apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs, non tenetur perquirere, an campſor eiſdem vtatur, in negotio conuento.*

IN hac re videtur affirmatiuè reſpondẽdum eſſe: aliàs deponens nõ poſſet lucra cambiorum ſibi retinere, ſuperueniente ſcientia, quòd campſor negotiationi conuentæ non vacauerit, iuxta ea, quæ in præcedenti q. adnotauimus, ampl.1. & patet de eo, qui bona fide dedit alicui pecuniã cambio, quem poſtea nouit non habere pecuniam nec actu, nec potentia in loco deſtinatæ ſolutionis, quo caſu lucra cambij percipere non poteſt, niſi ratione intereſſe; quibus adde, etiam, quæ habentur ex Fabian. Genuen. de camb. p.1. in princ. vbi apertè ait, quòd quando quis dat pecunias ſuas cãpſori ad eas negotiandas in cambijs, & ſcit, vel præſumitur ſcire, quòd campſor in alijs negotijs eis vtatur, malè dicitur cõtrahere.

Oppoſitis tamen non obſtantibus, con-
1 trarium puto verius; atque ideo deponentem vt ſupra ſuas pecunias apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs, non teneri perquirere, an campſor eis vtatur in negotio conuento, vel in alio; ſed ſatis eſt ſi ſit in bonafide, & probabiliter credat, campſorem negotiati pecunias depoſitas iuxta cõuentionem initam. Probatur, quia ad percipiẽdum lucrum cambij ſatis eſt, quòd campſor probabiliter credat, campſuarium habere creditum actu, vel potentia in loco deſtinatæ ſolutionis, vt ſæpe diximus: ergò idẽ dicendum eſt in caſu noſtro, nec alia diligẽtia exigitur, cùm militet eadem ratio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil.

Ad contrarium patet reſponſio: in eo enim caſu ſupponitur ſcientia, vel ſaltẽ probabilitas, quòd campſor non eſſet pecunias negotiaturus in cãbijs, & propterea lucrum cambiorum retinere non poteſt, niſi quatenus ſuas intereſt, iuxta ea, quæ habentur ex Scac. de commerc. & camb. §.1. q.7. par.2. ampl.9. num.9. Imò etiam, quòd deponens probabiliter crediderit, campſorem pecunias depoſitas negotiaturum in cãbijs iuxta conuentionem initam, ſi re vera non fuerit negotiatus, aut in alijs negotijs eis fuerit vſus; adhuc tamen lucra cambiorum percipere non poteſt, ſed tantùm intereſſe, vt ſupra oſtendimus, q. præced. ampl.1. & limit.1.

An campſor, apud quem depoſitæ fuerunt pecuniæ, vt eas negotiaretur in cambijs, ſolutis ſibi prouiſionibus, ac iuſta mercede pro aſſecuratione ſortis, poſſit cambire in ſe ipſum Q. LII.

SVMMARIVM.

1 *Deponi poſſunt pecuniæ apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs, ſalua ſorte, ſiue contractus ſit locationis operum, ſiue ſocietatis.*

2 *Campſor pecunias apud ipſum depoſitas, vt negotietur in cambijs, poteſt eas cambire in ſe ipſum.*

3 *Procurator, non ex eo quòd procurator eſt, debet eſſe deterioris conditionis quàm alij.*

4 *Munus proprium nemini damnoſum eſſe debet.*

1 QVòd pecuniæ deponi poſſint apud campſorem, vt eas negotietur in cãbijs,

Digitized by Google

bijs, ſalua ſorte, latè ſuprà oſtẽdimus, q. 48. ampl. 2. Etenim in ſocietatibus quamuis periculum ſortis pertineat ad conferentem pecuniam, vt per Gloſ. in c. plerique, in ver. Negotiatoribus, 14. q. 3. Panor. in c. nauiganti num. 11. vbi etiam Lup. §. 1. num. 24. de vſur. Bald. in l. 1. num. 26. ff. pro ſoc. Iaſ. conſ. 164. num. 16. vol. 2. Nauar. in c. ſi fœneraueris, num. 32. 14. q. 3. Garz. de contr. cap. 41. num. 5. & alios, nihilominus huiuſmodi contractus re vera non poteſt propriè dici ſocietatis, vt diximus d. q. 48. ampl. 1. verſ. Sed re vera; ſed locationis operum, & aſſecurationis, pro quo duplici contractu ſufficienter dicitur campſori ſatisfieri per ſolutionem prouiſionum, quæ à cãpſoribus communiter in hac re præfiguntur, & ſufficientes pro vtroque contractu iudicantur, vt in terminis noſtris docet Couar. lib. 3. var. reſolut. cap. 2. num. 5. Nauar. in Man. c. 17. num. 253. & 256. & ita ſeruari Genuæ teſtatur Scac. de commerc. & camb. §. 3. Gloſ. 3. num. 41. & 42. & ſupra diximus d. q. 48. ampl. 2. Imò etiò quòd prædictus cõtractus ſit etiam ſocietatis; non tamen ob id tollitur quin ſocius poſſit aſſecurare pecuniam collatam ab alio ſocio, mediãte iuſta, ac rationabili mercede, vt patet ex iis, quæ adnotauimus d. ampl. 2. & rectè declarat Scac. eod. tract. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 9. num. 6. & §. 3. Gloſ. 3. num. 41. & 42.

Sola igitur reſtat difficultas de campſore, an pecunias apud ipſum depoſitas, vt negotiaretur in cambiis, poſſit cambire in ſe ipſum. Pro explicatione autem Tituli, ac rei determinatione licèt faciant ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 50. limit. 2. nihilominus ad clariorem intelligentiam ponamus caſum, quòd Sempronius, Caius, & Meuius deponant apud Titium campſorem duodecim millia aureos, vt eos negotiaretur in cambiis Genuæ per Placentiã & Placentiæ per Genuam, ſolutis eidem ordinariis prouiſionibus. Titius ipſe videns, quòd cambire per Lugdunũ, Metinam, vel per Anuerſam, aut ſericorum, vel lanarum negotiationem multò maiorem vtilitatem afferre, quàm cambia Genuæ per Placẽtiam, & è conuerſo, volens vti dictis pecuniis in negotiis ſericorum, ac lanarum, aut in negotiis cambiorum per Lugdunum, Metinã, & Anuerſam, ipſemet Titius campſor vt Titius, à ſe ipſo vti procuratore, ſeu negotiorum geſtore dictorum deponentium, accipit cambio Genuę per Placẽtiam dictas pecunias; ſoluendo cambiorum lucra; retentis tamen ſibi ſolitis, & ordinatis prouiſionibus. Quæritur, an ipſe Titius licitè poſſit prædictas pecunias cum ſe ipſo cambire modo ſupradicto?

Prima frontè videtur negatiuè reſpondendum eſſe. Etenim à generalitate verborum cõtractus initi inter ſupradictos deponentes, & ipſum Titium, obligatum ad negotiandum eorum pecunias ſuper cambia Genuæ per Placentiam, & è conuerſo, videtur excluſa perſona prædicti Titii campſoris: quia hoc modo ſibi auctorizaret in facto proprio contra tex. in l. 1. & in l. pupillus. ff. de author. tut. & cur.

His tamen non obſtantibus, in contrariũ
2 eſt veritas: ſiquidem non poteſt aſſignari diuerſitatis ratio, cur Titium deponentium apud ſe pecunias poſsit dare cambio Tertio, & non ſibi ipſi, cùm vna, & eadem perſona poſsit fungi officio pluriũ perſonarum:
3 nec ex eo quòd procurator ſit pecuniarum Dominorum, deterioris conditionis eſſe debet, quàm aliis: ſiquidem proprium mu-
4 nus nemini damnoſum eſſe debet, c. peruenit, de fideiuſ. & l. ſi ſeruus communis, ff. de furt. quin potius debet eſſe melioris conditionis, cùm de eo præcipuè confidant pecuniarum Domini. Et cùm ſimus in actibus, in quibus vnus poteſt ſuſtinere vices pluriũ, vt habetur ex Cyn. in l. cùm ipſe, de cõtrah. empt. in caſu de quo agitur, Titius, & nõ vt campſor accipit cambio, & dat cambio vt campſor, & procurator eorum, qui depoſuerunt apud ipſum pecunias, vt illas negotiaretur in cambiis, vt latè de hac re ſupra egimus d. q. 50. limit. 2. cui nos remittimus, ne bis idem repetere videamur.

Ad contrarium igitur reſpondetur, quòd rati locum ſibi vendicaret, quando adeſſet aliqua ſuſpicio fraudis, quæ hoc caſu ceſſat: ſiquidem pretia cambiorum pendent ab auctoritate publica: ita videtur intelligi tex. in l. 1. §. item ipſe tutor, ff. de auctorit. tutor. & l. fiſtulas, §. fundum, ff. de contrah. empt.

An viduæ, & pupilli, & alij deponentes apud campſorem ſuas pecunias ſub certo, ac determinato lucro ad rationem 5. vel 6. pro ſingulis 100. in anno, ſalua ſorte, dicantur ſicca cambia celebrare. Q. LIII.

SVMMARIVM.

1 *Vidua, & pupilli qualiter pecunias ſuas dare ſoleant, ſeu deponere apud campſores, vt eas negotientur in cambijs, explicatur.*

2 *Pactum de determinato lucro in cambijs, vi noſtræ Extrauag. damnatur.*

3 *Deponi poſſunt pecuniæ apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs ſub certo, ac determinato lucro, & ſalua ſorte.*

4 *Deponi poſſunt pecuniæ apud campſorem, vt eas negotietur non ſolùm in cambijs, ſed in qualibet negotiatione ſub certo, ac determinato lucro, & ſalua ſorte.*

5 *Deponi poſſunt pecuniæ apud campſorem, ad cambiorum ſocietatem ſub certo, ac determinato lucro, quando dans pecunias cãpſori veriſimiliter putat eum negotiaturum fore in cambijs veris, ac realibus.*

6 *Pactum de lucro determinato licèt non poſſit fieri in cambijs, poteſt tamen fieri in ſocietate cambiorum, & num. 7.*

AD tituli explicationem, eſt adnot. 1 quòd Genuæ, & in tota Liguria, ac in multis alijs Regionibus viduæ, ac pupilli maximè ſuas pecunias dare ſolent campſoribus, vt per ſpacium vnius anni, vel etiam plurium eas negotientur in cambijs nundinarum Lugduni, Placentiæ, &c. periculo ipſorum campſorum, cum pacto, vt deponentibus reddat pro lucro quinque, vel ſex pro centenario, ſingulis annis, etiam ſi cambia reddant minus: verùm ſi plus reddant, totum illud incrementum ſupra quinque, vel ſex, efficiatur ipſorum cãpſorum. Quæritur igitur, an huiuſmodi cambia ſicca eſſe cenſeantur.

In hanc difficultate videtur prima facie 2 affirmatiuè reſpondendum eſſe. Probatur, quia in huiuſmodi cambijs præfigitur pretium firmum, ac determinatum, cùm deponentes pecunias vi pacti exigant quinque, vel ſex pro quolibet centenario; id autem expreſsè prohibetur vi noſtræ Extrauag. §. 2. in illis verbis, *Statuimus ne deinceps quiſquam audeat, ſiue à principio, ſiue aliàs, certũ, ac determinatum intereſſe, &c.* Ob id ait Nauar. c. 17. num. 301. & in c. ſi fœneraueris, num. 54. 14. q. 3. Gaiz. de contr. p. 1. cap. 11. concl. 4. & alij, quòd licèt in alijs, contractibus poſſit paciſci determinatum lucrum ratione lucri ceſſantis ad arbitrium boni viri; nihilominus id prohibitum eſt in cambijs vi noſtræ Extrauag. loco citato.

His tamen non obſtantibus, contrariam 3 ſententiam arbitror de iure veriorem eſſe, quam tenet Nauar. in d. cap. ſi fœneraueris, num. 32. Valent. 2. 2. diſp. 5. q. 25. pun. 2. Azor. par. 3. Inſtit. moral. lib. 10. de camb. cap. 11. q. 1. Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 5. num. 15. & §. 3. Gloſ. 3. num. 36. Iuſtin. de cõtin. camb. q. 10. num. 2. & patet ex ijs, quæ ſupra adnotauimus, q. 48. ampl. 3. dum oſtendimus, deponentes huiuſmodi non ſolùm paciſci poſſe, vt ſors ſalua remaneat; verum etiam, vt ipſis ſoluatur certum, ac determinatũ lucrum; dummodo ſoluant pretium tàm aſſecurationis ſortis, quàm aſſecurationis lucri. Probatur, quia dictus cõtractus licèt ſit vnus formaliter; eſt tamen triplex virtualiter. Etenim vnus dicitur ſocietatis, in qua vidua, ſeu pupillus, aut quilibet alius confert pecuniam; campſor verò confert induſtriam. Secundus eſt aſſecurationis capitalis ab accipiente pecuniam. Et tertius deniqueeſt contractus aſſecurationis fructuum. Vndè ſi cambia Genuæ per Placentiam probabiliter ſperentur reddituꝛa duodecim pro quolibet centenario, ſi quis det campſori centum ſub dicto lucro ad rationem quinque, vel ſex, iuſtè dicitur contrahere: ſiquidẽ induſtria cãpſoris ſufficienter æſtimatur vno aureo; æſtimati oſſecurationis ſortis, ſatis erit triũ aureorũ: & aſſecuratio lucri rectè quoque fiet pro duobus aureis; atque ideo, qui deponit pecuniã iuſtè percipiet illa ſex certa, etiam ſi cambia minus redant. Nec campſor læſus dici poteſt, quòd totum incrementum percipiet dans pecuniam, ſi cambia reddant tantùm ſex, vel minus: quia nõ ob id cãpſor cẽſetur nihil

nihil conſequi ex huiuſmodi ſocietate,cùm ſpes lucrandi duodecim pro quolibet centenario ſit pretio æſtimabilis,arg.tex.in l.ſi iactum retis, ff. de action. empt. illa igitur probabilis ſpes,quòd cambia ſint reddituraſupra ſex aureos, eſt iuſtum ſtipendiũ campſoris.

Ampliatur hæc concluſio,vt vera ſit non
4 ſolùm in caſu,de quo agitur,& in ſocietate cambiorum; ſed etiam in ſocietate aliarum rerum. Vndè ſi vidua det alicui mercatori ſericorum,frumenti,lanarum,&c. ſuam pecuniam ad rationem quinque, vel ſex pro quolibet centenario ſingulis annis, ſalua ſorte, & intentionem habeat lucrandi illa quinque,vel ſex omni iuſto titulo, quo poteſt, & ad id aſſentiat mercator, huiuſmodi contractus proculdubio erit licitus: ſiquidẽ licèt ſit vnus formaliter; eſt tamen triplex virtualiter, nempe ſocietatis, aſſecurationis ſortis,& aſſecurationis lucri. Vndè ſi mercatura ſerici, v.g. probabiliter ſperetur reditura ad rationem quindecim pro quolibet centenario,& induſtria mercatoris æſtimetur quatuor, vel quinque pro negotiatione ſingulorum centum aureorum, pro aſſecuratione ſortis, & lucri iuſta videtur ſolutio quatuor aureorum, atque ideò licitè conſequi poteſt ſex aureos,ſingulis annis pro quolibet cẽtenario,vt habetur ex Leſſ. lib.2.de Iuſt.& iur.cap.25.num.24.Valent. 2.2.diſp.5.q.24.& q.25.pun.2.Tolet.lib.5. ſuæ ſum.cap.4.Graff.in ſuis deciſ.lib.2.cap. 120.num.39.Iuſtin.loco citato,ſub num.8. vbi num.9.rectè quoque ait poſt alios, non obſtare Bull.Sixti V.quæ incipit, *Deteſtabilis*, qua tanquam vſurariæ condemnantur ſocietates omnes, in quibus vnus ſocius ſecuram reddit ſortem alterius;quoniam Bulla intelligitur prohibere pacta tantùm illicita,quæ fieri ſolent in huiuſmodi aſſecurationibus, non autem licita, vt diximus d.q. 48.ampliat.3. verſ.Et hanc praxim,vbi non nullas alias reſponſiones attulimus ad dictã Bullam.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,
5 vt ita demum in ſocietate cambiorum, de qua agitur, poſſint illa ſex percipi à conferente pecuniam, quando dans pecuniam campſori veriſimiliter putat, campſorem fore pecuniam illam negotiaturum in cambijs veris,& realibus: ſecus verò ſi ſciat,vel probabiliter credat pecuniam illam eſſe negotiaturum in cambijs ſiccis, ac vſurarijs, vel nullo pacto negotiaturum:quoniam tũc non poſſet incrementum illud conſequi;ſed perceptum teneretur reſtituere illi, à quo per campſorem fuerit extortum, iuxta ea, quæ habentur ex Sot.lib.6. de Iuſtit.& iur. q.7.artic.2. Lup. in c.nauiganti,num.71.in fin.de vſur.Azor.p.3.Inſt.moral. lib.10. de camb.cap.11.q.1. & nos adnotauimus d.q. 48.limit. vnica. Verum tamen eſt,quòd ſi deponens pecuniam ſuam penes campſorem vt ſupra,veriſimiliter credat, ab eo eſſe dandam cambijs realibus, ſi deinde comperiat eam dediſſe cambijs ſiccis, vel nullo modo dediſſe ad cambia, poterit illa quinque, vel ſex ſibi retinere ratione lucri ceſſantis,ſi dictam pecuniam alij dediſſet, qui ad cambia realia implicaſſet, aut ad aliam iuſtam negotiationẽ,ex qua licitè illa quinque, aut ſex lucratus fuiſſet: ſecus autem ſi otioſam apud ſe habuiſſet; quoniam tunc reſtituere incrementum illud teneretur,iuxta ea,quæ ſuprà adnotauimus d.q.48.limit. vnica,verſ.Beneuerum eſt,& q.11. ampl.1. quibus adde ea, quæ ſupra cumulauimus, q.34. concl.1. circa fin.

Secundò limitatur eadem concluſio,vbi
6 Nummularius accipit pecunias ab huiuſmodi perſonis in vim cambij iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus,q.50.limit.2. quoniam tunc deponens pecuniam vt ſupra,non poſſet paciſci lucrum illud determinatum, vel ſaltem non poſſet percipere in loco celebrati contractus,etiam ſi litteræ mittantur, vt rectè declarat Azor. par.3. Inſtit.moral. lib.10. de camb.c.11.q.1.

Ad contrarium patet reſponſio ex dictis.
7 Etenim in caſu,de quo agitur,non fit pactũ de determinato lucro, ac intereſſe cambij: quia dans pecuniam campſori,nõ dat illam eidem ad cambium;ſed ad ſocietatem cambiorum, vendens lucrum ſperatum ex tali ſocietate,quinque, vel ſex pro ſingulis centum;& ideò tale pactum non poteſt dici cõtra diſpoſitionem noſtræ Extrauag. Vndè cùm ſit caſus diuerſus,ex diuerſis non fit illatio,l.Papinianus exuli,ff.de minor. Imò ſi deponens daret pecuniam campſori ad cãbium,ſeruatis ſeruãdis ſub dicto lucro quinque

que, vel ſex, vt ſupra, non deſunt, qui velint, id non poſſe dici propriè intereſſe determinatum; atque ideò non eſſe contra noſtram Extrauag. quos retulimus ſupra, q. 37. circa ptin. Sed re vera illi loquuntur in caſu longè diuerſo.

An campſor mutuãs ſuas pecunias, & accipiens à mutuatario obligationẽ in forma depoſiti, cum pacto ſoluendi ipſi lucrum iuxta pretium fori Genuæ per Placentiam, ratione lucri ceſſantis, ac dãni emergentis, & ſolutis etiam eidem prouiſionibus, dicatur rectè contrahere. Q. LIV.

SVMMARIVM.

1 *Negotiandi modus Placentiæ, & in alijs locis frequentiſſimus refertur.*

2 *Campſor accipiens pecunias cambio Genua per Placentiam gratia eorum, quibus eas mutuat, poteſt ab eiſdem recipere obligationem in forma depoſiti ſoluendi dictas pecunias mutuo datas vna cum lucro cãbiorum iuxta pretium fori Genuæ per Placentiam, ac ſolitis prouiſionibus.*

3 *Intereſſe damni emergentis ex mutuo licitè percipi poteſt.*

4 *Campſor accipiens pecunias cambio, eaſdemque dans mutuo, poteſt à mutuarijs exigere intereſſe lucri ceſſantis, & in pactum deducere, ſi alium inueniat cambio ipſas accipere volentem.*

5 *Intereſſe lucri ceſſantis debetur ex mutuo citra omnem moram: quando mutuum eſt vera cauſa ceſſationis talis lucri.*

6 *Iuſtum, & iniuſtum non conſiſtit in bonitate, aut prauitate animorum, & intentionũ; ſed in rerum, & operum externorum æqualitate, ac inæqualitate.*

7 *Intereſſe lucri ceſſantis licèt non poſſit exigi totum id, quod ſperatur; in aliquibus tamẽ caſibus iuſtè exigitur.*

8 *Campſor volens extrahere à reali cambio ſuas pecunias, aut nolens dare cambio, vt eas mutuet ad inſtantiã, & gratiam mutuatariorum, poteſt ab eis paciſci intereſſe lucri ceſſantis, & num. 9.*

9 *Intereſſe lucri ceſſantis poteſt à quolibet negotiatore paciſci, extrahente à negotiatione ſuas pecunias, vt illas mutuet.*

10 *Intereſſe lucri ceſſantis, quo caſu non debeatur extrahenti pecunias ſuas à cambio, vt det alteri mutuo, & num. 11.*

11 *Intereſſe lucri ceſſantis non debetur extrahenti pecunias ſuas à negotiatione, vt illas mutuet, ſi ad aliam lucrandi rationem ſe conferat.*

12 *Intereſſe lucri ceſſantis ſperatum tunc poteſt paciſci totum, quando paciſcitur indeterminatè; aliàs ſecus.*

13 *Intereſſe lucri ceſſantis non debetur extrahẽti pecunias ſuas à negotiatione, vt mutuet, gratia ſui, & non mutuatarij, & num. 15.*

14 *Intereſſe lucri ceſſantis ex mutuo licèt poſſit paciſci; non tamen debet exigi in principio contractus.*

15 *Campſor extrahens pecunias à cambio, vt mutuet gratia ſui tantùm, & non gratia mutuatarij, nõ poteſt ex tali mutuo lucrum paciſci, nec prouiſiones exigere.*

1 HIc negotiandi modus Placentiæ, & in multis alijs locis eſt frequentiſſimus. Solet enim Titius, v. g. campſor ad preces multorũ varijs, ac diuerſis perſonis mutuare ſuas pecunias, atque adeo Sẽpronio mutuauit duo millia aureos, Caio quatuor millia, Seio mille, & ſic de alijs, recipiẽdo ab eis obligationẽ in forma depoſiti, ſoluendi dictas pecunias ad primas nundinas, puta apparitionis vna cũ lucro cãbiorum, & recãbiorũ iuxta pretiũ fori Genuæ per Placentiã: & Placẽtiæ per Genuã, & caſu quo non ſoluãt cõdicto tẽpore teneãtur ad cãbia, & recãbia iuxta dictũ pretiũ vſq; ad realem, & actualẽ ſolutionẽ. Et ſæpe ſæpius euenit, vt nõ ſoluãt, niſi poſt tres, vel etiã quatuor nũdinas, & plures, ſoluentes interim prouiſiones dicto Titio cãpſori, quæ ſolui ſolent ijs, qui aliorũ nomine negotiãtur in cãbijs: quę cãbiorum lucra aſſerit in inſtrumẽto percipere, ratione dãni emergẽtis. Siquidem ait, dictas pecunias accepiſſe ad cãbiũ ab alijs, vt mutuet eas ſupradictis mutuatarijs: & prouiſiones inſuper aſſerit percipere pro cãbiorum negotijs, quæ pro eiſdem mutuatarijs facit: & aliquando, inquit, recipere di-

cta lucra ratione lucri ceſſantis; quoniã eaſdem pecunias erat alijs cãbio daturus. Ait etiã ipſe Titius cãpſor, quòd multories habet domi pecunias otioſas, & cùm nõ inueniat illas dare cãbio Genuæ per Placentiã, & dare cãbio per alias nundinas, & loca, exponeret ſe periculo perdendi eas, idcircò mutuat ſupradicto modo, ne amittat tãtùm intereſſe, quantum oportet eum ſoluere pecuniarum Dominis, quas pro illis negotiatur. Quæritur modo an huiuſmodi contractus ſit licitus?

Pro determinatione huius difficultatis eſt diſtinguendum, quòd aut dictus Titius campſor prædictas pecunias accipit ad cãbium Genuæ per Placentiã, & è conuerſo, vt mutuet ſupradictis Sempronio, Caio, & Meuio, atq; ideò eorum gratia: aut accipit cãbio vt det cambio alijs ſub lucro, vel negotietur in mercibus, & habeat præ manibus merces, aut perſonas, quibus det cambio, & deinde rogatus à dictis Sempronio, Caio, & Meuio, eaſdem mutuat modo ſupradicto: aut deniq; accepit cãbio, vt det alijs cãbio, aut negotietur in mercibus, vt ſupra; ſed quia non inuenit dare cãbio citra periculũ amittendi ſortẽ, nec vult, aut nõ poteſt pecunias ipſas acceptas ad cambium applicare iuſtæ negotiationi, ne apud ſe habeat otioſas, eaſdem mutuat prædictis Sẽpronio, Caio, & Meuio modo ſupradicto. His breuiter ſic adnotatis, ſit

Prima Concluſio.

CAmpſor accipiens pecunias cambio
2 Genuę per Placentiam gratia prædictorum Sẽpronij, Caij, & Meuij, vt eaſdẽ illas det mutuo, poteſt ab ipſis recipere obligationẽ in forma depoſiti, vt ſupra ſoluendi dictas pecunias mutuo datas ad primas nũdinas vna cũ lucro cãbiorum iuxta pretium fori Genuę per Placentiã: & ſi non ſoluant, cõdicto tẽpore, teneantur ad cãbia, & recãbia, &c. Probatur, quoniã campſor hoc caſu obligationẽ illã, & lucrũ prędictũ à mutua-
3 tarijs exigit, ratione intereſſe dãni emergẽtis: quod quidẽ licitè poteſt in mutuo paciſci, ac exigi, vt habetur ex Nauar. in c. ſi fœneraueris, num. 58. 14. q. 3. Salon. 2. 2. q. 78. ar. 2. contr. 8. num. 10. Bann. ibidẽ in reſp. ad 1. concl. 2. Aragon. in eundẽ locum in ſolutione 1. arg. Molin. de contr. diſp. 314. Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. c. 20. dub. 10. Azor. 3. p. Inſt. moral. lib. 3. c. 4. & c. 7 q. 5. Ioan. de Salas de vſur. dub. 8. Reginald. lib. 23. ſuæ prax. num. 69. Rebel. de obligat. iuſtit. lib. 8. q. 8. Bonac. de contr. diſp. 3. q. 3. pun. 3. propoſ. 1. & ex alijs. Eſt tamẽ verum, quòd hoc caſu non video, quo titulo campſor prouiſiones ſolitas conſequi poſſit, ſi pecunias prædictas cambio non erat daturus deinde nomine alterius; ſed tantũ acceperit gratia dictorum mutuatariorũ; niſi velimus dicere prouiſiones percipere ratione fideiuſſionis, & eo quòd ſtet, vt dicunt, *Del credere*, iuxta ea, quę habentur ex Scac. de commerc. §. 3. Gloſ. 3. num. 41. & 42. quoniã dum accipit pecunias cambio, licèt eas deinde mutuet; nihilominus remanet obligatus campſori.

Secunda Concluſio.

CAmpſor accipiens pecuniam cambio,
4 eandẽque dãs mutuo, vt ſupra, ſi aliũ inueniat, cui det cãbio ſub dicto lucro, poteſt à mutuatarijs exigere, & in pactũ deducere intereſſe lucri ceſſantis. Probatur; quoniã intereſſe lucri ceſſantis debetur ex mutuo citra morã aliquã, etiã ſi ſpõtè pecunia extrahatur à reali cãbio, quãdo mutuũ eſt
5 mera cauſa ceſſationis talis lucri, vt latè probat Salon. 2. 2. q. 78. num. 2. contr. 9. concl. 6. Nauar. in c. nauiganti, num. 26. de vſur. & in Man. c. 17. num. 283. litt. G. Petr. Nauar. lib. 3. de reſtitut. c. 2. num. 300. Leſſ. lib. 2. de iuſtit. & iur. c. 20. dub. 11. num. 81. Molin. de cõtr. diſp. 316 num. 8. & alij. Etenim ratio aliqua nõ datur, quæ lucrãdi modũ ex ſe iuſtũ reddat iniuſtum, ex eo quòd ſpõtè ſit volitũ. Si enim, qui per iniuriã cogitur mutuare, de lucro ceſſante paciſci poteſt, cur nõ poterit paciſci etiã, qui nõ cogitur; cũ iuſtũ, vel iniuſtũ nõ cõſiſtat in boni-
6 tate, aut prauitate animorũ, & intentionũ, ſed conſiſtit in rerum, & operũ externorum æqualitate, & inæqualitate, vt poſt Ariſt. & D. Thom. ait Nauar. in c. ſi fęneraueris, not. 16. num. 53. 14. q. 3. Et re vera ait Leſſ. loco citato, iniuria non facis, vt centum, quæ alteri mutuas, ſint æqualia centum, & decem, quæ ab illo exigis; ſed lucrum ſpe-

ratum

ratum per centum id efficit:alioquin ſi propter iniuriam eſſet illa æqualitas, darentur decem illa pro iniuria illata,non autem pro lucro ceſſante: atq; ideò lucrũ ceſſans eſſet impertinẽs. Adde,quòd ſi campſor datutus erat prædictas pecunias cãbio,nomine aliorũ, poteſt etiã ſolitas prouiſiones exigere; dũmodo hæc omnia nota fecerit mutuatarijs tẽpore celebrati cõtractus,iuxta ea,quę habentur ex Salon.2.2.q 78.art.2.contr.8.

Ampliatur hæc cõcluſio, vt quãuis intereſſe lucri ceſſantis regulariter exigi nõ poſ-
7 ſit totũ id,quòd ſperatur, cùm lucrũ in potẽtia quantũuis proxima minus valeat,quã lucrũ in actu;intereſſe tamen lucri ceſſantis, de quo agitur, poteſt exigi totũ, & integrum citra diminutionem aliquã: ſiquidem lucrũ ex tali cãbio Genuæ per Placentiam, prout euẽtus declarauerit,eſt indeterminatũ, & indeterminatè deducitur in pactũ: at quando lucrũ ceſſans deducitur in pactum indeterminatè, eſt integrè perſoluendũ, ita vt ex euentu poſtea fuerit deprehenſum intereſſe fuiſſe centũ aureorũ, totũ debeatur, & ſi fuerit plus, illud plus quoque ſolui debet:& ſi minus,aut nihil;minus aut nullũ intereſſe venit perſoluẽdũ,vt rectè docet Leſſ. d.c.20.dub.11.num.97. & Salon.loco cit.

Secũdò ampliatur ipſa cõcluſio,vt inte-
8 reſſe lucri ceſſantis debeatur cãpſori, vt ſupra,ſiue pecuniã ſuã deſtinatã reali cambio, alicui petẽti eam mutuet; antequam mutuo quis petat,cãmpſor ipſe à reali cambio ſubtraxerit,vt ei, quẽ nouerit mutuo petiturũ mutuet;& ſiue reali cãbio abſolutè non deſtinauerit,ſed ſub cõditione dicens, vellem pecuniã meam ad reale cambium dare, niſi multi mutuũ peterẽt: quoniam in omnibus prædictis caſibus mutuum eſt cauſa cur ceſſet campſori lucrum,vt rectè declarat Leſſ. d.dub.11.num.88.89.& 95.

Tertiò ampliatur eadẽ cõcluſio, vt quæ
9 diximus de cãpſore ſubtrahente pecuniam reali cãbio, vt mutuet,extendatur ad quẽlibet aliã pecuniã mutuantẽ,deſtinatã alij iuſtæ,ac licitæ negotiationi, aut emptioni rei frugiferæ:nam adhuc ratione mutui poterit cãpſor,& quilibet mutuãs paciſci,& exigere lucrũ ceſſans,cũ militet eadẽ ratio,vt habetur per Doctores,quos refert, & ſequitur Scac.de cõmerc.& cãb.§.1.q.7.p.2. ampl. 8.vbi rẽ hanc latiſſimè explicat,& multipliciter ampliat,& limitat.Quod quidẽ verum eſt non ſolũ ſi pecunia deſtinata ſit ſpeciali, ac particulari negotiationi; verũ etiã ſi deſtinata erat negotiationi in genere, vt ſit à quibuſdã, qui in omnẽ lucrãdi occaſionem ſunt intenti: ſiquidẽ nihil intereſt, an certæ, vel incertæ negotiationi fuit deſtinata; dũmodo æquè lucrũ ſperetur. Verũ tamen eſt, quòd aliqui volunt eo caſu, vt mutuãs non habeat aliã pecuniã otioſam, quã cõmodè in mutuatę locũ poſſit ſupponere,& eidem lucro deſtinare; niſi repoſita ſit ad dotãdas filias,ad alendã familiã, aut ad alios fortuitus euẽtus,quam propterea mutuans nollet negotiationis periculo exponere: nã tunc poſſet intereſſe lucri ceſſantis in pactũ deduci,cũ mutuũ illud ſit vera cauſa, cur lucrum ceſſet, vt habetur ex Molin. de contr. diſp.316.& Leſſ. loco citato,num.86.

Sic ampliata limitatur dicta cõcluſio, vt
10 cãpſor ad hoc poſſit in pactũ deducere,& percipere intereſſe lucri ceſſãtis ex mutuo, de quo agitur, requiritur, vt non ſolùm pactũ paratũ habeat aliquẽ,cui det cãbio modo prædicto;verũ etiã, vt is,qui paratus ſit pecuniã petere ad cãbium, ſit perſona, cui cãpſor credere velit ſuã pecuniam, vt quia eundẽ æſtimat diuitẽ,& potentẽ ad ſoluendũ cambium in loco deſtinatę ſolutionis: aliàs ſi fidẽ ei nõ habeat, nec erat illi daturũ ſuã pecuniã,nõ poteſt eã dare alteri mutuo ſub intereſſe cãbij realis Genuę per Placentiã,&c. Etenim hoc caſu nõ dicitur ceſſare ei lucrũ aliquod,cũ illi,vt ſupra petenti nolebat ſuam pecuniã dare ad cãbium, nec habebat aliũ,cui daret, vt habetur ex Ioan. Bapt.Lup.in c.nauiganti, num.68. de vſur. & ex alijs, quos refert, & ſequitur P. Iuſtin. de contin.camb.q.8. ſub num.2. §.Terzo è da notare.

Secundò limitatur, vt tunc cãpſor poſſit
11 recipere intereſſe lucri ceſſantis, vt ſupra, quãdo ex ſubtractione ſuæ pecuniæ à cambio reali,aut ab alia iuſta negotiatione,non ſe conferat ad aliam rationem lucrandi per artificium, aut per aliam induſtriam, & ita compenſet totum lucrum cambij realis,ſeu iuſtæ negotiationis: aliàs non poſſet ratione lucri ceſſantis aliquid expetere; quia per mutuum non ceſſat illi lucrum ab-

ſolutè, cùm detur ei lucrandi occaſio alia
via, quam non habuiſſet, ſi in negotiatione
cambij realis, aut alterius rei permanſiſſet.
Quòd ſi illa lucrandi ratio erit moleſtior,
poterit moleſtiam illam æſtimare, & pro ea
compenſationem exigere. Idem dicendum
eſt ſi minus tali via lucretur, quàm per tale
cambium, aut iuſtam negotiationem lucra-
tus fuiſſet: ſiquidem illius, quod minus eſt,
debet haberi ratio, vt rectè aduertit Leſſ. d.
dub. 11. num. 85.

Tertiò limitatur, vt tunc campſor in caſu
12 noſtro poſſit paciſci totum intereſſe lucri
ceſſantis, vt ſupra, quando paciſcitur lucrũ,
ſeu intereſſe indeterminatè, iuxta ea, quæ
adnotauimus ſupra in prima ampliatione:
ſecus autem ſi intereſſe paciſcatur determi-
natè, nempe decem, quindecim aureis, &c.
quoniam tunc non poteſt exigi totum lu-
crum ſperatum; ſed minus; quia dêducenda
eſt æſtimatio laborum, expenſarum, & quã-
tiplus valet lucrum certũ, & præſens, quàm
futurum, & incertum, vt ex communi Do-
ctor. ſententia docet Leſſ. loco citato, num.
96. & 97. vbi etiam num. 98. approbat ſen-
tentiam Soti lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 3.
dicentis, laboris, & moleſtiarum æſtimatio-
nem non eſſe neceſſariò deducendam.

Quartò limitatur, vt concluſio noſtra, lo-
13 cum non habeat, quando campſor nõ gra-
tia mutuatarij; ſed ex mera ſua electione, ac
motu proprio ex cambio reali, vel iuſta ne-
gotiatione pecuniam extractam dat mutuo:
quoniam tunc vſuram committeret cum
obligatione reſtituendi lucrum ex eo per-
ceptum: ſiquidem cùm ſua ſpõtè cambium
reale, aut iuſtam aliam negotiationem di-
miſerit, non dicitur ſibi lucrum ceſſare, vt
habetur ex Nauar. in c. nauiganti, num. 35.
de vſur. & Scac. de commerc. & camb. §. 1.
q. 7. p. 3. limit. 16.

Quintò limitatur prædicta concluſio, vt
14 licèt permittatur in caſu, de quo agitur, pa-
ciſci intereſſe lucri ceſſantis; non tamen lu-
crum illud exigi debet à principio ſtatim
dato mutuo; ſed cõuenienti interuallo: quia
ſi quis ſtatim velit reddi decem pro centum
mutuatis, in re non mutuabit centum; ſed
tantum nonaginta. Beneuerum eſt, quòd
mutuans centum aureos alicui, vt ſtatim
reddat nouem ratione lucri ceſſantis ex no-
naginta vno, quæ ipſe retinet, vſuram non
committit; quoniam id nihil aliud eſt, quam
mutuare nonaginta vnum cum intereſſe, &
alia nouem ſine intereſſe; in quo contractu
non magis grauatur mutuatarius, quàm ſi
differretur ſolutio intereſſe. Ita Leſſ. d. dub.
11. num. 99. & 100. vbi etiam, num. 101. ex
Nauar. & Sot. docet, quòd vt pactio lucri
ceſſantis ſit licita, neceſſe non eſt, vt mu-
tuans ſe non offerat ad mutuandum, ſed al-
terius precibus compulſus mutuet: quia
æqualitas, & iuſtitia contractus non pendet
ex eo, quòd deſideretur, vel non deſidere-
tur illum fieri, vt rectè idẽ Leſſ. loco citato.

Tertia Concluſio.

CAmpſor ſi pecunias, quas accepit cã-
15 bio gratia ſui tantùm, & cùm non in-
ueniat dare cambio citra periculum, modo
ſupradicto mutuat, non poteſt ex tali mutuo
incrementum aliquod percipere nec ratio-
ne intereſſe lucri ceſſantis, nec damni emer-
gentis, nec denique ratione prouiſionum,
ſeu ſtipẽdiorum. Etenim hoc caſu campſor
ipſe mutuans nullum damnum dicitur pati,
nec lucrum ſibi ceſſat, nec prouiſiones per-
dit ratione mutui, cùm pecunias, quas cã-
bio accepit otioſas habeat, nec ad cãbium
dare volebat pro ſe, nec pro alijs. Vndè ali-
quid ex huiuſmodi mutuo percipiens, pro-
culdubio vſuram committeret, cùm ſolùm
vi mutui, & in pretium mutui, & non ex alia
iuſta cauſa percipiat contra tex. & ibi Do-
ctor. in c. conſuluit, de vſur.

Ibi, *Præſtitutum ſolutionis terminũ, &c.* An cambium, cuius lucrum augetur propter auctam dilationem ad ſoluendum, ſit ſiccum. Q. LV.

SVMMARIVM.

1 *Cambium, cuius lucrum augetur propter au-
ctam dilationem ad ſoluendum, eſt ſiccum.*
2 *Cambium, cuius lucrum augetur propter di-
latam debiti ſolutionem, poteſt iuſtificari,
ratione intereſſe lucri ceſſantis, vel damni
emergentis.*

Re-

1 RESpondetur affirmatiuè: quoniam lucrum ex huiuſmodi cambio percipitur non ratione loci;ſed tantùm ratione tẽporis;ſeu ratione ſolutionis ad tempus dilatæ, atque ideò percipitur ex mutuo, & habet manifeſtam vſuræ prauitatem, iuxta ea, quæ habentur ex Sot. lib.6. de iuſtit.& iur. q.10.art.2.in concl.reſponſ.col.2. & q.12. ar.5.in fine prin.& per totum. Confirmatur ex noſtro S.in illis verbis, *Præſtitutum ſolutionis terminum,&c.* Vbi Roman. Pontifex vſuraria declarat cambia,in quibus campſores præſtitutum ſolutionis terminum, lucro ex tacita, vel expreſſa conuentione recepto, ſeu etiam tantummodo promiſſo differunt.

Ex hoc ſequitur, quòd campſor dãs Genuæ mille aureos pro inſtantibus nundinis Placentiæ ad rationem ſolid 66. pro ſcuto marchar. ſi deinde campſuario prorogans tempus ſolutionis vſque ad alias ſequentes nũdinas,cum eo paciſcatur,vt ſcutum marchatum intelligatur emptum ad rationem ſolid.65.vel 64.proculdubio cambium ſiccum intelligitur celebrare: ſiquidem illud incrementum vnius,aut duorum ſolidorum conſequitur campſor ratione ſolius ſolutionis ad tempus dilatæ. Ita Fabian. Genuen. de camb.in princ.num.15. Hieronym.de Luc.eod.tract. verſ.Pro deciſione,ſub num. 45.verſ. Non ſolet,& num.46. Azor.par.3. Iuſtit.moral.lib.10.de camb. cap.8. verſic. Tertia cõditio. Sic etiam cambium ſiccum dicitur celebrare campſor, qui dat cambio Genuæ mille aureos, ſoluendos Placentiæ in primis nundinis, & deinde adueniente tempore ſolutionis litterarum cambij requiſitus à campſuario prorogat ei tempus ſolutionis vſque ad ſequẽtes nundinas,cum pacto,quòd ſibi detur id,quod reſpondebũt vera cambia in illis ſequentibus nundinis: & quòd huiuſmodi cambium non eſt verè cambium, ſed mutuum implicitum, vt latè proſequitur Scac.de commerc. & camb. S. 1.q.7.p.3. limit.1.

2 Limitatur hæc concluſio, vt lucrum cãbij, de quo agitur iuſtificari poſſit ratione intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergẽtis,ſi de hoc intereſſe fuerit certioratus cãpſuarius tempore dilationis, & concurrant aliæ conditiones requiſitæ ad licitè percipiendum huiuſmodi intereſſe,de quibus Salon.2.2.q.78.ar.2. contr.8. & alij, quos ſupra retulimus,q.præced.concl.1.& 2. Etenim ratione intereſſe lucri ceſſantis,vel dãni emergentis poteſt licitè augeri lucrum propter temporis prorogationem. Eſt tamen verum quòd huiuſmodi lucri incremẽtum eſt iuſtum non ratione cambij, ſed ratione intereſſe, vt rectè declarat Scac. loco citato,num.5.& 6.

An cambium, ex quo campſor maius lucrum accipit, quò magis nundinæ ſint diſtantes, ſit licitum. Q. LVI.

SVMMARIVM.

1 *Cambium illud eſt ſiccum,cuius lucrum percipitur ratione temporis diſtantiæ, non autem loci.*

2 *Cambium ex quo campſor maius lucrum conſequitur,quò magis nundinæ ſint diſtantes,eſt licitum.*

3 *Cambium, cuius pretium augetur ratione ſolius temporis,eſt vſurarium.*

HOc cambium eſt valdè vſitatum Genuæ, & in multis alijs locis Italiæ per Placentiam. Etenim campſor Genuæ, v.g.dat in principio nundinarum 64. ſolid. recepturus Placentiæ ſcutum march. quod valutatur ſolid.67. & den.4. In medio dat 65. ſolid. recepturus idem ſcutum eodem modo volutarum: Et in fine nundinarum dat 66.ſolid. vel etiam 67. vt recipiat Placentiæ ſupradictum ſcutum. Sic etiam Frãcoforti bis in anno celebrantur nundinæ, circa Paſcha ſcilicet, & in menſe Septembris;in quibus fiunt ſolutiones cambiorum, ſicut Placentiæ, & in alijs locis, in quibus nundinæ fiunt:& Antuerpiæ campſor quinto menſe ante nundinas dat ſcut. 73.groſſos pro floreno Germanico, recipiendo Frãcoforti,qui æſtimatur ibidem 79.& 80. groſſis: in quarto dat 74. pro eodem floreno:in tertio 75. in ſecundo 76. & in primo tandem menſe ante nundinas dat groſſos 77. recepturus florenum eiuſdem valoris Francofurti.

In hac re videtur prima fronte dicẽdum,
1 huiuſmodi cambium eſſe omnino ſiccum.
Nam q. præcedenti probauimus, illud eſſe
cambium ſiccum, in quo lucrum percipitur
propter diſtantiam temporis: idque ex no-
ſtro §. expreſsè colligitur, in illis verbis,
Præſtitutum ſolutionis terminum, &c. Siqui-
dem lucrum illud dicitur percipi non ex
cambio, ſed ex mutuo palliato, ſeu coope-
to pallio cambii, atque ideò ex cãbio vſu-
rario, & ſicco: ſed in cambio, de quo agitur,
lucrum percipitur propter ſolam diſtantiam
temporis: nam quanto nundinæ proximio-
res ſunt; eo minus campſor lucrum ſibi cõ-
parat: & è conuerſo quo magis nundinæ di-
ſtant, plus lucri conſequitur: ergo cambium
prædictum eſt ſiccum.

His tamen non obſtantibus, contrariam
2 ſententiam puto veriorem eſſe, quam tenet
Leſſ. lib. 2. de Iuſtit. & iur. cap. 23. dub. 6.
Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 1. à
num. 75. ad 79. & nos ſupra oſtendimus, q.
27. in reſp. ad tertium. Probatur primò, quo-
niam non eſt ſemper verum, quòd plus æſti-
matur pecunia præſens in principio nundi-
narum, quàm in medio, vel in fine: ſiquidem
quandoque accidit oppoſitum. Et quamuis
vt plurimum pluris æſtimetur pecunia præ-
ſens in principio nundinarum, quàm in me-
dio, vel in fine; id tamen non prouenit ex
maiori, vel minori diſtantia temporis per ſe;
quia ratio temporis eſt tali cambio accidẽ-
taria: ſed id prouenit ex eo quod in princi-
pio nũdinarum multi ſunt campſuarij cam-
bio accipientes, atque ideò vendentes ſcu-
tum march. Placentiæ, ſeu florenum Ger-
manicum Francofurti; & pauci campſores
cambio dantes, & ſic ementes ſcutum mar-
char. ſeu florenum. In medio autem nundi-
narum ſunt pauciores campſuarij; & ideò
ſcutum march. plus vẽditur. In fine demum
ſunt pauciſſimi campſuarij; & propterea vẽ-
ditur carius. Etenim pecunia in cambio ſe
habet loco mercis, & ideò creſcit, ac decre-
ſcit ex paucitate, aut multitudine campſo-
rum, & campſuariorum; ſicut mercium pre-
tia creſcunt, & decreſcunt ex multitudine,
aut paucitate emptorum, ac venditorum,
ex abundantia, vel penuria mercium, vt ha-
betur ex Cajet. de cãb. c. 7. & Scac. de cõ-
mer. & cãb. §. 1. q. 1. p. 1. num. 75. & ex alijs.

Cæterum ſi ratione ſolius temporis cã-
bij pretium augeret campſor, vſuram com-
mitteret: ſiquidem pretium cambij non po-
teſt variari ratione ſolius temporis longio-
ris, vel breuioris: quia in cambio non exigi-
tur temporis interuallum, niſi per accidens,
quatenus id neceſſarium eſt ad transferen-
das litteras, & ad præparandas ſolutiones,
condicto tempore faciẽdas, vt rectè decla-
rat Leſſ. & Scac. locis citatis.

An cambium, in quo campſor dat campſuario merces pro pecunia numerata poſſit dici ſiccum. Q. LVII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium, in quo campſor dat campſuario merces pro pecunia, eſt ſiccum.*

2 *Cambium celebratum pecunia credita, eſt licitum: ſicut etiam ſi fieret per confeſſionem de recepto.*

3 *Cambium, in quo campſor dat campſuario merces appretiatas pro pecunia, poteſt eſſe validum, attenta rei natura.*

4 *Pretium rei emptæ licèt conſtituatur in pecunia numerata; poteſt tamen ſolui in alijs rebus.*

5 *Pretium dicitur omne illud, quod pro re datur.*

AD hanc quæſtionem reſpondetur bre-
1 uiter affirmatiuè. Etenim cambium,
aut eſt contractus emptionis, vel eſt contra-
ctus permutationis pecuniæ cum pecunia;
ſed in vtroque caſu ſemper exigitur pecu-
nia: ergo cambium, in quo campſor dat cã-
pſuario merces pro pecunia non eſt verè
cambium, atque ideò ſiccum. Minor patet,
quia campſor ſe habet loco emptoris emẽ-
tis ſcutum marcharum in nundinis, quod
conſideratur, vt merx: ergò neceſſariò de-
bet dare pecuniam pro re; quoniam contra-
ctus emptionis, ſeu venditionis eſt commu-
tatio pecuniæ ad rem, vt in l. 1. & ibi Do-
ctor. ff. de contrah. empt. Et ſi contractus
cambij eſt commutatio pecuniæ cum pe-
cunia; tanto magis campſor non poteſt dare
merces, ſed omninò tenetur dare pecuniã:

quia aliàs non diceretur commutatio pecuniæ cum pecunia: Confirmatur, quia cambium habet magnam affinitatem cum mutuo; ſed in mutuo reijcitur onus recipiendi merces pro pecunia, vt habetur ex Sot. lib. 6. de Iuſt. & iur. q. 1. artic. 2. col. 6. & ex alijs; ergò & in cambio. Denique in cenſu, ac in ſocietate officiorum non poſſunt dari merces loco pecuniæ numeratæ, vt latè probauimus in noſtris Comment. in Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 2. q. 1. & quoad ſocietatem officiorum rectè probat Caſtrac. tract. de ſociet. offic. cap. 7. ſub num. 7. verſ. Sed in contrarium: ergò multo magis id dicendum eſt in contractu cambij, cùm talis contractus ſuſpicionem vſuræ magis contrahat. Ita Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 11.

Limito tamen hanc concluſionem, vt
2 cambium non dicatur ſiccum, ſi campſor
det pecuniam creditam ad cambium; quia licèt cenſus, & ſocietates officiorum prohibeantur aliter conſtitui, quàm in pecunia numerata, vt de cenſu oſtendimus in dictis Commentar. §. 2. q. 7. & de ſocietatibus officiorum Boccac. in tract. de ſocietat. offic. num. 8. vbi ait, quòd ex conſuetudine Vrbis in contractu ſocietatis non ſufficit confeſſio de recepto; nihilominus id prouenit vi dictæ Extrauag. & vigore conſuetudinis prædictæ prohibetur: at in cambio non video legem aliquam, aut conſtitutionem id prohibentem: vndè ex natura rei cùm cenſus conſtitui poſſit ex pecunia credita, vt diximus d. §. 2. q. 8. ſicut, & ſocietates officiorum, cùm ſolùm conſuetudo ſit in contrarium, non poteſt aſſignari diuerſitatis ratio cur in cãbijs hoc ipſum ſeruari poſſit. Hinc cambia de communi mercatorum conſuetudine fieri ſolent tàm in pecunia numerata, quàm in pecunia credita. Idem puto dicendum ſi pecuniæ ſolutio fiat per confeſſionem de recepto: quia militat eadem ratio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil.

Imò ex natura rei ſi volumus cambium
3 eſſe contractum emptionis, & venditionis
maximè, puto non pugnare, ſi campſor pro conſtituendo cambio det merces appretiatas pro pecunia numerata. Etenim licèt regulariter rei emptæ pretium conſtituatur in pecunia numerata, vt in d. l. 1. ff. de con-
4 trah. empt. l. naturalis, §. & ſi quidem, verſic.
Sed ſi ſcyphos, ff. de præſcript. verb. l. 1. ff. de rer. permut. & in Inſt. de empt. & vendit. §. pretium; non tamen ob id ſequitur, vt in alijs rebus pretium conſtitui, ac ſolui non poſſit, vt in l. pretij, C. de reſcind. vendit. his verbis, *Pretij cauſa non numerata pecunia, ſed pro ea pecoribus in ſolutum datis, contractus non conſtituitur irritus*. Siquidem
5 pretium dicitur omne illud, quod pro re
datur, l. ſeruorum, § 1. ff. de ſtat. homin. l. quemquã poſt prin. ff. de ſtat. homin. Quod quidem maximè verum eſt cùm campſor emit ſcutum march. & pecuniam abſentem pretio conuento in pecunia, & ſoluatur pretium in ſpecie æſtimata, iuxta ea, quæ de cenſu diximus, d. §. 2. q. 2. num. 9. Nec obſtat, quòd dan[illegible] merces in pretium ſcuti march. empti, contrahitur permutatio rei ad rem, non autem emptio, & venditio, quæ eſt pecuniæ ad rem; quoniam reſpondetur, id verum eſſe ſi merces darentur inæſtimatæ: ſecus autem vbi dantur æſtimatæ, vt habetur per Paul. Caſtrenſ. in d. l. 1. ff. de rer. perm. & Alciat. in l. 2. num. 23. ff. ſi cert. petat. Dec. conſ. 160. col. 1. ad finem, & nos etiam adnotauimus, d. queſt. 2. in reſp. ad 1. num. 23. & 24.

An cambium celebratum pro pretio currenti cum pacto, vt ſi pretium augeatur, cedat in vtilitatem campſoris: ſi vero minuatur, in detrimentum eiuſdem, non cedat, ſit ſiccum. Q. LVIII.

S V M M A R I V M.

1 *Cambium initum pro pretio currenti ea lege, vt ſi pretium augeatur cedat in vtilitatem campſoris: ſi verò minuatur, ſecus; eſt iniuſtum.*

2 *Cambium contractum pro pretio currenti, cum pacto, vt ſi pretium augeatur, cedat in vtilitatem campſoris: ſi verò minuatur non cedat in ipſius damnum licèt ſit iniuſtum; non tamen eſt vſurarium.*

AD hanc difficultatem breuiter reſpõ-
1 detur affirmatiuè. Etenim ſi quis vẽ-
dat

Digitized by Google

dat frumentum pro pretio currenti, & ſi pluris valebit in menſe Maij, id cedat in vtilitatem vendentis; non autem in detrimentum, ſi vendatur pretio minori, proculdubio vſurarius iudicabitur, vt colligitur ex tex. in c. conſuluit, & ibi Hoſtien. Archid. & Laurent. de Rodul. §. 2. q. 30. num. 12. de vſur. Ergo idem dicendum eſt in caſu noſtro, vt campſor dans cambio pretio currenti cum pacto, quòd ſi interim cambij pretium augeatur, teneatur campſuarius illud plus ſoluere campſori: ſi verò minuatur, non teneatur campſor pretium minuere, ſed ſtare pretio currenti, & conuento, erit dicendus vſurarius, cùm talis cõtractus claudicet, & ſit inæqualis, vt habetur per Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 9.

Sed re vera huiuſmodi cambium licèt ſit
2 iniuſtum, cùm campſuarius decipiatur in pretio, atque ideò contra iuſtitiam commutatiuam, quia in eo non ſeruatur æqualitas; non autem poteſt dici vſurariũ, nec ſiccum: ſiquidem in tali cambio non interuenit mutuum nec implicitum, nec explicitum; ergo non eſt vſurarium; quoniam vſura nõ committitur niſi in contractu mutui, cùm ſit lucrum ex mutuo, vt in c. conſuluit, & ibi Doctor. de vſur. Nec poteſt dici ſiccum quia cambium non eſt inualidum, ſed læſo ſuccurritur per remediũ reductionis ad æqualitatem, vt patet ex ijs, quæ nos cumulauimus in noſtris Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 2. queſt. 26. num. 14. cum plur. ſeq. & q. 27. num. 3. Et quamuis vi dictæ Extrauag. cenſus iuſto pretio non conſtitutus annulletur, vt in d. q. 26. num. 43. adnotauimus; id tamen prouenit, non ex natura contractus; ſed ex ipſa Extrauag. irritante, niſi cenſus iuſto pretio conſtituatur: at in cambio, de quo agitur, nulla lex, aut conſtitutio extat, quæ illud irritat: quòd ſi cambium prædictum non eſt irritum, nec etiam erit ſiccum: ſiquidem omne cãbium ſiccum eſt irritum, ac nullum ineptum ad fructificandum, vt ſupra oſtendimus, q. 12. in procem. verſ. Siccum.

An cambium, in quo campſor vltra lucrum cambij recipit à cãpſuario etiã pignus, ſit ſiccũ. Q. LIX.

SVMMARIVM.

1 *In omni contractu licitum eſt vnicuique ſibi conſulere, ſeque ſeruare indemnem.*

2 *Periculum amittendi ſortem non facit cambium iuſtum; ſed æqualitas pretij.*

3 *Pignus, ſeu fideiuſſor licèt recipi poſſit per cãpſorem à campſuario, cui dedit cambio; debet tamen ab eo minui pretium cambij.*

4 *Pignus licèt recipi poſſit per campſorem, vt ſupra; id tamen verum eſt, quando probabiliter creditur, campſuarium ſoluturum cãbium in loco deſtinatæ ſolutionis: aliàs ſecus.*

1 PRo determinatione huius difficultatis videnda ſunt ea, quæ ſupra adnotauimus q 24. in qua latè oſtendimus, poſſe campſorem dantem pecuniam ſuam cambio, recipere à campſuario pignus, ſeu fideiuſſorem. Etenim in omni contractu licitum eſt vnicuique ſibi conſulere, ſeque indemnem ſeruare quantum expoſtulat natu-
2 ra contractus: nec periculum amittendi ſortem facit cambium iuſtum; ſed æqualitas pretij, cùm periculum ſit accidens, quod poteſt eſſe, & abeſſe, & ſupponat cambium in ſuo eſſe, vt rectè docet Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 5. num. 80. quibus adde Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. cap. 52. num. 3 Bonac. de contr. diſp. 3. q. 5. pun. vnico, propoſ. 5. ſub num. 19. & Molſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. c. 7. num. 68. & 69.

Eſt tamen verum, quòd campſor accipit
3 pignus, vel idoneam cautionem à campſuario, cùm nulli periculo exponatur, non poteſt aliquod incrementum percipere vltra iuſtum pretium cambij, vt habetur ex Leſſ. lib. 2. de iuſt. & iur. cap. 23. dub. 8. num. 77. 78. & 79. Imò eo caſu campſor nec totum pretium cambij percipere debet: quia dum minori periculo pecuniam ſuam exponit, ſtante pignore, vel fideiuſſione, vt ſupra, congruum eſt, vt minus pretij pro cambio recipiat, vt per Molſ. poſt alios loco citato: qui etiam ait, quod ſi campſor citra pignus, aut fideiuſſorem ſolet in pretium cambij conſequi octo, cum pignore, vel fideiuſſione non poteſt conſequi niſi quatuor, & ſic mediãtem pretij. Concedit tamen campſori ipſe Molſ. ibi num. 70. ex Molina, & alijs

ſolitas

ſolitas prouiſiones, quæ ratione laboris, & ex alijs iuſtis cauſis ſoluitur, de quibus ipſe Molſ.ibidem,num.22. Quòd ſi iuſtè recipi poteſt pignus per campſorem dantẽ cambio,& inſuper lucrum cambij,conſequenter fit,vt cambiũ, in quo campſor vltra lucrum cambij recipit à campſuario etiam pignus, non ſit ſiccum: quoniam cambium ſiccum cùm ſit iniuſtum, non poſſet ex eo lucrum iuſtè percipi.

Limitatur tamen ex Io.Bap.Cauat.in ſuo
4 tract.de camb.tit.de vſur.,verſ. Quæro Anton. & ſeq. vt noſtra concluſio non habeat locum, quando dans cãbio idcirco pignus accipit;quoniam probabiliter credit, campſorem condicto tempore futurũ impotentẽ ad ſoluendũ cambiũ: ſiquidem tũc vſurã committit: nam cambium reale inter alias cõditiones exigit,vt campſor, qui dat cambio certus ſit, vel ſaltem magnam probabilitatem habeat, quòd campſuarius habeat in loco deſtinatæ ſolutionis pecuniam, vel creditum,quo poſſit cambium ſoluere:aliàs ſi certò ſciat,vel probabiliter credat, campſuarium ipſum non habere,nec habiturum fore pecuniam,nec creditum in dicto loco, tunc cambium illud non erit verum, & reale,ſed ſiccum, atque ideò mutuũ palliatum pallio cambij, cùm in eo nõ habeatur ratio loci;ſed tantùm temporis, vt ſupra oſtendimus,q.12.verſ. Pręterea requiritur: & infra dicemus q.ſeq.concl.1.Beneuerũ eſt,quòd hoc caſu, non pignus, ſed credulitas dictæ impotentiæ inficit cambium, vt bene aduertit Scac.de commerc.& camb.§.1.q.7. p.2.ampl.12. ſub num.4. & nos diximus d. q.24. vbi controuerſiam hanc latius explicauimus, cõcluſionem multipliciter ampliantes,& limitantes.

An campſor recambiendo cũ campſuario, qui tenetur cambium ſoluere in loco condicto,dicatur celebrare cãbium ſiccũ. Q. LX.

SVMMARIVM.

1 *Qui debitum ſoluit, vt recuperet, non liberatur.*

2 *Cambia realia non poſſunt fieri vi noſtræ Extrauag.niſi pro primis nundinis.*

3 *Campſor recambiendo cum campſuario, qui tenetur cambium ſoluere in loco condicto,an licitè contrahat,declaratur.*

4 *Cambium reale exigit, vt campſor probabiliter credat, campſuarium habere pecuniã, vel creditum in loco deſtinatæ ſolutionis.*

5 *Recambium debet fieri gratia campſuarij, & ad inſtantiam ipſius,aliàs ſi fieret ad inſtantiam, & in gratiam campſoris eſſet ſiccum.*

6 *Litteræ acceptatæ non habent vim ſolutionis.*

7 *Recambium, vt ſupra debet rarò fieri: aliàs fraudulentum præſumitur.*

8 *Campſoris pecunia per recambium fit campſuarij.*

9 *L.qui ſic ſoluit,ff.de ſolut.quomodo intelligẽda ſit,declaratur.*

10 *Campſor recambiendo cum campſuario, qui tenetur cambium ſoluere in loco deſtinatæ ſolutionis,an dicatur contrauenire determinationibus S.Congregationis, declaratur.*

HAec cambij, ſeu recambij ſpecies eſt valdè vſitata apud campſores noſtri temporis. Nam Titius,v.g.qui cambio accepit à Sempronio decem mille aureos Genuæ ſoluendos in ſcutis march. in primis nundinis Placentiæ, cùm non nulla debita contraxerit, cogitur in dictis nundinis magnam pecuniæ ſummam ad cambium accipere,vt ſuis creditoribus ſatisfaciat.Et quoniam timet non habiturum creditum in ipſis nundinis, atque ideò dubitat, an poſſit ſuis creditoribus ſatisfacere, confiſus prædicto Sempronio campſori, à quo accepit dictos decem mille aureos antequam à nundinis diſcedat,rogat eum, vt ipſe committat ſuo procuratori,vt denuò cambiat,& ſic recambiat ſecum dictam partitam,& ita factum eſt.Quæritur igitur, an huiuſmodi cãbium ſit ſiccum?

In hac re partem affirmatiuam videtur
1 tenere Molina de contr. diſp.404. num.6. Probatur, quia dum Titius recambiat cum eodem Sempronio, dicitur ipſe Sẽpronius pecuniam ſuam cambire cum ſua pecunia: ſiquidem Titius dum eſt ſoluturus Sempronio dictam ſummam, eandem quantitatem ipſe Sempronius illi mutuat, qua cambium ſoluat:quod quidem fieri conſtat ad palliãdum

dum vſuras, ſecundò probatur ex tex. in l. qui ſic ſoluit, ff. de ſolut. vbi habetur, quòd qui debitum ſoluit, vt recuperet non liberatur: quemadmodum nō alienantur nummi, qui ſic dātur, vt recipiantur. Hinc ait Azor. 3. p. Inſt. moral. lib. 10. de cenſib. cap. 8. q. 2. verſ. Sed quid alteri, quòd numerare pecuniam coram Notario in pretium cenſus ſtatim recipiendam, in fraudem Bullæ Pij V. de cenſib. nō eſt vera, ſed ficta ſolutio, ſicut, & nos de hac re latè egimus in Commentar. d. Bull. §. 2. q. 3. ſed in caſu, de quo agitur Titius ita ſoluit Sempronio, vt eandem pecuniam ſtatim ſit ab eo recepturus; ergò non cenſetur ſoluiſſe, nec à primo cambio liberatur. Tertiò probatur ex noſtra Extra-
2 uag. §. 2. vbi cambia realia fieri non poſſunt; niſi pro primis nundinis, vt conſtat ex illis verbis, *Neque realia cambia aliter quàm pro primis nundinis, vbi illa celebrentur; vbi verò nō celebrantur pro primis terminis, &c.* Ergò vi dictæ Extrauag. cùm prohibeantur recābia, cambium, de quo agitur erit ſiccum; quia ex eadem Extrauag. omnia cambia declarantur ſicca, & vſuraria, quę fiunt contra ipſius prohibitionem, vt patet ex noſtro §. in illis verbis, *Quæ omnia nos vſuraria eſſe declaramus, & ne fiant, diſtrictius prohibemus.* Denique hoc ipſum cambium videtur expreſsè damnatum, & decretum nō ſubſiſtere per Sacram Congregationem nouiſſimè inſtitutam circa materiam cambiorum ad inſtantiam Sereniſſimę Reipub. Genuen. cuius reſolutiones, & caſus propoſitos ad verbū retulimus ſupra q. 42. etenim fuit declararum non ſubſiſtere cambium, cuius ſolutio fiat in loco deſtinatæ ſolutionis ex credito remiſſę ad eundem campſorem, qui dedit cambio, ſpectātæ: vel ex pecunia met ipſius campſoris. At cambium, de quo agitur ſoluitur cum credito remiſſæ, & eadem pecunia eiuſdem campſoris: ergo non ſubſiſtit, atque ideò eſt ſiccum.

Oppoſitis tamen non obſtantibus, con-
3 trariam ſententiam probabilem eſſe arbitror cum ſeq. tamen limitationibus, quam tenet Clauar. de camb. par. 2. cap. 2. in reſp. ad. 2. Veg. in ſum. Hiſp. par. 1. cap. 46. caſu 31. §. Nora vna coſa buona, & alij. Probatur; quia cùm Titius ſit accepturus ad cambium in eiſdem nundinis magnam pecuniæ quantitatem pro ſoluendis ſuis debitis: & ex alia parte cùm non intendat Sempronius ſuam pecuniam otioſam habere, ab ipſo Titio exigendam; non poteſt aſſignari diuerſitatis ratio, cur poſſit dictam ſummam à Titio accipere ad cambium, & non ab eodem Sempronio: cùm igitur eadem militet ratio in vtroque caſu, eadem etiam erit iuris diſpoſitio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil. Cōfirmatur, quia nos concedimus, licitas eſſe continuationes cambiorum, & cambiū cum recurſa, vt ſupra oſtendimus, q. 40. cum pluribus ſeq. & tamen prædicta cambia, & continuationes cābiorum cōſtant ex cambijs, & recambijs.

4 Limitatur tamen hæc concluſio, vt vera ſit ſecundum Clauar. loco citato, tribus conditionibus concurrentibus: quarum prima eſt, vt Sempronius tempore, quo dedit pecuniam prædictam ad cambium Titio, probabiliter credat, Titium ipſum habere pecuniam, aut creditum in nundinis, & ſic in loco deſtinatæ ſolutionis, quo poſſit cābium ſoluere. Et quidē ſatis eſt, ſi Sempronius credat, vt Titius in nundinis habere poſſit pecuniam, tempore condictę ſolutionis, ſaltem nomine; ac iure alterius cambij cum alio ab ipſo campſore diſtincto cōtrahendi, iuxta ea, quæ habentur ex Azor. p. 3. Inſtit. moral. lib. 10. de camb. cap. 9. q. 6. in fin. Quòd ſi Sempronius ſciebat, vel probabiliter credebat, tempore celebrati contractus, Titium non habiturum pecuniam, nec creditum in loco cōdicto, tempore ſolutionis faciendæ, nec ibi ſoluturum cambium; ſed per recambium illud recepturum in loco celebrati cōtractus vna cum lucro; tunc certum eſt, huiuſmodi cambiū eſſe ſiccum: quia, vt ſæpe diximus, & colligitur ex noſtra Extrauag. ad verum, & reale cambium requiritur, vt campſuarius habeat, vel habere poſſit pecuniam, aut creditum in loco deſtinatæ ſolutionis. Ita P. Iuſtin. de contin. camb. q. 9. num. 9. Eſt tamen verum, quòd ſi campſor putet, campſuarium habiturū pecuniam, vel creditum in loco vbi facienda eſt ſolutio; & campſuarius probabiliter exiſtimet, ſe non habiturum ibidem nec pecuniam, nec creditum, tunc re vera cùm huiuſmodi cambium non ſit reale licèt campſor non poterit percipere lucrū realis cambij; pote-

poterit tamen conſequi intereſſe lucri ceſſantis, ſi pecuniam ſuam daturus fuiſſet alteri ad reale cambium,aut ad aliã honeſtam negotiationem. Imò ſi contrahentes tempore celebrationis primi cambij ſciebant campſuarium habere pecuniam, vel creditum pro ſoluendo cambio, & deinde ex ſuperueniente aliquo accidente campſurius efficiatur impotens ad ſoluendũ cambium ipſum; tunc ſi recurrat ad campſorem, vt à ſuo procuratore,vel à ſe ipſo de propria pecunia ipſius cãpſoris accipiẽda ad cãbium, primũ cãbium ſoluat; tũc probabiliter dici poteſt,cãbium ipſũ eſſe reale,vt ex Frãciſc. Vipera docet Iuſtin. de contin. camb. q.9. ſub num.10.in fin.qui tamen id limitat, dũmodo non fiat denuò recambium cum eodem campſuario. Dixi,*Probabiliter dici poteſt.* Quia oppoſita ſententia nobis videtur probabilior,vt infra dicemus:nam hic caſus videtur comprehendi ſub ſupra relatis determinationibus nouiſsimè factis per Sacram Congregationem.

Secunda conditio,quæ ex Clauar.exigi-
5 tur ad iuſtificationem dicti cambij eſt,vt recambium fiat ad inſtantiam campſuarij, & in gratiam ipſius:nam ſi fieret in gratiam campſoris, cambiũ diceretur ſiccum, cùm id fieri non poſsit,niſi propter charitatem, & affectum erga campſuarium: nec cãpſor obligare poteſt campſuarium ad recambiẽdum, vt habetur per Scac. de commerc. & camb.§.1.q.7.p.3. limit.15.& nos ſæpe ſupra diximus.Ob id Vega loco citato,negat, huiuſmodi cambium fieri poſſe, quando à principio contractus campſor, & campſuarius cõueniunt de recambiendo:aliàs ſecus; atque adeo ſubdit,citra talem conuentionẽ licitum eſſe recambium, ſi cambium fuerit ſolutum à procuratore campſuarij,procuratori campſoris. Eſſet tamen ſatis ſi poſt recambim procurator campſuarij ſoluat primum cambium: ſiquidem Iuſtin.d.q.9. ſub num.10. inquit id fieri poſſe cùm procurator campſuarij acceptat litteras, & promittat eas ſoluere tempore ſolutionis: quoniã quodammodo diceretur ſatisfeciſſe, ac ſoluiſſe debitum, quod ſolueret pecunia accipienda cambio ab alijs,niſi procurator cãpſoris vellet ſecum recãbire. Quod verum puto quando procurator Titij, cui præſentantur litteræ cãbij ſcribit in ſuo libro ipſum præſentãtem ſic volentem pro creditore ipſius ſcribentis: ſecus autem ſi litteræ ſint tantùm acceptatæ,& retentæ ab eo, ad quẽ
6 miſſæ ſunt:nam hæc acceptatio, & retentio licèt habeant vim promiſſionis,ita vt acceptans reputetur ſponſor;non tamen dicuntur habere vim ſolutionis; ita vt campſuarius,qui litteras fecit,ſit liberatus, vt habetur ex Scac.poſt alios de commerc.& cãb. §.2.Gloſ.5.num.244.quibus adde, quæ ſupra adnotauimus in explic. proœm. q.8. in reſp.ad 3.& infra dicemus,q.proxima.

Tertia, & vltima conditio eſt, ait idem
7 Clauar. vt huiuſmodi contractus rarò fiat; quoniam ſi ſæpe celebrari contingat, præſumi poteſt de corrupta mente contrahentium,non cambiendi, ſed mutuandi potius cum lucro; atque ideò mittendi tantum litteras ad locum deſtinatæ ſolutionis,ſed cãbia ſoluendi in loco celebrati contractus.

Ad contraria modo reſponderi poteſt.

AD primum negatur eo caſu, campſo-
8 rẽ cambire ſuam pecuniam cum ſua pecunia; ſed cum pecunia campſuarij,cùm per recambium, ſeu per nouum cambium propria fiat: eo quòd cambij trãsfertur dominium penes campſuarium.

Ad ſecundum negatur minor: ſiquidem
9 campſuarius poſt ſolutionem primi cambij non dicitur recipere eandem pecuniam, quam ſoluit: ſiquidem dat ſuam, & recipit alienam per diuerſum contractum, nempe per nouum cambium. Eſſet autem inconueniens,& contra tex.in d.l.qui ſic ſoluit,ſi ſtatim reciperet pecuniam ſolutam abſque alio iuſto titulo: & eo maximè quia in caſu noſtro momentanea ſolutio dominium acquirit illi,qui ſtatim reddit.iuxta ea, quæ adnotauimus in noſtris Commẽtar. ad Extrauag.Pij V.de cenſib.§.3.q.2. num.13.& ſeq.

Ad Tertium ex noſtra Extrauag. patet reſponſio. Non enim in caſu, de quo controuertitur, fit cambium per plures nundinas, ſed per primas dumtaxat, & ibi completur primum cambium: & deinde incipit nouum

nouum cambium,atque ideò recambium.
Ad vltimum reſpõdetur, quòd nos hanc
10 Clauar. opinionẽ probabiliter tantùm de-
fendimus:& propterea ſecundum huiuſmo-
di probabilitatem dici poteſt, quòd cam-
bium,de quo agitur,differt in multis à cam-
bijs propoſitis à Sereniſſima Repub. Gen.
& per Sacram Congregationem declaratis
non ſubſiſtere: ſiquidem in hoc cãbio certi
erant contrahentes, vel ſaltem probabiliter
credebant,campſuarium habere in loco de-
ſtinatæ ſolutionis pecuniam, vel creditum,
quo ſolueret primum cambium quando
campſor nollet cum ipſo cãpſuario recam-
bire: at in cambijs propoſitis per Remp.
Genuen. contrahentes certò ſupponuntur
ſcire, campſuariũ in loco deſtinatæ ſolutio-
nis nõ habere pecuniam, nec creditum pro
ſoluendo cambio præter creditum remiſſæ
ad cãpſorem ipſum pertinens,ſeù pecuniam
eiuſdem campſoris.Præterea in cambio,de
quo agitur non fit pactum de recambiendo
ab initio contractus primi cambij: at in illis
cambijs tale pactum interuenit ab initio di-
cti contractus. Denique in hoc cambio fit
pactum de recambiendo vt ſupra, per acci-
dens: quia ſupponimus, campſuarium ex
aliquo accidenti poſt celebratum primum
cambium, fuiſſe redditum impotentem ad
illud ſoluendum: at in prædictis cambijs ab
initio contractus fuit initum pactum de re-
cambiendo per ſe; quia contrahentes certò
ſciebant, campſuarium non habere aliam
pecuniam, nec creditum in loco deſtinatæ
ſolutionis,præter dictum creditum remiſſæ,
ſeù pecuniam ipſiuſmet campſoris, quo,ſeù
qua ſoluat cambium. Vnde huiuſmodi dif-
ferentijs ſic ſtantibus probabiliter puto di-
cendum,ſub declarationibus, ſeù determi-
nationibus dictæ Sacræ Congregationis
non comprehendi cambium,de quo agitur.
Dixi,*Probabiliter*. Quoniã; quòd cambium
ipſum comprehendatur, probabilius nobis
videtur:ſiquidẽ per determinationem tertij
caſus,de qua ſupra,q.42.licèt permittantur
continuationes cambiorum; permittuntur
tamen,dummodò ſolutio primi cambij non
fiat de pecunia ipſius campſoris;ſed de pro-
pria eiuſdem procuratoris,vel de aliena, vt
patet ex illis verbis,*Domini dixerunt*, *Ter-
tium caſum, qui dicitur cambiũ cõtinuatum*,
*ſubſiſtere ſi Romæ, & Maſſa vera fiat ſolutio
ex legitimo mandato Didaci ab habentibus
vndè ſoluant ex proprijs, vel alienis pecunijs,
quæ non ſint creditoris,cui fit ſolutio ſecundum
eandem rationem bancharìam permanentem;
ita tamen,vt continuatio,&c.* At in cambio,
de quo agitur ſoluitur ipſum cambium ex
pecunia ipſiuſmet creditoris, & propterea
probabilius dici poteſt non ſubſiſtere iuxta
determinationem primi caſus. Confirma-
tur; quia per eandem Sacram Congrega-
tionem fuit approbatum cambium conti-
nuatũ quinto loco propoſitum per dictam
Sereniſſimam Remp. Genuen. quod eſt te-
noris ſequentis, & in d.q. 42. ad verbum
quoque relatum, *Gioanni in Fiera dà ſcuti
1000. à cambio à Pietro per Milano, e con-
uengono inſieme, che Pietro ne faccia la tratta
ad Antonio perſona diſtinta,e di negotio, e cre-
dito in detta Città di Milano, al quale Gioan-
ni ne fà anco la rimeſſa. Antonio in Milano
paſſa ſcrittura di quella partita in debito di
Pietro & in credito de Gioanni,e nõ eſtinguen-
do Pietro tal debito con altra rimeſſa, ò paga-
mento, come potrebbe fare, riflette nella fiera
ſeguente il ſuo credito à Gioanni, & il debito à
Pietro, & in eſſa fiera s' eſtingue, &c.* Vndè
Sacra Congregatio dictum cambium ap-
probauit eo quòd cambium ipſum non ſol-
uitur ex pecunia campſoris, ſed ex pecunia
alterius: ergo ſi cambium ſoluatur ex pecu-
nia campſoris, clarum eſt non ſubſiſtere
iuxta determinationem prædictæ Sacræ
Congregationis.

De cambio Piſano an ſit ſic-cum.Q.LXI.

SVMMARIVM.

1 *Cambium Piſanum eſt ſiccum.*
2 *Cambium Piſanum licèt iuſtificari poſſit, concurrentibus aliquibus conditionibus; eſt tamen ab eo abſtinendum.*

HVius cambij meminit Filliuc. tom.2.
qq.moral. tract.35.cap.8. de cẽſib.
& camb.q.9. quod, inquit, Piſis celebrari
conſueuiſſe eodem tempore, quo nundinæ
celebrãtur Placentiæ: & à cambio Placen-
tino

Digitized by Google

tino in tribus differre. Primò enim in hoc cambio fit pactum de recambio citra conditionem, ſi campſuarius non ſoluerit in loco deſtinatæ ſolutionis: at Placentiæ fit pactum de recambiendo ſub dicta conditione. Secundò in Piſano concurrunt perſonæ priuatæ: in Placentino autem vt plurimum publicæ. Tertiò minor diſtantia eſt Senis Piſas, per quam Ciuitatem fit dictum cambium; quàm Senis Placētiam, per quam celebratur Placentinum.

Ad quæſtionem igitur reſpondetur, prę-
1 dictum cambium eſſe ſiccum. Etenim ſtante obligatione de recambio citra conditionem illam, clarè comprehenditur, voluntatem contrahentium non fuiſſe cambiendi, ſed mutuandi ſub lucro recipiendo vna cum ſorte in loco celebrati contractus, vt diximus, q. præced. condit. 2. Confirmatur, quia huiuſmodi cambium vt plurimum celebratur cum perſonis, quæ in loco deſtinatæ ſolutionis non habent pecuniam, nec creditum pro ſoluendo cambio contra diſpoſitionem noſtræ Extrauag. in hoc §. Denique in hoc cambio non habetur ratio diſtantiæ loci: nam idem lucrum percipitur ex eo, quod ex Placentino; & tamen maior diſtantia eſt à Ciuitate Senis ad Placentiam, quàm Senis ad Piſas. Et quamuis huiuſmo-
2 di cambium iuſtificari poſſet, ſi concurrant conditiones, de quibus Filliuc. loco citato, num. 446. nihilominus ait idem Filliuc. eſſe omninò diſſuadendum, tùm propter rationes communes cum Placentino: tùm quia Piſis nunquam fit ſolutio; ſed cambium ſoluitur Senis, vbi celebratur, contra diſpoſitionem noſtræ Extrauag.

De quodam cambio inito inter Antuerpienſes, & Hiſpaniarum Regem, an ſit ſiccum. Q. LXII.

SVMMARIVM.

1 C*ambium Antuerpienſe qualiter iuſtificari poſſit, declaratur.*

2 *Principi dans pecunias cambio ſciens, aut probabiliter credens, ſe illis vſurum in bello iniuſto, peccat mortaliter, & tenetur ad dāni illati reſtitutionem.*

HVius contractus meminit Leſſ. lib. 2. de iuſt. & iur. cap. 23. dub. 6. num. 58. Etenim dabant Antuerpienſes Regi ad vſus bellicos centum millia aureorum; octoginta duo millia in pecunia, & decem & octo millia in pannis dimidio ſupra iuſtum pretium æſtimatis, recepturi in Hiſpania poſt duos menſes centum millia aureorum.

Leſſ. loco citato, hunc contractum iuſti-
1 ficari poſſe arbitratur. Nam licèt vendentes aliquid ſupra rigoroſum pretium, vel minus infimo ementes teneantur ad reſtitutionem eius, quod perceperunt ſupra iuſti pretij latitudinem, vt habetur ex Molin. de contr. diſp. 350. num. 3. Petr. Nauar. lib. 3. de reſtitut. cap. 2. num. 13. Reginald. lib. 25. ſuæ praxis, num. 288. & alijs communiter; atque ideò iniuſta videatur præfatorum pannorum venditio pro decem, & octo millia aureis, & non valebant niſi duodecim millia; nihilominus ſupponitur illa ſex millia aureorum fuiſſe percepta pro iuſto pretio cābij: ſiquidem campſores quamuis poſt bimeſtrem lucrentur ſex pro quolibet centenario; illud tamen lucrum penſatis circumſtantijs, poteſt eſſe iuſtum: nam campſor pecuniæ quātitatem adeo magnam citra magnos ſumptus, ac labores, ac pericula non valet conquirere; cùm eam oporteat, vel ab alijs non abſque graui intereſſe ad cābium accipere, vel ad locum condictum cum magno periculo deferendum curare. Imò ſatis quidem graue periculum eſt cum Regibus, & Principibus contrahere: etenim ſoluunt quando, & vbi volunt, & multoties prætextu læſionis contractus reſcindunt, & debita non ſoluunt: quæ omnia pretio æſtimabilia ſunt, atque adeo augent pretium cambij.

Contractus iſte re vera ſi in ſe conſide-
2 retur, pēſatis ſupradictis circumſtantijs, non immeritò iuſtificatur. Verùm ſi campſor ſciat, vel probabiliter credat, talem contractum cedere in dāmnū militū, vt quia panni militibus vendantur à Miniſtris Regis eodem pretio, quo fuerunt empti, atque adeo ſupra rigoroſum pretium, atque ita cambij lucrum ſoluerent ipſi milites dolo circumuenti, proculdubio peccaret, & ad reſtituēdum damnum militibus teneretur: ſicut peccat campſor, qui dat cambio pecunias

Principi,quem certò nouit, vel ſaltem probabiliter credit ſe ijs vſurum in bello iniuſto: & inſuper tenetur ad damni illati reſtitutionem cum talis damni ſit effectiua cauſa,vt infra,Deo duce, dicemus, q 71. ſecus autem ſi certò, aut probabiliter campſor ſciret, pannos prædictos vendendos fore militibus iuſto pretio; quoniam tunc contractus huiuſmodi eſſet tolerabilis.

De cambio in monte,an ſit ſiccum. Q. LXIII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium in monte quid ſit, explicatur.*
2 *Cambium in monte eſt licitum.*

1 AD tituli explicationem eſt adnotand. quòd cambium in monte eſt ſumma quædam pecuniæ datæ ad cambium,ſuſpēſum per mercatores tàm in dando, quàm in accipiendo,ab initio vſque ad finem nundinarum,vt rectè declarat Filliuc. tom.2. qq. moral.tract.35. de cenſib. & camb. cap.9. q.7. Hoc autem cambium fieri contingit non tantùm quando cambiunt pecuniam propriam;verum etiam & alienam. Et vt res ipſa rectè percipiatur, ponamus caſum, quòd Titius det cambio Romæ Sempronio in principio nundinarum per Lugdunum mille aureos ſub lucro ad rationem duorum aureorum pro quolibet cētenario iuxta pretium fori. Pro huiuſmodi cambij ſolutione in loco condicto,Titius non vult ſtatim ſibi tradi litteras, ſed differt vſque ad expeditionem litterarum,quę ſolet eſſe prope finem nūdinarum: & hoc ideò; quoniam adhuc non ſtatuit, cuinam creditum, vel debitum contractum ſit tranſmiſſurus. Accidit interea, quòd creuit pretium fori in cambijs ad rationem quatuor aureorum pro ſingulis centum, & Meuius indigens mille aureis Lugduni dat eidem Titio Romæ tot aureos cum lucro, vt accipiat mille Lugduni. Ipſe Titius dat litteras Meuio directas Sempronio, vt ſoluat ipſi Meuio 1000.aureos Lugduni. Vndè Titius in primo cambio fuit lucratus duos aureos pro ſingulis centum cum Sempronio, & in ſecundo cambio cum Meuio alios duos aureos, & inſuper vitat impenſas prouiſionum, quas facturus fuiſſet Lugduni, ſi eo forte nomine proprio illos tranſmiſiſſet, & non habuiſſet ibi agentem ſuum. Quæritur igitur quid iuris de hoc cambio?

Reſpondetur ex Filliuc. loco citato, tale
2 cambium eſſe licitum tàm quoad propriam pecuniam,quā Mercatores cambiūt, quàm alienam; dummodo campſor habeat à Dominis conceſſum vſum pecunię,donec præſcriptum tempus venerit eam remittendi, vt ſolent habere mercatores alicuius nominis, & campſores,qui depoſitarij ſunt. Hanc inquam induſtriam licitam eſſe, ait Filliuc. Siquidem mercatores conſulunt ſibi,& nulli faciunt iniuriam. Dixi, *Si conceſſum habeāt vſum pecuniæ*, aliàs ſi tantùm ſint agentes mercenarij, qui propter ſtipendium negotientur aliorum pecuniam,ij tenentur exercere cambia, vel ratione ab ipſis Dominis præſcripta: vel ſi huiuſmodi diligentiam adhibeant cambiorum in monte, debet aſſignare ipſi met Dominis tale lucrum; non autem ſibimet appropriare: ſiquidem ob eam cauſam ſtipendium conſecuutur,vt cābia ſcilicet diligenter, & pro Dominorum vtilitate exerceant. Eſt tamen verum,quòd ſi Titius,qui dedit mille ad cambium Sempronio, & tenet illos ſuſpenſos, vt ſupra, non dum acceptis litteris, petat ab eodem 500. cui iam dederat mille, & pretium fori creuerit, poterunt litteræ dari pro 500. reliquis 500. iam reſtitutis per compenſationem, quamuis cum iactura ex parte Sempronij duorum aureorum pro ſingulis centum, cum ad rationem duorum aureorum ſub lucro eos acceperit,& reddat ad rationem quatuor: quia illos 500. aureos non recipit ad cambium, nec mittit litteras, vt rectè declarat Filliuc.loco citato,ſub num. 460.& 461.niſi velimus dicere vendi cambium aureorum 500.iuxta ea, quæ infra dicemus, q. [illegible]

De cambio ex officio, an ſit ſiccum. Q. LXIV.

SVMMARIVM.

1 *Cambium ex officio quid ſit, oſtenditur.*

2 Cam-

2 *Cambium reale expoſtulat, vt in eo habeatur ratio loci, & non temporis.*

3 *Cambium ex officio eſt licitum, quamuis non ſit verè cambium, ſed mutuum ex ſuſcepto officio mutuandi.*

4 *Cambium ex præcedẽti obligatione ad cambiendum poteſt celebrari etiam pro maiori pretio, quàm ſit pretium fori, & recepto etiam pignore.*

1 SOlet aliqua Ciuitas, ſeù Reſp. conſtituere officium dandi pecunias cambio egentibus cum ſalario de publico conſtituto, recepto pignore, & aliquo paruo lucro, reddendo ab accipientibus cambio vna cum ſorte poſt certum tempus, pro labore Officiallum ad inſtar Montis Pietatis; id autem dicitur cambium per officium, & de hoc quæritur, an ſit ſiccum?

In hac re videtur prima facie affirmatiuè
2 reſpondendum eſſe: nam cambium reale exigit, vt in eo habeatur ratio loci, non autem temporis in percipiendo ex eo lucrum: ſed in cambio, de quo agitur, habetur ratio temporis, non autem loci; quia ſoluitur in eodem loco, vbi celebratur cum lucro poſt aliquot tempus: ergò cambium iſtud non eſt reale; ſed ſiccum.

Hoc cambium re vera non eſt verè cam-
3 bium; ſed formaliter mutuum ex ſuſcepto officio mutuandi, vt probat argumentum: qui quidem contractus licitus eſt, quamuis ex tali mutuo incrementum aliquod percipiatur, vt habetur ex Nauar. in Man. c. 17. num. 288. & in c. nauiganti, num. 16. & 17. verſ. Septimò quia, ibi, Quartò quia, deuſur. Salon. 2. 2. q. 78. in diſp. de camb. q. 4. art. 3. contr. 1. num. 3. verſ. Ex his tamẽ, & num. 5. verſ. Sit prima, & Scac. de commerc. & cãb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 1. Siquidem hoc lucrum non percipitur ex mutuo, & in pretium mutui; nam id eſſet vſurarium, atque ideò cãbium diceretur ſiccum; ſed percipitur ex alia cauſa, nempe ex obligatione præcedẽti ad mutuandum: quæ quidem obligatio eſt pretio æſtimabilis.

Hac ratione cambium ex præcedenti
4 obligatione ad cambiendum, poteſt celebrari, etiam pro maiori pretio, quàm ſit pretium fori, recepto etiam pignore. Vt quando aliqui negotiatores ſe obligant alicui Republicæ, ſeù Magiſtratui, vel aliquibus particularibus illius Ciuitatis, ſeù loci ad dandum cambio illis, qui habent pecunias, ſeù credita in loco, pro quo fit cambiũ: quia cùm iſti remaneant ita obligati, poſſunt cãbire non ſolùm pro pretio currẽti; ſed etiam maiori in aliqua moderata quantitate, taxata à Republica, vel à Peritis viris, cùm illa obligatio pretio ſit æſtimabilis, vt habetur ex Salon. loco citato, contr. 1. num. 5. verſ. Sit prima, iuncto num. 4. in fin. verſ. Nos verò, Romoal. Col. de camb. c. 29. & Scac. d. ampl. 1. num. 5. vbi etiam num. 4. hanc concluſionem ampliat non ſolùm cum mutuatarius accipit mutuo ab eo, qui ex obligatione præcedẽti tenetur mutuare; ſed etiam quando accipit ab eo, qui non eſt obligatus mutuare ratione laboris, & expenſarũ, quas faceret, vt mutuaret, ſi ita cum mutuatario expreſsè conuenerit.

De cãbio, quod vulgò dicitur, *forzoſo*. & de cambio ad arbitrium, an ſint ſicca? Q. LXV.

SVMMARIVM.

1 *Cambium forzoſum quid ſit, explicatur: & qualiter differat à cambio ad arbitrium, oſtenditur.*

2 *Cambium forzoſum licitum eſt; ſicut & cãbium ad arbitrium.*

1 CAmbium dictum vulgariter, *forzoſo*, celebratur de loco ad nundinas quãdo clauduntur nundinæ, & vt plurimum fit ſoluendo, v. g. ſcuta 100. auri in auro in loco pro ſcutis 100. marcharum in nundinis. Cambium verò ad arbitrium, quod alio vocabulo dicitur per viam commiſſionum, appellatur quãdo quis nulla alterius negotij occaſione, ſed ſolius lucri cauſa ſuas pecunias negotiatur in cambijs, committendo quod ex nundinis, & locis remittantur per viam nouorum cambiorum ad ea loca, & plateas, in quibus cambia maius lucrum parient. De his igitur cambijs quæritur, an ſint ſicca?

Reſpondetur negatiuè: quoniam in cam-

 bio

2 bio *forzoſo*, nulla ratio dilationis temporis haberi poteſt, cùm fiat de loco ad nundinas tempore, quo clauditur; ſed loci dumtaxat, cùm de loco fiat ad nundinas. Et in cambio ad arbitrium ſi ſupponamus reliqua concurri, ſatis eſt ſi pro iuſto pretio exerceantur. Ita Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 2. poſt Nauar. in Man. cap. 17. ſub num. 296. Imò quamuis campſor in cambio exceſſerit iuſtum pretium; non tamen ob id cambium diceretur ſiccum; ſed reducēdum eſſet ad æqualitatem: ſiquidem non datur cambium ſiccum, & vſurarium, niſi in eo implicitè ſaltem interueniat mutuum: in hoc autem cambio ſupponimus non interuenire mutuum, nec explicitum, nec implicitum.

De cambio cum agio, an ſit ſiccum, Q. LXVI.

SVMMARIVM.

1 *Cambium cum agio quid ſit, declaratur.*
2 *Cambium cum agio eſt iniuſtum.*
3 *Venditor non poteſt rei venditæ pretium alterare vltra rigoroſum ex eo tantùm, quòd res vendita ſit emptori valdè commoda.*
4 *Cambio dare ſi quis cogatur, poteſt ratione intereſſe, quod pateretur ſupra iuſtum pretium cambij aliquid amplius percipere.*
5 *Cambium cum agio licèt ſit iniuſtum; non tamen eſt ſiccum.*

AD tituli explicationem eſt adnotand. 1 quòd huiuſmodi cambium apud Ianuenſes aliquando fuit in vſu, & in hoc ab alijs cambijs differre teſtatur audiuiſſe Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. par. 3. limitat. 2. quòd alia cambia fiunt vtilitate vtriuſque tàm campſoris ſcilicet, quàm cāpſuarij; iſtud verò & ſi fiat vtriuſque vtilitate; fit tamen gratia, & commoditate vnius tantùm, nempe campſuarij: & propterea alteratur commune pretium cambij, vt campſor pro illa campſuarij commoditate aliquid amplius accipiat.

Ad quæſtionem breuiter reſpondemus 2 ex Scac. loco citato, huiuſmodi cambium eſſe iniuſtum: ſiquidem rei venditor non poteſt ex eo tantùm rei venditæ iuſtum pretium alterare, & accipere aliquid aliud 3 ſupra rigoroſum, quòd res illa ſit emptori multum commoda, ſeù neceſſaria; ſed quòd venditori plus valeat, vt habetur ex Molina de contract. diſp. 351. num. 2. Vndè ſi quis vēdat aliquid carius, & ſupra rigoroſum pretiū ex eo, quod re vēdita valdè indiget, peccat, & ad reſtitutionem tenetur, vt poſt alios probat Scac. loco citato, limitat. 6. num. 3. Eſt tamen verum, quòd ſi cam-4 pſor importunè rogatus cogatur dare cambio, & inde maius intereſſe lucri ceſſantis, ſeù damni emergentis pateretur, quàm eſſet lucrum cambij, tunc incrementum illud iuſtè recipere poſſet, ratione lucri ceſſantis, ſi de eo cum campſore conuenerit: quia poſſet eo caſu non cambire, ſed mutuare, & formidatum intereſſe mutuatario notificare, & de eo paciſci, vt per eundem Scac. loco citato: Hac ratione iuſtificatur cambium initum cum eo, cui campſor non vult dare ſuas pecunias, niſi accipiat pro Hiſpania, vel alio loco diſtanti ſoluēdas, pro quibus erat campſurus, vel ſoluat pretium currens pro dictis locis, ratione lucri ceſſantis. Dixi, *Pro quibus erat campſurus*, quia aliàs diceretur ſiccum, cùm lucrum ſibi non ceſſaret.

Non tamen puto cambium cum agio eſ-5 ſe ſiccum, quamuis ſit iniuſtum, quia dum illud incrementum percipitur, ratione ſupradictæ commoditatis, non dicitur percipi ex mutuo, atque ideò non poteſt dici vſurarium; niſi velimus dicere, quòd omne cambium iniuſtum ſit ſiccum, cùm ſit inutile ad fructum producendum pro ea parte, qua iniuſtum eſt.

An cambium celebratum cum perſona inhabili ad contrahendum ſit ſiccum. Q. LXVII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium celebratum cum inhabili ad contrahendum, ſiccum eſſe, qui doceant, referuntur.*
2 *Cambium celebratum cum perſona inhabili*

ex

ex defectu conſenſus, eſt ſiccum.

3 *Cambium celebratum cum perſona inhabili an valeat quoad vtilitatem talis perſonæ.*

4 *Religioſi an cambia validè contrahant, declaratur.*

5 *Religioſi per profeſſionem priuantur velle, ac nolle.*

6 *Cambium celebratum cum perſona inhabili ex defectu conſenſus adeo eſt ſiccum, vt cãpſor ex eo lucrum conſequi nequeat, nec quidem ratione intereſſe.*

7 *Cambium initum cum perſona inhabili ex defectu conſenſus, eſt ſiccum, ſiue ipſa ſit quæ det cambio: ſiue, quæ accipiat.*

8 *Cambium celebratum à perſona inhabili ex defectu conſenſus, Genuæ eſt validum reſpectu fideiuſſorum in cambio adhibitorum: & idem dicendum videtur de iure communi.*

9 *Cambium celebratum cum habentibus dilucida interualla, tempore quo erant ſanæ mẽtis eſt validum.*

10 *Dilucida habentes interualla tempore, quo ſunt ſanæ mentis, poſſunt teſtamenta condere, & quoſcunque contractus celebrare.*

11 *Cambium initum cum prodigo, cui per iudicis ſententiam non eſt adhuc interdicta bonorum adminiſtratio, eſt validum.*

12 *Cambium celebratum cum perſona inhabili ex defectu ætatis, eſt validum ad vtilitatem illius: ſiccum verò in damnum alterius contrahentis.*

13 *Pupillus licèt obligari non poſſit citra tutoris auctoritatem; alium verò ſibi obligare poteſt citra vllam tutoris auctoritatem: & idem dicendum eſt de Minore adoleſcente curatorem habente.*

14 *Statutum præcipiens ſuam diſpoſitionem ſeruari ad litteram, quomodo intelligendum ſit, declaratur.*

15 *Cambium celebratum cum mulieribus citra ſollemnitates ſtatutarias, licet ſit inualidum in damnum contrahentium cum ipſis; eſt tamen in vtilitatem earundem mulierum.*

16 *Mulieres de iure non prohibentur contrahere, nec earum contractus exigunt ſollemnitatem aliquam.*

17 *Minores adoleſcentes, & qui curatores habent, ſi citra eorum authoritatem cambia celebrent, & contractus mediante iuramento confirment, cambia ſunt valida, ſicut & alij contractus eodem modo celebrati; etiam in eorum damnum.*

18 *Minores ſi læſi appareant, reſtituuntur in integrum, non obſtante iuramento, ab eis præſtito; etiam aduerſus alios minores: ſicut & mulieres læſæ aduerſus alias mulieres.*

19 *Cambium celebratum cum perſona inhabili ratione conditionis, nempe cum ſeruis, &c. eſt ſiccum.*

20 *Cambium cum ſeruo, Præpoſito, aut iſtitore, aut quocunque modo iuſſu Domini, eſt validum.*

21 *Cambium celebratum cum perſona inhabili ratione officij, ac dignitatis, an & quando ſit validum.*

22 *Tutores, & Curatores prohibentur cambia celebrare cum pupillis, & minoribus.*

23 *Contractus Minorum, & mulierum citra debitas ſollemnitates licèt ſint inualidi; datur tamen hinc inde repetitio eorum, quæ data ſunt, & accepta.*

EXemplum poni poteſt in eo, qui ſuas pecunias dedit cambio furioſo, mentecapto, prodigo, cui interdicta eſt adminiſtratio, pupillo, Minori curatorem habenti, vel non habenti, & obliganti bona ſtabilia iuxta ea, quæ habentur ex Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. lim. 17. in prin. & alijs huiuſmodi, qui inhabiles ſunt ad cõtrahendum ſine certa ſollemnitate.

In hac re quidam volunt, cambium cum
1 perſona inhabili celebratum eſſe omninò ſiccum. Etenim cùm huiuſmodi perſonæ inhabiles ſint ad contrahendum, contractus cambij ab ipſis celebratus eſt nullius momenti, atque adeo cambium eſt ſiccum, & aridum ad producendum lucrum aliquod iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus in explic. proœm. q. 12. verſic. Siccum. Vndè ſi incrementum aliquod campſor ex tali cambio percipiat, cùm iuſtus percipiendi titulus deſit, tenetur ad illius reſtitutionem, vt habetur ex Fabian. Genuen. de camb. in prin. ſub num. 49. verſ. Hoc idem: & Scac. d. limit. 17.

Hæc opinio non eſt ſimpliciter vera, & ideò pro eius determinatione eſt diſtinguẽdem de perſonis inhabilibus. Nam quædam perſonæ inhabiles ſunt ad contrahendum ex defectu liberæ voluntatis, vt ſunt

furioſi, frenetici, mentecapti, &c. quædam verò perſonæ ſunt inhabiles ad contrahendum ex defectu imbecillitatis intellectus, ſeù prudentiæ, ac ratione ætatis, vt ſunt Impuberes, & Minores; vel ratione ſexus, vt ſunt Mulieres. Quędam denique ſunt inhabiles ratione decentiæ ſtatus, conditionis, ac dignitatis, & munerum: ſiquidem Officialibus, ratione decentiæ ſtatus, Religioſis, & alijs eiuſmodi prohibita eſt negotiatio, ſicut ratione munerum tutoribus cum pupillis, vt oſtendimus in noſtro tract. de ſociet. lib. 1. cap. 3. q. 12. & idem diximus ibidem q. 9 de Clericis, & omnibus alijs Eccleſiaſticis: & q. 7. de ſeruis ratione conditionis. His breuiter ſic adnotatis, ſit

Prima Concluſio.

1 Cambium celebratum cum perſona in-
2 habili ex defectu voluntatis, ſeù conſenſus, eſt ſiccum. Etenim cùm huiuſmodi cambium ſit nullum, per conſequens eſt ſiccum, cum ſit aridum, & inſufficiens ad fructificandum, ſeù ad ferendum lucrum aliquod, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus in procem. q. 12. verſ. Siccum. Hinc ſequitur, quod furioſi, frenetici, ebrij, lunatici tempore actualis infirmitatis, mentecapti, & alij eiuſmodi cùm nulliter contrahant, vt latè nos oſtendimus in tract. de ſociet. lib. 1. c. 3. q. 3. ſi cambia celebrent, talia cambia ſicca erunt, cum nullam vim habeant. Idem dicendum eſt de infantibus, & proximis pubertati, & infantiæ: nam ſaltem quoad eorum damnũ cambia ab ipſis celebrata ſicca
3 ſunt: ſecus autem quoad ipſorum vtilitatem, iuxta tex. in §. ſed quod diximus, & ibi Gloſ. in Inſtit. de inut. ſtipul. illis verbis, *Sed in proximis infantiæ propter vtilitatem eorum benignior iuris interpretatio facta eſt, vt idem iuris habeant, quod pubertati proximi*. Et nos latè declarauimus in d. noſtro tract. de ſociet. lib. 1. cap. 3. quæſt. 1. concl. 1. per totam: quibus etiam adde, quæ per nos tradita fuerunt in noſtris Comment. in Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 1. q. 19. ſub num. 5. Eadem ratione Religioſorum cam-
4 bia citra Superiorum conſenſum ſicca ſunt: ſiquidem Religioſi per emiſſam profeſſionem velle, ac nolle priuantur, vt in cap. non dicatis, 12. q. 1. & c. Religioſus, de Cler. & in 6. & in ſpecie habetur ex Fabian. Genuen. de camb. in initio, num. 45. verſ. Nona, & ex alijs, quos refert Scac. de commer. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. lim. 17. num. 23. quod verum puto, quando Religioſi accipiunt cãbio citra Superiorum licentiam: aliàs ſecus: nam mediante Superiorum auctoritate, ſicut poſſunt accipere mutuo, & alios ſimiles contractus celebrare, ita etiam accipere cambio. Imò ſi citra Superiorum licentiam cambia celebrent, ſi cambia ſint Monaſterio vtilia, valida ſunt, atque ideò non erunt ſicca: ſiquidem alij contractus per Religioſos initi validi ſunt in vtilitatem Monaſterij, etiam ſi nulla interceſſerit Superiorum licẽtia, vt habetur ex Innoc. in c. cùm olim, il 2. de priuil. quem ſequitur Panor. in cap. quanto, num. 2. de offic. ordin. & nos latè in d. tract. de ſociet. lib. 1. cap. 3. q. 8. concluſ. vnic. limit. 2. Religioſi enim per profeſſio-
5 nem priuantur velle, & nolle ciuiliter tantùm, non autem naturaliter: atque ideò in hoc differunt à furioſis, mentecaptis, & alijs eiuſmodi, qui cum rationis vſu careant, non habent liberum conſenſum.

Ampliatur hæc concluſio, vt cambium
6 celebratum cum perſona inhabili ex defectu conſenſus, adeo ſit inualidum, & ſiccũ, vt ex tali cambio campſor nõ poſſit lucrum retinere, nec ratione quidem lucri ceſſantis, vel damni emergentis; quia ſi ratione intereſſe poſſet ſibi lucrum illud retinere ſaltem pro illa quãtitate intereſſe, quod fuerit paſſus; id eſſet ratione alicuius legitimi contractus implicitè contenti ſub dicto cambio nullo, vel ratione moræ, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 46. ſed conſequens eſt falſum; ergo, & antecedens. Minor patet, quoniam huiuſmodi perſonę ſicut ſunt inhabiles ad celebrandum contractum cambij, ita inhabiles ſunt ad celebrandos quoſcunque alios contractus, & ad cõtrahendam quemcunque moram: ſiquidem is, qui ſuarum rerum adminiſtrationem non habet, aut animi iudicio caret contrahere nullo modo poteſt, nec aliquo modo in mora conſtitui, vt rectè inquit Scac. loco ſupracitato, num. 2.

Secundò ampliatur, vt cambium cele-
7 bratum cum perſona inhabili ex defectu conſenſus adeo ſit ſiccum, & inualidum, vt

ex

ex eo non poſſit lucrum conſequi ſiue per-
ſona inhabilis ſit, quæ dat cambio, ſiue quæ
recipit. Siquidem cambium cum ſit nul-
lum, deficit iuſtus titulus percipiendi lucrũ,
vt per Scac. loco ſupra relato, limitat. 17.
num. 16. cum plur. ſeq.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio
8 in Repub. Genuen. in qua hæc perſonæ in-
habilitas, quæ inficit contractum cambij ini-
ti cum perſona inhabili non ſe extendit ad
fideiuſſorem, ſeù mãdatorem habilem; quo-
niam is intelligitur obligatus vt principa-
lis, & inſolidum, vt conſtat ex lib. 4. ſtatut.
Genuen. cap. 12. §. vlt. Imò idem puto di-
cendum eſſe de iure communi, vbi fideiuſ-
ſor inſolidum ſe obligaret cum perſona in-
habili: nam tunc licet perſona inhabilis non
teneatur ſtare contractui; tenetur tamen fi-
deiuſſor, qui ſe obligauit inſolidum, & eſt
perſona ad contrahẽdum habilis: ſiquidem
eo caſu fideiuſſor eſſet Correus, & vtile per
inutile non vitiatur, quando vtile ſeparabile
eſt ab inutili, vt in c. vtile, & ibi latè Dyn. &
alij, de regul. iur. in 6.

Secundò limitatur concluſio, vt cãbium
9 celebratum cum furioſis, & mentecaptis
ita demum ſit ſiccum, ſi celebretur cum fu-
rioſis, & mentecaptis, qui actu ſint tales tẽ-
pore celebrationis contractus: ſecus ſi dilu-
cida habeant interualla, & cambium con-
traxerunt tempore quo erant ſanæ mentis;
quoniam tunc cambium eſſet validum, ac
reale: ſiquidem tales furioſi dilucida habẽ-
tes interualla eo tempore, quo ſunt ſa-
næ mentis, poſſunt non ſolùm teſtamen-
tum condere, verum etiam quoſcunque
10 contractus celebrare, vt in l. furioſum, & ibi
Doctor. C. qui teſtam. facer. poſſ. Menoch.
conſ. 82. num. 220 lib. 1. & alij quos retuli-
mus in tract. de ſociet. lib. 1. cap. 3. quęſt. 3.
concl. 1. limit. 1. vbi etiam oſtendimus, an &
quando diſpoſitio facta ab habente diluci-
da interualla, intelligatur in dubio facta fu-
rioſis, vel ſanæ mentis tempore.

Tertiò limitatur ipſa concluſio, vt quam-
11 uis cambium celebratum cum perſona in-
habili, vt ſupra ex defectu conſenſus ſit nul-
lum, ac ſiccum; nihilominus ſi fuerit con-
tractũ à prodigo, cui per iudicis ſententiam
non eſt adhuc interdicta bonorum admini-
ſtratio, nec datus eſt ei tutor, erit validum,
ac firmum, nec dicitur ſiccum: quoniam
prodigus quamuis in elargiendo nõ habeat
perfectum rationis vſum; nihilominus ante-
quam per iudicis ſententiam ſit ei interdi-
cta bonorum adminiſtratio, & datus cura-
tor, habet liberam bonorum ſuorum admi-
niſtrationem, ita vt ad ſui libitum poſsit ea
diſtrahere, & contractus celebrare, vt in l. is
cui bonis, & ibi Rip. & alij, ff. de verb. oblig.
Erit igitur cambium celebratum à prodigo
ſiccum, quando ab illo prodigo fuit cele-
bratum, cui per iudicis ſententiam eſt inter-
dicta bonorum adminiſtratio, & datus cu-
rator: quoniam cùm ſit ei interdicta bono-
rum adminiſtratio, nulliter contrahit, vt in
d. l. is, cui bonis, & ibi Doctor. communiter,
& nos latè de hac re egimus in d. tract. de
ſociet. lib. 1. q. 3. concl. 2. & 3. & in noſtris
Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib.
§. 1. q. 18. num. 17.

Secunda Concluſio.

CAmbium celebratum cum perſona in-
12 habili ex defectu ætatis licèt ſit ſic-
cum quoad vtilitatem eius, qui cum tali
perſona cõtrahit: eſt tamen validum in vti-
litatem ipſius perſonæ inhabilis. Hæc con-
cluſio patet ex §. pupillus in Inſt. de inutil.
ſtipul. vbi habetur, quod pupillus licèt citra
tutoris auctoritatem obligari non poſſit;
13 alium tamen ſibi obligare etiam ſine tuto-
ris auctoritate poteſt. Idem dicendum eſt
de Minore adoleſcente, curatore habente,
& de aliis perſonis prohibitis contrahere
citra ſollemnitates aliquas: nam licèt cam-
bium huiuſmodi perſonis damnoſum ſit
ſiccum; erit tamen validum, quoad earum
vtilitatem, vt in ſpecie Scac. poſt alios de
commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 17.
num. 9. 10. & 11. vbi id extendit locum ſibi
vendicare, etiam ſi ſtatuta prohibentia cõ-
trahi cum his, & ſimilibus perſonis, præci-
perent eſſe intelligenda ad litteram, reie-
cta omni, & quacũque interpretatione: nam
ſtatutum annullans ipſo facto contractum
factum à Minore, & ab aliis ſimilibus ſine
ſollemnitatibus ſtatutariis, intelligendum
eſſet de contractu damnoſo, non autem vti-
li; ſiquidem ſtatutum licèt mandando ſer-
14 uari ſuam diſpoſitionem ad litteram, ex-
cludat

cludat omnem,& quamcunque interpretationem;nõ tamen excludit interpretationẽ; ſiue quia ſtatutum induceret abſurdum, vt habetur ex Alber. Brun. tract. de ſtatut. ar. 5. q. 29. ſub num. 108. & ſeq. & num. 115. His adde, quæ diximus in tract. de ſociet. lib. 1. c. 3. q. 1. & 2. Quæ diximus de cambio inito cum perſona inhabili ratione, ætatis, & ſic imbecillitatis intellectus extendimus etiam ad cambium celebratum cũ perſona inhabili ratione ſexus. Vndè ſi mulieres ex for-
15 ma ſtatuti non poſſunt cõtrahere citra ſollemnitates aliquas per ſtatutum ipſum præſcriptas, ſi cãbium celebrent, id erit ſiccum ſi tendat in earum damnum; ſecus autem ſi ſit illis vtile, vt habetur ex Scac. loco citato. Dixi, *Ex forma ſtatuti*: quia de iure mulieres non prohibentur contrahere, nec ad
16 contrahendum exigitur aliqua ſollemnitas, vt latè oſtendimus in d. tract. de ſociet. c. 3. q. 5. concl. 1. & 2. Vndè mulier ſi citra ſollemnitates ſtatutarias contrahat, licèt contractus ſit inualidus in eius damnum; eſt tamen validus quoad eiuſdem vtilitatem, vt probauimus d. q. 5. concl. 2. verſ. Eſt tamen verum.

Imò Minores adoleſcentes curatorem
17 habentes, ſi citra eorum curatorum cambia celebrent, & mediantè iuramento contractum confirment, & iurent non contrauenire, contractus erit validus etiam in eorum damnum. Siquidem quamuis contractus initus cum minore abſque ſui curatoris auctoritate, & ſtatutarijs, ac iuris ſollemnitatibus ſit inualidus; ſi tamen in contractu iuramentum interceſſerit, per iuramentum firmatur, vt in auth. ſacramenta puberũ, & ibi Doctor. C. ſi aduerſ. vendit. Ludouic. de Auend. de cenſib. Hiſpan. cap. 81. num. 5. & alij, quos retulimus d. tract. de ſociet. lib. 1. cap. 3. q. 2. concl. 3. limit. 1. vbi tamen diximus, quòd ſi minor læſus appareat, non obſtante iuramento, in integrum reſtituitur,
18 per tex. in l. in cauſæ, la 2. ff. de minor. & id etiam ſi cum minore contraxerit: ſicut & mulier cum muliere: nam minor læſus reſtituitur aduerſus minorem lædentem; ſicut & mulier lęſa aduerſus aliam mulierem, quamuis contractus fuerit iuramento firmatus: ſiquidem inter duos priuilegiatos potior eſt conditio eius, qui læſus apparet, arg. tex. in cap. auditis, de reſtit. ſpoliat. l. fin. ff. ex quib. cauſ. maior. cum alijs à nobis cumulatis d. q. 2. concl. 2. ampl. 1. & q. 5. in fin.

Tertia Concluſio.

19 CAmbium celebratum cum perſona inhabili ratione conditionis, & eo quòd eſt ſub aliena poteſtate poſita, eſt ſiccum, ac nullius momenti. Vndè ſerui nulliter contrahunt cambia: nam ex eorum contractu non naſcitur ciuilis actio, ſed tantùm naturalis, vt in l. ſi quod Dominus, ff. de condit. indeb. & §. ſunt inutiles, in Inſtit. de inutilib. ſtipulat. latè Tuſch. ver. ſeruus concl. 233.
20 num. 2. Beneuerum eſt, quòd ſi ſeruus ſit Præpoſitus, aut inſtitor, vel aliàs iuſſu Domini cambium celebrauerit, aut peculium habeat, & contrahat, vel cambium ſit verſum in Domini vtilitatem, cõtra ipſum Dominum dantur actiones de eo, quod iuſſu, & de in rem verſo, vt in l. 1. in fin. & ſeq. l. habeat, §. fin. & l. ſeq. ff. de inſtitut. l. 1. & 2. ff. quod iuſſ. l. ſi ſeruus, & ibi Gloſ. & l. fin. ff. pro ſociet. & patet ex ijs, quæ diximus in d. tract. de ſociet. lib. 1. cap. 3. q. 7. Idem dicendum eſt de cambio celebrato cum Religioſis, etiam militaris ordinis, niſi cambium fuerit Monaſterio vtile, vt ſupra adnotauimus concl. 1. quibus adde, quæ cumulauimus in d. tract. de ſociet. lib. 1. cap. 3. q. 8. per totam, & præſertim, limit. 2. Non tamen eodem modo dicendum eſt de filijs familias, quamuis ſint ſub poteſtate Patris, maximè ſi ſint maiores, & peculiũ habeant, quod quomodo procedat, latè tractauimus d. c. 3. q. 6.

Quarta Concluſio.

21 CAmbium celebratum cum perſona inhabili ratione officij, ac dignitatis eſt omninò ſiccum, & inualidum, ſiue damnoſum ſit, ſiue vtile. Hæc cõcluſio eſt Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. par. 3. limit. 17. num. 15. in fin. Probat ſuam ſententiam ex eo, quòd perſonæ inhabiles ratione officij, ac dignitatis prohibentur omninò contrahere. Huiuſmodi ſunt Officiales temporales, quibus eſt interdicta negotiatio in loco

co

eo,vbi ius dicunt,vt in l.principalibus,iun-
cta l.Preſidis,ff.ſi cert.petat.latè Strach.de
mercat.p.3.num.17.Molina de contr.diſp.
343.in prin.& Scac.loco citato ,ſub num.
16. vbi tamen hanc concluſionem limitat,
quando Officiales nō ſunt perpetui,& cam-
bia celebrant per modum negotiationis:
aliàs ſecus.Idem dicendum eſt de tutori-
22 bus, ac curatoribus cambia celebrantibus
cum minoribus,ſeù pupillis:quoniam cura-
tores , & tutores prohibentur cum Minori-
bus,& pupillis contrahere; vt in l.ſi in em-
ptione,§.fin.ff.de cōtrah. empt.l.Titium,&
Meuium , §. altero , ff. de admin.tut. ergo
prohibentur quoque cambia celebrare ;
cùm cambij contractus ſit contractus verè,
& propriè, vt ſupra oſtendimus in procem.
q.9. Eſt tamen verum,quòd ſi pupillus,aut
Minor plures tutores , ſeù curatores ha-
beat , quorum quilibet inſolidum admini-
ſtrandi poteſtatem potiatur,tunc puto,pu-
pillum , ſeù minorem poſſe cambium cele-
brare cum curatore,ſeù tutore, altero cura-
tore, ſeù tutore auctoritatem præſtante, vt
patet ex iis ; quæ nos adnotauimus in ſupra
relato tract.de ſociet.lib.1.cap.5.q.1.coll.
3.limit.3.Illud autem nolui ſilentio hoc lo-
23 co eſſe prætereundum , quod habetur ex
Scac. d. limit.17. num.26. docente, quòd
quāuis ex cōtractu celebrato cum muliere,
minore , & alijs eiuſmodi , denegetur hinc
inde actio; conceditur tamen hinc inde po-
teſtas dicēdi, & excipiendi de nullitate cō-
tractus, atq; adeo repetēdi hinc inde datū,
& acceptum: quoniam hæc veniunt in ne-
ceſſariam conſequentiam nullitatis contra-
ctus, ne quis videatur locupletari cum alte-
rius iactura,iuxta ea,quæ habentur ex Rot.
Diuerſ.deciſ.88.num.4.p.2.

An cambium celebratum in Eccle-ſia ſit ſiccum.Q. LXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Cambia in Eccleſijs iure Diuino ſunt probi-
bita , ſicut etiam iure Canonico damnantur
in Eccleſijs omnes aliæ negotiationes.*

2 *Ludi publici in Eccleſijs fieri omninò probi-
bentur;ſicut, & cauſæ criminales, & ciuiles
exerceri;niſi ſint Eccleſiaſticæ.*

3 *Cambia,quamuis exerceri in Eccleſijs probi-
beantur,non tamen in eis facta ſunt irrita ,
ſicut irriti nō ſunt alij cōtractus in eis initi.*

QVòd cambia in Eccleſijs celebrari
1 prohibeantur tùm de iure Diuino,
tùm etiam de iure Canonico , patet ex illo
Matt.cap.21. & Luc. cap.9. & eſt tex. in c.
2.de immun.Eccleſ.in 6. Etenim in illis Sā-
cti Euangelij locis legitur , quod Chriſtus
Dominus Templū ingrediens menſas Nū-
mulariorum euertit , dicens , *Scriptum eſt,
Domus mea domus orationis eſt ; vos autem
feciſtis eam ſpeluncam latronum.* Et id non
alia ratione,niſi,quia Eccleſia non eſt locus
ad exercendam artem Nummulariorum, vt
rectè docet Medin. tom.2. de reſtit.q 5. &
30.verſ.Per hæc,col.1.in fin.Sot.lib.6.de
iuſtit.& iur.q.2.ar.2. coroll.5.col.4.Idem
dicendum eſt de cœmeterio , & de omni-
bus alijs locis ſacris,vt per eundem Medin.
d. q. 5. & alios apud Scac. de commerc. &
camb.§.1.q.7.p.1.num.60. vbi id ampliat,
vt non ſolùm in huiuſmodi locis cambia
exerceri non poſſint; ſed nec quidem aliæ
negotia , iuxta illud Domini Matt.cap.13.
de quo, d.88. in fin. *Nolite facere domum
Patris mei,domum negotiationis.* Et d.cap.2.
de immunit.Eccleſ. in 6. *Ceſſent in Eccleſijs
eorumque cœmeterijs negotiationes , & præci-
puè nundinarum.*

Et tantò minus in Eccleſia ludi publici
2 haberi poſſunt , vt latè probat Azor. par.2.
Inſt.moral.lib.9.cap.9.à q.1. vſque ad q.9.
Imò ad Eccleſiæ immunitatem, ac decen-
tiam quoque pertinet, ne cauſæ criminales,
vel ciuiles in ea tractentur,cap.1.& c. cum
Eccleſia,de immun. Eccleſ. iuncto c. licèt,
eo tit.in 6. Quod verū eſt , niſi cauſæ ſint
Eccleſiaſticę vt nos adnotauimus in noſtris
Commentar.ad Bull.cœnæ Domini , lib.2.
can.15.q.16.num.35. vbi num.36. proba-
uimus quoque , non eſſe contra libertatem
Eccleſiaſticam datio tutoris, & curatoris ,
& Scholares ad gradum Doctoratus in Ec-
cleſia promoueri.

Non tamen arbitror,cambia,& alios cō-
3 tractus , & reliquos actus in Eccleſia initos
eſſe irritos,ac nullos , atque ideò cābia eſſe
ſicca , ac inſufficientia ad producendum lu-
crum,

crum, ſeù incrementum aliquod: quoniam licèt ea, quæ fiunt, contra legem prohibentem de iure ſint irrita; etiam ſi lex non procedat vltra irritando actum, vt in l. non dubiũ, C. de legib. nihilominus, id eſt verum, quando ex alia lege, iure, ac ratione certa non conſtat, geſta rata eſſe, ac firma: Modo in caſu noſtro quamuis non adſit lex, quæ cambia in Eccleſia facta contra Canonum, & legis Diuinæ prohibitionem rata habeat, ſi tamen cambia realia ſint, & iuſta recta ratio ſuadet, vt firma remaneant ad tollendas lites, & diſpendia, ac ad obuiandum fraudibus, quæ in hac re fieri poſſent, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus in procem. q. 15. in reſp. ad vlt. arg. vbi ad d. l. non dubium multipliciter fuit reſponſum.

De cambio vendito infra terminum ſolutionis faciendæ, an ſit ſiccum. Q. LXIX.

SVMMARIVM.

1 *Cambium celebratum, non miſſis litteris, vi noſtra Extrauag ſiccum declaratur.*

2 *Cambium venditum infra terminum ſolutionis faciendæ, non eſt ſiccum.*

3 *Cambium, non miſſis litteris, qualiter ſubſiſtere poſſit, declaratur.*

1 VIdetur prima facie affirmatiuè reſpõdendum eſſe. Etenim cãpſor lucraretur in cambio, nõ miſſis litteris; nam emit v. g. Genuæ ſcutũ March. in principio nundinarum ſoluendum Placentiæ ſolid. 66. & deinde idem ſcutum in medio nundinarum vendit ſolid. 66. & den. 5. vel 6. atque ideò lucrum conſequitur ex cambio non miſſis litteris. At cambium, ex quo lucrum percipitur, non miſſis litteris, per noſtram Extrauag. in noſtro §. declaratur ſiccum, vt patet in illis verbis, *Ii, qui pecuniam recipiunt, litteras quidem ſuas cambij tradunt, ſed non mittuntur.* Ergò cambium venditum infra terminũ ſolutionis faciendæ redditur ſiccum, & vſurarium.

2 Oppoſitis tamen nõ obſtantibus, in contrariũ eſt veritas. Nam ſi huiuſmodi lucrum eſſet illicitum, ac vſurariũ id eſſet; quia procederet ex contractu ex ſui natura illicito; ſed hoc eſt falſum; ergo, &c. Minor patet; quoniam tàm primus, quàm ſecundus habent omnia eſſentialia: ſiquidem in primo campſor dedit pecuniam præſentem ſuo campſuario, vt reciperet abſentem, conſignandam tempore nundinarum in nundinis, facta conuentione, contractus permutationis fuit completus, cũ mutuo conſenſu perficiatur, vt patet in cõtractu emptionis, & venditionis, ad quem ſaltem cambij contractus reducitur. In contractu enim emptionis, ac vẽditionis, facta de pretio cõuẽtione, dicitur perfecta venditio etiam ante rei traditionem, ita vt venditor cogi poſſit ad rei venditę traditionem, l. 1. ff de action. empt. & l. viliarius, §. offerri, ff. eod. & §. 1. in Inſtit. de empt. & vendit. Vndè per ſupradictum primum cambium campſor acquirit dominiũ pecuniæ abſentis, & ſic ſcuti marchar. Placentiæ ſoluendi, cùm iam dederit pecuniam præſentem Genuæ, vt rectè docet Aſtenſ. lib. 3. cap. 8. ar. 5. Syl. in ſum. ver. Emptio. num. 3. & eſt tex. in l. quæ vendidi, ff. de contrah. empt. Secundus contractus habet etiam ſua eſſentialia; quia ſupponimus campſorem alienaſſe rem ſuam pretio iuſto illi, qui nõ prohibetur emere, & accepit pecuniam præſentem Genuæ, vt daret pecuniam abſentẽ Placentiæ: & ſic ſcutum march. quod Placentię cõſideratur vt merx quædam, vt ſæpe diximus.

3 Ad contrarium ex noſtra Extrauag. patet reſponſio: ſiquidem vi noſtræ Extrauag. licèt prohibeatur cambium ſine miſſione litterarum; id tamen intelligi debet de cãbio perfecto non modo quoad contractum; ſed etiam quoad executionem contractus. Satis enim fuit, quòd tempore contractus intentio contrahentium eſſet iuſta, & litteræ ſuo tempore debuiſſent deſtinari. Quòd ſi ab initio campſor intentionem habuerit recedendi à primo contractu per venditionem, de qua agitur, tunc quidam volunt, cãbium dici palliatum, & lucrum vſurarium: quod mihi videtur valdè dubium.

An

An. facta venditione cambij per campſorem infra ſolutionis terminum, campſuarius poſſit ſe redimere. Q. LXX.

SVMMARIVM.

1 *Cambij venditione facta infra ſolutionis faciendæ terminum, campſuarius non poteſt ſe redimere.*

AD tituli explicationem ſupponamus, quòd Titius dedit cambio Sempronio mille aureos Genuæ, ſoluendos Placẽtiæ ad primas nundinas vna cũ lucro cambij. Accidit, quòd ante tempus nundinarũ ipſe Titius pecunia indigens cambium illud vna cum lucro, & ſic ſcutum marchar. quod erat recepturus Placentiæ vendidit Meuio minoris, quàm emit, vt ſtatim pecuniam recipiat ad conſulendum proprijs neceſſitatibus. Quæritur, an Sempronius poſſit ſtatim pretium offerre, quod eſt minus, quia anticipatò ſoluitur, & ita ſe redimere?

Prima facie videtur affirmatiuè reſpondendum eſſe. Nam poteſt Meuius ius, quod Titius in Sempronium habet minoris emere: ergò, & ipſe Sempronius; cùm non poſſit aſsignari diuerſitatis ratio, cur potius Meuius poſſit dictum cambium minoris emere, & non Sempronius.

Contrariã tamen ſentẽtiam tenet Azor.
1 p.3. Inſtit. moral. lib.10. cap.11. q.3. Nam Sempronius ex cambio verò antea facto debet mille aureos, & certum etiam lucrum in proximis nundinis ſoluere: & propterea non poteſt hoc debitum minoris redimere, & extinguere; quia in omnem euentum debet ſoluere mille aureos vna cum lucro, & hæc ſententia nobis videtur vera.

Ad contrarium patet reſponſio. Eſt enim diſpar ratio: ſiquidẽ Meuius ex nullo priori contractu debebat Titio mille aureos cum lucro. At Sempronius ex priori cambio licito cogebatur Titio ſoluere mille vna cum lucro.

An campſor, qui dat cambio pecunias Principi, quem certò nouit, vel ſaltem probabiliter credit, ſe ijs vſurum in bello iniuſto, peccet? Q. LXXI.

SVMMARIVM.

1 *Principi dans cambio ſuas pecunias, quem certò nouit, vel ſaltem probabiliter credit ſe illis vſurum in bello iniuſto, mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur damnorum illatorum.*

2 *Cambio dans ei, quem probabiliter nouit, ſe pecunia ad cambium accepta vſurum ad celebranda cambia ſicca, peccat mortaliter, & tenetur ad damni illati reſtitutionem.*

QVòd talis campſor eo caſu peccat,
1 tenet Fabian. Genuen. de camb. num. 50. verſ. Duodecima: quem refert, & ſequitur Scac. de commerc. & camb. §.1. q.7. p.3. limit.18. Etenim huiuſmodi cambium eſt illicitum, & inhoneſtum. Vndè ſicut mortaliter peccat, qui vendit arma illi, quem ſcit ea emere ad nocendum iniuſtè, aut ad bellum, quod nouit eſſe iniuſtum, vt habetur ex Nauar. in Man. c.23. num.90. verſ. Peccat: ita etiam lætalem culpam contrahit, quidat pecunias cambio Principi, quem ſcit, ſe illis vſurum in bello iniuſto, cùm militet eadem ratio, arg. tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil. Alia quamplurima cumulat Scac. loco citato, pro corroboratione dictæ concluſionis, quę videri poſſunt apud ipſum.

Hæc ſententia re vera eſt citra difficulta-
2 tem: imò campſor hoc caſu non ſolùm peccat, ſed etiã efficitur reſtitutioni obnoxius, & damna tenetur reficere, ſi dando pecunias cambio Principi fuit damnorum illatorum effectiua cauſa: ſiquidem omnis reſtitutionis obligatio prouenit, vel ratione rei iniuſtè acceptæ, vel ratione iniuſtæ acceptionis, vt habetur ex Caiet. in ſum. verſ. Reſtitutio, & ex alijs Doctor. communiter. At campſorem certum eſt concurrere ad iniuſtam acceptionem dum concurrit ad iniuſtam damni illationem. Idem dicendum eſt de eo, qui dat cambio pecuniã ei, quem ſcit, ſe ea vſurum ad celebrandum cambium ſiccum, & cum effectu celebrauit; quoniam peccat mortaliter, & tenetur ad damni illa-

ti

ti reſtitutionem, vt rectè poſt alios probat Ioan. de Salas tract. de vſur. dub. 44. ſub num. 5. & de camb. dub. vlt. in fin. vbi etiam tractat de campſoribus dantibus ad cãbium ijs, quos ſciunt ad ludos, & luxus, aliaque delicta committenda pecunias poſtulare: & concludit cum Salon. de camb. q. 4. art. 2. contr. 14. ad fin. cum Fabian. Genuen. eod. tract. num. 49. & 50. illos non eſſe citra culpam, tum quia tales cãbio accipientes cùm vt plurimum nullam habeant pecuniam, vel creditum in locis deſtinatæ ſolutionis, cambia, quæ cum eis exercentur ſicca ſunt; tum etiam quòd eſtò quòd in locis deſignatis ſolutioni, pecuniam & creditum haberent; nihilominus, qui norunt pecunias acceptas cambio in prædictos vſus eſſe conuertẽdas, conſentiunt, & cooperãtur peccatis, & prodigalitati illorum.

De petentibus, & accipientibus pecunias ad cambium ſiccum, an peccent Q. LXXII.

SVMMARIVM.

1 *Non licet ab aliquo petere, vel accipere quod eſt intrinſecè, & ex obiecto malum.*

2 *Petere, vel accipere non licèt, quod non licet appetere.*

3 *Petere, vel accipere ab aliquo non licet, quod ille licitè præſtare non poteſt.*

4 *Maleficium ſolui alio maleficio, non licèt petere.*

5 *Inducere aliquem ad peccandum eſt ſcandalum actiuum.*

6 *Cambio ſicco pecuniam petere, licitum eſt, aliqua exiſtente neceſſitate.*

7 *Petens pecuniam ad cambium ſiccum dupliciter poteſt ſe habere.*

8 *Accipientes pecunias ad cambium ſiccum, licèt nullam iniuſtitiam committant contra campſores ita dantes; poſſunt tamen iniuſtitiam committere aduerſus eorum creditores, vxorem, & filios.*

9 *Lucrum ex mutuo in tantum eſt vſura, in quantum eſt inuoluntarium ex parte dantis.*

10 *Iniuria non infertur, vbi iniuſtitia non committitur.*

11 *Accipere, ac petere pecunias ad cambium ſiccum ab eo, qui non eſt paratus dare cambio ſicco, non licet.*

12 *Petere, ſeù accipere ſub vſuris non licet à non parato ad fœnerandum.*

13 *Vſura ex ſuo genere eſt letalis culpa, intrinſecè, & ex obiecto mala.*

14 *Petere, ſeù accipere ſub vſuris, & ad cãbium licitum eſt extremè indigenti, etiam à non parato, ſi ille recuſet mutuare gratis, aut dare cambio reali.*

15 *Extremè indigenti nõ ſuccurrens cùm poſſit, perindè eſt, ac ſi eum occidat.*

16 *Licitum eſt ſuadere minus malum ad euitandum maius.*

17 *Minus malum conſulens ad euitandum maius, non dicitur conſulere malum; ſed bonum.*

18 *Ex duobus malis minus eſt eligendum.*

19 *Electio minoris mali, non eſt mala, ſed bona.*

20 *Minus malum inferẽdum vni conſulere, non eſt licitum ad euitandum maius malum præparatum alteri.*

21 *Licitum eſt conſulere minus malum inferendum vni ad euitandum maius malum præparatum alteri, quando is, cui illud minus malum conſulitur inferri, tenebatur alias pati ex debito iuſtitiæ.*

22 *Extremè indigenti licitum eſt conſulere, vt neceſſaria ſibi comparet de domo talis diuitis; & non de domo pauperis.*

23 *Eleemoſyna eſt debitum iuſtitiæ.*

24 *Cambio ſicco pecunias licitum eſt ab eo petere, vel accipere, qui paratus eſt ad dandum ſuas pecunias ad cambium ſiccum.*

25 *Licitũ eſt vti peccato eius, qui ad peccandum paratus eſt, quando peccatum illud cedit in bonum aliquod.*

26 *Sicario parato ad rapiendum, vel ad occidendum, licitum eſt oſtendere bona, quæ rapiat, ne occidat.*

27 *Cambio ſicco tunc licitum eſt petere pecunias à parato ad fenerãdum, quando aliqua neceſſitas adeſt ex parte petentis.*

28 *Ex debito charitatis, & ſub pœna letalis culpæ tenemur vitare peccatum proximi.*

29 *Ad petẽdum cambio ſicco, & mutuo ſub vſuris à parato ad fœnerandum non exigitur ex parte petentis extrema neceſſitas.*

30 *Accipiens mutuo ſub vſuris, & ad cambium ſiccum a parato vt ſupra, ad mercandum pro*

Digitized by Google

pro alenda familia ſecundum decentiam ſtatus, vel ad emendas poſſeſſiones aliquas, &c. non peccat.

31 *Petere ab initio mutuo ſub vſuris, ſeù cambio ſicco à principio formaliter, & expreſsè non licet.*

32 *Conſentire in peccatū alterius nullo vnquam tempore licet.*

33 *In dānis, & pœnis temporalibus incurrendis ad excuſandam culpam ſufficit metus maioris damni, vel pœnę.*

34 *Petens ab initio ſub vſuris formaliter, & expreſſè à parato ad fœnerandum, eſt illum ad peccandum inducere.*

35 *Petere ab initio formaliter, & expreſſè mutuo ſub vſuris, ſeù cambio ſicco à parato ad fœnerandum, quando nouit petens cāpſorem non aliter mutuaturum quàm ſub vſuris, & daturum ſuas pecunias, niſi ad cambium ſiccum.*

36 *Petens ab initio vt ſupra formaliter ſub vſuris à parato ad fęnerandum, poteſt excuſari à culpa ex probabili iuris ignorantia.*

37 *Ignorantia probabilis, etiamſi iuris ſit, excuſat à culpa.*

38 *Inaduertentia naturalis excuſat Doctos, quos non excuſaret iuris ignorantia.*

39 *Intrinſecè malum duplex.*

40 *Intrinſecè malum omninò tàm ſecundum ſubſtantiam actus, quàm ex circumſtātia numquam licet petere citra culpam: ſecus autem in intrinſecè malum ex circumſtantia tantùm.*

41 *Petere, & appetere, vt quis dat cābio ſicco, & mutuo ſub vſuris, cur poſſit, ratio redditur.*

42 *Petens mutuo ſub vſuris à parato ad fœnerādum, directè petit mutuum; ad ſolutionem autem vſurarum paſſiuè tantùm ſe habet.*

43 *Maleficium opera Malefici diſſolui poſſe, qui doceant, referuntur.*

44 *Maleficium opera malefici diſſolui non poſſe, communis extat opinio.*

45 *Maleficium eſt malum intrinſecè omninò tā ſecundum ſubſtantiam actus, quàm ſecundum circumſtantiam.*

46 *Vſura eſt intrinſecè mala ſecundum circumſtantiam tantùm; non autem ſecundum ſubſtantiam actus.*

47 *Petens mutuo ſub vſuris, ſeù cambio ſicco à parato ad fęnerandum, non eſt illum inducere ad peccatum.*

1 IN hac difficultate videtur prima facie dicendum, quòd petentes, & accipientes pecunias ad cambium ſiccum mortaliter omninò peccent. Probatur hæc ſententia primò; quia non licet ab aliquo petere, aut accipere, quod eſt intrinſecè, & ex obiecto malum, quantumuis cognoſcatur paratus ad illud præſtandum: ſed dare pecunias ad cambium ſiccū, eſt intrinſecè, & ex obiecto malum; ergò non licet eas ad cambium ſiccum petere, vel accipere ab aliquo, & ſi cognoſcatur paratus ad non aliter eas præſtandas, quàm ad cambium ſiccum. Maior patet inductione in omnibus vitijs: ex quo enim fornicatio, homicidium, & alia eiuſmodi ſunt intrinſecè, & ex obiecto mala, eo quòd ſunt contra ius naturale, & Diuinum, cùm prohibentur in Decalogo, non eſt licitum petere ab aliquo vt homicidium, aut fornicationem committat, quamuis paratus ſit ad occidendum, vel fornicandum. Minor patet ex ijs, quæ ſupra adnotauimus in prooem. q. 12. verſ. Siccum verò cābium: vbi onſtendimus, quòd cambium ſiccum non eſt verè cābium, ſed apparens, ac ęquiuocè tale: quoniam in re eſt mutuum vſurarium cambij pallio indutum: at mutuum vſurarium intrinſecè, & ex obiecto malum eſſe ſatis nos oſtendimus in noſtris Commentar. in Bull. cœnæ Domini, lib. 1. cap. 4. q. 7. num. 58. & latius in Commentar. ad Extrauag. Pij V. de cenſib. in proęm. q. 4. à num. 19. ad 32.

2 Secundò, quod non licet appetere, non licet petere, nec accipere: Sed ſic eſt, quòd non eſt licitum appetere, vt quis pecunias det ad cambiū ſiccum: ergò non eſt licitum ab eo petere, aut accipere pecunias ad cābium ſiccum. Maior patet; nam ex quo non licet appetere rem alienam, aut alterius nuptam, iuxta illud Decalogi, *Non alterius nuptam, nec rem cupies alienam.* Idcircò, & eò minus fas eſt eas petere, vel accipere. Minor probatur; quoniam aliàs citra culpam licita eſſet complacentia de alterius peccato: quod eſt omninò falſum, cùm id charitati repugnet, de qua Apoſtol. 1. Corinth. c. 13. inquit, non gaudet ſuper iniquitate.

3 Tertiò, non eſt licitum petere, vel accipere ab aliquo, quod ille licitè pręſtare non valet: Sed campſor nō poteſt ſuas pecunias

Digitized by Google

licitè dare ad cambium ſiccum: ergo nec licitum eſt à campſore ad cambium ſiccum illas petere, aut accipere. Maior eſt maxima Theologica, quæ verificatur in omnibus vitijs: nam non poſſum ab aliquo iuſtè petere, vt homicidium cõmittat, furetur, mentiatur, &c. quoniam ille prædicta omnia licitè, & citra culpam præſtare non poteſt. Minor eſt clara ex noſtra Extrauag. vbi damnantur cambia ſicca tanquam vſuraria, & ex ijs, quę ſupra adnotauimus, q. 12. in proœm.

Quartò non licet petere maleficium ſol-
4 ui alio maleficio à malefico quantumuis ad id parato, & cognito: ergò non licet ab aliquo petere, vel accipere pecunias ad cãbium ſiccum, quantumuis parato, & cognito. Antecedens patet ex D. Tho. in 4. ſẽt. d. 34. q. vnica, ar. 3. & eſt tex. in c. admoueant, 26. q. 7. conſequentia probatur, quoniam nõ eſt maior ratio in vno caſu quàm in alio.

Denique petens ab aliquo pecunias ad
5 cambium ſiccum, dicitur illum inducere ad peccandum: ergò citra culpam non poteſt quis petere ab aliquo pecunias ad cambium ſiccum. Antecedens patet, quia petens pecunias, illaſque accipiens à campſore ad cambium ſiccum, eſt cauſa effectiua illius peccati, eiuſdemque iniquitati verè dicitur cooperari. Conſequentia probatur; quia nemini licet inducere aliquem ad peccandum: eo quòd inducere aliquem ad peccandum eſt ſcãdalum actiuum; quod in re graui eſt culpa lætalis.

His tamen non obſtantibus, in contra-
6 rium eſt communis ſententia; aliqua tamen concurrente neceſſitate, quam tenet Ioan. de Salas, & alij, quos allegat in ſuo tract. de camb. dub. 45. Pro hac eadem ſententia faciunt quæ habentur per Doctor. in cap. ſuper eo, de vſur. Caietan. in opuſc. 17. reſp. 14. quæſt. 3. Conrad. de contr. quæſt. 47. concl. 3. Nauar. in Man. cap. 17. num. 262. Molina de contr. diſp. 335. & idem Ioan. de Salas in ſuo tract. de vſur. dub. 48. vbi probant licitum eſſe petere mutuo ſub vſuris, quando aliqua ſubſit neceſſitas ex parte petentis. Sed quoniam horum opinio non eſt adeo indiſtinctè vera, vt declaratione aliqua non egeat, idcircò pro eiuſdem explicatione eſt adnot. quòd petens, ſeù acci-
7 piens ad cambium ſiccum, dupliciter ſe habere poteſt, primò, vt petens, ſeù accipiens pecunias ad cambium ſiccum ab eo, qui paratus non erat ad dandum ſuas pecunias cambio ſicco: ſecundò, vt petat ab eo, qui aliàs dare pecunias ad cambium erat expoſitus, ac paratus. Et vtroque caſu poteſt contingere, vt petat adhuc dupliciter: primò vt prius poſtulet pecunias mutuo gratis, vel ad cambium reale ſibi tribuendas; ſed cùm campſor gratis mutuo, aut ad reale cambium recuſauerit, aut aliquo euidenti ſigno iudicauerit nolle aliter quàm ad cambium ſiccum ſuas pecunias dare, eas ad cambium ſiccum petat, & accipiat. Secundò, vt accipiens pecunias ad cambium ſiccum, ita ſe habeat, vt ab initio formaliter, & expreſsè petat eaſdem ad cambium ſiccum. Et denique in omnem euentum diſtinguendum eſt, an petens ad cambium ſiccum ſit neceſsitate, vel egeſtate aliqua preſſus: vel nulla inopia, neceſsitate, aut aliqua alia cauſa compulſus. His breuiter ſic adnotatis, ſit

Prima Concluſio.

8 Accipiẽtes pecunias ad cambium ſiccum, licèt nullum iniuſtitiam committant contra campſores ita dantes; poſſunt tamen iniuſtitiam committere aduerſus eorum creditores, vxorem, & filios. Hęc concluſio colligitur ex ijs, quæ habentur ex Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 5. Nauar. in Man. cap. 17. num. 263. Molina de contract. diſp. 335. & ex alijs. Probatur cõcluſio quoad primam partem; quoniam vſurarij nulla afficiuntur iniuria ab accipientibus ſub vſuris: quia vſurarij voluntariè dant mutuo ſub vſuris, & vſuras exigunt: & volenti, ac patienti nulla fit iniuria, l. cùm donationis, C. de tranſact. l. venditor, C. de reſcind. vẽdit. l. in diem, ff. de aqua plu. arc. & cap. ſcienti, vbi Dyn. & alij, de regul. iur. in 6. Imò ipſi accipientes ſub vſuris iniuria afficiuntur ab vſurarijs: quia ſupponimus mutuatarios non ſpontè, ſed inuitos vſuras ſoluere, preſſos iniquitate, ac impietate vſurariorum nolentiũ gratis mutuare: ſiquidẽ lucrũ ex mutuo in tantũ eſt vſura, in quantum eſt inuoluntarium ex parte dantis: eo quòd ſi ſpontè detur ex mera liberalitate mutuatarij, vſu-

ra

ra non eſſet, ſed officium naturæ mercede
remuneratum, vt habetur ex Molina de
contr. diſp. 303. ſub num. 5. Leſſ. lib. 2. de
Iuſtit. & iur. cap. 20. dub 5. ſub num. 37.
cum alijs, quos allegat. At campſores
dantes pecunias ad cambium ſiccum vſurarij
ſunt, eo quòd vſuram committunt, vt ſu-
pra oſtendimus in proœm. quæſt. 12. Pro-
10 batur modò conſequentia: quia vbi non
infertur iniuria, ibi nulla committitur iniu-
ſtitia: dicitur enim iniuria eo quod non iure
fiat, atque adeo contra ius, & iuſtitiam, quæ
dicitur conſtans, & perpetua voluntas ius
ſuum vnicuique tribuens, leg. iuſtitia, ff. de
iuſtit. & iur. & §. 1. in Inſtitut. eodem titul.
Quoad ſecundam partem patet concluſio:
quoniam ad cambium ſiccum accipientes
pecunias, poſſunt multum æs alienum irra-
tionabiliter contrahere ad ludos exercen-
dos, ſollemniter epulandum, & ad alia eiuſ-
modi: propter quod bona ſua diſſipantes
impotentes efficerentur ad ſoluenda debi-
ta, ad ſatisfaciendum creditoribus, ad ſub-
miniſtranda neceſſaria vxori, ac filijs, quos
iure naturali tenentur alere, vt in §. ius na-
turale, in Inſtitut. de iur. nat. gent. & ciu.

Secunda Concluſio.

NOn poteſt quis citra culpam petere,
11 ſeù accipere pecunias ad cambium
ſiccum ab eo, qui pecunias dare cambio
ſicco non eſt paratus. Hæc concluſio eſt
D. Thom. 2. 2. q. 78. artic. 4. & in eum Sa-
lon. in princ. eiuſdem art. Innocent. Panor.
& aliorum in cap. ſuper eo, de vſur. Molinæ
de contract. diſp. 335. & eorum omnium,
qui volunt, mutuatarium citra culpam non
poſſe petere, ſeù accipere ſub vſuris ab eo,
12 qui ad fœnerandum non eſt paratus. Pro-
batur; quia nulli fas eſt aliquem ad pecca-
dum inducere, cùm id ſit ſcandalū actiuum,
cooperatio, concurſus, & conſenſus ad pec-
catum illius: ergo quis à non parato non
poteſt citra culpam petere, ſeù accipere pe-
cunias ad cambium ſiccum, & ſic ad vſu-
ram: quia id eſſet inducere illum ad pecca-
tum, cùm vſura ex ſuo genere ſit lætalis cul-
pa, eo quòd eſt intrinſecè, & ex obiecto
13 mala, contra legem Diuinam, ac naturalem
c. ſuper eo, de vſur. atque adeo hoc caſu tàm
dantes, quàm accipiẽtes pecunias ad cam-
bium ſiccum lætalem culpam contraherẽt.
Limitatur hæc concluſio, vt locum non
14 habeat in eo, qui cùm extremè indigeat
petierit pecunias mutuo, vel ad cambium
reale ab aliquo diuite, & ille dare eas recu-
ſauerit: quoniam tunc poteſt illum induce-
re citra omnem culpam ad contrahendum
ſecum cambium ſiccum, & ad mutuandum
ſub vſuris. Ita Panor. & alij in cap. ſuper
eo, de vſur. Angel. ver. vſura 2. §. 2. Sot. lib.
6. de Iuſtit. & iur. quæſt. 1. artic. 5. Nauar. in
Man. cap. 17. num. 263. Salon. 2. 2. q. 78.
artic. 4. contr. 1. cum alijs, quos allegant.
Probatur, quia hoc caſu non eſt proximum
ad peccandum inducere; ſed potius conſu-
lere, vt minus peccet, ideſt, vt potius com-
mittat peccatum vſuræ, quod eſt minus,
quàm peccatum homicidij, quod eſt maius.
Etenim, qui extremè indigenti non ſubue-
nit, cùm poſſit, & debeat, perinde ſe habet,
15 ac ſi pauperem illum occideret, iuxta illud
D. Ambr. in cap. Paſce, 86. d. *Paſce fame mo-
rientem, ſi non pauiſti, occidiſti*. At licitum
eſt ſuadere minus malum ad euitandum
maius, vt eſt tex. in cap. ſi quod verius, 33.
16 q. 2. vbi D. Auguſt. agendo de viro adulte-
ræ, volente alterum ex duobus præſtare:
vxorem ſcilicet adulteram occidere, vel ea
dimiſſa, & viuente, aliam ducere, & manere
cum ea in adulterio, ſic ait, *Si facturus eſt
quod non licet, iam faciat adulterium, & non
committat homicidium*, licet neutrum facere
debeat. Sic etiam D. Chryſoſ. homil. 27. ad
Popul. Antioch. tractans de eo, qui iurandi
conſuetudinem habet, inquit, conſulendum
ei eſſe, ne iuret per Deum; ſed iuret per ca-
put ſuum: quod iuramẽti genus nec quidem
licitum eſt, cùm id prohibeat Dominus
Matt. cap. 5. dicens, *Neque per caput tuum
iuraueris*. Gen. quoque cap. 27. volentibus
fratribus per inuidiam occidere Ioſeph eo-
rum fratrum, ſuaſit Iudas illum venundari
Iſmaelitis, inquiens, *Quid nobis prodeſt ſi
occiderimus fratrē noſtrū, & celauerimus ſā-
guinē ipſius; melius eſt, vt venūdetur Iſmaeli-
tis, & manus noſtræ non polluantur frater. n.
& caro noſtra eſt.* Ex quibus patet licitū eſſe

Y 2 con-

conſulere minus malum ad euitandum maius.

Ratio autem cur licitum ſit ſuadere mi-
17 nus malum ad euitandum maius, hæc eſt;
quia qui conſulit minus malum ad euitandum maius, non dicitur conſulere malum; ſed bonum: eo quòd conſulit præelectionem minoris mali, & vitationem maioris, quæ præelectio bona eſt: atque ideò huius conſilij obiectum bonum eſt. Hinc rectè, ait D. Gregor. in can. Nerui, 13. diſt.
18 quòd ex duobus malis minus eſt eligendum: ſiquidem licet facere minus malum, ſit malum; tamen electio minoris mali non
19 eſt mala, ſed bona: ergo rectè conſulitur minus malum ad euitandum maius; atque ideò extremè indigens, & petens pecunias à diuite ad cambium reale, vel mutuo ſibi gratis tribuendas, ſi diues ille ſubuenire petenti nolit, cùm poſſit, & debeat, citra culpam poteſt eundem inducere ad ſecum contrahendum cambium ſiccum, & ad ſibi mutuandum ſub vſuris. Quod quidem tunc verum eſſe dicimus, ſi tria copulatiuè concurrant. Primum, vt omnes vias, ac media tentauerit prius ad ſuadendum huiuſmodi diuiti ad gratis mutuandum, ad reale cambium contrahendum, aut alia iuſta via ad ſubueniendum ipſi extremè indigenti, & in vanum fuerit elaboratum, vt habetur ex Salon. loco citato. Secundum, vt petens vt ſupra pecunias ad cambium ſiccum extremè indigeat; quia ſi extremè non egeat, id non poterit citra culpam: ſiquidem tunc non eſſet ſuadere minus malum ad euitandum maius: nam maius malum eſt fœnerari, quàm non ſuccurrere extremè non indigenti: licèt nos concedamus tantam neceſſitatem non requiri ad petendum, ſeù ad accipiendum pecunias ad cambium ſiccum à parato ad fœnerandum, vt infra, Deo duce, dicemus. Tertium exigitur, vt iniuſtitia minor ſit inferenda, & eidem perſonæ, cui præparata erat maior: ſecus autem ſi iniuſtitia minor eſſet Tertio inferenda; atque ideò extremè indigens non poteſt inducere diuitem reale ſecum cambium celebrare, aut gratis mutuare recuſantem, ad dandum pecunias ad cambium ſiccum, ſeù ad mutuandum ſub vſuris Tertio, vt ſibi gratis mutuum præſtet, vel ſecum reale cambium celebret: quoniam non eſt licitum ſuadere minus malum inferendum vni ad euitandum maius malum præparatum alteri: non enim fas eſt minus damnum conſulere, niſi quia comparatione maioris, bonum eſt illi, cui minus infertur: id autem locum ſibi vendicare nequit, niſi ratione eiuſdem perſonæ, & non diuerſarum: aliàs recipienti illud minus malum, eſſet abſolutè, ac ſimpliciter malum, & nulla ratione bonum: quod neque conſilio, neque fauore, neque vllo alio modo licitum eſt alicui cum aliquo concurrere: quia non licet proſpicere bono vnius cum detrimento alterius, vt rectè docet Sot. lib. 4. de iuſt. & iur. q. 7. art. 3. quem refert, & ſequitur Salon. 2.2. q. 78. artic. 4. contr. 1.

Hac ipſa ratione, ſi Titius vellet alte-
20 rum ex duobus malis inferre: Sempronium ſcilicet occidere: vel eius filiam violare; non poſſum Titio conſulere ſtuprum cum filia ipſius Sempronij ad euitandum eiuſdem homicidium. Nec obſtat text. in cap. ſi quod verius, 33. quæſt. 2. quem ſupra retulimus: & vbi D. Auguſtinus agens de viro adulteræ, qui decreuerat vxorem adulteram interficere, vel, ea dimiſſa & viuente, cum alia in adulterio permanere, ſuaſit adulterium, ne fiat homicidium, atque ideò videtur conſuluiſſe minus malum inferendum vni, ad euitandum maius præparatum alteri: quoniam reſpondetur, quod D. Auguſtin. non conſuluit, vt vir adulteræ, ne illam occidat, aliam honeſtam ducat, & ex honeſta adulteram faciat; ſed ne vxorem occidat, adulterium cum altera, qua ſuo vitio turpis eſſe velit, commutat. Vndè loquitur reſpectu eiuſdem viri, quid illi magis expediat, occidere, vel mechari. Maiorem difficultatem in hac re affert illud, quod legitur Gen. cap. 19. Vbi Loth obtulit filias ſuas ſodomitis, ne in hoſpites eius nefarium illud ſcelus committerent: ſed reſpondetur ex mente non nullorum, quòd oblatio illa filiarum Loth non fuit habita eo animo, vt ita res fieret, ſed ad demõſtrandum quàm moleſtum ipſi fuiſſet talem iniuriã ſuis hoſpitibus irrogari: & propterea

Loth verè non obtulit filias, atque adeò non ſuaſit minus malum inferendum vni ad euitandum maius alteri præparatum: aliàs proculdubio lætalem culpam contraxiſſet contra iuſtitiam, ac pietatem paternam aduerſus proprias filias, etiam ad euitandum maius ſodomitarum peccatum illas proſtituendo.

Non tamen negamus probabilem eſſe
21 opinionem eorum, quos refert Salon. loco citato, dicentium, licitum eſſe conſulere minus malum inferendum vni, ad euitandum maius præparatum alteri, quando is, cui illud minus malum conſulitur inferri, tenebatur aliàs pati ex debito iuſtitiæ. Vndè licitum eſſe arbitror extremè indigenti conſu-
22 lere, vt neceſſaria ſibi comparet de domo talis diuitis, & non de domo pauperis: quia diues ille ex debito iuſtitiæ tenebatur illi ſubuenire, vt habetur ex D. Thom. 2. 2. q. 58. ar. 11. in reſp. ad primum. ſiquidem de iure neceſſaria extremè indigenti tanquam ſua debētur, cùm neceſsitatis tempore omnia ſint communia, cap. diſcipulos, de pœnitent. d. 5. Hinc Dominus Matth. cap. 6.
23 appellat eleemoſynam indigenti debitam, iuſtitiam, dicens, *Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus vt videamini; cùm ergo facis eleemoſynam noli tuba canere, &c.* Quod quidem verum puto, niſi conſulens probabiliter ſciret, diuitem illum, & quemcunque alium ſimilem admonitos non eſſe neceſſaria ſubminiſtraturos ipſi indigenti: ſecus autem ſi probabiliter crederet talem diuitem, aut alium daturum eſſe illi eleemoſynam vbi fuiſſet admonitus, nam tunc non videtur licitum eſſe tale conſilium præſtare; quoniam conſulere hoc caſu indigenti è domo illius, qui probabiliter neceſſaria ei contuliſſet, ea ſibi propria auctoritate comparare, negari non poteſt quin iniuria inferatur ipſi diuiti: & ita fortè ſupradictum exemplum voluit intelligere loco citato.

Tertia Concluſio.

Licitum eſt ad cambium ſiccum pete-
24 re, & accipere pecunias ab eo, qui expoſitus, ac paratus eſt ſuas pecunias dare cambio ſicco, & mutuo vſurario. Hæc concluſio eſt D. Thom. 2. 2. quæſt. 78. artic. 4. quem Doctores communiter ſequuntur. Probatur, quia accipiens ad cambium ſiccum, & ſic mutuo ſub vſuris à parato ad fœnerandum, ac dandum cambio ſicco, non dicitur illum inducere ad fœnerãdum, & ad ſecum celebrandum cambium ſiccum; ſed vtitur iniquitate illius ad bonum aliquod conſequendum, nempe ad ſubuentionem propriæ neceſsitatis, vel alterius: at
25 licet vti peccato eius, qui ad peccandum paratus eſt, quando peccatum illud cedit in bonum aliquod. Sic D. Auguſt. epiſt. 154. quærenti, an licitum ſit vti iuramento pagani, per falſos Deos iurantis; atque ideò lætalem culpam contrahentis, cùm honorem, & cultum verò Deo debitum falſis Dijs tribuat, reſpondit, *Qui vtitur fide illius, qui per falſos Deos iurat, non ad malum, ſed bonum, neque peccato illud ſe ſociat, qui per dæmonia iurauit; ſed pacto eius bono, qui fidem ſeruauit.* Confirmatur, quia Sicario parato ad rapienda bona, vel ad
26 occidendum, fas eſt oſtendere bona, quæ rapiat, ne occidat. Hinc Ierem. cap. 41. commendãtur honeſti quidam Ciues Hieroſolymitani, qui Iſmaeli magno Sicario oſtenderunt theſauros, quos rapeter, ne illos occideret: hoc enim caſu oſtendentes theſauros latroni, quos certò ſciebant rapturos, non peccarunt; quia non ſe aſſociauerunt iniquitati illius, nec illum induxerunt ad rapiendum, cùm ſit ille iam paratus ad rapinam; ſed vſi fuerunt iniquitate eius ad bonum conſequendum; nempe ad mortem vitandam, & libertatem aſſequendam. Ergo eodem modo, qui pecuniam ad cambium ſiccum accipit à campſore parato ad ita cambiendum, & ſic ad fœnerandũ, nõ dicitur aſſociari peccato illius, offerẽdo ei vſurã ſoluere ad ſubueniendũ ſuis neceſſitatibus, quibus premitur, cũ vſurarius dicatur raptor, c. ſi quis vſurã accipit, 14. q. 3.

& in vtroque caſu militet eadem ratio, arg.
tex. in l. illud, ff. ad leg. Aquil. Sic Deus vti-
tur peccatis hominum, quando peccata il-
la cedunt in bonum aliquod iuxta illud D.
Auguſt. in Enchir. cap. 11. *Summa Dei ſa-*
pientia nulla in nobis permitteret mala, niſi
noſſet ex illis maxima elicere bona.

Hæc concluſio limitatur primò, vt ita
27 demum licitum ſit ad cambium ſiccum pe-
tere, & accipere ab eo, qui paratus eſt pecu-
nias dare cambio ſicco, quando aliqua ne-
ceſſitas adeſt ex parte petentis: aliàs citra
omnem neceſſitatem petens ad cambium
ſiccum à quantumuis parato, vt ſupra mor-
taliter peccaret, vt contra aliquos tenet
Conrad. de contr. q. 47. & Molin. eod. tract.
diſp. 335. Etenim ex debito charitatis, &
28 ſub pęna lætalis culpę tenemur vitare pec-
catum proximi noſtri, quando ſine maximo
incõmodo, & moleſtia id facere poſſumus,
iuxta illud Eccleſ. cap. 17. *Vnicuique man-*
dauit Deus de proximo ſuo. Modo quamuis
campſor habitualiter ſit paratus ad dandum
cambio ſicco, & ſic ad fœnerandum, cùm
in quolibet actu fœnerationis peccet mor-
taliter, petens ab eo ſecum cõtrahere cam-
bium ſiccum citra neceſſitatem aliquam, di-
citur proculdubio contra charitatem age-
re. Eſt tamen verum, quod ad petendum
29 pecunias ad cambium ſiccum, & ſic mutuo
ſub vſuris non exigitur extrema neceſſitas,
qualem patiuntur hi, qui aliter conſeruare
nequirent proprium indiuiduum, niſi ad
cambium ſiccum, & mutuo ſub vſuris pe-
cunias acciperent: aliàs nulla differentia eſ-
ſet inter petentem cambio ſicco ab eo, qui
non eſt paratus, & à parato ad fœnerãdum:
vt igitur aliqua differentia conſtituatur in-
ter petentem ad cambium ſiccum pecunias
à parato ad fœnerandum, & inter petẽtem
à non parato, dicendum eſt, quòd ſi hoc ca-
ſu requiritur neceſſitas extrema ad excu-
ſandum petentem ad cambium ſiccum, ſeù
mutuo ſub vſuris, quod idem eſt, à peccato,
in priori caſu non requiritur. Vndè ad ex-
cuſandum à peccato petẽtem ad cambium
ſiccum à parato, vt ſupra dicendum eſt, ſa-
tis eſſe quamlibet neceſſitatem, quæ non ſit
extrema, etiam ſi illa eſſet, quę communiter
appellatur honeſta quædam vtilitas, con-
ueniens ad decentiam ſtatus, vt cum com-
muni ferè ſententia tenent Salon. 2. 2. q. 78.
artic. 4. contr. 1. Conrad. de contr. q. 47. &
Molina eodem tract. 335. Rationem autem
hanc eſſe volunt, quia licitum eſt vti pecca-
to alicuius parati ad peccandum, quoties
peccatum illud cedit in bonum aliquod, vt
ſupra oſtendimus: at quælibet honeſta vti-
litas ſtatui conueniens cùm ſit bonum ali-
quod, ſatis erit ad excuſandum à culpa pe-
tentem, vt ſupra ad cambium ſiccum. Hinc
ſequitur excuſari, qui pecuniam ad cam-
30 bium ſiccum acciperet, & ſic ſub vſuris ad
mercandum pro alenda familia; ſecundum
decentiam ſtatus: aut ad ludos faciendos in
aduentu ſui Principis, & ad alia eiuſmodi:
quoniam hæc omnia pertinent ad decen-
tiam ſtatus. Sic etiam accipiens pecunias
ad cambium ſiccum ad emendas poſſeſſio-
nes aliquas, quæ emendæ commodè ſibi
offerunt, culpam aliquam non contrahit: ſi-
quidem licet hæc petendi ratio non poſſit
dici propriè, ac formaliter egeſtas; dicitur
tamen honeſta quædam vtilitas, quæ largo
modo poteſt quoque dici neceſſitas, qua-
tenus ſatis eſſe dicunt præfati Doctores ad
petendum cambio ſicco, & ſub vſuris. Non
tamen excuſarentur accipientes cãbio ſic-
co ad ludendum, venandum, ad ſollemnius
epulandum, & ad alia eiuſmodi, citra neceſ-
ſitatem aliquam; vt per Doctor. ſupracita-
tos.

Secundò limitatur ſupradicta concluſio,
31 vt tunc licitè petatur mutuo ſub vſuris, &
ad cambium ſiccum, quando prius petitur
pecunia ſub cambio reali, vel mutuo gratis,
& campſor ad cambium reale, vel mutuo
gratis dare eam recuſauerit: ſecus autem ſi
à principio formaliter petatur ad cambium
ſiccum, quoniam citra culpam peti non
poſſet ab vſurario, quantumuis parato ad
fœnerandum. Quòd priori modo licitè peti
poſſit cambio ſicco, ſeù mutuo ſub vſuris
patet; quia ſi huiuſmodi petendi modus li-
citus non eſſet, nunquam daretur caſus, in
quo citra culpas ſeu nobis non eſſet petere
pecuniam ad cambium ſiccum, ſeù mutuo
ſub vſuris à parato ad fœnerandum: & ali-
quando licitum eſſe, expreſsè docet D. Thom.
2. 2. q. 78. art 4.

Nec obſtat ſi dicatur, quòd conſentire
32 in peccatum alterius nullo vnquam euen-

tu

tu permittitur, etiam ad propriam vitam redimendam; ſicut non licet conſentire in fornicationem, etiam ad mortem vitãdam: ergo non licet petere pecuniam cambio ſicco, vel mutuo ſub vſuris, etiam campſuario recuſante eam non aliter dare quàm cãbio ſicco, & mutuo ſub vſuris, cùm id eſſet conſentire peccato ipſius campſoris: quoniam reſpondetur ex Duran. in 3. ſentent. d. 37. q. 4. quòd in damnis, & pœnis tempo-
33 ralibus incurrẽdis ad excuſandam culpam ſufficit metus maioris damni, vel pęnæ: quia ex duobus malis temporalibus minus permittitur eligẽdum, vt in c. nerui, 15. d. Nam eligendo quis minus damnum, & minorem pœnam, non dicitur conſentire, aut concurrere ad iniquitatem inferentis illud malum, aut pœnam, ſed in hoc tantùm, quod eſt pati minus damnum ad euitandum maius. Vndè ſicut Viator, cui dicit Sicarius da mihi centum; aliàs te occidam, licitè, ac prudenter dat illi centum, quæ rapiat, ne occidat; ex quo directè intendit conſeruationem propriæ vitæ, & ad Sicarij rapinam concurrit tantùm paſſiuè; nempe quia potius eligit pati damnũ illud ducatorum cẽtum, quàm mortem ſubire, cùm prius ſit minus malum, & poſterius maius; ita qui petit cambio ſicco, & promittit vſuras campſori parato ad fœnerandum, & nolenti niſi ad cambium ſiccum ſuas pecunias dare, non dicitur concurrere ad peccatum ipſius campſoris; ſed potius ſe offert pati ſolutionem vſurarum mediante cambio ſicco, quæ eſt minus malum, quam pati neceſsitatẽ qua præmitur, cùm pecunia careat, qua poſſit propriæ neceſsitati conſulere, quæ eſt maius malum: ſiquidem directè, & per ſe primò ipſe vult à neceſsitate liberari; ad ſolutionem autem vſuræ concurrit tantùm paſsiuè, cùm re vera illas ſoluere nollet, ſi campſor pecunias gratis mutuare vellet, vel ſibi ſaltem dare cambio reali. De peccato fornicationis eſt diuerſa ratio, vt infra dicemus.

Quòd autem poſteriori modo non liceat
34 petere mutuo ſub vſuris, & cambium ſiccum à parato ad fœnerandum, à principio ſcilicet, formaliter, & expreſsè, colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 4. vbi ait, licere quidem accipere ſub vſuris ab vſurario parato ad fœnerandum, nullo tamẽ modo licitum eſſe inducere illum ad fœnerandum: qui autem à principio petit ab vſurario quantumuis parato expreſsè, & formaliter pecunias mutuo ſub vſuris, ſeù ad cambium ſiccum, verè dicitur illum ad fœnerandum inducere: ſicut qui petit ab aliquo id, quod ſine peccato præſtare non poteſt, verè dicitur illum ad peccatum inducere. Id quidem magis verum eſſe, ait Salon. loco citato, contr. 2. vbi campſor paratus ad fœnerandum, ac ad dandum pecunias ſuas ad cambium ſiccum, aliquando dat ad cambium reale, ſeù mutuat gratis, ac ſine vllo fœnore: nam cùm ſit quandoque ſolitus gratis mutuare, & dare ad cambium reale, petere ab eo à principio, & expreſsè ſub vſuris, eſt actiuè, ac formaliter illum inducere ad fœnerandum, & offerre illi occaſionem peccandi. Confirmatur; quia ſicut petere ſub vſuris ab eo, qui non eſt paratus ad fœnerandum, eſt peccatum; ita pariter exponere ſe periculo petendi ſub vſuris ab eo, qui fęnerari non eſt paratus: at quando vſurarius campſor aliquando mutuat ſine vſura, ſeù dat ad cambium reale, cùm forſitan eò tẽpore, & eo caſu, quo petens ab eo non eſt paratus, conſequenter, vel petit ab eo, qui non eſt paratus, vel certè exponit ſe periculo petendi ab eo, qui tunc non erat paratus.

Hæc, quæ diximus vera eſſe arbitror, niſi
35 petens formaliter, & expreſsè ab initio ſub vſuris, ſeù ad cambium ſiccum à parato ad fœnerandum, nouerit eum non aliter mutuaturum, & daturum cambio, niſi ſicco, & ſub vſuris: ſiquidem hoc caſu petens non peccaret, ſi non reperiat aliquem, qui ſibi vellet dare pecunias cambio reali, aut mutuo gratis, vt habetur ex Dur. in 3. ſent. d. 37. q. 4. Palud. ead. diſt. q. 2. D. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 9. §. 1. & ex alijs, quos refert, & ſequitur Salon. 2. 2. q. 78. art. 4. contr. 2. Etenim ſic petens perinde eſt, ac ſi diceret, Mutua mihi gratis, ſeù da mihi pecunias tuas ad cambium reale; ſed quia certò ſcio, te nõ mutuaturum gratis, nec dare ad cambium reale, mutua ſub vſuris, & dà ad cambium ſiccum. Vndè quod directè petitur ab vſurario eſt mutuum, ſeù propriæ neceſsitatis redemptio, quod obiectum eſt bonum: peccatum verò vſurarij non eſt volitum directè; ſed ad promiſsionem vſurarum, & ſic

ad

ad peccatum ſœnoris concurrit paſſiuè tantùm; nempè, quòd potius vult pati iniquitatem vſurari/, & ſic ſolutionem vſurarum, quod eſt minus malum, quàm pati neceſſitatem, qua præmitur, quod eſt maius. Quo circa ſicut Viator incidēs in latrones, quos certo nouit paratos ad occidendum, vel rapiendum, non peccat offerendo illi pecuniam, quam rapiant, ne occidant; ita petens mutuo ſub vſuris, ſeù cambio ſicco ab vſurario, quem certo nouit non aliter mutuaturum, niſi ſub vſuris, nec aliter daturum cambio niſi ſicco, non peccat petens ab initio formaliter mutuo ſub vſuris, & ad cambium ſiccum. Et ſicùt viator concurrit paſſiuè tantùm ad rapinam, quam faciunt latrones; ita petens ad cambium ſiccum, & mutuo ſub vſuris, paſſiuè tantùm concurrit ad rapinam vſurarum, quam committit ipſe campſor vſurarius: ſiquidem vſurarius raptor eſt, & vſura rapina, c. ſi quis vſuram, 14. q. 3. Imò ſicut obiectum Viatoris offerentis pecuniam latronibus bonum eſt, cum ſit propriæ vitæ conſeruatio; ita obiectum petitionis ad cambium ſiccum, & mutuo ſub vſuris bonum eſt, cùm non aliud ſit, niſi mutuū, ſeù cambium reale, & propriæ neceſſitatis, qua præmitur redemptio.

Deniq; ue ſupradictam limitationem ſub-
36 limitamus, vbi petens mutuo, & ad cambium ſiccum ab initio, & formaliter à campſore parato ad fœnerandum, probabiliter, ſeù inuincibiliter ignorat, teneri prius petere mutuo pecunias tanquam gratis ſibi tribuendas, vel ad cambium reale modo ſupradicto, quoniam tunc excuſatur à peccato, vt habetur ex Dur. in 3. ſent. d. 37. q. 4. Palud. ead. diſt. q. 2. D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 9. §. 1. & alijs; licet contrarium doceat Nauar. in Man. cap. 17. num. 262. Ratio autem hæc eſt, quia probabilis, ſeù inuingibi-
37 lis ignorantia, etiam ſi iuris ſit excuſat à peccato, vt latè Dyn. & alij in c. ignorantia, de regul. iur. in 6. & D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 8. in corp. Vndè perſonæ maximè ſimplices ſic petentes mutuo ſub vſuris, & ad cambium ſiccum, excuſantur à peccato: quia non ſunt omnibus præſertim ſimplicibus perſpectę huiuſmodi ſubtilitates Theologicæ. At Theologi, & Confeſſarij ita petentes ex capite ignorantię non excuſarentur: ſiquidem nō dicerentur laborare ignorantia vincibili, & improbabili, cùm turpe ſit alicui ignorare id, in quo verſatur, l. 2. §. ſeruius, ff. de orig. iur. Et licèt huiuſmodi res ſint ſubtilitates Theologicæ; non tamen ita ſunt obſcuræ, vt mediocri adhibita diligentia ediſci non poſſint; atque ideò non poſſunt dici iuris obſcuri, vt earum ignorantia valeat à culpa excuſare, iuxta ea, quæ habētur ex Io. Andr. in c. 1. de poſtul. Prælat. in 6. Eſt tamen verum quòd licèt improbabilis iuris ignorantia non excuſet Doctos; ni-
38 hilominus eos excuſat naturalis inaduertentia: quia naturalis inaduertentia æquiparatur probabili ignorantiæ; ſiquidem vtraque reddit actionem inuoluntariam, vt rectè probat Suar. de cenſur. diſp. 4. ſec. 8. num. 11. Vndè ſi quis quantumuis doctus non aduertens præfatum petendi modum eſſe quodam genus inducēdi ad peccatum, & eo modo petat pecunias mutuo ſub vſuris, ſeù ad cambium ſiccum, culpā aliquam non contrahit.

Reſtat modo, vt ad contraria reſpondeamus.

39 AD primum pro ſolutione eius eſt adnot. quòd intrinſecè malum ſtat dupliciter: nam quodam dicitur intrinſecè malum omninò tàm ſecundum ſubſtantiam actus, quàm ex circumſtantia. vt fornicari, occidere, mentiri, &c. & quodam dicitur intrinſecè malum ex circumſtantia tantùm, vt eſt ſimonia, dare mutuo ſub vſuris, &c. Modò reſpondēdo ad maiorem dicimus, quòd
40 id, quod eſt intrinſecè malum omninò, tàm ſecundum ſubſtantiam actus, quàm ſecundum circumſtantiam non licèt ab aliquo petere, etiam ſi certò cognoſcatur paratus ad illud præſtandum: nam cùm hoc ſecundum ſubſtantiam actus malum eſt, eo ipſo quòd illud poſtulat, inducit fratrem ſuum ſimpliciter ad malum, atque adeo eſt illi ſcandalum, & cauſa ruinæ: at quando id, quod petitur ſecundum ſubſtantiam actus bonum eſt; ex ſola verò circumſtantia malum, & potenti nocuum, vt eſt ſimonia, quę ſecundum ſubſtantiam actus bona eſt, quia non eſt prohibitum dare rem temporalem

pro

pro ſpirituali, vt in c. ſicut Epiſcupum, 1. q. 2. & cap. dilectus, de ſimon. petentem illud neceſsitate aliqua compulſum, ſolùm petere eo caſu, quod ſecundum ſubſtantiā actus bonum eſt: circumſtantiam verò illam licet videatur ſecundum externum ſermonem petere; re tamen ipſa, cum illi nociua ſit, nō petit formaliter, & propriè, ſed offert ſe tā-tùm ad ferendam, & ſuſtinendam, vt ſuæ conſulat neceſsitati: & propterea intrinſecè malum huiuſmodi, ſecundum circūſtantiam actus tantùm, non eſt incongruum petere, cùm non petatur id, quod malum eſt, ſed quod bonum. Hoc modo ſe habet is, qui ab vſuratio, quem nouit nullo modo mutuaturum niſi ſub vſuris, & nullo modo dare ad cambium, niſi ſiccum: petit enim ſtatim à principio pecunias ad cambium ſiccum, & mutuo ſub vſuris: quia directè petit id, quod bonum eſt, nempe cambium, ſeù mutuum; vſuras autem licet videatur ſecundum externum ſermonē offere; re tamen ipſa cùm vſurarum ſolutio nociua illi ſit, non offert formaliter, & propriè; ſed tantùm offert ſe vſurarium illud damnum ſuſtinere, & pati, vt ſuæ conſulat neceſsitati.

Ad ſecundum reſpondetur negando
41 minorem: nam concurrentibus omnibus illis circumſtantijs, quas in ſolutione præcedentis argumēti adduximus, poſſum appetere, quòd aliquis det pecunias cambio ſicco, & ſub vſuris, ſicut petere: quoniā petens cambium ſiccum, & mutuo ſub vſuris, concurrentibus illis circumſtantijs, nihil minus appetit, quàm peccatum vſutarij, ſeù ſolutionem vſurarum, quàm offert, cùm optaret omninò gratis mutuum ſibi impēdi, vel ſaltem cambium reale celebrare: ſed cum pecunia indigeat, nec habeat, à quo mutuo gratis, vel ad cambium reale accipiat: nec alium mutuantem, aut dantem cābio, quàm campſorem illum vſurarium, quem certò nouit nullo alio modo mutuaturum, quàm ſub vſuris, & daturum ad cambium quàm ſiccum, ſecundum externam tātùm vocem petit ſub fœnore, & cambio ſicco; re vera autem mutuum tantum, aut cambium reale petit, & appetit: & conditionem illā, ſine qua campſor non vult mutuare niſi ſub vſuris, & ſub cambio ſicco, non petit, nec appetit; ſed paſsiuè dumtaxat ſe offert ſubire ad propriam neceſsitatem redimendam.

Ad Tertium dicitur, quòd minor non eſt
42 omninò vera: nam in caſu noſtro, concurrentibus ſupradictis circumſtantijs, cāpſor licitè poteſt præſtare, quod actu petitur: nā qui petit, ſolùm petit pecunias, quibus indiget, & ſic mutuum, ſeù cambiū ſolutionem verò vſurę non petit ſeccundum rem; ſed illi paſsiuè ſe tantùm habet, vtens malitia, & iniquitate illius ad redimendam ſuam neceſsitatem.

Ad quartum argumentum pro ipſius ſo-
43 lutione eſt adnot. quòd Angel. in ſum. ver. Superſtitio, num. 3. & Aur. in 4. d. 34. dicūt licitum eſſe vti opera malefici, parati ad ſoluendum maleficium aliquod per aliud maleficium: & hanc ſenrētiam quidam volunt tenere etiam Sanch. de matr. lib. 7. diſp. 95. num. 11. & habetur expreſsè in l. eorum, C. de Malſ. vbi habetur, quòd facientes incantationes ad finem malum, ſunt puniedi; non autem ad finem bonum aliquod aſſequendum. Vndè ſecundum horum ſententiam poſſumus negare antecedēs. Sed re vera in contrarium eſt communis opinio, vt rectè
44 docet Caiet. in q. illa de Maleſ. tom. 2. ſuorum opuſc. tract. 11. Imò aſſerere, peti poſſe maleficiū maleficio eſt ſolui, erroneū, vt definiuit Cōc. Pariſien. ar. 5. & 7. Nec tex. in d. l. eorum id cōcedit, ſed impunitum tantùm dimittit: & hanc notam tribuere Sanch. videtur quippè ſatis incongruum: ſiquidem Sanch. ſi rectè perpendatur nihil tenet contra Concilium, & communem Doctor. ſententiam. Etenim non concedit peti poſſe maleficium à malefico ſolui per aliud maleficium, quod nulla alia via, niſi per maleficiū ſoluere poteſt; ſed tantùm ait peti poſſe maleficium ſolui à malefico, qui plura media habeat ad ſoluendum maleficium; quædam ſcilicet licita, & quædam illicita; quāuis conſtet petenti fore, vt medio illicito vtatur: nam petitur à malefico ſolutio maleficij, quam poteſt medio licito facere. Sicut quādo petitur iuramentum ab Infideli, parato ad iurandum, qui certò ſcitur iuraturus per falſos Deos: nam cùm Infidelis ille poſsit, ſi velit, iurare per verum Deum, ſi iurat per falſos Deos, ſibi imputatur, & petens tale iuramentum ad bonum aliquod, non peccaret.

Vndè

Vndè conceſſo antecedente, reſpondentes formiter ad argumentum, negamus cōſequentiam: nam eſt diſpar ratio in maleficio, & vſurario: quia cùm maleficium ſit malum intrinſecè, & omninò, tàm ſcilicet ſecūdum ſubſtantiam actus, quàm ſecundū circumſtantiam, petere à Malefico, vt maleficium aliquod per aliud maleficium, & operam dęmonis diſſoluat, eſt petere ab illo formaliter, & directè actum intrinſecè, & omninò malum, & quod nullum obiectum bonum habere poteſt: quod nulla ratione licet, neque ad bonū finem, neque proptet proprium commodum: at mutuatarius poſtulans mutuum ſub vſuris, & cambium ſicum à campſore vſurario parato cum omnibus illis circumſtantijs, quas ſupra conſtituimus, petit actum ſecundum ſui ſubſtantiam bonū, nempè mutuum, ſeù cambium, quod poteſt mutuans, & cāpſor rectè exercere, ſicut Infidelis iuramentum: circumſtātia verò illa, cum qua petit, non eſt à voluntate petentis, cui nociua eſt; ſed ex iniquitate vſurarij nolēris aliter mutuare quàm ſub vſuris, & dare cambio ſicco: quocirca non petit illam; ſed tantum ſe offert pari illud damnum vſurarium ad redimendam ſuam neceſsitatem, qua pręmitur: hoc autem licet. Eſt tamē verum, quòd Salon. 2.2.q.78. ar.4.contr.2. inquit, licitum non eſſe petere formaliter ab Infideli iuramentū per falſos Deos ad firmandum contractum aliquem: ſicut licitum eſſe cōclusimus petere formaliter, & expreſsè mutuo ſub vſuris ab vſurario parato, qui certò ſcitur, ſe non aliter mutuaturum, niſi ſub fœnore: quia contractus, ſeù dictum Infidelis poteſt alijs vijs confirmari, nempè teſtibus, ſcripto, pignore, &c. Vndè celebrans contractum cum Infideli non eſt dicendus exigere iuramentum ab illo per falſos Deos, vt redimat vexationem ſuam: ſicut petens mutuo ſub vſuris ab vſurario parato, quem certò nouit non aliter mutuaturum, niſi ſub fœnore.

45

46

Ad quintum patet reſponſio ex dictis: tunc enim petens pecuniam ad cambium ſiccum, & ſic mutuo ſub vſuris, eſſet inducere cāpſorem ad peccatum, quando campſor non eſſet paratus ad fœnerandum: aut ſi paratus eſſet non concurrerent circumſtantiæ ſupra relatæ: ſecus autem cōcurrentibus ſupradictis circumſtantijs; quia tunc accipiens, aut petens pecuniam ad cambiū ſiccum, ſe haberet ad peccatum campſoris vſurarij, paſſiuè tantum.

47

De cooperantibus ad cambia ſicca exercēda, an peccent, & ad reſtitutionem teneantur. Q. LXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Cooperari ad cambia ſicca exercenda, duobus modis contingit.*

2 *Cooperantes ad cambia ſicca exercēda agendo partes accipientium pecunias ad cābium ſiccum in caſibus ſibi conceſſis, non peccant, nec ad aliquam reſtitutionem tenentur.*

3 *Actio cooperantis ſumit ſpeciem ab actione eius, cui cooperatur.*

4 *Cooperantes ad cambia ſicca exercēda agendo partes eius, qui pecunias ad cambium ſiccum accipit in caſibus ſibi non permiſſis; licet peccent; non tamen ad reſtitutionem tenentur.*

5 *Cooperantes ad cambia ſicca agendo partes campſorum dantium pecunias ad cambia ſicca, ſi efficaciter cōcurrant ad ea exercenda, ad vſuras ſoluendas, vel ſolutas non repetendas, &c. peccant, & ad reſtitutionem tenentur.*

6 *Conſulens alicui, vt pecunias det cambio ſicco, ſeù mutuo ſub vſuris, an, & quando peccet, & reſtitutioni ſit obnoxius, declaratur.*

7 *Domini temporales, & alij adiuuantes campſores ad celebranda cambia ſicca, & vſuraria, an, & quando peccent, & teneantur ad reſtitutionem, explicatur.*

8 *Clem. 1. de vſur. cōtrauenientes nūquam excuſantur à culpa, quamuis aliquo caſu excuſentur à pœna.*

9 *Tutores, & curatores dantes pecunias pupillorum, & minorum cambio ſicco, & ſic ſub vſuris, peccant, & ad reſtitutionem tenentur.*

10 *Notarij inſtrumenta cambiorum ſiccorum, & vſurariorum rogantes: & teſtes, an, & quando peccent, & reſtitutioni efficiantur obnoxij, declaratur.*

11 *Proxeneta, ſeù ſenſales agentes partes campſoris danti cambio ſicco, & ſic mutuo ſub vſuris,*

vſuris,an,& quando peccent, & reſtituere teneantur,oſtenditur.

12 *Confeſſarij audiẽtes cõfeſſiones vſurariorum, ac dantium pecunias ad cambium ſiccum, an aliquãdo peccent, & reſtituere teneãtur, explicatur.*

13 *Mutantes pecunias vſurario, aut eas apud ipſum deponentes,vt det cambio ſicco,& ſic mutuo ſub vſuris,peccant,& ad reſtitutionẽ tenentur.*

1 AD tituli explicationẽ eſt adnot. quòd duobus modis cõtingit ad cãbia ſicca cooperari. Vno modo partes agendo eius, qui ad cambium ſiccum accipit,& ſic campſuarij: altero modo agendo partes cãpſoris cambio ſicco pecunias dantis. Vtroque modo, aut eorum altero cooperantur ad cambia ſicca exercenda mutuantes pecunias campſoribus cãbia ſicca exercẽtibus, aut apud eoſdem pecunias deponẽtes, negotiorum geſtores,tutores,curatores, campſorum huiuſmodi famuli,proxenetæ, Domini temporales Iudices,Aduocati,Tabelliones, teſtes, conſulentes, & quocunque modo cambia ſicca ſuadentes, ac denique cõfeſſarij.De his omnibus quæritur an peccent cooperando ad cambia ſicca exercenda, & ad reſtitutionem aliquam teneantur. Pro huius rei determinatione ſit

Prima Concluſio.

2 COopetantes ad cambia ſicca exercẽda agendo partes eius, qui ad cambium ſiccum pecunias accipit in caſibus ſibi conceſsis,nullam culpam cõtrahunt,nec ad reſtitutionem aliquam tenentur. Hæc concluſio patet ex traditis per Molin. de cõtr.diſp.331.num.2.Rebell.lib.8.de vſur. q.16.ſec.4. ſub num.15.& 19. Azor. lib.5. Inſtit.moral.cap.17.in prin.p.3. Leſſ.lib.2. de iuſtit.& iur.cap.20. dub.21. num.184. Salon. 2.2. q.78.art.3.contr.9.ſub num.3. Bann. ibidem dub.5. concl. & alios dicentes, quòd cooperantes ad vſuram agendo partes euis, qui ad vſuram accipit in caſibus ſibi conceſsis,non peccant, nec reſtitutioni ſunt obnoxij: at dantes ad cambia ſicca dicuntur dare mutuo ſub vſuris ſub pallio cambij,vt ſupra oſtendimus,queſt.12.in 3 proęm. verſ. Siccum. Probatur, quoniam actio cooperantis ſumit ſpeciem ab actione eius,cui cooperatur, ſed accipientes mutuo ſub vſuris, & ad cambium ſiccum in caſibus ſibi permiſſis non peccant vt q. pręcedenti probauimus:ergò nec ipſi cooperãtes.Pręterea coopetantes huiuſmodi nullam iniuſtitiam committunt contra eum,qui ad vſuram accipit, ſeù ad cambium, quod idẽ eſt: ergò non peccant nec reſtitutioni ſunt obnoxij. Clara cõſequentia. Antecedens probatur ex eo,quòd volenti, ac patienti nulla fit iniuria. Non igitur prædicti cooperatores culpam aliquam contrahant, nec ad reſtitutionem aliquam tenentur. Imò Rebel. loco citato,inquit,quòd mutuatatius, & ſic accipiens ad cambium ſiccum, pro cooperatione illis debitor conſtituitur. Hi ſunt famuli,ſeù miniſtri etiam ipſius campſoris dãtis ad cambium ſiccum, quos precibus inducit cambio ſicco volens pecunias, vt ipſi ſub dicto cambio eas petant à campſore eorum Domino:hi enim reſtituere non tenentur,eſtò perſuadeant compſori, vt ad cambium ſiccum ſuas pecunias pręſtet: & eſto quòd petentibus cãbio ſicco perſuadeant, vt vſuram ſoluant, ne alia vice campſor dare illis ad cambium ſiccum deneget;quamuis hoc caſu poſſent peccatum ſcandali committere, vt infra concl. ſeq. dicemus. Idem dicendum eſt de Notarijs de conſenſu accipientis cambio ſicco,& ſic mutuatarij inſtrumentũ conficientibus, vt rectè docent Molin. & Bann. locis citatis. Item famuli horum campſorum, qui pignora recipiunt,& aſſeruant,qui pecuniam numerant, qui referũt omnia in rationũ libros, & proxenetę,qui quęrunt eos,qui pecunia egent, & adducunt ad campſores ipſos vſurarios, ad reſtitutionem aliquam non obligantur. Ita Leſſ.loco citato;eſtò quòd interdũ peccẽt,vt ſuo loco dicemus. Eſt tamen verum, quòd cooperatores huiuſmodi peccare poſſunt in modo petendi ad cambium ſiccum, ſeù mutuo ſub vſuris, non ſeruantes ordinem malitioſè,aut culpabiliter,mutuatarijs, & accipientibus ad cambium ſiccum non peccantibus. Et aliquando peccant è conuerſo accipientes,& mutuatarij, nõ ſeruantes in petendo vt ſupra ordinem, ipſis cooperãtibus nullam culpã cõtrahentibus.

Se-

Secunda Concluſio.

4 COoperantes ad cambia ſicca exercēda, agendo partes eius, qui ad cambium ſiccum pecunias accipit in caſibus ſibi non permiſſis, licet peccent cooperando; nō tamen ad reſtitutionem aliquam tenentur. Hæc concluſio probatur eodem modo. Etenim actio cooperantis ſumit ſpeciem ab actione eius, cui cooperatur; ſed accipiētes cambio ſicco, & ſic ſub vſuris in caſibus ſibi non permiſſis, licet peccent; non tamen tenentur ad reſtitutionem, cùm nullam iniuſtitiam committant cōtra campſores vſurarios: ergo eodem modo cooperantes. Ex hoc infertur, quòd proxenetæ agentes partes accipientium ad cambium ſiccum, & ſub vſuris, ctò quòd campſorem ad fœnerandum inducant, & ob id peccent peccato ſcandali illum ad peccandum inducendo; non tamen ad aliquam reſtitutionem tenentur, etiam quòd ſuadeant accipienti ad cābium ſiccum, vt vſuram campſori ſoluat, ne alia vice dare cambio ſibi deneget. Vt colligitur ex ijs, quæ docet Molin. vbi ſupra, ſub num. 2. Quòd ſi campſorem non inducant ad dandum cambio ſicco, & ſic ad fœnerandum, & partes tātum agant accipientis cambio ſicco indigentis, à peccato, & à reſtitutione efficerentur immunes, iuxta ea, quæ habentur ex Nauar. & alijs, quos ipſe citat in ſuo Man. cap. 17. num. 267.

Tertia Concluſio.

5 COoperantes ad cambia ſicca agendo partes campſorum dantium pecunias ad cambia ſicca, ſi efficaciter concurrant ad ea exercenda, ad vſuras ſoluendas, vel ſolutas non repetendas, aut cauſa ſint ſine qua cambia huiuſmodi non celebrarentur, aut vſuræ non ſoluerentur, peccant lęthaliter, & ad reſtitutionem tenentur. Hæc concluſio patet. Etenim campſoris ipſi peccant, & reſtitutioni efficiuntur obnoxij: ergò, & cooperantes: actio enim cooperantis, vt diximus, ſumit ſpeciem ab actione eius, cui cooperantur. Quod quidem verum eſt, etiam ſi cooperantes lucrum vſurarium apud ſe non accipiāt: nam peccatum, ſeù debitum reſtituendi non ſolùm contrahitur ratione rei iniquè acceptæ; ſed etiam ratione iniuſtæ acceptionis: ſed quicunque cooperatur cōtractui, vel ſolutioni vſurarum, & concurrit ad illas, quamuis non recipiat apud ſe vſuras; cooperatur tamen, & concurrit ad iniquam acceptionem illarum: ergo peccat, & tenetur reſtituere, vſurario non reſtituente, atque adeo campſore cambium ſiccum exercente, lucrum vſurarium ex eo recipiēte, & non reſtituente. Confirmatur, quoniam agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur, iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 1. dicentis, *Non ſolum, qui faciunt; ſed etiam, qui facientibus conſentiunt, digni ſunt morte*.

6 Ex hoc infertur primò, quod conſulens, aut ſuadens alicui, vt ſuas pecunias det cābio ſicco, lucrum ex eo vſurarium exigat, peccat, & ad reſtitutionem tenetur, ſicut qui ſuadet alicui, vt furtum committat, non modo peccat, ſed etiam tenetur de damno illato, vt per Nauar. in ſum. c. 17. num. 265. & Sot. lib. 6. de iuſtit. & iur. q. 1. art. 4. circa fin. Quod verum putat Leſſ. lib. 2. de iuſtit. & iur. cap. 20. dub. 21. num. 178. in fine, niſi fortè putauerint, accipientibus cambio ſicco, qui aliter pecuniam obtinere nequeant, id gratum fore: tunc enim eorum partes quodammodo videntur agere, ac ipſis tacitè conſentientibus, & ratum habentibus, ſuadent. Item exigitur, vt conſilium influat in effectum, ita vt cauſa ſit, cur campſor cābio ſicco det pecunias, & fiat vſurarius, cur non mutuet gratis, vel ſaltem non det cambio reali, cur lucrum vſurarium non reſtituat, & alia huiuſmodi: aliàs ſic conſulentes, licèt peccent; ad reſtitutionem tamen non tenerentur, vt contra nō nullos tenet Azor. lib. 5. inſt. moral. cap. 17. q. 1. par. 3. Rebel. lib. 8. de vſur. q. 16. ſec. 4. num. 21. & alij. Etenim excommunicatio lata contra conſulentes, non comprehendit ſimpliciter conſulentem conſilio adeo ſimplici, vt ſine illo delictum ſubſecutum adhuc eſſet, ac cum illo: ſicut lata contra mandantes, fauentes non extenditur in eos, ſine quorum iuſſu, mandato, aut fauore crimen commiſſum adhuc fuiſſet: ſed hæc omnia debent influere in effectum ad excommunicationem contrahendam, vt habetur ex Nauar. in Man. cap. 27. num. 51. & nos latè in noſtris

Com-

Commentar. ad Bull. cœn. lib. 2. can. 11. q. 17. ſub num. 8. verſ. Beneuerum eſt: ergò dicendum eſt in caſu noſtro, vt exigatur, vt conſilium influat in cambium ſiccum celebrandum, vſurarium lucrum exigendum, vel ad exactum non reſtituendum adhoc, vt conſulentes huiuſmodi non tantùm peccent; verum etiam reſtitutioni efficiantur obnoxij.

Secundò infertur, Dominos tempora-
7 les, Iudices, Aduocatos, & quoſcunque alios, qui ſtatuto, præcepto, patrocinio, aut quouis alio modo celebrantes cambia ſicca adiuuant in lucris vſurarijs exigendis, & in ſolutis non reſtituendis, peccare mortaliter, & ad reſtitutionem teneri; quoniam hi omnes dicuntur verò cooperari ad cambia ſicca celebrāda, atque adeo ad vſuras exercendas. At actio cooperantis cùm ſumat ſpeciem ab actione eius, cui cooperatur, ſicut campſores peccant dantes cambio ſicco, & ad reſtitutionem tenentur, ita etiam illis vt ſupra cooperantes. Quiquidem tenentur inſolidum in defectum campſorum, & ipſis reſtituentibus, campſores eiſdem remanēt obnoxij, vt patet ex traditis per Syl. in ſum. ver. vſura, 7. q. 10. Nauar. in Man. c. 17. num. 275. Molin. de contr. diſp. 331. num. 5. Rebell. lib. 8. de vſur. q. 16. ſec. 4. num. 16. Azor. lib. 5. Inſtit. moral. cap. 17. q. 4. p. 3. & Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. cap. 20. dub. 21. num. 179. vbi etiam prædicta limitat non procedere ſi ſupradicti Domini tēporales, &c. vſurarios in Repub. tantùm permittant ad maiora incommoda vitanda per modum ſimplicis tolerantiæ, nullum eis auxilium præbentes, quales ſunt Iudæi, & ſimiles Infideles, Chriſtianis Principibus ſubiecti: ſiquidem hoc caſu non poſſunt dici vſurarum, & cambiorum ſiccorum cauſa; niſi ingentes ſummas pro licentia fœnerandi exigant: nam ob id ipſi vſurarij vſuras augent, & pauperes magis exhauriunt. Eadem ratione peccant, & ad reſtitutiones tenētur Communitates, & earum Poteſtates, Iudices, & quicunque alij Officiales, qui condiderint, ſcripſerint, vel dictauerint ſtatutą, quibus cambia ſicca permittantur, & lucra ex eis vſuraria ſoluantur, aut repeti prohibeantur poſtquam fuerint ſoluta, & ſunt ipſo facto excommunicati, vt in Clem. 1. de vſur. vbi etiam ſimili pœna plectuntur Iudices, qui ſcienter iudicare præſumpſerint, vt vſuræ promiſſæ ſoluantur, aut ſolutę non reſtituantur: & ſupradicta ſtatuta infra tres menſes non cancellantes. Eſt tamen notandum, quòd in quibuſdam Prouincijs prædicta Clementina non ſeruatur: nam in illis vſuræ ab Infidelibus exerceri permittuntur: & promittentes eas à Magiſtratibus ſoluere compelluntur: quod, an rectè fiat, alij iudicent, inquit Salon. 2. 2. q. 78. art. 3. contr. 9. num. 7. in fin.

Ego verò citra omnem dubitationem
8 puto, quod eſtò, quòd dicta Clementina quoad pœnam locum ſibi non vendicet in dictis Prouincijs; non tamen huiuſmodi perſonæ à culpa, ac à reſtitutione ſunt immunes, cùm verè dicantur cooperari iniquitati vſurariorum, & actio cooperantis ſumat ſpeciem ab actione eius, cui cooperatur. Et re vera hæc ſententia communis eſt, quam tenet Sylu. in ſum. ver. vſura, 7. q. 6. Conrad. de contract. q. 25. cum trib. ſeq. Couar. lib. 4. var. reſolut. cap. 1. num. 8. Molin. de contr. diſp. 304. num. 17. & 18. Salon. 2. 2. q. 78. art. 3. controuer. 9. num. 6. & 7. Pro qua re eſt etiam tex. in cap. poſt miſerabilem, de vſur. Et quamuis Nauar. lib. 5. ſuorum conſil. conſil. 3. ſub tit. de Iudæis, in antiq. impreſ. velit, poteſtatem ſtatuere poſſe, vt vſuræ promiſſæ in caſibus, quibus licitè tolerari poſſunt, ad euitandum maius malum ſpirituale, ſoluantur: & id ob communem conſuetudinem non nullarum Ciuitatum, vbi vſuræ promiſſæ petuntur, & mutuatarij ad illas ſoluendas compelluntur: & eo maximè quoniam putat, ſolutionem vſurarum non eſſe contra ius naturale, cùm ſoluens vſuras nullam iniuriam, nec iniuſtitiam inferat vſurario: & propterea reſpondet ad d. cap. poſt miſerabilem, de vſur. nihilominus opinio ipſa Nauar. à Doctoribus communiter reprobatur, vt patet ex ſupra relatis Doctoribus. Etenim conſuetudo hoc caſu cùm ſit contra ius naturale, non excuſat huiuſmodi ſtatuentes: nam quamuis ſoluere vſuras non ſit contra ius naturale; ſtatuere tamen vt vſuræ promiſſæ ſoluantur, aut ſolutæ non repetantur, eſt ad vſuras extorquendas cooperari: quod eſt contra ius naturale.

Nec reſponſio eiuſdem Nauar. ad d. cap. poſt miſerabilem nobis probatur, dum ait, text. illum ſolum probare, quòd attento ſolo iure communi, Iudæi teneantur quidem reſtituere vſuras extortas Chriſtianis; ſed non probat, quòd iure particulari non poſsit contrarium ſtatui: quoniam cùm vſurarum extorſio, & ad eaſdem exercendas, ac extorquendas cooperatio ſit contra ius naturale, vt ſupra diximus, nullo iure ſpeciali adiuuari poſſunt vſurarij ad vſuras exercendas: quia ſtatuta contra ius naturale ſunt nullius momenti: & propterea, cùm text. in d. cap. poſt miſerabilem, & Clement. 1. de vſur. fundentur in naturali lege, nullo poſitiuo iure tolli poſſunt. Neque communi ſententiæ contraria eſt Iul. III. Bulla, quæ incipit, *Cum ſicut accepimus*. Siquidem Bulla illa ſtatuit generaliter, Notarios poſſe conficere inſtrumenta in contractibus celebratis inter Chriſtianos, & Iudæos, toleratis, & permiſsis: at contractus vſurarij non ſunt tolerati, nec permiſsi ſecundum formam capitulorum, quorum meminit ipſa Bulla, vt per Azor. par. 3. Inſtitut. moral. lib. 5. cap. 17. quæſt. 6. verſic. Ad Bullam: ſed tantùm Iudæis toleratur vſurarum extorſio, vt impuniti remaneant.

Tertiò infertur, tutores, & curatores
9 dantes pecunias pupillorum ad cambium ſiccum, & ſic ſub vſuris, ſeù vſuras exigentes pupillorum nomine, peccare, & ad reſtitutionem teneri inſolidum, vt latè probat Azor. loco citato, quæſt. 10. cum alijs, quos allegat; ita vt etiam finita adminiſtratione, accipientes ad cambium ſiccum, atque adeo mutuatarij poſſint contra ipſos agere pro vſurarum reſtitutione, vt eſt Gloſ. in cap. fin. 46. diſt. Imò pupillus pro quo tutor cambia ſicca celebrauit, & extortas vſuras deinde reſtituit; poteſt tutori petenti ab eo damna refici pro vſuris, quas reſtituit, excipere, vſuras retinere pro lucro, quod ipſi pupillo ceſſauit ob pecuniam pupillarem apud ſe à tutore retentam; atque ideò non tenetur damna reficere, licèt vſuræ ſint conuerſæ in eiuſdem vtilitatem; niſi vſuræ excederent moderatum lucrum, ſi in poſſeſſiones, vel aliam iniuſtam negotiationem, vt debebat, ipſam expoſuiſſet, vt benè docet Sylu. in ſum. ver. vſura, 7. num. 5. Quæ quidem vera ſunt, cùm tutor veriſimiliter potuiſſet pupillarem pecuniam in emptionem ſtabilium, cēſuum, aut iniuſtam aliam negotiationem conuertere: aliàs ſecus, vt idem Syl. in ſum. ver. turela, q. 4.

Quartò infertur, quòd Tabellionem,
10 ſeù Notarij inſtrumenta cambiorum ſiccorum rogantes peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur: & idem dicendum eſt de teſtibus in prædictis inſtrumentis vſurarijs adhibitis: quoniam omnes iſti cooperatores ſunt, & influunt ad vſuras exercendas, & cauſa ſunt, cur vſuræ ſoluantur; atque adeo concurrunt ad iniuſtam acceptionem, ratione cuius oritur obligatio ad reſtituendum. Quod quidem tunc verum eſt, quotieſcumque inſtrumenta ſunt ſimulata, vt quia contrahentes in rei veritate ſicca cambia celebrarunt; ſed in inſtrumento Notarij, & teſtium dolo conſtat de cambijs realibus: ſecus autem ſi inſtrumenta ſimulata non ſint, ſed in eis conſtet de cambijs ſiccis, & vſurarijs, prout in rei veritate ipſa celebrarunt, & ſolam facti veritatem enarrent, & fideliter ſcribant, quod inter contrahentes fuerit conuentum, ita vt contractus manifeſtè appareat vſurarius. Ratio autem cur priori caſu Notarij, & teſtes peccent, & reſtitutioni efficiantur obnoxij, & non in poſteriori, hæc eſt quoniam Notarij, & teſtes, vel eorum alter infideliter ſe gerunt, palliantes vſuras in fauorem vſurarij, & cùm vigore talis ſcripturæ exigantur vſuræ, dicuntur effectiuè concurrere ad vſuras exercendas: niſi Notarius inſtrumentum rogauerit, volente mutuatario, & qui ad cambium ſiccum accipit qualecunque ſit: nam tunc licèt peccet ob iuramentum maximè ab eo præſtitum tempore quo in Notarium fuit creatus, de fidelitate ſeruanda, & veritate exprimenda in omni ſcriptura ab eo conficienda; non tamen obligatus remanet ad reſtituendas vſuras; quia non lædit inuitum, ſed volentem, cui non fit iniuria, vt ſæpè diximus. At poſteriori caſu licèt Notarij, & teſtes peccent, ad reſtitutionem tamen

tamen

tamen non tenentur; quia cùm inſtrumenta apertè ſint vſuraria, illorum vigore non poſſunt mutuatarij, & qui acceperunt pecunias ad cambium ſiccum compelli ad vſuras ſoluendas, vt habetur ex Molin. de contr.diſp.331.num.6.Rebel.lib.8.de vſur. q.16.ſec.4.num.19.& latè Azor.p.3.Inſtit. moral.lib.5.cap.17. q.6. vbi id limitat non procedere in Notario conficiente inſtrumentum vſurarium inter Chriſtianum, & Iudęum; quoniam in ſcriptura huiuſmodi ſolum eſt reſtificatio eius, quod fit, & propterea non ſolùm non tenetur ad reſtitutionem; ſed nec aliquam quidem culpam contrahit.

Hæc tamen vera ſunt, quotieſcunque Notarij inſtrumenta rogauerint in Prouincijs, in quibus ſeruatur d.Clem.1. de vſur. cuius vigore vſurę ſunt omninò prohibitę: & cùm primùm nouerit Iudex, contractum eſſe vſurarium, punit celebrantem, atque adeo in huiuſmodi Prouincijs non poſſunt compelli mutuatarij, ac accipientes cambio ſicco vi talium inſtrumentorum ad ſolutionem vſurarum: ſecus autem dicendum eſt de Prouincijs, in quibus d.Clem.non eſt in obſeruantia: nam tunc vigore dictorum inſtrumenrotum de facto compelluntur ad vſuras ſoluendas, quas promiſerunt, vt per Doctor. ſupra citatos, & pręcipuè Molin. loco citato, vbi etiam num.7. addit ex Sot. & Nauar. eſſe obſeruandum, quòd vbi teſtes, & alij cooperantes bona fide ad contractum, vel ad actum aliquem concurrunt, quem probabiliter vſurarium, & iniuſtum ignorarent, ad reſtitutionem aliquam non obligari: quoniam ad eam non tenentur ratione rei iniuſtè acceptæ; quia ſupponimus ad ipſum non perueniſſe: nec ratione iniuſtæ acceptionis; eo quòd nullam culpam conttaxerũt, bona fide ad huiuſmodi actum concurrentes: ergo ad nullius rei reſtitutionem tenentur.

Quintò infertur, Proxenetas, ſeù ſenſales
11 agentes partes campſoris dantis cambio ſicco, & ſic vſurarij ad vſuras exercendas, peccare, & ad reſtitutionem teneri: ſiquidem cooperantur ad iniuſtum actum, vt per Azor. loco citato, quæſt.7. & Molin. d. diſp.331.num.10. contra Syl. & alios exiſtimantes, quòd quando ſolùm cooperantur, vt mutuo eis detur ad vſuras, non poſtea, vt vſura exigatur, & ſoluatur, ad reſtitutionem non tenentur: hoc enim falſum eſt: etenim, vt quis reſtituere teneatur vt cooperans ad iniuſtitiam, ſatis eſt, vt partialis cauſa ſit talis effectus, eſtò quòd effectus ab alijs cauſis liberis intermedijs pẽdeat; quod patet in conſulente furtum, aut homicidũ, vt per eundem Molin. ibi, num. 3. Dixi, *Agentes partes campſoris dantis cambio ſicco*, quia ſi partes agant accipientis, à peccato, & reſtitutione efficerentur immunes, iuxta ea, quæ ſupra diximus, concl.2. Quibus adde Nauar. cum alijs, quos ipſe citat in ſuo Man. cap.17. num.267. vbi ait, prædictos proxenetas agentes partes campſoris teneri etiam ante excuſſionem principalium: quoniam non cenſentur acceſſorij; ſed vt principales delinquentes. Eſt tamen verum, quòd Molin. ibidem, circa fin. ait, illud in vniuerſum eſſe ſeruandum quoad huiuſmodi cooperatores, quòd ſi de aliquo veriſimiliter credatur, accipientem cambio ſicco, & ſic mutuatarium nolle illum ad reſtitutionem obligare, tunc reſtituere non eſſe compellendum. Imò multi ex dictis facilè à mutuatarijs veniam obligationis reſtituẽdi obtinebunt, ſi eam petant: hoc idem docet Rebell.lib.8.de vſur. q.16. ſec.4. ſub num.8.in fin.& Leſſ.lib.2.de iuſt.& iur.cap. 20.dub.21. num.183.

Sextò infertur, confeſſarios audientes
12 confeſſiones campſorum dantium cambio ſicco, & ſic vſurariorum, ſi ex denegatione admonitionis ſequatur, vt nõ fiat vſurarum reſtitutio, peccare, & inſolidum teneri ad reſtitutionem, vt habetur ex Syl. in ſum. ver. vſura, 7.q. & ver. Reſtitutio, 3.q.7. Quod quidem verum eſſe, ait Azor. loco citato, q. 5. quotieſcumque confeſſarius ſiuè interrogatus, ſiuè non interrogatus verbis ſuis cauſa eſt, vt reſtitutio non fiat; quia tunc ſe habet vt conſulens, vel inducens vſurarium ad non reſtituendas vſuras: ſecus autem ſi confeſſarius prætermiſit tantùm admonere pœnitentem de vſuris reſtituendis: nã tunc reſtituere non cogitur; quia non tenetur ex officio cõſulere bono Tertij, ſed ſolũ ex officio tenetur cõſulere bono pęnitẽtis, & lege ſola charitatis cogitur bonũ Tertij procurare. Sed re vera hoc dictum Azor. mihi

videtur nō eſſe citra difficultatem aliquam, cùm confeſſarius ſe habeat, vt Iudex, vt in c. verbum, de pęn. d. 1. quo circa videtur ex officio teneri ad decernendum, pœnitentem eſſe vſurarum reſtitutioni obnoxium: & ſi id prætermittat, & propterea pœnitens non reſtituat, verè cauſa eſt damni cambio ſicco accipientis, ſeù mutuatarij, à quo cāpſor vſuras extorſit. Nec ignorantia niſi iuris ſit obſcuri videtur eum excuſare, cùm dicatur ignorare id, quod ſcire tenetur; atque ideò huiuſmodi ignorantia diceretur craſſa, quæ non excuſat.

Septimò infertur, quòd mutuantes pe-
13 cunias campſori vſurario, aut apud eundem deponentes, vt eas det cambio ſicco, & vſuras exerceat, peccant mortaliter, & ad reſtitutionem eodem modo tenentur: nam cooperantur lætali culpæ, & iniuſtitiæ vſurarij, ob quam habet locum reſtitutio. Hæc adeo vera ſunt, vt in eis non deceat diutius immorari, maior difficultas eſt de famulis huiuſmodi campſorum vſurariorum, qui ſunt meri executores ad vſuras exigendas, & de deponentibus pecunias apud ipſos hoc tantùm animo, vt ſecurius cuſtodirentur, an dicātur eiſdem cooperari, ita vt peccent, & ad reſtitutionem teneantur, idcircò pro complemento huius §. de his controuerſijs hoc loco duximus diſcutiendum.

An famuli campſorum dātium eorum pecunias cambio ſicco, qui ſunt meri executores ad vſuras exigendas, numerandas, & conſeruandas, &c. peccent, & ad reſtitutionem aliquam teneantur. Q. LXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Vſurariorum famulos licèt ſimplices executores ſint peccare lætaliter, & ad reſtitutionem teneri, qui doceant, referuntur.*

2 *Indecens eſt crimen ſuum alienis commodis impendere.*

3 *Plus eſt cauſa, per quam fit actus, quàm conditio, ſine qua non fieret.*

4 *Conditio ſine qua non inferretur damnum, in moralibus perinde obligat ad reficiendum illud, ac ſi efficienter concurreret.*

5 *Famulorum dantium mutuo ſub vſuris, & cambio ſicco, eaſdemque exigentium quatuor ſunt genera.*

6 *Famuli, qui tanquam negotiorum geſtores, procuratores, & factores Dominorum ſuorum cambia ſicca, atque ideò contractus vſurarios celebrant, & vſuras exigunt, peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur.*

7 *Famuli tenentes libros rationum dati, & accepti, in quibus adnotant cambia ſicca, ſeù contractus vſurarios, ab eorum Dominis celebratos, peccant, & tenentur ad reſtitutionem.*

8 *Libri rationum faciunt fidem ad inſtar inſtrumentorum.*

9 *Famuli tenentes libros, in quibus adnotant cambia ſicca ab eorum Dominis celebrata, in locis, in quibus accipientes ſub vſuris cōpelluntur ad eas ſoluendas, pecant, & tenentur ad reſtitutionem. Non ſic in locis, in quibus accipientes ſub vſuris, non poſſunt compelli vſuras ſoluere.*

10 *Famuli cuſtodientes tantùm pecunias, aut illas numerantes iuſſu campſorum vſurariorum non peccant, nec tenentur ad reſtitutionem.*

11 *Famulæ inſeruientes meretricibus: & famuli inſeruientes Dominis habentibus in domo concubinas, cur non peccent, ratio redditur.*

12 *Famuli vſurariorum non ſunt de facili condemnandi ad reſtitutionem; quia in dubio credendum eſt accipientes cambio ſicco, ac mutuatarios noluiſſe huiuſmodi famulos ad reſtitutionem obligare.*

13 *Cap. ſicut non ſuo, 46. d. quomodo intelligendus ſit, explicatur.*

14 *Intrinſecè malum nulla ratione poteſt fieri bonum.*

IN hac repugnantes extant opiniones.
1 Nam prima ſententia fuit Caiet. 2. 2. q. 63. ar. 7. Nauar. in ſuo Man. c. 17. num. 267. & Mol. in ſuo tract. de cōtr. diſp. 331. dicentiū, famulos vſurariorū, licèt meri ſint executores, & qui mutuū tantū deferāt ex ordine ſuorū Dominorū, ſciētes eſſe ad vſurā, vel vſuras recipiūt, quas mutuatarij erāt adhuc ſolu-

ſoluturi, lætalem culpam contrahere, & ad vſurarum reſtitutionem teneri, Dominis non reſtituentibus. Vndè ſub horum opinione comprehenduntur famuli campſorum dantium eorum pecunias cambio ſicco; quia huiuſmodi campſores, vt ſæpe diximus, ſunt verè vſurarij, cùm cambium ſiccum non ſit aliud quàm palliatum mutuum vſurarium coopertum pallio cambij, vt adnorauimus ſupra in procem. q. 12. verſ. Siccum verò. Probatur hæc ipſa ſententia primò per tex. in cap. ſicut non ſuo, 46. d. vbi habetur, quod ſicut aliquis non ſuo, ita nec alieno nomine fœnus exercere debet. Indecens enim eſt crimen ſuum commodis alie-
2 nis impendere, & exercere: at famuli, de quibus agitur, quamuis ſint meri executores, vt ſupra, nomine Dominorum ſuorum fœnus exercere, & vſuras exigere verè dicuntur, ergo, &c. Secundò probatur ratione, quia plus eſt cauſa, per quam fit actus,
3 quàm conditio, ſine qua non fieret: atque ideò in plus ſe habet ignis ad comburẽdam ſtuppam, qui dicitur cauſa efficiens illius combuſtionis, quàm approſſimatio ſtuppæ ad ignem; quæ dicitur cõditio, ſine qua non fieret talis combuſtio: quoniam iſta inter cauſas non computatur: illa verò eſt verè cauſa, vt ex phyloſophia conſtat; ſed qui concurrit ad exercẽdum cambium ſiccum, & ſic ad crimen vſurarum, vel ad earum exactionem, tanquam conditio ſine qua non; vt quia ſine ipſius interuentu, vel auctoritate non ſoluerentur vſuræ, & non celebraretur contractus vſurarius, peccat, & ad reſtitutionem tenetur, vt rectè probat Salon. 2. 2. q. 78. ar. 3. contr. 9. num. 4. in fin. ſiquidem licèt in naturalibus conditio ſine qua non, effectiuè non concurrat, ſed reducatur ad genus cauſæ efficientis; in morali-
4 bus tamen conditio ſine qua non inferretur damnum perinde obligat ad reficiendum illud, ac ſi efficienter concurreret. Ergo tanto magis famuli prædicti tenentur, qui eff ctiuè concurrunt ad contractus vſurarios, & ad extorſionem vſurarum, atque ideò ſunt verè cauſa: & propterea peccant, & tenentur ad reſtitutionem. Et ſi diceretur, quòd Domini fuiſſent adhuc contractus vſurarios celebraturi, & vſuras exacturi, famulis id non agentibus; tunc reſpondebimus, hoc ad rem non facere: nam ſi quis laceſſitus iniuria ſuis famulis præcipiat, illum qui contumeliam intulit, interfici; eſtò quòd Dominus illum occidiſſet, famulis recuſantibus, famuli ipſi ſi talem occiderint, verè cauſa dicuntur illius homicidij, & tenentur ad intereſſe, nec excuſantur à reſtitutionis obligatione pluſquam à pęna mortis.

5 Secunda ſentẽtia, quæ nobis magis probatur, eſt Sylu. in ſum. ver. vſura, 7. q. 4. Salon. loco citato, Leſſ. lib. 2. de iuſtit. & iur. cap. 20. dub. 21. num. 181. Azor. lib. 5. Inſt. moral. cap. 17. q. 9. p. 3. & aliorum. Pro cuius explicatione eſt adnot. quòd famulorum exigentium vſuras, aut dantium ad cãbia ſicca, & ad vſuras nomine ſuorum Dominorum, quatuor ſunt genera. Nam quidam eorum ita agunt ſuorum Dominorum vices, vt apud eos reſideat principalis Dominorum authoritas, vt ſunt Agentes, & factores habentes poteſtatem, & auctoritatem à Dominis ſuis ad celebrandos contractus, & compellendos, qui acceperũt ad cambium ſiccum, & ſic mutuatarios, coram Iudice ad ſoluendas vſuras, &c. Quidam autem famuli appellantur rationales, habentes ſcilicet libros rationum dati, & accepti, in quibus ſcribunt, & adnotant contractus omnes, quos celebrant eorum Dominorum: & omne id, quod alijs præſtant, aut ab alijs recipiunt. Alij ſunt campſorum vſurariorum pecunias cuſtodientes, ac numerantes. Alij denique famuli ſunt deferẽtes pecunias ad quoſcũque à Dominis ſuis mittuntur, exigentes ab illis, eoſdemque rogantes, vt ſoluant, ſine tamen auctoritate aliqua compulſiua, quales ſunt communes famuli cuiuſcunque Domini. His breuiter ſic adnotatis, ſit

Prima Concluſio.

6 FAmuli, qui tanquam negotiorum geſtores, procuratores, & factores Dominorum ſuorum cambia ſicca, atque ideò contractus vſurarios celebrant, & vſuras exigunt, peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur. Hæc concluſio eſt Nauar. in Man. cap. 17. num. 267. Azor. & Leſſ. locis citatis, ac aliorum. Probatur, quoniam

eo ipſo, quòd vice, ac auctoritate Dominorum celebrant prædicta cambia, & lucrum vſurarium exigunt, dicuntur efficienter cōcurrere ad fœnerandum, & formaliter cooperari. Quæ quidē concluſio vera eſt, etiam ſi famuli prædicti in exigendis vſuris non vrgeant, & accipientes cambio ſicco alioquin ſpontè erant vſuras ſoluturi, vt contra Sot. lib. 6. de iuſtit. & iur. q. 1. artic. 4. tenet Leſſ. ibidem, num. 183. Siquidem eo ipſo, quòd vſuras exigunt, dicuntur iniuriam inferre cambio ſicco accipientibus, cùm iure Dominorum ſuorum, quod nullum eſt, vſuras exigant, & directè ſpolient alterum re aliena. Verum tamen eſt, quòd Syl. in ſupra relato loco, & alij Doctores ab eo citati noſtram concluſionem putant eſſe veram, quotieſcunque prædicti famuli de mandato Dominorum generali contractus vſurarios celebrant, & vſuras exigunt: quia in eorum optione erat mutuare, & non mutuare, ſeù cambia ſicca celebrare, exigere, & non exigere vſuras: ſecus autem de mandato Dominorum ſpeciali. Vndè ſi tales ex ſpeciali Dominorum mandato, dicentium, date Sempronio cambio ſicco centum, ſeù mutuate, mutuent, & dent cambio ſicco, licèt peccent; reſtituere tamen, ait, non tenētur. Sed hoc dictum communiter reijcitur: quoniam hoc etiam ſecundo caſu famuli dicuntur verè cooperari iniquitati vſurariorum: cùm igitur actio cooperātis ſumat ſpeciem ab actione eius, cui cooperatur, ſicut fœnerator peccat dando ad cambium ſiccum, & ſic fœnerando, & ad reſtitutionem tenetur; ita etiam famuli, qui de ſpeciali ipſius mandato fœnerantur, & vſuras exigunt. Non tamen negamus, prædictos famulos liberos eſſe ab obligatione reſtituendi, ſi bona fide negotia gerant dominorum ſuorum, inculpabiliter ignorantes vſuram, quam Dominus exerceat: quia tunc culpam aliquam non contrahunt, nec reſtitutioni manent obnoxij. Etenim non tenentur ratione rei acceptæ, cùm ſupponamus vſuras exactas fuiſſe Domino conſignatas. Nec ratione iniuſtæ acceptionis cùm ſint in bona fide: ergo nullo pacto ad reſtitutionem obligantur. Ita Nauar. & Salon. locis ſupra citatis.

Secunda Concluſio.

7 FAmuli tenentes libros rationum dati, & accepti, in quibus annotant contractus vſurarios, & cambia ſicca ab eorum Dominis celebrata, peccant, & tenentur ad reſtitutionem eodem modo, ac Notarij, ſeù Tabelliones conficientes, ſeù rogantes vſurarios contractus: ſiquidem libri rationum
8 fidem faciunt ad inſtar inſtrumentorum, vt in l. 1. & ibi Doctor. C. de eden. Vndè diſtinguendum eſt ſicut de Notarijs diximus q. præced. concluſ. 3. illat. 4. Quocirca in
9 Prouincijs vbi mutuatarij, & accipientes cambio ſicco compelluntur in iudicio ad ſoluendas vſuras promiſſas, cùm vigore dictorum librorum compelli poſſint, ſupradicti famuli vt ſupra rationales peccant, & reſtituere tenentur: quia effectiuè concurrūt ad iniquitatem vſurariorum. In Prouincijs, aut in quibus cambia ſicca, & contractus vſurarij omninò prohibentur, cum vigore dictorum librorum mutuatarij, & qui cambio ſicco accipiunt compelli non poſſint ad vſuras ſoluendas, hinc fit, huiuſmodi famulos nō teneri ad reſtitutionem aliquam; dummodò fideliter ſcribant, quod actum eſt, & non palliatè, vt colligitur ex his, quæ docet Salon. 2. 2. q. 78. ar. 3. contr. 9. col. 4. verſ. In Prouincijs.

Tertia Concluſio.

10 FAmuli tertij, & quarti generis cuſtodientes tantum pecunias, aut illas numerantes, nullam tamen habentes auctoritatem à campſore vſurario ad exercenda cambia ſicca, & alios contractus vſurarios, vel ad aliquid exigendum; ſed ſeruientes illis eodem modo, quo omnes famuli inſeruiunt, conferentes pecunias ijs, quibus Domini ipſorum præcipiunt, vt conferant, & recipientes, quæ Domini præcipiunt, vt recipiant, ad reſtitutionem aliquam non tenentur. Etenim hi non concurrunt effectiuè ad cambia ſicca exercenda, & ad contractus vſurarios celebrandos, & ad vſurarum ſolutionem; ſed habent ſe merè materialiter. Ita Salon. loco citato, & Palud. in 4. d. 15. q. 2. ar. 3. num. 17. vbi ait, famulum denigrantem ſolùm manus ſuas in computanda

tanda

tanda pecunia vſuraria, non teneri ad aliquam reſtitutionem:quia ſola, & nuda actio computandi citra vllam auctoritatem exercendi contractum aliquem, non eſt ſatis,vt quis effectiuè dicatur concurrere ad vſuras exercendas.

11 Imò prædicti famuli eodem modo videtur à lætali culpa excuſari, ſicut excuſantur famulæ, quæ non inuenientes meliorem conditionem, meretricibus publicis inſeruiunt,ſub aliqua conuenta mercede, ſingulis menſibus, ſequentia obſequia præſtantes, non vt eorum peccato conſentiant, ſed quia ad illa ex cauſa officij tenentur. Vndè ſi earum amaſijs oſtiū aperiant,quos ſciunt cum earum Dominis peccaturos; aut Dominas ad amaſiorum domus cōmittentur, eiſdemque iubentibus cubilia ſternant, litteras ad præfatos amaſios deferant, aut ad eoſdem dominarum iuſſu ſe conferant, & dicant,Dominæ vos expectant,ſciētes,hæc & ſimilia tendere, ac præparatoria eſſe fornicationibus, quamuis Dominæ, & amaſij lætaliter peccent;ipſæ tamen ſeruæ, ſi peccatum eis diſpliceat,mortalem culpam non contrahunt.Idem dicendum eſt de illa, quę meretrici non locauit abſolutè operas ſuas meſtruas; ſed particulariter rogata, præſtat modò vnū,modò aliud ex dictis obſequijs: & de famulis inſeruientibus in illa domo, in qua Dominus domus tenet concubinam publicè loco vxoris: poſſunt enim prædicta obſequia præſtare, ſi meliorem cōditionem non inueniant, & ea ad bonum finem exhibeant, vt ſuo ſcilicet munere fungantur ob iuſtam mercedem;non autem ad finem cooperandi peccato: ſiquidem obſequia eiuſmodi licet valdè ſint adiuncta peccato;non tamen ſunt in ſe,& ex ſui natura peccata,& propterea ſeiungi,ac ſeparari poſſunt à peccato, per finem diuerſum, vt rectè inquit Nauar.lib.3.p.2. concl.6. de pœnit. & remiſſ.

Quarta Concluſio.

12 SI veriſimiliter credatur, vt veriſimiliter in dubio credendum eſt, accipientes cambio ſicco, atque ideò mutuatarios noluiſſe huiuſmodi famulos etiam primi, ac ſecundi generis ad reſtitutionem obligare, tales eſtò quòd peccent; ad reſtitutionem tamen non ſunt de facili compellendi:quoniam id cùm ſpontè non faciant, ſed Dominorum iuſſu, nec ipſis emolumentum aliquod quæratur, non cenſentur accipientes vt ſupra,ac mutuatarij tanta iniuria affici, vt velint eos reſtitutioni eſſe obnoxios,vel ſaltem quin libenter ſint condonaturi, ſi rogētur. Et ita de omnibus cooperantibus ad vſuras obſeruandum eſſe, ait Molina de cōtract.diſp.331.in fine,Rebel. lib.8. de vſur. q.16.ſec.4.ſub num.18. & Leſſ. lib.2. de iuſtit. & iur. cap.20. dub.21. num.183. & nos ſupra adnotauimus,q.præced. concl.3. illat.5.in fine.

Ad contraria modò facilè reſpondetur.

13 AD primum ex tex.in d.c.ſicut non ſuo, 46.d. reſpondetur, quòd tex.ille intelligendus eſt de concurrentibus effectiuè ad exercitium,& ſolutionem vſurarum,iuxta ea,quæ ſupra adnotauimus,concl.1.& 2.

14 Ad ſecundum dicimus, quòd argumentum eſt validum, quoad famulos primi, & ſecundi generis, vt patet ex ijs, quæ ſupra diximus in tertia concl. non autem quoad famulos tertij, & quarti generis; quoniam illi ad exercitium, & ſolutionem vſurarum materialiter tantùm concurrunt. Nec exēplum homicidij iuſſu Domini noſtræ ſententiæ dicitur aduerſari: quoniam eſt diſpar ratio: nam homicidium cùm ſit intrinſecè malum nulla ratione poteſt benè fieri: & propterea non excuſatur ſeruus ex ordine Domini hominem occidens, eſtò quòd nihil aliud intendat, quàm Domino obedire:& eſtò quòd Dominus fuiſſet illum aliàs interfecturus,recuſante famulo. At conferre pecuniam alicui,deferre illam in domum alterius,exigere,&c. ſecundùm ſe non ſunt actus mali: & ideò poſſunt benè fieri, ſi ad aliquem bonum finem dirigantur: eo quòd debeat illa obſequia famulus præſtare ratione ſui muneris, non intendēs ex eis vſuram, & peccatum Domini; ſed illi tantùm obedire: ſicut diximus de obſequijs meretrici exhibitis: & de famulo dici poteſt,qui iuſſu Domini ſui ad meretricem pecuniam defe-

deferat: quia vbi intuitu fornicationis illam non defert; ſed vt Domino tantùm obediat, non peccat. Ita Salon. loco citato.

An deponens pecuniam apud campſorem vſurarium hoc tantum animo, vt ſecurius cuſtodiretur; ſi non habeat aliam, & cum ea fœneretur, dicatur cooperari peccato illius, atque adeo ad aliquam reſtitutionem teneatur. Q. LXXV.

SVMMARIVM.

1 *Vſurarius, qui pecunia apud ipſum depoſita vtitur ad fænerandum, duplicem culpam contrahit ſecundum aliquos.*

2 *Deponentem pecuniam cuſtodiæ cauſa apud vſurarium, quam nouit probabiliter daturum ad cambia ſicca, ſeù mutuo ſub vſuris, peccare, non autem ad reſtitutionem teneri, qui velint, referuntur.*

3 *Deponens pecuniam apud vſurarium cuſtodiæ tantùm cauſa vt ſupra, & probabiliter credens eà ſe vſurum ad exercenda cambia ſicca, ſi peccat, tenetur etiam ad reſtitutionem.*

4 *Mutuans pecunias parato ad fænerandum, & quem probabiliter credit eis ſe vſurum ad cambia ſicca, peccat, & tenetur ad reſtitutionem.*

5 *Deponens pecuniam apud campſorem vſurarium, quem certò nouit ea vſurum ad celebrandum cambia ſicca, non eſt particeps culpæ infidelis cuſtodiæ.*

6 *Deponens pecuniam apud campſorem vſurarium, quem certò nouit ea ſe vſurum ad cambia ſicca, eſtò quòd cuſtodiæ tantùm cauſa depoſuerit, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem.*

7 *Furioſo gladium committens, virginem viro turpi; aut cibum guloſo, peccat mortaliter, & tenetur ad compenſandum damnum inde ſecutum.*

8 *Inſtrumenta conferens ad nocendum alteri, eſtò quòd ille paratus ſit ad nocumentum illud inferendum, cooperatur peccato illius, & tenetur ad damni ſatisfactionem.*

9 *Vſurariæ prauitatis ratio, & natura quænam ſit, oſtenditur.*

10 *Differentia inter petentem mutuo ab vſurario, & deponentem pecuniam apud vſurarium, aſſignatur.*

11 *Deponens pecuniam apud vſurarium paratum ad fænerandum, vt ſupra, quam culpam contrahat, explicatur.*

12 *Differentia magna eſt inter viatorem tradentem pecuniam latroni, quam rapiat, ne occidat, & deponẽtem pecuniam apud vſurarium, paratum ad fænerandum, vt ſupra.*

DIfficilis re vera eſt iſta quæſtio, & ideò antequam ad eius explicationem deueniamus pro tituli intelligentia ſequẽtem caſum præmittimus figurandum. Titius v.g. peregrè profecturus mille aureos, quos habebat depoſuit apud Sempronium campſorem, quem certò nouit eis vſurum ad cambia ſicca, & ad fœnerandum; cum ſit vſurarius, & aliam pecuniam tunc temporis non habeat præ manibus, licet ſit ditiſsimus; verum Titius ipſe bona fide dictã pecuniam depoſuit, & hoc tantum animo, vt apud illum campſorem ſecurius cuſtodiretur: Durante Titij peregrinatione, campſor ipſe præfatos mille aureos dedit cambio ſicco Meuio, à quo extorſit pro lucro vſurario aureos quinquaginta. Quæritur modò, an ipſe Titius culpam aliquem contraxerit, & ad prædicti lucri vſurarij à campſore extorti reſtitutionem teneatur?

In hac difficultate tres extant opinio-
1 nes. Prima ſententia fuit Caiet. 2. 2. q. 78. art. 4. quam non nulli ex Recentioribus ſequatur, dicentis duo, præmiſſo prius vnico fundamento. Supponit autem Caiet. vſurarium, qui pecunia apud ipſum depoſita vtitur ad fœnerandum duplicem culpam contrahere. Infidelis ſcilicet cuſtodiæ, cùm depoſitarius teneatur pecuniam apud ſe depoſitam fideliter cuſtodire, & non diſtrahere, & ad proprios vſus conuertere: & iniuſtitiæ contra mutuatarium, cui pecuniam ipſam ſub fœnore tribuit. Hoc ſuppoſito, Caietanus inquam dicit duo. primò, deponentem pecuniam vt ſupra penes vſurarium, quem certò nouit ea vſurum ad fœnerandum, eſſe participem culpæ infidelis

cu-

cuſtodiæ, quam fœnerator contrahit, depoſitam pecuniam diſtrahendo, cùm illi præbeat peccati materiam, ſciens actum illum infideliter eum præſtaturum. Nec obſtat ſi dicatur, quòd petens mutuo ab vſurario parato ad fœnerandum cum debitis circūſtantijs, eſtò agnoſcat illum citra culpam, atque adeo ſine vſuris non daturum, tamen non peccat; quoniam reſpondetur, petentem mutuum non proponere illi aliquam materiam peccati; ſed poſtulare tantùm ab ipſo actum, quem honeſtè, ac iuſtè exhibere poteſt, nempe actum mutui: quod autem illi nolit aliter mutuare, quàm ſub fœnore, vitio eius fieri, non culpa poſtulantis mutuū. At qui deponit pecuniam apud vſurarium, quem nouit ea vſurum ad fœnerandum, quamuis eo tantùm fine illam tribuat, vt ſecurius ab eo cuſtodiatur; offert nihilominus illi, ac proponit materiam peccati infidelis cuſtodiæ: ſicut qui dat gladium furioſo: offerre autem parato ad peccandum materiam peccati, peccatum eſt. Secundò dicit ipſe Caiet. quod deponens vt ſupra pecuniam apud vſurarium, quem nouit ea vſurum ad fœnerandum, ſi fœnerator ad vſuram illam dederit, non eſt particeps illius iniquitatis, ac iniuſtitiæ, cùm non tradiderit illi pecunias ſuas, vt cum illis vſuras exerceat; ſed in cuſtodiam dumtaxat, & in depoſitum. Ex quibus infert idem Caiet. quòd deponēs, vt ſupra pecunias ſuas apud vſurarium, quem certò nouit eiſdem vſurum ad fœnerandum venialiter tantùm peccat; quia cùm infidelis illa cuſtodia non cedat in damnum aliquod deponentis pecuniam apud illum, vt ſupponimus, venialis tantùm culpa dicitur.

Probant Caiet. & ſequaces hanc ſententiam, pretendentes eam eſſe D. Thomę pluribus argumentis. Primò ſic argumentantur, Petens mutuum ſub vſuris ab vſurario parato ad fœnerandum, conferens illi in pignus rem frugiferam, non peccat: ergo neque, qui deponit apud illum pecunias ſuas cuſtodiendas. Antecedens patet. Probatur conſequētia, quia vterque hoc caſu eodem modo ſe habet. Etenim ſi dixeris, deponentem pecuniam apud vſurarium offerre illi materiam peccandi: ergo etiam dicam, peccandi materiam offerre, ac proponere illi petentem mutuo ab eo ſub vſuris, cōferendo illi in pignus rem, cuius fructus ipſe recipiat pro mutuo. Sic etiam petens mutuo pecuniam à fœneratore, præuidit, ac nouit illum paratū ad exercendas vſuras prædicta pecunia, præuidit etiam, ac nouit petens mutuo ab illo, non aliter mutuaturum, quàm ſub vſuris. Si denique petens mutuo ſub vſuris non intendit peccatum vſurarij, ſed ſuæ tantùm conſulere neceſsitati; neque etiam committens illi ſuam pecuniam, intendit culpam aliquam, ſed ſecuritatem dumtaxat, & cuſtodiam illius. Vndè cùm eadem ſit vtriuſque ratio, ſicut petens ab vſurario mutuum vt ſupra ſub vſuris, nullum committit peccatum, ita neque deponens apud illum propriam pecuniam. Secundò probatur hęc ſententia; quia ſi deponens vt ſupra pecuniam apud cāpſorem vſurarium culpam aliquam committeret, hæc profectò alia non eſſet, quàm culpa ſcandali, quaſi inducens illum ad vſuras exercendas; ſed hoc eſt falſum, ergo, &c. Probatur minor, quia cum vſurarius huiuſmodi ſua prauitate ſit ſatis paratus ad fœnerandum, nullam illi cenſetur tribuere ſcandali materiam. Tertiò viator incidens in latrones paratos ad occidendum, vel rapiendum, tribuens illis pecuniam, quam rapiant, ne occidant, non peccat: eſtò ſciat latrones ipſos ea abuſuros in iniuriam Tertij: ergo nec deponens pecuniam apud vſurarium; eſtò ſciat illa vſurum ad fœnerandum, atque adeo in dānum, ac iniuſtitiam mutuatariorum: quia ſicut viator ſuam pecuniam latronibus confert ad ſuam vexationem redimendam, ita deponens vt ſupra ſuam pecuniam apud vſurarium deponit, vt ſecurius cuſtodiretur. Quartò licitum eſt vti peccato alicuius parati ad peccandum, quando peccatum illud cedit in bonum aliquod, vt ſupra probauimus: ergo licitum quoque eſt vnicuique pecunias ſuas apud vſurarium deponere; eſtò quòd illum nouerit paratum ad fœnerandum ex eis. Probatur conſequentia: quia illud peccatum cedit in bonum pecuniam deponentis, cùm apud cāpſorem vſurarium eiuſmodi ſecurius cuſtodirentur.

Secunda ſententia eſt Molinæ de contract. diſp. 331. num. 4. Rebell. lib. 8. de vſur. 2 q. 16. ſec. 4. num. 20. & aliorum, dicentium, de-

deponentem vt ſupra pecuniam apud vſurarium, quem nouit ea vſurum ad fœnerandum, peccare quidem mortaliter; non tamen teneri ad reſtitutionem vſurarum, quas vſurarius ea pecunia acquiſiuit: quoniã ex charitate tantùm, non autem ex iuſtitia tenetur deponens vitare peccatum prædicti depoſitarij, & damna aliorum proximorum: quæ tamẽ omnia in ipſorum poteſtate erat, vitare ſi vellent. Et idem omninò dicunt eſſe dicendum ſi mutuo, aut quocunque alio iuſto titulo eandem pecuniam eidem vſurario dediſſet, non intendens, quòd ea ratione vſuras exerceret. Quòd ſi præfatus vſurarius, vt ſupra depoſitarius habeat, aut facilè habiturus erat alias pecunias, quibus eodem modo vſuras exercuiſſet, tunc volunt, deponentem non peccare, nec reſtitutioni eſſe obnoxium.

Tertia ſententia eſt Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 5. ad ſecundum, quem ſecuntur nonnulli ex Diſcipulis D. Thomæ relati à Salon. 2. 2. q. 78. art. 4. contr. 4. dicentium, prius illud Caiet. dictum eſſe verum; poſterius verò omninò falſum, & contra mentem D. Thomæ loco citato, in reſp. ad 3. Hæ ſunt opiniones in hac re concurrentes, reſtat modo, vt quid nobis dicendum ſit videamus. Pro determinatione igitur huius difficultatis, ſit

Prima Concluſio.

3 NObis non probatur ſupra relata ſecunda opinio ex Molina, & alijs, dicentibus deponentem, vt ſupra pecuniam apud vſurarium, quem nouit ea vſurum ad fœnerandum, & non habentem aliam pecuniam præter depoſitam; eſtò quòd bono animo deponat, vt ſecurius cuſtodiretur peccare mortaliter; non tamen teneri ad reſtitutionem vſurarum, quas vſurarius à mutuatarijs extorſit. Probatur hæc concluſio: nam ſi deponens vt ſupra peccaret mortaliter ex Molina, & alijs, quæro, qua ratione peccet? Aut enim peccat, quia poſitiuè ſe habet ad iniquitatem, & iniuſtitiam vſurarij, ſicut, qui adulterinam clauem confert furi ad furandum, dicitur poſitiuè ad furtum concurrere: vel ideò peccat, quia negatiuè ſe habet; ſicut, qui videt furem vicini domum introeuntem, & furantem, & non prohibet furtum fieri. Non poteſt dici ſecundum, vt patet, quia deponens non modo non prohibuit, ſed materiam præbuit ad fœnerandum. Quòd ſi primum; ergo ſi deponens vt ſupra peccat mortaliter, tenetur etiam ad reſtitutionem vſurarum, quas vſurarius pecunia depoſita extorſit: ſiquidem cùm poſitiuè concurrat ad iniquitatem, & iniuſtitiam vſurarij, ſiuè concurrat vt cauſa efficiens; ſiuè vt cauſa inſtrumentalis, ſiuè vt conditio ſine qua non, ſemper dicitur effectiuè concurrere, & cooperari iniquitati, ac iniuſtitiç vſurarij: & propterea ſicut vſurarius peccat, & tenetur ad reſtitutionem; ita etiam deponens vt ſupra pecuniam: quoniam actio cooperantis ſumit ſpeciem ab actione eius, cui cooperatur. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ex debito charitatis, non autem ex debito iuſtitiæ tenemur damnum proximi vitare, & proinde non vitãdo, peccamus tantùm mortaliter, non tamen tenemur ad reſtitutionem; ex quo reſtitutio datur ex debito iuſtitiæ: quocirca deponens vt ſupra cùm ſolùm ex charitate, & non ex iuſtitia teneretur mutuatariorum damnum vitare, peccat tãtùm mortaliter; non tamen ad reſtitutionem tenetur: Quoniam reſpondetur, quòd tunc ex debito charitatis tenemur vitare damnum proximi, quando concurrimus ad illius damnum negatiuè, vt patet in vidente furem ingredientem domum alicuius, & non prohibente, cùm poſſit: ſecus autem quando concurrimus ad damnũ proximi poſitiuè, vt in caſu noſtro: quia tunc non modo damnum illud tenemur vitare ex debito charitatis; ſed etiam ex debito iuſtitiç: & propterea deponens vt ſupra non modo peccat mortaliter; ſed tenetur quoque ad reſtitutionem, vt latius infra probabimus, concl. 4.

Secunda Concluſio.

4 NObis non probatur pariter opinio Molinç, & aliorum exiſtimantium, mutuantem pecunias parato ad fœnerandum, non habenti alias pecunias præter mutuatas, & quem certò nouit eis vſurum ad fœnerandum, peccare mortaliter; non tamen teneri ad reſtitutionem vſurarum,

quas

quas pecunia mutuata extorſit à mutuatarijs. Hæc cõcluſio patet ex dictis in præcedenti concluſione. Etenim ſi deponens vt ſupra, ſuppoſito quòd peccet, tenetur ad reſtitutionẽ; multò magis compellitur mutuans: ſiquidem deponens poſſet excuſari, vt in præfata concluſione diximus, quòd vtitur iniquitate vſurarij parati ad fœnerãdum ad bonum aliquod conſequendum, nempè vt ſua pecunia ſecurius cuſtodiretur: quæ tamen ratio nullo modo in mutuãte militat, cum ex tali mutuatione nullum commodum ſperare poſſit, cap. conſuluit, de vſur.

Tertia Concluſio.

5 DEponens pecuniã apud campſorem vſurarium, quem certò nouit ea vſurum ad celebranda cambia ſicca, atque adeò ad fœnerandum, non eſt particeps culpæ infidelis cuſtodiæ. Hæc concluſio eſt contra Caiet. & alios. Probatur, quia vſurarius diſtrahendo pecuniam apud ipſum depoſitam non contrahit culpam infidelis cuſtodiæ: nam cùm deponitur pecunia, vel alia res, quæ in eodem genere functionem recipit, & à deponente nõ prohibetur vſus, depoſitarius poteſt depoſito in his rebus conſiſtente, vti, vt in l. ſi ſacculum, ff. depoſ. & in l. in naue, ff. locat. ergò nec deponens poteſt eſſe talis culpæ paticeps, cùm is, cui cooperatur, talem culpam non contrahat. Confirmatur, quia cùm deponens ſciat cõditionem depoſitarij, atque ideò certò nouerit, eum pecunia depoſita vſurum ad fœnerandum, cenſetur tacitè conſentire illius diſtractioni: ſicut è conuerſo, cùm ipſe vſurarius ſciat, deponentem non ignorare ſuam conditionem, ſuſcipiens depoſitum veriſimiliter credere poteſt, deponẽtem ratum habiturum vſum eius: & propterea nõ peccat, atque adeò non dicitur infideliter ſe habere vtens pecunia apud ipſum depoſita, iuxta ea, quæ habentur ex Azor. par. 3. Inſt. moral. lib. 7. cap. 7. de depoſ. q. 8.

Quarta Concluſio.

6 DEponens pecuniã apud campſorem vſurarium, quem certò nouit ea vſurum ad celebranda cambia ſicca, & ſic ad fœnerandum, eo quòd non habeat aliam pecuniam præter depoſitam, eſtò quòd bono animo deponat, vt ſcilicet ſecurius cuſtodiretur, peccat contra iuſtitiam, atque adeò mortaliter, & tenetur ad reſtitutionẽ. Hæc concluſio eſt contra Caiet. Molin. & alios, & patet ex ijs, quę ſupra adnotauimus concl. 1. Probatur rurſus hęc eadem cõcluſio auctoritate D. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 4. in ſol. 3. arg. vbi ait, tribus modis pecuniam deponi poſſe apud vſurarium. Primò vt deponatur apud vſurarium nullam aliam pecuniam habentem præter eam, quæ illi committitur cuſtodiendam, bono tamen animo, ideſt ad finem, vt ſecurius cuſtodiretur. Secundò, vt deponatur apud vſurarium habentem quidem alias pecunias, ſed malo animo, hoc eſt, vt maiores exerceat vſuras. Tertiò deponitur pecunia apud vſurarium habentem alias pecunias; ſed eo animo, vt illam tantùm cuſtodiat; quia apud eum ſecurius iudicatur cuſtodiri, quã apud alios: qua diſtinctione ſic habita, inquit D. Thom. deponentem pecuniam apud vſurariũ primo, & ſecundo modo, dare illi materiã peccandi, ac eſſe vtrumque participem culpæ, quam vſurarius committit: deponentẽ verò apud vſurarium tertio modo, non peccare, ſed vti tantùm peccato illius ad bonum finem, ad ſuum ſcilicet commodum, & pecuniæ ſecuritatem. Vndè in caſu noſtro deponens vt ſupra pecuniam nullo modo dicitur immunis à lętali culpa, & reſtitutione, cùm dicatur cooperari iniuſtitiæ vſurarij; niſi velimus dicere, D. Thom. cum Caiet. per culpam intelligere peccatum infidelis cuſtodiæ, atque adeò, deponentem vt ſupra eſſe participẽ culpæ venialis: quod quidem videtur omninò alienũ à mente D. Thom. cum ſimpliciter dicat, vtrunque eſſe participem culpæ, quam vſurarius committit: & propterea cùm ſimpliciter loquatur, intelligendus eſt de culpa mortali iniuſtitiæ, quã deponens committit cooperãdo iniuſtitiæ vſurarij, vt vſurarius eſt, nõ autem vt cuſtos; atque ideò in vſuris extorquendis à mutuatarijs: & in dubio, cùm diſpoſitio loquitur ſimpliciter de culpa, intelligenda eſt de mortali.

Præterea hæc eadem ſententia probatur

ratione

7 ratione ab eodem D.Thom.loco citato relata. Etenim, qui committit gladium furioſo, aut virginem viro turpi, vel cibum guloſo, peccat mortaliter, & tenetur ad compẽſandum damnum inde ſecutum; cuius rei alia ratio aſſignari non poteſt, niſi quia præbuit illis materiam peccãdi, & occaſionem inferendi damnum illud: ergo eodem pacto, qui deponit pecuniam apud vſurariũ, quem nouit paratum ad fœnerandum, nec habere alias pecunias, quibus iniquitatem ſuam exerceat, præter depoſitas, peccat, & ad reſtitutionem tenetur vſurarum, quas vſurarius extorſit: quoniam illi materiam offert peccandi, & occaſionem proximam fœnerandi. Confirmatur; quia reſtituens gladium apud ſe depoſitum dominò petenti illum ad alterum offendendum, illius offenſionis, ac culpæ efficitur particeps, & ad reſtitutionem damni: eo quòd materiam illi prębuit peccandi, & damnum inferendi, vt latè probat Salon. 2.2.q.62.ar.5. contr.2. ergò multò magis, qui deponit pecuniam, apud vſurarium, quem nouit ea vſurum ad fœnerandum, peccat, & ad reſtitutionem tenetur: quoniam minus inconueniens eſt eo caſu reſtituere rem depoſitam domino petenti illam; quàm deponere pecuniam apud vſurarium, vt ſupra: nam qui petit depoſitum, petit rem ſuam ſibi debitam, & quam ſimpliciter tenetur depoſitarius reſtituere, niſi immineret periculum illud nocendi alteri: at verò nullo iure nec ſimpliciter, nec abſolutè, nec ex aliqua circumſtantia tenetur aliquis pecuniam ſuam apud mutuatarium deponere: vndè magis voluntariè concurrit vt ſupra deponẽs ad iniquitatem vſurarij, quàm reſtituens gladium Domino petenti ad iniquitatem illius.

Denique conferens inſtrumenta ad no-
8 cendum alteri, eſtò quòd ille paratus ſit ad nocumentum illud inferẽdum, cooperatur peccato illius, & tenetur ad damni ſatisfactionem, vt cùm quis latroni parato ad ingrediendum domum aliquam, & furandum, clauem adulterinam, aut ferramenta præbeat ad fores effodiendas. vt l. ſi pignore, §. qui ferramenta, ff. de furt. ergò idem dicendum eſt in caſu noſtro, vt qui deponit pecuniam apud campſorem aliquem vſurarium paratum ad dandum pecunias cambio ſicco, & ſic ad fœnerandum, cooperetur iniquitati, & iniuſtitiæ vſurarij, atque adeò peccat, & tenetur ad vſurarum reſtitutionem.

Nec valet reſponſio quorundam defen-
9 dentium ſententiam Caiet. & dicentium, quòd eſt magnum diſcrimen inter mutuatarium ſoluentem vſuras, & eos, quibus infertur damnum aliquod, aut iniuria, vt in argumentis ſupra relatis; quia mutuatarius ipſe pecuniam quærit ab vſurario, & mouetur ad illas quærendas, & accipiendas mutuo, ſeù ad cambium ſiccum à ſua neceſſitate, commoditatemque recipit ex eis ad ſuam neceſsitatem ſubleuandam, ſibi grauiorem, quàm ſit vſurarum ſolutio: quapropter non arbitratur ſe offenſum ab eo, qui pecunias illas apud vſurarium depoſuit; quin potius gaudet ſe inueniſſe vſurarium, à quo pecunias illas mutuo accipiat, cùm illis egeat, nec aliquem, qui gratis ſibi mutuare velit, inueniat. At verò qui damnum aliquod, vel iniuriam recipit ab aliquo, vt percuſſus, & ſpoliatus ab illo, mediante aliquo inſtrumẽto, ab alio accepto, vtriuſque culpa damnum illud patitur, & iuſtè de vtroque conqueritur: quo circa conferens alteri inſtrumenta, vel ferramenta, quibus alicui tertio damnum inferat, verè dicitur cooperari peccato illius, & ideò peccat, & tenetur ad reficienda damna, deponens autem vt ſupra cùm non dicatur propriè cooperari iniuſtitiæ vſurarij, non peccat, nec tenetur ad reſtitutionem; Quoniam reſpondetur, quòd prædicti Caiet. ſic defendentes, non conſiderauerunt propriam rationem, ac naturam vſurariæ prauitatis, vt rectè docet Salon. loco citato: cuius iniquitas non conſiſtit in eo quòd vſurarius præueniatur, vel quæratur à mutuatario, neque in eo quòd per vſuras maius, vel minus damnum patiatur mutuatarius, quàm ſunt vſuræ, quas ſoluit: neque in eo quòd ſentiat ſibi iniuriam inferri, & conquęratur; ſed in eo quòd recipiatur ab ipſo aliquid vltra ſortem ex vi mutui, ita vt quantumuis mutuum illud vſurariũ vtile forſan illi ſit, & gratum; exercet tamen vſurarius iniquitatẽ vſurę, ſi quid ratione illius mutui vltra ſortem recipiat: Vndè ſequitur, vt quicunque concurrit ad mutuum illud mutuatario conferendum, concurrat etiam

ad

ad iniquitatem vſurariam,quæ in illo committitur. Cùm igitur deponens vt ſupra pecunias apud vſurarium non habentem alias præter depoſitas,& quem nouit illis vſurum ad fœnerandum,ſe habeat eodem modo,ac qui traderet gladium furioſo, vel clauem adulteri nam latroni, eſtò quòd ſolùm intēdat illarum cuſtodiam,conſequenter eſt dicendum,vt ſicut tradens vt ſupra peccat,& tenetur ad damnorū refectionem; ita etiam & deponens vt ſupra pecunias, peccet, & reſtitutioni reddatur obnoxius.

Reſtat modo, vt ad argumenta reſpondeamus.

10 AD primum primæ ſententiæ dicitur, diſcrimen eſſe inter petentem mutuum ab vſurario parato ad fœnerandum: & deponentem vt ſupra, pecuniam ſuam apud illum: nam petens vt ſupra mutuum ſub vſuris, concurrit paſſiuè tantùm ad iniquitatem vſurarij, vt ſupra diximus: & propterea non peccat, nec ad reſtitutionem tenetur. At verò deponens vt ſupra, concurrit effectiuè, & vt cauſa inſtrumentalis ad iniquitatem eiuſdem, & ideò peccat, & ad reſtitutionem tenetur. Præterea petens mutuum ſub vſuris ab vſurario neminem afficit iniuria, ſed ipſe potius iniuria afficitur, vt aliàs probauimus: qui verò deponit pecuniam apud vſurarium facit iniuriam mutuatarijs,à quibus vſurarius vſuras recipiet: & propterea huiuſmodi damnum illi imputatur,cùm poſſet,& deberet illud vitare.

Ad ſecundum negatur minor: nam de-
11 ponens vt ſupra non peccat peccato ſcandali,cùm vſurarius ille ſua iniquitate ſit ſatis inductus ad fœnerandum, ſed peccat cōtra charitatem, & iuſtitiam debitam mutuatarijs; quia cùm præbeat illi inſtrumenta,ac materiam vſuræ,concurrit cum illo efficienter ad iniquitatem vſurariam, & ad damnum mutuatariorum.

Ad tertium negatur conſequentia: quia
12 magnum diſcrimen eſt inter viatorem tradentem pecuniam latroni, quam rapiat, ne occidat: & deponentem pecuniam apud vſurarium: nam etſi deponat illam ad proprium commodum, vt ſecurius cuſtodiretur;hæc tamen commoditas non eſt dicenda neceſſitas aliqua, ſeù vexatio, ad quam redimendam liceat ei offerre vſurario materiam peccati:qui verò incidit in latrones, quamuis ſciat pecunias ſuas in alterius dānum eſſe conuertendas, poteſt tamen illas latronibus offerre,quas rapiant,ne occidāt; quidquid ſit de damno alterius, cùm ad redimendam propriam vexationem id faciat, cui potius proſpicere debet,quàm alienæ.

Ad quartum negatur pariter conſequentia: quia licèt intendere ſecuritatem pecuniæ ſuæ cuſtodiam, liceat quidem; non tamen licitum eſt, id fieri cum alterius detrimento,& cùm certum illud ſit, ſi apud vſurarium deponantur, idcircò nullo modo liceat apud eum deponere, ne offerat illi inſtrumenta,quibus mutuatione vſuraria alijs noceat.

Ad contrarium ſecundæ ſententiæ patet reſponſio ex dictis. Et quæ diximus de depoſito proportionaliter dicenda ſunt de mutuo.

COMMENTVM LEONARDI DVARDI IN §. SECVNDVM EXTRAVAG. PII PAPAE QVINTI.

DE CAMBIIS.

§. 2. P*Orrò ad tollendas quoque in cambijs quantum cum Deo poſſumus occaſiones peccandi, fraudeſque fœneratorum, ſtatuimus ne deinceps quiſquam audeat, ſiuè à principio, ſiuè aliàs, certum, ac determinatum intereſſe, etiam in caſu non ſolutionis paciſci, neque realia cambia aliter quàm pro primis nundinis vbi illæ celebrantur; vbi verò non celebrantur pro primis terminis iuxta receptum locorum vſum exercere, abuſu illo prorſus reiecto, cambia pro ſecundis, & deinceps nundinis, ſiuè terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis, vt ratio habeatur longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne dum longiores præfigantur, quàm loca deſtinatæ ſolutionis deſiderant, fœnerandi detur occaſio.*

FVerunt in præcedenti §. cambia omnia ſicca tanquam vſuraria per Roman. Pontificem damnata: & quoniam ſatis non eſt delicta prohibere, niſi delictorum quoque occaſiones prædicerentur meritò idem Summus Pontifex in præſenti §. fœnerandi in cambijs occaſiones tollens, tria ſufficienter ſtatuit. Primò pacta determinati intereſſe cambij, etiam in caſu non ſolutionis, damnat. Secundò ne cambia realia fiant, niſi pro primis nundinis decernit. Et tertiò vt longinquitatis, & vicinitatis in terminis ratio habeatur, præcepit, vt latius, Deo duce, infra oſtendemus, §. ipſum, eiuſdemque particulas per ſuas qq. more ſolito explicantes.

Ibi, *Statuimus, &c.* An campſor aliquando poſſit paciſci cum campſuario de certo, ac determinato intereſſe à principio contractus. Q. I.

SVMMARIVM.

1 *Lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi.*

2 *Pactum de certo, ac determinato intereſſe in cambijs licèt vi noſtra Extrauag. damnetur, in multis tamen caſibus eſt permiſſum.*

3 *Pactum de certo, ac determinato lucro in cam-*

Digitized by Google

cambijs eſt probibitum de iure nouo tantùm;non autem iure communi, vel naturali,& Diuino:& propterea quoad forum interius eſt validum.

4 *Pactum de certo lucro,vt ſupra,licèt damnetur in cambijs; in alijs tamen contractibus permittitur.*

5 *Pactum de certo lucro in cambijs vi conſuetudinis poteſt iuſtificari.*

6 *Pactum de certo lucro in cambijs non eſt intrinſecè malum; ſed tantùm malum; quia probibitum.*

7 *Pactum de certo intereſſe damni emergentis in cambijs vi noſtræ Extrauag. licèt non probibetur expreſsè; tacitè tamen videtur probiberi.*

IN hac re videtur prima facie negatiuè
1 reſpondendum eſſe. Probatur ex noſtro §.vbi apertè prohibetur pactum inter campſorem,& campſuarium de certo, ac determinato intereſſe, vt patet ex illis verbis, *Statuimus, ne deinceps quiſquam audeat ſiuè à principio,ſiuè aliàs certum,ac determinatum intereſſe, etiam in caſu non ſolutionis paciſci*. Vbi eſt adnot. quòd noſtra Decretalis in ipſo §.ſimpliciter, ac generaliter loquitur, nec diſtinguit;ergo,nec nos diſtinguere debemus,ſed generaliter eſt intelligenda de quocunque pacto certi, ac determinati intereſſe: ſiquidem lex,quando generaliter loquitur,generaliter debet intelligi,& quãdo non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus,l.1.§.generaliter, ff. de legat. præſt. Ergo campſor vllo vnquam caſu poteſt cum campſuario de certo, ac determinato intereſſe paciſci in contractu cambij, cùm contractus ipſe ex eo iuſtificetur quòd incertitudinem continet lucri percipiendi ex vſu fori;ergo dum deducitur in pactum certum,ac determinatũ intereſſe, tale pactum proculdubio erit illicitum.

Hæc ſententia licèt vera ſit regulariter;
2 nihilominus non eſt adeo indiſtinctè vera, vt ſuas non habeat limitationes. Etenim limitatur primò, vt quamuis campſor non poſſit ab initio contractus cambij paciſci de certo,ac determinato intereſſe lucri ceſſantis cum campſuario; huiuſmodi tamen taxatio ſi fiat, ſuſtinetur pro illa quantitate, quæ ex veriſimilibus coniecturis lucrari poſſet, deductis oneribus; dummodò poſtea per campſorem probetur, quòd verè erat tantum ſuum intereſſe, vt habetur ex Ioan. Bapt.Lup.in c.nauiganti, comment.1.§.6. num.26. de vſur. in illis verbis, *Ita vt ex dubio euentu poſſit taxari aliqua pars boneſti lucri arbitrio boni viri, ſoluenda poſt mortem debitoris; dummodò tamen per debitorem poſtea probetur, quòd verè tantum erat ſuum intereſſe: & quamuis illicita eſſet à principio facta;attamen per probationem poſtea ſubſecutam ſuſtinetur illa conditio in vim probationis deducta*. Hanc eandem ſententiam ſequitur Molf. poſt quamplurimos Doctores in ſua ſum.p.2. tract.12. cap.7. num.76. & 77.

Secundò limitatur,vt licèt campſor non
3 poſſit paciſci de certo, ac determinato lucro, vt ſupra; nihilominus id verum eſt hodie de iure nouo, & vi noſtræ Extrauag. quoad forum exterius tantùm:ſecus autem quoad forum interius, quando certificatio eſſet æqua coram Deo: quia dicta conſtitutio fundatur quoad hoc in præſumptione,cui non eſt locus in foro conſcientiæ, vt in cap.tua,& cap.is, qui,de ſponſal. Nauar. in Man.cap.17.num.301. §.nota quartò,& Molf.p.2.ſuæ ſum.tract.12. cap.7. num.88. Sic etiam in contractu cenſus,& ſi in Extrauag.eiuſdem S.P.Pij V.de cenſib. non poſſit deduci in pactum certum, ac determinatum intereſſe, vt diximus in Commentar.dictæ Extrauag.§.4.q.23. num.5. iuxta Felic.ſententiam: imò nec intereſſe ſimpliciter iuxta opinionem Azor. quam ibidem retulimus, & veriorem eſſe oſtendimus, num.8.& ſeq. id tamen probauimus locum ſibi vendicare ex diſpoſitione dictæ Extrauag.dumtaxat; non autem de iure communi,nec naturali,atque ideò verum eſſe quoad forum exterius;non autem quoad forum interius,ſi intereſſe creditor verè fuerit paſſus:& hoc ideò, quia illa Extrauag. fundatur in præſumptione, quæ ceſſat in foro cõſcientiæ, quando in contrarium eſt veritas, vt patet ex ijs, quæ adnotauimus d.q.23. num.17.

Tertiò limitatur,vt quãuis in cambiis nõ
4 liceat paciſci de certo, ac determinato lucro;nihilominus in alijs contractibus id non prohibetur,excepto cõtractu cẽſus: quoniã

noſtra Decretalis loquitur de cãbijs tantũ, & propterea nõ habet locũ in alijs contractibus: ſiquidem à iure antiquo non receditur pluſquam exprimitur, l. præcipimus, C. de appellat. & habetur ex Nauar. loco citato: vbi etiam quærit, an idem dicendum ſit in mutuo, quod in cambijs; nempe quòd non poſsit fieri pactum in mutuo de certo, ac determinato intereſſe: & reſpondet negatiuè: quia noſtra conſtitutio eſt exorbitans à iure communi paciſci à principio, vel poſtea ante terminum ſolutionis de intereſſe veriſimili, vt certũ quid ſolueretur; etiam ſi deinde nullum appareat, vt rectè probat Sot. lib. 6. de iuſtit. & iur. q. 1. art. 3. & latè Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. par. 2. ampl. 8.

Quartò limitatur, quando extaret con-
5 ſuetudo alicuius Regionis in contrarium, ſciente, & tolerante Rom. Pontifice, iuxta ea, quæ adnotauimus in Commentar. Extrauag. Pij V. de cenſib. q. 3. in procem. & in explic. procem. huius Decretalis Extrauag. q. 2. Vndè ſi extaret conſuetudo, vt deductis expenſis ex cambio ſoluatur danti pecuniam certa ſumma, vigore dictæ conſuetudinis poſſet fieri pactum in cãbijs à principio de certo, ac determinato lucro, vt benè docet Molſ. p. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. ſub num. 79. Etenim huiuſmodi pactum non eſt intrinſecè malum; ſed malum, quia
6 vi noſtræ Extrauag. eſt prohibitum: ergo contra eam poteſt induci conſuetudo, quæ dicitur lex non ſcripta, §. ex non ſcripto, de iur. natur. gẽt. & ciuil. Ex quibus patet, quòd pactum de certo lucro in cambijs non eſt vſurarium: aliàs conſuetudine induci non poſſet, cùm contra ea, quæ ſunt iuris naturalis conſuetudo locum non habeat, vt in c. quę contra, 8. d. & latè Doctor. in cap. fin. de conſuet. Et quamuis Molſ. contrarium videatur docere d. c. 7. num. 8. nihilominus id verum eſſe dicitur præſumptiuè dumtaxat, iuxta ea, quæ ſupra diximus, & ita puto intelligendum eſſe Molſ.

Quintò limitatur, vt licèt campſor non
7 poſsit hodie paciſci in cambio cum campſuario de certo, ac determinato intereſſe, ſtante diſpoſitione noſtræ Extrauag. id tamen intelligendum eſt de determinato intereſſe lucri ceſſantis; non autem damni emergentis: nam campſor conueniens cum campſuario de certo intereſſe ratione damni emergentis, non dicitur vendere vſum pecuniæ, ſed damnum vitare, vt habetur ex D. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 2. vbi etiam Caiet. Imò poteſt eſſe, quòd accipiens cambio maius damnum euitat, quàm dans incurrat, vt habetur ex Molſ. d. cap. 7. num. 75. quibus etiam adde, quæ adnotauimus in dictis noſtris Commentar. in Extrauag. Pij V. de cenſib. §. 4. q. 24. Quod quidem licèt mihi videatur probabile; nihilominus cùm noſtra Decretalis generaliter loquatur de intereſſe, nec diſtinguat de intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis, puto probabiliter vi dictæ conſtitutionis prohiberi in cambijs non ſolùm pactum de certo, ac determinato intereſſe lucri ceſſantis; ſed etiam de certo, ac determinato intereſſe damni emergentis: quoniam lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi, & quando non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, l. 1. §. generaliter, ff. de legat. præſt. & eo magis quia non minus fraus committi poſſet in vno caſu, quàm in altero. Eſt tamen verum, quòd ſi in cambio fiat pactum de certo intereſſe damni emergentis, ſuſtinebitur pro ea parte, quæ ex veriſimilibus coniecturis campſor pati poſſet; dummodo poſtea per campſorem ipſum probetur, iuxta ea, quæ ſupra diximus de intereſſe lucri ceſſantis.

An cambium, in quo campſor aſſecurat campſuarium, quòd cambia non excedent octo pro quolibet centenario, ſingulis annis, ſit contra noſtram Extrauag. Q. II.

SVMMARIVM.

1 *Cambium cum intereſſe limitato, & aſſecuratione, vt non excedat hanc, vel illã quantitatẽ, an vi noſtræ Extrauag. prohibeatur?*

2 *Aequale periculum contrahentium ſatis eſt ad iuſtitiam contractus.*

3 *Cambia quoad forum exterius de facili præſumuntur ſicca, & vſuraria.*

In

1 IN hac re Azor. p. 3. Inſtit. moral. lib. 10. de camb. cap. 11. quæſt. 12. & quidam alij Recentiores tenent partem affirmatiuam: ſiquidem ex tali aſſecuratione apertè colligitur, quòd campſor non habeat intentum recipiendi pecunias in nundinis; ſed tantùm in loco celebrati contractus cum illo lucro conuento. Imò hoc cambium videtur expreſsè damnatum vi noſtræ Extrauag. in hoc §. in illis verbis, *Statuimus, &c.* vbi manifeſtè prohibetur in cambijs pactũ certi, ac determinati intereſſe. Hunc ferè contractum, vel ſaltem huic valdè ſimilem teſtatur Iuſtin. de cõtin. camb. q. 8. num. 20. dãnari à Rot. Rom. deciſ. 221. Farin. in qua fuit determinata lis Marchionis Piſani, qui de anno 1589. confitetur, ſe debitorem Iacomini Florentini in ſcutis 70000. & paulò plus cum pacto, quòd ſi ipſe Marchio non ſoluit debitum in menſe Septembris, poſsint dictas pecunias negotiari ſuper cambia, & recambia per quodcunque forum, & quaſcunque nundinas; dummodo intereſſe non excedat octo, & tertia pars aurei pro ſingulis centum. Accidit, vt Marchio conſtituto termino, non ſoluerit: & dum hæredes Iacomini inſteterint pro conuento intereſſe, decreuit Rota non deberi lucrum cambij, nec quidem ratione lucri ceſſantis, quamuis dicti Iacomini ſoliti ſint negotiari. Denique hoc idem cambium fuit nouiſſimè damnatum per Sacram Congregationem Doctiſſimorum Virorum à S. D. N. D. Vrbano Papa Octauo, ſpecialiter inſtitutam ad conſultationem Sereniſsimæ Reip. Ianuenſis, vt patet ex q. 42. §. præcedentis.

2 His tamen non obſtantibus contrariam ſententiam puto veriorem, vt patet ex ijs, quæ adnotauimus d. q. 42. verſ. Secundò infertur: Et eò magis licitum erit tale cambium, ſi fiat pactum, quod ſi cambium reddat minus octo, campſuarius ſoluat minus. Etenim contrahentes æqualiter periculo ſe exponunt, quod ſatis eſt ad iuſtitiam taxationis certi, ac determinati intereſſe in contractibus, vt in c. nauiganti, & ibi Doctor. de vſur. Imò conuentio prædicta campſuaria magis fauet, quam campſori, ſtante pacto illo; & propterea cambium tantò magis redditur licitum. Suppoſito tamen, quòd ad prædictum cambium concurrant reliquæ conditiones requiſitæ ad verum, ac reale cambium: aliàs ſecus erit dicendum, vt diximus d. q. 42. verſ. Secundò infertur.

Reſtat, vt contraria ſoluamus.

3 AD primum reſpondetur, quòd licèt in foro exteriori propter varias fraudes in cambijs committi ſolitas à campſoribus, cambia ipſa de facili præſumantur ſicca, & vſuraria, cùm regulariter contineant ſuſpicionem vſurarum, niſi clarè conſtet de eorum realitate, vt rectè probat Seraphin. deciſ. 946. vbi ita Romæ deciſum fuiſſe teſtatur, anno 1591. die 4. Maij, Lup. in c. nauiganti, §. 1. ſub num. 11. de vſur. Scac. & alij, quos refert, & ſequitur Molſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 92. & conſtat etiam ex noſtra Extrauag. in prooem. in illis verbis, *Sæpenumero ob illiciti quæſtus cupiditatem ſic deprauari, vt ſub illius prætextu vſuraria prauitas à non nullis exerceatur*, nihilominus ſi in caſu, de quo agitur conſtet de reliquis ad reale cambium requiſitis, taxatio illa intereſſe non videtur ſufficiens cauſa præſumendi, cambium eſſe fictum, & vſurarium, cùm de iure permittatur in alijs contractibus, & per noſtram Extrauag. non cenſeatur prohibita. Siquidem prædictum intereſſe nõ poteſt dici certum, ac determinatum, cùm minus quàm taxatum ſit poſsit eſſe, ſi minus cambia reſpondeant: & licèt ex altera parte taxatum videatur, ſtante pacto, vt intereſſe non excedat octo pro ſingulis centum, vt ſupra; id tamen non ad damnum, ſed ad vtilitatem campſuarij factum cenſetur, vt ſupra declarauimus §. præcedenti, q. 42. d. verſ. Secundò infertur.

Ad Rotæ deciſ. 221. reſpondetur, eam facere pro nobis potius quàm contra nos: nam ideò decreuit eo caſu lucrum cambij non deberi, nec quidem ratione intereſſe lucri ceſſantis dictis Iacominis; quia non potuerunt probare, præfatam ſummam ſuper cambia traieciſſe, vt patet ex dicta deciſ. 221. Ergo ſi probaſſent, dictam pecuniam ſuper cambia, & recambia negotiaſſe, argumento ſumpto à contrario

 ſenſu,

ſenſu, lucrum eis deberetur iuxta conuentionem initam.

Ad vltimum reſpondetur, quòd ideò Sacra Congregatio decreuit, cambium illud ſub lucro taxato non ſubſiſtere; quia cambium erat ſiccum; non autem pretium fuit taxatum, vt ex d. q. 2. in deciſ. 2. caſus, & d. verſ. Secundò infertur, clariſſimè patet.

An campſor licitè poſſit cum campſuario paciſci ſolutionem ſortis vna cum intereſſe cambij, & recambij in loco celebrati contractus, & in defectum ſolutionis in loco condicto. Q. III.

SVMMARIVM.

1 *Contrahentes in cambijs non poſſunt de certo intereſſe paciſci, etiam in caſu non ſolutionis.*

2 *Campſor licitè poteſt paciſci cum campſuario intereſſe recambij in caſu non ſolutionis primi cambij in loco deſtinatæ ſolutionis.*

3 *Vi noſtra Extrauag. prohibetur pactum de certo, ac determinato intereſſe, non autem de intereſſe incerto, taxando prout ex rei euentu conſtabit.*

4 *Intereſſe recambij ſoluere non tenetur, qui citra ſuam culpam non potuit ſoluere cambium.*

1 IN hac re videtur prima facie dicẽdum, prædictum intereſſe campſori non deberi. Probatur, quoniam in contractu cambij non poſſunt contrahentes de intereſſe paciſci, etiam in caſu non ſolutionis, vt conſtat ex noſtro §. in illis verbis, *Ne deinceps quiſquam audeat ſiuè à principio, ſiuè alias certum, & determinatum intereſſe; etiam in caſu non ſolutionis paciſci*. Ergo huiuſmodi pactum de ſoluendo intereſſe in caſu, de quo agitur, cùm ſit contra legem, eſt nullius momenti, arg. tex. in l. non dubium, C. de legib. atque ideò vigore dicti pacti non poteſt compelli campſuarius in caſu non ſolutionis ad ſoluendum intereſſe promiſſum. Confirmatur; quia dictum intereſſe paciſcitur campſor in pœnam campſuarij non ſoluentis, à qua excuſatetur ſi non poſſet ſoluere: ſiquidem culpa caret: & pœna non debetur citra culpam.

His tamen non obſtantibus, contrariam
2 ſententiam puto veriorem eſſe, quam tenet Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. c. 9. de camb. q. 4. Ioan. Bapt. Lup. comment. 1. de vſur. §. 6. num. 6. & Molſ. p. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 77. Etenim ſi in alijs contractibus licitum eſt conuenire de lucro ceſſante, vt aliquis ſe ſeruet indemnem, non eſt ratio, cur id ſit denegandum in contractu cambij. Et ſi campſor poteſt in cambio ſicco, & ſic in contractu mutui paciſci cum accipiente ad cambium ſiccum, ſeù ad mutuum huiuſmodi intereſſe, quãdo cambium ſiccum eſt vera cauſa ceſſationis illius, vt patet ex ijs, quę ſupra adnotauimus, §. præced. q. 44. limit. 1. ergo idem dicendum videtur, & multo magis in caſu noſtro, in quo ſupponimus cambium eſſe reale, & defectum ſolutionis cambij in loco condicto, eſſe veram cauſam cur campſori ceſſet lucrum, de quo agitur. Eſt tamẽ verum, quòd huiuſmodi pactum de pręſtando intereſſe in genere, iuſtificatur ex hoc, quatenus creditor iuſtificet ex veriſimilibus coniecturis, quantitatem illam non excedere veriſimile, & iuſtum intereſſe: quod totum iudicandum relinquitur arbitrio prudentis viri, vt poſt alios docet idem Molſ. loco citato.

Nec obſtat noſtra Extrauag. in contra-
3 rium allata: quoniam ex vi illius prohibetur pactio intereſſe certi, ac determinati, ad obuiandum fraudibus fœneratorum, vt patet ex illis verbis, *Certum, & determinatum intereſſe*, & latius diximus ſupra q. 1. at pactum, de quo agitur, non eſt de certo, determinato, ac taxato lucro ſoluendo; ſed de intereſſe, & lucro taxando, prout ex rei euentu conſtabit.

Ad confirmationem dicimus, quòd ſi de-
4 fectus ſolutionis loco, & tempore condicto, proueniat ex culpa campſuarij, intereſſe, de quo agitur, deberetur campſori, etiam ſi nõ eſſet deductum in pactum, cùm campſuarius fuerit in mora ſoluendi, & tempus ſolutionis appareat determinatum, ac defectus ſolutionis ſit vera cauſa dicti lucri ceſſantis, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, d. q. 1. Quòd ſi campſuarius citra ſuam culpam

pam non ſoluit, vt quia ſit decoctus, & ſoluere non potuit, contra eum non currunt recambia, atque ideò intereſſe, vt habetur ex Seraph. deciſ. 1434. quam refert Molſ. d.cap.7.num.66.in fin. & ita Romæ fuiſſe deciſum, anno 1602. die 13. Maij. Siquidem nunquam tenetur, qui non potuit ſoluere; cùm ad impoſſibile nemo teneatur; atque ideò non dicitur in culpa campſuarius prædictus. Hoc idem videtur docere Molina de contract. diſp. 315. & Bonac. eod. tract. diſp.3.q.3.pun.3.§.ſi verò non potuit. Eſt tamen verum, quòd Azor. loco citato, ait, quòd prædictus campſuarius ad hoc intereſſe non tenetur in pœnam, cùm dictum pactum cōditionem potius inuoluat, quàm pœnam: & ideò etiam ſi nō ſoluit, quia non potuit, videtur teneri ad intereſſe, maximè ſi iurauit, & renunciauit caſui fortuito, ac impotentiæ.

Hæc, quæ diximus vera ſunt, cùm campſor pecuniam dedit cambio reali cum tali pacto, vt ſupra ſuppoſuimus; ſecus autem ſi dederit cambio ſicco, quoniam hæc controuerſia abſoluenda eſſet iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus §. præcedenti, q.44.

An campſor paciſci poſſit cum cāpſuario, vt ſi non ſoluat præfixo termino, aut in loco deſtinato, accipiat eandem pecuniam ad cambia, & recambia, donec ſortem perſoluerit. Q. IV.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de recambio in defectum ſolutionis cambij, eſt validum.*

2 *Pactum de recipienda pecunia ad cambia, & recambia, donec ſoluat in defectum ſolutionis, eſt illicitum.*

3 *Onus in cambio, quod ſit pecunia æſtimabile non eſt ſuper addendum, ſicut nec in mutuo.*

4 *Intereſſe, quod patitur campſor ob cambium ſibi non ſolutum in loco deſtinata ſolutionis, licitè conſequi poteſt.*

1 IN hac difficultate Bonac. poſt alios in ſuo tract. de contr. diſp.3.q.5. pun. vnico, propoſ. 5. ſub num.20. in fin. ait, tolerari pactum, quo cāpſor obligat campſuarium, vt ſi termino conſtituto non ſoluerit, fiat recambium ad locum primi campſoris, atque ideò ad locum contractus: imò hoc ipſum latè ſupra probauimus, q. præcedenti: ſi ergo poteſt campſor eo caſu obligare campſuarium ad recambium conſequenter fit, vt ipſe campſor in caſu, de quo agitur, poſſit paciſci cum campſuario, vt ſi non ſoluat condictis tempore, & loco, vt ſupra, accipiat eandem pecuniam ad cambia, & recambia, donec ſortem perſoluerit: ſiquidē, quod licitum eſt fieri prima vice, eſt etiam licitum fieri ſecunda vice, & vlterius. Confirmatur; quoniam id videtur omninò conceſſum per litteras P.j V. expeditas in gratiam Bononienſium, & à ſe habente, *Et poſſa ogni perſona ancora dare danari à cambio, & fare, che ſiano capitate le lettere ſopra di eſſi datori, e coſi hauerli sù li cambij ſino, che ſaranno rimburſati da chi haurà preſo il danaro*, ob quas litteras continuationes cambiorum eſſe licitas fuit nouiſſimè per Sacram Congregationem definitum vt adnotauimus ſupra §. præced. q.42. in quibus concurrunt plura cambia, & recambia, donec campſori à campſuario fuerit integrè ſatisfactum. Si igitur licitum eſt pactum de cambijs, & recambijs purè, citra conditionem aliquam; ergo licitum eſt paciſci ſub conditione de cambijs, & recambijs ex defectu ſolutionis in præfixo tempore, vel in deſtinato loco, cùm non poſſit aſſignari diuerſitatis ratio: eo magis, quia ſi res rectè perpendatur, contractus, de quo agitur coincidit cum contractu continuationis cambiorum: ſiquidem idem eſt obligare campſuarium ad cambia, & recambia, ac ad habendum pecuniam datam ad cambium ſuper cambia, donec à campſuario campſori fuerit integrè ſatisfactum.

2 Oppoſitis tamen non obſtantibus, contrariam ſententiam tenent Salas de camb. dubit.22.concl.2. Graff. par.1. ſuarum deciſ.lib.2.cap.110.num.15. Leſſ. lib.2. de iuſt.& iur.cap.23.dub.9.num.83.& Bonac. loco ſupra citato, dicentes, campſorem non poſſe in ſupra relato caſu, prædictum pactum inire; quia obligaret campſuarium ad onus nimis graue: & multo minus huiuſmodi

di pactum eſſet licitum, quando per illud campſor obligaret campſuarium ad remittendum cambium per viam recambij vna cum lucro ad locum celebrati contractus, vel ad recambium per locum, quem maluerit ipſe campſor: ſiquidem ex tali obligatione manifeſtè colligitur intentio recipiendi cambium in eodem loco, in quo dedit; atque ideò talis contractus eſſet potius contractus mutui cum lucro, & ſic cambium ſiccum, quàm cambium reale, iuxta ea, quæ habentur ex Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 15. Io. Bapt. Lup. in cap. nauiganti. comment. 3. §. 2. num. 65. & Azor. p. 3. Inſtit. moral. lib. 10. de camb. cap. 9. q. penul.

Et re vera patet impudentia huius cam-
3 bij, cùm campſor lucretur ex recambio, aucuparetur lucrum prouiſionum, & inſuper adderet præfatam obligationem: & propterea tale cambium condemnant etiam Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 14. art. 1. concl. 3. Nauar. conſ. 31. lib. 5. de vſur. Leſſ. d. cap. 23. num. 62. Azor. p. 3. inſtitut. moral. lib. 10. de camb. cap. 9. q. 5. & alij apud Scac. d. limit. 15. num. 2. & 3. qui dicunt hanc eſſe rationem; quia ſicut in mutuo non additur onus, quod ſit pecunia æſtimabile; ita etiam non debet addi in cambio: quia tunc eſſet valdè ſuſpectum de vſura propter nimiam familiaritatem, quam habet cum mutuo, & de facili contrahat ſuſpicionem vſurarum iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 2. in reſp. ad 1. arg. ex Molſ. p. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 92. & alijs.

Limitatur tamen hæc concluſio, vt ita
4 demum vera ſit, ſi ex cambio condictis loco, & tempore non ſoluto, nullum intereſſe pateretur ipſe campſor: ſecus autem ſi conſtaret, campſorem tantũ lucri percepturum ab alijs, ſi ſolutio ſibi fieret ſtatuto loco, & tempore: nam tunc huiuſmodi pactum licitum eſſet ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis: ſicut licitum eſſet in contractu mutui ob eandem cauſam, vt rectè docet Azor. p. 3. Inſt. moral. lib. 10. de camb. c. 11. q. 8. & Leſſ. loco citato, vbi num. 84. inquit etiam, campſorem in rigore poſſe eo caſu conſuetas quoque prouiſiones exigere eodem titulo lucri ceſſantis. Etenim ſupponimus campſorem; eiuſque reſpondentem percepturos ab alijs, ſi campſuarius præfixo tempore, & condicto loco ſoluiſſet. Imò cambij lucrum, & ſtipendium prouiſionum, quod percipere potuiſſet, poſſet ſtatim adijcere ſorti, ſi contrahentes moraliter certi eſſent, dictum lucrum cambij, & prouiſionum potuiſſe alijs ſtatim ad cambium dare; aliàs ſecus: quamuis id videatur ipſi Leſſ. ſatis inhumanum, & apud honeſtos inuſitatum.

Ad contraria facilè reſpondetur.

AD illud Bonac. poſt alios, & ad ea, quæ concluſimus in præced. q. reſpondetur procedere, vbi concurrit aliqua ratio intereſſe.

Ad aliud contrarium ex dictis litteris Pij V. dicitur, caſum in dictis litteris contentum eſſe diuerſum à caſu, de quo agitur: ſiquidem priori caſu cambia, & recambia fiunt gratia tàm campſoris, quàm campſuarij volentis vti pecunia data ad cambium ad ſuas neceſſitates ſubleuandas per totum temporis ſpacium ab eo volitum; atque adeo ſponte cambientis, & recambientis: at poſteriori caſu recambia fiunt gratia cãpſoris dumtaxat, cùm campſuarius coactus recambiat: & propterea niſi concurrat ratio intereſſe, non poteſt lucrum recambij conſequi talis campſor.

An campſor, cui campſuarius poſt non nulla cambia, & recambia partem debiti tradidit, teneatur eam partem computare pro extinctione capitalis: vel poſſit eã computare pro extinctione lucrorum, & intereſſe. Q. V.

SVMMARIVM.

1 *Solutio in dubio cẽſetur facta de debito, quod magis grauat.*
2 *Solutio partis debiti facta campſori à campſuario cenſetur facta pro extinctione lucri; non*

non autem ſortis principalis.

3 *L.1.3.4.& 5.ff.de ſolut. qualiter intelligenda ſint, explicatur.*

1 IN hac re videtur prima facie dicendum, campſorem eo caſu teneri computare partem illam debiti ſolutam, in extinctione capitalis, non autem lucrorum, & intereſſe. Probatur ex l.1.3.4.& 5.ff.de ſolut. vbi habetur, quòd quãdo quis eſt debitor ex multis cauſis, ſi aliquid ſoluat, cẽſetur illud ſoluere pro debito principali, ſeù, quod magis grauat, niſi aliud exprimat: at capitale eſt debitum principale, ſeù debitum, quod magis grauat, ergo, &c.

2 His tamen non obſtantibus, incõtrarium eſt verior opinio, quam tenet Leſſ.lib.2. de Iuſt. & iur.cap.23. dub.10.num. 86. Salas de camb.dub.25 num.2.& alij, quos refert, & ſequitur Bonac.de contr.diſp.3.q.5.pun. vnic.propoſ.5.ſub num.21.dicentes, campſorem in caſu, de quo agitur poſſe computare partem debiti ſibi à campſuario traditi in extinctionem lucrorum, & intereſſe, non autem capitalis. Probatur hæc ſentẽtia primò ex l.vſuras, C.de vſur.& l.1.C.de ſolut. quibus locis habetur, quòd quando ex debito principali tanquam ex radice naſcuntur alia debita tanquam fructus; tunc ſi fiat ſolutio, primò cenſetur fieri pro fructibus ex illis dependentibus. diende ſi quid ſuperſit, computatur in ſortem. Confirmatur hæc opinio ex communi omnium conſuetudine circa ſolutionem cenſuum, circa debita ſocietatis, & debita ex mutuo ratione lucri ceſſantis; in quibus contractibus ſi fiat ſolutio, nunquam cenſetur facta pro extinctione capitalis, niſi aliter conuentum ſit, aut debitor aliud exprimat. Hinc Molſ.p.2.ſuæ ſum.tract.12.cap.7.num.80. iuſtam eſſe aie conſuetudinem campſorum non acceptandi ſolutionem ſortis, niſi ei ſoluatur pecunia cum iuſto lucro: imò inquir, dictam conſuetudinem eſſe iuri conformem per iura ſuperius allegata.

3 Ad leges incontrarium allatas reſpõdetur ex Doctoribus ſupracitatis, eas intelligi, quando debita proueniunt ex diuerſis cauſis, quod non verificatur in caſu, de quo agitur, in quo vnica tantùm adeſt debiti cauſa, nempe ex cambio.

An mutuum cum pacto, vt mutuatarius ſoluat mutuanti lucrum cambij, à quo ceſſat cauſa mutui, ſit licitum. Q. VI.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum cum pacto, vt mutuatarius ſoluat mutuanti lucrum cambij, à quo ceſſat cauſa mutui, eſt licitum.*

2 *Intereſſe cãbij in mutuo poteſt paciſci, etiam ſi mutuans velit potius mutuare, quàm cambire, dummodò mutuum fiat gratia mutuatarij.*

3 *Intereſſe in mutuo poteſt paciſci, tàm lucri ceſſantis, quàm damni emergentis.*

4 *Intereſſe nunquam debetur ante moram, niſi deducatur in pactum.*

5 *Intereſſe debetur in mutuo ex mutuatarij culpabili mora.*

6 *Intereſſe debetur mutuanti, qui cogitur ad mutuandum.*

1 HAec queſtio ferè coincidit cum q. 54. §. 1. concl.2. per totam, quam multipliciter ampliauimus, ac limitauimus; & propterea ea omnia, quæ ibi adnotauimus, poſſunt huic rectè accommodari. Breuiter igitur reſpondetur affirmatiuè; atque ideò ſi Titius v.g. ſit paratus dare cambio centum aureos, & rogatus à Sempronio eidem illos mutuet, & intereſſe cãbij aperiat, & petat, proculdubio poteſt exigere lucrum, quod feciſſet ex cambio. Ita Caiet.de camb.c.1.ſuæ ſum. num.5. Nauar. in Man. cap.17.num.292.& in cap.nauiganti, num. 26. & num. 34. verſ. Decimoſeptimo, de vſur.Azor.par.3.Inſt.moral. lib.10.tit.de camb.cap.9.q.3.verſ. Deinde, in fin. Probatur primò, quia intereſſe debetur mutuãti pro pecunia mutuata extracta à quacunque negotiatione, quãdo mutuum fuit cauſa talis intereſſe. vt latè habetur ex Scac.de commerc. & camb.§.q.7. par.2. ampl.8. à num.4.ad 22.& patet ex ijs, quæ ſupra adnotauimus d. q. 54. concl. 2. ampl.3. ergò debetur etiam pro pecunia extracta, ac deſtinata cambio: ſiquidem cambium eſt vera, ac formalis negotiatio. Confirmatur, quia de

de pecunia deſtinata emptioni rei iudicatur
ſicut de illa re;nam ob id pecunia deſtinata
ad emptionem prædiorum computatur in-
ter immobilia, vt habetur ex Rebuff. in tra-
ctat. de priuil. ſchol. priu. 55. & ex alijs
apud Scac.loco citato:cambium autem vel
eſt rei emptio, vel ſaltem reducitur ad con-
tractum emptionis,ac vẽditionis. Denique
omnis ordinata charitas incipit à ſeipſo, vt
eſt tex.& ibi Gloſ.in l.Præſes, C. de ſeruit.
& aqua:ergo non poteſt quis cogi,vt alterũ
iuuet,perdere lucrum,quod ex cãbio perci-
pere poſſet,vt alteri mutuet.

Ampliatur, & limitatur hæc concluſio
2 multis modis, de quibus ſupra d.§.1.q.54.
concl.2.& 3.quibus adde, quod licet mu-
tuario debeat eſſe facta gratia mutuatarij,
atque ideò mutuatio ipſa in commodũ mu-
tuatarij fuerit in cauſa, cur campſor ceſſa-
uerit à negotiatione cambiorum realium;
non tamen ob id requiritur ad exigendum
lucrum ceſſans, vt campſor ita habeat pe-
cuniam ſuam cambiorum lucris deſtiuatam,
& expõſitam,vt mallet cambire,quàm mu-
tuare:ſiquidem poteſt moueri cãpſor com-
modo,& gratia mutuatarij, & propter cha-
ritatem erga eum ad libentius mutuandum
potius quàm ad cambiendum; quoniã tunc
non intenderet lucrũ vi mutui,& in pretium
mutui, ſed pro ſpe lucri, quam mutuans ex
pecunia mutuata ſumpſerat.

Adde quoque hic quæ adnotauimus d.
3 q.54.concl.2.quòd ratione mutui,vt ſupra
non ſolùm poteſt exigi intereſſe cambij, &
ſic lucri ceſſantis; ſed etiam intereſſe damni
emergentis, quod quis patitur in re ſua ob
mutuum alteri datum; vt quia mutuantis
domus corruit, non valens illam reficere
ratione pecuniæ mutuatæ,quam deſtinaue-
rat ad reficiendam domum ipſam, vt habe-
tur ex Nauar.in c.ſi fœneraueris, num.58.
14.q.3.Salon.2.2.q.78.ar.2.contr.8.num.
10.Bann.ibidẽ in reſp. ad 1.concl.1. Arag.
in eundem locum in ſolutione primi argu-
menti,Molin.de contr.diſp.314.Leſſ.lib.2.
de Iuſtit.& iur.cap.20.dub.10.Azor.par.3.
Inſt.moral.lib.5.cap.4.& cap.7. q.5. Salas
de vſur.dub.18. Reginald.lib.23. ſuæ prax.
num.69.Rebel.p.2.de obligat.iuſt. lib.8.q.
8. Bonac. de contract. diſp.3. q.3. pun.3.
propoſ.1.& ex aliis.

Eſt tamen verum, quòd huiuſmodi inte-
4 reſſe nunquam debetur ante moram, niſi
deducatur in pactum cũ mutuatario,& cum
effectum ſequatur: quia mutuatarius fortè
non reciperet mutuo cum tali onere; ſicut
dicitur de intereſſe lucri ceſſantis:& eo ma-
gis; quia ex nullo titulo teneretur. Etenim
non teneretur ratione contractus,ſi nullum
interceſſerit pactum:nec ratione iniuſtę ac-
ceptionis,ſeù detentionis, cùm iuſtè acce-
perit,& detinuerit:neque teneretur ratione
rei acceptæ cum nihil mutuantis habeat:er-
gò nullo titulo alligatur, vt habetur ex Sa-
lon.Bonac.& ex alijs Doctor. ſupra citatis.

Dixi, *Ante moram*. Quoniam, interue-
5 niente culpabili mora mutuatarij ad ſoluẽ-
dum mutuum,intereſſe debetur,etiam ſi nõ
deducatur in pactum: & id etiam nulla præ-
uia interpellatione;quia dies interpellat pro
homine:& quàndo in contractibus præfigi-
tur terminus ad ſoluendum,tacitè cenſetur
initum pactum, vt qui non ſoluerit teneatur
ad intereſſe,proueniens ex defectu ſolutio-
nis: eò mágis, quia non ſoluens condicto
tempore,peccat contra iuſtitiam cum dam-
no mutuantis; atque ideò tenetur ad reſti-
tutionem, quæ ex ſolius iuſtitiæ violatione
procedit,ita Molin.loco citato,num.7.Leſſ.
d.dub.10.num.69. Nauar.in Man. cap.17.
num.211.Petr.Nauar.lib.3.de reſtit.cap.3.
num.28. Rebel. & alii Doctor. ſupra citati,
præſertim Bonac. qui ex Salon. Reginald.
& aliis rectè declarat quando mutuatarius,
vel alius debitor dicatur eſſe in mora,& cõ-
cludit,eum dici in mora, qui potuit ſoluere
condicto tempore,aduertens explicitè, vel
implicitè,creditorem velle ſibi ſolui,& non
ſoluit.Vndè nunquam dicitur in mora, qui
non poteſt ſoluere, vt ſupra adnotauimus,
q.3.in reſp.ad confirmationem: quibus ad-
de,quæ diximus ſupra §.1.q.46.

Idem dicendum eſt de eo, qui iniuſtè
6 coegit mutuantem ad ſibi mutuandum:nam
tenetur ad intereſſe mutuanti, etſi nullum
interceſſerit pactum de huiuſmodi intereſſe
reficiendo: quia per iniuriam extorquendo
mutuum, cenſetur iniuſtè damnum inferre:
& iniuſta cauſa damni obligat ad reſtitutio-
nẽ,etiã, nullo pręuio pacto, vt per Molin.d.
diſp.315.Bonac.ibidem, num.9. cum aliis,
quos allegant.

Ibi,

Digitized by Google

Ibi, *Pro primis nundinis, &c.* An cambium pro nundinis intercalatis, ſeù intercalaribus ſit illicitum. Q. VII.

SVMMARIVM.

1 *Nundinæ intercalatæ, quænam dicantur.*
2 *Cambium pro nundinis intercalatis, ſeù intercalaribus, eſt illicitum.*
3 *Cambium pro intercalaribus terminis eſt illicitum.*
4 *Cambium pro intercalaribus nundinis, ſeù terminis eſt validum, ſi quis in eo daret pecunias adeo propè nundinas præſentes, vt litteræ cambij tempore acceptationis, ſeù ſolutionis ferri non poſſent.*
5 *Cambium pro intercalaribus nundinis, ſeù terminis, eſt validum, ſi intercalatio ſit gratuita; aliàs ſecus, & num. 6.*

NVndinæ intercalatæ, ſeù intercalares
1 dicuntur ſecundæ, ſeù vlterius nun-
dinæ. Vt ſi eſſemus, v. g. in principio menſis
Ianuarii; atque ideò prima proxima feria
erunt nundinæ apparitionis, quæ celebran-
tur in principio menſis Februarii. Si igitur
tu dares cambio pro nundinis Paſchatis,
vel Auguſti, dicereris dediſſe cambio pro
nundinis intercalaribus: quia ante huiuſ-
modi nundinas ſunt nundinæ apparitionis.
Quæritur igitur, an huiuſmodi cambium ſit
illicitum?

Ad hanc quæſtionem reſpondetur affir-
2 matiuè: quoniam expreſsè prohibetur vi
noſtræ Extrauag. in noſtro §. in illis verbis,
*Neque realia cambia aliter quàm pro primis
nundinis, &c.* Vbi damnantur celebrari cā-
bia aliter quàm pro primis nundinis: qui au-
tem dat cambio pro nundinis intercalari-
bus, non dicitur dare cābio pro primis nun-
dinis; ſed pro ſecūdis, ſeù vlterioribus. Pro-
batur etiam ratione: nam qui dat cambio
non pro primis, ſed pro ſecundis, & vlterio-
ribus nundinis, augeret pretiū ratione tem-
poris; non autem ratione loci: id autem eſt
illicitum, & vſurarium, vt habetur ex Sot.
lib. 6. de iuſt. & iur. q. 13. ar. 5. in fine initii,
& in concluſione reſponſiuā, col. 3. Azor. p.
3. Inſtit. moral. lib. 10. de camb. c. 10. verſ.
Septimo, & Scac. de commerc. & camb.
§. 1. q. 7. p. 3. limit. 14.

Ampliatur hæc cōcluſio, vt idem dicen-
3 dum ſi de cambio dato pro intercalaribus
terminis: quia militat eadem ratio, & eodē
modo prohibetur per noſtram Extrauag.
hoc eodem §. ita ſe habentem, *Neque realia
cambia aliter quàm pro primis nundinis, vbi
illæ celebrantur: vbi verò non celebrantur, pro
primis terminis iuxta receptum locorū vſum
exercere.*

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,
4 vt cambium, de quo agitur non dicatur ſic-
cum, ſi quis in eo daret pecunias adeo pro-
pè nundinas præſentes, vt litteræ cambij
tempore acceptationis, ſeù ſolutionis ferri
non poſſent: quoniam tunc cambium intel-
ligeretur celebratum pro alijs ſequentibus
immediatè nundinis, vt rectè docet Ro-
moal. Col. de camb. cap. 26. in fine, & Scac.
loco citato.

Secundò limitatur eadem concluſio, vt
5 cambium, de quo eſt quæſtio, tunc ſit ſiccū
atque illicitum, quando nundinarum inter-
calatio non eſſet gratuita; ſed ob talem in-
tercalationem campſor augeret pretium
cambij: ſecus autē ſi eſſet gratuita; quoniam
vi noſtræ Extrauag. illa nundinarum inter-
calatio eſt prohibita, cuius ratione cambij
pretium augeretur, vt per Nauar. in Man.
cap. 17. num. 301. not. 5. & Scac. loco cita-
to, num. 3.

Tertiò limitatur eadem concluſio, vt quæ
6 diximus de intercalatione nundinarum,
extendantur ad intercalationem termino-
rum. Vndè ſi intercalatio terminorum eſſet
gratuita, vel campſor daret pecuniam cam-
bio adeo propè terminum, vt litteræ cambij
tempore ſolutionum ferri non poſſent, cam-
bium non diceretur ſiccum: quia militat ea-
dem ratio; vbi autem militat eadem ratio
militat quoque eadem iuris diſpoſitio, l. il-
lud, ff. ad leg. Aquil.

An cambium ſi fiat pro pluribus nundinis ſimul, ſit licitum. Q. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Cambium pro pluribus nundinis ſimul, eſt inualidum.*

2 Cam-

2 *Cambium pro pluribus terminis ſimul eſt inualidum.*

3 *Cambium pro pluribus nundinis, aut terminis ſimul poteſt eſſe licitum, ſi pretium ex tali cauſa non augeatur.*

1 RESpondetur negatiuè: ſiquidem in hoc cambio augeretur pretium ratione temporis; non autem ratione loci, vt habetur ex Fabian. Genuen. de camb. in initio; ſub num. 15. ibi, & multò magis, Boninſ. eod. tract. cap. 7. verſ. Illud cambire, & alijs, quos refert, & ſequitur Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 2. vbi num. 2. id præcipuè, ait, locum ſibi vendicare quando campſor, qui dat cambio, obligat campſuarium, vt non poſſit antea cambium ſoluere.

Ampliatur hæc concluſio, vt procedat,
2 non ſolùm quando cambium fit pro pluribus nundinis ſimul; ſed etiam pro pluribus terminis ſimul; quoniam militat eadem ratio, & hæc cambia inter ſe non differunt, niſi reſpectu accidentium, & indiuiduorum, vt habetur ex Fabiano Genuen. loco citato, & ex alijs apud Scac. d. q. 7. p. 3. limit. 3.

Sic ampliata limitatur eadem conclu-
3 ſio, vt vera ſit, vbi cambium factum pro pluribus nundinis, vel terminis ſimul, augetur in pretio: vt cùm campſor emit minori pretio marchas Placentiæ pro duabus nũdinis, ſeù terminis, vel ad longius tempus, quàm pro primis; quoniam tunc emitur tempus, atque adeo contractus eſt vſurarius: ſecus autem ſi cambij pretium non augeatur ex cauſa prędicta, vt habetur ex Boninſ. loco citato, & ex alijs, quos refert, & ſequitur Scac. d. limit. 3.

An cambium celebratũ in eodem loco à primis ad ſecundas nundinas, ſit licitum. Q. IX.

SVMMARIVM.

1 *Cambium celebratum in eodem loco à primis ad ſecundas nundinas, eſt illicitum.*

2 *Cambium à Neapoli Barium, Licium, vel ad Prouinciam Calabria, & à Ciuitate Meſſana ad Ciuitatem Panormi, cur quidam putent eſſe vſurarium.*

1 RESpondetur negatiuè: quia tunc cambium non fieret de loco ad locum. Vndè ſi quis daret Placentiæ centum aureos ad cambium in nundinis apparitionis, in ſequentibus nundinis Paſchatis ſibi reſtituendas in eadem Ciuitate vna cum lucro, ſeù pretio iuxta fori æſtimationem, proculdubio cambium ſiccum committeret: ſiquidem in huiuſmodi cambio non haberetur ratio loci; ſed tantùm temporis, atque ideò campſor non ratione loci; ſed ratione temporis dumtaxat lucrum ex cambio perciperet: quod eſt vſurarium, vt habetur ex Romoald. Col. de camb. cap. 27. Iuſtin. de contin. camb. q. 6. num. 12. vbi probat, huiuſmodi cambium expreſsè damnari vi noſtræ Extrauag. §. 1. in illis verbis, *Pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus.* Hoc idem tenet Molſ. p. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 7. num. 99. & 100. cum plur. ſeq.

Ex hoc infert idem Molſ. ibi, vſurarium
2 eſſe cambium à Neapoli Barium, Licium, vel ad Prouinciam Calabriæ: & à Ciuitate Meſſanæ ad Ciuitatem Panormi, in quibus nundinæ non celebrantur; ſed ſolùm litteræ recipiuntur; verum pretium ibi non ſoluitur. Etenim ſiſtendo in terminis contractuum cambiorum, huiuſmodi contractus non poſſunt dici tales, nec vt tales iuſtificari; ſed verè ſunt contractus mutui, ex quo lucrum aliquod intendi non poteſt, niſi ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 6. Hac eadem ratione teſtatur idem Molſ. d. c. 7. num. 101. Sacrum Conſil. Neapol. reduxiſſe lucrum cambij in Ciuitate Neapol. modo ſupra explicato, ad Barium ad rationem 12. pro quolibet centenario: quia conuocatis mercatoribus expertis, ac timoratis, tantum ęſtimarunt campſorum intereſſe.

Ibi, *Pro primis terminis, &c.* De cambijs ad certos terminos, an ſint licita, Q. X.

SVMMARIVM.

1 *Cãbium ad certos terminos quid ſit, declaratur.*

2 Cam-

Digitized by Google

2 *Cambia ad certos terminos ſunt licita.*
3 *Cambia ad certos terminos, vt licitè exerceri poſſint multas conditiones exigunt.*

1 AD tituli explicationem ponamus caſum, quòd Titius campſor det centum cambio Genuæ Sempronio, eo pacto, vt Romæ vbi nõ celebrantur nundinæ, totidẽ aureos cum tanto lucro ibi ſoluat ad tres menſes, cum quanto lucro totidem aurei ſoluentur ad primas nundinas Placentiæ, vbi nundinæ celebrantur. Quæritur, an huiuſmodi cambium ſit licitum?

Prima fronte videtur dicendum, quòd hoc cambium ſit reale, ac licitum. Probatur ex noſtra Extrauag. in hoc §. in illis verbis, *Neque realia cambia aliter quàm pro primis nundinis, vbi illa celebrantur: vbi autem non celebrantur, pro primis terminis iuxta receceptum locorum vſum exercere*. Vbi notandum eſt, quòd Roman. Pontifex permittit exercere cambia ad primos terminos ſoluẽda in loco, vbi nundinæ non celebrantur ad inſtar cambiorum, quorum ſolutio fit in nundinis: ſed hoc cambium eſt huiuſmodi; ergo, &c.

Oppoſitam tamẽ ſententiam tenet Azor. p. 3. Inſt. moral. cap. 9. de camb. q. 3. dicens, quòd huiuſmodi cambium licet ſit valdè frequens inter Nummularios; nihilominus vel vſuram continet manifeſtum, vel ſaltem eam maximè redolet.

Nos autem dicimus, cambia ad certos 2 terminos regulariter eſſe licita. Etenim id euidenter colligitur ex noſtra Extrauag. loco citato, vbi Roman. Pontifex permitti dari ad cambium ad primos terminos ad inſtar nundinarũ: & in praxi ſeruatur etiam à viris timoratæ conſcientiæ. Dantur enim paſſim pecuniæ ad cambium in vno loco, vt cambitæ reddantur in alio, vbi nundinæ non celebrantur, & ſi fingant campſores ibi nundinas eſſe, præfigentes ad pecuniarum ſolutiones ea tempora, in quibus nundinæ fieri conſueuerunt, vt ſupra adnotauimus, §. q. 16. verſ. Solent etiam dari pecuniæ.

Eſt tamen verum, quòd ad hoc vt cam-3 bia ad certos terminos licitè exerceri poſſint, multę conditiones in eis concurrere debent. Prima cõditio eſt, vt huiuſmodi cambia fiant ad primos terminos ad inſtar nundinarum, ideſt, quod ſicut fit cambium per nundinas, ad primas nundinas, iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, q. 8. ita etiam quãdo fit de loco ad locum, ad primos terminos: & quemadmodum in nundinis non excedit tempus trimeſtrium, eodem modo non excedat hoc tempus vbi celebratur de loco ad locum. Secunda conditio eſt, vt ratio habeatur longinquitatis, ac vicinitatis locorum, vt conſtat ex eadem noſtra Extrauag. in hoc eodem §. in illis verbis, *Curandum autem erit in terminis, vt ratio habeatur longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne dum longiores præfigantur, quàm loca deſtinata ſolutionis deſiderant, fœnerandi detur occaſio*. Vndè inquit Azor. loco citato, quòd ſi locus, vbi pecunia eſt ſoluenda non tàm longè abſit, quàm locus, vbi primæ nundinæ fiunt, non poteſt tantum lucri exigi, quantum ex cambio, cuius pecuniæ ſoluerentur in loco nundinarum: ſiquidem pecunia tantum minus valet, quantum minus diſtat, cùm plus valeat pecunia præſens, quam abſens: quo circa nõ poteſt fieri cambium de loco ad locum eodem lucro, quod ſolueretur in nundinis, niſi ęqua ſit diſtantia: quod quidem licet ſit verum; non tamen videtur colligi ex noſtro §. vt ſupra oſtendimus, §. 1. q. 1. ampl. 3. verſ. Eſt tamen verum. Tertia conditio eſt, vt in cambio de loco ad locum vt ſupra habeatur ratio valoris monetarum: nam ſi certò ſciatur, aut probabiliter credatur, æſtimationem pecuniæ in eo loco futurã eſſe maiorem, tunc cambium non eſſet iuſtum: ſiquidem campſor præter lucrum, quod ratione ſui muneris, & officij exigit, recipiet etiam maius pecuniæ incrementum, vt habetur ex Azor. d. q. 3.

Verum tamen eſt, quòd ſi campſor probabiliter crederet, pretium pecuniæ in loco nundinarum futurum eſſe maius, minuſuè, aut æquale, tunc cambium eſſet iuſtum. Imò quando re vera daturus erat ſuas pecunias, vt ſibi in loco illo nundinarum ſoluerentur, & coactus, vel rogatus, aut requiſitus ab eo dedit ei pecunias, vt eas ſolueret in loco, vbi nundinæ non celebrantur: tunc enim ratione lucri ceſſantis, & nõ cambij lucrum exigere poteſt: habet enim campſor ſuas pecunias negotiationi, & cambijs expoſi-

Bb tas,

tas, ex quibus tantundem erat lucraturus, vt rectè declarat Azor. loco citato, qui licet videatur aduerſari noſtræ ſententiæ; nihilominus cum ea conuenit, concurrentibus ſupradictis conditionibus, vt ex eius verbis colligitur, quibus adde ea, quæ ſupra d.q.1.limit.vnica,& q.2.13.& 14. adnotauimus, vbi inter alias conditiones, in cambio de loco ad locum, oſtendimus habendam eſſe rationem valoris monetarum, ita vt ſeruetur æqualitas valoris, & æſtimationis inter pecuniam, quæ datur, & pecuniam, quæ recipitur.

Vtrum ad diſtantiores tempore terminos cambia ineundo, maius lucrum expeti poſſit. Q. X I.

S V M M A R I V M.

1 *Cambia ineuntes ad diſtantiores tempore terminos, ex ſolius temporis dilatione non poſſunt maius lucrum expetere, ſecus ſi lucrum intendant ratione intereſſe lucri ceſſantis, aut damni emergentis.*

1 DEterminatio huius difficultatis patet ex ijs, quæ ſupra adnotauimus S. 1. q.20.& 56. Vndè breuiter ad quæſtionem reſpondentes dicimus, quòd campſor ſi ex ſolius temporis dilatione prædictum lucrum intendat, vſuram proculdubio committit: nam lucrum illud non dicitur intendere ex cambio reali, ſed ex cambio ſicco, atque ideò ex mutuo palliato, vt in d.q.56. declarauimus. Si verò campſor lucrum illud maius intendat ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, vel ratione copiæ campſariorum, & pecuniarum penuria, iuxta ea, quę diximus d.q.20.& 56. tunc maius illud lucrum iuſtè poteſt intendere, vt in dictis locis latè explicauimus.

COM-

Digitized by Google

COMMENTVM
LEONARDI DVARDI
IN §. TERTIVM EXTRAVAG. PII PAPAE QVINTI. DE CAMBIIS.

§. 3. *Q*Vicunque contra hanc noſtram conſtitutionem commiſerit, pœnis à ſacris Canonibus contra vſurarios inflictis, ſe nouerit ſubiacere. Eos verò, qui conſpirationes fecerint, vel congeſtam vndique pecuniam ita ad ſe redegerint, vel quaſi monopolium pecuniæ facere videantur, pœnis, quæ à iure contra exercentes monopolia conſtituta ſunt, retineri ſancimus. Volumus autem, quòd præſentes litteræ in Camera Apoſtolica, & ad valuas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & Cancellariæ etiam Apoſtolicæ publicentur, & in ipſa Camera deſcribantur. Et quia difficilè foret eas ad ſingula quæque loca deferri, quòd eorum tranſumptis etiam impreſſis, manu alicuius eiuſdem Cameræ, vel alterius Notarij ſubſcriptis, & ſigillo dictæ Cameræ, vel Prælati Eccleſiaſtici munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo, &c. Datum Rom apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ 1575. Calen. Febr. Pontificatus noſtri anno ſexto.*

TEx. diuiditur in tres partes. In prima parte contrauenientibus noſtræ Extrauaganti vſurariorum pœna conſtituitur. In ſecunda conſpirationes in cambijs, & monopolia committentes, monopolij pœna plectuntur. In tertia denique conſtitutio ipſa Extrauag. publicari mandatur, ſecunda ibi, *Eos verò*, tertia ibi, *Volumus autem.*

Ibi, *Quicunque, &c.* An fœminæ contrauenientes diſpoſitioni noſtræ Extrauag. incidant in pœnas in ea contentas, vel tantum maſculi. Q. I.

SVMMARIVM.

1 *In odioſis maſculinum non concipit fœmininum.*
2 *Dictio,* Quicunque, *eſt vniuerſalis, & ex ſui natura nullum excipit.*
3 *Extrauag. noſtra pœnam imponens celebrantibus cambia ſicca, comprehendit non tantùm maſculos; ſed etiam fœminas.*

4 *Statutum quando loquitur per verbum commune, aut collectiuum, maſculinum ſemper concipit fœmininum.*

5 *Maſculinum concipit fœmininum, quando agitur de materia, quæ congruit tàm maſculo, quàm fœminæ.*

6 *Pœnæ licet ſint reſtringendæ; nihilominus aliquando extenduntur, etiam in odioſis de perſona ad perſonam.*

7 *Maſculinum non concipit fœmininum in exorbitantibus, & correctorijs iuris communis.*

IN hac re videtur prima facie dicendum, 1 fœminas celebrantes cambia ſicca, atque ideò contrauenientes diſpoſitioni noſtræ Extrauag. non incidere in pœnas in ea contentas. Etenim diſpoſitio pœnalis eſt odioſa: & propterea conuenit reſtringi potius quàm ampliari, arg. tex. in c. odia, de regul. iur. in 6. & c. pœnæ, de pœnit. d. 1. ergo noſtra Extrauag. cùm pœnam imponat maſculis eidem contrauenientibus, vt patet ex dictione illa, *Quicunque*, non cenſetur comprehendere fœminas contrauenientes. Cõfirmatur, quia de iure in odioſis maximè maſculinum nõ concipit fœmininum. Hinc eſt, quòd ſi ſtatuto caueatur, vt liceat interficere ingredientem de nocte domum alienam ſine conſenſu commorantis in ea, intelligitur de maſculo ingrediente, non autem de fœmina, vt per Alex. conſ. 24. num. 31. verſ. Non obſtat, lib. 2. Et ſtatutum excludens matrem ſimpliciter à ſucceſſione filiorum, non excludit à ſucceſſione filiarum, Soc. Iun. conſ. 23. num. 42. lib. 1. Idem dicendum eſt de ſtatuto excludente auum maternum, quia non excludit auiam maternam, vt habetur ex eodem Soc. d. conſ. 23. num. 47. qui etiam, num. 50. inquit, quod ſtatutum excludens filiam à ſucceſſione aſcendentium propter maſculos, non excludit eam à ſucceſſione matris: & denique ſtatutum excludens fratrem à ſucceſſione, nõ extenditur ad ſororem, Caſtr. conſ. 119. lib. 1. & Corn. conſ. 188. lib. 2.

His tamen non obſtantibus, oppoſitum 2 puto verius. Probatur; quia noſtra conſtitutio in hoc §. diſponit per dictionem illam, *Quicunque*, quæ eſt vniuerſalis, & ex ſui natura nullum excipit, vt in c. ſolitæ, ibi, nihil excipiens, de maior. & obed. & Panor. in c. ſuper quæſtione, in Gloſ. ver. Quicunque, de offic. deleg. Ergo diſpoſitio noſtræ Extrauag. pœnam ſtatuens celebrantibus cambia 3 ſicca, eidemque contrauenientibus, cõprehendit nõ ſolùm maſculos, ſed etiam fœminas. Confirmatur, quia quando ſta4 tutum loquitur per verbum commune, aut collectiuum, ſemper maſculinum concipit fœmininum, vt per Alex. conſ. 125. num. 16. lib. 7. & hanc opinionem communem eſſe teſtatur Tuſch. ver. maſculinum, concl. 101. num. 11. cum plur. ſeq. Et noſtra Extrauag. in infligendo pœnam contrauenientibus vtitur dicto verbo, *Quicunque*, quod eſt pluſquam commune, cùm ſit vniuerſale, vt ſupra oſtendimus: ergo comprehendit tàm maſculos, quàm fœminas. Præterea, materia, de qua agitur, cõgruit tàm maſculis, quàm fœminis, cùm non ſolùm maſculi, verùm etiam & fœminæ contingere poteſt, vt celebrent cambia ſicca; atque ideò de facto poſſunt contrauenire diſpoſitioni noſtræ Extrauag. Ergo pœna impoſita celebrantibus cambia ſicca, atque ideò contrauenientibus noſtræ Extrauag. non ſolùm cõprehendit maſculos, ſed etiam fœminas: quia vbi materia congruens maſculo, con5 gruit etiam fœminæ, maſculinum concipit fœmininum, vt habetur per Bald. conſ. 47. num. 2. per totum, lib. 5. Cuman. conſ. 118. in prin. Fulgoſ. conſ. 34. in princ. & latè Iaſ. in l. ſi quis id quod, in prin. ff. de iuriſd. omn. iudic. quam quidem ſententiam locum ſibi vendicare etiam in materia odioſa cõſuluit, Caſtr. conſ. 428. num. 4. cum alijs ad eum additis, lib. 1. & Tuſch. d. cõcl. 101. num. 3. & 4. Et in ſpecie, quòd dictio *Quicunque*, de qua in noſtra Extrauag. comprehendat ſimpliciter tàm maſculos, quàm fœminas, latè probat Bald. in l. quicunque, num. 10. cum add. ad ipſum, vbi etiam alij Doctor. C. de ſeru. fugit. Denique dictio, *Si quis*, in pœnalibus comprehendit non ſolùm maſculos, ſed etiam fœminas, vt in cap. ſi quis ſuadente diabolo, & ibi Archidiac. & alij, 17. q. 4. Bald. in l. ſi quis in tantam, C. vndè vi, & in l. Gallus, in prin. ff. de liber. & poſth. ergo multò magis dictio illa, *Quicunque*, cùm ſit dictio vniuerſalis nihil excludens, vt ſupra probauimus. Concluditur igitur, quod

quòd pœna ſtatuta per noſtram Extrauag. celebrantibus cambia ſicca, & eiuſdem diſpoſitioni contrauenientibus, comprehendit non tantùm maſculos, ſed etiam fœminas.

Reſtat modo, vt ad argumenta reſpondeamus.

6 AD primum reſpondetur, quòd licèt pœnæ ſint reſtringendæ; nihilominus extenduntur quandoque de perſona ad perſonam; atque ideò multò magis ad maſculos, & fœminas, quando agitur de delicto, quod de facili committi poteſt tàm à maſculis, quàm à fœminis: at cambia ſicca poſſunt celebrari, & de facto quandoque celebrantur tàm à maſculis, quàm à fœminis; ergò, &c. Hinc ſequitur, quòd cùm fœmina poſſit percutere clericum, ſicut & maſculus, tàm fœmina, quàm maſculus percutientes clericum incidunt in excommunicationem contentam in cap. ſi quis ſuadente, 17. q. 4. Et quemadmodum fœmina poteſt interficere hominem ſicut maſculus, ita etiam ſi ſtatuto caueatur, vt interficiens hominem tali pœna puniatur, tale ſtatutum comprehendit non ſolùm maſculos, ſed etiam fœminas, vt per Bald. conſ. 47. in fin. lib. 5. Roman. conſ. 98. num. 3. & ibi Addent. & conſ. 148. Alex. conſ. 125. num. 13. lib. 7 & alios.

7 Ad confirmationem dicimus, quòd Doctores in illis caſibus loquuntur de ſtatuto correctorio iuris communis, & ideò non extenditur ad fœminas; ſed tantùm comprehendit maſculos, vt habetur ex Soc. d. cōſ. 23. num. 43. & ſeq. lib. 1. & latè Tuſch. ver. Maſculinum, concl. 101. num. 57. qui dicit, hanc ſententiam eſſe communem. Hinc ſequitur, quòd ſi ſtatuto caueatur, vt domeſtici teſtes admittantur, cùm huiuſmodi ſtatutum ſit exorbitans, & correctorium iuris communis, non habet locum in fœminis, vt per Alex. conſ. 4. ſub num. 4. verſ. Nec ſtatutum, lib. 2. & Tuſch. loco citato, num. 38. qui per totam d. concl. 101. optimè declarat, an & quando maſculinum concipiat fœmininum.

Ibi, *Pœnis à ſacris Canonibus, &c.*

De pęnis contra vſurarios de iure Canonico, & alijs iuribus conſtitutis. Q. II.

SVMMARIVM.

1 *Vſurarij diuiduntur in manifeſtos, & non manifeſtos.*

2 *Publicum, notorium, & manifeſtum quomodò inter ſe differant, explicatur.*

3 *Vſurarij manifeſti, ſeù notorij diuiduntur in notorios notorietate iuris, & in notorios notorietate facti.*

4 *Confeſſio extraiudicialis an & quando efficiat aliquem manifeſtum vſurarium.*

5 *Vſurarij non manifeſti, qui dicantur, oſtenditur.*

6 *Vſurarij de iure Canonico criminali pœna non plectūtur, ſi manifeſti maximè nō ſint.*

7 *Vſurarij non manifeſti non modo de iure Canonico, ſed nec quidem de iure* Ciuili *criminali pœna plectuntur.*

8 *Vſurarij non manifeſti non contrahunt pœnam infamiæ.*

9 *Vſurarij non manifeſtis non eſt denegandum Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, ſi publicè petant.*

10 *Vſurarij non manifeſti municipali iure criminaliter puniuntur.*

11 *Vſurarij non manifeſti, ſi tales eſſe teſtibus conuincuntur, poſſunt pœna extraordinaria puniri etiam, non extante municipali lege.*

12 *Vſuraria prauitas eſt de iure punibilis.*

13 *Vſurarij non manifeſti licet non incurrant pœnam infamiæ, ſi tamen in iudicio vt tales damnentur, contrahunt infamiam iuris.*

14 *Vſurarij manifeſti de iure canonico varijs pœnis plectuntur.*

15 *Vſurarij manifeſti, etiam ſi clerici ſint notantur infamia, & ideò incapaces ſunt dignitatum, ſuſpenduntur clerici ab officio, & beneficio, &c.*

16 *Vſurarij manifeſti non admittuntur ad communionem altaris, nec ad aliud Sacramentum, niſi facta ſatisfactione.*

17 *Vſurarij manifeſti non admittuntur ad oblationes in Eccleſia.*

18 *Vſurarij manifeſti priuantur Eccleſiaſtica ſepultura.*

19 *Vſurarij manifeſti teſtamenta nulliter condunt, & eorum teſtamentis nullus poteſt intereſſe.*

20 *Vſurarij manifeſti an debeant eſſe notorij notorietate facti, vel iuris, vt in pœnas contra ipſos ſtatutas incidant.*

21 *Vſurarij manifeſti teſtamentum, præſtita cautione de reſtituendis vſuris, vel ſi reſtituat, non irritatur, & 19.*

22 *Vſurarij manifeſti ad euitandas pœnas eis ſtatutas in c. quamquam, de vſur. in 6. ſatis eſt ſi vſuras reſtituant.*

23 *Vſurarij manifeſti tàm teſtamentum, quàm codicilli, & alia quæcunque vltima eius voluntas irritantur, ſi vſuras extortas non reſtituant, vel caueant, vt ſupra.*

24 *Manifeſti vſurarij teſtamentum, & alia diſpoſitiones, cauſa mortis, non irritantur, ſi ante mortem non erat vſurarius manifeſtus.*

25 *Manifeſti vſurarij teſtamentum aliàs nullum, aſſumit vires per cautionem præſtitam de reſtituendis vſuris.*

26 *Vſurarij manifeſti Infidelis teſtamentum an teneat, declaratur.*

27 *Manifeſtos vſurarios ſepellientes, qua pœna plectantur: & qui propriè dicatur ſepellire.*

28 *Epiſcopus poteſt diſpenſare cum Clerico manifeſto vſurario poſt pœnitentiam, & ſatiſfactionem, vt maneat in beneficijs obtentis, & fiat habilis ad alia beneficia obtinenda; licèt hoc vltimum, difficultatem habeat.*

PRo hac re non nulla cumulauimus ſupra, §. 1. q. 47. modò autem, vt com-
1 plerè rem ipſam explicemus, eſt adnotandum, quod vſurarij quidam ſunt manifeſti; quidam verò non manifeſti. Manifeſti vſurarij dicuntur, qui adeò notorij ſunt, vt nulla poſſint tergiuerſatione celari, vt habetur ex Molin. de contr. diſp. 333. Ioan. de Salas in ſuo tract. de vſur. dub. 46. Et quamuis vſurarij manifeſti, publici, notorij, & famoſi videantur inter ſe conuenire; in re tamen aliquo modo differunt: ſiquidem delictum publicum differt à notorio, manifeſto, & famoſo. Nam delictum publicum dicitur,
2 quod eſt notorium, manifeſtum, vel famoſum maiori parti viciniæ, Collegij, vel Monaſterij, dummodo decem perſonæ ſaltem inueniantur in ea vicinia Collegio, vel Monaſterio, vt habetur ex Sayr. lib. 2. Theſ. tom. 1. cap. 12. num. 19. Sanch. lib. 2. Decal. cap. 11. num. 19. cum alijs, quos allegant. Notorium verò delictum appellatur, quod nititur ſcientia maioris partis prędictarum communitatum. Manifeſtum autem, quod nititur fama eiuſdem maioris partis, orta à ſcientibus. Et denique famoſum delictum eſt illud, quod nititur fama maioris partis, orta ex vno ſcienti, vel ex indicijs, aut præſumptionibus illis æquipollentibus, vt per Nauar. in Man. cap. 27 ſub num. 255. & nos diximus in noſtris Commentar. in Bull. cœn. lib. 3. §. 2. q. 11. ſub num. 5. vbi etiam adnotauimus ex Sayr. quòd publicum delictum dicitur, quod notum eſt decem teſtibus: quibus adde, quæ cumulauimus in eiſdem Commentar. lib. 2. cap. 1. quæſt. 8. ſub num. 13. vbi licèt notorium delictum dixerimus illud eſſe, quod in maiori viciniæ, Oppidi, vel Collegii parte per teſtes oculaors notum eſt; nihilominus ex Suar. tom. 3. diſp. 67. ſec. 5. concluſimus, quòd nulla certior regula in hac re aſſignari poteſt, quàm prudentis arbitrij ſententia. Vndè manifeſtus vſurarius dicitur etiam publicus; non quilibet, cùm publicum includat famoſum, ſed is, qui eſt adeo notorius, vt nulla tergiuerſatione celari poſsit.

Sunt autem notorij, ſeù manifeſti vſura-
3 rij dupliciter. Nam quidam tales ſunt notorietate iuris, vt qui per iudicis ſententiam de vſura damnati fuerunt, vt in c. fin. de cohab. cler. & mulier. vel qui recto iuris ordine vſurę crimen coram Iudice ſunt confeſſi, vt habetur per Couar. lib. 3. var. reſol. c. 3. num 4. Syl. ver. vſura 9. q. 1. & alios, quos refert, & ſequitur Ioan. de Sal. de vſur. dub. 46. ſub num. 1. Quidam verò vſurarij appellantur manifeſti, ſeù notorij notorietate facti, quales ſunt illi, qui coram populo publicè vſuras exercent, ſiuè ſub vſuris mutuo dent formaliter, ſiuè virtualiter cambia ſicca celebrantes, vel res ſupra rigoroſum pretium vendentes, dilata ſolutione, aut ementes anticipato minus infimo pretio, vt habetur ex Nauar. in Man. c. 27. num. 280. & ante ipſum Panor. in cap. ad noſtram, de empt. & vendit. Sylu. ver. vſura, 9. q. 2. cum alijs, quos allegat Ioan. de Salas loco citato, ſub num. 1. Hi enim ipſa patrati ſceleris euidentia, nullam excuſationem habent, vt

in

in c.euidentia,de accuſat. Item notorij notorietate facti dicuntur, qui per indicia indubitata tales eſſe oſtenduntur, vt in c.cum dioeceſi,de vſur.& Ioan.de Salas d.dub.46. num.2.contra Syl.& alios. Præterea manifeſti,ſeù notorij notorietate facti appellantur illi vſurarij,qui coram Sacerdote, & teſtibus extra iudicialiter confeſsi ſunt,ſe vſurarios eſſe,ac vſuras reſtitui præceperunt,libros rationum tradentes. Etenim quamuis
4 confeſsio extraiudicialis non efficiat aliquem manifeſtum vſurarium,arg.tex. in c. fin.de cohab.cler. & mulier. nihilominus ſi facta fuerit coram Sacerdote,& teſtibus publicè, ita vt in plurium notitiam deuenerit, manifeſtus vſurarius erit, vt habetur per Gloſ.in c.quamquam,de vſur.in 6.ver.Manifeſtum:Panor,in c.quia in omnibus,col.5. de vſur.Felin.in c.auditis, col. pen. de præſcript.Bald.in l.1.col.4. C.de Sacroſ.Eccl. Soc.conſ.127.col.2.lib.3. qui teſtatur,hãc ſententiam eſſe communem, & alios apud Ioan. de Salas, d. dub.46. ſub num.2. circa medium: qui licèt ibi cõtrariam opinionem putet eſſe veriorẽ; nihilominus ſub num. 4. verſ. Tertius modus, ait, quòd rationes pro noſtra ſententia probant tàm ſi confeſsio fiat coram Sacerdote, quàm coram Notario; modò ita extraiudicialiter facta fuerit coram teſtibus palam, & publicè, vt in plurimorum notitiam deuenerit: ſiquidem Doctores pro noſtra ſententia fundantur in eo, quòd vſurarius,eo caſu, ore proprio rem manifeſtam fecerit. Nec eo euentu exigitur, vt confeſsio extraiudicialis fiat in articulo mortis, vt contra non nullos,inquit, idem Ioan.de Salas ibi,num.3.

Vſurarii verò non manifeſti ſunt reliqui,
5 qui nec publici ſunt, nec notorij notorietate iuris,nec facti. Ex hoc infertur,quòd licèt quis per ſufficientes teſtes probari poſſit vſurarius; talis tamen non dicitur manifeſtus:nam dum crimen eius in eo ſtatu exiſtit,non dum eſt notorium;ſed tantùm probabile, vt diximus in Commentar. Bull. cœn.lib.2.cap.1.q.8.ſub num.13. Imò nec manifeſtus vſurarius dicitur, qui conuictus in iudicio eſt, niſi ſuperueniat ſententia iudicis,vt habetur ex Couar.loco citato,Villaguta,q.25.de vſur.nôt.1.Berard. Diaz in pract.crim.cap.89. Panor. in d.cap.quia in omnibus,vbi etiam Ioan. Andr. de vſur. & idem Panor.& Hoſt. in c.dioeceſi, eod. tit. & Ioan.Andr.in c.1.de vſur.in 6.Iaſ.conſil. 78.num.3.lib.3. Menoch.caſu 238. in fine, quamuis contrarium poſt alios videatur tenere Ioan.de Salas d.dub.46.ſub num.1.& ſub num.4. verſ. Quartò manifeſtus: & ex Sà maximè in foro interno: ait enim,quòd in foro interno ſi vulgatum non dum ſit multis, aliquem omninò conuictum eſſe iudicio, manifeſtus vſurarius dicetur, etiam condemnatione non dum ſubſecuta. Sic etiam quamuis de vſuraria prauitate ſit publica contra aliquem infamia; is tamen non propterea dici poteſt vſurarius manifeſtus: quoniam huiuſmodi delictum eſt famoſum; non autem notorium, ac manifeſtum, vt in c.tua nos,& c.vlt.de cohab.cler. & mulier. & nos adnotauimus in ſupra relatis Commentar. loco citato. Imò nec manifeſtus vſurarius cenſetur ille,contra quem eſt opinio de vſura apud multos, & probos viros, niſi ſimul notorius ſit aliquo ex ſupradictis modis: quia eſtò,quòd infamia in iudicio probetur,& ſimul cum ea ſit vnus teſtis,aut multi, qui omni exceptione maiores non ſint, & qui cum infamia plenam probationem non faciant, atque ideò à Iudice damnetur pœna aliqua extraordinaria; adhuc tamen non dicetur manifeſtus vſurarius, vt habetur ex Couar.loco citato,& Ioan.de Salas d.dub.46.ſub num.1. verſ Eſto autẽ: vbi etiam addit,idem dicendum eſſe, ſi quis de vſura fuerit conuictus in iudicio per plures teſtes ſingulares,& extraordinariè condemnatus; niſi tot teſtes ſint, & tanti ponderis, vt concurrente præſertim infamia, quamuis ſint ſingulares, ſufficientes ſint ad faciendam plenam probationem, adeò vt ex eorum depoſitionibus pœna ordinaria fuerit condemnatus,iuxta ea, quę ſupra diximus. Denique vſurarius manifeſtus non poteſt appellari ille, qui licèt contractum vſurarium publicè celebrauerit; nihilominus non conſtat publicè talem contractum eſſe vſurarium, vt patet ex iis, quæ nos adnotauimus in ſupra relatis Commentar. in in Bull. cœnæ, lib.3. §.2. q.11. num.6. vbi etiam num.7.cum plur.ſeq.oſtendimus, delictum aliquod dici occultum pluribus alijs modis. His breuiter ſic adnotatis, ſit

Prima

Prima Concluſio.

6 VSurarij non manifeſti, de iure Canonico criminali pęna non plectuntur. Hæc concluſio eſt Ioan. Croti in cap. cum tu, num. 25. de vſur. Dec. cóſ. 170. ſub num 1. Tuſc. ver. Vſurarius, concl. 354. ſub num. 9. & ante ipſos Bald. in l. improbum, C. ex quib. cauſ. infam. irrogat. Rationem autem hanc eſſe volunt: quia in iure Canonico nō extat Canon, nec conſtitutio aliqua, quibus vſurarijs non manifeſtis aliqua pęna ſtatuatur; ergo de iure Can. nulla pœna criminali plecti poſſunt, arg. tex. in c. illa, ne ſed. vac. & cap. is qui, de ſent. excom. in 6. Vndè de iure Canonico vſurarius huiuſmodi ad nihil aliud tenetur, quàm ad vſurarum perceptarum reſtitutionem, vt in cap. 2. & cap. tuas, de vſur. & infra latius dicemus q. ſeq. concl. 1. ſiquidem ius Canonicum per ſe primò reſpicit bonum animæ: id autem aſſequitur per vſurarum reſtitutionem. Confirmatur hæc concluſio ex tex. in cap. cum tu, §. illi, eod. tit. de vſur. vbi impotentes reſtituere vſuras excuſantur de iure non ſolùm ab earum reſtitutione; ſed etiam à quacūque alia pœna: ergo multò magis à criminali pœna excuſantur vſuras perceptas reſtituentes, auth. multò magis, C. de ſacroſ. Eccleſ.

Ampliatur hæc cōcluſio, vt nec quidem
7 de iure ciuili vſurarii pœna aliqua plectantur, etenim nulla lege id cauetur, vt habetur ex Corn. conſ. 159. num. 6. lib. 3. Rolan. à Valle conſ. 75. per totum, & ex aliis. Eſt tamen verum, quòd eſt ſpeciale in crimine vſurarum, vt Iudex eccleſiaſticus procedere poſsit per inquiſitionem ad priuatam vtilitatem, nempe ad finem, vt perceptæ ab vſurariis reſtituantur: ſecus autem Iudex ſæcularis: nam is ad punitionem ciuilem criminaliter procedere non poteſt, vt poſt Bald. & alios probat idem Dec. d. conſ. 170. ſub num. 1. & 2.

Secundò ampliatur, vt vſurarii non ma-
8 nifeſti nec pœnam quidem infamiæ incurrant, vt habetur per Conar. lib. 3. var. reſolut. cap. 3. num. 2. Villag. q. 35. de vſur. Saly. in l. improbum fœnus, C. quibus ex cauſ. infam. irrogat. quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas, de vſur. dub. 47. ſub num. 1.

Tertiò ampliatur, vt vſurariis non mani-
9 feſtis non ſit deneganda Euchariſtia, ſi publicè illam petant: nō tamen ſunt abſoluendi in foro conſcientiæ, niſi ſatisfecerint, aut ſatisfacere ſint parati; ſicut furibus occultis, & aliis debitoribus fieri debet, vt per Molin. d. diſp. 334. & ex aliis, ait idem Ioan. de Salas, loco citato, ſub num. 8. verſ. Circa quæ obſerua.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,
10 vt quamuis in corpore iuris tā ciuilis, quàm Canonici nulla pœna plectantur vſurarij non manifeſti, vt ſupra probauimus, de iure tamen municipali vſurarij criminaliter puniuntur. Etenim in Regno noſtro Neapolitano plectuntur pœna confiſcationis bonorum: & eadem pœna puniūtur in Hiſpania ſi tertia vice in huiuſmodi crimen inciđant: mitius tamen puniuntur prima, & altera vice, vt teſtatur Molin. d. diſp. 334. Imò vſurarij licet non ſint manifeſti, ſi tamen
11 probentur tales, eſtò quòd nulla cōtra eos extet municipalis lex qua certa, ac determinata pęna puniantur; nihilominus veniūt puniendi pœna extraordinaria arbitrio iudicis; quoniam vſuraria prauitas eſt de iure
12 punibilis, quamuis certa pœna contra vſurarios non manifeſtos in iure non reperiatur ſancita, vt contra non nullos probat Iul. Clar. recep. ſent. lib. 5. §. vſura, verſ. Ex hoc, cum alijs à nobis ſupra cumulatis d. §. 1. q. 46. limi. 2. quibus adde quoque quæ adnotauimus d. q. 47. cōcl. 1. illat. 2. vbi agimus, an, & quando Iudex ſæcularis agere poſſit ad exactionem pœnę contra vſurarios, antequam condemnentur per Iudicem Eccleſiaſticum: & illat. 3. verſ. Illud autem etiam oſtendimus qualiter vſurarius puniri poſſit, etiam ſi ex contractu vſurario vſuras non dum exegerit.

Secundò limitatur, vt licèt vſurarij non
13 manifeſti non incurrant pœnam infamię, vt ſupra oſtendimus, nihilominus ſi in iudicio de tali crimine condemnentur, infamiam ſtatim contrahunt, vt habetur per Couar. lib. 3. var. reſolut. cap. 3. num. 2. & Molin. loco citato: quibus etiam adde, quæ ſupra adnotauimus d. q. 47. concl. 1. illat. 1. etenim vſurarius non manifeſtus in iudicio de vſuraria prauitate condemnatus, ſtatim efficitur

tur notorius notorietate iuris iuxta ea, quæ
infra dicemus concl.ſeq.

Secunda Concluſio.

VSurarij manifeſti de iure Canonico
14 varijs pœnis plectuntur. Nam primò
afficiuntur pœna infamiæ, etiam ſi Clerici
ſint, vt in cap. inter dilectos, de exceſ. Præ-
lat. Quæ quidem pœna irrogatur etiam de
iure ciuili, vt in d.l. improbum fœnus, C. ex
quib. cauſ. infam. irrogat. vbi Bald. addit vſu-
rarios manifeſtos, etiam poſt reſtitutionem
vſuratum, & peractam pœnitentiam eſſe in-
fames: quamuis idem Bald. in l. caſus, ad fin.
ff. de ſolut. dicat, quòd ſi vſurarij pęniteant,
& reſtituant vſuras, de æquitate Canonica
famam recuperant; quam ſententiam tenet
etiam Felin. in cap. 1. col. 12. limit. 8. de
probat. Affl. ſingul. 196. & Ioan. de Sal. d.
dub. 47. ſub num. 1, vbi etiam ex Molin. &
Couar. locis citatis, & ex Villag. d. q. 35. de
vſur. & ante ipſos Gloſ. in d. l. improbum
fœnus, ait, pœnam infamiæ de iure Cano-
nico ſtatutam habere locum etiam in exer-
cente vſuras permiſſa de iure ciuili: quia pę-
na illa imponitur exercentibus vſuras pro-
hibitas: at omnes vſuræ ſunt prohibitæ de
iure Canonico, maximè, vt in c. conſuluit,
& cap. ſuper eo, & toto titulo, de vſur. & c. 1.
& 2. cum plur. ſeq. de vſur. vndè hodie om-
nes vſurarij ſunt infames; quoniam omnis
vſura improba eſt, vt in d. §. 1. q. 47. concl.
1. illat. 1. latè explicauimus: atque ideò vſu-
rarij manifeſti ſunt incapaces dignitatum,
cap. infamibus, de regul. iur. in 6. nō poſſunt
ad ordines ſacros promoueri, cap. maritum,
33. d. repelluntur etiam à collatione bene-
ficij, ac teſtimonio, Cardin. conſ. 25. in prin.
Alex. conſ. 93. lib. 6. & Tuſc. verſ. Vſurarius
cōcl. 343. poſſunt puniri criminaliter, Dec.
170. in fin. Tuſch. loco citato, num. 15. poſ-
ſunt torqueri, & pœna extraordinaria pu-
niri, vt per Iul. Clar. recep. ſent. lib. 5. §. vſu-
ra, num. 5. verſ. Ex hoc infertur, & num. 10.
& idem Tuſch. ver. Vſurarium pœnæ, concl.
354. Et quamuis Clar. loco citato, num. 8.
putet vſuræ crimen eſſe mixti fori; Tuſch.
tamen ver. Vſuraria cauſa, concl. 357. illud
eſſe fori tantùm eccleſiaſtici: quod quomo-
do procedat, ſufficienter declarauimus d. q.
47. concl. 1. illat. 2. quibus adde ea quoque,
quæ ibidem cumulauimus, illat. 1. Clerici
15 quoque ſi manifeſti vſurarii ſint ſuſpendun-
tur ab officio, & beneficio, cap. præterea, de
vſur. Non tamen ſunt ipſo iure ſuſpenſi, &
ideò ſi celebrent antequam ſuſpendantur,
non efficiuntur irregulares, vt cōtra Angel.
vſura 2. num. 7. docet Ioan. de Sal. de vſur.
dub. 47. ſub num. 3. Imò huiuſmodi clerici
ab officio iam adepto deponuntur, vt habe-
tur ex Molin. d. diſp. 334. per tex. in cap. 1.
de vſur. in illis verbis, *Eccleſiaſtici beneficij
periculum patiantur*. Quod quidem verum
eſſe putat Diaz in ſua praxi crim. & alii, re-
lati à Ioan. de Salas loco citato, ſub num. 4.
ſi tales clerici in vſurarum crimine perſe-
uerent; atque ideò ſi deſiſtant, degradatio-
nis pœnam effugient, vt colligitur ex tex. in
d. cap. 1. de vſur. Et quamuis Panor. velit in
c. pręterea, eod. tit. clericos manifeſtos vſu-
rarios poſſe vtraque pœna puniri, ſuſpenſio-
nis ſcilicet, & depoſitionis, cùm vtraque in
iure ſtatura reperiatur; Couar. tamen lib. 3.
var. reſol. c. 3. num. 3. poſt alios, opinatur,
huiuſmodi clericos eſſe primo ſuſpenden-
dos: deinde ſi contumaces ſint, & perſeue-
rent deponendos: quem ordinem ex ęquita-
te ſaltem, inquit, Molin. loco citato, ſeruan-
dum eſſe: nam eſtò, quòd de iure vtraque
pęna imponi poſſit; grauiorem tamen decet
vltimò imponi; cum qua ſententia videtur
pertranſire Ioan. de Sal. d. dub. 47. ſub num.
4. circa fin. quibus adde, quæ nos adnotaui-
mus ſupra d. §. 1. q. 47. concl. 1. illat. 1.

Item vſurarii manifeſti triplici pęna ple-
16 ctuntur in cap. quia in omnibus, de vſur.
Nam primò non admittuntur ad commu-
nionem altaris, ideſt ad Sanctiſsimi Eucha-
reſtiæ Sacramenti perceptionem ſecundū,
Molin. d. diſp. 334. Syl. verſ. Vſura, 9. q. 4.
Couar. d. cap. 3. num. 5. Tol. lib. 5. ſuæ ſum.
cap. 36. Sot. lib. 6. de Iuſt. & iur. q. 1. art. 1.
Villag. q. 35. de vſur. & ante illos Io. Andr.
in d. cap. quia in omnibus. Hanc eandem in-
terpretationem ad illum tex. ſequitur Palat.
4. de contr. cap. 3. & Sà verſ. Vſura, num. 7.
qui docet inſuper tales vſurarios ad nullum
Sacramentum eſſe admittendos ante ſatiſ-
factionem, vel ſaltem ſufficientem cautio-
nem: quod etiam docet Tolet. loco citato,
& Nauar. in Man. cap. 17. num. 279. Ratio
autem

autem hæc eſſe poteſt, quoniam Sacramenta citra lętalem culpam nō reciperent. Vndè ex dictis patet non eſſe adeò receptam interpretationem Panor. ad d.c. quia in omnibus, Angel. verſ. Vſura, 2. num. 5. & aliorū exiſtimantium, vsurarios manifeſtos per illum tex. prohiberi accedere ad ſacrificium altaris; atque ideò intereſſe ſacrificio Miſſę; quamuis Villag. vtranque interpretationem bonam eſſe affirmet. Non tamen eſt recedendum à prima; quoniam eſt verbis tex. magis accommoda, & habet plures Doctores magni ponderis pro ſe, ac eam etiam videtur ſequi Ioan. de Salas loco citato, ſub num. 6. verſ. Sexta pęna eſt.

Alia pęna, quæ plectuntur vsurarii ma-
17 nifeſti in d.cap. quia in omnibus, eſt, vt eorum oblationes in Eccleſia non recipiātur: & ſi clerici ab eis illas recipiant, reſtituere tenentur, & pendente ſatisfactione ad arbitrium Epiſcopi ab executione ſuorum officiorum ipſo facto ſunt ſuſpenſi, vt habetur ex Panor. in d. cap. quia in omnibus, Ioan. Andr. in c. cum voluntate, de ſent. excom. Villag. d. q. 35. concl. 4. & hoc limitat non habere locum, quando huiuſmodi vsurarii dantes eleemoſynas non efficiantur inhabiles ad reſtituendas vſuras: nam tunc poſſunt clerici illas ab eis percipere, ſicut, & decimas.

Vltima pœna, quæ manifeſtis vsurariis
18 ſtatuitur in d.cap. quia in omnibus, eſt Eccleſiaſticæ ſepulturæ priuatio: & clerici ſepelientes eos, ſuſpenſionis pœna plectuntur, donec arbitrio Epiſcopi ſatisfecerint: quæ quidem ſuſpenſio contrahitur ipſo facto, vt habetur ex Panor. Angel. Molin. locis citatis, Tab. ver. Vſura, 1. q. 5. & Ioan. de Sal. d. dub. 47. ſub num. 8. Imò in Clem. 1. de vsur. decernitur, vt qui ſcienter manifeſtos vsurarios ſepellire præſumpſerit, ſit ipſo facto excommunicatus, nec abſoluatur, niſi poſtquam arbitrio Epiſcopi ſatisfecerit. Eadem pœna afficiuntur tales vsurarii in cap. quamquam, de vsur. lib. 6. vt infra dicemus verſ. Quintò eſt adnot. Vndè ex hoc ſequitur vsurarios manifeſtos poſſe inquiri, & condemnari etiam poſt mortem; ſicut poſt mortem hæreticorum, poteſt cōtra eos procedi, & ferri ſententia, cùm Eccleſiaſtica ſimiliter priuentur ſepultura, vt habetur ex Feder. Sen. cōſ. 8. & latè Tuſch. verſ. Vſurarius, concl. 343. ſub num. 1. vbi etiam num. 4. & 5. probat, quòd vſurarius manifeſtus in Eccleſia ſepultus exhumari poteſt: quibus adde, quæ nos adnotauimus ſupra §. 1. q. 47. concl. 1. illat. 3. vbi in verſ. Illud autem: oſtendimus, quòd licèt multi velint pęnas contra vſurarios ſtatutas non incurri, niſi poſt exactas vſuras; nihilominus putamus eorum ſententiam verā eſſe, quoad pęnam ordinariam infligendam: ſecus autem quoad pęnam extraordinariam.

Vltra dictas pęnas contra vſurarios ma-
19 nifeſtos, in d. c. quia in omnibus conſtitutas, adduntur aliæ per tex. in c. quamquam, de vſur. in 6. nempe, vt eorum teſtamentis conficiendis nullus intereſſe poſſit, & condita, nō reſtitutis vſuris, vel de eis reſtituēdis idonea cautione non præſtita, ſint ipſo iure irrita, ac nulla: & inſuper nullus eos ad confeſſionem admittat, aut abſoluat, antequam reſtituant, vel cautionem prædictam præſtent. Imò quamuis huiuſmodi vſurarii in ſuo teſtamento, aut quacunque alia vltima voluntate reſtitui præcipiant vſuras, ſiuè exprimēdo earū quantitatē, ſiuè nō, eis non tradatur Eccleſiaſtica ſepultura, donec de vſuris, prout eorum facultates patiētur, plenariè fuerit ſatisfactum, aut idonea preſtita cautio.

Eſt tamē adnot. primò circa explicatio-
20 nem d. cap. quamquam, quòd Villag. q. 25. de vſur. & Couar. lib. 3. var. reſolut. cap. 3. num. 5. licet velint vſurarios manifeſtos omnes incidere in pęnas d. cap. quia in omnibus, contentas; non tamē omnes quocunque modo manifeſtos contrahere pęnas in d. cap. quamquam, conſtitutas; ſed eos tantùm vſurarios manifeſtos, qui notorii ſint notorietate facti, qui coram populo publicè vſuras exercent, & tot id aſpicientibus, vt nulla poſsit tergiuerſatione celari, de quibus ſupra egimus in not. verſ. Sunt autem. Etenim volunt, non eſſe veriſimile tam graues pęnas ſtatutas fuiſſe aduerſus eum, qui ſemel tantum mutuo ſub vſuris dederit, & eas acceperit, quamuis id publicè in iudicio confeſſus fuerit, vel de tali crimine iudicialiter condemnatus. Sed horum ſententia nō immeritò reiicitur à Molin. d. diſp. 334. num. 5. quem ſequitur Io. de Salas de vſur. dub.

dub.46.ſub num.4. verſ. Addunt Villag.ſiquidem tex.in d.cap. quamquam, generaliter loquitur,nec diſtinguit de vſurariis notoriis notorietate facti, & de notoriis notorietate iuris;ergò generaliter, ac indiſtinctè eſt intelligendus: quoniam lex generaliter loquens, generaliter eſt intelligenda, & quando non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus,leg. 1. §. generaliter, ff. de legat. præſt.Confirmatur ex tex.in d. cap. quamquam, qui loquitur etiam de pœnis d. cap. quia in omnibus, nempe de prohibitione Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Nec eorum fundamentum officit: ſiquidem nos ſupponimus, vſurariũ manifeſtum quocũque modo nunquã dici ad Canonicas pœnas incurrẽdas,niſi ſit aſſuetu vſuras exercere, ſiuè eas palam,ſiuè occultè exercuerit, & manifeſtus efficiatur per iudicis ſententiam, aut per eiuſdem confeſſionem in iudicio, vel etiam extra iudicialem iuxta ea, quæ ſupra diximus in not. verſ. Sunt autem. Etenim Batt.in l. 2.num.3.ff.de ſutt. quem refert, & ſequitur Ioan. de Salas d. dub. 46. num 4. circa fin.ait, quòd dum quæritur, quando quis dicatur delinquens, ſeù peccator manifeſtus,diſtinguendum eſt,quòd aut agitur de peccatore manifeſto reſpectu certi, ac determinati delicti, vt quia tale furtũ commiſit,talem contractum vſurarium celebrauerit: vel agitur de peccatore manifeſto reſpectu alicuius delicti in genere, vt quia ſit fur manifeſtus, aut vſurarius manifeſtus,nõ deueniendo ad indiuidua. Primò caſu requiritur apprehenſio, ſeù acclamatio contra eum in ipſo actu delinquendi, vel in ijs, quæ ſunt proxima delicto, ad hoc vt delinquens dicatur manifeſtus:Secundò verò caſu ſatis non eſt,quòd delinquerit ſemel,aut bis in eodem genere delicti; ſed exigitur, quòd conſtet publicè paratum eſſe ad illud committendum,ſicut meretrix in proſtibulo,& vſurarius in banco,vt in l. in prin.ff.de ritu nupr.

21 Secundò eſt adnot. quòd in d.c. quamquam,licèt non caueatur expreſsè, vt cautio detur cũ pignoribus, aut fideiuſſoribus, ſed tantum eſſe præſtandam idoneam;nihilominus cautio eſt præſtanda cum fideiuſſoribus,vel cum pignoribus; ſiquidem non aliter præſtatur idonea,vt habetur per Gloſ. Anch.& Doctor.ibi,& facit tex.in l.ſi mandato Titij,§.vlt.ff.mand.& l.4.§.adijci,ff.de fideicom.liber.latè Couar. lib.3. var. reſolut.c.3.num.6.& alij, quos refert, & ſequitur Ioan.de Sal.d.dub.47. ſub num.9. verſ. Secundò obſerua: vbi etiam ex Nauar. in Man.cap.17.num.280.Syl.in verſ. Reſtitutio,6.q.1.Molin.d.diſp.334. & ex alijs addit,quòd ſi quis in periculo mortis ſit conſtitutus,& velit idoneam cautionem præſtare,vel reſtituere vſuras extortas, & nõ poſſit,vt quia vel eſt in deſerto,vel in mari, vel transfixus gladio,aut aliter adeò affectus,vt probabiliter timeatur eum mori, antequam prædicta adimpleat, tunc poteſt à quocunque Sacerdote abſolui;modò tempus ad id ſuppetat, iuretque ſe ex ipſis præſtiturum, quæ potuerit. Quòd ſi aliqui ſint præſentes, coram illis proteſtetur, ſe vſuras prædictas debere, & præcipiat, vt de bonis ſuis reſtituantur, ac confeſſarius ab eo facultatem obtineat prædicta omnia manifeſtandi ordinario,vt ſi conualuerit, poſſit ab eo cogi ea omnia adimplere. Nomine autem ordinarij,ait Molin.loco citato, & Ioan. de Sal. d.dub.47.ſub num.9. verſ. Quartò obſerua; intelligi quemcumque iuriſdictionem, Epiſcopalem habẽtem,eiuſque Vicarium, imò Abbatẽ, & alios ſuperiores ſimiles eorumque Vicarios: & ſatis quoque eſſe, inquit idem Sal. ibi,verſ.Quintò obſerua ex Gloſ. in d.cap.quamquam Molin.& alijs,ſi Notarius publicus eo caſu de mandato Ordinarij ſtipuletur nomine eorum, quibus facienda eſt reſtitutio vſurarum: quoniam illis tunc ius acquiritur in foro exteriori: ſecus autem ſi id de mandato Ordinarij non efficiat.

Tertiò eſt adnot. ſatis eſſe, quòd vſura-
22 rius manifeſtus vſuras extortas reſtituat ad euitandas pœnas in d.cap.quamquam contentas: nec exigitur vt intereſſe reſtituat, quamuis ad illud in foro cõſcientiæ teneatur: ſiquidem tex.ille loquitur tantùm de reſtitutione vſurarum, & cùm ſit pœnalis, eſt ſtrictè intelligendus,vt in cap.in pœnis, &c. odia, de regul. iur. in 6. Ita intelligunt dictum tex. Anch. ibi, & Ioan. de Salas d. dub.47. ſub num.9. verſ. Tertiò obſerua.

Quintò eſt adnot.quòd licèt in d.c.quã-
23 quam,irrita ipſo iure decernantur teſtamẽta vſurariorum manifeſtorum,non reſtitutis vſuris,

vſuris, vel de eis reſtituendis, idonea cautione non præſtita; nihilominus tex. ille eodem modo intelligendus eſt de codicillo, & alia quacunque vltima voluntate: nam codicilli largè dicuntur teſtamenta; cùm adhuc ſint mentis teſtationes, cap. placuit, §. ſed aliud, 13.q.2. l.conficiuntur, & l. ab inteſtato, ff. de iur. Codicil. ac in Inſt. de teſtam. in prin. & re vera, niſi d.c. quamquam, loquens de teſtamentis, nõ eſſet intelligendum etiam de Codicillo, & alia quacunque vltima voluntate, mens illius facilè poſſet elidi, & fruſtratoria de facili redderetur, vt habetur per Gloſ. vltimam communiter receptam in d.c. quamquam, vbi Archid. præcipuè, Io. Andr. Franc. & Villag. q.35. cõcl. 9. de vſur. Syl. vſura, 9. q.7. Angel. vſura. 2. num. 11. Tabien. verſ. Vſura, q.5. & Armil. eod. ver. num. 53.

Eſt tamen verum, quòd teſtamẽtum va-
24 lidum erit, ſicut etiam Codicillus, ſi ſint talis vſurarij manifeſti; qui ante mortem nõ erat notorius; ſed tantùm poſt mortem efficeretur manifeſtus per iudicis ſentẽtiam, legitimis probationibus præcedentibus, ac ſeruatis ſeruandis: ſiquidem teſtamentum cùm morte teſtatoris firmetur, ac teſtator ante mortem, vel mortis tempore nullum habuerit impedimentum, non poteſt reddi ratio, cur eius diſpoſitio nõ valeat. Ita Molin. d. diſp. 334. & Ioan. de Salas d. dub. 47. num. 9. verſ. Sextò obſerua: vbi ſecus verò probat eſſe dicendum de teſtatore, qui ante mortem eſſet damnatus, & non præuia ſatiſfactione, vel idonea cautione præſtita, decederet; quoniam tunc eius diſpoſitio eſſet ipſo iure nulla, etiam quoad legata ad pias cauſas ſi impœnitens deceſſerit, vel ſaltem ſigna contritionis non oſtenderit: ſecus autem ſi ſigna pœnitentiæ dederit; quia eo caſu quidam volunt, talem diſpoſitionem valere quoad legata ad pias cauſas, vt per Syl. & Couar. locis citatis.

Et quamuis teſtamentum manifeſti vſu-
25 rarij, qui ob vſurarum exercitio iam deſtitit, ſi ante mortem non ſatisfecerit, aut idoneam cautionẽ præſtiterit, vt ſupra, ſit nullius momenti, iuxta ea, quæ ſupra diximus ex Molin. cum alijs ab eo allegatis; nihilominus ſi talis vſurarius manifeſtus de facto teſtamentum condiderit, non prçuia ſatiſfactione, nec cautione prædicta, ſi deinde ante mortem idoneam cautionem dederit, teſtamentum aliàs nullum aſſumit vires, & conualeſcit, vt per Gloſ. & Anch. in d. cap. quamquã. Gloſ. in Clem. 1. ver. Manifeſtus, de ſepultur. Villag. d. quęſt. 35. concl. 10. & alios, quos refert, & ſequitur Ioan. de Salas, d. dub. 47. ſub num. 10. verſ. Teſtamentum eius; qui hanc eſſe dicunt rationem: ſiquidem teſtamentum morte teſtatoris confirmatur: at huiuſmodi teſtamentum ante teſtatoris mortem omnia habuit ad eius validitatem neceſſaria. Quod quidem locum ſibi vendicare, ait idem Ioan. de Salas ſub 6. num. 10. verſ. An autem; etiam ſi huiuſmodi manifeſtus vſurarius poſt teſtamẽtum conditũ cauit quidem idoneè, ſed poſt cautionem ſecretè vſuras exercuit: quia licèt non habuerit animum reſtituendi; tamen verum, & ſufficientem satisdationem prçſtitit, ita vt ad reſtitutionẽ compelli poſſit: cuius opinio nobis videtur ſatis probabilis; eò magis quia Panor. auctoritate roboratur in d. cap. quia in omnibus, ſub num. 10. de vſur. quamuis Molin. Couar. & alij relati ab ipſo Ioan. de Salas contrarium ſentiant.

Illud autem circa rem hanc nolui ſilẽtio
26 præterire, quod Molin. & Couar. dicunt de teſtamento manifeſti vſurarij Infidelis, qui Principum Chriſtianorũ iuriſdictioni ſubduntur: dum horum quoque teſtamentum inualidum eſſe cenſeant, niſi ſeruentur ea, quę prçcipiuntur in d. cap. quamquam. Sed re vera probabilior nobis videtur ſententia Ioan. de Salas ibi num. 10. dicentis talium Infidelium teſtamenta non comprehendi ſub diſpoſ. d. c. quamquam, ex Prçſumpta voluntate Rom. Pontif. qui Chriſtianorum ſaluti ex pœnarum ſpeciebus cenſetur voluiſſe conſulere, atque adeò curam habuiſſe: & non de ijs, qui foris ſunt, & quorũ vſuras tolerat.

Quintò eſt adnot. quòd licèt in d. cap.
27 quamquam nulla feratur excommunicatio contra ſepelientes manifeſtum vſurarium, qui vſuras reſtitui iuſſit, antequam executioni demandentur ea, quæ in d. cap. ſeruari mandantur; nihilominus dicti ſepelientes ſũt ipſo facto excommunicati per Clem. 1. de vſur. quæ poſt illud cap. fuit edita. Dicitur autem ſepelientes ex Villag. d. q. 35. concl.

concl.9.& 17. & Ioan. de Salas d. dub.47. ſub num.9.verſ.Sexto obſerua:non tantùm tumulantes,ſeù in foueam, & in ſepulturam corpus inferentes; verum etiam clerici deferentes cereos,comitantes,aſportantes funus, aperientes, fodientes, ſeù fabricantes ſepulchrum,& alij eiuſmodi. His etiam adde, quæ ſupra cumulauimus, verſ. Vltima pœna:& §.1.q.47. ſiquidem in pęnam vſurarij repelluntur à teſtimonio: non admittuntur ad iuramentum ſuppletorium:poteſt frater rumpere teſtamentum fratris vſurarii inſtituentis: vſurarij appellare nequeunt ad ſubterfugiendam vſurarum reſtitutionē: accuſatis denegantur aduocati propter criminis grauitatem:prohibentur habitare inter Fideles: & domus in Ciuitate eiſdem locari non permittitur, vt latè declarat Io. Bapt.Lup.in d c.quamquam, de vſur. in 6. Eſt denique ſtatutum in pœnam eiuſmodi vſurariorum, vt ſi ad vſuram pecuniam acceperint, eaſdemque ſoluerint, denegetur eis repetitio,ſicut & eorum hæredibus, donec ipſi vſuras extortas,aut eorum hæredes reſtituant;niſi alicuius Eccleſię,vel alterius nomine ad vſuras pecuniam acceperint, & ſoluerint, quoniam tunc ſtatim eis conceditur repetitio, vt in cap.Michael,&ibi Panor. de vſur. & latè Salas d. dub.47. in fin. qui etiam ſub num. 10.in fin. ex Villag.loco citato, concluſ.8. & Bald. conſ.334.negat, poſſe Principem ſæcularem ſtatuere, teſtamentum manifeſti vſurarij eſſe validum,non præmiſſa vſurarum reſtitutione, aut idonea cautione præſtita,iuxta tex.in d.cap.quamquam: ſiquidem Principes ſæculares non poſſunt derogare legibus Pontificijs, ſalutem animæ præſertim concernentibus.

Tertia Concluſio.

28 EPiſcopus poteſt diſpenſare cum clerico manifeſto vſurario poſt pœnitentiam,& ſatisfactionem, vt maneat in beneficijs iam obtentis: quoniam licet poſſit eum deponere, vt ſupra oſtendimus concl. præcedenti; poteſt tamen eundem non deponere, ſed ſuſpendere ad tempus, vt ibidem diximus, & colligitur ex tex.in c.præterea,de vſur.ergò poſt pœnitentiam,& ſatisfactionem poteſt eum relinquere in proprijs beneficijs iam obtentis. Imò Gloſ. in d.c.præterea,inquit, Epiſcopum diſpenſare poſſe cum clerico vſurario manifeſto poſt pœnitentiam,& ſatisfactionem habitam, vt habilis fiat ad Eccleſiaſtica beneficia obtinenda: quam ſententiam tenet etiam Panor.in c.inter dilectos,de exceſ.Prælat.Villag.d.q.35.concl.14.de vſur. Diaz c.88.in prax. & communem eſſe teſtatur Couar. lib.3.var.reſol. cap.3. num.3. quamuis deinde eam reſtringat cum Gloſ. in d. c. inter dilectos, ad beneficia obtenta, non autem obtinenda. Non tamen puto recedendum eſſe ab opinione Gloſ. in d. c.præterea, & ſequacium:nam, vt ait Molin. d.diſp.334. Gloſ. in d.c.inter dilectos, non negat, poſſe Epiſcopum poſt pęnitentiam,& ſatisfactionem reddere habilem clericum vſurarium ad beneficia obtinenda, quæ de nouo vacent, & ad quæ de nouo poſt talem pœnitentiam ius acquirat;ſed ſolùm aſſerere non poſſe habilem reddi per Epiſcopum ad ea beneficia obtinenda,ad quæ ante pœnitentiam, & ſatisfactionem fuerat promotus, & habebat ius, ſed omninò eſſe ab eis repellendum,conferendaque eſſe alteri:cum qua ſententia videtur pertranſire quoque Ioan. de Salas d.dub.47.ſub num.5.quamuis cōtrarium teneant multi, quos retulimus ſupra d.§.1.q.47.illat.1. Non tamen Epiſcopus,imò nec Legatus diſpenſare poſſunt,vt vſurarij manifeſti ſepeliantur in loco ſacro, non adimpletis ijs,quæ decernuntur in d.c. quamquam de vſur. vt habetur ex Tuſch. ver. vſurarius manifeſtus, concl.343. num. 17.licet Epiſcopus poſſit tollere ab vſurario infamiæ notam, vt ſupra diximus d. q. 47. illat. 1.

Ibi, *Se nouerit ſubiacere*. An cambia ſicca celebrantes cōtra formam noſtræ Extrauag. pœnas contra vſurarios per ſacros Canones ſtatutas incurrāt ipſo facto,vel poſt ſententiam à Iudice latam. Q. III.

SVMMARIVM.

1 *Dictio*, Subiacere, *ſignificat pœnam excommunicationis incurrendam ipſo facto.*
2 *Vſurarij diuiduntur in manifeſtos, & non manifeſtos: & manifeſtos in notorios noto-*

rietate facti, & notorios, ſeù manifeſtos notorietate iuris.

3 *Cambia ſicca occultè, & nō manifeſtè exercentes vi noſtræ Extrauag. vſurariorum pœnis ipſo facto non ſubijciuntur.*

4 *Vſurarij non manifeſti ante iudicis ſententiam non ſunt infames.*

5 *Cambia ſicca publicè, ac notoriè exercentes ipſo facto ſubijciuntur pœnis per ſacros Canones vſurarijs manifeſtis inflictis.*

6 *Pœnas ipſo facto latas non tenetur quis ſubire ante iudicis ſententiam.*

IN hac re pœnas contra vſurarios per ſa-
1 cros Canones inflictas ipſo facto incurrere celebrantes cābia ſicca vi noſtræ Extrauag. videtur eſſe dicendum. Probatur ex illis verbis huius §. *Se nouerit ſubiacere*, quæ ſignificant pęnam excōmunicationis incurrendam ipſo facto, vt in c. 2. de hęret. in 6. & nos adnotauimus in noſtris Comment. in Bull. cœn. Dom. lib. 1. c. 3. q. 1. Hinc vigore prędictorum verborum Gloſ. in c. quāquam ver. ſubiacere, de vſur. lib. 6. inquit, quòd per Ly. ſubiacere, vi dicti c. quamquam, hodie Eccleſiaſtici admittētes ad ſepulturam Eccleſiaſticā vſurarios manifeſtos, pœnas cōtra vſurarios latas in Conc. Lateran. de quibus in c. quia in omnibus, de vſur. ipſo facto incurrſit. Ergo cū per noſtrā Extrauag. ſtatuatur, vt quicūque contra eandē conſtitutionē cōmiſerit, pœnis à ſacris Canonibus contra vſurarios inflictis, ſe nouerit ſubiacere, cambia ſicca celebrantes pœnas ipſas contrahunt ipſo facto, & nulla expectata iudicis ſententia.

Pro determinatione huius difficultatis
2 ſunt recolenda ea, quæ in præcedenti quæſtione adnotauimus, dū diuiſimus vſurarios in manifeſtos, & non manifeſtos: & manifeſtos in notorios notorietate facti, & manifeſtos, ac notorios notorietate iuris. His breuiter adnotatis, ſit

Prima Concluſio.

CAmbia ſicca occultè, ac non manifeſtè
3 exercentes, vi noſtræ Extrauag. vſurariorum pęnis ipſo facto nō ſubijciūtur. Hæc concluſio patet ex his, quæ diximus in præcedenti quæſtione, cōcl. 1. vbi oſtendimus, quod vſurarij nō manifeſti de iure Canonico pœna aliqua determinata nō puniuntur, nec eo iure ad aliud tenentur, quàm ad vſurarum perceptarum reſtitutionē: at per noſtrā Extrauag. cābia ſicca exercentes, illorū vſurariorum pœnis ſubijciuntur, quibus per ſacros Canones cōſtitutæ reperiuntur; non ergo cambia ſicca occultè exercētes vi noſtræ Extrauag. vſurariorum pęnis ipſo facto ſubijciuntur. Nec obſtat tex. in c. præterea, de vſur. vbi agitur de vſurarijs ſimpliciter: & clerici veniunt plectendi pęna ſuſpenſionis ab officio, & beneficio; ac laici pęna excōmunicationis: & ideò cū vſurarijs etiam nō manifeſtis certæ, ac determinatæ pœnæ reperiantur inflictę, vi noſtræ Extrauag. eiſdē pęnis ipſo facto ſubijciūtur vſurarij tàm manifeſti, quàm nō manifeſti: quoniā reſpōdetur, quòd tex. ille loquitur de vſurarijs manifeſtis tantū, qui moniti adhuc perſeuerāt in exercēdis vſuris: & ita quoque intelligendi ſūt tex. in c. 1. eod. tit. & c. ſi oblitus, & c. quoniam, 14. q. 4. vt nos adnotauimus, ſupra q. præced. cōcl. 2. & colligitur etiā ex Dec. d. cōſ. 170. vndè cū pęna aliqua de iure Canonico vſurarij nō manifeſti non afficiantur, exercētes occultè cambia ſicca, ac committentes contra noſtram Extrauag. vi eiuſdem vſurariorū pœnis non ſubijciuntur.

Et quamuis hodie omnes vſurarij efficiā-
4 tur infames, cùm omnes ſint improbi, vt latè oſtendimus ſupra, q. præced. concl. 2. & per conſequens non valeant ad dignitates promoueri; nihilominus, cùm vſurarii non manifeſti ante iudicis ſententiam non ſint tales, vt in eadem q. concl. 1. ampl. 2. oſtendimus, cambia ſicca occultè exercentes ante iudicis ſententiam non prohibentur ad dignitates promoueri. *Dixi, Ante iudices ſententiam*, quia ſi in iudicio de tali crimine condemnētur, infamiam ſtatim contrahūt, & propterea non poſſunt ad honores, ac dignitates promoueri, nec ad beneficia præſentari, ac eligi, repelluntur à teſtimonio, nō defertur eis iuramentum ſuppletorium in defectum probationū, non audiuntur petētes vſuras de iure ſibi debitas, niſi reſtitutis vſuris indebitè extortis, & poteſt frater eius, qui ſicca cambia exercuit, & de tali crimine condemnatus fuit, & turpem perſonā inſtituit, teſtamentum rūpere, vt ſupra adnotauimus q. præced. concl. 1. limit. 2. & concl. 2. circa fin. ac §. 1. q. 47. illat. 1.

Se-

Secunda Concluſio.

5 Cambia ſicca publicè, ac notoriè exercentes ipſo facto ſubijciuntur pœnis per ſacros Canones vſurarijs manifeſtis inflictis. Probatur, tum quia non nulli alij volunt, vſurarios manifeſtos ipſo iure contrahere pœnas à ſacris Canonibus ſtatutas, vt habetur ex Panorm. in c. quia in omnibus, num. 9. de vſur. tum quia, dato quòd per ſacros Canones vſurarij manifeſti non plectantur pœnis ab eis ſtatutis ipſo facto incurrendis; nihilominus vi noſtræ Extrauag. cambia ſicca publicè, ac manifeſtè exercentes, vltra pœnam infamiæ, ipſo facto ſubijciuntur pœnis per ſacros Canones vſurarijs manifeſtis inflictis: & id ob illa verba in noſtro §. cõtenta, *Nouerit ſubiacere*, ſiquidem verba illa denotant pœnas ipſo facto incurrendas, vt ſupra ſufficienter oſtendimus. Nec exigitur ad conſtituendum vſurarium manifeſtum, vt quis publicè, ac notoriè vſuras exerceat in mutuo formali, formaliter ſub vſuris mutuando: ſed ſatis eſt ſi exerceat in mutuo virtuali, nempe ſicca cambia publicè exercens: aut vendens merces ſupra rigidum, & iuſtum pretium ob dilatam ſolutionem, aut publicè emendo minus infimo pretio ob anticipatam ſolutionem, vt ſupra adnotauimus §. 1. queſt. 47. illat. 3. vndè cambia ſicca publicè, vt ſupra exercentes cùm ſint manifeſti vſurarij in pœnas contra vſurarios manifeſtos de iure Canonico inflictas ſtatim incidunt.

Tertia Concluſio.

6 Quamuis cãbia ſicca publicè exercẽtes ipſo facto ſubijciantur pęnis cõtra vſurarios manifeſtos à iure Canonico inflictis, ipſi tamen campſores non tenentur in foro conſcientiæ huiuſmodi pœnas ſubire ante Iudicis condemnationem. Hæc cõcluſio patet ex ijs, quæ nos adnotauimus in noſtris Commentarijs ad Bull. cœn. lib. 2. can. 1. q. 27. num. 35. & 36. cum pluribus ſeq. vbi oſtendimus, nullo iure probari, delinquentem teneri in foro conſcientiæ ad pœnam etiam ipſo iure latam ante delicti condemnationem, vel ſaltem declarationem, vt latè Molin. tom. 1. de iuſtit. & iur. diſp. 95. Azor. p. 1. Inſtit. moral. lib. 5. cap. 7. Et eo maximè; quia in caſu, de quo agitur non conſtat de voluntate legiſlatoris intendentis obligare huiuſmodi campſores ad pœnas prædictas, etiam ante iudicis cõdemnationem, vel ſaltem declarationem, iuxta ea, quæ tradita ſunt per Say. lib. 3. de cenſ. cap. 9. num. 20. cum alijs à nobis cumulatis d. q. 27. Quæ tamen concluſio locum non habet in pœnis Iudicis executionem non expoſtulantibus. Vndè huiuſmodi campſores in foro conſcientiæ tenentur ſe abſtinere à communione altaris, donec reſtituant, iuxta tex. in d. c. quia in omnibus, de vſur. Siquidem delinquens tenetur ſubire pœnam ipſo facto impoſitam, quæ iudicis actum aliquem non exigit, vt probauimus d. quæſt. 27. ſub num. 41. vbi etiam ſub num. 40. idem dicendum eſſe diximus de pęnis impoſitis ipſo iure ex facto negatiuo; quoniam in foro conſcientiæ tenetur delinquens ſubire etiam ante iudicis cõdemnationem.

Ibi, *Qui conſpirationem fecerint, vel congeſtam vndique pecuniam, ita ad ſe redegerint, vel quaſi monopolium, &c.* De monopolio, quid ſit, & quod modis fieri contingat, & de ipſius iniuſtitia. Q. IV.

SVMMARIVM.

1 *Conſpiratio quid ſit, oſtenditur.*
2 *Monopolium deriuatur à monos græcè.*
3 *Monopolium multis modis committitur.*
4 *Dolus, & fraus Nummulariorum in cambijs referuntur.*
5 *Monopolium in cambijs qualiter committatur.*
6 *Concurſus ad monopolium poteſt haberi dupliciter, poſitiuè ſcilicet, & negatiuè.*
7 *Cambiorum pretium ſupra rigoroſum dupliciter augeri poteſt per campſores: directè ſcilicet, & indirectè.*
8 *Monopolium in cambijs ſi directè fiat, eſt contra iuſtitiam, & onus habet reſtitutionis annexum.*

9 *Monopolium obligat ad culpam, & reſtitutionem, ſiuè pacto expreſſo, ſiuè tacito inter mercatores fiat.*

10 *Monopolium obligat ad culpam, & ad reſtitutionem, ſiuè conſpiratio à pluribus fiat: ſiuè reductio pecuniæ vndique congeſtæ, ab vno tantùm fiat citra conſpirationem aliquam.*

11 *Monopolium obligat ad culpam, & reſtitutionem vt ſupra, quocunque modo per illud augeatur cambiorum pretium.*

12 *Monopolium committitur prohibendo, ne alij dent cambio.*

13 *Cooperantes ad monopolia facienda eodem modo puniuntur, peccant, & ad reſtitutionem tenentur, ac facientes.*

14 *Monopolium eſt contra iuſtitiam non ſolùm ſi fiat ad augendum pretium; ſed etiam ſi fiat ad pretium minuendum.*

15 *Monopolium non committit bona fide pecuniam totam ad ſe redigens, vt ſibi conſuleret.*

16 *Monopolium, an & quando licitum ſit campſuarijs ad minuendum pretium contra campſores, qui monopolium fecerunt ad augendum cambij pretium.*

17 *Impedientes alios ne cambiant ex priuilegio Principis, an & quando peccent, & ad reſtitutionem teneantur.*

18 *Monopolium circa venditionem fructuum, an ſit ſemper illicitum.*

19 *Campſores an poſſint conſpirare in eorum pecunijs recipiendis ab eo, cui dederunt cambio ad augendum pretium cambij in ſecundis nundinis.*

20 *Monopolium tunc committitur, quando mercatores conſpirant ad augendum pretium ſupra iuſtum.*

21 *Cambium omne per litteras eſt eſſentialiter permutatio pecuniæ præſentis cum abſenti.*

22 *Monopolium de iure ciuili duplex.*

23 *Campſores non poſſunt conſpirare in eorum pecunijs repetendis ab eo, cui dederant cambio.*

24 *Campſores conſpirantes ad repetendas pecunias ab eo, cui cambio dederunt, faciunt contra charitatem.*

25 *Campſores conſpirantes ad repetendas pecunias ab eo, cui cambio dederunt, faciunt contra iuſtitiam.*

26 *Campſorum conſpirationes ad repetendas pecunias ab eo, cui dederunt cambio, ſemper tendunt ad alterandum iuſtum pretium cambiorum.*

27 *Qui dolo cauſa eſt, vt res vendatur plus rigoroſo pretio, vel ematur minus infimo, peccat mortaliter, & ad reſtitutionem tenetur.*

28 *Ex diuerſis non fit illatio.*

29 *Conſpiratio poteſt eſſe contra iuſtitiam, & charitatem in cambijs, etiam ſi formaliter non ſit monopolium.*

30 *Campſoribus quamuis liceat pecunias datas cambio cōdicto loco recipere; non tamen eiſdem eſt licitum ad illas recipiendas conſpirare.*

31 *L. vnica, C. de monopol. explicatur.*

AD euidentiam eorum, quæ in has re
1 dicenda erũt, eſt adnot. primò, quòd
conſpirationes, & vndique pecuniarum cōgeſtiones ad monopolium committendum diriguntur: ſiquidem conſpiratio dici poteſt omnis plurium coniuratio ad actum illicitum committendum, vt in c. coniurationum cum quatuor ſeq. 11. q. 1. Alex. conſ. 13. num. 15. lib. 6. & Tuſch. ver. conſpiratio, concl. 780. Vndè cùm pauci nummularij conſpirantes vndique pecuniam cōgeſtam ad ſe redigunt, vt carius cambiant, hi proculdubio quaſi pecuniæ monopolium committere dicuntur; non ſecus, ac pauci mercatores totas merces certi generis coemētes, vt ipſi poſtea ad eorum arbitrium eas vendant. Etenim monopolium propriè dicitur, cùm vnus, vel pauci efficiunt, vt ipſi ſoli aliquod mercium genus vendant eo pretio, quo ipſi voluerint, vt colligitur ex l. vnica, C. de monopol. Deriuatur enim monopolij nomen à monos græcè, ideſt
2 vnum, & pola, quod eſt vēditor, vel polum,
quod eſt venditio, ſeù poleome, ideſt vendo, quaſi monopolium ſit vnica venditio, & monopola vnicus venditor, vt rectè declarat Gloſ. in l. vnica, C. de monopol. Rebell. p. 2. de obligat. iuſt. lib. 9. quæſt. 7. Molin. de contr. diſp. 345. Salon. 2. 2. in D. Thom. q. 78. ſub tit. de his, qui monopol. exerc. num. 1. Ioan. de Salas in ſuo tract. de empt. & vendit. dub. 38. num. 1. Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 10. num. 3.

Secundò eſt adnotand. quòd ſicut mo-
3 nopolium in emendis, & vendendis

rebus

rebus quatuor modis inter alios fieri contingit: Primò coemendo propria induſtria merces omnes alicuius generis, eaſque ſupprimendo donec pretium auctum fuerit, vt ſupra diximus: Secundò impediendo, ne aliundè ab alijs aſportentur: Tertiò conueniendo inter ſe de pretio, vt nemo vendat minus: & quartò conueniendo cum Principe, vel Rep. vt ipſi ſoli vendanr quaſdam merces, vt habetur ex Ioan. de Salas in ſuo tract. de empt. & vendit. dub. 38. per torum, Filliuc. rom. 2. qq. moral. tract. 35. cap. 8. q. 12. ſub num. 211. & ex alijs; ita etiam proportionaliter, & eiſdem modis inter alios contingere poteſt in cambijs monopolium, ſeù quaſi committi; cùm cambium, vt ſæpe diximus, vel ſit contractus emptionis, ſeù venditionis, vel ſaltem ad talem cõtractum reducatur. Nam vnus, vel pauci Nummularij quandoque ſolent totam pecuniam vndique congeſtam ad ſe redigere, ſumendo eam ad cambium ſub minori mercede ad diuerſa loca, vt ſic illa in eorum poteſtatem redacta, non ſolùm commune pecuniæ, pretium, ſed etiam cambiorum mercedem augeat, vt conſtat ex noſtro S. in illis verbis, *Vel congeſtam vndique pecuniam ita ad ſe redegerint, &c.* Et de huiuſmodi monopolio exemplum ponit Scac. d. limit. 10. num. 8.

Solent autem aliquando doloſi quidam
4 nummularij in hac re fraudulenta vti induſtria tùm dantes, tùm etiam cambio accipientes, vt habetur ex eodem Scac. loco citato, ſub num. 5. Siquidem cõtingere ſolet, vt duo vel tres ditiſſimi Mercatores cum Miniſtris Hiſpaniarum Regis conuenire de dando eis cambio ingentem pecuniarum quantitatem pro bello gerendo, & alijs ipſius Catholicæ Maieſtatis indigentiis: ſed quoniam huiuſmodi mercatores non habẽt adeò ingentem pecuniarum ſummam, ſumunt ad cambium ab aliis, vt deinde Regi dent cambio. Vt autem tàm in dãdo, quàm in accipiendo ad cambium lucrum conſequerentur, hac vtuntur machinatione: nam ſupponunt fictos campſarios, quibus ſub paruo fœnore darent cambio, vt cambii valore prædicta fraude extenuato, ipſi deinde cambio vili acciperent ab aliis. Deinde ſub modico fœnote conflata pecunia, quã Regis miniſtri eſſent ab ipſis mercatoribus cãbio accepturi, ſolent è conuerſo ſupponere fictos campſores, à quibus ipſi ſub magno acciperent cambio, vt & Rex ſub eodem fœnore accepturus eſſet ab ipſis.

Poſſet etiam in cambiis committi mono-
5 polium vi dolo, aut fraude impediendo cãpſores, ne ad nundinas ſe conferant, vt ipſis quo pauciores ſint, ſub maiori fœnore proprias pecunias ad cambium darent: nã quo pauciores campſores ſunt, eo magis cambia reddunt: & quo plures, eò minus. Poteſt quoque in cambiis fieri monopolium, ſi Nummularii inter ſe conſpirent, vt nullus det cambio, niſi cambiorum lucrum taxetur vſque ad talem ſummam, quæ ſit vltra iuſtum pretiũ, vt habetur ex Romoal. Col. de camb. cap. 3. Item ſolent conſpirare, vt exigant ingentem pecuniæ ſummam, atque ideò, inducta illius pecunia, cambiorũ pretium augeatur. Solent quoque eadem ex cauſa curare aliundè pecuniam ſibi remitti, qua exacta inducant eiuſdem pecuniam, & cambiorum pretia augeantur: ſiquidem hęc omnia ad monopolium reducuntur, vt habetur ex Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de camb. cap. 7. q. 5. concl. 1. Idem dicendum eſt de illis, qui proprias pecunias occultant, vt earum penuria, cambiorum pretium efficiatur maius, vt ex eodẽ Romoal. Col. loco citato. Denique poſſet vnus, vel pauci conuenire cum Principe, vel Rep. vt ipſi ſoli dent cãbio in eorum Ciuitatibus, & non alii, ad inſtar illorum, qui priuilegium impetrant à Principe, vel à Rep. ipſis ſolis liceat aliquod genus mercis vendere, & nõ aliis, ſiquidem hi dicuntur adhuc monopolium largè ſaltem conſideratum committere, vt habetur ex Ioan. de Salas de empt. & vendit. dub. 38. ſub num 2. Dantur etiã alii caſus, in quibus committitur monopolium, de quibus infra latius dicemus. q. 6.

Tertiò eſt adnot. quòd duobus modis ad
6 monopolium concurri poteſt, poſitiuè ſcilicet. & negatiuè. Poſitiuè, quando pacto expreſſo fit conſpiratio inter nummularios, vt nemo cambiat, niſi ſub tanto fœnore, & nõ minori: vel pacto tacito, cùm detur ſignum de iuuando monopoliũ, recõdita pecunia. Negatiuè autem concurritur ad monopolium cùm quis animaduertens alios monopolium moliri, ipſe nullo adhibito pacto ab-

ſtinet

abſtinet ſe à negotiis, non dando pecunias ſuas cambio;ea tamen intentione, vt aucto per monopoliũ pretio maiori, poſtea cũ lucro det eas ad cambium, vt habetur ex Filliuc.loco citato,concl.3.

Quartò eſt adnot.quòd dupliciter poteſt
7 cambiorum pretium ſupra rigoroſum per nummularios augeri: directè ſcilicet, & per ſe;& indirectè,atque ideò per accidens. Directè augetur cambiorum pretium vt ſupra, mediantè monopolio altero ex dictis modis. Indirectè verò, & per accidens,quando quis intendit principaliter agere ſua negotia,ſibique cõſulere,ex quo ſequitur poſtea in nundinis pecuniarum penuria, propter quam cambiorum pretium alteratur, vt patet ex eodem Filliuc.loco citato, concl.2. Exemplum poni poteſt in mercatore ditiſſimo, qui in nundinis totam ſuã pecuniam vndique congeſtam ad ſe redegit, vt emat Ciuitates aliquas,& Caſtra, ex quo prouenit in nundinis pecuniarum penuria, & ex ea cambiorum pretii ſupra rigoroſum alteratio,ab ipſo mercatore non præuiſa,vel ſaltem non intenta; ſed intenta ſolum Ciuitatum,& Caſtrorum emptio. His breuiter ſic adnotatis,ſit

Vnica concluſio.

8 Monopolium ſi directè, ac per ſe fiat in cambiis eſt contra iuſtitiam, & onus habet reſtitutionis annexum, ſi ex eo cambiorum pretium ſupra iuſtum augeatur. Hæc concluſio eſt Sot.lib.6.de Iuſt. & iur. q.11.ar.3.Nauar. in c.nauiganti, num. 59. de vſur.Ioan.de Sal. de camb. dub.38. Romoal.Col.eod.tract. cap.30. Boninſ. eod. c.7.verſ.Che li mercanti: Fabian.Genuen. eod.tract.in initio,num.20.& 21.ver.Quarta:Scac.de commerc.& camb.§.1.q.7.par. 3.limit. 10.num.1.& ſeq. Filliuc. tom. 2. qq.moral.tract.3.de cenſib.& camb.cap.7. q.6.concl.1.num.415.& aliorum communiter. Probatur concluſio; quoniam monopolium eſt efficax cauſa,cur augeatur cambiorum pretium ſupra iuſtum modo indebito, cum pretium iuſtum cambij nõ pendeat ex campſorum arbitrio, ſed ex aliis cauſis, vt ſupra oſtendimus in explicatione proœmij,q. Eſt ergo monopoliũ contra iuſtitiã & cùm ſit iniuſta cauſa damni accipientium ad cambium, per conſequens habet onus reſtitutionis annexum, cùm omnia peccata contra iuſtitiã hoc onus annexum habeant: ſiquidem omnis reſtitutio debetur, vel ratione rei iniuſtè acceptæ,vel ratione iniuſtæ acceptionis, vt habetur ex Caiet. in ſum. verſ. Reſtitutio, & ex alijs communiter: & qui cauſam damni dat,damnum dediſſe cenſetur, iuxta vulgatam iuris regulam. Confirmatur hæc concluſio ex noſtro §.vbi huiuſmodi monopolia tanquam iniuſta prohibentur,& de iure communi in vniuerſum damnantur,vt in l.vnica, C. de monopol. Imò quòd iure quoque naturali monopolia in cambijs ſint damnata, probat poſt alios Io. de Salas d.dub.38.ſub num.3.& 4.

Ampliatur hæc concluſio primò, vt mo-
9 nopolium in cãbijs ſit contra iniuſtitiã cum onere reſtituendi, ſiuè pacto expreſſo inter mercatores fiat,ſiuè tacito,iuxta ea,quæ ſupra adnotauimus in tertio not.etenim taciti, & expreſſi eadem eſt virtus,l.cùm quid, ff.ſi cert.petat. & in ſpecie Filliuc.d. concl. 1.num.415.

Secundò ampliatur eadem concluſio, vt
10 locum habeat, ſiuè monopolium fiat per conſpirationem plurium totam pecuniam vndique congeſtam ad ſe redigentium, ſiuè talis reductio citra conſpirationem aliquam ab vno tantùm fiat, ex qua pecuniarum penuria in foro proueniat, & cambiorum pretium augeatur: quia monopoliũ ſiuè à pluribus,ſiuè ab vno fiat, ſemper eſt contra iuſtitiam, & efficax cauſa, cur pretium,cambiorum iniuſtè augeatur:& vi noſtræ Extrauag.in hoc §.alternatiuè damnantur cõſpirationes, & pecuniæ vndique congeſtæ reductiones,vt conſtat ex illis verbis, *Eos, qui conſpirationes fecerint,vel congeſtam vndique pecuniam ita ad ſe redegerint, &c.* Dictio enim,vel,alternatiuam naturam habet,& in alternatiuis ſatis eſt alterum adimpleri, l. is, qui, §.vetum, ff.de reb. dub. l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit,& l.ſi ita quis ſtipuletur, ff. de verb.obligat.& cap.in alternatiuis, de regul.iur.in 6.

Tertiò ampliatur,vt monopolium ſit cõ-
11 tra iuſtitiã, & ad reſtitutionẽ obliget, ſiuè vnus, vel pauci numularij omnem pecuniã ad ſe redigant, modo ſupradicto, ſumendo

ad

ad cambium, ſiuè exigendo vt ſupra, ſiuè procurando aliundè pecuniam ſibi remitri, ſiuè pecuniam occultando, ſiuè conſpirando, ſeù conueniendo de non cambiendo, niſi pretio ſupra ſummum; quoniam his omnibus modis augetur cambiorum pretium indebito modo, ptopter quod monopolia tanquam iniuſta damnantur, & committentes ea peccant contra iuſtitiam commutatiuam, & tenentur ad reſtitutionem augmẽti pretij, quod ex eorum monopolio proceſſit, vt prçter Doctor. ſupra citatos habetur ex Gabr. in 4. d. 15. q. 10. ar. 3. dub. 2. Ioan. Medin. C. de reſtit. q. 36. Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 13. & Tolet. lib. 5. ſuæ ſum. c. 83. Et quamuis Molin. de contr. diſp. 345. in fin. cuius ſententiam probabilem puret Leſſ. lib. 2. de iuſt. & iur. cap. 2. dub. 20. arbitretur, prædictos mercatores monopolium committentes pecunias omnes ad ſe redigendo vt ſupra, non peccare cõtra iuſtitiam commutatiuam, ſed tantum cõtra legalem, ſeù contra charitatem, atque ideò non teneri ad reſtiturionem, nihilominus in contrarium eſt communis opinio, vt patet ex ijs, quæ cumulat Ioan. de Salas poſt alios, tract. de empt. & vẽdit. dub. 38. num. 5. cùm monopolium ſit efficax cauſa iniuſta alterius damni: & cambiorum pretium augeri debeat ex licita cauſa, vt quia pecuniæ paucitas proueniat propter bella, aut alia impedimenta, aut propter multitudinem petentium ad cambium, vt habetur ex eodem Io. de Salas de camb. dub. 38. ſub num. 3. vbi pro hac eadem re allegat Veg. in epit. ver. cambium, caſu 24. & 25. dicentem, pretij cambium iuſtum eſſe, quod eſt in foro campſorum, ſecluſis fraudibus, tẽpore cõtractus non quod habebit quando litteræ oſtendẽtur, vel fiet ſolutio.

Quartò ampliatur, vt contra iuſtitiã cum
12 onere reſtituendi ſit monopoliũ, quo vnus, vel pauci campſores alios prohibent, ne cambiant, vt ipſi ſupra iuſtum pretium dent cambio: ſiuè id efficiant vi, aut dolo impediendo campſores ne ad nundinas ſe conferant, pecunias, aut chyrogapha deferẽtes pro cambijs celebrandis: ſiuè cambire eos prohibeant vigore alicuius priuilegij citra iuſtam cauſam à Principe impetrati, vt patet ex ijs, quæ habentur ex Ioan. de Salas d. tract. de empt. & vendit. dub. 38. ſub num. 2. & 7. & Scac. loco infra citando, ſub num. 12. ſiquidem vtroque caſu, ſi cambiotum pretium ſupra iuſtum augeatur, prædicti cãpſores ſunt iniuſta cauſa talis damni; atque ideò tenentur aliis campſoribus intereſſe reficere ſi lucrum amiſerunr, & campſariis damna reficere, quatenus pretio ſupra iuſtum cambio acceperint ratione talis monopolii.

Quintò ampliatur vt quæ diximus de
13 campſoribus facienribus monopolia vt ſupra, extendantur ad cooperantes ad monopolia committenda: ſiuè cooperentur negariuè, vt quia aduertentes alios monopolia moliri, ipſi, nullo adhibito pacto abſtinenr ſe à negotiatione, non dando ad cambium eorum pecunias, ea tamen intentione, vt aucto per monopoliũ pretio, ſub maiori deinde lucro dent ad cambium: ſiquidẽ ſi ex eorum negatiua cooperatione, fori pretium fuetit auctum, rei ſunt monopolii, & ad reſtitutionem tenentur: ſecus autem ſi ex tali cooperatione pretium nõ augeatur: quoniam priori caſu fuerunt effectiua cauſa iniuſti damni: ſecus autem caſu poſteriori, vt rectè docet Filliuc. d. tract. 35. de cenſib. & camb. cap. 7. q. 6. concl. 2. num. 416. ſiuè cooperentur monopoliis poſitiuè auxiliantes campſoribus ad pecuniam vndique cõgeſtam ad eos redigendam, occultandam, vel dolosè cum eiſdem campſoribus cambia ficte contrahentes iuxta ea, quæ ſupra diximus, not. 2. verſ. Solent autem. Etenim cooperantes huiuſmodi ſunt in pari cauſa, vt habetur ex Fabian. Genuen. de camb. ſub num. 20. verſ. Hoc idem, quem refert, & ſequitur Scac. de commerc. & camb. S. 1. q. 7. p. 3. limit. 10. num. 10. vbi etiam addit, eos eſſe in maiori culpa, & teneri ad maiorem ſatisfactionem, cùm damnum inferant vniuerſæ negotiationi.

Sextò ampliatur, vt ſicut cõtra iuſtitiam
14 eſt monopolium ad augendum pretium cambiorum ſupra iuſtum; ita etiam contra iuſtitiam eſt monopolium ad minuendum cambiorum pretium minus iuſto, vt patet ex iis, quæ habentur ex Scac. loco ſupra citato, ſub num. 13. nam contrariorum eadem eſt diſciplina.

Septimò ampliatur dicta concluſio, vt quæ

quæ diximus de monopoliis cambiorum, proportionaliter applicari poſſint in monopoliis aliarum mercium, vt benè poſt alios declarant Io. de Salas d.dub.38. de empt. & vendit.& Scac.d.limit.10.num.12.

Sic ampliata limitatur primò hæc ipſa
15 concluſio, vt quamuis campſores monopolium committentes, quo pecuniam vndique congeſtam ad ſe redegerint ad augendum cābiorum pretium ſupra iuſtum mortaliter peccent,& ad reſtitutionem teneantur,iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, ampliat.2. ſi quis tamen pecuniam prædictam ad ſe redegerit bona fide,vt ſibi conſuleret, & ſua negotia perageret,iuxta ea,quę ſupra diximus in 4. not. licet ex tali reductione pecuniarum ſubſequatur,propter quam augeatur pretium cambiorum, is quidem nullam culpam contraxit,nec ad reſtitutionem aliquam tenetur: quia dicti pretij incrementi non fuit cauſa per ſe, ac directè; ſed cauſa per accidens, & indirectè: at in moralibus attenditur id,quod eſt per ſe,non autem per accidens. Ita Filliuc. d. tract.35.de cenſib. & camb.cap.7. q.7. qui hoc ampliat verum eſſe, etiam ſi talis animum habuiſſet poſtea dandi eam ad cambium; atque ideò ad ſe redegerit,& pro nunc non dat cambio,quia timet pecuniam perdere,cùm non inueniat perſonam idoneam, nec fidem habeat mercatoribus,à quibus pecuniam ipſam exegit: ſiquidem hoc caſu prudenter ageret,ſi probabili nitatur coniecturæ: ſecus autem ſi moueatur ad differendum dare cambio ob lucrum; quia ſi auertat, ſe forè cauſam effectiuam augmenti dicti pretij, peccaret cùm reſtitutionis onere, vt per eundem Filliuc. ibi contra Molin.

Secundò limitatur, vt licet campſores
16 monopolium facientes ad augendum pretium cambii ſupra iuſtum peccent mortaliter,& ad reſtitutionem teneantur;nihilominus licitum eſt verſa vice campſuariis monopolium facere ad redimendam eorum vexationem;atque ideò inter ſe conuenire, vt nemo accipiat cambio niſi iuſto pretio medio,vel infimo. Etenim emptores aliarū mercium contra earum venditores, qui fecerunt monopolium ad diſtrahendas illas carius ſupra iuſtum pretium, poſſunt quoque facere monopoliū, vt nullus eas emat, niſi iuſto pretio, medio, vel infimo, vt poſt alios probat Ioan.de Salas loco citato, ſub num.3.dicens id verum eſſe, durante venditorum monopolio, & non aliter, & Scac. d.limit.10.num.13.Hac eadem ratione dicunt Leſſ. Molin.& Veg. quorū opinionem probabilem eſſe ait Ioan. de Salas ibidem, verſ.Hinc in auctionibus:in venditionibus, quæ fiunt ſub haſta non fore iniuſtum petere ab aliquo,ne pluris licitetur, vt ipſe rem infimo iuſto pretio habeat;quamuis contrarium videatur docere Scac. loco paulò ſupra citato & alij, quos refert idem Ioan. de Salas ibidem.

Tertiò limitatur, vt etſi impedientes
17 alios ne dent cābio ex Principis, vel Reip. priuilegio citra iuſtam, ac rationabilē cauſam ſibi conceſſo, vt ipſi ſoli cambiant cum maiori fœnore,ſint monopolij rei, peccent mortaliter,& ad reſtitutionem teneantur,vt ſupra adnotauimus,ampl.4.ita vt primo loco teneantur priuilegium huiuſmodi impetrantes,cùm ſint principales cauſæ damni;& ſecundo loco,ac in ſubſidium, qui cōceſſerunt illud,vt poſt Leſſ.lib.2.de iuſtit.& iur.cap.21.dub.20.inquit Ioan.de Salas d. dub.38. ſub num. 2. in fine; nihilominus ſi Princeps,vel Reſp. moueatur ex iuſta,ac rationabili cauſa ad cōcedendum prædictum priuilegium vni,aut pluribus,vt ipſi ſoli, & non alij in aliqua Ciuitate, vel Prouincia dent cambio nō peccarent,nec ad aliquam reſtitutionem tenerētur. Etenim Princeps, vel Reſp. poteſt tale priuilegium ex iuſta cauſa concedere mercatoribus aliarū mercium,vt ipſi ſoli, & nō alij earum genus aliquod vendant, vt latè probat Ioan. de Sal. loco citato, Filliuc. loco infra citando, & Scac.d.limit.10.ſub num.15. poſt Medin. & alios. Hinc eſt, quòd datur cambium ex officio, cuius meminit Romoal. Col. de camb.cap.29 quo aliqui campſoris obligātur dare cambio mercatoribus alicuius Ciuitatis, aut Prouinciæ, qui habeant pecuniam, vel creditum in loco deſtinatæ ſolutionis, ita vt à tali obligatione non poſſint ad eorum libitum ſe eximere. Eſt tamen verum, quòd huiuſmodi campſores ex officio vltra iuſtum cambiorum pretium, poſſunt aliquod ſtipendium conſequi taxatū à Rep. aut arbitrio prudentis viri, & id ratione

obli-

Digitized by Google

obligationis de cambiendo. Siquidem ſi dãs mutuo ex præuia obligatione mutuãdi, ratione talis obligationis poteſt incrementũ aliquod conſequi, quamuis ex mutuo nihil poſſit intendi, nõ eſt ratio, cur id in caſu, de quo agitur denegari poſſit. Dãtur etiam campſore ex officio in cambio ad minutum, quibus ſolis datur facultas cambiendi, & non alijs, de quibus ſupra egimus in explicatione procem. quęſt. 13. Verum tamen eſt, quòd quando Princeps, aut Reſp. huiuſmodi priuilegia concedit, præſertim in mercibus Reip. communiter neceſſarijs, debet ſimul pretim taxare, ne ſi id priuilegiatorum arbitrio relinquatur, detur illis occaſio vendendi, aut cambiendi iniquo pretio non ſine maximo Reip. detrimento, vt habetur ex Filliuc. tom. 2. qq. tract. 35. de contract. oneroſ. cap. 7. quęſt. 12. concluſ. 2. num. 213. & ex Ioan. da Salas d. dub. 38. ſub num. 2. vbi quoad merces id limitat non habere locum in mercibus, quæ ad delicias, & luxum pertinent, cùm in ijs pauci, & ferè omnes diuites grauentur; atque ideò facilè Princeps poteſt habere iuxtam cauſam non taxandi pretia.

Quartò limitatur prædicta concluſio,
18 vt locum non habeat in monopolia circa fructus, etiam priuata auctoritate commiſſo, ſi tanta talium fructuum eſſet copia, vt poſt vniuſcuiuſque prouiſinem factam, magna adhuc ſupereſſet eorum abundantia; quoniam tunc poſſet vnus, vel duo ſimul conuenire, & emere fructus illos ſuper abundantes, vt habetur ex Tolet. lib. 8. ſuę ſum. c. 53. verſ. Sextò eſt illicita, & Scac. d. limit. 10. num. 18.

Ex hac concluſione ſic ampliata, ac limitata, & ex alijs ſupra adnotatis patet, quid dicendum ſit in ſequenti caſu, de quo Genuæ, in ędibus noſtris S. Siri cambiorum materiam explicans, fui conſultus.

N. cùm ſe obligaſſet Hyſpaniarum Regi pro eo ſoluere in Flandria quater millia millium aureorum, totam campſorum pecuniam ipſe ſolus ferè ad cambium recepit: vndè paucis ad nundinas concurrentibus campſuarijs, & multis campſoribus, pretium commune cambiorum ſatis benignè fuit taxatum. Campſores igitur videntes cambia parum fœnoris afferre, conſpirantes inuicem conuenerunt, tempore ſolutionis faciendę per dictum N. ſe omnes, & ſingulos recepturos ab eo ſuas pecunias ad cambium datas: & cum eodem in ipſis nundinis ſaltem illa vice non recambire, vt per prius facere ſolebant: & hoc ideò, vt non exiſtentibus, campſoribus, ſed campſuarijs pecunia indigentibus, cambiorum pretia augeantur. Quęſitum fuit ergo, an conſpiratio prędicta contra Titium, ſit licita, ita vt campſores ſint à culpa immunes, & quæſita ex tali cõſpiratione reſtituere non teneantur?

Quidam dicebant, quòd iure licito cam-
19 pſores prędicti poſsint conſpirare in eorum pecunijs recipiendis à ſupradicto N. campſuario, cui ad cambium dederunt ad primas nundinas, citra monopolium, & quamcunque aliam culpam. Poteſt hæc ſententia ſuaderi primò; quoniam N. viliſsimo pretio prędictas pecunias accepit cambio à dictis campſoribus: & deinde ſummo pretio eaſdem tradidit cambio Regi; quod quidem citra iniuſtitiam fieri non poteſt, vt ſupra fuit probatum, not. 2. verſ. Solent autem: ergò, &c.

Secundò in terminis cambiorum tunc
20 monopolium committitur, cùm aliqui ditiſsimi campſores inter ſe conſpirantes pretium iniuſtum cambijs conſtiuunt, iuxta ea, quæ habentur ex Scac. d. limit. 10. num. 8. præſertim ſi inuicem ſibi promittant non cambire pro minori pretio quàm per eos fuerit determinatum: ſed hęc conuentio, ſeù conſpiratio non fuit inita in caſu, de quo agitur; ergo nõ poteſt dici monopoliũ.

Tertiò campſuarij tenentur ad realem
21 ſolutionem pecuniarum cambio perceptarum in primis nundinis ſuis campſoribus; aliàs non poſſet ſaluari in huiuſmodi cambijs ratio realis cambij, & veræ permutationis, atque ideò eorum eſſentia: ſiquidem omne cambium per litteras eſt eſſentialiter permutatio pecuniæ præſentis cum pecunia loco abſenti, vt ſæpe diximus: ergo campſores ipſi recipientes pecunias prædictas, quas dederunt ad cambium ad primas nundinas, & ſic tempore ſolutionis promiſſæ, iuſtè recipiunt circa vllam iniuſtitiæ, aut alterius culpæ notam:

ergo ſuper ipſis pecunijs recipiendis, tanquam ſuper re licita, ac iuſta, licitè, ac iuſtè etiam potuerunt conuenire, & conſpirare; nam conſpiratio in bonum bona eſt, iuſta, ac licita, & à iure non reprobatur, qualis eſt conſpiratio Canonicorum de non obediendo Prælato excommunicato, vel de non eligendo indignum, vt rectè docet Alber. de roſ. in vocab. vtriuſque iur. verb. conſpiratio.

Quartò poteſt hæc eadem ſententia
22 confirmari per tex. in l. 1. C. de monopol. vbi Imperator duplicem dumtaxat monopolij ſpeciem conſtituit: alteram, qua venditores conſpirant ſuper rerum venalium pretijs, vt tanti, & non minoris res aliquę vendantur: & alteram, qua conſpirant opifices, ne quis opus impleat, quod alteri commiſſum eſt: ſed campſores prædicti in caſu, de quo agitur, nullam ex dictis conſpirationibus fecerunt, ergo nec monopolium aliquod commiſiſſe dici poteſt.

His tamen non obſtantibus, ſicut con-
23 traria ſententia verior tunc mihi viſa fuit; ita etiam nunc videtur: atque ideò prędictos campſores non potuiſſe conſpirare, colludere, ſeù conuenire inter ſe ad accipiendum eodem tempore ſingulas eorum pecuniarum quantitates ad cambium dicto N. datas, & ad eidem non recambiendum denuo, ſtatim facta pecuniarum ſolutione.

Probatur primò hæc concluſio; quo-
24 niam huiuſmodi conſpiratio eſt contra charitatem: nam dum campſores conſpirant contra ſupradictum N. campſuarium, & promittunt ſibi inuicem ſupradictas eorum pecunias ad ſe trahere, & denuò non recambire, vt ſupra, proculdubio conſpirant ad obſequium, ac famulatum non pręſtandum; cùm dare cambio ſit obſequium, ac famulatum præſtare campſuario per campſorem, vt latè probat Azor. par. 3. Inſtitut. moral. lib. 10. cap. 6. de camb. quęſt. 3. verſ. Deinde ratione officij, & cap. 7. quæſt. 1. verſic. Secundò quando nummularius: ergò talis conſpiratio eſt contra charitatem, ſicut ſi mercatores conſpirarent, & promitterent, ſibi inuicem, res aliquas venales ad vendendas expoſitas ſe non vendituros Sempronio eis indigenti: ſiquidem dare ad cambium dicitur emptio, ſeù venditio quædam pecuniarum, vt docet Caietan. in ſuo opuſc. de camb. Nauar. in ſuo man. cap. 17. ſub num. 283. Romoal. Col. de camb. cap. 12. & alij, quos ſupra retulimus in explic. proęm. quęſt. 10. in relat. 2. ſent.

Secundò probatur, quia conſpiratio
25 illa eſt contra iuſtitiam. Etenim prædicta conſpiratio tendit ad alterandum iuſtum pretium: nam pretium illud, quod N. campſuarius ad præſens ſoluit, licèt ſit ſatis benignum; eſt tamen iuſtum; ex quo à Conſulibus, & mercatoribus, ad quos ſpectabat, fuit taxatum: & tanti, & non pluris communiter æſtimatur propter multitudinem monetarum, ac dantium cambio, & quantitatem recipientium ad cambium. Vndè dum campſores conſpirant non recambire in illis nundinis, propter inopiam dantium ad cambium, cambiorum, pretium ob talem conſpirationem alteratur, & augetur ſupra iuſtum; atque ideò conſpiratio huiuſmodi eſt fraudulenta quædam confederatio contra pręfatum campſuarium, argum. text. in cap. ſi quis laicus, 22. q. 5.

Confirmatur, quoniam campſores ipſi
26 ſciebant campſuarium prædictum pecunia indigere ad promiſſa implenda, nec alios habiturum, ad quos valeat recurrere: & propterea recurſum omninò habiturum ad eos cum maiori fœnore: ergo conſpiratio illa tendit ad alterandum pretium iuſtum cambiorum; atque ideò cambium illud eſt violentum: quia niſi N. campſuarius eſſet neceſſitate compulſus, ad illud pretium ſupra iuſtum non reciperet ad cambium, contra libertatem in cambijs expoſtulatam iuxta ea, quæ habentur ex Romoal. Col. de camb. cap. 14. & alijs. Vndè cùm hæc cõſpiratio tendat in alterationem iuſti pretij cambiorum, proculdubio eſt monopollij ſpecies: nam monopolium ſumitur pro qualibet induſtria ad alterandum iuſtum rerum venalium pretium, vt rectè ait Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de cõtr. oner. c. 8. q. 12. ſub

num.

Digitized by Google

num. 211. & propterea cāpſores huiuſmodi non ſolùm peccant contra charitatem; ſed etiam contra iuſtitiam, vt ſupra adnotauimus.

Denique,is,qui dolo in cauſa eſt,vt ven-
27 datur res vltra ſummum pretium, vel ematur minus infimo, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem illius exceſſus, aut defectus iuſti pretij,vt rectè declarat Conrad.de contract. q.65. & Salon. de monopol.concl.vlt. verſ. Tertiò cōueniunt:ergò idem dicendum, & multò magis de dictis campſoribus,vt ſupra conſpirantibus, cùm ſint efficax cauſa, cur iuſtum cambiorum pretium alteretur.

Reſtat modo, vt ad argumenta reſpondeamus.

AD primum reſpondetur,quòd antece-
28 dens eſſet verum, quando N. minus infimo pretio accepiſſet cambio, & plus ſummo daret dolo, ac fraude, ſuppoſitis fictis campſoribus, & campſuarijs, vt ſupra in not.2.verſ.Solent autem:at nos ſupponimus.N.ipſum citra vllam fraudem accepiſſe cambio pretio illo benigno à dictis campſoribus: & propterea ex diuerſis non fit illatio,l.Papinianus exuli,ff.de minor.

Ad ſecundum negatur minor: quoniam
29 licèt dicta conſpiratio inita non ſit expreſsè;eſt tamen inita tacitè; cùm tendat in alterationem iuſti cambiorum pretij. Præterea,dato, quòd illa conſpiratio non ſit formaliter monopolium, eſt tamen cōtra charitatem, & iuſtitiam, per ea,quæ ſupra diximus.

Ad tertium negatur vltima conſequen-
30 tia;quia conſpiratio, de qua agitur, adhuc dicitur iniuſta.Etenim etſi licitum ſit campſoribus in nundinis ſuas pecunias datas ad cambium recipere, cùm quilibet rei ſuæ ſit moderator, & arbiter,l.in re mandata, C. mand. tamen non eſt licitum conſpirare contra campſuarios modo prędicto ad augendum, & alterandum iuſtum cambiorum pretium; quoniam iſta cōiuratio eſt iniqua, & fraudulenta.

Ad vltimum ex tex.in l.vnica,C.de mo-
31 nopol. reſpondetur, quòd monopoliorum multæ ſunt ſpecies. Nam ſi artifices alicuius artis conſpirent,& promittant inuicem, ſe non niſi eorum filios ipſorum artem edocturos,monopolij crimen committunt, vt per Doctor. in d.l.vnica, & tamen huiuſmodi monopolij d.lex non meminit. Sic etiā ſi plures emptores conſpirent, ne merces aliquę aduenientes in alio pretio ab vllo eorum emantur, pręterquam tali pretio, hoc crimen monopolium eſt,& nihilominus de eo in d.l.vnica,non ſit mentio.Sunt,& aliæ quamplurimæ monopolij ſpecies, relatæ à Salon. loco ſupra citato, quæ in ipſa lege non connumerantur. Vndè licèt ibi non fiat mentio niſi de illis duabus monopolij ſpeciebus; non tamen ſequitur per dictam legem ita illas duas monopolij ſpecies conſtitui,& prohiberi, vt aliæ non dentur, nec prohibeantur; ſed per illam prohibentur omnia monopolia in genere,& in ſpecie: & illas duas monopolij ſpecies exempli gratia tantùm expreſſit. Denique dato, quod noſter caſus non haberet omnes conditiones ad monopolium requiſitas; tamen quia conſpiratio, de qua agitur,tendit ad alterādum iuſtum pretium cambiorum, proculdubio eſt contra charitatem,& iuſtitiam, vt ſupra oſtendimus: & propterea prædicti campſores peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur. Etenim non alia ratione inhibetur paucis campſoribus ad ſe trahere totam pecuniam, niſi quia hoc modo coaceruantes apud ſe totam pecuniam; cùm pauci ſint campſores, & multi campſuarij, ſunt in cauſa, vt iuſtum pretium cambiorum alteretur, & conſequenter faciunt contra charitatem, & iuſtitiam; ſicut qui fructus victui humano neceſſarios præemunt, coaceruant, & occultant, vt pretia eorum augeantur: ergò ſicut prædicti in dictis caſibus, quia ſunt in cauſa, vt pretia rerum venalium augeantur, peccant contra charitatem, & iuſtitiam, & tenentur non minus quàm iniqui monopolæ ad reſtitutionem exceſſus pretij,vt latè probat Salon. vbi ſupra, concl. vlt. verſ. Extra hos igitur; & verſ. Vndè: ita etiam campſores in caſu noſtro; quia per talem conſpirationem ſunt cauſa alterationis iuſti pretij cambiorum, peccant contra charitatem,& iuſtitiam,& tenetur ad reſti-

Digitized by Google

ſtitutionem exceſſus pretij, quod augetur cauſa talis conſpirationis.

An conſpirantes dare cambio pretio iuſto, ſed ſummo; non autem medio, vel infimo, mortaliter peccent cum onere reſtituendi. Q. V.

SVMMARIVM.

1 *Pretium triplex iuſtum, nempe ſummum, medium, & infimum.*

2 *Conſpirationem inter mercatores de vendendis mercibus iuſto pretio; ſed rigoroſo licitam eſſe, qui doceant, referuntur.*

3 *Conſpirationem de vendendis rebus iuſto pretio, ſed rigoroſo, illicitam eſſe, probabilius eſt dicendum.*

4 *Conſpiratio de vendendis mercibus iuſto pretio, ſed rigoroſo, licèt ſecundum probabilem Doctor. ſententiam non ſit contra iuſtitiam; eſt tamen contra charitatem.*

5 *Conſpiratio inter mercatores de non emendo niſi iuſto pretio; ſed infimo, licita eſt contra mercatores de vedendo rigoroſo pretio cõſpirantes.*

1 HAec quæſtio diſputatur; ſuppoſito, quòd ſicut in alijs rebus venalibus datur triplex pretium iuſtum; nempe ſummum, medium, & infimum; ita etiam detur in cambijs: quamuis in eis de facili non detur, cùm pretium in cambijs imponatur à mercatoribus, & nundinarũ conſulibus iuxta ea, quæ ſupra adnotauimus, §.1. quæſt. 26. verſ. Et quamuis, & verſ. A nundinis. Poteſt tamen dari, quia ſępe à campſoribus non ſtatur pretio fori, vt ibidem diximus.

2 In hac re Molin. de contract. diſp. 345. Leſſ. lib. 2. de Iuſt. & iur. c. 21. dub. 20. Petr. Nauar. lib. 3. de reſtit. c. 2. dub. 9. num. 75. q. de empt. ar. 1. dub. 7. difficult. 2. & alij apud Ioan. de Salas in ſuo tract. de empt. & vendit. dub. 38. ſub num. 3. & Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de contr. oneroſ. cap. 7. q. 12. concl. 1. num. 212. loquentes de conſpiratione facta circa venditionem rerum venalium, arbitrantur, quòd conſpirantes de non vendendis quibuſdam mercibus niſi pretio iuſto, ſed ſummo, ſeù rigoroſo, non peccant contra iuſtitiam; atque ideò eos nõ teneri ad reſtitutionem aliquam. Mouentur ex eo, quòd conuenientes de non vendendo niſi pretio iuſto non peccant, vt habetur ex D. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 16. verſ. 5. ſed conuenientes de vendendo pretio rigoroſo, dicuntur conuenire de vendendo pretio iuſto: ergo nõ peccant. Quòd ſi hoc verum eſt de conſpiratione circa res venales, idem dicendum videtur de ſupradicta conſpiratione in cambiis; cùm contractus cambii ſit empt. & vendit. vel ſaltem ad illum reducatur.

3 His tamen non obſtantibus, oppoſitam ſententiã puto eſſe de iure veriorem, quam tenẽt quoad res venales Cõrad. de contr. q. 65. poſt 3. concl. & in 4. concl. Sot. lib. 6. de Iuſt. & iur. q. 3. ar. 2. Io. Medin. de reſtit. q. 30. in fin. Barthol. Med. in ſum. c. 14. §. 25. regul. 5. Garſ. lib. 1. de contract. cap. 13. Palac. 2. de contr. cap. 3. Petr. Ledeſ. 2. p. ſum. tract. 8. c. 32. ante 7. concl. Nauar. in Man. c. 23. num. 92. Syl. in ver. emptio, q. 18. Tab. eod. ver. q. 13. & ver. Ars, q. 7. & Rebell. p. 2. de obligat. iuſtit. lib. 9. de contr. empt. & vendit. q. 7. ſub num. 6. verſ. Veriſimilius. Probatur hæc ſententia ex eo quòd Reſp. & earum ſubditi habent ius liberi fori tùm iure gentium, tùm lege poſitiua, ita vt per monopolia, & alias fraudes huiuſmodi rerũ pretia nõn augeantur, vt rectè declarat Rebell. loco citato, & lib. 11. de camb. q. 12. ſub num. 1. Et quamuis pretium illud rigoroſum ſit iuſtum; nihilomius ſic cõſpirantes mutant pretium, cùm iam non maneat, niſi pretium rigorosum: & virtualiter cogunt ad emendum pretio illo rigoroso, iniuria afficientes Rempub. ad quam pertinet pretia cõſtituere: & propterea peccant non ſolùm cõtra charitatem; ſed etiam contra iuſtitiã. Quòd ſi hæc vera ſunt de conspirationibus circa venditiones rerum venalium; idem dicendum eſt de conspirationibus huiusmodi ſi fiant in cambiis, vt rectè probat Io. de Salas de camb. dub. 38. ſub num. 1.

4 Eſt tamen verum, quòd cùm vtraque opinio ſit probabilis, vt teſtatur Ioan. de Sal. loco ſupra citato, poſt factum qui priori vellet vti ſententia, licèt poſſet excuſare

ſic

ſic conſpirantes à reſtitutione, ſi non interueniant minæ, vis, dolus, vel fraus, iuxta ea, quæ habentur à Filliuc. loco citato; tamen ante factum huiuſmodi conuentiones non ſunt conſulendæ: quoniam licèt ſecundum dictam ſententiam non ſint cōtra iuſtitiam; nihilominus ſecūdum communem opinionem ſunt contra charitatem, atque adeò dato, quòd non tenerentur reſtituere, peccarent tamen mortaliter, vt patet ex Rebel. Ioan. de Salas, locis citatis, & aliis: quibus adde ea, quæ habentur ex Molſ. par. 2. ſuæ ſum. tract. 12. cap. 5. à num. 122. ad 135.

Et in omnem euentum, fas eſt contra hu-
5 iuſmodi mercatores, ſic conſpirantes con-
ſpirare campſuariis de nō recipiendo cam-
bio, niſi infimo pretio, iuſto tamen; quoniam
hoc idem licitum eſt emptoribus rerum ve-
nalium contra res venales, vendentes, &
modo ſupra dicto conſpirantes ſimiliter cō
uenire de non emendo, niſi tanto pretio vi-
liori, iuſto tamen: vt ſicut clauus clauo tra-
ditur, ſic monopolium monopolio tollatur;
maximè ſi id fiat, donec venditores prędicti
à monopolio ceſſauerint, vt poſt alios habe-
tur ex Rebel. loco citato, verſ. Veriſimilius.

An dantes cambio pretio inducto per monopolium peccent, & ad reſtitutionem teneantur. Q. VI.

SVMMARIVM.

1 *Vendentes, aut dantes cambio pretio inducta per monopolium excuſantur.*

2 *Vendentes, aut dantes cambio pretio inducto per monopolium, excuſantur, ſiuè ſciant, ſiuè ignorent pretium illud fuiſſe inductum per monopolium.*

3 *Vendentes, aut dantes cambio pretio inducto per monopolium ita demum excuſatur, ſi pretium illud communi vſu fuerit approbatum.*

IN hac difficultate Bart. Medina in ſum. cap. 14. §. 25. reg. 5. loquens de pretio rerum venalium inducto per monopolium diſtinguit, quòd aut vendens merces dicto pretio, erat conſcius monopolii, & fraudis, quibus fuit auctum pretium: vel monopolii, & fraudis erat omninò ignarus: primò caſu putat ſic ementem peccare, ac teneri ad reſtitutionem: quoniam is peccat contra iuſtitiam; ſecundò verò caſu, inquit, tali pretio vendentem non peccare, nec teneri ad reſtitutionem. Quòd ſi ita dicendum eſt de vendente res venales pretio inducto per monopolium, & fraudes; idem fateri cogimur de iure reſpondendum eſſe de dante cambio pretio inducto per monopolium, & fraudem, vt ſi fraudis ſit conſcius peccet contra iuſtitiam cum reſtitutionis onere: ſi verò inſcius excuſetur tùm à peccato, tùm etiam à reſtitutionis obligatione; cum non poſſit aſsignari diuerſitatis ratio.

Secunda ſentētia, quæ nobis magis pro-
1 batur eſt eorum, qui putant excuſandos eſſe
ab iniuſtitia, atque adeò à reſtitutionis one-
re eos, qui vendunt, vel dant cambio ſub
pretio currēti, ac communi; inducto tamen
per monopolium, & fraudem. Hanc ſenten-
tiam tenet Rebel. p. 2. de oblig. iuſt. lib. 11.
de camb. q. 12. num. 3. qui reuocat opinio-
nem cōtrariam, quam docuit lib. 9. de cōtr.
empt. & vendit. q. 7. ſub num. 5. verſ. Vtra-
que ſententia. In hanc eandem opinionem
videtur inclinare Ioan. de Salas in ſuo tract.
de camb. dub. 38. ſub num. 2. Etenim licèt
prędictum pretium ſit iniuſtè auctum, atque
ideò damnum illatum reficiendū ſit ab eis,
qui per monopoliū, & fraudes fuerunt cau-
ſa talis augmenti; nihilominus iuſtum red-
ditur reſpectu aliorum, qui culpā non com-
miſerunt, nec ex officio tenentur monopo-
liū tollere, vel ocurrere, cùm poſsint: ſiqui-
dem tantum pretium eſt mercis, aut cambii,
quantum communiter ſecundum præſentes
circumſtantias ęſtimatur; licèt ea æſtimatio
ex circumſtantia iniuſtæ cauſæ aliquando
naſcatur, & fundetur.

Ampliatur hæc concluſio, vt vera ſit, ſi-
2 uè dantes cambio ſciant, ſiuè ignorent, pre-
tium illud, quo cambiant, fuiſſe inductum
per monopolium, & per fraudes: quia cùm
ſit redditum iuſtum, ad rem non pertinet,
quod dantes cambio ſciant, vel ignorent,
prouenire ex monopolio, & ex fraudibus:
eo quòd non minus valent merces ſcientiū
fraudem, quàm neſcientium, vt habetur ex
Rebel. locis citatis.

Sic ampliata limitatur eadem concluſio,

vt

3 vt ita demum ſit vera, quando pretium illud inductum per monopolium, & fraudes, fuerit poſtea communi vſu approbatum; ita vt ſit effectum pretium currens: aliàs ſecus eſſet dicendum; quia ante talem approbationem eſt iniuſtum, tanquam inductum ab iis, qui non habent auctoritatem: ſiquidē tunc huiuſmodi pretium efficitur iuſtum cùm recipitur ab omnibus, vt habetur ex Rebel. d. q. 12. num. 3. & Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de cenſib. & camb. c. 7. q. 8. concl. 2. & 3. num. 419. & 420. vbi idem ait, dicendum eſſe de iis, qui fuerunt cauſa negatiua, & indirecta, abſtinendi ſcilicet à negotiis ea intentione, vt interim per monopolium ab aliis factum augeatur pretium: nam nō poſſunt licitè vti eo pretio, donec vſu confirmatum nō ſit, & ab omnibus receptū. Imò qui eo pretio vbi ſint in principio, & fuerint primi ad inducendam conſuetudinem, non ſolùm peccant; ſed etiam tenerentur ad reſtitutionem eius, quod fuerit ſupra iuſtum pretium arbitrio prudentis; quia dederunt cambio ſcienter pretio iniuſto, vt per eundem Filliuc. loco citato, concl. 4. num. 421. Dixi, *Sciēter*. Quoniam dantes cambio pretio ex monopolio inducto, ignorantes fuiſſe ex monopolio inductum; quamuis ex communi vſu nō dum fuerit approbatum, ſi poſt triennium id reſciuerint, poterunt triennali præſcriptione tueri, ſtante eorum bonafide. Vt rectè docet Filliuc. d. q. 8. concl. 3. num. 420.

Ibi, *Contra exercentes monopolia*: Quænam ſint pœnæ de iure cōſtitutæ contra exercentes monopolia. Q. VII.

SVMMARIVM.

1 *Monopolium quibus modis committatur.*
2 *Monopolium pœnæ de iure Ciuili, quæ nam ſint.*
3 *Monopolium dupliciter fieri contingit, auctoritate ſcilicet publica, & auctoritate priuata.*
4 *Monopolium auctoritate publica, committitur auctoritate Principis.*
5 *Monopolium auctoritate priuata multis modis committitur.*
6 *Iudices qua pœna plectantur de iure Ciuili, ſi monopolas diſſimulent, oſtenditur.*

1 IN hac re vide Rebuff. in tract. de magiſtr. artif. ar. 2. Gloſ. vnica, vbi enumerat caſus, ex quibus monopolium committitur, & ponit quinque pœnas. Alij caſus habetur apud Rebell. par. 2. de obilgat. iuſt. lib. 9. de cōtr. empt. & vendit. q. 7. vbi num. 4. ad monopolii fraudem reuocat modum illum fraudis, quo artifices conueniunt, vt non doceant artem, niſi ſub certo pretio, aut nō niſi ſolos filios, & nepotes. Sic etiā, qui per ſe, vel per alios, falſis ſparſis rumoribus, vel litteras configendo de obſidione inſulæ, vel alterius loci, vndè merces aſportari ſolent, vel de naufragio nauium, quibus vehebantur, aut alia ſimili fraude mercium pretia augeri faciat. Adde quòd ſtatutum, quod omnes vadant ad molendum ad molendinum Domini, vel ad coquendum panem in eiuſdem Clibano dicitur continere monopolium, Soc. conſ. 272. num. 6. lib. 2. & concl. 358. num. 5. litt. M. Ver. Monopolia, vbi etiam id limitat, niſi hoc quis habeat ex priuilegio Principis, vel ex conſuetudine prohibitiua in alios, vt per Bald. conſ. 464. num. 5. lib. 4. Etenim non eſſet iniuſtū ſi Princeps ob publicam neceſſitatem hæc, vel ſimilia priuilegia concederet ſub certa ſumma pecuniæ; taſſando tamen moderatū pretium, ne Reſp. plus iuſto grauaretur, vt habetur ex Rebel. loco citato, ſub num. 3. & ſupra latius adnotauimus, q. 4. limit. 3. vbi etiam not. 1. & 2. definiuimus monopoliū, & plures alias eiuſdē ſpecies aſſignauimus: quibus adde, quæ habentur ex Molſ. p. 2. ſuę ſum. tract. 12. cap. 5. à num. 122. ad 135. vbi non nulla cumulat circa materiam monopolii: & quoad monopolia in cambiis vide Rebell. loco citato, Scac. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 10. Salas de camb. dub. 38. & Filliuc. tom. 2. qq. moral. tract. 35. de camb. cap. 7. q. 5.

2 Monopolarum autem pœnæ habentur in l. vnica, C. de Monopol. cuius tenor eſt, qui ſequitur, *Iubemus, vt quis cuiuſcunque veſtis, vel piſcis, vel pectinum fortè, aut Echini, vel cuiuslibet alterius, ad victum, vel ad*

quem-

cunque vſum pertinentis ſpeciei, vel cuiuslibet materiæ, pro ſua auctoritate, vel ſacro iam elicito, aut in poſterum eliciendo reſcripto, aut pragmatica ſanctione, vel ſacra noſtræ pietatis adnotatione, monopolium audeat exercere: neuè quis illicitis habitis conuentionibus, coniuret, aut paciſcatur, aut ſpecies diuerſorum corporum negotiationis, non minoris quàm inter ſe ſtatuerint, venundentur. Aedificiorum artifices, vel Ergolabi, aliorumque diuerſorum operum profeſſores, & balneatores penitus arceantur pacta interſe cōponere, vt ne quis quod alterum commiſſum ſit opus impleat, aut iniunctam alteri ſolicitudinem alter intercipiat: data licentia vnicuique ab altero inchoata, & derelictum opus per alterum ſine aliquo timore diſpendij implere, omniaque huiuſmodi facinora denunciandi ſine vlla formidine, & ſine iudiciarijs ſumptibus. Si quis autem monopolium auſus fuerit exercere bonis proprijs expoliatus, perpetuitate damnetur exilij. Cæterarum pretera profeſſionum primates ſi in poſterum, aut ſuper taxandis rerum pretijs, aut ſuper quibuslibet illicitis placitis auſi fuerint conuenientes huiuſmodi ſeſe pactis aſtringere quadraginta librarum auri ſolutioni percelli decernimus. Officio tuæ ſedis quinquaginta librarum auri condemnatione mulctando, ſi in prohibitis monopolijs, & interdictis corporum pactionibus commiſſas fortè (ſi hoc euenerit) ſaluberrima noſtra diſpoſitionis condemnationes venalitate interdum, aut diſſimulatione, vel quolibet vitio minus fuerit executum.

Ex hac lege colligitur, quòd monopoliū
3 dupliciter fieri contingit, auctoritate ſcilicet publica, & auctoritate priuata, vt patet ex illis verbis, *Pro ſua auctoritate, &c.* Et quidem priori modo fieri contingit monopolium ex priuilegio Principis, vel Reip.
4 aut ſtatuto aliquo: quod quidem priuilegiū licitè conceditur, ſi ex iuſta, ac rationabili cauſa concedatur. Vt cùm pro inducenda annona in Ciuitate, Principes, ac Decuriones Ciuitatum certis perſonis facultatem tribuunt, vt ipſi ſoli vendant certam mercium ſpeciem, & non alij: ſecus autem ſi priuilegium huiuſmodi tribuatur, nulla ſubſiſtente cauſa; quoniā eo caſu Principes peccarent mortaliter cum reſtitutionis onere, vt ſupra adnotauimus q.3. concl. vnica, limit.3. & hoc eſt, quòd vi dictæ legis prohibetur: ſiquidem Princeps nunquam intelligitur huiuſmodi priuilegia in Reip. detrimētum concedere, vt habetur per Bald. ibi.

Poſteriori verò modo, atque ideò priua-
5 ta auctoritate, vltra alios modos ſupra relatos, vi d. legis conſtituitur monopolium, cum plures inuicem paciſcuntur, vt non minori pretio vendant, aut non maiori emant, & pro eo pœna imponitur perpetui exilij, & publicationis bonorum. Quòd ſi Artifices interſe cōueniant, vt opus ab vno inceptum alius non perficiat, quadraginta librarum auri condemnatione mulctantur: quæ pœna quamuis ſit diuerſa ab ea, quæ pro monopolio ſtatuitur; tamen à pleriſque conuentiones huiuſmodi inter monopolia computantur, vt habetur ex Rebell. d.q.7. ſub num. 1.

Denique eſt adnot. quòd per dictam le-
6 gem non ſolùm ſub certis pœnis monopolia damnantur; ſed etiam ipſi Iudices quinquaginta libris aureis mulctantur, ſi ſuper his diſſimulauerint. Hæc de iſta quæſtione, & de totius Extrauag. huius explicatione ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, eiuſdemqueглorioſiſſimæ Virginis Matris Mariæ, Beati Io. Baptiſtæ Præcurſoris Domini, cuius hodie feſtum colimus, & hoc opus, Diuina nobis fauente gratia, perfecimus, ac omnium Sanctorum; ſubmittentes illud, & omnia, ac ſingula in eo contenta omni, qua decet reuerentia, & humilitate Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ iudicio, atque cenſuræ.

Finis explicationis Extrauag. Pij Papæ Quinti, De cambijs.

Deo gratias.

Digitized by Google

I N D E X

Rerum omnium, quæ in hoc volumine continentur ordine alphabetico diſpoſitus.

A

A Iure antiquo non eſt recedendum pluſquam exprimitur, §.2.q.1.nu.4.fol.276.

Abſens.

Abſens dicitur circa materiam præſcriptionis, qui eſt in diuerſa Prouincia, vel Ciuitate, §.1.q.45.num.18. fol.202.

Acceptatio. Acceptilatio.

Acceptatio ſola litterarum cambij, non eſt ſolutio, §.1.q.35.num.6. fol.157.

Acceptatio litterarum cambij tunc habet vim ſolutionis, quando is, cui ſcribitur, offert ſoluere, & paratam habet pecuniam, ita vt per eum non ſtet. Vel in libro rationum ſcribatur creditor is, qui eas præſentauit ex eiuſdem voluntate, ibid. num.7.

Acceptatione tantùm cedulæ per Bancharium non liberatur debitor, ibid. num.9.

Acceptatio litterarum tantùm non liberat debitorem, ſi ante ſolutionem campſor decoxerit, ſub dicto num.7.

Acceptilatio, & compenſatio inter fictas ſolutiones cõnumerantur, §.1.q.1.ſub nu.10.fol.64.

Accipere.

Accipientes pecunias ad cambium ſiccum licèt nullam iniuſtitiam committant contra campſores ita dantes; poſſunt tamen iniuſtitiam committere aduerſus eorum creditores, vxorem, & filios, §.1.q.72.num.8. fol.250.

Accipere, ac petere pecunias cambium ſiccum ab eo, qui non eſt paratus dare cambio ſicco non licet, ibid. num.11.

Accipiens mutuo ſub vſuris, ſeù cambio ſicco à parato vt ſupra, ad mercandum iuſtè pro alenda ſua familia ſecundum decentiam ſtatus, vel ad emendas poſſeſſiones, &c. non peccat, ibid. num.30.

Accuſatus.

Accuſatus de aliquo crimine, an impediatur promoueri, §.1.q.47.ſub num.8. fol.210.

Actio. Actus.

Actio cooperantis ſumit ſpeciem ab actione eius, cui cooperatur, §.1.q.73.num.3. fol.259.

Actus morales in tantùm dicuntur morales, in quantum pendet à voluntate hominis. In proœm.q.5.ſub num.6. fol.9.

Actus contra legem prohibentem, an & quando ſit irritus. In proœm.q.15.num.11. fol.57.

Actus contra legem regulariter eſt ipſo iure nullus, §.1.q.8.num.15. fol.86.

Aduocatus.

Aduocatus prohibetur à cliente emere, vel aliter cum eo contrahere, durante lite, §.1. quæſt.38. num.5. fol.163.

Affectus.

Affectus Eccleſiaſticorum erga conſanguineos eſt ſeminarium multorum malorum in Eccleſia Dei. In proœm.q.6.ſub num.12. fol.10.

Anima.

Animarum cura quibus committitur, Paſtores eſſe debent, non percuſſores. In proœm. quæſ.7. num.3. fol.14.

Antuerpia.

Antuerpienſe cambium. Vide infra, cambium Antuerpienſe.

Apoſtoli.

Apoſtolis iuriſdictio, & præſertim Petro ſuper vniuerſalem Eccleſiã, qualiter data ſit a Domino. In proœm.q.7.ſub num.9. fol.14.

Ars. Artifex.

Ars campſoria. Vide infra, campſoria ars: & cãpſoriam artem.

Ars hominem conſtituens in probabili periculo peccandi, non poteſt licitè exerceri. In proœm. q.8.num.38. fol.22.

Artifex ſi in exercitio ſuo malè ſe gerat, tenetur conductori ad intereſſe, §.1.q.32.nu.6.f.144.

Aſſecuratio.

Aſſecuratio Nauium, & mercium fit ad rationem quinque, ſex, plus, & minus, iuxta quantitatem periculi, §.1.q.38.num.10. fol.163.

Aſſecurationis contractus licitus eſt, non ſolùm in contractu ſocietatis; ſed etiam in contractu locationis operum, §.1.q.48.num.6. fol.214.

Aurum.

Aurum purum nullam admiſtionem habens alterius metalli, dicitur 24. caractorum, ſeù au-

Digitized by Google

rum obrizum; ſicut argentum purum appellatur 12. denariorum. In proœm. quæſt. 10. ſub num. 7. fol. 29.
Aurum auro, & argentum argento datur purius. In proœm. q. 11. num. 8. fol. 39.

B

Bonafides.

Bonafides ad præſcriptionem requiſita debet eſſe probabilis, §. 1. q. 45. num. 8. fol. 201.
Bonafides improbabilis, an ſatis ſit ad præſcriptionem 30. vel 40. ann. ibidem, num. 21.

Bona opera.

Bona opera, & vitæ compoſitio ſunt quodam perpetuum prædicandi genus. In proœm. q. 6. ſub num. 11. fol. 12.

Breue.

Breue Pij V. pro Bononienſibus circa materiam cambiorum, qualiter ſit intelligendum, §. 1. q. 47. num. 5. fol. 209.

Bulla.

Bulla Pij V. de cambijs non ſolùm appellatur Bulla; ſed etiam conſtitutio, decretalis, extrauagans, lex, ſanctio, & mandatum. In proœm. q. 1. num. 5. fol. 2.
Bulla Pij V. de camb. cur non poſſit nuncupari canon, decretum, dogma, interdictum, pragmatica, ratio aſſignatur, ibid.
Bulla Sixti V. deteſtabilis, per quam vſurariæ condemnantur ſocietates omnes cum aſſecuratione ſortis, qualiter ſit intelligenda, §. 1. q. 53. ſub num. 4. fol. 224.

C

Cambium.

Cambia ſicca cùm ſint vſuraria, ſuper eis nulla cadit diſpenſatio. In proœm. q. 2. num. 10. fol. 4.
Cambia ſicca permitti nequeunt per legem, nec per conſuetudinem, neque per Romani Pontificis diſpenſationem; ibidem, num. 15.
Cambia ſicca damnantur iure tùm diuino, tùm etiam naturali, ibid. num. 10.
Cambia ſicca non poſſunt Fideles cum Infidelibus exercere; qui nec de facto, nec de iure Chriſtianis Principibus ſubduntur. In proœm. q. 3. num. 3. fol. 6.
Cambia ſicca non ſolùm à Principibus; ſed nec à Rom. Pontif. permitti poſſunt Infidelibus, vt in eorum Terris licitè exerceant cum Fidelibus. In proœm. q. 4. num. fol. 7.
Cãbia omnia illicita eſſe qui doceant. In proœm. q. 8. num. 3. fol. 17.
Cambium ſecundum ſe conſideratum habet quãdam turpitudinis ſpeciem, ibid. num. 5.
Cambium verum, & reale, cum debitis circumſtantijs celebratum, communiter licitum exiſtimatur, ibid. num. 17.
Cambiorum vſum neceſſitas, publicaque vtilitas induxerunt, ibid. num. 18.
Cambium eſt de iure gentium, rationis dictamini valdè conſentaneum, ibid. num. 20.
Cambium eſt humano generi omninò neceſſarium, ibid. num. 22.
Cambium ad minutum non eſt minus neceſſarium, quàm cambium per litteras, ibid. nu. 24.
Cambium non ſolùm neceſſarium eſt; ſed etiam Reip. valdè vtile, ibid. num. 25.
Cambium nihil ex ſui natura vitioſum, & virtuti cõtrarium importat; quamuis lucrum, quod eſt negotiationis finis, in ſui ratione non importet honeſtum aliquod, ibid. num. 28.
Cambiorum circulus damnatur, ibid. num. 36.
Cambium licèt in aliquibus conueniat cum mutuo; ab eo tamen in multis differt, ibid. nu. 40.
Cambium eſt contractus vltrò, citroque obligatorius non ſic mutuum, ibid. num. 42.
Cambium in ſola pecuniarum commutatione cõſiſtit: non ſic mutuum, ibid. nu. 44.
Cambium exigit, vt pecunia recipiatur numero ſaltem diſtincta: quod mutuum non expoſtulat, ibid. num. 45.
Cambij capitale aliquando redditur diminutum: non ſic mutuum, ibid. num. 46.
Cambij lucrum percipitur, vt pretium periculi, cui campſor exponitur, ibid. num. 47.
Cambium lucrum parit: non ſic mutuum, ibid. num. 48.
Cambium non eſt propriè contractus empt. & vend. ibid. num. 52.
Cambium quonam pacto dicatur de iure gẽtium, ibid. num. 20.
Cambium ſi non daretur, ceſſarent ferè mercatorum commercia, ibid. ſub num. 22.
Cambia, in quibus lucrum habetur, vt vltimus finis, illicitè exercentur, ibid. ſub nu. 36. & 37.
Cambium initum cum pacto, vt ſalua ſit ſors principalis, eſt ſiccum, cùm de ratione cambij ſit, vt ſors ſit periculo dantis ad cambium. ibidem, ſub num. 46.

Cam-

Cambium eſt verè, & propriè contractus. In proœm. q. 9. num. 6. fol. 26.
Cambium cùm ſit contractus vltrò, citroque obligatorius, non poteſt conſiſtere, niſi ſaltem inter duos pro diuerſis rebus, ibid. num. 7.
Cambium ad minutum, qualiter ſit contractus vltrò, citroque obligatorius, ibid. num. 8.
Cambium eſſe contractum mutui, qui doceant. In proœm. q. 10. num. 1. fol. 27.
Cambium eſſe contractum empt. ac vend. qui dicant, ibid. num. 2.
Cambium ſi contractus eſt emptionis, conſequenter dicitur contractus nominatus, bonefidei, onerosus, &c. ibid. num. 15.
Cambium nonnulli volunt eſſe contractum locationis operum, ibid. num. 16.
Cambium alij volunt eſſe commutationem quandam; verùm diuiſi ſunt, ibid. num. 17.
Cambium quidam dicunt eſſe contractum nominatum, ibid. num. 18.
Cambium quamplurimi putant eſſe contractum innominatum, ibid. num. 19.
Cambium non poteſt dici formaliter mutuum, ibid. num. 20.
Cambium non eſt formaliter contractus locationis operum, ibid. num. 21.
Cambium contractum eſſe empt. ac vendit. probabiliter dici poteſt, ibid. num. 22.
Cambium non eſſe contractum empt. ac vendit. probabilius videtur, ibidem, num. 23.
Cambium non poteſt dici commutatio in ſpecie ſumpta, ibidem, num. 25.
Cambium eſſe contractum innominatum, verius nobis videtur, ibidem, num. 26.
Cambium antequam ab vtraque parte impleatur, poteſt diſſolui ſecundum aliquos, atque ideò licitum eſt ab eo recedere, ibid. num. 30.
Cambium antequam impleatur ex altera parte, pecuniæ datæ ad cambium transfertur dominium in accipientem, ibid. num. 31.
Cambium non eſt contractus bonefidei; ſed ſtricti iuris, ibid. num. 34.
Cambium non dicitur cõtractus bonefidei, etiam attenta diſpoſitione noſtræ Extrauag. & aliarum Conſtit. Pontif. ibid. num. 35.
Cambium dolo celebratum non eſt nullum ipſo iure; ſed venit reſcindendum actione, ſeù exceptione doli, ibid. num. 37.
Cambium ſi non ſoluatur condicto tempore, an debeatur intereſſe, ibidem, num. 38.
Cambij contractus eſt oneroſus, vltrò, citroque obligatorius, ibidem, num. 40.
Cambij contractus non poteſt celebrari, niſi ſaltem inter duos, ibid. num. 41.
Cambium deriuatur à verbo campſo, ideſt permuto, ibid. ſub num. 27.
Cambium, an ſit ſtricti iuris, vel bonefidei, ibidem, num. 35.
Cambium licèt ſit ſtricti iuris; ſi tamen celebratur cum Principe, eſt contractus bonefidei, ibidem, num. 38.
Cambij definitio traditur. In proœm. quæſt. 11. num. 1. fol. 38.
Cambium eſt generale nomen complectens triplicem commutationem, nempe pecuniæ ad rem, atque ideò emptionem: rei ad rem, quæ eſt formaliter commutatio: & pecuniæ ad pecuniam, quæ vocatur cambium, ibid. num. 5.
Cambij origo traditur, ibid. num. 9.
Cambium quonam pacto diſtinguatur à contractibus empt. ac vendit. & à commutatione formaliter conſiderata, ibid. num. 11.
Cambium ad minutum dumtaxat, & non aliud apud Romanos fuiſſe in vſum nonnulli volũt. ibid. num. 13.
Cambium qualiter ſit regulandum. In proœm. q. 10. num. 32. fol. 35.
Cambium quoad iuſtitiam contractus parum refert, quòd ſit nominatus, vel innominatus, ibid. num. 33.
Cambium quando eſſe cœpit, & quam ob cauſam. In proœm. q. 11. num. 9. fol. 39.
Cambium diuiditur in reale, & ſiccũ. In proœm. q. 12. num. 1. fol. 41.
Cambium reale eſt vera commutatio pecuniæ cum pecunia, ibid. num. 2.
Cambium ſiccum non eſt verè cambium; ſed fictum, & apparens, ibid. num. 3.
Cambium reale, & ſiccum æquiuocè tantùm cõueniunt, non autem vniuocè, ibid. num. 4.
Cambium reale diuiditur in cambium ad minutum, & per litteras, ibid. num. 5.
Cambium ad minutum cur dicitur ſimplex, ac manuale, ibid. num. 6.
Cambium per litteras, ſeù mixtum quid ſit, & cur ita dicatur, ibid. num. 8.
Cambium per litteras multipliciter ſubdiuiditur ibid. num. 9.
Cambium ſiccum cur ita dicatur, ibid. num. 3.
Cambium ad minutum cur ita dicatur, ibid. n. 5.
Cambium ad minutum tantùm apud Antiquos erat in vſu, ibid. num. 7.

a 2 Cam-

Cambium per litteras cur dicatur mixtum, ibid. num. 8.

Cambium ad minutum poteſt dici aliquo modo mixtum, ibid. ſub num. 8.

Cambium per litteras de loco ad locum, quid ſit, ibid. num. 9.

Cambium ad minutum eſt licitum, & Reip. valdè vtile, ac neceſſarium. In proœm. quæſt. 13. num. 3. fol. 44.

Cambium ad minutum adeò eſt licitum, vt in eo nulla poſſit cadere vſura, ibid. num. 4.

Cambium ad minutum eſt licitum, ſiuè fiat pecuniæ expendibilis in aliam in vno, & eodem loco expendibilem; ſiuè fiat pecuniæ expendibilis in aliam in tali loco non expendibilem, ibid. num. 5.

Cambium ad minutum eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, ſicut reliqua cambia, ibid. num. 7.

Cambium ad minutum ad ſuam iuſtitiam exigit, quòd ſeruetur æqualitas in valore monetarum, & campſor ſit ſua mercede contentus, ibid. num. 6.

Cambium ad minutum exercentes non ex officio; ſed tanquam perſonas priuatas, non poſſe ratione talis cambij incrementum aliquod conſequi, qui doceant. In proœm. q. 14. nu. 1. fol. 48.

Cambia ad minutum multis modis fraudulenter exerceri poſſunt, ibid. num. 30.

Cambij per litteras definitio traditur, §. 1. q. 1. num. 1. fol. 61.

Cambij per litteras diuiſio in cambium de loco ad locum, & in cambium per nundinas, ibidem, num. 2.

Cambia omnia reducuntur ad tria genera, ibid. num. 3.

Cambij contractus cùm fiat ad vtilitatem vtriuſque contrahentis nõ poteſt reſcindi, niſi vtriuſque concurrat conſenſus, ibid. num. 8.

Cambia Romæ *celebrantur ex Ducatis de Camera, qui ſunt fictitij: Neapoli ex Ducatis de carlenis: Florentiæ ex ſcutis Florentinis, ibid. num. 15.*

Cambium per litteras, quo campſor primò pecuniam accipit in vno loco, reſtituturus in alio, eſt omnium ferè antiquiſſimum, ibid. num. 17.

Cambium per litteras, quo campſor primò pecuniam accipit in vno loco reſtituturus in alio, eſt iuſtum: ſiuè fiat cum pecunia diuerſa genere; ſiuè diuerſa ſpecie; ſiuè diuerſa numero, ibidem, num. 21.

Cambium per litteras, quo primò campſor pecuniam accipit, eſt licitum. ſiuè campſor publicus ſit, & ex officio: ſiuè priuatus; niſi lege prohibeatur, ibid. num. 22.

Cambium, quo primò campſor pecuniam accipit, vt ſupra, ſtipendium meretur, ſiuè fiat ex vno Regno *ad alterum: ſiuè ex vna ad alteram* Ciuitatem *infra idem* Regnum, *ibidem, num. 24.*

Cambium per litteras, quo primò campſor pecuniam accipit, minus ſtipendium meretur ſecundum aliquos, ſi fiat de vna Ciuitate *ad aliam infra idem* Regnum; *quàm ſi fiat de vno* Regno *ad aliud, ibid. num. 25.*

Cambij lucrum cùm taxatur, non habetur regulariter ratio diſtantiæ, ac vicinitatis locorum; ſed maioris, aut minoris æſtimationis monetarum in diuerſis locis, ibid. num. 26.

Cambium de loco ad locum infra idem Regnum, *in quibuſdam Hiſpaniæ* Regnis *lege, ac conſuetudine prohibetur, ibid. num. 27.*

Cambium, in quo campſor primò dat pecuniam, vt ſupra, quas conditiones exigit, vt ſtipendium ex eo iuſtè exigi poſſit, ibid. num. 28.

Cambium per nundinas eſt triplex, ibidem, ſub num. 2.

Cambium, quo campſor pecuniam accipit aliò traijciendam, aliquando fit gratia dantis tantùm: aliquando ſolùm accipientis: & aliquando gratia vtriuſque, §. 1. q. 3. num. 2. fol. 72.

Cambium, quo campſor pecuniam accipit aliò traijciendam, vbi idem pretium habet, ſi celebratur gratia vtriuſque cambientis ad mutuam petitionem, à neutro lucrum accipi poteſt. Idem dicendum eſt, ſi nec mutua, nec alterius petitio interueniat, ibid. num. 4.

Cambium, quo campſor pecuniam primò accipit, ſoluendam in alio loco, vbi eſt eadem in valore, licèt fiat gratia vtriuſque; nihilominus ſi alter ab altero rogatur, primò rogatus poteſt petere mercedem aliquam, ibid. num. 5.

Cambium ſi contingat fieri gratia dantis tantùm pecuniam in vno loco, vt ſibi ſoluatur in alio, ſi pecunia eſt eiuſdem valoris, tunc campſor nihil aliud petere poteſt præter puram mercedem, ibid. num. 11.

Cambium ſi fiat gratia dantis tantùm pecuniam in vno loco, ſoluendam in alio, vbi pluris æſtimatur; tunc pecuniæ reduci debent ad æqualitatem, & campſori exceſſum pecuniæ cum iuſta ipſius mercede tribui, ibid. num. 13.

Cambiũ omne ad iuſtitiã cõmutatiuam pertinet,

&

Digitized by Google

& ideò in eo ſeruari debet ęqualitas,ibid.n.15.

Cambium per litteras quando ſit gratia vtriuſque, & pecunia vnius loci ſint inferiores in valore, reducenda ſunt ad æqualitatem, & neutri debetur ſtipendium ſi ad mutuam petitionem celebretur,ibid. nu.19.

Cambij per litteras ſolutio quatuor modis fieri pręcipitur, nempe, viſis litteris, poſt certum tempus,ad vſum,& ad nundinas, §.1. *quæſt. 4. num.1. fol.77.*

Cambia, quæ celebrantur de loco ad locum infra eandem Prouinciam, & intra idem Regnum ſicca eße,ac inualida,qui doceant, §. 1. *quæſt. 8.num.1. fol.84.*

Cambium, in quo campſor primò pecuniam accipit,adeò ſtipendium meretur ſecundum aliquos,vt ſi lege probibeatur cambium celebrari intra idem Regnum,ſub tali probibitione illud cambij genus non comprehendatur, ibid. num.3.

Cambium intra idem Regnum *ſi lege probibeatur,eius lucrum nõ eße reſtitutioni obnoxium, qui velint,ibid.num.5.*

Cambium omne de loco ad locum,ſtipendium mereri;etiam ſi lege probibeatur,qui dicant,ibid. num.4.

Cambium de loco ad locum intra idem Regnum, ſiuè intra eandem Prouinciam, eſt iuſtum, & ſtipendium ex eo debetur non ſolùm ratione tranſportationis pecunię; ſed etiam eiuſdem copia,vel penuriæ, ibid. num.6.

Cambium quando eſt reale, in eo per accidens ſe habet diſtantia locorum, ſi ſeruetur æqualitas iuſti pretij,ibid.num.7.

Cambium per litteras de loco ad locũ infra idem Regnum,eſt licitum,ſiuè campſor primò accipiat,ſiuè primò det pecuniam in vno loco in alia reſtituendam ,ibid. num.7.

Cambium celebratum intra idem Regnum, *vel intra eandem Prouinciam, cæteris paribus, minus ſtipendium meretur, quàm cambium celebratum de* Regno *ad* Regnum, *ibidem, num. 9.*

Cambium ne fiat cum lucro infra idem Regnum, poteſt lege probiberi,ibid.num.10.

Cambium per litteras intra idem Regnum, in quo campſor primò accipit, ſi lege non probibeatur, ſtipendium meretur tàm ratione tranſportationis pecuniæ, quàm ratione eiuſdem copiæ, ibid. num.19.

Cambij per litteras contractus, in quo campſor primò dat pecuniam in vno loco,ſibi reſtituendam in alio, qualis ſit, §. 1. *quæſt. 10. nu.1. fol.91.*

Cambij *contractus, in quo campſor primò dat pecuniam in vno loco,reſtituendam in alio, eſt contractus innominatus, do, vt des, ibidem, num. 2.*

Cambium,*in quo campſor primò dat pecuniam, &c.cur non dicatur contractus locationis operum, ibid. num. 4.*

Cambium,*in quo campſor prius dat pecuniam, vt ſupra,quare non ſit contractus mutui,ibid. num. 3.*

Cambium, *in quo campſor prius dat pecuniam, &c. non eſt formaliter contractus empt. ſeu vendit. ibid. num.5.*

Cambium, *in quo campſor prius dat pecuniam, &c. eſt contractus empt. & vendit. valdè ſimilis, ibid. num.6.*

Cambium,in quo campſor prius dat, &c. ſubalternatur contractus empt. & vendit. ibidem, num. 7.

Cambij,*in quo campſor prius dat definitio traditur,ibid.num.9.*

Cambium,in quo campſor prius dat, &c. quot perſonas exigat,ibid. num.10.

Cambij,in quo campſor prius dat pecuniam, &c. litterarum forma,ibid.num.11.

Cambij,in quo campſor prius dat pecuniam littera declarantur,ibidem,num.12.

Cambia, *quæ celebrantur de loco ad locum infra eandem Prouinciam, & infra idem* Regnum, *ſicca eſſe,ac inualida,qui doceant,*§.1.*quęſt.8. num. 1. fol.84.*

Cambium, in quo campſor primò pecuniam accipit adeò ſtipendium meretur ſecundum aliquos,vt ſi lege probibeatur cambium celebrari infra idem Regnum, *ſub tali probibitione illud cambij genus non comprehendatur, ibid. num.3.*

Cambium de loco ad locum, ſtipendium mereri, etiam ſi lege probibeatur,qui doceant, ibidem, num.4.

Cambium intra idem Regnum *ſi lege probibeatur,eius lucrum non eſſe reſtitutioni obnoxiũ, qui velint,ibid.num.5.*

Cambium de loco ad locum intra idem Regnum, *ſiuè intra eandem Prouinciam, eſt iuſtum, & ſtipendium ex eo debetur, non ſolùm ratione tranſportationis pecuniæ; ſed etiam ratione eiuſdem copiæ,vel penuria,ibid.nu.6.*

Cambium quando eſt reale, in eo per accidens ſe habet diſtantia locorum, ſi ſeruetur æqualitas iuſti pretij, ibid. num. 7.

Cambium per litteras de loco ad locũ intra idem Regnum, *eſt licitum, ſiuè campſor primò accipiat, ſiuè primò det pecuniam in vno loco, in alio reſtituendam, ibid. num. 8.*

Cambium celebratum intra idem Regnum, vel intra eandem Prouinciam, cæteris paribus, minus ſtipendium meretur, quàm cambium celebratum de Regno *ad Regnum, de Prouincia ad Prouinciam, ibid. num. 9.*

Cambium ne fiat cum lucro intra eandem Prouinciam, vel infra idem Regnum poteſt lege ſtatui, ibid. num. 10.

Cambium per litteras intra idem Regnum, *in quo campſor primò accipit, ſi lege non prohibeatur, ſtipendium meretur tam ratione tranſportationis pecuniæ, quàm ratione eiuſdem copiæ, ibid. num. 19.*

Cambij per litteras contractus, in quo campſor primò dat pecuniam in vno loco reſtituendam in alio, qualis ſit, varia Doctorum ſententia, referuntur, §. 1. q. 10. num. 1. fol. 91.

Cambij contractus, in quo campſor prius dat pecuniam in vno loco reſtituendam in alio, eſt innominatus, ibid. num. 2.

Cambium, in quo campſor primò dat, &c. quare non ſit contractus mutui, ibid. num. 3.

Cambium, in quo campſor primò dat, &c. cur non dicatur contractus locationis operis, ibid. num. 4.

Cambium, in quo campſor prius dat, &c. non eſt formaliter contractus empt. ſeù vend. ibidem, num. 5.

Cambium, in quo campſor prius dat, eſt contractui empt. ac vendit. valdè ſimilis, ibidem, num. 6.

Cambium, in quo campſor prius dat, ſubalternatur contractui empt. ac vend. ibid. num. 7.

Cambij, in quo campſor prius dat, &c. definitio traditur, ibid. num. 9.

Cambium, in quo campſor prius dat, quot perſonas exigat, ibid. num. 10.

Cambij, in quo campſor prius dat, &c. litterarum forma traditur, ibid. num. 11.

Cambij, in quo campſor prius dat, litteræ declarantur, ibid. num. 12.

Cambium, in quo campſor primò dat, &c. aliqui volunt illicitum eſſe, §. 1. q. 11. nu. 1. fol. 95.

Cambium, in quo campſor prius dat, Doctores ſiccum appellant, ibidem, num. 2.

Cambio, in quo campſor prius dat, non fit tranſportatio pecuniæ de loco ad locum, ibid. nu. 3.

Cambio, in quo campſor prius dat, qui traijcit pecunias ſtipendium ſoluit; non autem is, cuius gratia traijcitur, ibid. num. 4.

Cambium, in quo campſor prius dat, &c. eſt iuſtum, & ex eo iuſtè incrementum percipitur, ibid. num. 5.

Cambium, in quo campſor prius dat, vi noſtræ Extrauag. non ſolùm non damnatur, ſed expreſsè approbatur, ibid. num. 6.

Cambio, in quo campſor prius dat, quibus titulis ſtipendium debeatur, ibid. num. 7.

Cambium, in quo campſor prius dat, non eſt ſiccum, nec mutuum continet implicitum, ibid. num. 13.

Cambium, in quo campſor prius dat, ſtipendium meretur, ſiuè campſor ſit ex officio, & ſic publicus; ſiue ſit perſona priuata, ibid. num. 15.

Cambium, in quo campſor prius dat, ſtipendium meretur, ſiuè fiat de Prouincia ad Prouinciã, de Regno ad Regnum, de Ciuitate *ad aliam* Ciuitatem; *de loco ad locum infra eandem Prouinciam, vel idem* Regnum, *ibid. num. 16.*

Cambium, in quo campſor prius dat, eſt licitum omni iure, ibid. num. 17.

Cambium, in quo campſor prius dat, vt ſit licitum, plures conditiones exigit, ibid. nu. 19.

Cambium, in quo campſor prius dat, vt ſit licitum, tres conditiones exigit, §. 1. quæſt. 12. num. 1. fol. 99.

Cambium, in quo campſor prius dat, ad veritatem ipſius exigit commutationem diuerſarum monetarum, diuerſorum Dominorum, in diuerſis locis, ibid. num. 2.

Cambium, in quo campſor prius dat, vt ſit verum exigit, quòd fiat principaliter ad petitionem recipientis, ibid. num. 6.

Cambij de loco ad locum tres dantur ſpecies, ibid. num. 7.

Cambium, in quo campſor prius dat, ad ſui veritatem exigit, vt campſuarius habeat pecuniam, vel ſaltem creditum in loco deſtinatæ ſolutionis, ibid. num. 8.

Cambium, in quo campſor prius dat, ad ſui veritatem exigit, quòd litteræ ſint veræ, & vigore illarum verè fieri poſſit ſolutio, ibidem, num. 10.

Cambium, in quo campſor prius dat, ad ſui validitatem exigit, quòd ſit voluntarium, vi, aut

dolo

Digitized by Google

dolo non celebratum, ibidem, num. 11.

Cambium, in quo campſor prius dat, monopolio ſit inuoluntarium, & fraudulentum, ibidem, num. 12.

Cambia quando dantur per loca remotiora, an & quando ſint licita, ibid. num. 15.

Cambium eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, §. 1. q. 13. num. 2. fol. 102.

Cambia omnia reducuntur ad contractum commutationis, in quo æqualitas eſt ſeruanda, ibid. num. 7.

Cambium, in quo campſor prius dat, poteſt celebrari de loco ad locum infra eandem Prouinciam, & idem Regnum, §. 1. quæſt. 15. num. 1. fol. 107.

Cambium quando ſit per locum remotiorem, ſi per illum locum ſiat ad petitionem campſuarÿ, campſor poteſt petere maius lucrum, quàm ſi ſiat per locum viciniorem, §. 1. quæſt. 19. num. 2. fol. 111.

Cambium quando ſit per locum remotiorem ad petitionem campſoris, campſor ipſe non meretur maius lucrum, ibid. num. 3.

Cambium ad nundinas non differt eſſentialiter à cambio locali, §. 1. q. 20. nu. 2. fol. 111.

Cambium cùm promittitur ſoluendum in loco condicto in certa, ac determinata pecuniæ ſpecie, ſtandum eſt conuentioni ſi extet: & ſi non extet debetur eius æſtimatio, §. 1. quæſt. 25. num. 7. fol. 119.

Cambium cùm promittitur ſoluendum in ſcutis marcharum, qui ſunt fictitÿ, tunc ſoluitur in ſcutis aureis, niſi illa fuerint mutata quoad bonitatem intrinſecam; quia eo caſu eſt attendendus valor, quem habebant tempore celebrati contractus, ibid. num. 8.

Cambÿ ſolutio cùm promittitur fieri in ſcutis auri in auro, boni, ac iuſti ponderis, & ſic in pecunia indeterminata quoad formam, & determinata quoad materiam, ſtandum eſt conuentioni, ibid. num. 9.

Cambÿ ſolutio cùm promittitur fieri in pecunia determinata, ſtandum eſt conuentioni in vtroque foro, ibid. num. 10.

Cambÿ ſolutio tunc debetur in pecunia conuenta, quando eſt mutata quoad bonitatem extrinſecam: ſecus autem ſi mutata fuerit quoad bonitatem, aut malitiam intrinſecam, ibidem, num. 13.

Cambÿ ſolutio debet fieri in pecunia, vel in eius valore, qui currebat tempore celebrati contractus, ſi pecunia mutata fuerit quoad bonitatem intrinſecam, ibid. num. 17.

Cambÿ ſolutio debet fieri in pecunia, vel eius valore, qui currebat tempore celebrati contractus ſi mutata fuerit quoad bonitatem intrinſecam, ſiuè conuentio fuerit de ſpecie determinata, ſiuè de moneta currenti, ſiuè ſimpliciter de ſolutione, ibid. num. 18.

Cambÿ ſolutio eſt facienda in moneta, quæ currebat tempore celebrati contractus, etiam ſi campſuarius non fuerit in mora ſoluendi cãbium, ſi pecunia mutata fuerit quoad bonitatem intrinſecam, ibid. num. 19.

Cambÿ ſolutio facienda eſt de moneta, quæ currebat tempore celebrati contractus; etiam ſi conuenta fuerit ſolutio in ſcutis imaginarÿs, ibid. num. 20.

Cambÿ ſolutio non eſt facienda in pecunia, quæ currebat tempore celebrati contractus, ſi tunc probabilis timor erat eiuſdem mutationis intrinſecę, ibid. num. 21.

Cambÿ ſolutio non eſt facienda in pecunia, quæ currebat tempore celebrati contractus, ſi mutatio ipſius quoad bonitatem intrinſecam eſſet facta à campſore, ibid. num. 24.

Cambÿ ſolutio non eſt facienda in pecunia, quæ currebat tempore celebrati contractus, ſi aliter inter partes fuerit conuentum, etiam ſi mutata ſit quoad bonitatem intrinſecam, ibidem, num. 25.

Cambÿ ſolutio non debetur in pecunia, quæ currebat tempore celebrati contractus, licèt mutata ſit intrinſecè, quando campſor aliud monetæ genus acceperit ſolutionis tempore non reluctans, ibid. num. 26.

Cambÿ ſolutio non eſt facienda in pecunia currenti tempore contractus, etiam ſi mutata ſit intrinſecè, quando in contrarium extat conſuetudo, ibid. num. 28.

Cambÿ ſolutio facienda eſt in moneta currenti tempore ſolutionis faciendæ, quando fuerit mutata quoad bonitatem, vel malitiam extrinſecam, ibid. num. 29.

Cambÿ ſolutio facienda eſt in pecunia currenti ſi mutata ſit extrinſecè etiam ſi de moneta currenti tantùm fuerit conuentum, ibid. num. 31.

Cambÿ ſolutio non debet fieri in moneta currente tempore ſolutionis faciendæ, etiam ſi mutata fuerit in valore extrinſecè, quando campſor vnam ſpeciem monetę pro alia citra contradictionem, ibid. num. 35.

Cam-

Cambij ſolutio facienda eſt in moneta currente, etiam ſi mutata fuerit quoad valorem extrinſecum, ibid. num. 36.
Cambij ſolutio eſt facienda in moneta iuxta loci conſuetudinem, ſiuè moneta mutetur quoad valorem extrinſecum, ſiuè intrinſecum, ibid. num. 37.
Cambium per nundinas differt accidentaliter tantùm à cambio locali, in quo campſor prius dat pecuniam in vno loco, accepturus in alio, §. 1. q. 26. num. 1. fol. 126.
Cambium ad nundinas finis non fuit alius, per quem fuerunt adinuenta, quàm quæſtus, & lucri ſitis, ibid. num. 2.
Cambia ad primos, ſecondos, & tertios terminos, quanam ſint, ibid. num 3.
Cambiorum ſolutiones. vide infra, ſolutiones cãbiorum.
Cambiorum pretium. vide infra. Pretium cambiorum.
Cambium verum, & reale exigit veram, & realem commutationem diuerſarum monetarum, §. 1. q. 27. num. 2. fol. 129.
Cambia fuerunt principaliter inſtituta ad emptionem mercium, & per accidens tantùm ad lucrum captandum, ibid. num. 9.
Cambium ad nundinas non differt eſſentialiter à cambio locali, ibid. num. 11.
Cambiorum ſolutio cur Genuæ valeat in ſcutis argenteis, ibid. num. 16.
Cambium, quod fit Genuæ per Placentiam, viſis litteris, cur fiat maiori pretio, & illud, quod fit ad nundinas, minori, ibid. num. 24.
Cambium ad nundinas, quas conditiones exigat, varia ſunt Doctor. placita, §. 1. quæſt. 28. num. 1. fol. 133.
Cambium, inſpecto iure naturali, & natura contractus, non exigit tot conditiones, quot per noſtram Extrauag. exiguntur, ibidem, num. 2.
Cambium ad nundinas ad ſuam realitatem duas tantùm conditiones exigit, ad quas reliquæ reducuntur; nempe, vt ſit verum, & iuſtum ipſius pretium, ibid. num. 3.
Cambium ad nundinas ad eius veritatem exigit, quòd in eo fiat vera commutatio diuerſarum monetarum, ibid. num. 4.
Cambium per nundinas ad ipſius veritatem exigit, vt litteræ, quæ mittuntur ſint veræ, & non fictitiæ, & cum effectu mittantur, ibid. nu. 5.
Cambium ad nundinas exigit, vt campſuarius habeat pecuniam, vel creditum in nundinis, per quas pecuniam cambio accipit, ibidem, num. 6.
Cambium ad nundinas expoſtulat, vt campſor probabiliter ſaltem ſciat, campſuarium habere pecuniam, vel creditum in loco deſtinatæ ſolutionis, ibid. num. 7.
Cambij pretium tunc dicitur iuſtum, quando eſt taxatum iuxta communem vſum fori, & pretium ipſum non alteratur ratione temporis, ibid. num. 12.
Cambium locale, & cambium ad nundinas non differunt inter ſe eſſentialiter, ſed tantùm accidentaliter, §. 1. q. 30. num. 1. fol. 137.
Cambium de loco ad nundinas, in quo quatuor perſonæ concurrunt, praxis, §. 1. quæſt. 31. num. 1. fol. 138.
Cambium de loco ad nundinas, quando in eodem loco ſoluitur, in quo celebratur, eſt ſiccum, ibid. num. 15.
Cambium, in quo non ſeruatur æqualitas, eſt iniuſtum, ibid. num. 17.
Cambium à loco ad nundinas, ad ſui iuſtitiam exigit commutationem pecuniarum loco diuerſarum, ibid. num. 18.
Cambium de loco ad nundinas eſt licitum, ibid. num. 19.
Cambium de loco ad nundinas eſſentialiter non differt à cambio de loco ad locum; ſed tantùm accidentaliter, ibid. num. 21.
Cambium, in quo litteræ non traduntur, ſemper dici ſiccum, qui doceant, §. 1. quæſt. 33. num. 1. fol. 147.
Cambia, in quibus litteræ traduntur, ſed non mittuntur, vi noſtra Extrauag. damnantur, ibid. num. 2.
Cambium reale, in quibus à ſicco differat, ibid. num. 3.
Cambium, in quo litteræ traduntur, ſed non mittuntur, habet conditiones cambij ſicci, ibidem, num. 4.
Cambium, in quo litteræ traduntur, ſed non mittuntur, eſſe mutuum vſurarium, qui velint, ibidem, num. 6.
Cambium, in quo campſor dat pecuniam, ſibi reſtituendam infra tres menſes cum lucro cambiorum Lugduni, vel alterius fori, eſt ſiccum, ibid. num. 7.
Cambium, in quo litteræ traduntur, ſed non mittuntur, non ſemper eſt ſiccum, ibid. nu. 8.
Cambium, quo litteræ non mittuntur, poteſt eſſe

vali-

validum, etiam ſi non concurrat recta cambientium intentio, ibid. num. 11.

Cambium non vitiatur ratione maioris, vel minoris periculi, cui campſor exponitur; ſed ratione inæqualitatis pretij, ibid. num. 15.

Cambium, in quo ſors cum intereſſe ſoluitur in loco celebrati contractus, nulla præuia conuentione, non eſt illicitum, ibid. num. 19.

Cambium ad ſui iuſtitiam exigit, quòd campſor ſciat, vel probabiliter credat, campſuarium habere pecuniam, vel creditum in loco conditæ ſolutionis, ibid. num. 21.

Cambium reale dari poteſt; etiam ſi litteræ non mittantur, ibid. num. 24.

Cambium, in quo litteræ dantur, ſed non mittuntur, poteſt eſſe licitum tàm quoad forum interius, quàm exterius, ibid. num. 25.

Cambia ficta, in quibus litteræ non mittuntur, ſunt illicita in vtroque foro, ibidem, num. 27.

Cambia vi noſtræ Extrauag. non damnantur omnia, in quibus litteræ dantur, & non mittuntur; ſed ea, quæ ſicca ſunt; in quibus litteræ dantur, & non mittuntur, ibidem, num. 13.

Cambia ſicca illa dicuntur vi noſtræ Extrauag. quæ ex ſui natura talia ſunt; non autem ea, quę ſicca ſunt ex iuris præſumptione, ibidem, num. 16.

Cambia vi noſtræ Extrauag. non damnantur omnia, in quibus intereſſe repoſcitur vna cum ſorte, vbi contractus fuerat celebratus, niſi ab initio ita fuerit conuentum, ibidem, num. 18.

Cambium, in quo litteræ mittuntur, ſed referuntur inanes, eſſe ſemper ſiccum, qui doceant, §. 1. q. 34. num. 1. fol. 152.

Cambium, in quo campſor probabiliter putat, litteras eſſe acceptandas in loco conditæ ſolutionis, & campſuarius ſcit, eſſe referendas inanes, non eſt ſiccum, ibid. num. 3.

Cambium, in quo campſor probabiliter putat, litteras eſſe acceptandas, ſi campſuarius certò ſciat eſſe referendas inanes, eſt ſiccum; verum campſuarius tenetur ad intereſſe, ibidem, num 5.

Cambium, in quo tàm campſor, quàm campſuarius putabant, litteras eſſe acceptandas in loco conditæ ſolutionis, eſt reale, quamuis ex defectu mandatarij referantur inanes, ibidem, num. 6.

Cambium, in quo campſor probabiliter credit, litteras referendas eſſe inanes, & campſuarius probabiliter putat, eſſe ſoluendas, non eſt ſiccum quoad forum exterius, ibidem, num. 8.

Cambium, in quo campſor probabiliter credit, campſuarium non habere pecuniam, nec creditum in loco conditæ ſolutionis: & campſuarius putat litteras eſſe ſoluendas, eſt validum quoad forum exterius, ibid. num. 9.

Cambium, in quo campſor probabiliter putat, litteras referendas eſſe inanes; & campſuarius eſſe ſoluendas, ſi cum effectu ſoluantur, cambium eſt validum in vtroque foro, ibidem, num. 10.

Cambium, in quo tempore celebrationis contractus partes conueniunt de ſolutione cambij in loco vbi celebratur eſt ſiccum, ibidem, num. 13.

Cambium, in quo campſor probabiliter putat, litteras eſſe referendas inanes; licèt campſuarius putet eſſe ſoluendas, eſt inualidum quoad forum interius, ſi litteræ maximè referantur inanes, ibid. num. 14.

Cambium, in quo tàm campſor, quàm campſuarius ſciunt litteras eſſe referendas inanes, eſt ſiccum in vtroque foro, ibid. num. 16.

Cambium, in quo campſor ſcit litteras acceptandas, ſed non ſoluendas eſt ſiccum, §. 1. quæſt. 35. num. 5. fol. 157.

Cambium, in quo campſor ſcit litteras eſſe acceptandas, ſed non ſoluendas, ſi dolus abſit ex parte ipſius campſoris, non erit ſiccum, ibidem, num. 11.

Cambium reale ad ſui iuſtitiam exigit, vt campſor probabiliter ſaltem putet, campſuarium poſſe ſoluere cambium in loco ſolutionis, §. 1. q. 36 num. 1. fol. 160.

Cambium, in quo campſor probabiliter putat, campſuarium reuocaturum litteras, & cambium cum lucro ſoluturum in loco celebrati contractus, eſt inualidum, ibid. num. 2.

Cambium reale exigit, vt non ſolùm campſor probabiliter putet, campſuarium poſſe ſoluere in loco deſtinatæ ſolutionis, ſed etiam quòd litteræ traditæ ſint ſuum effectum habituræ, ibidem, num. 4.

Cambium poteſt eſſe reale etiam ſi litteræ non tradantur, §. 1. q. 37. num. 1. fol. 161.

Cambium de loco ad locum cur dicatur per litteras, ibid. num. 2.

Cam

Cambium, in quo litteræ non traduntur; quia contrahentes intentionem non habent contrahendi, eſt ſiccum, ibid. num. 3.

Cambiũ, in quo cãpſor accipit lucrum ex cambio vltra commune pretium fori, ex eo quòd accipiens cambio, magna prematur pecuniarum indigentia, licèt non ſit ſiccum; eſt tamen iniuſtum, §. 1. q. 38. num. 1. fol. 162.

Cambium, quo vtuntur Ligures refertur, §. 1. q. 39. num. 1. fol. 164.

Cambium, in quo campſor dat cambio cum pacto, quòd campſuarius teneatur quolibet anno ſoluere ſex, vel ſeptem pro ſingulis centum, ſalua ſorte, an ſit licitum, ibid. num. 2.

Cambium cum intereſſe taxato, non ſolùm eſt illicitum, ſed etiam vſurarium, ibid. num. 3.

Cambium cum intereſſe limitato, eſt licitum ſi fiat ſub titulo procurationis, ibid. num. 6.

Cambium ſocietas. vide infra, ſocietas cambiorum.

Cambium cum recurſa multipliciter appellatur; ſed vna tantùm datur eiuſdem ſpecies, §. 1. q. 40. num. 2. fol. 168.

Cambium cum recurſa dicitur liberum: ſeù liber recurſus ad Procuratorem, multis modis, ibid. num. 3.

Cambij cum recurſa praxis ponitur, ibidem, num. 6.

Cambium cum recurſa reprobantes referuntur, ibid. num. 14.

Cambio cum recurſa, ibi pecunia data ad cambium cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus, ibid. num. 18.

Cambium reale expoſtulat, vt campſuarius in loco deſtinatæ ſolutionis habeat pecuniam, vel creditum, ibid. num. 19.

Cambium cum recurſa liberè ad procuratorem campſoris, qui de ſua pecunia, vel alterius accepta ad cambium, cambium ipſum ſoluat, eſt licitum, ibid. num. 21.

Cambium cum recurſa ad procuratorem campſoris; vt ſupra, vbique ferè celebratur, & in eo tota ferè numulariorum ars conſiſtit, ibid. num. 22.

Cambium reale exigit, vt pecunia in loco ad cambium accepta, actu, ac re ipſa ſoluatur cãbita in alio diuerſo, ac diſtanti; ibidem, num. 23.

Cambium cum recurſa licèt formaliter conſtet ex tribus perſonis; virtualiter tamen conſtat ex quatuor, ibid. num. 29.

Cambium dicitur reale, etiam ſi ſoluatur in loco condicto pecunia credita, ibid. num. 34.

Cambium cum recurſa ad procuratorem campſoris, qui ſoluat de pecunia propria, vel alterius, vt ſupra, eſt validum; etiam ſi pluries repetatur, ibid. num. 36.

Cambium cum recurſa, vt ſupra eſt validum in vtroque foro, ibid. num. 38.

Cambium cum recurſa eſt validum non ſolùm ſi recurſus habeatur ad correſpondentem, ſeù procuratorem campſoris; ſed etiam ad ipſum campſorem, qui ſoluat ſibi ex pecunia alterius ad cambium accepta, vel mutuata, ibidem, num. 39.

Cambium cum recurſa ad procuratorem campſoris, ſi fiat, vt procurator non poſſit recambire alibi, quàm in loco, vbi vult ipſe campſor, eſt licitum, ibid. num. 40.

Cambium cum recurſa ad procuratorem dupliciter fieri contingit, liberè ſcilicet, & mediante obligatione, §. 1. q. 41. num. 1. fol. 174.

Cambium cum recurſa ad procuratorem campſoris, mediante obligatione, eſt illicitum, ibidem, num. 2.

Cambium per litteras, ex quo percipitur lucrum propter diſtantiam temporis, non autem loci, eſt illicitum, ibid. num. 7.

Cambium ex pretij iniuſtitia non redditur vſurarium, ibid. num. 9.

Cambium cum recurſa ad campſoris procuratorem, qui non habet, nec pecuniam, nec creditum aliquod; niſi illud remiſſæ à campſuario debitum, & ad eundem campſorem pertinens, forma expoſita à Sereniſſima Rep. Genuenſ. ad S.D.N.D. Vrbanum PP. VIII. ad verbum refertur, §. 1. q. 42. num. 1. fol. 177.

Cambij cum intereſſe limitato forma à Rep. Genuenſi expoſita ad S. D. N. D. Vrban. PP. VIII. ibid. num. 2.

Cambiorum continuationem forma à Rep. Genuen. delata ad S.D.N.D. Vrban. PP. VIII. ibid. num. 3.

Cambium cum recurſa ad procuratorem campſoris, qui non habet niſi creditum remiſſæ, à campſuario debitum, & ad ipſum campſorem pertinens, per Sacram Congregationem à S.D.N.D. Vrbano VIII. ad id ſpecialiter deputata, fuit declaratum, non ſubſiſtere, ibidem, num. 4.

Cambium cum intereſſe limitato, cùm innitatur cambium cũ recurſa ad procuratorem campſo-

ris

Digitized by Google

ris non habentem, niſi creditum remiſſæ, per eandem Sacram Congregationem fuit declaratum, non ſubſiſtere, ibid. num. 5.

Cambij cum recurſa quartus caſus propoſitus à Sereniſſima Repub. Genuen. refertur, ibidem, num. 7.

Cambij cum recurſa caſum quarto loco à Rep. Genuen. propoſitum tanquam nouum, non recedere à primo; atque ideò non ſubſiſtere fuit per S. Congregationem definitum, ibid. num. 8.

Cambij cum recurſa quintus caſus à Repub. Genuen. vltimo loco propoſitus refertur, in quo recurritur ad Tertium, perſonam diſtinctam negotij, & crediti ab eo, qui dedit cambio, intereſſe limitatur, & aliæ adduntur circumſtantiæ, ibid. num 9.

Cambium cum recurſa quinto, & vltimo loco à Repub. Genuen. propoſitum, fuit per Sac. Congregationem declaratum validum: & nihil in eo, & eiuſdem circumſtantijs contineri, quominus licitè practicari poſſit, ibid num. 10.

Cambium, in quo recurritur ad campſorem, vt de propria pecunia, aut ex credito remiſſæ ſoluat cambium in loco determinatæ ſolutionis, eſt ſiccum, ibid. num. 12.

Cambium cum recurſa cum intereſſe limitato, ita demum eſt inualidum, ſi cambium ipſum non ſit reale: ſecus autem ſi reale ſit, ac licitum: tunc enim non ſolùm validum eſſet cambium; ſed etiam iuſtum eſſet eiuſdem intereſſe limitatum, ibid. num. 14.

Cambij intereſſe limitatum, cur debeatur, ratio redditur, ibid. num. 16.

Cambium cum intereſſe limitato non prohibetur vi noſtræ Extrauag. ibid. num. 18.

Cambium cum intereſſe limitato expreſſè approbatur ex deciſione quinti caſus per Sacram Congregationem facta, quando cambium eſt reale, ibid. num. 19.

Cambium primum per continuationem cambiorum non ſoluitur in loco celebrati contractus, ibid. num. 21.

Cambiorum continuationes quoad fieri poteſt vitandas eſſe, omnes Doctores clamant, ibid. num. 27.

Cambia in 1. 4. & 5. caſibus, vt ſupra à Repub. Genuen. propoſita, in multis conueniunt, & in multis differunt, ibidem, num. 28.

Cambia 1. & 4. caſuum cur non ſubſiſtant, & cambij 5. caſus ſubſiſtat, explicatur, ibidem, num. 29.

Cambia, quæ non ſubſiſtunt: eo quòd ſunt ſicca, & vſuraria, ſunt inualida in vtroque foro: quæ verò ſunt præſumptiuè tantùm talia, quoad forum interius poſſunt eſſe valida, ſi in rei veritate ita ſint, §. 1. q. 43. num. 1. fol. 193.

Cambia per Sac. Congr. damnata ſicca, ac vſuraria præſumptiue tantùm eſſe, qui teneant, ib d. num. 5.

Cambia, de quibus agitur, Sac. Congregatio declarauit ſicca, & non ſubſiſtere, quoniam re ipſa ſunt vſuraria, ibid. num. 6.

Cambium, in quo campſuarius obligatur ad recambiendum per locum celebrati contractus, cur ſit vſurarium, ibid. num. 9.

Cambium habet magnam familiaritatem cum mutuo, eſt de vſura valdè ſuſpectum, & de facili ſiccum iudicatur, ibid num. 10.

Cambia declarata per Sac. Congr. non ſubſiſtere, quòd re ipſa non ſubſiſtant, probatur, ibidem, num. 11.

Cambia declarata per Sac. Congr. non ſubſiſtere, ante eiuſdem declarationem ſi quis celebrauerit, an quæſita ab eis teneatur reſtituere, §. 1. q. 44. num. 4. fol. 197.

Cambium cum recurſa, & recambio, exigi ad ſui iuſtitiam, vt recambium fiat ad inſtantiam, & in gratiam campſuarij; non autem in gratiam campſoris, ibidem, num. 14.

Cambia, quæ per Sac. Congr. nouiſſimè declarata ſunt, non ſubſiſtere, ſunt in duplici differentia, §. 1. q. 45. num. 6. fol. 200.

Cambijs ſiccis quæſita. vide infra, quæſita ex cambijs ſiccis.

Cambium ſiccum nihil aliud eſt, quàm mutuum implicitum, §. 1. q. 46. num. 1. fol 204.

Cambium ſiccum aliquando reſoluitur in mutuum cum intereſſe, ibid. num. 23.

Cambia ſicca, de quibus agitur, celebrantes poſtquam fuerunt per Sac. Cong. declarata, non ſubſiſtere, hodiè ſunt certò ſicca, & vſuraria, §. 1. q. 47. num. 6. fol. 209.

Cambia ſicca celebrantes ſi clerici ſint, qualiter ab officio, & beneficio ſuſpendantur, ibidem, num. 8.

Cambia ſicca celebrantes tenentur quæſita ex eis reſtituere, ibid. num. 11.

Cambia, quæ Sac. Congregatio declarauit, non ſubſiſtere celebrantes, licèt quæſita ex eis teneantur reſtituere; nihilominus aliquando poſſunt intereſſe repetere, ibid. num. 12.

Cambia, de quibus agitur. Sac. Congreg. non ſolùm

ſolùm declarauit, ſed etiam decreuit, non ſubſiſtere, ibid. num. 13.

Cambiorum iuſtitia, aut iniuſtitia definienda eſt iudicio Theologorum, & Canoniſtarũ; non autem iudicio campſorum, ibid. num. 16.

Cambij factum Theologi, & Canoniſtę citra difficultatem aliquam non percipiunt, ibidem, num. 17.

Cambiorũ ſocietas. vide infra, ſocietas cãbiorum.

Cambio potens dare pecunias alicuius Tertij, poteſt eas cambio accipere à ſe ipſo, etiam ſi cùm alijs ſuis pecunijs permixtas habeat, §. 1. q. 50. num. 1. fol. 220.

Cambium, cuius lucrum augetur propter auctam dilationem ad ſoluendum, eſt ſiccum, §. 1. q. 55. fol. 229.

Cambium, cuius lucrum augetur propter dilatam debiti ſolutionem, poteſt iuſtificari ratione intereſſe lucri ceſſantis, aut damni emergentis, ibid. num. 2.

Cambium, in quo campſor dat Genuæ 1000. aureos pro inſtantibus nundinis Placentiæ ad rationem ſolid. 66. pro ſcuto marchæ, & campſuario non ſoluente, prorogatur tempus ſolutionis ad ſequentes nundinas, cum pacto, vt ſcutum marchæ intelligatur emptum ad rationem 65. ſolid. eſt ſiccum, ibid. ſub num. 1. verſ. Ex hoc ſequitur.

Cambium, in quo campſor dat Genuæ 1000. aureos ſoluendos Placentiæ in primis nundinis, & deinde prorogat ei tempus vſque ad ſequẽtes nundinas, cum pacto quòd ſibi detur id, quod reſpondebant vera cambia in illis ſequẽtibus nundinis, eſt ſiccum, ibidem ſub num. 1. verſ. Ex hoc infertur.

Cambium illud eſt ſiccum cuius lucrum percipitur ratione temporis diſtantiæ, non autem loci, §. 1. q. 56. num. 1. fol. 230.

Cambium, ex quo campſor maius lucrum conſequitur, quo magis nundinæ ſunt diſtantes, eſt licitum, ibid. num. 2.

Cambium, cuius pretium augetur ratione ſolius temporis, eſt vſurarium, ibid. num. 3.

Cambium, in quo campſor dat campſuario merces pro pecunia, eſt ſiccum, §. 1. quæſt. 57. num. 1. fol. 203.

Cambium celebratum pecunia credita, eſt licitum: ſecus autem ſi fiat per confeſſionem de recepto, ibid. num. 2.

Cambium, in quo campſor dat campſuario merces appretiatas pro pecunia, poteſt eſſe validũ, attenta rei natura, ibid. num. 3.

Cambium initum pro pretio currente, ea lege, vt ſi pretium augeatur, cedat in vtilitatem campſoris; ſi verò minuatur ſecus, eſt iniuſtum, §. 1. q. 58. num. 1. fol. 232.

Cambium contractum pro pretio currenti, cum pacto, vt ſi pretium augeatur, cedat in vtilitatem campſoris, vt ſupra, non eſt vſurarium, ſed iniuſtum, ibid. num. 2.

Cambia realia non poſſunt fieri vi noſtræ Extrauag. niſi pro primis nundinis, §. 1. quæſt. 60. num. 2. fol. 234.

Cambium reale exigit, vt campſor probabiliter credat, campſuarium habere pecuniam, vel creditum in loco deſtinata ſolutionis, ibidem, num. 4.

Cambium Piſanum eſt ſiccum, §. 1. quæſt. 61. num. 1. fol. 237.

Cambium Piſanum licèt iuſtificari poſſit, concurrentibus aliquibus conditionibus; eſt tamen ab eo abſtinendum, ibid. num. 2.

Cambium Antuerpienſe qualiter iuſtificari poſſit, §. 1. q. 62. num. 1. fol. 237.

Cambium in monte quid ſit, §. 1. quæſt. 63. num. 2. fol. 238.

Cambium ex officio quid ſit, §. 1. quæſt. 64. num. 1. fol. 239.

Cambium reale expoſcit, vt in eo habeatur ratio loci, & non temporis, ibid. num. 2.

Cambium ex officio eſt licitum, quamuis non ſit verè cambium, ibid. num. 3.

Cambium ex pręcedenti obligatione de cambiendo, poteſt celebrari etiam pro maiori pretio, quàm ſit pretium fori, & recepto etiam pignore, ibid. num. 4.

Cambium forzoſum quid ſit, & qualiter differat à cambio ad arbitrium, §. 1. quæſt. 65. num. 1. fol. 239.

Cambium forzoſum licitum eſt, ſicut cambium ad arbitrium, ibid. num. 2.

Cambium cum agio quid ſit, §. 1. quæſt. 66. num. 1. fol. 240.

Cambium cum agio eſt iniuſtum, ibid. num. 2.

Cambio dare ſi quis cogatur, poteſt ratione intereſſe, quod pateretur ſupra iuſtum pretium cãbij, aliquid amplius percipere, ibid. num. 4.

Cambium cum agio licèt ſit iniuſtum; non tamen eſt ſiccum, ibid. num. 5.

Cambium celebratum cum inhabili ad contrahendum, ſiccum eſſe qui doceant, §. 1. q. 67. num. 1. fol. 241.*

Cam-

Cambium celebratum cum perſona inhabili ex defectu conſenſus, eſt ſiccum, ibid. num. 2.

Cambium celebratum cum perſona inhabili, an valeat quoad vtilitatem talis perſonę, ibidem, num. 3.

Cambium celebratum cum perſona inhabili ex defectu conſenſus, adcò eſt ſiccum, vt campſor ex eo lucrum conſequi nequeat, nec quidem ratione intereſſe, ibid num. 6.

Cambium initum cum perſona inhabili ex defectu conſenſus, eſt ſiccum, ſiuè ipſa ſit, quæ det cambio; ſiuè quæ accipiat, ibid. num. 7.

Cambium celebratum à perſona inhabili ex defectu conſenſus, Genuæ eſt validum reſpectu fideiuſſorum in cambio adhibitorum: & idem dicendum videtur de iure communi, ibidem, num. 8.

Cambium celebratum cum habentibus dilucida interualla tempore, quo erant ſanæ mentis, eſt validum, ibid. num. 9.

Cambium initum cum prodigo, cui per iudicis ſententiam non eſt adhuc interdicta bonorum adminiſtratio, eſt validum, ibidem, num. 11.

Cambium celebratum cum perſona inhabili ex defectu ætatis, eſt validum ad vtilitatem illius: ſiccum verò in damnum alterius, ibidem, num. 12.

Cambium celebratum cum mulieribus citra ſolemnitates ſtatutarias, licèt ſit inualidum in damnum contrahentium cum ipſis; eſt tamen validum in vtilitatem earundem mulierum, ibid. num. 15.

Cambium celebratum cum perſona inhabili ratione cõditionis, nempe cum ſeruis, eſt ſiccum, ibid. num. 19.

Cambium cum ſeruo præpoſito, aut inſtitore, aut quocunque modo iuſſu Domini, eſt validum, ibid. num. 20.

Cambium celebratum cum perſona inhabili ratione officij, ac dignitatis, an, & quando ſit validum, ibid. num. 21.

Cambia Religioſi. Vide infra, Religioſi, an cambia.

Cambia ſerui. Vide infra, ſerui cambia.

Cambia, an filijſfamilias. Vide infra, Filijſfamilias.

Cambia in Eccleſijs iure Diuino ſunt prohibita, §. 1. q. 68. num. 1. fol. 245.

Cambia quamuis celebrari in Eccleſijs prohibeantur; non tamen in eis facta, ſunt irrita; ſicut irriti non ſunt alij contractus in eiſdem initi, ibid. num. 3.

Cambium celebratum, non miſſis litteris, vi noſtræ Extrauag. ſiccum declaratur, §. 1. q. 69. num. 1. fol. 246.

Cambium venditum intra terminum ſolutionis faciendæ, non eſt ſiccum, ibid. num. 2.

Cambium, non miſſis litteris, qualiter ſubſiſtere poſſit, ibid. num. 3.

Cambij venditione facta infra ſolutionis faciendæ terminum, campſuarius non poteſt ſe redimere, §. 1. q. 70. num. 1. fol. 247.

Cambio dans ei, quem probabiliter nouit, ſe pecunia ad cambium accepta vſurum ad celebranda cambia ſicca, peccat mortaliter, & tenetur ad damni illati reſtitutionem, §. 1. quæſt. 77. num. 2. fol. 247.

Cambio ſicco pecuniam petere licitum eſt, aliqua exiſtente neceſſitate, §. 1. q. 72. nu. 6. fol. 250.

Cambio ſicco licitum eſt ab eo petere, vel accipere pecunias, qui paratus eſt ſuas pecunias dare ad cambium ſiccum, ibidem, num. 24.

Cambio ſicco tunc licitum eſt petere pecunias à parato ad fœnerandum, quando aliqua neceſſitas adeſt ex parte petentis, ibidem, num. 27.

Cambio ſicco accipientes pecunias. Vide ſupra, Accipientes pecunias.

Cambio ſicco accipere. Vide ſupra, Accipere.

Cambium cum intereſſe limitato, & aſſecuratione, vt non excedat hanc, vel illam quantitatem, an vi noſtræ Extrauag. prohibetur, §. 2. q. 2. num. 1. fol. 277.

Cambia quoad forum exterius de facili præſumuntur ſicca, & vſuraria, ibid. num. 2.

Cambium pro nundinis intercalatis, ſeù intercalaribus, eſt illicitum, §. 2. quæſt. 7. num. 2. fol. 283.

Cambium pro intercalaribus terminis, eſt illicitum, ibid. num. 3.

Cambium pro intercalaribus nundinis, ſeù terminis eſt validum, ſi quis in eo daret pecunias adcò propè nundinas præſentes, vt litteræ cambij tempore acceptationis, ſeù ſolutionis fieri non poſſent, ibid. num. 4.

Cambium pro intercalaribus nundinis, ſeù terminis, eſt validum ſi intercalatio ſit gratuita, aliàs ſecus, ibid. num. 5.

Cambium pro pluribus nundinis ſimul, eſt inualidum, §. 2. q. 8. num. 1. fol. 284.

Cambium pro pluribus terminis ſimul, eſt inualidum,ibid. num.2.

Cambium pro pluribus nundinis, ſeu terminis ſimul,poteſt eſſe licitum,ſi prettum ex tali cauſa non augeatur,ibid.nu.3.

Cambium celebratum in eodem loco à primis ad ſecundas nundinas,eſt illicitum,§.2. quaſt.9. num.1. fol.284.

Cambium à Neapoli Barium, Licium, vel ad Prouinciam Calabriæ: *& à* Ciuitate *Meſſanæ ad* Ciuitatem *Panormi,cur quidam putent eſſe vſurarium,ibid. num.2.*

Cambium ad certos terminos quid ſit,§.2.q.10. num.1. fol.285.

Cambia ad certos terminos ſunt licita, ibidem, num.2.

Cambia ad certos terminos, vt licitè exerceri poſſint,multas conditiones exigunt, ibidem, num.3.

Cambia celebrantes ad diſtantiores tempore terminos ex ſolius temporis dilatione,non poſſunt maius lucrum expetere; niſi lucrum intendant ratione intereſſe lucri ceſſantis, aut damni emergentis,§.2.q.11.num.1. fol.286.

Cambia ſicca occultè, & non manifeſtè exercentes, vt noſtræ Extrauag. vſurariorum pœnis ipſo facto non ſubijciuntur,§.3. quaſt.3. num.3. fol.296.

Cambia ſicca publicè, ac notoriè exercentes ipſo facto ſubijciuntur pœnis, per ſacros canones vſurarijs manifeſtis inflictis, §.3. quaſt.3. num.5. fol.299.

Cambiorum pretium ſupra rigoroſum dupliciter augeri poteſt per campſores; directè ſcilicet, & indirectè, §.3. quaſt.4. num.7. fol.302.

Cambium omne per litteras,eſt eſſentialiter permutatio pecuniæ præſentis cum abſenti, ibid. num.21.

Campſor. Campſoria ars.

Campſores appellantur etiam numularij, argentarij, menſularij, bancharij, collibiſtæ, & teloneéij. In proœm.q.8.num.7. fol.17.

Campſoria ars appellatur ab Ariſtotele vituperabilis,ibid.num.16. fol.17.

Campſoria ars eſt miniſtra Economiæ, ac Politicæ: dicitur quintum elementum,& maximum bonum, quo mundus ſuſtentatur, ibidem, num.23.

Campſoriam artem per ſe ſonare malum, & citra culpam exerceri non poſſe, qualiter ſit intelligendum, ibidem, num. 30.

Campſoriam artem, Ariſtotelem non reprobare, oſtenditur,ibid.num.31.

Campſoriam artem,cur Matthæus Apoſtolus ita dimiſit, vt ad eam amplius non redierit: & Apoſtolorum Princips ad piſcationem redijt, ibid. num.32.

Campſoria ars,& ſi realis; periculoſa tamen eſt valdè,ibid. nu.33.

Campſoriam artem quamuis omnium periculoſiſſimam ſcribentes communiter velint eſſe; non tamen eam exercentes dicuntur permanere in peccato mortali, ibid. nu.34.

Campſores quamuis exerceant artem omnium periculoſiſſimam; non tamen dicuntur permanere in peccato mortali, ibidem ſub num.34.

Campſores monentur, vt quoad fieri poteſt, à cambiorum exercitio ſe abſtineant: nam non deſunt qui velint, artem campſoriam eſſe occaſionem proximam peccandi, ibidem, num.37.

Campſor non recipit lucrum ex cambio ratione anticipatæ ſolutionis; ſed ex alijs iuſtis cauſis. In proœm.q.8.nu.49. fol.24.

Campſores licèt aliquando recipiant pecuniam in eodem loco,quo datur; id tamen non prouenit per vnum,& idem cambium,ſed per aliud à primo diſtinctum,ibid.nu.51.

Campſores, vbi plures ſunt, quàm campſuarij pecuniæ valor decreſcit: ſicut è contrario creſcit, ibid. num.54.

Campſor, an liberetur, ſi campſuarius negligens fuerit in exigendis pecunijs ab eo, cui litteræ cambij diriguntur, ſi decoxerit, ibidem ſub num.40.

Campſoriam artem caſu fuiſſe inuentam Ariſt. ait. In proœm.q.11.num.9. fol.39.

Campſores realia cambia exercentes quidam dicuntur ex officio: quidam verò ſunt perſonæ priuatæ: ſiuè ad minutum ſint,ſiuè per litteras. In proœm.q.13.nu.1. fol.43.

Campſorum, ſeu numulariorum duæ ſunt ſpecies,ibid.num.2.

Campſores obligati ad cambiendum, poſſunt pro mercede conſequi aliquid aliud ſupra ſtipendium à lege taxatum, ibid. nu.8.

Campſores ex officio ratione cambij ad minutum licitè conſequi poſſunt incrementum aliquod non ſolùm vna,ſed pluribus ex cauſis, ac titulis,ibid.nu.9.

*Campſores ad minutum ſtipendium merentur, ſiuè dent pecuniam auream, vel argenteam pro area: ſiuè dent aream pro argentea, ibidem, num.*10.

*Campſores depoſitarij ex officio licitè quoque ſtipendium accipiunt, ibid. num.*11.

*Campſores depoſitarij non poſſunt ſtipendium aliquod percipere à creditoribus eorum, qui pecunias apud ipſos depoſuerunt, ibidem, num.*14.

*Campſores depoſitarij, qui ſoluunt pro eo, qui apud ipſos pecuniam depoſitam non habent, poſſunt ab eo conſequi aliquid, nempe dimidium ſcuti pro ſingulis centum, paulò plus, aut minus in præmium obligationis, ibid. q.*13. *num.*12.

*Campſores depoſitarij, ſi ſtipendium eis conſtitutum eſt à Repub. non poſſunt conſequi ſtipendium aliquod ab alijs. Idem dicendum eſt de mutuantibus ex officio, ibidem, num.*17.

*Campſores, & mutuantes ex officio, vt ſupra, poſſunt pignus accipere in tradita pecunia ſecuritatem, ibid. num.*18.

Campſor licet ſit perſona priuata, & non ex officio; licitè tamen ex cambio ad minutum mercedem aliquam conſequi poteſt. In proœm. q. 14. *num.*4. *fol.*49.

*Campſor ad minutum licèt ſit perſona priuata; habet tamen plures titulos percipiendi lucrum ex tali cambio, ibid. num.*8.

Campſor licèt ſit perſona priuata, ratione periculi poteſt incrementum aliquod conſequi ſupra legale pretium pecuniæ commutatæ, ibid. num 15.

*Campſor ad minutum quamuis ſit perſona priuata, ratione affectionis, quam habet ad pecuniam commutatam, poteſt incrementum aliquod percipere, ibid. num.*16.

*Campſor priuatus poteſt ex cambio ad minutum incrementum conſequi tàm in Prouincijs, in quibus moneta omnes habet pretium legale, aut conſuetudine definitum; quàm in alijs Prouincijs, in quibus præfinitum non habent, ibid. num.*29.

*Campſor priuatus poteſt ex cambio ad minutum ſtipendium percipere, etiam ſi nullum ſibi lucrum ceſſet, nec damnum emergat, ibidem, num.*21.

*Campſor priuatus poteſt licitè ex cambio ad minutum ſtipendium quærere, etiam ſi pecunia conſideretur ſecundum primariam eius vſum, ibid. num.*22.

*Campſor priuatus non poteſt tantundem ex cambio ad minutum percipere, quantum poteſt campſor ex officio, ibid. num.*28.

*Campſor priuatus non poteſt lucrum ex cambio ad minutum quærere, ſi à Principe, vel à Repub. fuerit ei interdictum, ibidem, num.*29.

*Campſores priuati percipientes lucrum ex cambio contra legis prohibitionem licèt peccent; non tamen tenentur illud reſtituere. In proœm. q.*15. *fol.*56.

*Campſor priuatus percipiens lucrum ex cambio contra legis prohibitionem, ſi ſit iuſtum, & lex ſit purè pœnalis, non peccat, nec eſt reſtitutioni obnoxius, ibid. num.*7.

*Campſor priuatus cambiendo contra legis prohibitionem, ſi lex non ſit purè pœnalis, ſed mixta, licèt excuſet à reſtitutione; non tamen excuſat à culpa, ibid. num.*8.

*Campſor priuatus percipiens ex cambio lucrum contra legis prohibitionem, ſi lege fiat incapax talis lucri, non ſolùm peccat, ſed etiam poſt ſententiam condemnatoriam efficitur reſtitutioni obnoxius, ibid. num.*9.

Campſor per litteras ex officio maius ſtipendium meretur, quàm campſor priuatus, §. 1. *q.*1. *num.*23. *fol.*67.

*Campſor, campſuario non ſoluente in loco, & tempore condicto, vt ſibi conſulat, debet debitas proteſtationes facere, ibidem, ſub num.*13.

Campſor accipiens pecuniam in vno loco in alium traijciendam, ſuo periculo ſuſcipit, itaut ſi pereat, ſibi pereat, §. 1. *quaeſt.* 2. *num.*2. *fol.*70.

*Campſor pecuniam in vno loco recipiens in alium traijciendam, meretur mercedem ratione obſequij, periculorum, laborum, & expenſarum, ibid. num.*3.

*Campſor pecuniam accipiens in vno loco, in alium traijciendam, meretur ſtipẽdium, etiam ſi ratione correſpondalis, amici, aut propriæ induſtriæ, pericula, labores, & expenſas non ſuſtineat, ibidem, nu.*4.

Campſor accipiens pecuniam in vno loco, in alium traijciendam, ratione intereſſe, aut publici officij meretur ſtipendium, ibidem, num. 5.

Campſori dans pecuniam in vno loco, in alium traij-

Digitized by Google

traijciendam, ſæpe ab ipſo campſore lucrum ex tali cambio conſequitur, & non campſor à dãte, ibid. num. 7.

Campſorem accipientem pecuniam in vno loco, reſtituturum in alio deſtinatæ ſolutionis, idem lucrum ex tali cambio conſequi non poſſe, ſiuè pecunia ſit eiuſdem valoris, ſiuè plus, minuſuè valeat, qui doceant, §. 1. quæſt. 3. num. 1. fol. 72.

Campſor cur duplex lucrum ex vno, & eodem cambio conſequi poſſit, ibid. num. 7.

Campſor accipiens pecuniam aliò traijciendam, vbi eſt ei uſdem pretij, poteſt mercedem conſequi, etiam ſi campſor ipſe in loco pecunia indigeat, vbi recipit, ibid. num 12.

Campſor cur dans pecuniam Toleti per Romam, minorem quantitatem accipit: & dans Romæ per Toletum, maiorem, ibid. num. 14.

Campſores per litteras lucrum hodie percipiunt ex cambijs, ratione maioris, vel minoris æſtimationis pecuniarum in diuerſis locis, ibidem, num. 18.

Campſor non poteſt plus lucri ex cambio percipere, ex eo quòd ſolutionem cambij fieri præcipit, viſis litteris, vel poſt certum, ac determinatum tempus, §. 1. q. 4. num. 3. fol. 77.

Campſori non minuitur ſtipendium, ex eo quòd litteras dat, in quibus cambij ſolutio fieri iubeat poſt aliquot tempus, ibid. num. 4.

Campſor non poteſt conuenire, vt ſi pretium pecuniæ cambitæ per legem, aut Principem augeatur, illius ſibi reddatur incrementum, §. 1. q. 5. num. 3. fol. 79.

Campſor non poteſt conuenire de augmento monetæ per legem, aut Principem, vt ſupra, etiam ſi primò det pecuniam in vno loco, recipiendam in alio, ibid. num. 5.

Campſor poteſt conuenire de augmento pecuniæ cambitæ, ſi erat illam ſeruaturus vſque ad tempus, in quo creuit pecuniæ valor, ibidem, num. 7.

Campſor poteſt recipere pecuniæ cambitæ incrementum, ſi fuerit conuentum, vt ſibi reddatur in valore, quo valuerit tempore ſolutionis faciendæ, ibid. num. 8.

Campſor poteſt recipere pecuniæ cambitæ incrementum, ſi poſt cambium ſtatim creuerit, ibidem, num. 9.

Campſor poteſt pecuniam acceptam in vno loco, reſtituere cambitam in alio ſupra illius valorem legalem, quàm ſi ratione materiæ tunc valeat, ſiuè valor variabilis ſit, ſiuè inuariabilis, §. 1. q. 6. num. 3. fol. 81.

Campſor non poteſt pecuniam acceptam in vno loco, reſtituere in alio, augendo pretium legale ipſius, quando valor pecuniæ legalis eſt firmus, & materia illius non plus valet, quàm in loco deſtinatæ ſolutionis, ibid. num. 5.

Campſorem maiorem quantitatem incrementi, quò maior eſt quantitas pecuniæ cambiendæ non poſſe percipere ex cambio per litteras, vel ad minutum, qui doceant, §. 1. quæſt. 7. num. 1. fol. 82.

Campſor eò maiorem quantitatem incrementi ex cambio conſequi poteſt, quò maior eſt quantitas pecuniæ cambitæ, ibidem, num. 2.

Campſor ratione maioris æſtimationis pecuniæ ſtipendium meretur, §. 1. quæſt. 11. num. 11. fol. 97.

Campſor ſemper lucratur, ſiuè primò det, ſiuè primò pecuniam accipiat in vno loco, ſoluendam in alio, ibid. num. 18.

Campſor debet probabiliter credere, campſuarium habiturum pecuniam in loco deſtinatæ ſolutionis; aliàs cambium non erit verum, §. 1. q. 12. num. 9. fol. 100.

Campſorem non poſſe lucrum ex cambio percipere, quando minus dat, quàm recipiat, qui doceant, §. 1. q. 13. num. 1. fol. 102.

Campſor lucratur, ſiuè det pecuniam Toleti per Romam, vbi plus valet; ſiuè det Romæ per Toletum, vbi minus valet, ibidem, num. 3.

Campſorem lucrari ex cambio ſiuè pecunia plus valeat, ſiuè minus in loco deſtinatæ ſolutionis, qui velint, ibid. num. 5.

Campſorem ſiuè prius det, ſiuè prius accipiat pecuniam in vno loco, in alio reſtituendam, ſemper lucrari, non nulli volunt, ibidem, num. 6.

Campſor debet habere rationem in cambio inæqualitatis pecuniarum; ita vt ſi monetæ pluris æſtimentur in vno loco, quàm in alio reducantur ad æqualitatem, ſoluta campſori debita mercede, ibid. num. 8.

Campſor, cur dans Romæ per Toletum lucretur duos iulios pro quolibet aureo: & dans cambio Toleti per Romam, vnum tantùm iulium, ibidem, nu. 10.

Campſor ex pluribus titulis ſtipendium meretur, ibid. num. 11.

Cam-

Campſor cur Metina prius pecuniam accipiens reſtituendam in Flandria, lucretur in ſingulis aureis 50. dipondia, ſeu marauedinos: & è conuerſo, ſi prius det pecuniam in Flandria per Metinam, lucratur 70. & 75. ibidem, num. 12.

Campſores aliquando nullum conſequuntur ſtipendium, §. 1. *q.* 14. *num.* 4. *fol.* 106.

Campſor poteſt lucrum ex cambio percipere, dādo pecuniam in vno loco, in quo illa non egeat, recepturus in alio loco, vbi ea indigeat, §. 1. *q.* 16. *num.* 1. *fol.* 107.

Campſor dans cambio diuiti, minus emit ſcutum marcharum, §. 1. *q.* 17. *num.* 2. *fol.* 108.

Campſorem dantem cambio pauperi, poſſe maius lucrum conſequi, qui doceant, ibidem, num. 3.

Campſor dans cambio pauperi, poteſt maius lucrum percipere; infra tamen latitudinem iuſti pretij, ibid. num. 4.

Campſor dans cambio perſonæ adeò inopi, vt periculo probabili ſe exponat amittendi pecuniā, poterit maius lucrum ab eo conſequi, ibidem, num. 6.

Campſor emens marchas minus iuſto pretio, ob vrgētem neceſſitatem campſuarij, iniuſtitiam committit, ibid. num. 8.

Campſor publicus, qui ex officio tenetur cambire per loca ad libitum petentis, non poteſt denegare ſuam pecuniam dare cambio petenti; etiam ſi eam petat per loca, in quibus minus lucratur, §. 1. *q.* 18. *num.* 1. *fol.* 100.

Campſor priuatus denegans dare cambio, niſi per loca, in quibus magis lucretur, licèt non faciat contra iuſtitiam; poteſt tamen peccare contra charitatem, ibid. num. 2.

Campſor non poteſt ex cambio maius lucrum percipere, quò magis dat temporis dilationem ad pecuniam ſibi reddendam, §. 1. *quaſt.* 20. *num.* 3. *fol.* 111.

Campſor ex ſola temporis dilatione nihil poteſt recipere, niſi ratione intereſſe, ibidem, num. 4.

Campſor cur maius lucrum ex cambio percipiat, quò nundinæ ſunt magis diſtantes, ibidem, num. 6.

Campſores dantes pecuniam ad cambium in loco, vbi plus valet, recepturus eam in loco, vbi minus valet, ratione maioris æſtimationis pecuniæ, vbi eam dant, non poſſunt lucrari; ſed pecuniæ reducendæ ſunt ad æqualitatem, & iuſta mercede debent eſſe contenti, §. 1. *q.* 21. *num.* 1. *fol.* 112.

Campſor dans cambio ex præcedenti obligatione ad cambiendum, ratione talis obligationis poteſt augere pretium cambij, §. 1. *quaſt.* 22. *num.* 1. *fol.* 113.

Campſorem dantem pecuniam impuram in vno loco, poſſe recipere puriorem in alio, qui doceāt, §. 1. *q.* 23. *num.* 1. *fol.* 113.

Campſor dans pecuniam impuriorem in vno loco, non poteſt puriorem accipere, etiam ſi pecuniæ ſint eiuſdem æſtimationis, ibidem, num. 2.

Campſores non poſſe in cambijs pignora accipere à campſuarijs, qui doceant, §. 1. *quaſt.* 24. *num.* 1. *fol.* 114.

Campſor poteſt pignora, vel fideiuſſores à campſuario accipere in ſecuritatem ſui debiti, ibid. num. 2.

Campſor ſi nolit pignus, nec fideiuſſores, & periculum probabile ſit perdendi pecuniam datam cambio, poteſt ratione periculi augere commune pretium cambij, ibid. num. 7.

Campſor pignus, vel fideiuſſores accipiens, debet eorum ratione minuere ſtipendium cambij, ibid. num. 11.

Campſor ſi in mora fuerit recipiendi pecuniam ſibi reſtituendam, & interim creuerit eius valor, vel decreuerit, id cedis in damnum ipſius campſoris, §. 1. *q.* 25. *num.* 34. *fol.* 124.

Campſor diues. vide infra, Diues mercator.

Campſor in cambio nundinarum ſemper lucratur, ſiuè det de loco ad nundinas; ſiuè de nundinis ad idem locum, §. 1. *quaſt.* 27. *nu.* 80. *fol.* 130.

Campſor cur quo remotiores ſunt nundinæ maius lucrum: & quo propinquiores, minus conſequatur, ibid. num. 21.

Campſor tempore celebrati contractus, putans campſuarium habere pecuniam, vel creditum in loco deſtinatæ ſolutionis; ſi deindè nouerit, eum non habere nec pecuniam, nec creditum, debet reſcindere contractum, §. 1. *quaſt.* 28. *num.* 8. *fol.* 135.

Campſorum fraudes recenſentur, ibidem, num. 9.

Campſor obligans campſuarium ad recambium, quem tempore celebrationis contractus ſcit non habere nec pecuniam, nec creditum in loco conditto, iniquè agit, & cambium huiuſmodi eſt ſiccum, ibid. num. 10.

Campſor exiſtimans campſuariũ eſſe ſoluendo in loco condicto, ſi deinde campſuarius non ſoluat cambium, poteſt ab eo petere intereſſe, ibidem, num. 11.

Campſores aliqui ad ſe trahentes totã pecuniam in nundinis, faciunt contra iuſtitiam pretij cambij, ibid. num. 13.

Campſor obligans campſuarium ad accipiendum cambio per loca, in quibus magis lucratur, an & quando faciat contra iuſtitiam, vel contra charitatem, ibid. num. 15.

Campſor ſi ſciat, vel probabiliter credat, campſuarium habiturum pecuniam, vel creditum in loco condicto, licèt deinde certò ſciat, litteras eſſe referendas inanes, cambium erit validum, §. 1. q. 34. num. 11. fol. 154.

Campſor non poteſt ſupra commune pretium fori dare cambio, eo maximè indigenti, non ſolùm in foro externo, ſed nec etiam attento foro interno, §. 1. q. 38. num. 4. fol. 163.

Campſor iuſtè ſupra iuſtum pretium fori dat cãbio pauperi, ſi periculo ſe exponat perdendi etiam capitale, ibid. num. 6.

Campſor quoad forum exterius non poteſt dare cambio ſupra pretium legale taxatum, pauperi ratione periculi, ibid. num. 11.

Campſor dãs ſuam pecuniam ad ſocietatem cambiorum, poteſt illam dare ad lucrum taxatum, §. 1. q. 39. num. 7. fol. 165.

Campſor, qui dedit cambio, efficitur fideiuſſor ſuo procuratori in cambio cum recurſa, §. 1. q. 40. num. 28. fol. 172.

Campſor non recipit tertiam partem ſcuti in pretium cambij; ſed tanquam ſtipendium iuſtè ſibi debitum, ibid. num. 32.

Campſor poteſt exhibere campſuario ſuum procuratorem, qui ex pecunia eiuſdem procuratoris, vel alterius ſoluat cambium, ibid. num. 33.

Campſores ſi percepta ex cambijs ſiccis, bona fide celebratis, conſumpſerint, ita demum tenentur ea reſtituere, ſi locupletiores facti ſint: aliàs ſecus, §. 1. q. 44. num. 10. fol. 197.

Campſor poteſt ſortem cum intereſſe repetere in cambio ſicco, etiam ſi nullum pactum fecerit de ſoluendo intereſſe, §. 1. quæſt. 46. num. 13. fol. 205.

Campſori, qui ſcienter cambium ſiccum celebrauit, venit reſtituendum capitale cum intereſſe in vtroque foro, ibid. num. 14.

Campſor poteſt dare pecuniam ſuam cambio ſicco, obligando campſuarium ad intereſſe: ſicut mutuans poteſt obligare mutuatarium ad intereſſe, ibid. num. 21.

Campſor ex cambio ſicco ita demum poteſt repetere intereſſe, ſi campſuarius ſciat, vel ſcire debeat, cambium eſſe ſiccum, & pecunias adhuc detinet, ibid. num. 23.

Campſori, qui ſuas pecunias dedit ad cambium ſiccum, debetur capitale vna cum intereſſe, ſi illas dediſſet cambio reali, aut in alia iuſta negotiatione implicaſſet, ibid. num. 24.

Campſor agens in iudicio ad vſuras conſequendas ex cambio ſicco, perdit capitale vna cum intereſſe iuxta municipales leges, ibidem, num. 29.

Campſor pecunias apud ipſum depoſitas, vt negotietur in cambijs poteſt cambire in ſe ipſum, §. 1. q. 52. num. 2. fol. 222.

Campſor accipiens pecunias cambio Genua per Placentiam gratia eorum, quibus eas mutuat, poteſt ab eiſdem recipere obligationem in forma depoſiti, ſoluendi dictas pecunias mutuo datas vna cum lucro cambiorum, iuxta pretium fori Genuæ per Placentiam, ac ſolutis prouiſionibus, §. 1. q. 54 num. 2. fol. 226.

Campſor volens extrahere à reali cambio ſuas pecunias, aut nolens dare cambio, vt eas mutuet ad inſtantiam, & in gratiam mutuatariorum, poteſt ab eis paciſci intereſſe lucri ceſſantis, ibid. num. 8. & 9.

Campſor extrahens pecunias à cambio, vt mutuet gratia ſui tantùm, & non gratia mutuatarij, non poteſt ex tali mutuo lucrum paciſci, nec prouiſiones exigere, ibid. num. 15.

Campſor recambiendo cum campſuario, qui tenetur cambium ſoluere in loco condicto, an licitè contrahat, §. 1. q. 60. num. 3. fol. 234.

Campſor recambiendo cum campſuario, qui tenetur ſoluere cambium, in loco deſignatæ ſolutionis, an dicatur contrauenire determinationibus Sac. Congreg. ibid num. 10.

Campſoris pecunia per recambium fit campſuarij, ibid. num. 8.

Campſor licitè poteſt paciſci cum campſuario intereſſe cambij in caſu non ſolutionis primi cãbij, §. 2. q. 2. num. 2. fol. 278.

Campſores, an poſſint conſpirare in eorum pecunijs recipiendis ab eo, cui dederunt cambio ad augendum pretium cambij in ſecundis nundinis, §. 3. q. 4. num. 19. fol. 305.

Campſores non poſſunt conſpirare in eorum pecunijs petẽdis ab eo, cui dederũt cãbio, ibi. n. 23.

Cam-

Campſores conſpirantes, ad repetendas pecunias ab eo, cui cambio dederunt, faciunt contra charitatem, ibid. num.24.

Campſores conſpirantes ad repetendas pecunias ab eo, cui cambio dederunt, faciunt contra iuſtitiam, ibid. num.25.

Campſorum conſpirationes ad repetendas pecunias ab eo, cui cambio dederunt, ſemper tendũt ad alterandum iuſtum prettum cambiorum, ibid. num.26.

Campſoribus quamuis liceat pecunias datas cãbio condicto loco recipere, non tamen eſt licitum ad illas recipiendas conſpirare, ibidem, num.30.

Campſorum, & campſuariorum fraus, & dolus, quibus in cambijs vti ſolent, referuntur, ibid. ſub num.5.

Campſuarius.

Campſuarij recipientes pecunias in vno loco in alium traijciendas, parum hodie exiſtimant traiectionem de loco ad locum; ſed ex communi praxi habent rationem maioris, aut minoris aſtimationis quam habent pecunia in diuerſis locis, §.1.q.2.num.6. fol.71.

Campſuarius dans primò pecunias campſori aliquando lucratur, & non campſor, ibidem, num.7.

Campſuarius non tenetur augmentum pecunia cambita reddere campſori, ſiuè præuiderit pecuniam lege, vel alio modo augendam, ſiuè non, §.1.q.5. fol.79.

Campſuarius, qui accipit ad cambium aliquando non ſolùm non ſoluit ſtipendium campſori, ſed lucratur, §.1.q.14.ſub num.4. fol.106.

Campſuarius per acceptationem litterarum eximitur ab obligatione campſoris, & efficitur debitor eius, qui litteras acceptauit, §.1.q.31. num.11. fol.140.

Campſuarius in cambio cum recurſa per viam recambij licitè ſoluit ſortem cum lucro in loco celebrati cõtractus, §.1.q.34.nu.12. fol.155.

Campſuarius in cambio cum recurſa non tenetur ad duplicem prouiſionem; ſed ad vnam tãtùm, diuidendam inter campſorem, & eius procuratorem, §.1.q.40.num.25. fol.171.

Campſuarium habere creditum in loco ſolutionis facienda, verè dicitur; cùm habet, à quo cambium verè, ac realiter perſoluatur, ibid. num.31.

Campſuarius quando in loco ſolutionis facienda, dicatur habere creditum, ibid. num.35.

Campſuarius, qui pecunias accipit ad cambium, ſtatim conſtituitur in mora ad illas reſtituendas citra vllam interpellationem, §.1.q.46. num.9. fol.204.

Canon.

Canon cur ita dicatur. In proœm. quaſt.1. num.2. fol.2.

Capitale.

Capitale cambij ſicci remanet penes campſuariũ, tanquam purum mutuum, §.1. quaſt.44. num.7. fol.197.

Capitale cum intereſſe venit reſtituendum campſori, qui ſcienter cambium ſiccum celebrauit, in vtroque foro, §.1.q.46.num.14. fol.205.

Cardinalis.

Cardinales debent affectus erga ſuos deponere; frugali menſa vti, modeſtos, ac bonos familiares apud ſe habere, & reliqua ſeruare, ad quæ tenentur Epiſcopi. In proœm.q.6.nu.2. fol.14.

Carentia.

Carentia ſola pecunia non eſt iuſtus titulus percipiendi lucrum ex cambio, §.1. quaſt.11. num.12. fol.97.

Caſus.

Caſus fortuitus neminem obligat; ſed omnes excuſat, §.1.q.34.ſub num.7. fol.153.

Caſus fortuitus excuſat Paſtorem locantem ſuas operas ad paſcendas oues; niſi pactum interceſſerit, vt teneatur de caſu fortuito, §.1.q.48. num.7. fol.214.

Cauſa.

Cauſa quatuor conſiderantur in editione huius Extrauag. nempè efficiens, materialis, formalis, & finalis. In proœm.q.5.per totam. fol.8.

Cauſas ſecundas non applicat Deus ad operandum, ſicut Artifex inſtrumentum, ſed eo ipſo quod à S. Artifice ſunt producta, vires ſua natura accommodatas acceperũt, quibus poſſent, non quibus agerent ſine Deo, ibid. num.3.

Cauſa noſtra Extrauag. qualiter ſit Rom. Pontifex, explicatur, ibid. num.4.

Cauſa plus eſt, per quam ſit actus, quàm conditio ſine qua, fieret, §.1.q.74.num.3. fol.265.

Cedula.

Cedula banchiaria acceptatione per Banchiarium non liberatur debitor, §.1.q.35.nu.9. fol.150.

Cenſus.

Cenſus conſignatiuus eſt verè contractus, ſi emptionis titulo celebretur: ſecus autem ſi teſtamẽto legetur, aut donationis titulo transferatur. In proœm.q.9.num.10. fol.26.

Cen-

Digitized by Google

*Cenſus reſeruatiuus eſt cõtractus ſi à promiſſione incipiat:ſecus autē ſi à traditione,ibi. n.*11.

Cenſus ſi vendatur minus iuſto pretio, non ob id annullatur; ſed reiecto exceſſu, reducitur ad rationem iuſti pretij, §. 1. *quaſt.* 9. *num.*4. *&* 5. *fol.*89.

Cenſus venditori licitum eſt in pretio lædere emptorem; ſed non è contra, §. 1. *quaſt.* 17. *num.*5. *fol.*108.

Cenſus,attento ſolo iure naturali, ac Diuino, poteſt iuſtè coram Deo conſtitui, non obſtante Extrauag. Pij V. de cenſib. ſi conſtituatur in alia re,quàm in pecunia numerata,§.1.*q.*33. *num.*28. *fol.*151.

Cenſus quamuis vi Extrauag. Pij V. non poſſit augeri, nec de nouo creari expenſionibus præteritis,id tamen de iure communi non eſt prohibitum,§.1.*q.*42.*num.*26. *fol.*182.

Cenſus, cuius pretium ſoluitur in mercibus, licèt quoad Deum,& forum interius ſit licitus;quoad forum tamen exterius prohibetur vi Bullæ Pij V.§.1.*q.*43.*num.*4. *fol.*193.

Cenſus iuſto pretio non conſtitutus, licèt vi Extrauag. Pij V. irritetur; non tamen eſt nullus ex rei natura,§.1.*q.*58. *num.*2. *fol.*232.

Codicillus.

Codicilli largo modo dicuntur teſtamenta, §. 3. *q.*2.*ſub num.*23. *fol.*296.

Commoditas.

*Commoditas ementis non auget pretium rei venditæ.In proœm.q.*14. *num.*10. *fol.*50.

Communio.

*Communio diſcordiam parit. In proœm. q.*11. *num.*5. *fol.*33.

Commutatio.

*Commutatio prior eſt cambio. In proœm. q.*11. *ſub num.*5. *in fine. fol.*38.

*Commutatio eſt omnium contractuum antiquiſſima,ibid. ſub num.*7.

Compenſatio.

Compenſatio,& acceptilatio inter fictas ſolutiones cõnumerantur,§. 1.*q.*1.*ſub nu.*10.*fol.*64.

Concurſus.

Concurſus ad monopolium poteſt haberi dupliciter:poſitiuè ſcilicet,& negatiuè, §.3. *quaſt.*4. *num.* 6. *fol.*301.

Conditio.

Conditio ſine qua non inferretur damnum, in moralibus perinde obligat ad reficiendum illud,ac ſi quis efficienter concurrat, §.1. *q.*74. *num.*4. *fol.*265.

Confeſſarius.

Confeſſarij audientes confeſſiones vſurariorum, & dantium pecuniam ad cambium ſiccum, an & quando peccent, & ad reſtitutionem obligentur,§.1.*q.*73. *num.*12. *fol.*265.

Confeſſio.

Confeſſio extraiudicialis, an, & quando conſtituat aliquem manifeſtum vſurarium, §. 3. *q.*2. *num.*4. *fol.*291.

Coniectura.

Coniecturæ ceſſant in claris, §. 1. *quaſt.* 9. *num.*7. *fol.*89.

Conſenſus.

Conſentire in peccatum alterius, nullo vnquam tempore licèt,§.1.*q.*72.*num.*32. *fol.*254.

Conſpiratio.

Conſpiratio quid ſit,§.3.*q.*4.*num.*1. *fol.*300.

Conſpiratio poteſt eſſe contra iuſtitiam,& charitatem in cambijs, etiam ſi formaliter non ſit monopolium, ibid. num 29.

*Conſpiratio in bonum,bona eſt, ibid.ſub nu.*21.

Conſpirationem inter mercatores de vendendis mercibus iuſto pretio,ſed rigoroſo,licitam eſſe,qui doceant,§.3.*q.*5.*num.*2. *fol.*308.

*Conſpirationem de vendendis rebus iuſto pretio, ſed rigoroſo, illicitam eſſe, probabilius eſt dicendum,ibid. num.*3.

*Conſpiratio de vendendis mercibus iuſto pretio, ſed rigoroſo, licèt ſecundum probabilem Doctor.ſententiam non ſit contra iuſtitiam;eſt tamen contra charitatem, ibid num.*4.

*Conſpiratio inter mercatores de non emendo, niſi iuſto pretio infimo, licita eſt contra mercatores conſpirantes de vendendo pretio rigoroſo,ibid. num.*5.

Conſtitutio.

*Conſtitutio Eccleſiaſtica varijs nominibus appellatur.In proœm.q.*1.*num.*2. *fol.*2.

*Conſtitutio Eccleſiaſtica aliquando dicitur decretalis,canon,dogma,mandatũ, interdictum, ſanctio, pragmatica ſanctio, bulla, & extrauagans,ibid.ſub num.*2.

*Conſtitutioni Pontificiæ per conſuetudinem ſcitam, & toleratam poteſt derogari non ſolùm ab Eccleſia vniuerſali, ſed etiam particulari. In proœm.q.*2.*num.*6. *fol.*4.

*Conſtitutio Eccleſiaſtica habet pro fine primario ſalutem animarum: & pro ſecundario externam pacem.In proœm.q.*7.*ſub num.*2. *fol.*14.

Conſuetudo.

Conſuetudo reddit contractum alienum ab omni fraude,

fraude,ac ſuſpicione illiciti: & quando dubitatur de iuſtitia contractus,inſpicienda eſt loci conſuetudo. In proœm.q.8.num.27. fol.20.

C*onſuetudo communis Mercatorum extat cambiendi ad minutum ſupra pretium legale. In proœm.q.14.num 5. fol.49.*

C*onſuetudine poteſt induci,quod per legem ſtatui poteſt,ibid.num 6.*

C*onſuetudo poteſt imponere pretia rebus, ibidem ſub num.6.in fine.*

C*onſuetudo celebrandi contractum per graues, & bonos viros, excuſat contrahentes nō ſolùm à culpa, ſed etiam à pœna, §.1. quaeſt.1. num.20. fol.67.*

C*onſuetudo multum praualet in contractibus, §.1.q.27.num.12. fol.131.*

C*onſuetudo in materia vſurarum non ſuffragatur,§.1.q.44.num.5. fol.197.*

C*onſuetudo eſt optima legum interpres. ibidem, num.19.*

C*onſuetudo non datur contra legem naturalem, & Diuinam, ibidem, num.20. & quaeſt.45. num.9. fol.201.*

C*onſuetudo non inducitur contra legem naturalem,& Diuinam certam: ſecus ſi dubia ſit, d.q.44.num.21.*

C*onſuetudo,vt obligationem inducat, debet eſſe rationabilis,& praeſcripta, §.1. quaeſt.45.ſub num.9. fol.201.*

C*onſuetudo non inducitur contra ea, quae ſunt iuris naturalis,§.2.q.1.num.6. fol.276.*

Conſulere.

C*onſulere minus malum licitum eſt ad euitandum maius,§.1.q.72.ſub num.16. fol.252.*

C*onſulere minus malum ad euitandum maius, non eſt conſulere malum, ſed praeelectionem minoris mali, quae bona eſt, ibid. num.17.*

C*onſulens alicui,vt pecunias det cambio ſicco,ſeù mutuo ſub vſuris,an & quando peccet, & teneatur ad reſtitutionem, §. 1. quaeſt. 73. num.6. fol.260.*

C*onſulentes dare cambio ſicco tunc ad reſtitutionem tenentur,quando conſilium influit in effectum,ibid.ſub num.6.*

C*onſulentes,mandantes,fauentes, &c. non comprehenduntur ſub excommunicatione contra eos lata;niſi conſilium, fauor, & mandatum influant in effectum, ibid.*

Continuationes.

C*ontinuationes cambiorum realium ſunt licitae, §.1.q.40.num.38. fol.173.*

C*ontinuationes cambiorum ſubſiſtere, ſi cambia, quae continuantur, ſubſiſtant, per Sac. Congregationem ſuit definitum, §. 1. quaeſt. 42. num.6. fol.179.*

C*ontinuationes cambiorum licitae ſunt, ſi cambia ſint realia: ſecus autem ſi cambia ſint ſicca, ibid. num.20.*

C*ontinuationes cambiorum impugnantes mouētur ex falſa facti intelligentia,ibid.num.23.*

Contra.

C*ontra legem naturalem, & Diuinam certam ſicut non poteſt induci conſuetudo; ita etiam non poteſt induci praeſcriptio, §.1. quaeſt.45. num.9. fol.201.*

C*ontra Clem.1.de vſur. facientes nunquam excuſantur à culpa, quamuis aliquo caſu excuſentur à pœna,§.1.q.73.num.8. fol.261.*

Contractus.

C*ontractus iniuſti quamuis vſurarij non ſint; non tamen à Principibus,nec à Rom. Pontifice concedi poſſunt, vt licitè exerceantur. In proœm.q.4. num 2. fol.7.*

C*ontractus iniuſti, & vſurarij quibus caſibus tolerari poſſint Infidelibus cū Fidelibus exerceri,ibid.num.3.*

C*ontractus,qui communiter celebratur, praeſumitur licitus: & à pœna, ac nullitate contrahentes excuſat. In proœm. q.8.nu.26. fol.20.*

C*ontractus à quaſi contracta quomodo differat. In proœm.q.9.num.1. fol.25.*

C*ontractus eſt formaliter pactum, ibid. num.2.*

C*ontractus eſt obligatio,non formaliter,ſed effectiuè,ibid. num.3.*

C*ontractus plures definitiones aſſignantur, ibid. num. 4.*

C*ontractus innominati ea natura eſt, vt reduci poſſit ad plures nominatos, quibus magis eſt ſimilis, & iuxta eos eſt iudicandus, & regulandus. In proœm.q.10.num.29. fol.34.*

C*ontractus cambij, & alij omnes celebrati cum Principe ſunt bonaefidei,ibid. num.36.*

C*ontractus nominati qualiter differant ab innominatis,ibid.ſub num.1.*

C*ontractus tàm nominati, quàm innominati cōprehenduntur ſub generali nomine commutationis, ibid. num.26.*

C*ontractui dolus dans cauſam,an, & quando reſcindat contractum,vel annullet, ibid. nu.37.*

C*ontractibus bonaefidei quando intereſſe debeatur: & quando contractibus ſtricti iuris, ibid. num. 38.*

Con-

Digitized by Google

Contractus innominatus eſt eſſentialiter commutatio.In proœm q.11.num.2. fol.38.

Contractus omnes ortum habuerunt ex iure gentium, ita vt commutatio ſit emptione antiquior,& emptio prior cambio, ibid. num.7.

Contractus bonæfidei, & ſtricti iuris quomodo differant inter ſe,§.1.q.9.num.14. fol.90.

Contractus omnes hodie eſſe bonæfidei non nulli Doctores arbitrantur,ibid. num.15.

Contractibus non ſolùm dare formam;ſed etiam eos licitos,aut illicitos iudicare,ad Rom.Pontificem pertinet,§.1.q.42.num.11. fol.180.

Contractibus ab initio permiſſa eſt certa, ac determinata fructuum,ſeù intereſſe taxatio; dũmodo ſit probabilis, & contrahentes æquali ſe exponant periculo,ibid. num.15.

Contractus clarè, & non dubiè vſurarius, licèt ratione conſuetudinis excuſet à culpa, & pœna;non tamen excuſat à reſtitutione,§.1.q 44. num.22. fol.199.

Contractu nullo,& vſurario quæſita.Vide infra, Quæſita ex contractu.

Contractus Minorum, & Mulierum citra debitas ſolemnitates, licèt ſint inualidi; datur tamen hinc inde repetitio eorum, quæ data ſunt, & accepta,§.1.q.67.num.23. fol.245.

Contractus celebrare non valentes ſine certis ſolemnitatibus, ſi celebrent, contractus tenent in eorum fauorem;licèt nulli ſint in eorum damnum,ibid.num.13.

Contrahentes.

Contrahentes ſi conueniant pecuniam eandem numero eſſe transferendam ad locum,vbi plus valet,per veram,ac realem tranſportationem, ambo lucrabuntur,§.1.q.3.num.17. fol.76.

Contrahentibus licitum eſt ſe ipſos inuicem decipere,§.1.q.9. num.3. fol.88.

Contrahentes ſcienter cambia ſicca,capitale cum intereſſe non amittunt, §. 1. quæſt. 46. num.4. fol.204.

Contrahentium æquale periculum,ſatis eſt ad iuſtitiam contractus,§.2.q.2.num.2. fol.277.

Contrahentes in cambijs non poſſunt de certo intereſſe paciſci; etiam in caſu non ſolutionis, §.2.q.3.num.1. fol.278.

Cooperari. Cooperantes.

Cooperari ad cambia ſicca exercẽda duobus modis contingit,§.1.q.73.num.1. fol.259.

Cooperantes ad cambia ſicca exercenda, agendo partes eius, qui pecunias ad cambium ſiccum accipit in caſibus ſibi non permiſſis, licèt peccent,non tamen ad reſtitutionem tenentur, ibidem,num.4.

Cooperantes ad cambia ſicca, agẽdo partes campſorum dantium pecuniam ad cambia ſicca; ſi efficaciter concurrunt ad ea exercenda, ad vſuras ſoluendas, vel ſolutas non repetendas, peccant,& ad reſtitutionem tenentur, ibidem, num.5.

Cooperantis actio.Vide ſupra, Actio cooperantis.

Cooperantes ad monopolia facienda, eodem modo puniuntur, peccant, ac ad reſtitutionem tenentur, ac ea facientes, §. 3. quæſt. 4. num.13. fol.303.

Copia.

Copia,& inopia pecuniarum faciunt merces pluris,aut minoris vendi. In proœm. quæſt. 8. num.50. fol.24.

Coram.

Coram Deo non attenditur,quod probatur, ſed rei veritas,§.1.q.46.num.17. fol.205.

Creditor. Creditum.

Creditor,& fideiuſſor eiuſdem dari non poteſt, §.1.q.40.num 16. fol.170.

Creditum habere in aliquo loco,quid ſit, ibidem, num.31.

Crimen.

Crimen ſuum alienis commodis impendere indecens eſt,§.1.q.74.num.2. fol.265.

Cui.

Cui competit definitio,competit definitum. In proœm.q.8.num.9. fol.17.

D

DAmnum, quod quis ſua culpa patitur, ſibi imputatur,§.1.q.50.num.2. fol.218.

Dare.

Dare, & accipere non ſunt contradictoria; ſed correlatiua,§.1.q.4. num.5. fol.78.

De.

De minimis non curat Prætor, §. 1. quæſt. 3. num.16. fol.75.

Debitor.

Debitor ſimpliciter ex contractu, non conſtituitur in mora ante monitionem: non ſic debitor ex diſtractu,§.1.q.46.num. 10. fol.204.

Debitor moroſus æquiparatur furi, ibidem, num.11.

Debitor non ſoluens, condicto tempore, peccat cõtra iuſtitiam,§.2.q.6 ſub num.5. fol.282.

Debitor non ſoluens debitum, non præfiſſo termino,

no,

Digitized by Google

no, an, & quando conſtituatur in mora, ibid. ſub num.5. *fol.163.*

Debitoris bonum nomen quodnam dicatur, §.1. q.38. ſub num.11.

Definitio.

Definitio cui competit, competit etiam definitum. In proœm. q.9. ſub num.6. *fol.26.*

Delegatio.

Delegationis natura eſt, vt liberet delegantem, §.1. q.35. num.4. fol.157. & nu.10. fol.159.

Delegatio debiti, an, & quando habeatur pro ſolutione, ibidem ſub num.8.

Deponere. Depoſita.

Depoſita in cambijs vi noſtra Extrauag. damnantur, §.1. q.48. num.1. *fol.213.*

Deponere ſuas pecunias licitè quis poteſt apud campſorem, vt illas ſub lucro det cambio, ibid. num.3.

Deponere quis poteſt ſuas pecunias apud campſorem non ſolùm ad participandum de lucro in cambijs; ſed etiam ad conſequendum totum cambiorum lucrum, ſolutis campſoribus ſolitis prouiſionibus. ibid. ſub num.3.

Deponens pecunias apud campſorem; qui totum cambiorum lucrum tribuat deponenti, deductis ſuis prouiſionibus, non dicitur celebrare contractum ſocietatis; ſed locationis operum. ibid. num.5.

Deponi apud campſorem pecuniæ poſſunt, vt negotientur in cambijs, non ſolùm, mediante aſſecuratione ſortis; ſed etiam citra ſortis eſſecurationem. ibid. num 9.

Deponi qualiter poſſint pecuniæ apud campſorem ſub certo, ac determinato lucro: & mediante aſſecuratione ſortis. ibid. num.11.

Deponi ſub certo, ac determinato lucro, & ſalua ſorte, poſſunt aliquando pecuniæ apud campſorem; etiam ſi non contrahatur ſocietas, ibid. num.13.

Deponi pecunia apud campſorem ad ſocietatem cambiorum ita demum poſſunt, ſi deponens veriſimiliter putet, campſorem eam fore negotiaturum in cambijs realibus: aliàs ſecus, ibid. num.14.

Deponens pecuniam apud campſorem. putans eam daturum ad cambia realia, ſi deinde comperiat dediſſe ad cambia ſicca, poteſt ſibi lucrum ratione intereſſe retinere, ibid. num.15.

Deponentium pecunias apud campſorem ad negotiationem cambiorum, vt vulgò dicitur, che le trattengha ſopra li cambij, *praxis refertur, §.1. quaeſt.49. num.1.* *fol.216.*

Deponentes pecuniam apud campſorem, che le trattengha, &c. *licitè poſſunt eas deponere, & lucrum accipere, ibid. num.2.*

Deponentes pecunias apud campſorem, qui eas per conuentas nundinas ad cambium non dedit, aut nullo modo dedit, aut cum proprijs miſcuit, lucrum ex eis percipere non poſſunt, §.1. q.50. num.3. *fol.218.*

Deponentes pecuniam apud campſorem, probabiliter ſcientes illum eam non daturum ad conuentas nundinas, & eadem ad ſui libitum ſe vſurum, vſuram committit, ibid. num.6.

Deponentes pecuniam apud campſorem decipientem ipſos, & non dantes eam ad cambium, vel ad nundinas conuentas, aut implicantem alijs negotijs ad ſui libitum, poſſunt lucrum cambij ſibi retinere loco intereſſe, ibid. nu.7.

Deponentes pecuniam apud campſorem, vt det illam cambio Genuæ per Placentiam, ſi campſor ipſe pecuniam ipſam accepit ſibi cambio, poſſunt lucrum cambij iuſtè retinere, ibid. nu.8.

Deponentes pecunias apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs, non tenetur perquireres, an campſor eiſdem vtatur in negotio conuento, §.1. q.51. num.1. *fol.221.*

Deponi poſſunt pecuniæ apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs, ſalua ſorte, ſiuè contractus ſit locationis operum, ſiuè ſocietatis, §.1. q.52. num.1. *fol.221.*

Deponi poſſunt pecuniæ apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs ſub certo, ac determinato lucro, & ſalua ſorte, §.1. q.53. n.3. fol.223.

Deponi poſſunt pecuniæ apud campſorem, vt eas negotietur non tantùm in cambijs, ſed etiam in qualibet alia negotiatione, ibid. nu.4.

Deponi poſſunt pecuniæ apud campſorem ad cambiorum ſocietatem ſub certo, ac determinato lucro, quando dans pecunias campſori veriſimiliter putat, eum negotiaturum veris, ac realibus, ibid. nu.5.

Deponentem pecuniam cuſtodiæ cauſa apud vſurarium, quem nouit probabiliter daturum ad cambia ſicca, ſeù mutuo ſub vſuris, peccare, non autem ad reſtitutionem teneri, qui velint, §.1. q.75. num.2. *fol.269.*

Deponens apud vſurarium pecuniam cuſtodiæ tantùm cauſa, vt ſupra, & probabiliter ea eſſe vſurum ad exercenda cambia ſicca, ſi peccat, tenetur etiam ad reſtitutionem, ibid. nu.3.

Deponens pecuniam apud campſorem vſurariũ,

quem

Digitized by Google

*quem certò nouit ea vſurum ad exercenda cambia ſicca, non eſt particeps culpæ infidelis cuſtodiæ, ibid. num.*5.

*Deponens pecuniam apud campſorem vſurariũ, quem certò nouit ea vſurum ad cambia ſicca; eſtò quòd cuſtodiæ cauſa tantùm depoſuerit, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem, ibid. num.*6.

*Deponens pecuniam apud vſurarium paratum ad fœnerandum, vt ſupra, quam culpam contrahat, ibid. num.*11.

Deus.

*Deus eſt omnium principium, & finis. In proœm. q.5. num.*2. *fol.*8.

Deus per ſuam immenſitatem neceſſariò eſt vbique præſens, & proinde concurrit, & immediatè influit in omnem operationem, ibid. ſub num. 2.

*Deus adeò dicitur immediata cauſa, vt inter Deum, & effectum non mediet ſecunda cauſa, ibid. num.*3.

*Deus qualiter concurrat ad effectum cum cauſa ſecunda, ibid. ſub num.*3.

Dictio.

Dictio, Quicunque, *eſt vniuerſalis, & ex ſui natura nullum excipit*, §.3.*q.*1.*nu.*2.*fol.*287.

Dictio, Subiacere, *ſignificat pœnam excommunicationis ipſo facto incurrendam*, §.3. *q.*3. *num.*1. *fol.*298.

Dictio, Vel, *alternatiuam naturam habet*, §. 3. *q.*4.*ſub num.*10. *fol.*302.

Dies.

Dies interpellat pro homine, §.2. *quæſt.*6.*ſub num.*5. *fol.*282.

Differentia.

Differentia inter mutuum pecuniæ, & aliarum rerum, quam quidam conſtituunt, non admittitur, §.1.*q.*25.*num.*40. *fol.*125.

Differentia inter petentem mutuo ab vſurario: & deponentem pecuniam apud vſurarium, aſſignatur, §.1.*q.*75.*num.*10. *fol.*273.

*Differentia magna eſt inter viatorem tradentem pecuniam latroni, quam rapiat, ne occidat: & deponentem pecuniam apud vſurarium paratum ad fœnerandum, ibid num.*12.

Difficultas.

Difficultas magna in moralibus habetur pro impoſſibilitate, §.1.*q.*25.*num.*15. *fol.*121.

Dilucida.

Dilucida interualla habentes tempore quo ſunt ſanæ mentis, poſſunt teſtamenta condere, & quoſcumque contractus celebrare, §.1. *q.*67. *num.*10. *fol.*243.

Diſpenſatio.

*Diſpenſatio non cadit ſuper cambia ſicca; ſicut nec ſuper vſuris. In proœm. q.*2.*nu.*10. *fol.*4.

*Diſpenſare non poteſt Papa in ijs, quæ ſunt intrinſecè, & ex obiecto mala, ibid. num.*11.

Diſtantia.

Diſtantia, aut vicinitas locorum in cambijs hodie non attenditur à campſoribus ad conſequendum maius, aut minus lucrum, ſed copia, vel inopia pecuniarum copia, vel inopia campſorum, & campſuariorum, §.1. *quæſt.* 19. *num.*4. *fol.*111.

Diues.

Diues mercator pluris vendit ſcutum marcharũ, quàm pauper, §.1.*q.*26.*num.*13. *fol.*128.

Doctores.

Doctores circa monetarum variationem confusè ſunt locuti, §.1.*q.*25.*num.*39. *fol.*125.

Dolus.

*Dolus dans cauſam contractui, an & quando ipſum annullet, aut reſcindat. In proœm. q.*10. *ſub num.*37. *fol.*36.

Dolus dans cauſam contractui bonæfidei, an annullet illum, §.1.*q.*9.*num.*4. *fol.*90.

*Dolus dans cauſam contractui bonæfidei, inualidat illum, ibid. num.*13.

Dolus dans cauſam contractui ſtricti iuris, licèt illum non annullet ipſo iure, venit tamen reſcindendus actione, ſeu exceptione doli, ibidem num 14.

Dolus, & fraudes campſorum, quæ in cambijs fieri ſolent, recenſentur, §.3.*q.*4.*num.*5.*fol.*301.

Domini.

Domini temporales, & alij adiuuantes campſores ad celebranda cambia ſicca, & vſuraria, an & quando peccent, & tenentur ad reſtitutionem, §.1.*q.*73.*num.*7. *fol.*261.

Donatio.

Donatio facta in rei emptione non præſumitur, §.1.*q.*4.*num.*8. *fol.*78.

Donatio facta procuratori, non cedit in vtilitatem Domini, §.1.*q.*32.*num.*11. *fol.*145.

Ducati.

*Ducati Florentini ſunt ſupra alios expendibiles. In proœm. q.*14.*num.*13. *fol.*94.

Ducati de Camera *ſunt fictitij*, §.1. *quæſt.*10. *num.*13.

Ele-

E

Electio.

ELectio minoris mali non eſt mala; ſed bona, S.1.q.72.n.19. fol.252.

Eleemoſyna.

Eleemoſyna eſt debitum iuſtitiæ, S. 1. quæſt. 72. num.23. fol.253.

Emere. Emptio.

Emere rem minus infimo pretio, anticipata ſolutione, eſt mutuare ſub uſuris; ſicut rem vendere ſupra rigoroſum pretium pecunia credita. In proœm.q.8.n.11. fol.18.
Emptionis, ſeu venditionis eſſentialia ſunt res, pretium, & conſenſus. In proœm. quæſt.10. ſub num.14. fol.30.
Emptio, quomodo detur rei ad rem. In proœm.q.11.num 4. fol.38.
Emptio, ſeu venditio eſt contractus nominatus, bonæ fidei, oneroſus, reſpectiuus, vltro, citroque obligatorius, ibid.n.15.
Emptæ rei dominium non tranſfertur per traditionem, niſi pretium ſoluatur, offeratur, habeatur pro ſoluto, aut fides de eo, ibid. ſub n.31.
Emere minus infimo pretio ob anticipatam ſolutionem, vel vendere rem ſupra rigoroſum pretium, dilata pretij ſolutione, eſt vſura, S.1. q.27.n.3. fol.130.
Emere vilius non poteſt quis, eo quòd vendens ſit in magna neceſſitate vendendi, S.1.q.38. num.3. fol.162.
Emptio alicuius rei vera eſt, in qua venditor rogat amicum, vt ſoluat pretium rei emptæ pro emptore, & apud amicum eſt pro eodem fideiuſſor, S 1.q.40.n.24. fol.171.
Emptionis, ſeu venditionis contractus eſt commutatio pecuniæ ad rem, S.1.q.57.n.1. fol.230.

Epiſcopus.

Epiſcopus negligens in paſcendo Dominico grege, canis dicitur impudicus. In proœm. q.6. num.5. fol.10.
Epiſcopum non intelligat ſe eſſe, qui præeſſe dilexerit, & non prodeſſe, ibid.n.6.
Epiſcopatu non datur maior dignitas, ibidem num.7.
Epiſcopatus eſt dignitas, ſeu ordo, & non humanũ inuentum. ibid.n.8.
Epiſcopus qualis debeat eſſe oſtenditur, ibid.n.9.
Epiſcopum cùm oporteat eſſe ſobrium, eius menſa debet eſſe moderata, ac Diuinarum ſcripturarum lectione condita, ibid.n.10.
Epiſcopi non ſolùm debent vti modeſta ſupellectili, & frugali menſa; ſed etiam in reliquo vitæ genere ipſi, eorundemque familiares cauere debent, ne quid appareat, quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum, ibid.n.11.
Epiſcopi non debent Eccleſiarum reditus conſanguineis elargiri; cùm eorum affectus multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extet; ſed ſi pauperes ſint, ijs vt pauperibus diſtribuant, ibid.num.12.
Epiſcopi onus Angelicis humeris eſt formidandum, ibid.n.14.
Epiſcopi promouendi conditiones, quales eſſe debeant, ibid.n.15.
Epiſcopi non ſunt promouendi; niſi ſint legitimo matrimonio nati, ætate matura, & morum grauitate, ibid.num.17.
Epiſcopus debet eſſe Doctor, aut licentiatus in Theologia, vel in iure canonico, ibid.n.18.
Epiſcopis reſidentia omninò præcipitur, ibidem num.16.
Epiſcopus idem denotat, quod ſpeculator, ibidem num.4.
Epiſcopus antiquitus debebat ad Cardinalatum poſtulari; quia dicebatur deſcendere, non aſcendere, ibid.num.7.
Epiſcopi antiquitus immediatè ſubſcribebant poſt Papam, ibid. ſub num.7.
Epiſcopi ſunt Presbyteris ſuperiores, ibidem num.8.
Epiſcoporum familiares quales eſſe debeant, ibid. num.10.
Epiſcopi non creantur ad propria commoda; atque ideo non debent quærere, quæ ſua ſunt, etc. ibid. num.11.
Epiſcopi ad reſidentiam obligantur, ibid.num.15 & 16.
Epiſcopi licèt Paſtoris officio fungi dicantur; eorũ tamen poteſtatem dependenter habent à S.Pontifice. In proœm.q.7.n.2. fol.13.
Epiſcopos oportet eſſe paſtores non percuſſores, ibid.num.3.
Epiſcopi, & alij Prælati Eccleſiaſtici qualiter habere ſe debeant erga ſubditos, ibid.n.3.
Epiſcopus poteſt diſpenſare cum clerico manifeſto vſurario poſt pœnitentiam, & ſatisfactionem, vt maneat in beneficijs obtentis, & fiat habilis ad alia beneficia obtinenda, S.3.q.2. num.28. fol.297.

Equus.

Equum petens ab aliquo, qui alias ſuis expenſis

Digitized by Google

erat illum tranſmiſſurus, an tenentur ad mercedem aliquam,§.1.*q*.3.*n*.8.*&* 9. *ſol*.74.

Ex.

Ex diuerſis non ſit illatio,§.1.*q*.53.*ſub n*.7.*ſol*. 224.*&* §.3.*q*.4.*n*.28. *ſol*.307.

Ex duobus malis, minus eſt eligendum,§.1.*quæſt*. 72.*num*.18. *ſol*.252.

Ex debito charitatis; & ſub pœna letalis culpæ tenemur obuiare peccato proximi, ibidem num.28.

Exceſſus pretij.

Exceſſum pretij in cambio, illud reddere vſurarium, qui doceat,§.1.*q*.9.*n*.1. *ſol*.88.

Exceſſus pretij in cambio non reddit illud inualidum, ibid.n.2.

Exceſſus pretij in cambio non vitiat contractum; etiam ſi ſit vltra dimidiam iuſti pretij, ibid. num.7.

Exceſſus pretij in cambio ſi non coſtat de animo contrahentium cambium, contractum facit præſumere ſimulatum, ibid.n.8.

Exceſſus pretij in contractu aſſecurationis, & in nonnullis alijs contractibus, eos non vitiat, ibid.n.10.

Exceſſus pretij in cambio ſi ſit vltra dimidium iuſti pretij, poteſt reſcindi contractus, vel eſt reducendus ad limites iuſti, ad electionem lædentis, ibid.n.10.

Exceſſus pretij in cambio quamuis non vitiet contractum; tamen ſi dolus dederit cauſam contractui, an illud vitiet declaratur, ibidem num.13.

Exceſſus pretij in cambio tunc reddit contractum vſurarium, cùm ſit propter mutuum: ſecus autem ſi fiat propter aliam cauſam, ibidem num.17.

Exemplum.

Exemplum de vendente bouem, quem non habet, non poteſt accomodari cambio, in quo litteræ traduntur, ſed non mittuntur, §.1. *quæſt*.33. *num*.22. *ſol*.150.

Exigere.

Exigere à ſe ipſo quis poteſt,§.1.*q*.40.*n*.24.*ſ*.171

Extrauagans.

Extrauagans iſta, quam explicamus, varijs nominibus appellatur. In proœm.q.1.*per tot.ſ*.2.

Extrauagans iſta cur appelletur conſtitutio, decretalis, ſanctio, lex, bulla, ſeu diploma: & non poſſit dici canon, decretum, dogma, interdictum nec pragmatica ſanctio, ratio aſſignatur. In proœm.q.1.*num*.4.*&* 5. *ſol*.2.

Extrauag. Bullario addita efficitur indubitata, ibid. num.4.

Extrauag. iſta obligat vniuerſalem Eccleſiam. In proœm.q.2.*num*.1. *ſol*.3.

Extrauag. iſta quoad vim obligatiuam non indiget approbatione ab Eccleſia, ibid.num.4.

Extrauag. iſta licèt tolli non poſſit per non vſum, quoad prohibitionem cambiorum, quæ ſicca ſunt; poteſt tamen per non vſum tolli quoad pœnam, ibid.num.16.

Extrauag. iſta nonnulla prohibet, quæ non ſunt contra iuſtitiam pretij cambij, ibid.n.17.

Extrauag. huic per conſuetudinem, quamuis ſcitam, & toleratam quoad cambia ſicca, quæ prohibet, derogari non poteſt, ibidem num.7.

Extrauag. iſta, licèt vt conſtitutio Eccleſiaſtica, habeat pro fine externam pacem; per ſe primò tamen edita eſt ad dirigendos homines in felicitatem æternam, & ſupernaturalem vitæ futuræ, atque ideò in bonum, & ſalutem animarum. In proœm.q.7.*ſub num*.2. *ſol*.14.

Extrauag. noſtra prohibens depoſita in cambijs, qualiter intelligatur, §. 1. *quæſt*. 48. *num*.16. *ſol*.216.

Extrauag. noſtra pœnam imponens celebrantibus cambia ſicca comprehendit non tantùm maſculos, ſed etiam fœminas, §. 3. *quæſt*.1. *num*.3. *ſol*.288.

Extremè.

Extremè indigenti non ſuccurrens cùm poſſit, perinde eſt, ac ſi eum occidat, §.1.*quæſt*.72. *num*.15. *ſol*.251.

Extremè indigenti licitum eſt conſulere, vt neceſſaria ſibi comparet de domo talis diuitis: & non de domo pauperis, ibidem numer. 22.

F

Familiares. Famuli.

F*Amiliares Epiſcoporum, & S. R. E. Cardinalium quales eſſe debeant. In proœm. q*. 6.*ſub num*.10. *ſol*.11.

Famulus recipiens à Domino ſuo pecunias ad emendas fruges, ſi illas cambiat lucrum, quod ex tali cambio conſequitur, licitè ſibi appropriare poteſt,§.1.*q*.32.*n*.10. *ſol*.145.

Famulorum dantium mutuo ſub vſuris, ſeu cambio ſicco pecunias, eaſdemque exigentium quatuor ſunt genera,§.1.*q*.74.*n*.5. *ſol*.265.

Digitized by Google

Famuli, qui tanquam negotiorum geſtores, procuratores, & factores Dominorum ſuorum, cambia ſicca, atque ideò contractus vſurarios celebrant, & vſuras exigunt, peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur, ibid. n. 6.

Famuli tenentes libros rationis dati, & accepti, in quibus adnotant cambia ſicca, ſeu contractus vſurarios ab eorum Dominis celebratos, peccant, & tenentur ad reſtitutionem, ibidem num. 7.

Famuli tenentes libros, in quibus adnotant cambia ſicca ab eorum Dominis celebrata in locis, in quibus accipientes ſub vſuris, compelluntur ad eas ſoluendas, peccant, & tenentur ad reſtitutionem. Non ſic in locis, in quibus accipientes ſub vſuris, non poßunt cogi vſuras ſoluere, ibid. num. 9.

Famuli cuſtodientes tantùm pecunias, aut illas numerantes iuſſu campſorum vſurariorum, non peccant, nec tenentur ad reſtitutionem, ibid. n. 10.

Famulæ inſeruientes meretricibus: & famuli inſeruientes Dominis habentibus in domo concubinas, cur non peccent, ibid. n. 11.

Famuli vſurariorum non ſunt de facili condemnandi ad reſtitutionem; quia in dubio credendum eſt, accipientes cambio ſicco, ſeu mutuatarios noluiſſe huiuſmodi famulos ad reſtitutionem obligare, ibid. n. 12.

Famoſum.

Famoſum. Vide infra, Manifeſtum.

Fictio. Ficta ſolutio.

Fictio eſt legis aduerſus veritatem in re poſſibili, & ex iuſta cauſa diſpoſitio, §. 1. quæſt. 1. ſub num. 11. fol. 64.

Ficta ſolutio non cenſetur fieri ab eo, qui nullo modo habet in bonis, ibid. ſub n. 11.

Ficta ſolutio Vide infra, Solutio ficta.

Fictio non fundatur ſuper re impoſſibili, ibid. ſub num. 11.

Fideiuſſor.

Fideiuſſor in aliquo contractu adhibitus citra culpam poteſt incrementum aliquod conſequi In proœm. q. 13. n. 13. fol. 46.

Fideiußor pro fideiuſſione poteſt emolumentum aliquod exigere, etiam ſi fideiuſſori daretur pignus, vel alter fideiußor, §. 1. quæſt. 24. num. 6. fol. 115.

Fideiuſſores ſi dentur in cambio, & aliquis eorum efficiatur minus idoneus, non poteſt campſuarius compelli ad dandos fideiuſſores magis idoneos; niſi campſor per iudicem fuerit compulſus tales fideiuſſores accipere, ibidem num. 8.

Fideiußor, & creditor eiuſdem nemo poteſt eſſe §. 1. q. 40. num. 16. fol. 170.

Fideiuſſor ratione periculi, cui exponitur poteſt paciſci mercedem aliquam cum eo, pro quo fideiubet, §. 1. q. 38. n. 9. fol. 163.

Fideiuſſor perſonæ inhabilis ad contrahendum, in Republ. Genuen. remanet obligatus ex contractu: & ita puto dicendum de iure communi, ſi obligetur in ſolidum, §. 1. quæſt. 67. num. 8. fol. 243.

Fideles.

Fideles cum Infidelibus cambia ſicca exercentes, licèt peccent; non tamen ſubijciuntur pœnis contra vſurarios latis. In proœm. quæſt. 3. num. 4. fol. 6. 17.

Fideles cambia ſicca exercentes cum Infidelibus, Chriſtianis Principibus ſubiectis quomodo vi noſtra Extrauagan. alligentur, ibid. n. 5.

Fideles vſuras exercentes cum Turcis, & alijs Chriſtiani nominis inimicis, qui Chriſtianorum fidelium bona iniuſtè detinent, non alligantur vi noſtra Extrauagant. ibid. n. 8.

Filijfamilias.

Filijfamilias an cambia celebrare poſſint, §. 1. q. 67. ſub n. 20. in fin. fol. 244.

Frater.

Frater Franciſcus de Genua Capuccinus laudatur, §. 1. q. 23. n. 12. fol. 195.

Fraus.

Fraus, & dolus in cambio aliquo qualiter committatur, §. 1. q. 12. num. 16. fol. 101.

Fraudes campſorum. Vide ſupra, Campſorum fraudes.

Fructus.

Fructus compſumptio in materia vſurarum non excuſat ab eorum reſtitutione, §. 1. quæſt. 44. num. 9. fol. 197.

Fructus ex alterius fundo bona fide percipiens ſuos ſibi facit, §. 1. q. 44. n. 11. fol. 197.

Frumentum.

Frumentum vendens ſupra pretium legale, ſi iuſto pretio vendit, licèt peccet legi non obtemperando; non tamen tenetur ad reſtitutionem. In proœm. q. 15. n. 5. fol. 56.

Frumentum habens in vno loco; vbi minus valet, ſi commutet illud cum frumento exiſtente in alio loco, vbi plus valet, frumenta illa ſunt reducenda ad æqualitatem; licèt Azor. con-

contrarium doteat,§.1.n.9. fol.103.

Furioſi.

Furioſi dilucida interualla habentes validè contrahunt tempore,quo ſunt ſanæ mentis, §.1.q. 67.ſub n.20.in fine. fol.244.

Furioſo gladium committens,virginem viro turpi,aut cibum guloſo,peccat mortaliter, & tenetur ad reficiendum damnum inde ſecutum, §.1.q.75.n.7. fol.272.

Furtum.

Furtum quodcuuque eſt fraudulentum,§.1.q.45. num.14. fol.202.

G

Gabella.

Gabella ſoluenda eſt pro cambio,ſi pro quolibet contractu gabellam ſtatuto ſolui mãdetur.In prooem.q.9. fol.26.

Gabella non ſolùm ſoluitur pro cambio; ſed etiam pro recambio, ſi ſtatuto caueatur, gabellam ſolui pro quolibet contractu,ibid.n.2.

Gregorius XIII.

Gregorij XIII. declaratio ad inſtantiam Regni Siciliæ circa cambium cum recurſu,§.1.q.40. num.26. fol.71.

I

Ianuenſe.

Ianuenſe ſcutum eſt variabile quoad pretium, §.1.q.27.n.17. fol.132.

Idem.

Idem eſt eſſe hominem,& verum hominem.§.1. q.12.num.3. fol.99.

Ignorantia.

Ignorantia iuris impedit præſcriptionem, §.1.q. 45.n.3.fol.200.& n.11. fol.201.

Ignorantia iuris dubia ſatis eſt ad inducendam præſcriptionem; non autem ignorantia iuris clari,ibid.n.21.& n.22.

Ignorantia probabilis,etiam ſi iuris ſit,excuſat à culpa,§.1.q.72.n.37. fol.256.

In

In moralibus attenditur id,quod eſt per ſe; non autem per accidens,§.1.q.16.n.2. fol.107.

In correlatiuis quod diſponitur in vno diſponitur in alio,§.1.q.17.n.2. fol.108.

In moralibus attenditur id,quod frequenter accidit.In prooem.q.12.n.7. fol.42.

In contradictorijs quando vna ex duabus propoſitionibus eſt vera,altera eſt falſa, §.1. quæſt. 4.num.2. fol.77.

In claris ceſſant coniecturæ.§.1.q.9.n.7.fol.89.

In claris.Vide ſupra,coniectura.

In moralibus non attenditur,quod rarò accidit,§. 1.q.11.n.9. fol.97.

In damnis,& pœnis temporalibus incurrendis ad excuſandam culpam ſufficit metus maioris dãni,vel pœnæ,§.1.q.72.n.33. fol.255.

In moralibus attenditur id,quod eſt per ſe, non per accidens,§.3.q.4.ſub n.15. fol.304.

In licitationibus an quis petere poſſit,ne plus iuſto pretio liciletur,§.3.q.4.ſub n.16. fol.304.

Inaduertentia.

Inaduertentia naturalis excuſat Doctos, quos non excuſaret iuris ignorantia, §.1.quæſt.72. num.38. fol.256.

Indebitum.

Indebitum bona fide recipiens putans ſibi debitum,non excuſatur ab indebiti reſtitutione, §. 1.q.44.n.8. fol.197.

Indemnis.

Indemnem ſe ſeruare, cuique licet. In prooem. q. 14.ſub num.7. fol.49.

Indemnem ſe ſeruare. Vide ſupra,cuilibet.

Indigens.

Indigenti extremè non occurrens, cùm poſſit, perinde eſt,ac ſi eum occidat, §.1.quæſt.72. num.15. fol.252.

Indigenti extremè licitum eſt conſulere,vt neceſſaria ſibi compares de domo talis diuitis, & non de domo pauperis, §. 1. quæſt. 72. num.22. fol.257.

Indigenti extremè. Vide ſupra, extremè indigenti.

Inducere.

Inducere aliquem ad peccandum,eſt ſcandalum actiuum,§.1.q.72.n.5. fol.249.

Infamia.

Infamiæ notam ab vſurario contractam, poteſt Epiſcopus tollere,§.1.q.47.n.9. fol.210.

Infideles.

Infideles ſunt in triplici differentia. In prooem.q. 3.num.1. fol.6.

Infideles Chriſtianis Principibus ſubiecti, eorum legibus non obtemperantes, licet cenſuris Eccleſiaſticis non alligentur; poſſunt tamen puniri pœnis corporalibus,vel pecuniarijs. In prooe. q.3.num.6. fol.7.

Inhabiles.

Inhabiles perſonæ.Vide infra.Perſonæ inhabiles.

In-

Iniuria.

Iniuria non infertur vbi iuſtitia non committitur,§.1.q.72.num.10. fol.249.

Intentio.

Intentio recipiendi ſortem cum lucro in loco celebrati contractus,qualiter vi noſtræ Extrauag. damnetur,§.1.q.33 num.20. fol.150.

Intentio deprauata contrahentis non eſt contra iuſtitiam contractus;ſed tantum poteſt eſſe cõtra charitatem,ibid.num.12.

Intereſſe.

Intereſſe,an,& quando debeatur in contractibus ſtricti iuris.In proœm.q.10.num 38.fol.37.

Intereſſe intereſſe cur non ſoluatur in continuationibus cambiorum,§.1.q.42.nu.24.f.182.

Intereſſe conuerti in capitale non inconueniens in continuatione cambiorum,ibid.num.26.

Intereſſe lucri ceſſantis, aut damni emergentis percipi poteſt ex mutuo,etiam ante moram, §.1.q.46.num.6. fol.204.

Intereſſe paſſum debetur non ſolùm lege humana,ſed etiam lege naturali,ac diuina, ibidem, num. 15.

Intereſſe, & capitale debent reſtitui campſori, qui dedit pecuniam ſcienter ad cambium ſic eum; etiam ſi probari non poſſet; dummodo campſuarius ſciat, quod campſor illud verè fuerit paſſus,ibid. num.16.

Intereſſe damni emergentis ex mutuo licitè percipi poteſt,§.1.q.54.num.3. fol.226.

Intereſſe lucri ceſſantis debetur ex mutuo citra omnem controuerſiam, quando mutuum eſt vera cauſa ceſſationis talis lucri, ibidem, num. 5.

Intereſſe lucri ceſſantis licèt non poſſit exigi totum id,quod ſperatur; in aliquibus tamen caſibus iuſtè exigitur,ibid. num 7.

Intereſſe lucri ceſſantis poteſt à quolibet negotiatore paciſci, extrahente à negotiatione pecunias ſuas,vt illas mutuet,ibid.num.9.

Intereſſe lucri ceſſantis, quo caſu non debeatur extrahenti pecunias ſuas à cambio, vt det alteri mutuo,ibid.num.10. & 11.

Intereſſe lucri ceſſantis non debetur extrahenti pecunias ſuas à negotiatione, vt illas mutuet, ſi ad aliam lucrandi rationem ſe cõferat, ibid. num. 11.

Intereſſe lucri ceſſantis ſperatum tunc poteſt paciſci totum, quando paciſcitur indeterminatè; aliàs ſecus,ibid.num.12.

Intereſſe lucri ceſſantis ex mutuo licèt poſſit paciſci;non tamen debet exigi in principio contractus,ibid.num.14.

Intereſſe certum non poteſt deduci in pactum in contractu cenſus,§.2.q.1.ſub nu.31. fol.275.

Intereſſe certi pactum in cambijs prohibetur vi noſtra Extrauag non autem incerti, §.2.q.3. num.3. fol.278.

Intereſſe recambij ſoluere non tenetur, qui citra ſuam culpam non potuit ſoluere cambium, ibid.num.4.

Intereſſe, quod patitur campſor ob cambium ſibi non ſolutum in loco deſtinatæ ſolutionis, licitè conſequi poteſt,§.2 q.4.num.4. fol.280.

Intereſſe cambij in mutuo poteſt paciſci etiam ſi mutuans vellet potius mutuare,quàm cambire; dummodo mutuum fiat gratia mutuatarij, § 2.q.6.num.2. fol.282.

Intereſſe in mutuo poteſt paciſci tàm lucri ceſſantis,quàm damni emergentis,ibid.num.3.

Intereſſe nunquam debetur ante moram; niſi deducatur in pactum,ibid.num.4.

Intereſſe debetur in mutuo ex mutuatarij culpabili mora,ibid. num. 5.

Intereſſe debetur mutuanti, qui cogitur ad mutuandum,ibid.num.6.

Intrinſecè.

Intrinſecè malum duplex, §. 1. quaeſt. 72. num 39. fol 256.

Intrinſecè malum omninò tàm ſecundum ſubſtantiam actus,quàm ex circumſtantia nunquam licèt petere citra culpam: ſecus autem intrinſecè malum ex circumſtantia tantùm,ibidem, num. 40.

Intrinſecè malum. Vide infra, Malum intrinſecè.

Intrinſecè malum nulla ratione poteſt fieri bonum,§.1.q.74.num.14. fol.267.

Iudæi.

Iudæis Romæ cur vſuræ tolerentur. In proœm q. 4.n.4. fol.8.

Iudæi licèt in terris Chriſtianorum vſuras exerceant;non tamen cenſetur eum eis ſuper vſuris diſpenſatum,ſed ipſis toleratur tantùm vſurarum exercitium.In proœm.q.2.n.12. fol.4.

Iudex.

Iudex nõ poteſt iudicare in contractu cambij,niſi id,quod eſt expreſſũ.In proœ.q.10.n.39.f 37.

Iudex iudicans ſecundum opinionem probabilem prudenter agit,§.1.q 44.n.17. fol.198.

Iudices, Aduocati, Procuratores, & alij ſimiles adiuuantes campſores ad exigendum ſtipendiũ pro-

promiſſum ex cambijs ſiccis,peccant,& ad reſtitutionem tenentur.§.1.quaeſt.73.ſub num. 7. fol.261.

Iudex Monopolas diſſimulans,qua pœna iure ciuili plectatur.§.3.q.7.n.6. fol.311.

Iuriſdictio.

Iuriſdictio cui conceditur,conceſſa cenſentur omnia ſine quibus iuriſdictio exerceri non poteſt. In proœm.q.7.ſub n.1. fol.14.

Iuriſdictio Eccleſiaſtica duplex, interna ſcilicet, & externa,ibid.ſub n.1.

Ius naturale.

Ius naturale attenditur in foro conſcientiae, §. 1. q.33.n.17.& 18. fol.151.

Ius naturale,et Diuinum obligant in conſcientia, §.1.q.46.n.15. fol.205.

Iuſtum.

Iuſtum,& iniuſtum non conſiſtit in bonitate,aut prauitate animorum,ac intentionum;ſed in rerum,& operum externorum aequalitate, vel inaequalitate.§.1.q.33.nu.12.fol.148.& q. 54.num.6. fol.226.

L

Laeſio.

Laeſio vltra dimidiam partem iuſti pretij circa reſciſſionem contractus habet locum, quoad forum externum,nã quoad forũ interius laeſus reſtituitur vſque ad minimum quadrãtem,§.1.q.9.nu.10.& 16. fol.90.

Lex.

Lex,ſeu conſtitutio dicitur ſtatutum Territorij. In proœm.q.2.n.2. fol.4.

Leges ſaecularium Principum indigent Populi acceptatione: non ſic leges,& conſtitutiones Pontificiae,ibid.n.8.

Lex Principis vbi peccatum ex ſua contrauentione inducit, non tollitur per non vſum, ibidem ſub num.8.

Legi Pontificiae derogatur,vide ſupra, Conſtitutioni Pontificiae.

Legem humanam iuſtam non ſeruantes, peccant etiam contra Diuinam. In proœm. quaeſt.15. num. 1. fol.55.

Lex humana iuſta, etiam ſi ſit pœnalis, obligat ſub peccato ad ſui obſeruantiam, ibidem ſub num.3.

Lex pura pœnalis obligat ad pœnam ; non autem ad culpam; niſi pœna ſit grauis: mixta verò obligat ad vtramque,ibid.num.10.

Lex ad eius validitatem exigit, vt ſit rationabilis, & pro bono publico edita, §. 1. quaeſt. 8. num.11. fol.86.

Lex ſimpliciter prohibens lucrum ex cambio celebrato intra idem Regnum, cenſetur prohibere tam lucrum ex cambio, in quo campſor primò dat, quàm in quo primò accipit pecuniam in alio loco reſtituendam.ibid.num.12.

Lex fundata in preſumptione non ligat quoad forum conſcientiae, ſi à parte rei praeſumptio non reſpondet veritati.ibid.num.18.

Lex generaliter loquens,an, & quando generaliter ſit intelligenda.ibid.num.13.

Lex ad eius validitatem exigit, vt ſit rationabilis,& pro bono publico edita.ibid.num.11.

Lex adaptatur ad ea, quae frequentius accidunt. §.1.q.20.num.6. fol.112.

Lex datur rebus,& non verbis.§.1.q. 33. num. 14. fol.148.

Lex generaliter loquens,generaliter debet intelligi:& quando non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.§.1.q.43.num.7. fol. 94.

Legem,eius proprium eſt declarare,cuius eſt condere.§.1.q.47.num.3. fol.109.

Lex,qui ſic ſoluit,ff.de ſolut. quomodo intelligatur.§.1.q.60.num.9. fol.235.

Lex,quae fundatur in preſumptione non habet locum in foro conſcientiae, in quo attenditur tãtùm veritas.§.2.q.1.ſub num.3. fol.275.

Leges 1.3.4.& 5.ff.de ſolut.qualiter ſint intelligendae,explicatur.§.2.q.5.num.3. fol.281.

Lex vnica,C.de monopol.explicatur.§.3.q. nu. 31. fol.307.

Libri.

Libri rationum faciunt fidem ad inſtar inſtrumentorum.§.1.q.74.num.8. fol.266.

Licitum

Licitum aliquod communiter eſtimatum faciens, non cenſetur malè agere. §. 1. q.44. num. 2. fol.296.

Licitum eſt ſuadere minus malum ad euitandum maius.§.1.q.72.num.16. fol.251.

Licitum eſt conſulere minus malum inferendum vni,ad euitandum maius malum preparatum alteri, quando is, cui illud minus malum conſulitur inferri, tenebatur aliàs pati ex debito iuſtitiae.ibid.num.21.

Licitum eſt vti peccato eius, qui ad peccandum paratus eſt quando peccatum illud cedit in bonum aliquod ibid.num.25.

Lit-

Digitized by Google

Litteræ

Litterarum forma cambij per litteras de loco ad locum. §.1.*q*.1.*num*.5. *fol*.62.
Litteræ cambij de loco ad locum declarantur. ibid. num.6.
Litteræ cambij diuiduntur in diſpoſitiuas, & mādatarias. ibid. num.7.
Litterarum cambij ſolutio non ſolum fieri poteſt per procuratorem, ad quem diriguntur; ſed etiam per tertium, & per eum, ad quem diriguntur. ibid. num.12.
Litteræ cùm non acceptantur, qualiter per proteſtationem creditori conſulatur. ibid. num.13.
Litteræ cambij, quæ ſe habent, pagarete. *Qualiter differant à litteris dicentibus*, piaccia pagare. *Ibid. ſub num*.7.
Litteræ diſpoſitiua data gratia ſcribentis tantùm, poſſunt, re integra, per ſcribentem reuocari. ibid. num.8.
Litteræ dicentes, per queſta prima di cambio. *Quid denotent. ibid. num*.14.
Litteræ, in quibus ſcribitur, ducati 98. d'oro di Camera della vecchia valuta. *Quid ſignificent. ibid. num*.15.
Litteræ non pertinent ad realitatem, & iuſtitiam cambij. §.1.*q*.28.*ſub num*.2. *fol*.134.
Litterarum cābij ad nundinas forma. §.1.*q*.31. *num*.2. *fol*.139.
Litterarum d'auiſo forma. ibid. num.2.
Litteræ cambij ad nundinas declarantur, ibidem num.4.
Litteræ d'auiſo declarantur, ibid. n.6.
Litterarum forma, quas campſor ſcribit ad ſuum procuratorem, ibid. n.8.
Litteræ, quas campſor ſcribit ad ſuum procuratorem declarantur, iaid n.9.
Litterarum recambij forma traditur, §.1. *n*.13.
Litterarum forma procuratoris campſuarij explicatur, ibid. n.14.
Litteræ non ſunt de iuſtitia cambij, ſed tantùm fiunt ad oſtendendam iuſtitiam cambij; §.1. *q*.33.*n*.9. *fol*.148.
Litteræ non ſunt de eſſentia cambij, ibidem num. 10. & *num*.23.
Litteræ etiam ſi non mittantur, cambium ſolui poteſt in loco condicto ſolutionis, ibid. n.17.
Litteræ cambiorum quando mittuntur quatuor ex cauſis referri ſolent inanes, §.1. *quæſt*.34. *num* 2. *fol*.152.
Litteræ, quę referuntur inanes adhoc vt habeant executionem paratam, debent referri cum proteſtatione de intereſſe, ibid. n.4.
Litteræ ſi referantur inanes ex inopinato euentu in perſona mandatarij, qui non voluit illas ſoluere, campſuarius excuſatur à ſolutione intereſſe, niſi ipſe obligauerit ſe etiam de caſu fortuito, ibid n.7.
Litterarum cambij acceptatione eſt facta nouatio, ac ſolutio, §.1.*q*.25.*n*.1. *fol*.156.
Litteræ ſi acceptentur, & culpa campſoris non ſoluantur ipſi campſori damnum imputatur, ibid. n.12.
Litterarum acceptatio. Vide ſupra, acceptatio litterarum.
Litterarum ſolutio in cambio cum recurſa quatrupliciter fieri contigit, §.*q*.40.*n*.5. *fol*.169.
Litterarum forma in cambio cum recurſa, ibid. num.7.
Litterarum d'auiſo, forma ibid. n. 8.
Litteræ cambij cum recurſa declarantur, ibidem num.9.
Litterarum campſoris ad ſuum procuratorem in cambiorum recurſa, forma, ibid. num.11.
Litteræ campſoris ad ſuum procuratorem in cambio cum recurſa declarantur, ibid. n.12.
Litteræ acceptatæ tantùm non habent vim ſolutionis, §.1.*q* 60.*n*.6. *fol*.235.

Locatio.

Locatio eſt contractus bonæfidei, nominatus, oneroſus, vltrò, citròque obligatorius. In proœm. q. 10.*num*.16. *fol*.31.

Locus.

Locus eſt de ratione cambij per litteras: & tempus eſt de ratione mutui, §.1.*q* 12.*n*.5.*fol*.99.
Locorum diſtantia. Vide ſupra, Diſtantia, *aut vicinitas locorum.*

Lucrum.

Lucrum quod eſt negotiationis finis, licèt in ſui ratione honeſtum, non importet; poteſt tamen dirigi ad finem honeſtum. In proœm. quæſt. 8. *num*.29. *fol*.19.
Lucrum ex cambio reali non eſt rapina, ibidem num.39.
Lucrum perceptum ex mutuo ob obligationem mutuandi non eſt vſura. In proœm. queſt.13. *num*.16. *fol*.46.
Lucrum ex cambio, in quo campſor primò pecuniam accipit in vno loco, reſtituturus in alio: quibus ex titulis iuſtè percipi poſſit, variæ ſunt Doctorum opiniones. §.1.*q* 2.*n*.1. *fol*.69.
Lucrum ex cambio celebrato de loco ad locum infra idem Regnum non poſſe percipi, niſi in ſtipen-

Digitized by Google

pendium tranſportationis,qui velint,§.1.*q*.8. *num*.2. *fol*.84.
Lucrum ex cambio per litteras infra idem Regnũ perceptum contra legis prohibitionem ; eſt reſtitutioni obnoxium,ibid.n.14.
Lucrum perceptum ex cambio contra legem prohibentem,non eſt reſtitutioni obnoxium ante ſententiam; etiam ſi lex redderet recipientem incapacem,ibid.n.16.
Lucrum perceptum ex cambio intra idem Regnũ contra legem prohibentem, non eſt reſtitutioni obnoxium ante ſententiam quoad forum interius,ſi alias ſit iuſtum,ibid.n.17.
Lucrum ex cambio celebrato de loco ad locum infra idem Regnum,non poſſe percipi; niſi in ſtipendium tranſportationis , qui velint, ibidem num. 2.
Lucrum ex cambio per litteras intra idem Regnũ perceptum contra legis prohibitionem , eſt reſtitutioni obnoxium,ibid.n. 14.
Lucrum perceptum ex cambio contra legem prohibentem,non eſt reſtitutioni obnoxium ante ſententiam quoad forum interius; etiam ſi lex redderet recipientem incapacem,ibid.n.16.
Lucrum perceptum ex cambio intra idem Regnũ contra legem prohibentem,non eſt reſtitutioni obnoxium ante ſententiam,ſi aliàs ſit iuſtum, ibid.num.17.
Lucrum ex cambio non dicitur percipi ex mutuo virtuali,§.1.*q*.13.*n*.14. *fol*.104.
Lucrum , quod percipitur ratione temporis , eſt vſurarium,§.1.*q*.27.*n*.6. *fol*.130.
Lucrum perceptum ex ſola temporis diſtantia,eſt vſurarium , niſi concurrat ratio aliqua intereſſe,§.1 *q* 27.*n*.22. *fol*.133.
Lucrum,quod percipitur ex cambio reali,quam uis campſuario magis oneroſo ,cur ſit licitum : & lucrum , quod percipitur ex mutuo, licèt campſuario minus oneroſo,ſit illicitum,§.1.*q*.33.*n*.29. *fol*.151.
Lucrum ex mutuo non eſt licitum percipere niſi ratione intereſſe lucri ceſſantis , vel damni emergentis,§.1.*q*.39.*n*.5. *fol*.165.
Lucrum percipientes ex pecunijs,quas ad cambiũ non dederunt,tenentur illud reſtituere,§.1.*qu*.50.*num*.11. *fol*.220.
Lucrum in potentia minus valet , quàm lucrum in actu,§ 1.*q*.54.*n*.7. *fol*.228.
Lucrum præſens,& certum plus valet,quàm futurum,& incertum,ibid.n.12.
Lucrum non dicitur ceſſare illi , qui ſponte cambium reale, aut aliam iuſtam negotiationem dimiſerit,vt ſuam pecuniam daret mutuo,ibi. num.13.
Lucrum cambij ſicci poteſt iuſtificari ratione intereſſe lucri ceſſantis,aut damni emergentis,ſi de hoc intereſſe tempore dilationis fuerit certioratus campſuarius,§.1.*q*.55.*n*.2.*fol*.229.
Lucrum ex mutuo in tantùm eſt vſura,in quantum eſt inuoluntarium ex parte dantis, §.1.*q*.72.*num*.9. *fol*.251.

Ludus.

Ludi publici in Eccleſijs fieri omninò prohibentur; & cauſæ criminales , & ciuiles exerceri ; niſi ſint Eccleſiaſticæ,§ 1.*q*.68.*n*.2. *fol*.245.

M

Malum.

Malum intrinſecè eſt contra ius naturale, & contra dictamen rationis : & ideò nullo vnquã tẽpore permitti poteſt. In proœm. q.8.*n*.4. 19.& 21. *fol*.17.& 19.
Malum intrinſecè,& ex obiecto non licet petere, nec acc pere,§.1.*q* 72.*n*.1. *fol*.249.
Malum minus conſulens ad euitandum maius,nõ dicitur conſulere malum,ſed bonum, ibidem num. 7.
Malum minus inferendum vni,ad euitandum maius malum præparatum alteri, non eſt licitum,ibid.num.20.
Malum minus inferendum vni ad euitandum maius præparatum alteri,licitum eſt , quando is, cui illud minus malum conſulitur inferri, tenebatur alias pati ex debito iuſtitiæ, ibidem num.21.
Malum intrinſecè . Vide ſupra, intrinſecè malum .

Maleficium.

Maleficium alio maleficio ſolui non licet petere, §.1.*q*.72.*n* 4. *fol*.250.
Maleficium opera malefici diſſolui poſſe, qui doceant,referuntur,ibid.n.43.
Maleficium opera malefici diſſolui non poſſe , cõmunis extat opinio,ibid.n.44.
Maleficium eſt malum intrinſecè omninò,tàm ſecundum ſubſtantiam actus,quàm ſecundum circumſtantiam,ibid.n.45.

Mandatum.Mandatarius.Mandans.

Mandatum reuocatur ad libitum mandantis, §. 1.*q*.1.*ſub n*.7. *fol*.63.
Mandatum quantumuis ſit generale debet intelligi,

ligi, vt executioni ſit demandum extra dolum mandatarij, & diſſipationem bonorum mandantis, §. 1. q. 22. n. 3. *fol.* 144.

Mandatarius qualiter à Procuratore differat, ibid. num. 1.

Mandatarij, & procuratores tenentur fideliter, ac diligenter exequi eorum mandatum, ibidem num. 2.

Mandatarius ſe debet gerere in adminiſtratione rei mandantis tanquam bonus paterfamilias, ibid. num. 4.

Mandatarius dicitur eſſe in dolo ſi non exigit quantum valet credita mandantis, ibidem num. 5.

Mandatarius rem mandantis fideliter non administrans, latroni æquiparatur, quoad infamiam, ibid. n. 7.

Mandatarius iuſtè ſibi poteſt appropriare lucrum quod vltra commune pretium fortè ex cambio conſequitur, ex eo quòd ſit, bona littera, *ibid. num.* 8.

Mandans ſi eſt æquè diues ac mandatarius, non poteſt ſibi appropriare lucrum cambij, ibidem num. 12.

Manifeſtum.

Manifeſtum, publicum, notoriũ, et famoſũ qualiter inter ſe differant, §. 3 q. 2. ſub n. 1. fol. 290.

Manifeſtiſ vſurarij. Vide ſupra, vſurarij manifeſti.

Marcha.

Marcha aurea valet 65. *ſcutis aureis, §. 1. q.* 26. *num.* 8. *fol.* 127.

Marcharum ſcutum minoris valet, quàm ſcutũ Ianuenſe, §. 1. q. 27. *n.* 15. *fol.* 131.

Marcharum ſcutum habet pretium variabile, ibid. n. 16. *& q* 31. *n.* 5. *fol.* 139.

Marcharum ſcutum licèt non ſit in rerum natura; eius tamen ſolutio fit in pecunia exiſtente, §. 1. q. 31. *num.* 24. *fol.* 143.

Marcharum ſcutum. Vide infra, ſcutum marcharum.

Maſculinum.

Maſculinum in odioſis regulariter non concipit fœmininum, §. 3. q. 1. n. 1. *fol.* 288.

Maſculinum concipit fœmininum quando agitur de materia, tàm maſculo, quàm fœminæ conueniens, ibid. n. 5.

Maſculinum non concipit fœmininum in exorbitantibus, & correctorijs iuris communis ibid. num. 7.

Maſculinum concipit fœmininum, etiam in odioſis, quando ſtatutum loquitur per verbum commune, vel collectiuum, ibid, n. 4.

Menſura.

Menſura, & menſuratum qualiter eadem res eſſe poſſit. In proœm. q. 8 *n.* 37. *fol.* 24.

Mercator. Merces.

Mercator diues. Vide ſupra, diues mercator.

Merces vltroneæ vileſcunt, § 1. *q.* 3. *n.* 1. *fol.* 63.

Mercium valor creſcit, quo magis impenditur, et elaboratur ad illas transferendas de vno loco ad alium, §. 1. q. 7. n 3. *fol.* 83.

Merces pro pecunia non dantur in mutuo, nec in cenſu, §. 1. q. 57. *ſub n.* 1. *fol.* 231.

Mercator ſubſcribens litteras campſuarij pauperis, poteſt ab eo percipere tertiam partem vnius ſcuti pro ſingulis centum, §. 1. quæſt. 38. *num.* 8. *fol.* 163.

Metus.

Metus minoris damni, vel pœnæ ſatis eſt ad excuſandum à damnis, vel pœnis temporalibus, §. 1. q. 72 *num.* 33. *fol.* 255.

Minores.

Minores adoleſcentes, & qui curatores habent, ſi citra eorum auctoritatem cambia celebrent, et contractus, mediante iuramento, confirment, cambia ſunt valida; ſicut & alij contractus eodem modo celebrati, etiam in eorum damnũ, §. 1. q. 67. *n* 17. *fol.* 244.

Minores ſi læſi appareant, reſtituuntur in integrum non obſtante iuramento ab eis præſtito; etiam aduerſus alios Minores: ſicut & mulieres læſæ aduerſus alias mulieres, ibid. n. 18.

Minus.

Minus malum inferendum vni ad euitandum maius malum præparatum alteri, licitũ eſt, cõſulere; quando is, cui minus malum conſulitur inferri, ex debito iuſtitiæ ſubire tenetur, §. 1. q. 72. *num.* 21. *fol.* 253.

Minus malum. Vide ſupra, Malum minus.

Mixtio.

Mixtione rerum dominia comparantur, §. 1. qu. 50. *num.* 4. *fol.* 219.

Moneta.

Monetæ materiæ talis cenſetur facta promiſſio, qualis oſtenditur facta ſolutio, §. 1. quæſt. 25. *num.* 27. *fol.* 123.

Monetæ valor. Vide infra, Pecuniæ valor.

Monopolium. Monopolæ.

Monopolij etymologia traditur, §. 1. quæſt. 12. *num.* 13. *fol.* 100.

Monopolij pœna quænam ſit de iure, ib. ſub n. 13.

Mo-

Digitized by Google

Monopolia ſunt contra iuſtitiam pretij, quam cambium exigit.§.1.q.28.num.14. fol.136.
Monopolium deriuatur à monos grçcè, §.3.q.4. num.2. fol.300.
Monopolium multis modis committitur, ibid. num.3.
Monopolium in cambijs qualiter committatur ibid.num.5.
Monopolium in cambijs ſi directè fiat, eſt contra iuſtitiam, & onus habet reſtitutionis annexum ibid.num.8.
Monopolium obligat ad culpã, & reſtitutionem, ſiuè pacto expreſſo, ſiuè tacito inter mercatores fiat, ibid.num.9.
Monopolium obligat ad culpam, & reſtitutionem, ſiuè conſpiratio à pluribus fiat ſiuè reductio pecuniç vndique congeſta ab vno tantùm fiat, citra conſpirationem aliquam, ibid.num. 10.
Monopolium obligat ad culpam, & reſtitutionẽ, vt ſupra; quocunque modo per illud augeatur cambiorum pretium.ibid.num.11.
Monopolium committitur prohibendo, ne alij dent cambio.ibid.num.12.
Monopolium eſt contra iuſtitiam non ſolùm ſi fiat ad augendum pretium; ſed etiam ſi fiat ad pretium minuendum.ibid. num.14.
Monopolium non committit, bona fide pecuniam ad ſe totam redigens, vt ſibi conſulat. ibid. num.15.
Monopolium, an, & quando licitum ſit campſuarijs ad minuendum pretium contra campſores. ibid.num.16.
Monopolium citra venditionem fructuum, an ſit ſemper illicitum ibid.n.8.
Monopolium tunc committitur, quando mercatores conſpirant ad augendum pretium ſupra iuſtum, ibid.n.20.
Monopolia ſunt contra ius naturale, ibidem ſub num.8.
Monopolium quibus modis committatur, §.3. q. 7.num.1. fol.310.
Monopolæ quibus pœnis plectantur, ibidem num.2.
Monopolium aut fit auctoritate publica, vel auctoritate priuata, ibid.num.3.
Monopolium auctoritate publica committitur auctoritate Principis, ibid.n.4.
Monopolium auctoritate priuata multis modis committitur, ibid.n.5.
Monopolas ſi Iudices diſſimulent, qua pœna plectantur, ibidem num.6.

Mora.

Mora æquiparatur furto: & debitor moroſus æquiparatur furi, §.1.q.46.n.11. fol.204.

Mulieres.

Mulieres Ianuenſes qualiter ſuas pecunias ſub lucro deponant apud campſores, vt negotientur eas in cambijs, §.1.q.48.n.10. fol.215.
Mulieres de iure non prohibentur contrahere; nec earum contractus exigunt ſolemnitatem aliquam, §.1.q.67.n.16. fol.245.
Mulieres licèt de iure communi poſſint celebrare omnes, & quoſcunque contractus citra ſolemnitates aliquas; ſi tamen ſolemnitates in earum contractibus præcipiantur, ſtandum eſt ſtatuto, ibid.num.5.

Munus.

Munus proprium nemini damnum debet eſſe, §. 1.q.52.n.4. fol.222.

Mutuum. Mutuans.

Mutui definitio traditur. In proœm. quæſt.8. num.10. fol.17.
Mutui contractus eſt nominatus. In proœm.q. 10.num.1. fol.28.
Mutuo datæ pecuniæ pretium ſi augeatur, cedit in vtilitatem mutuantis.§.1.q.5.n.1. fol.79.
Mutuans triticum, poteſt illud repetere in eodem menſura, & qualitate, ibid.n.2.
Mutuans an, & quando pecuniæ mutuatæ incrementum percipere poſſit, ibid.n.10.
Mutuans ducatum, quod valet liris quatuor, ſi tempore reſtitutionis valeat liris quinque, an liras illas quinque integras repetere poſſit, ibid. ſub num.10.
Mutuans triticum qualiter differat à cambiente pecunias, ibid.n.11.
Mutuans triticum an, et quando poſſit lucrum ex mutuo percipere, ſi triticum plus valeat tempore reſtitutionis, ibid.n.12.
Mutuum cur lucrum non mereatur ratione obſequij, & cambium ſic, §.1.q.11.n.8. fol.97.
Mutuans alicui triticum ſibi reſtituendum eo tempore, quo probabiliter, aut certò nouit plus valiturum, vſuram committit, §.1.quæſt.13. num.4. fol.102.
Mutuans pecuniam reſtituendam eo tempore, quo certò, vel probabiliter ſcit eam valore augendam, vſuram contrahit, ibid.n.4.
Mutuans frumentum ſibi reddendum tempore, quo certo, vel probabiliter ſcit plus valiturum, ſi vſque ad illud tempus erat ſeruaturus, vſurã non

non committit. Idem dicendum eſt de mutuante pecuniam ibid.num.13.
Mutuans licèt ſponteè ſe exponat periculo damni; poteſt tamen intereſſe paciſci. §.1. quæſt. 17. num.7. fol.109.
Mutuans ex prauia obligatione mutuandi, ratione huius obligationis poteſt incrementum aliquod vltra ſortem conſequi. §. 1. quæſt. 22. num.2. fol.113.
Mutuans centum, ſi poſt mutuum creuerit pecuniæ valor, non poteſt repetere integra centum, §.1.q.25.num.3. fol.118.
Mutuans centum aureos vt totidem ſibi reddantur tempore quo pecuniæ valor fuerit auctus, vel probabiliter putat augendum, vſuram committit, ibid.num.4.
Mutui reſtitutio cùm promittitur in pecunia certa, ac determinata, ſtandum eſt conuentioni. ibid.num.11.
Mutuo data pecunia ſi fuerit quoad bonitatem intrinſecam mutata, debet reſtitui in moneta, quæ currebat tempore celebrati contractus, vel eius valor, etiam ante moram. ibid.num.21.
Mutuo data pecunia ſi fuerit mutata in bonitate extrinſeca, reddenda eſt in moneta curente tẽpore ſolutionis faciendæ ibid.num.32.
Mutuans tres corbes frumenti, ſi tempore reſtitutionis faciendæ frumenti pretium augeatur, an, & quando poſſit repetere integras tres corbes. ibid.num.33.
Mutuans aliquando accipit pluſquam dedit, non tamen vltra ſortem. ibid.num.38.
Mutuo dat vini. Vide infra, Vini mutuati.
Mutuo dare ſub vſuris affert magnum incommodum mutuo accipienti, §.1.quæſt.31.num. 16. fol.141.
Mutuanti non eſt licitum obligare mutuatarium ad celebrandum cum eo contractum aſſecurationis rei mutuatæ, §.1.q.41.n.4. fol.175.
Mutuantes pecunias vſurario, aut eas apud ipsũ deponentes, vt det cambio ſicco, peccat, & ad reſtitutionem tenetur, §.1.q.73.n.13.fol.264
Mutuans pecuniam parato ad fænerandum; quem probabiliter putat ea ſe vſurum ad cambia ſicca, peccat, & tenetur ad reſtitutionem, §.1.quæ. 75.num.4. fol.270.
Mutuum cum pacto, vt mutuatarius ſoluat mutuanti lucrum cambij, à quo ceſſat cauſa mutui, eſt licitum, §.2.q.6.n.1. fol.281.

N

Naturale ius.

NAturali iure omnia ſunt communia: & iure tantùm gentium rerum dominia fuerunt diſtincta. In proœm.q.11.n.6. fol.38.
Naturale ius. Vide ſupra ius naturale.

Naues.

Naues aſſecurantes, an & quando excuſentur à caſu fortuito. §.1.q.34.ſub.n.7. fol.153.

Neceſſitas.

Neceſſitas habet vim cogendi, & excludit conſenſum, §.1.quæſt.17.ſub num.8.fol.109. & q.38.n.4. fol.163
Neceſſitatis tempore omnia ſunt communia, §.1. q.72.n.22. fol.253.
Neceſſitas dicitur aliquando honeſta quædam vtilitas, ſtatui conueniens, ibid.n.29.

Nemo.

Nemo tenetur alteri prodeſſe cum ſuo proprio detrimento, §.1.q.28.n.15. fol.137.
Nemo poteſt eſſe eiuſdem creditor, & fideiuſſor, §.1.quæſt.40.num.16.fol.17. & num.24. & 28. fol.171.& 172.
Nemo locupletari debet cum alterius iactura, §.1. q.46.n.1. fol.204.

Nihil.

Nihil ſimile eſt idem. In proœm.quæſt.10.num. 34. fol.36.

Nomen.

Nomen Rom. Pontificis cur ſibi mutet poſt eiuſdẽ electionem. In proœm.q.6.n.1. fol.10.
Nominis mutatio per Rom. Pontificem, non eſt de iure Diuino: & ideò ſi illud ſibi non mutet, nõ peccat, ibid.n.2.
Nomen Rom. Pontifici ab ipſo Pontifice, & non ab alio mutari poteſt, ibid.n.3.
Nomina non habent vim mutandi rerum ſubſtãtias, §.1.q.33.n.5. fol.148.

Notarij.

Notarij inſtrumenta cambiorum ſiccorum, & vſurariorum rogantes: & teſtes, an & quando peccent, & reſtitutioni efficiantur obnoxij, §.1. q.73.n.10. fol.252.

Notorium.

Notorium. Vide ſupra, Manifeſtum.

Nouatio.

Nouatio qualiter fiat, §.1.q.25.n.2.& 3.f.157.
Nouatio non inducitur per viam ceſſionis, ſeu delegationis debiti, ibid.n.8.

Nu-

Digitized by Google

Numus. Numularij.

Numus lege conſiſtit, ac ſuam vim habet, non natura. In proœm. q. 10. ſub n. 12. fol. 30.

Numus à numu, ideſt lege deriuatur. In proœm. q. 11. ſub n. 8. fol. 39.

Numulariorum dolus, & fraudes in cambijs referuntur, §. 3. q. 4. n. 4. fol. 301.

Nundinæ.

Nundinę quo propinquiores cur pecunia recipitur à Mercatoribus cum minori lucro. In proœm. q. 8. n. 53. fol. 24.

Nundinę quo magis ſunt diſtantes, eò magis campſores lucrum conſecuntur ex cambio, §. 1. qu. 20. num. 1. fol. 111.

Nundinarum loca in diuerſis Orbis partibus ſunt diſperſa, §. 1. q. 26. n. 3. fol. 127.

Nundinæ cambiorum celebrantur quater in anno ibid. num. 4.

Nundinę cambiorum abſoluuntur ſpacio octo dierum, ibid. num. 5.

Nundinarum cambia illicita, & ſicca omninò eſſe, qui doceant, §. 1. q. 27. n. 1. fol. 129.

Nundinæ quò propinquiores ſunt, eò minus lucri conſequitur campſor: & quò remotiores maius, ibid. n. 7.

Nundinarum cambium eſt licitum, & Reip. valdè vtile, ibid. num. 10.

Nundinæ cambiorum fiebant vbi etiam vigebat negotiatio mercium; ſicut ad præſens celebrantur Placentia, ibid. num. 24.

Nundinæ intercalatæ quænam dicantur, §. 2. q. 7. num. 1. fol. 283.

O

Obligatio.

Obligatio ad habendum recurſum ad procuratorem campſoris pro ſolutione cambij, cur ſit illicita, § 1. q. 41. n. 3. fol. 175.

Obligatio, qua campſuarius obligatur ad recambiendum pro aliquo loco, eſt iniuſta, ibidem num. 5.

Obligatio, qua obligatur campſuarius ad recambiendum per locum celebrati contractus, reddit cambium vſurarium, ibid num. 6.

Obligatio, qua obligatur campſuarius ad recurrendum ad procuratorem campſoris pro ſolutione cambij, licèt ſit iniuſtum; non tamen eſt vſurarium, ibid. num. 8.

Obligatio, qua obligatur campſor non habens procuratorem ad recurrendum ad procuratorem campſuarij, qui pro eo exigat cambium, eſt licita, ibid. n. 12.

Obligatio, qua obligatur campſuarius ad recurrendum ad procuratorem campſoris, pro ſolutione cambij, poteſt eſſe iuſta ſi ratione ipſius minuatur pretium cambij, ibid. n. 11.

Obligatio campſuarij ad recambiendum per locũ celebrati contractus, reddit cambium illicitũ, & vſurarium, §. 1. q. 44. n. 13. fol. 197.

Omnis.

Omnis quæſtio debet à definitione proficiſci. In proœm. q. 8. n. 2. fol. 17.

Omnis ordinata charitas incipit à ſe ipſo, §. 2. q. 5. ſub num. 1. fol. 282.

Onus.

Onus in cambio, quod ſit pecunia æſtimabile, non eſt addendum, ſicut nec in mutuo. §. 2. quæſt. 4. num. 3. fol. 280.

Opera.

Opera bona. Vide ſupra, Bona opera.

Opinio.

Opinio Docti viri excuſat à tranſgreſſione legis, §. 1. q. 44. n. 3. fol. 196.

Opinio probabilis, quæ propriè dicatur, ibidem num. 16.

Opinio probabilis an excuſet non ſolùm à culpa, ſed etiam à reſtitutione, ibid. n. 17.

Ordinarius.

Ordinarij appellatione qui veniant, §. 3. q. 2. ſub num. 21. fol. 295.

Ordinata.

Ordinata charitas. Vide ſupra, Omnis ordinata.

P

Pactum eſt duorum, vel plurium in idem conſenſus, atque conuentio. In proœm. q. 9. ſub num. 2. fol. 25.

Pactum de certo, ac determinato intereſſe, ſecluſa diſpoſitione noſtra Extrauag. non eſt contra iuſtitiam cambij, §. 1. q. 28. n. 16. fol. 137.

Pactum de certo, ac determinato lucro conſtituendo in proximis nundinis, eſt licitum, §. 1. q. 39. num. 9. fol. 165.

Pactum de certo, ac determinato lucro in cambijs, quando ſit licitum, ibid. n. 10.

Pactum de certo, ac determinato lucro in cambijs, vi noſtra Extrauag. damnatur, §. 1. q. 53. num. 2. fol. 223.

Pactum de lucro determinato licèt non poſſit fieri in cambijs; poteſt tamen fieri in ſocietatibus

bus cambiorum,ibid.num.6.

Pactum de certo,ac determinato intereſſe in cambijs,licèt vi noſtra extrauag.damnetur; in multis tamen caſibus eſt permiſſum; §.2. *q.*1. *num.* 2. *fol.*275

*Pactum de certo,ac determinato lucro in cambijs eſt prohibitum iure nouo tantùm; non autem de iure communi,naturali,aut Diuino:& ideò quoad forum interius eſt validum,ibid.n.*3.

*Pactum de certo lucro licèt damnetur in cambijs; in alijs tamen contractibus permittitur, ibid. num.*4.

Pactum de certo lucro in cambijs vi conſuetudinis poteſt.iuſtificari,ibid.n. 5.

*Pactum de certo lucro in cambijs, non eſt intrinſecè malum,ibid.n.*6.

*Pactum de certo intereſſe damni emergentis in cambijs,vi noſtra extrauag.licèt non prohibeatur expreſsè;tacitè tamen videtur prohiberi, ibid.n.*7.

*Pactum de certo intereſſe damni emergentis in cambijs,an prohibeatur vi noſtra extrauag. ibid.ſub n.*7.

Pactum de certo, ac determinato intereſſe prohibetur vi noſtra extrauag. non autem pactum de intereſſe indeterminato, §. 2. *quæſt.* 3. *num.*3. *fol.*278.

Pactum de recambio in defectum ſolutionis cambij,eſt validum,§.2.*q.*4.*n.*1. *fol.*279.

*Pactum de recipiendo pecuniam ad cambia, & recambia,donec ſoluat, in defectum ſolutionis, eſt illicitum.ibid. num.*2.

Papa.

*Papæ diæceſis, ſeù territorium eſt totus terrarum Orbis. In proœm.q.*2.*num.*3. *fol.*4.

*Papa non poteſt diſpenſare in ijs, quæ ſunt intrinſecè,& ex obiecto mala.ibid.num.*11.

*Papa ſuper omnes alios habet ſummam ferendi leges poteſtatem. In proœm.q.*5.*n.*4. *fol.*9.

*Papa cur nomen ſibi mutet poſt eius electionem. In proœm.q.*6.*n.*1. *fol.*10.

*Papa cur Epiſcopum ſe nominat,ibid.n.*4.

*Papa cur ſe nominat Seruum Seruorum Dei,ibid. num.*19.

*Papa cur Paſtoris munere dicatur fungi,& non potius Regis,aut Imperator. In pr.q.*7.*n.*1.*f.*13

*Papa quando Dominus dedit omnem poteſtatem pro gubernanda Eccleſia ibid.ſub num.*1.

Paſcere. Paſtor.

*Paſcere apud Hebræos,idem eſt,quod regere. In proœm.q.*7.*ſub n.*1. *fol.*13.

Paſtorem cur voluit dici Dominus ſuum Vicarium.

*Paſtor bonum animam ſuam ponit pro ouibus ſuis ibid.n.*5.

*Paſtoris boni,& mercenarijs conditiones enumerantur,ibid.n.*6.

*Paſtoris nomen Prælati Eccleſiæ perdunt, cũ plus terrenam ſubſtantiam,quàm oues,& ſic ſubditorum animas diligunt,ibid.n.*6.

Paſtoris munere cur Papa. Vide ſupra, Papa cur Paſtoris.

Peccatum.

*Peccatum mortale eſt dictum,factum, concupitũ contra legem Dei. In proœm.q.*15.*n.*2.*fol.*55.

Peccato alterius conſentire nullo vnquã tempore licet,§.1.*q.*72.*n.* 32. *fol.*254.

*Peccato eius,qui ad peccandum paratus eſt,licitũ eſt vti; quando peccatum illud cedit in bonum aliquod,ibid.n.*25.

*Peccatum proximi tenemus vitare ex debito charitatis,& ſub letali culpa,ibid.n.*28.

Pecunia.

Pecuniarum copia,vel inopia faciunt merces pluris,vel minoris vendi. In proœm. quæſt. 8. *num.*50. *fol.*24.

*Pecuniæ proprius vſus eſt,vt ſit menſura rerum venalium,ibid.n.*15.

*Pecunia dupliciter conſideratur,materialiter ſcilicet,vt res eſt: & formaliter,vt eſt pretium,ac menſura rerum venalium,ibid.n.*55.

*Pecuniæ vſus formaliter ſumptæ eſt duplex,nempè primarius,& ſecundarius,ibid.n.*56.

*Pecuniæ æſtimationem ſecundum primarium eius vſum,ac formaliter conſideratæ à lege taxatã, nemini licet alterare citra Principis auctoritatem, & niſi ratio aliqua permutationis concurrat. In proœm.q.*10.*n.*3. *fol.*28

*Pecunia præſens cur pluris æſtimetur, quàm abſens,ibid.n.*4.

*Pecuniæ valor variatur nõ ſolùm ratione loci,ſed etiam ratione temporis,ibid.n.*5.

Pecuniæ valor ratione materiæ qualiter varietur ibid.n 6.

*Pecuniæ valor variatur etiam ratione formæ, ibid.n.*9.

*Pecuniæ valor variatur ratione copiæ, vel inopiæ campſuariorum,ibid.n.*10.

*Pecuniæ valor variatur ob periculum ne à Principibus reprobetur,ibid.n.*11.

Pecunia formaliter ſumpta,& ſecundũ primariũ eius vſũ,eſt mẽſura rerũ venaliũ:materialiter

verò conſiderata, eſt res quędam, & habetur loco mercis, ibid. n. 13.

Pecunia materialiter conſiderata, & ſecundum ſecundarium eius vſum, poteſt locari, commodari, vendi, &c. ibid. n. 14.

Pecunia accidit vendi, ibid. n. 24.

Pecunia, & numus cur ita appellentur. In proęm. q. 11. n. 8. fol. 39.

Pecunia habet duplicem vſum, per ſe ſcilicet, & primarium: & per accidens, atque ideo ſecundarium, ibid. n. 12.

Pecunię vſus per accidens eſt multiplex, ibidem num. 14.

Pecuniarum in cambio, an vna dicatur alterius pretium, ibid. n. 15.

Pecunię pretium à lege definitum nulli fas eſt pręterire citra Principis, aut Reip. placitum. In procem. q. 14. n. 2. fol. 48

Pecunia ex auro puriſſimo deſeruit ad plures vſus ratione materię, quàm argentea: & argentea quàm aurea, ibid. n. 9.

Pecunia aurea an poſſit pro pluribus argẽteis, quã eius ęſtimatio valeat commutari, ibid. n. 11.

Pecunias exteras, an quis artificibus vendere poſſit maiori pretio legali, ibid. n. 12.

Pecunia campſoris ſi ſit pulcra, eidemque delectabilis, & cara poteſt commutari ſupra legale eius pretium, ibid. n. 14.

Pecunia quoad vſum ſecundariũ poteſt citra Principis auctoritatem variari, ibid. n. 19.

Pecunia pretioſa cum alia minus pretioſa commutari poteſt, accepto maiori pretio, quàm ſit legale, ibid. n. 23.

Pecunia quibus caſibus commutari poſſit ſupra pretium ipſius legale, ibid. n. 24.

Pecunię in cambio commutantur ſecundũ ſecũdarium earum vſum. In procem. q. 15. n. 6. fo. 56

Pecunię valor eſt varius in varijs locis, §. 1. q. 1. num. 19. fol. 66.

Pecunia pręſens magis ęſtimatur, quàm abſens. §. 1. q. 3. ſub n. 19. fol. 76.

Pecunię mutuatę pretiũ ſi augeatur, cedit in vtilitatem mutuantis, §. 1. q. 5. n. 1. fol. 79.

Pecunię valor duplex; variabilis ſcilicet, et inuariabilis, §. 1. q. 6. n. 1. fol. 81.

Pecunię valor cùm eſt variabilis, campſor poteſt pecuniam cambitam reſtituere ſupra illius valorem, ibid. n. 2.

Pecuniarum variatio conſiſtere poteſt, etiã in diuerſis Ciuitat. einſdẽ Regni, §. 1. q. 8. n. 20 f. 87

Pecuniarum valor, quando à Principe definitur, ad quid cenſeatur facta definitio, §. 1. q. 10. num. 8. fol. 93.

Pecunia pręſens pluris ęſtimatur, quàm abſens, §. 1. q. 11. n. 10. fol. 97

Pecunię ſola carentia non eſt iuſtus titulus percipiendi lucrum ex cambio, ibid. n. 12.

Pecunię tranſportatio de loco ad locum, cur ſi fiat à campſore, campſor ipſe ſtipendium mereatur: & ſi fiat à campſuario, campſuarius non mereatur ſtipendium, ibid. n. 14.

Pecunia quando reſtituitur in eodem loco, quo recipitur, non cambium; ſed mutuum intelligitur celebrari, §. 1. q. 12. n. 4. fol. 99.

Pecunię duplex datur pretium, legale ſcilicet, & accidentale §. 1. q. 14. n. 1. fol. 106

Pecunię in cambio non conſiderantur vt pecunię, ſed potius vt merces, ibid. ſub n. 1.

Pecunię purę, & impurę licèt ſint eiuſdem ęſtimationis, vt menſura ſunt, & pretium rerum venalium; non tamen ita ſunt in ordine ad cãbia celebranda, §. 1. q. 23. n. 1. fol. 114.

Pecuniam datam cambio ſi augeatur eius valor in loco deſtinatę ſolutionis, non eſſe totam reſtituendam, qui doceant, §. 1. q. 25 n. 2. fol. 118.

Pecunia contingit mutari dupliciter, nempe quoad eius bonitatem, vel malitiam intrinſecam: & quoad eius bonitatem, & malitiam extrinſecam, ibid. n. 5.

Pecunię ſolutio in cambijs in loco deſtinatę ſolutionis, ſolent promitti dupliciter, nẽpè in certa, ac determinata ſpecie, vel in moneta currenti tẽpore celebrati contractus, aut tempore ſolutionis faciendę, ibid. n. 6.

Pecunię conuentę augmentum, aut diminutio pertinet ad creditorem, ibid. n. 12.

Pecunia mutata in bonitate intrinſeca, ſoluenda eſt in moneta conuenta ſi extat: ſi verò non extat, in moneta currenti tempore ſolutionis, iuxta valorem monetę, quę currebat tempore celebrati contractus, ibid. n. 16.

Pecunię materia talis cenſetur facta promiſſio, qualis oſtenditur facta ſolutio, ibid. n. 27.

Pecunia deſtinatę ſolutionis ſi fuerit mutata quoad bonitatem extrinſecam, id cedit ad lucrum, & damnum illius, cui facienda eſt ſolutio, ibid. num. 30.

Pecunia pręſens plus valet, quàm abſens, §. 1. q. 31. num. 20. fol. 142.

Pecunia ſi ſoluatur in loco celebrati contractus primi cãbij, per viã recãbij; non ob id dicitur cãbiũ in eodẽ loco ſolui, in quo fuit celebratũ, ibi. n. 22.

Pe-

Pecunia ex ſui natura non eſt fructifera,§. 1. *q.* 42.*n.*17. *fol.* 181.

Pecunia licèt ex ſui natura fructum non afferat; affert tamen quatenus ſubeſt induſtriæ mercatoris, ibid.ſub n. 17.

Pecuniæ data ad cambium ſiccum non transfertur dominium penes campſuarium, §.1.*q.*46. *num.* 8. *fol.* 204.

Pecunias alienas ſcienter detinens ſtatim tenetur reſtituere vna cum intereſſe,ibid. n. 12.

*Pecunia data ad cambium ſiccum, qualiter dicatur permanere apud campſuarium tanquam mutuùm, declaratur, ibid.nu.*32.

*Pecunia data ad cambium ſiccum remanet apud campſuarium ſine titulo, ſicut apud furem, ibid. n.*31.

*Pecunias alienas ſcienter detinens ſine iuſto titulo, eſt ſimilis malæfidei poſſeſſori,ibid.n.*12.

Pecunias deponẽtes.vide ſup.Deponẽtes pecunias.

Pecunia præſens non ſemper plus exiſtimatur in princ.nundinarum,quàm in medio,& in fine; ſed quandoque accidit oppoſitum, §.1.*q.*56. *ſub n.*2. *fol.*230

*Pecunia in cambio ſe habet loco mercis: & ideo creſcit,& decreſcit ex paucitate, vel multitudine campſorũ,& campſuariorũ,ibid.ſub n.*2.

Pœna.

Pœnas ipſo facto latas non tenetur quis ante ſententiam ſubire,§.3.*q.*3.*n.*6. *fol.*299

Pœna ratione moræ,an & quando exigi poſſit,§.1 *q.*39.*ſub n.*12. *fol.*66

*Pęna quotuplex, ibid.n.*11.& 12.

*Pœna non exigitur vltra culpam,ibi.ſub n.*12.

*Pœna conuentionalis.an & quãdo debeatur,ibid. ſub num.*12.

*Pœnam criminalem cupiens quem incurſi, licèt peccet contra charitatem; non tamen peccat contra iuſtitiam,ibid.ſub n.*12.

*Pęna legalis, iudicialis,& conuentionalis,an & quando debeantur,ibid.ſub n.*11.& 12.

Pęnę contra vſurarios ſtatutæ, an locum habeãt, etiam ſi vſurarij vſuras promiſſas non dum exegerint,§.1.*q.*47.*n.*10. *fol.*210

Pœna non debetur ante iudicis condemnationem, §.1.*q.*50.*n.*5. *fol.*219

Pęnæ licèt ſint reſtringendæ; aliquando tamen extendantur etiam in odioſis, de perſona ad perſonam,§.3.*q.*1.*n.*6. *fol.*289

Pœnitentia.

*Pœnitentiam locum habere in contractibus innominatis,quomodo intelligatur.In pro.q.*10.*n.* 32. *fol.*35.

*Pœnitentia locum habet in contractibus innominatis ante implementum,non ſic in nominatis, ibid.n.*30.

Pœnitentia poſt datas litteras licita eſt in contractu cambij, vtriuſque partis concurrente conſenſu: ſecus autem ſi alterius tantùm conſenſus accedat,§.1.*q.*36.*n.*2. *fol.*160.

Penſio.

Penſiones percipiens ex cenſu nullo,quia vſurario non excuſatur à reſtitutione; etiam ſi bona fide eas perceperit, aut ſi Minor fuerit, vel Mulier,§.1.*q.*44.*n.*6. *fol.*197.

Penſionum perceptarum ex contractu cenſuali nullo,quia vſurario,reſtitutionem non excuſat rerum conſumptio,nec bona fides,nec præſcriptio, nec allegatio bonæ fidei,nec æquitas l. curabit, §.1.*q.*45.*n.*2. *fol.*200.

Penſiones annuę ex cenſu nullo,quia vſurario, nõ debentur, & perceptæ computantur in ſortem, §.1.*q.*46.*n.*3. *fol.*204.

Periculum.

*Periculo peccandi ſe exponens,an & quando mortaliter peccet.In procem.q.*8.*n.*35. *fol.*21

Periculum maius,vel minus ſubſtantiant iuſtitiã illorũ contractuũ dũtaxat,qui exponũtur fortunæ,ac periculo,§.1.*q.*33.*n.*16. *fol.*149

Periculum quo magis imminet rei, eò minus res valet,§.1.*q.*38.*n.*7. *fol.*163.

*Pericula Nauium,mercium,&c.paſſim venduntur,ibid.n.*10.

Periculum ſortis in ſocietatibus pertinet ad conferentem,niſi interueniat ſortis aſſecuratio, §. 1.*q.*52.*ſub n.*1. *fol.*222.

Periculum amittendi ſortem non facit cambium iuſtũ,ſed æqualitas pretij,§.1.*q.*59.*n.*2.*f.*232

Periculũ ęquale contrahentiũ ad iuſtitiam contractus,§.2.*q.*2.*n.*2. *fol.*277.

Permutatio.

*Permutatio pecuniæ ad rem,eſt emptio,ſeu venditio.In procem.q.*11.*n.*3. *fol.*38.

*Permutatio rei ad rem eſt formaliter commutatio,ibid.ſub n.*3.

*Permutatio rei ad rem aliquando dicitur venditio,ibid.ſub n.*3.

Permutatio.Vide ſupra,Commutatio.

Perſona.

Perſona vna,& eadem in cambijs poteſt repreſentare plures perſonas,§,1.*q.*30.*n.*2. *fol.*138.

*Perſonæ quot requirantur in cambio ad nundinas,ibid.ſub n.*2.

Perſonæ inhabiles ad cõtrahendũ,sũt in multiplici

differentia,§.1.q.67.ſub n.1. *fol.241.*
Perſona vna, & eadem. Vide infra, vna & eadem perſona.

Petere. Petens.

Petere ab aliqua non licet, nec accipere quod eſt intrinſecè, et ex obiecto malum, §.1. queſt. 72. num.1. *fol.249.*
Petere, ſeu accipere ab aliquo non licet, quod non licet appetere, ibid.n.2.
Petere, vel accipere ab aliquo non licet, quod ille licitè præſtare non poteſt, ibid.n.3.
Petens pecuniam ad cambium ſiccum, poteſt dupliciter ſe habere, ibid.n.7.
Petere, ſeu accipere ſub vſuris non licet à non parato ad fœnerandum, ibid.n.12.
Petere, ſeu accipere ſub vſuris, & ad cambiũ ſiccũ licitum eſt extremè indigenti; etiam à non parato, ſi ille recuſat mutuare gratis, aut dare cãbio reali, ibid.n.14.
Petere ab initio mutuo ſub vſuris, ſeu cambio ſicco à principio formaliter, & expreſsè non licet, ibid.num.31.
Petens ab initio ſub vſuris formaliter, & expreſsè à parato ad fœnerandum, eſt illum ad peccatum inducere, ibid.n.34.
Petere ab initio formaliter, & expreſsè mutuo ſub vſuris, ſeu cambio ſicco à parato ad fœnerandũ, quando nouit petens campſorem non aliter mutuaturum quam ſub vſuris, & niſi ad cambiũ ſiccum, non eſt peccatum, ibid.n.35.
Petens ab initio vt ſupra formaliter ſub vſuris à parato ad fœnerandum, poteſt excuſari à culpa ex probabili iuris ignorantia, ibid.n.36.
Petere, ſeu appetere, vt quis det cambio ſicco, & mutuo ſub vſuris cur poſſit, ibid.n.41.
Petens mutuo ſub vſuris à parato ad fœnerandũ, directè petit mutuum: ad ſolutionẽ autem vſurarum paſſiuè tantùm ſe habet, ibid.n.42.
Petens mutuo ſub vſuris, ſeu cambio ſicco à parato ad fœnerandum, non dicitur illum inducere ad peccatum, ibid.n.47.
Petere cambio ſicco, ſeu mutuo ſub vſuris à parato, non exigit ex parte petentis, extremam neceſſitatem, ibid.n.29.

Pignus.

Pignus, & fideiuſſores dari poſſunt in cambijs nõ ſolum pro ſecuritate ſortis; ſed etiam pro ſecuritate ſtipendij, §.1.q.24.n.4. *fol.115.*
Pignus, et fideiuſſores accipi poſsũt, ſiuè campſuarius pauper ſit, ſiuè diues, ibid.n.5.
Pignus ita demum in cambio dari poteſt, ſi ſpes ad ſit eius luitionis: aliàs ſecus, ibid.n.9.
Pignus in cambio ſi detur fructiferũ, fructus cõputantur in ſortem; niſi plures fructus nõ afferat, deductis expenſis, qui ſatis ſint ad ſtipendij ſolutionem, ibid.n.10.
Pignora quando dantur creditori citra omnem ſpem eorum luitionis, cenſentur data in ſolutũ pro ipſo credito, ibid.ſub n.9.
Pignus, ſeu fideiuſſor licèt recipi poſſit per campſorem à cãpſuario, cui dedit cãbio; debet tamẽ ab eo minus pretium cambij, §.1.q.59.n.3.f.232.
Pignus licèt recipi poſſit per campſorem, vt ſupra; id tamen verum eſt, quando probabiliter creditur, campſuarium ſoluturum cambiũ in loco deſtinatæ ſolutionis, aliàs ſecus, ibid.n.4.

Placentia.

Placentiæ caſus quidam frequens refertur, §.1.q.59.num.1. *fol.218.*
Placentiæ, & aliquarum aliarum Ciuitatũ negotiandi modus refertur, §.1.q.54.n.1.fol.225.

Plus.

Plus valet, quod verè agitur, quàm quod ſimulatè concipitur. §.1.q.46.n.19. *fol.205.*

Prælati.

Prælati pauci, qui vtiliter; pauciores, qui humiliter præſunt. In proem.q.7.n.7. *fol.14.*
Prælatorum benignitas commendatur; non autem ſeueritas, ibid.ſub n.3.
Prælati. Vide ſupra, Epiſcopi, & Paſtor.

Præſcriptio.

Præſcriptio, & allegatio bonæ fidei nihil operantur in materia vſurarum, §.1.q.45.n.1.fol.200.
Præſcriptio, ſeu vſucapio quatuor exigit ad ſui inductionem, ibid.n.4.
Præſcriptione 30. vel 40. annorum tollitur omnis actio, ibid.n.13.
Præſcriptio, ſeu vſucapio triennalis, vel quatriennalis locum habet etiam contra Eccleſiam Rom. ibid.n.17.
Præſcriptio rerum immobiliũ contra Eccleſiã, debet eſſe 40. annorum: & contra Eccleſiã Rom. 100. requiritur, tamen titulus, ibid.n.18.
Præſcriptio, ſeu vſucapio fuit introducta, ne dominia rerum ſint in incerto: & quãdo ſuas habet conditiones, liberat à reſtitutione quoad forũ exterius, & interius, ibid.n.19.
Præſcriptio contra legem naturalem, aut Diuinã certam, non datur, ibid.n.9.

Præſens.

Præſens pecunia pluris æſtimatur, quàm abſens. In proœm.q.10.n.33. *fol.35.*

Præ-

Digitized by Google

Præſens quis dicitur, vt poſſit præſcribere, qui eſt in eadem Prouincia, vel Ciuitate, ſicut abſens, qui in diuerſa Prouincia eſt vel Ciuitate, §.1. q.45.n.18. fol.202.

Præſumptio.

Præſumptio non attenditur in foro conſcientiæ; ſed rei veritas, §.1.q.43.n.2. fol.193.

Pretium.

Pretium legale in indiuiſibili conſiſtit; ſicut pretium mercium, & citra violationem iuſtitiæ non alteratur. In proœm.q.14.n.3. fol.48.

Pretium pecuniæ mutuatæ ſi augeatur, cedit in vtilitatem mutuantis, §.1.q.5.n.1. fol.79.

Pretium iuſtum cambij quodnam propriè dicatur §.1.q.12.n.17.f.101.& q.28.n.12.fol.136.

Pretia rerum creſcunt, & decreſcunt ſecundum multitudinem, & paucitatem emptorũ, & venditorum, ratione abundantiæ, vel inopiæ pecuniarum, §.1.q.14.n.2. fol.106.

Pretia cambiorum creſcunt, & decreſcunt ob maiorẽ, vel minorẽ æſtimationẽ pecuniæ, ibi.n.3.

Pretium cambij qualiter taxetur in nundinis, §. 1.q.26.n.10. fol.127.

Pretium cambiorum à nundinis ad Ciuitates taxatur, mediantibus mercatorum votis, ad nundinas concurrentium, ibid.n.11.

Pretium cambiorum licèt taxetur; non tamen cõſiſtit in indiuiduo, ſeu in indiuiſibili, cùm adhuc poſſit alterari, ibid.n.12.

Pretia rerũ iuſta non conſiſtunt in indiuiſibili; ſed infra latitudinẽ iuſti pretij datur pretiũ rigoroſũ, mediũ, & infimũ, §.1.q.27.n.19 f.132.

Pretium cambij ad nundinas adhoc vt ſit iuſtum, tres conditiones exigit, §.1.q.29.n.1.fol.137.

Pretium cambij, quod à mercatorum conſulatu taxatur, licèt inuiolabiliter ſeruetur in liquidandis intereſſibus eorum, qui negotiantur in cambijs contra moroſos debitores; nihilominus dicto pretio in multis nõ ſtatur, §.1.q.38.n.12.f.163

Pretium rei iudicandum eſt ex valore rei in ſe; non autem ex commoditate, quã res ementi in particulari eſt allatura, ibid.ſub n.2.

Pretium, ſeu capitale cambij ſicci remanet penes campſuarium tanquam purum mutuum, §.1. q.44.n.7. fol.197.

Pretium rei emptæ licet conſtituatur in pecunia numerata; poteſt tamen ſolui in alijs rebus, §. 1.q.57.n.4. fol.131.

Pretiũ dicitur omne illud, ꝙ pro re datur, ib.n.5.

Pretium cambiorum ſupra rigoroſum pretium dupliciter augeri poteſt: directè ſcilicet, & indirectè, §.3.q.4.n.7. fol.302.

Pretij exceſſus. Vide ſupra, Exceſſus pretij.

Princeps.

Princ. tolerãtia, et diſſimulatio in actu de iure prohibito, inducit diſpẽſationẽ. In pro.q.2.n.6.f.4.

Principes ſæculares non poſſunt vſurarum exercitium in eorum Terris tolerare citra Rom. Põtificis licentiam, ibid.n.13.

Principes in omnibus debent exemplum probitatis oſtendere. In proœm.q.10 ſub n.36.fo.36.

Princeps non intendit pecuniã taxare ſecundũ omnẽ rationẽ, & ad omnẽ vſũ, quẽ habere poteſt, ſed ſolùm vt eſt menſura rerũ venaliũ, & ſolutionis debitarum. In proœm.q.14.n.18.f.51.

Princeps poteſt pluris numiſmata æſtimare, quã ſit pondus auri, argenti, vel æris, ibid.n.27.

Princeps cũ determinat valorem nummorũ, nõ intendit eorũ taxationem facere ſecundum omnẽ eorundem rationem. §.1.q.6.n.4. fol.82.

Principi dans pecunias cambio, ſciens, aut probabiliter credens, ſe illis vſurum in bello iniuſto, peccat mortaliter, & tenetur ad damni reſtitutionem, §.1.q.62.nu.2. fol.237.

Principes an iuſtè concedant priuilegium, vt talis mercium generis vnus tantùm ſit venditor, §. 3.q.4.ſub n.17. fol.304.

Principis priuilegio impediens aliquem, ne cãbiat an & quando peccet, & ad reſtitutionem teneatur, ibid.ſub n.17.

Probabilis ſententia.

Probabilis ſententia tenenda eſt, quam conſuetudo approbat, §.1.q.44.n.28. fol.197.

Procurator.

Procurator, ſeu Economus, qui pecunias aureas accepit à Domino ad ſatisfaciendum operarijs, an & quando cum lucro ſibi comparando, poſſit eas cambire, & in pecunijs minutis illis ſatisfacere. In proœm.q.14.n.26. fol.53.

Procurator qualiter differat à mandatario, §.1. q.32.n.11. fol.145.

Procuratori facta donatio, non cedit in vtilitatem Domini; ſed ipſius procuratoris. ibi.n.11.

Prodigus

Prodigus antequam ſit ei interdicta bonorum adminiſtratio per iudicis ſententiam, licèt in elargiendo non habeat perfectum rationis vſũ; tamen validè contrahit. § 1.q.67. fol.243.

Prodigus. Vide ſupra. Cambium initũ cũ prodigo.

Proteſtationes.

Proteſtationes debet cãpſor facere cõtra cãpſuariũ nõ ſoluẽtẽ cõdicto loco, & tẽpore, §.1.q.1.n.13 fol 65.

Proxenetæ.

Proxenetę,ſeu ſenſales agentes partes campſoris, dantis cambio ſieco,& ſic mutuo ſub vſuris,an & quando peccent,& reſtituere teneantur, §. 1.q.73.n.11. fol.262.

Proxenetæ agentes partes campſuarÿ accipientis cambio ſiceo citra neceſſitatem aliquam, licèt peccent; non tamen tenentur ad reſtitutionem, ibid.n.4.

Publicum.

Publicum. Vide ſupra, Manifeſtum.

Pupillus.

Pupillus obligari non poteſt citra tutoris auctoritatem; alium verò ſibi obligare poteſt citra vllam tutoris auctoritatem; & idem dicendum eſt de Minore adoleſcente,tutorem habente, §. 1.q.67.n.13. fol.243.

Q

Quæſitum. Quæſita.

QVæſitum quid eſt, quæſitis, quale eſt, & propter quid,præfertur. In proœm. q.8. num.1. fol.16.

Quæſita ex cambÿs ſiccis bona fide celebratis,antequam per S. Congregationem fuerint declarata,non ſubſiſtere, an ſint reſtitutioni obnoxia,§.1.q.44.n.15. fol.198.

Quæſita ex cambÿs ſiccis,& certò vſurarÿs,ante declarationem S.Congr.ſunt reſtitutioni obnoxia,non obſtante quacunque conſuetudine,ſeu præſcriptione,& vſucapione, §.1.queſt.45. num.7. fol.201.

Quæſita ex cambÿs ſiccis,quæ ante declarationem Sacræ Congr. non erat certò vſuraria, ſi ſunt res mobiles vſucapiuntur ſpacio trium annorũ inter præſentes, & quatuor inter abſentes: Si verò ſint res immobiles preſcribuntur ſpacio decem annorum inter præſentes,& viginti inter abſentes,ibid.n.15.

Queſita ex contractu nullo,& certo vſurario non poſſunt præſcribi:ſecus autem ſi contractus dubiè tantùm ſit vſurarius,ibid.n.20.

Quæſtio.

Quæſtio omnis debet à definitione proficiſci. In proœm.q.8.n.2. fol.17.

Quilibet.

Quilibet rei ſuæ eſt moderator,& arbiter, §. 1. q.32.n.9. fol.144.

Quæ.Qui. Quod.

Quæ ſunt intrinſecè,& ex obiecto mala nullo vnquam tempore permitti poſſunt. In proœm.q. 8.num.4. fol.17.

Qui volunt diuites fieri,incidunt in laqueum diaboli. In proœm.q.8 ſub n.30. fol.21.

Quod ab omnibus Nationibus eſt receptum non poteſt eſſe contra ius naturale,ibid.n.30.

Qui amat periculum,peribit in illo,ibidem num. 37.

Quod ab omnibus Nationibus recipitur, præſumitur rectæ rationi,& iuri naturali conforme §.1.q.1.n.18. fol.66.

Quæ incontinenti fiunt,cenſentur ineſſe,§.1.q.5. ſub n.9. fol.80.

Qui declarat,nihil noui facit,§.1.quæſt.33. ſub num.2. fol.147.

Quod quis poteſt facere per alium, poteſt facere per ſe,§.1.q.42.ſub n.31. fol.186.

Qui per alium facit per ſe ipſum facere videtur, ibid.ſub n.31.

Qui declarat,nihil noui facit, §.1.quæſt.47. nu. 1. fol.208.

Quod in pluribus perſonis,id in eodem perſona recipi poteſt,§.1.q.49.n.3. fol.217.

Qui debitum ſoluit,vt recuperet,non liberatur,§. 1.q.60.n.1. fol.233.

Qui dolo in cauſa eſt, vt res vendatur ſupra rigoroſum pretium: vel ematur pretio minus infimo,peccat mortaliter,& ad reſtitutionem tenetur,§.3.q.4.n.27. fol.307.

R

Rapina.

RApinam non permiſit, qui furtum prohibuit. In proœm.q.8.n.6. fol.17.

Rapina iure Diuino damnatur,ſicut furtum,ibid: ſub num 6.

Rapina non datur citra violentiam, §.1.q.45. num.14. fol.202.

Recambium.

Recambium eſt nouum cambium. In proœm.q. 9.in fine. fol.26.

Recambÿ litterarum forma. Vide ſupra, Litterarum recambÿ.

Recambium debet fieri gratia campſuarÿ, & ad inſtantiam ipſius:non campſoris; aliàs eſſet ſiccum,§.1.q.60.n.5. fol.235.

Recambium in cambio cum recurſa maximè,debet raro fieri:aliàs præſumitur fraudulentum, ibid. num.7.

Recambÿ intereſſe ſoluere non tenetur,qui citra ſuam

*ſuam culpam non potuit ſoluere cambium,*S.2. *q.3.n.4.* *fol.*278.
Recambium ad locum celebrati contractus primi cambij ad inſtantiam,& in gratiam campſuarij,per noſtram extrauag.non damnatur, S.1. *q.*40.*num.*27. *fol.*172.

Recedere.

*Recedere à cambio ante implementum ex vtraque parte,an liceat.In procem.quaſt.*10.*num.* 30. *fol.*34.

Recipere.

Recipere aliquid ratione deſignati procuratoris, an ſit augere pretium cambij, S.1.*quaſt.*40. *num.*20. *fol.*171.

Recurſa.

*Recurſa,quid ſit,declaratur,*S.1.*quaſt.*40.*num.* 1. *fol.*168.
*Recurſus ad procuratorem campſoris qualiter habeatur, mediante obligatione,ibid.n.*4.

Regula.

Regula,lex generaliter loquens,generaliter debet intelligi,qualiter ſit intelligenda, S.1.*quaſt.* 8.*num.*13. *fol.*86.
Regula,ſi non valet quod ago,vt ago,nec valet,vt valere poteſt,habet locum quando agitur de obligatione inducenda, S.1. *quaſt.*46.*num.* 1. *fol.*203.
Regula,ſi non valet quod ago,vt ago, valeat vt valere poteſt,quomodo ſit intelligenda, ibidem num. 30.

Religioſi.

Religioſi an cambia validè contrahant, S.1.*qu.* 67.*num.*4. *fol.*242.
*Religioſi per profeſſionem priuantur velle,ac nolle,ibid.n.*5.

Res.

*Res quò magis eſt periculoſa,eò minus valet,*S.1. *q.*38.*num.*7. *fol.*163.
Res mobiles ſpacio trium, vel quatuor annorum vſucapiuntur: immobiles verò ſpacio 10. *aut* 20.S.1.*q.*45.*n.*56. *fol.*202.
*Rei veritas attenditur coram Deo; non autem quod probatur,*S.1.*q.*46.*n.*17. *fol.*205.

Reſidentia.

*Reſidentia Epiſcopis omnino præcipitur.In proœ. q.*6.*num.*16. *fol.*12.

Reſtitutio.

*Reſtitutio locum habet ratione violationis iuſtitiæ,*S.1.*q.*34.*n.*15. *fol.*155.
*Reſtitutionis obligatio prouenit, vel ratione rei iniuſtè acceptæ,vel iniuſtæ acceptionis,*S.1.*qu.* 71.*num.*2.*fol.*247.& S.3.*quaſt.*4.*ſub num.* 8. *fol.*302.

S

Sacra Congregatio.

Sacra Congregationis determinationes à Rom. Pontifice approbatæ habent vim legis, S.1. *q.*42.*ſub.n.*33. *fol.*188.
*Sacra Congregationis declarationes an habeant vim legis,*S.1.*q.*47.*n.*2.*fol.*209.& *num.*14. & 15. *fol.*212.
*Sacra Congreg.determinationes à Rom.Pontifice approbatæ habent vim legis,ibid.n.*7.
*Sacræ Congreg. determinationes circa cambia cũ recurſa,& eorum continuationem, cum intereſſe limitato,de quibus,q.*42. *habent vim legis,d.q.*47.*n.*14.
*Sacra Congreg. licèt non habeat poteſtatem condendi leges, ſi tamen eius determinationes approbentur à Rom.Pontifice, habent vim legis, ibid.n.*15.

Scienti.

*Scienti,& patienti an,& quãdo fiat iniuria,*S.1. *q.*4.*num.*7. *fol.*78.

Scriptura.

*Scriptura licèt non ſit de eſſentia legis, modus tamen ferendi leges in ſcriptis, eſt omnium optimus.In proœm.q.*6.*n.*20. *fol.*13.

Scutum.

Scutum Marcb.in rerum natura non exiſtit;ſed in nundinis recipitur eius æſtimatio.In proœm. q 8.*num.*12. *fol.*18.
*Scuta Marcb.quæ ſint,*S.1.*q.*26.*n.*7. *fol.*127
Scuta Marcb.& Ianuenſ.licèt ſint fictitia;non tamen tollunt cambij veritatem,cùm eorum ſolutio fiat in ſcutis quinque impreſſionum, S. 1.*q.*27.*n.*13. *fol.*131.
Scutum Ianuenſe eſt variabile. Vide ſupra, Ianuenſe ſcutum.
Scutum Marcb. Vide ſupra, Marcharum ſcutum.

Selibra.

Selibra partitur in 24 *caracta: atque ideo aurũ auro purius efficitur; ſicut argentum argento. In proœm.q.*10.*n.*7. *fol.*29.

Sententia.

Sententia probabilis. Vide ſupra. Probabilis ſententia.

Serui.

Serui cambia an celebrare poſſint, S.1.*quaſt.*67. *num.*

num.19.& 20. *fol.244.*

Sicario.

Sicario parato ad rapiendum, vel occidendum, licitum eſt oſtendere bona, quæ rapiat, ne occidat. S.1.q.72.num.26. *fol.253.*

Simile.

Simile non eſt, idem. In proœm. q.10. ſub num. 34. *fol.36.*

Simulatio.

Simulatio in contractibus toleratur; citra tamen iuſtitiam. S.1.q.46.num.20. *fol.205.*

Species.

Species in iure aliquando appellatur genus. In proœm.q.8.num.41. *fol.23.*

Societas.

Societas cambiorum qualiter conſtituatur. S.1.q.39.num.7. *fol.165.*

Societas cambiorum licita eſt. S.1.quæſt.48.num.2. *fol.213.*

Societas cambiorum ad hoc ſit licita, quas conditiones exigat. ibid.num.8.

Societas ſalua ſorte, & certa lucri parte, qualiter damnetur vi conſtitutionis Sixti V. Deteſtabilis. ibid.num.12.

Solutio. Soluens.

Solutio diuiditur in realem, & propriam: & in impropriam, & fictam. S.1. quæſt.1.num.9. *fol.64.*

Solutio ficta vim habet realis ſolutionis, cùm eſt poſſibilis; aliàs ſecus. ibid.num.11.

Solutio ficta pluribus modis fieri contingit. ibid. ſub num.9.

Solutionis bona fides excuſat debitorem contra rei, non autem certæ quantitatis. ibid. num.4.

Solutio verbum licèt ſignificet omnem liberationem; nihilominus ex communi vſu loquendi ſoluere denotat propriè, pecuniæ ſolutionem. ibid. ſub num.9.

Solutio ficta habet vim liberandi debitorem. ibid.ſub num.10.

Solutio ficta eſt accepti latio, compenſatio, delegatio, accommodatio ſcripturarum in mercatorũ libris. ibid.ſub num.10. & 11.

Solutio ficta. Vide ſupra, ficta ſolutio.

Solutio, & exactio à ſe ipſo, ceſſat in eo, qui non habet in bonis ibid.ſub num.11.

Solutio cambij facta à Tertio non habente mandatum à campſuario, valet, & parit actionem contra ipſum campſuarium. ibid.ſub num.12.

Solutio, viſis litteris an ſemper ſtatim fiat. S.1.q.10.num.13.& 14. *fol.94.*

Solutiones Cambiorum fiunt in nundinis ex ſcutis aureis iuſti ponderis, & ex quinque tãtùm impreſſionibus; licèt in litteris mentio fiat de ſcutis marcharum. S.1. quæſt.26. num.6. *fol.127.*

Solutionis ſub verbo comprehenditur omnis ſatiſfactio. S.1.q.27.ſub num.18. *fol.132.*

Solutio in dubio cenſetur facta de debito, quod magis grauat. S.2.q.5.num.1. *fol.281.*

Solutio partis debiti facta campſori à campſuario centum facta pro extinctione lucri, non autem ſortis. ibid.num.2.

Statutum.

Statuto ſi caueatur, vt contra inſtrumentum liquidum non poſſit opponi, niſi exceptio ſolutionis; poteſt tamen opponi exceptio acceptilationis. S.1.q.1.ſub num.10. *fol.64.*

Statutum corrigens ius commune in re principali, cenſetur illud corrigere in acceſſorijs. S.1.q.9.num.12. *fol.89.*

Statutũ præcipiens ſuam diſpoſitionem ſeruari ad litteram, quomodo ſit intelligẽdum. S.1.q.67.num.14. *fol.243.*

Statutum loquens de maſculis, an, & quando comprehendat etiam fœminas. S.3.q.1.ſub num.1. *fol.288.*

Statutum excludens matrem à ſucceſſione filiorũ, non excludit eam à ſucceſſione filiarum. ibid. num.1.

Statutum quando loquitur per verbum commune, aut collectiuum, maſculinum ſemper concipit fœmininum. ibid.num.4.

Statutum excludens Auum maternum à ſucceſſione, non excludit Auiam maternam. ibid.ſub num.1.

Statutum concedens interfici ingredientem de nocte domum alienam citra conſenſum commorantis in ea, non comprehendit fœminas. ibid. ſub num.1.

Statutum ſtatuens quod domeſtici teſtes admittantur, cùm ſit exorbitans, & correctorium iuris communis, non includit fœminas domeſticas. ibid.num.6.

T

Taciti.

Taciti, & expreſſi eadem eſt virtus. S.1.q.3. ſub num. 10.fol. 74. & S.1.q.46.num.7. *fol.204.*

Tempus.

Tem-

Tempus, ſolem, & aerem omnibus ex æquo Deus, & Natura conceſſit. In proœm.quaeſt.8.num. 13. *fol.*18.

*Tempus non eſt de natura cambij; eſt tamen, de ratione mutui, ibid.num.*43.

Tempus vendere eſt contra naturam. §.1.*q.*27. *num.*4. *fol.*130.

Tertius.

Tertius ſoluens pro campſuario, licèt id agat citra mandatum, acquirit tamen actionem contra ipſum campſuarium, pro quo rem vtilem geſſit. §.1.*q.*1.*ſub.num.*11. *fol.*65.

Tertius debitor Sempronij, & creditor Meuij, ſi precipiat Meuio, vt ſoluat Sempronio, ſi Meuius promittat ſoluere, Tertius ille debitor liberatur. §.1.*q.*25.*num.* *fol.*157.

*Tertius debitor Sempronij ſi mandat campſori, vt pro eo ſoluat, et ipſe campſor promittat ſolvere, ſtatim liberatur.ibid.num.*3.

Titulus.

Titulus ad preſcriptionem ſufficiens non eſt opus vt ſit verus, ſed ſatis eſt ſi ſit coloratus, vel præſumptus: qui tamen non exigitur in præſcriptione 30.*vel* 40. *annorum.* §.1. *quaeſt.*45. *num.* 12. *fol.*202.

Toleratia.

Tolerantia Principis. Vide ſupra. Principis tolerantia.

Tranſportatio.

Tranſportatio pecuniæ. Vide ſupra, Pecuniæ tranſportatio.

Turpe.

Turpe eſt alicui ignorare id, in quo verſatur. §. 1.*q.*72.*num.*37. *fol.*256.

Tutor.

Tutores, & curatores prohibentur cambia celebrare cum pupillis, & Minoribus. §.1.*q.*67.*num.* 22. *fol.*245.

Tutores, & Curatores dantes pecunias pupillorũ, & Minorum cambio ſicco, atque ideò ſub vſuris, peccant, & ad reſtitutionem tenentur. §.1.*q.*73.*num.*9. *fol.*262.

Tutus

Tutum ſe reddere laudabile potius eſt, quàm damnabile. §.1.*q.*14.*in fin.* *fol.*117.

V

Valor.

Valor pecuniæ multis modis variatur. Vide ſupra. Pecuniæ valor.

Vbi.

Vbi militat eadem ratio, militat etiam eadem iuris diſpoſitio, §.1.*q.*19.*n.*1. *fol.*120.

Venditor. Vendens.

*Vendens res ſuas in pecunijs minutis, poteſt carius vendere. In proœm.q.*14.*n.*25. *fol.*53.

*Vendi res pluris poteſt ad inſtantiam campſoris, ſi res illa plus valeat vendenti, ibid.num.*7. *in fine.*

Vendere non licet ſupra rigoroſum pretium propter dilatam ſolutionem, niſi ratione intereſſe, §.1.*q.*20.*n.*5. *fol.*112.

Vendere ſupra rigoroſum pretium. Vide ſupra, Emere rem minus.

Vendere quis poteſt pretio rigoroſo ob dilatam ſolutionem: ſicut ob anticipatam quis poteſt emere infimo, §.1.*q.*27.*n.*20. *fol.*132.

Vendere carius non poteſt quis ex eo quòd emens ſit in magna neceſſitate emendi rem aliquam, §.1.*q.*38.*n.*2. *fol.*162.

Venditor non poteſt rei venditæ pretium alterare vltra rigoroſum ex eo tantùm quòd res vendita ſit emptori valdè commoda. §.1.*quaeſt.*66. *num.*3. *fol* 240.

Vendens arma illi, quem ſcit, illis ſe vſurum ad nocendum iniuſtè, peccat mortaliter, & tenetur ad damni refectionem, §. 1. *quaeſt.* 71. *ſub num.*1. *fol.*247.

Vendentes, aut dantes cambio pretio inducto per monopolium, excuſantur, §. 3. *quaeſt.* 6. *num.* 1. *fol.*309.

*Vendentes, aut dantes cambio inducto per monopolium, excuſantur, ſiue ſciant, ſiue ignorent pretium illud fuiſſe inductum per monopoliũ, ibid.num.*2.

*Vendentes, aut dantes cambio pretio inducto per monopolium, ita demum excuſantur, ſi pretium illud ſit communi vſu approbatum, ibid. num.*3.

Verba.

Verba, v'hò tratto, *quid denotent,* §.1.*quaeſt.*31. *num.*7. *fol.*140.

Verba illa, col ſtare per il credere, *declarantur, ibid.n.*12.

Verba illa, vi rimetto à voi ſteſſo, *quid ſignificet* §.1.*q.*40.*n.*12. *fol.*170.

Verba illa, pagarete à voi ſteſſo, *quid denotent, ibid n.*10.

Verba ſimpliciter prolata in dubio debent intelligi in potiori ſignificatu, & accommodari communi vſui loquendi, §.1.*q.*43.*n.*8. *fol.*194.

Vi-

Viduæ.

Viduarum contractus ſaluantur, cùm earum dotes dant mercatoribus, ſalua ſorte ad rationem quinque pro quolibet centenario, §.1.*queſt.*39. *num.*8. *fol.*165.

Viduæ, & pupilli qualiter pecunias ſuas dare ſoleant, ſeu deponere apud campſorem, vt eas negotietur in cambijs, §.1.*q* 53.*n.*1. *fol.*223.

Vinum.

Vini mutuati reſtitutio facienda eſt in menſuris, quæ extabant tempore illius mutuationis, ſi menſura poſteà fuerint diminutæ, vel auctæ, §.1.*q.*25.*n.*22. *fol.*122.

Virtuale.

Virtuale, ac reale ſe habent ſicut tacitum, & expreſſum, §.1.*q.*3.*n.*10. *fol.*74.

Vis.

Vis, & dolus qualiter in cambijs committantur, §.1.*q.*12.*n.*14. *fol.*101.

*Vis directiua qualiter differat à coactiua. In proœm.q.*3.*n.*2. *fol.*7.

Vitare.

Vitare tenemur peccatum proximi ex debito charitatis, & ſub pœna lætalis culpæ, §.1.*q.*72. *num.*28. *fol.*254.

Vnus. Vnicuique.

Vnus poteſt diuerſas perſonas repræſentare, §.1.*q.*40.*n.*30. *fol.*172.

Vna, & eadem perſona poteſt habere rationes bancharias in diuerſis locis, quæ regantur tanquam diuerſa, & nihil habeant inter ſe commune, §.1.*q.*49.*n.*4. *fol.*217.

*Vna, & eadem perſona poteſt vocari Titius Genuæ, & Titius Placentiæ, ibid.n.*5.

*Vna, & eadem perſona qualiter poſſit eſſe câpſor, & campſuarius: creditor, & debitor: trahens, & remittens, ibid.n.*6.

Vna, & eadem perſona poteſt repreſentare plures perſonas, §.1.*q.*50.*n.*10. *fol.*220.

Vna, & eadem perſona. Vide ſupra, Perſona vna, & eadem.

Vnicuique licitum eſt in omni contractu ſibi conſulere, & ſeruare indemnem, §.1.*queſt.*59. *num.*1. *fol.*132.

Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo, §.1. *q.*72.*n.*28. *fol* 154.

Volenti.

Volenti, & patienti nulla fit iniuria, §.1. *q.* 73. *ſub n.*3. *fol.*259

Vſucapio.

Vſucapio triennalis, ſeu quatriennalis habet locum etiam contra Romanam Eccleſiam, §.1. *q.*45.*n.*17. *fol.*202.

Vſucapio triennalis. Vide ſupra, Præſcriptio, ſeu vſucapio.

Vſura. Vſurarius.

*Vſura eſt omni iure damnata. In proœm.queſ.*2. *num.*8. *fol.*4.

Vſuræ promiſſæ in caſibus, in quibus licita eſt earum tolerantia, non debentur; & ſolutæ repeti poſſunt: & Iudices adiuuantes ad eas exigendas excommunicantur. In proœm. queſt. 2. *num.*14. *fol.*5.

*Vſuræ à Papa, & ab alijs Principibus qua ratione tolerentur Iudæis, & alijs eiuſmodi, ibidem num.*12.

Vſuras exigere ab eis valemus, quos poſſumus bello impetere. In proœm.q 3.*n.*8. *fol.*7.

*Vſuræ non poſſunt tolerari pro quocunque temporali lucro captando, aut temporali malo vitando. In proœm.q.*4.*n.*5. *fol.*8.

*Vſura eſt lucrum ex mutuo. In proœm.queſt.*8. *num.*8. *fol.*17.

*Vſurarius ſuper omnes mercatores eſt maledictus cùm tempus vendat, ibid.n.*14.*&* §.1. *queſt.* 27.*n.*5. *fol.*150.

Vſura ex eo damnatur, quia indebita eſt mutuati, §.1.*q.*31.*n* 24. *fol.*143.

Vſurarius contractus dici non poteſt, in quo non interueniat mutuum explicitum, vel implicitum, §.1.*q.*41.*n.*10. *fol.*175.

Vſura eſt rapina, §.1.*q.*45.*n.*5. *fol.*200.

Vſurarij in Regno noſtro Neapolitano puniuntur pœna confiſcationis bonorum, §.1. *queſt.*46. *num.*25. *fol.*206.

*Vſura de iure eſt punibilis, ibid.n.*26.

*Vſurarius punitur, ſiuè vſuras exegerit, ſiuè non; & vſurarium tantùm contractum celebrauerit, ibid.n.*27.

Vſura vſurarum eſt improbum fœnus, §.1.*q.*47. *ſub n.*8. *fol.*210.

*Vſurarij vt vſurariorum pœnis ſubijciantur, debent per ſententiam condemnari, ibid.ſub n.*8.

Vſura ex ſuo genere eſt intrinſecè, & ex obiecto mala; atque ideo lætalis culpa, §.1.*q.*72.*n.* 13. *fol.*254

Vſura eſt intrinſecè mala non ſecundum circumſtantiam tantùm; non autem ſecundum ſubſtantiam, ibid. n. 46.

Vſura dicitur rapina: ſicut vſurarius raptor, ibid. num. 26.

Vſurarij nullo iure poſſunt adiuuari ad exigendas

Digitized by Google

das vſuras eis promiſſas, §.1.q.73. ſub num. 8. fol.262.

Vſurariorum famulos, licèt ſimplices executores ſint, peccare letaliter, & ad reſtitutionem teneri, qui doceant? §.1.q.74.n.1. fol.264.

Vſurarius, qui pecunia apud ipſum depoſita vtitur ad fœnerandum, duplicem culpam contrahit ſecundum aliquos, §.1.q.75.n.1. fol.268.

Vſurariæ prauitatis ratio, & natura, quænam ſit, oſtenditur, ibid.n.9.

Vſurarij diuiduntur in manifeſtos, & non manifeſtos, §.3.q.2.n.1. fol.290.

Vſurarij manifeſti, ſeu notorij diuiduntur in notorios notorietate iuris, & in notorios notorietate facti, ibid.n.3.

Vſurarij non manifeſti qui dicantur, ibid.n.5.

Vſurarij de iure canonico criminali pœna non plectuntur, ſi manifeſti maximè non ſint, ibid. num.6.

Vſurarij non manifeſti non modo de iure canonico; ſed nec quidem de iure ciuili criminali pœna plectuntur, ibid.n.7.

Vſurarij non manifeſti non contrahunt pœnam infamiæ, ibid.n.8.

Vſurarijs non manifeſti non eſt denegandum Sãctiſſimum Eucharèſtiæ Sacramentum, ſi publicè petant, ibid.n.9.

Vſurarij non manifeſti municipali iure criminaliter puniuntur, ibid.n.10.

Vſurarij manifeſti ſi tales eſſe teſtibus conuincuntur, poſſunt pœna extraordinaria puniri; etiam non extante municipali lege, ibid.n.11.

Vſuraria prauitas eſt de iure puníbilis, §. 3.q.2. num.12. fol.292.

Vſurarij non manifeſti licèt non incurrant pœnã infamiæ; ſi tamen in iudicio vt tales damnentur, contrahunt infamiam iuris, ibid.n.13.

Vſurarij manifeſti de iure canonico varijs pœnis plectuntur, ibid.n.14.

Vſurarij manifeſti, etiam ſi Clerici ſint, notantur infamia; atque ideò incapaces ſunt dignitatum, ſuſpenduntur ab officio, & beneficio, ibid.n.15

Vſurarij manifeſti non admittuntur ad communionem altaris: nec ad aliud Sacramentum, niſi facta ſatisfactione, ibid.n.16.

Vſurarij manifeſti non admittuntur ad oblationes, ibid.n.17.

Vſurarij manifeſti priuantur Eccleſiaſtica ſepultura, ibid.n.18.

Vſurarij manifeſti teſtamenta nulliter conduntur et eorū teſtamentis nullus poteſt intereſſe, ib.n.19

Vſurarij manifeſti, an debeant eſſe notorij notorietate facti, vel iuris, vt in pœnas contra ipſos ſtatutas incidant, ibid.n.20.

Vſurarij manifeſti teſtamentum, præſtita cautione de reſtituendis vſuris, vel ſi reſtituat, non irritatur, ibid.n.21.

Vſurarij manifeſti ad euitandas pœnas eis ſtatutas in c. quamquam, de vſur. in 6. ſatis eſt ſi vſuras reſtituant, ibid.n.22.

Vſurarij manifeſti tàm teſtamentum, quam codicilli, & alia quæcunque eius vltima voluntas irritatur, ſi vſuras extortas non reſtituant, vel caueant, vt ſupra, ibid.n.23.

Vſurarij manifeſti teſtamentum, & aliæ diſpoſitiones cauſa mortis, non irritantur, ſi ante mortem non erat vſurarius manifeſtus, ibid n.24.

Vſurarij manifeſti teſtamentum aliàs nullũ aſſumit vires per cautionem præſtitam de reſtituendis vſuris, ibid.n.25.

Vſurarij manifeſti infidelis teſtamentum an teneat, ibid. n.26.

Vſurarios manifeſtos ſepelientes, qua pœna plectãtur: & quis propriè dicatur ſepellire, ib.n.27

Vſurarij manifeſti diſpenſatur ab Epiſcopo facta pœnitentia, & ſatisfactione ad beneficia obtenta, & obtinenda, ibid.n.28.

Vſurarius manifeſtus quando quis dicatur, ſi teſtibus ſit conuictus, ibid. ſub n.5.

Vſurarij manifeſti cùm Eccleſiaſtica ſepultura priuentur, dicuntur puniri etiam poſt mortem, ibid. ſub n.18.

Vſurarij puniuntur ante vſuras exactas pœna extraordinaria; non autem ordinaria, ib. ſub n.18

Vſurarij manifeſti teſtamentum aliquando non eſt nullum, ibid. ſub n.24. & 25.

Vti.

Vti peccato eius, qui ad peccandum paratus eſt, licet, quando peccatum illud cedit in bonum aliquod, §.1.q.72.n.25. fol.253.

Vtile.

Vtile per inutile non vitiatur quando vtile poteſt ſeparari ab inutile, §.1.q.47. ſub nu.8. f.210. & q.67.n.8. fol.243.

LAVS DEO.

Errata.	Corrige.
Illud.fol.9.ſub.n.5.	illa
quia.fol.22.ſub n.36.	quin.
differt.fol.25.ſub n.4.	differre.
ſecaras. fol.41.ſub n.2.	ſecuras.
reducuntur.f.43.ſub n.2.	redduntur.
exceſſas.fol.50.ſub n.11.	exceſsus.
Ne obut.fol.70.n.4.	Nec obſtat.
nauigars.fol.84.n.3.	nauiganti.
iniuſtum.fol.86.n.17.	iuſtum.
non eſt ſiccum f.97.n.13.	non eſſe ſiccum.
addere fol.117.in prin.	reddere.
iullius.fol.123 ſub n.29.	illius.
cædem fol.126.ſub n.1.	eædem.
merè.fol.132.n.21.	raró.
ad inſtantiã.f.135.ſub n.7.	ad iuſtitiam.
ſit.fol.135.n.10.	ſcit.
campſoris.f.136.n.13.	campſoribus.
pro.fol.144.n.3.	per
negatio.f.144.ſub n.6.	negotio.
non dicitur.f.153.n.1.	ſupple,ſiccum,

Errata.	Corrige.
preti.fol.163.ſub n.4.	pretij.
ſolutionem.f.165.n.7.	ſocietatem.
per recambij.f.169.n.10.	per viam recambij.
procurator exigendum. f. 170.n. 13.	procurator ad exigẽdũ.
præ cãpſuarij.f.174.n.40.	præuia campſuarij.
inſur.f 183.ſub n.27.	inſurgunt.
non quod.f.194 ſub n 5.	eo quòd.
veriorẽ nõ eſſe.f.197.n.4.	veriorem eſſe.
de ver. & facti. f.202.n.22.	de iur.& facti.
iuſtum fol.212 ſub n.13.	iuſſum.
ſit.fol.220.ſub n.10.	ſic.
æſtimati.f.223.ſub n.3.	æſtimatio.
pactum parat.f.227. n.10.	paratum.
campſor accipit,f.232.n.3.	campſor,qui accipit.
potenti.f.256.n.39.	petenti.
ſi.fol.283.n 3.	ſit.
tantum minus,f.285.n.3.	tantum plus.
pretim.f.305.ſub n.18.	pretium.
circa.f 305.ſub n.21.	citra.

Alij errores pauci momenti remictuntur benigno Lectori.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

REGISTRVM

A ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd. a b c d.

Omnes ſunt Terniones,præter A Cc Dd qui ſunt duerniones.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google